ALMANAHUL LITERAR 1984

~1984~ A5168

Almanahul literar 1984

EDITAT
DE
ASOCIAȚIA
SCRIITORILOR
DIN
BUCUREȘTI

ASB

MESAJUL TOVARĂŞULUI NICOLAE CEAUŞESCU ADRESAT UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Împlinirea a 75 de ani de la crearea „Societăţii Scriitorilor Români" — moment cu deosebite semnificaţii pentru viaţa spirituală a ţării — îmi oferă plăcutul prilej ca, în numele Comitetului Central al Partidului Comunist Român, al Consiliului de Stat şi Guvernului, precum şi al meu personal, să adresez Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, tuturor scriitorilor din patria noastră un călduros salut revoluţionar, împreună cu cele mai bune urări.

Înfiinţarea, la începutul acestui secol, a „Societăţii Scriitorilor Români" a marcat un moment important în istoria culturii româneşti, în dezvoltarea vieţii şi activităţii literare din patria noastră. Continuînd şi amplificînd bogatele tradiţii ale intelectualităţii progresiste din ţara noastră, „Societatea Scriitorilor Români", — în rîndurile căreia şi-au desfăşurat activitatea prestigioşi cărturari patrioţi, luptători înflăcăraţi pentru dreptate socială şi unitate naţională — a militat pentru unirea forţelor scriitoriceşti în vederea promovării unor opere literare şi artistice strîns legate de istoria eroică a poporului nostru, de viaţa şi aspiraţiile celor mulţi, a făuririi unei culturi menite să contribuie la cultivarea unor idealuri nobile, patriotice şi umaniste.

Marii scriitori români au dat ţării nu numai minunate opere literare, ci s-au manifestat, totodată, activ şi în viaţa social-politică, făcînd dovada devotamentului lor faţă de patrie şi popor, a sentimentelor de profund patriotism care i-a însufleţit. Receptivi la problemele majore ale epocii, scriitorii au înfăţişat în creaţiile lor tradiţiile glorioase de luptă ale poporului român pentru apărarea fiinţei naţionale, pentru independenţă şi realizarea multisecularului ideal al Unirii, pentru dreptate socială şi naţională, situîndu-se, prin scrisul lor, alături de popor în împlinirea năzuinţelor şi aspiraţiilor sale celor mai înalte. Mulţi scriitori şi oameni de artă s-au integrat luptei partidului nostru comunist şi au acţionat, alături de clasa noastră muncitoare, de masele populare, împotriva exploatării şi asupririi, pentru progres social, pentru o patrie liberă, independentă şi suverană. Merită subliniat faptul că numeroşi oameni de litere s-au situat pe poziţii ferme în lupta antifascistă, pronunţîndu-se şi militînd activ împotriva politicii de fascizare a ţării, a dictaturii antonesciene şi a războiului. În anii de după eliberarea ţării, acţionînd în deplin consens cu sentimentele şi interesele întregului popor, scriitorii s-au înrolat activ, alături de clasa noastră muncitoare, de ţărănime, de intelectualitatea română, în marea operă de construcţie socialistă din România, au participat şi participă nemijlocit, aducînd o contribuţie de seamă — apreciată de întregul nostru partid şi popor — la edificarea noii orînduiri pe pămîntul patriei. În aceşti ani, şi cu deosebire în ultimele decenii, a fost creată o literatură bogată — atît în limba română, cît şi în limbile naţionalităţilor conlocuitoare — inspirată din uriaşa operă revoluţionară pe care o înfăptuieşte poporul nostru sub conducerea partidului, oglindind marile transformări înnoitoare petrecute în societatea noastră, procesul amplu şi complex de formare şi afirmare a omului nou, a conştiinţei socialiste, înaintate.

Pentru toate aceste realizări, pentru contribuţia deosebită adusă la promovarea literaturii şi artei noi, socialiste, la înfăptuirea în viaţă a politicii culturale a partidului, adresez, cu prilejul acestei aniversări, Uniunii Scriitorilor şi tuturor slujitorilor scrisului din patria noastră cele mai calde felicitări, precum şi urarea de a obţine noi şi noi succese pe tărîmul activităţii nobile pe care o desfăşoară, pentru îmbogăţirea cu noi şi valoroase creaţii a tezaurului de artă şi cultură al României socialiste.

Stimaţi tovarăşi,

Sărbătoriţi împlinirea a 75 de ani de la înfiinţarea „Societăţii Scriitorilor Români" într-o perioadă în care întregul nostru popor este angajat plenar, cu toate forţele sale, în ampla activitate de transpunere în viaţă a hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului, a obiectivelor stabilite de Conferinţa Naţională privind dezvoltarea societăţii româneşti într-o etapă nouă, superioară.

Ne-am propus ca, în cursul actualului cincinal, România să depăşească stadiul de ţară socialistă în curs de dezvoltare şi să se înscrie în rîndul ţărilor cu dezvoltare medie. Aceasta cere eforturi susţinute din partea întregului popor pentru înfăptuirea în cele mai bune condi-

ţii a tuturor obiectivelor pe care ni le-am propus privind dezvoltarea puternică a forţelor de producţie şi modernizarea bazei tehnico-materiale a societăţii, lărgirea bazei proprii de materii prime şi resurse energetice, creşterea substanţială a productivităţii muncii şi a eficienţei economice, promovarea şi mai accentuată a progresului tehnic, a ştiinţei, artei şi culturii, ridicarea generală a nivelului de trai, de cultură şi de civilizaţie al poporului.

Conferinţa Naţională a partidului a făcut o profundă analiză a stadiului actual al dezvoltării societăţii noastre socialiste şi a stabilit programe speciale, sarcini şi obiective de cea mai mare însemnătate pentru realizarea unei calităţi noi, superioare în toate domeniile de activitate, pentru progresul multilateral al întregii ţări şi înaintarea neabătută a patriei spre noi culmi de civilizaţie şi progres.

În acest cadru, Conferinţa Naţională şi Plenara Comitetului Central al partidului, din iunie anul trecut, au pus un accent deosebit pe perfecţionarea, în continuare, a activităţii politico-educative, de lărgire a orizontului de cunoaştere al poporului, de dezvoltare a conştiinţei socialiste şi, în acest context, au subliniat marile răspunderi şi îndatoriri ce revin creaţiei cultural-artistice, tuturor lucrătorilor din domeniul ideologic.

Vastul program de muncă şi luptă conturat de hotărîrile Congresului al XII-lea şi de Conferinţa Naţională deschide un larg cîmp de activitate şi pentru scriitori, pentru toţi creatorii de artă, le oferă tuturor generoase surse de inspiraţie. Etapa de muncă eroică, de construcţie avîntată în care se află angajată întreaga naţiune, nobilele deziderate ale formării omului nou, înaintat, al societăţii noastre, trebuie să-şi găsească reflectare în creaţii cultural-artistice pe măsură, în opere valoroase, profund angajate în lupta poporului pentru edificarea noii orînduiri,care să oglindească eroismul şi elanul creator al oamenilor muncii, să însufleţească masele populare în uriaşa operă istorică pe care partidul şi poporul nostru o înfăptuiesc astăzi pe pămîntul patriei.

Partidul, poporul aşteaptă de la creatori noi opere de artă care, — situîndu-se ferm pe poziţiile socialismului ştiinţific, ale materialismului dialectic şi istoric, bazîndu-se pe înţelegerea profundă a fenomenelor din natură şi societate, a legităţilor obiective ale dezvoltării sociale — să contribuie activ la slujirea neabătută a tot ceea ce este nou şi înaintat în practica şi gîndirea socială, la progresul multilateral al societăţii, la afirmarea plenară a energiilor creatoare ale oamenilor muncii în munca şi lupta pentru dezvoltarea României pe calea socialismului şi comunismului. Numai inspirîndu-vă nemijlocit din realităţile ţării, din izvorul veşnic viu al vieţii şi muncii poporului veţi putea îmbogăţi patrimoniul artei şi culturii naţionale cu opere artistice originale, valoroase! Faceţi totul pentru ca literatura acestor ani de puternic avînt creator, de măreţe împliniri socialiste să constituie o contribuţie de seamă la făurirea marii epopei spirituale a muncii şi vieţii poporului român, a istoriei sale, conferind noi dimensiuni şi perspective muncii şi creaţiei libere din patria noastră!

Aşa cum am afirmat şi cu alte prilejuri, cultivarea patriotismului, a dragostei fierbinţi faţă de ţară şi popor constituie una din misiunile cele mai nobile ale literaturii şi artei. Patria, cu trecutul ei eroic, cu prezentul şi cu viitorul său luminos, este o permanentă temă de inspiraţie pentru scriitori, pentru creatorii de artă. Acţionînd pentru o literatură şi artă pătrunse de un înalt spirit patriotic şi revoluţionar, de nobilele idealuri ale umanismului socialist, care să cultive în conştiinţa oamenilor, a tineretului, sentimentele nobile ale dragostei faţă de ţară, de partid şi popor — scriitorii, creatorii de artă se vor dovedi la înălţimea marilor cerinţe ale ridicării patriei pe noi culmi de civilizaţie şi progres, aspiraţiilor şi pasiunii revoluţionare cu care întreaga naţiune acţionează, sub conducerea gloriosului nostru partid comunist, pentru înaintarea României pe calea socialismului, a înfăptuirii visului de aur al omenirii — comunismul!

Scriitorii, toţi oamenii de artă şi cultură să-şi facă un titlu de cinste din a participa activ şi a-şi aduce întreaga lor contribuţie la desfăşurarea marii mişcări cultural-educative de masă, Festivalul naţional „Cîntarea României", astfel încît acesta să-şi sporească şi mai mult forţa educativă, să se afirme tot mai puternic ca un cadru larg de manifestare a muncii şi creaţiei socialiste, ca o amplă manifestare a geniului creator şi a inepuizabilului izvor de talente de care dispune poporul nostru. În cadrul Festivalului naţional „Cîntarea României", să asigurăm continuarea şi dezvoltarea pe o treaptă superioară a frumoaselor tradiţii ale poporului român, care, de-a lungul secolelor, a fost făuritorul minunatelor doine şi balade, al culturii şi artei populare, unice prin frumuseţea, patriotismul şi umanismul lor!

Pentru un creator de artă nu poate fi ideal mai înalt decît slujirea poporului, păstrarea şi dezvoltarea, prin artă, a specificului naţional al culturii noastre, perpetuat prin dăruirea a numeroase generaţii de creatori, care s-au identificat plenar cu istoria şi viaţa poporului, cu spiritul său.

Înfăţişînd convingător tot ceea ce este nou, avansat în viaţa societăţii, în gîndirea şi simţirea milioanelor de oameni ai muncii de la oraşe şi sate — care scriu cu faptele lor istoria nouă a patriei —, creaţia artistică, literatura şi arta trebuie să se afirme, totodată, ca

Aspect din timpul adunării omagiale consacrate sărbătoririi a 75 de ani de la crearea Societății Scriitorilor Români

forme active de luptă împotriva unor fenomene negative din viața societății, contribuind la combaterea concepțiilor învechite, perimate, a atitudinilor și mentalităților retrograde, incompatibile cu idealurile și cerințele superioare ale societății pe care o făurim.

În stimularea și orientarea creației literar-artistice, în făurirea unor opere cu un conținut bogat, cu un mesaj umanist, militant, un rol deosebit revine criticii literare. Întemeindu-se pe principii ferme, pe concepția filozofică a materialismului dialectic și istoric, critica literară va trebui să-și aducă o contribuție sporită la promovarea unei literaturi revoluționare, profund angajate, să sprijine cu discernămînt afirmarea talentelor autentice, să popularizeze acele opere care, prin valoarea și conținutul lor, se înscriu nemijlocit în amplul proces de formare și educare socialistă ce se desfășoară în țara noastră.

Stimați tovarăși,

În unirea, organizarea și orientarea eforturilor scriitoricești în direcția făuririi unei literaturi demne de epoca pe care o trăim, Uniunii Scriitorilor, asociațiilor sale le revin sarcini și răspunderi de cea mai mare însemnătate.

Unirea forțelor tuturor scriitorilor din patria noastră și afirmarea unui puternic front literar unit, care să-și consacre talentul, energiile, forța creatoare făuririi unei literaturi demne de minunatul nostru popor, crearea în cadrul organizației scriitoricești a unor relații principiale, sănătoase, cultivarea în rîndurile tuturor scriitorilor, indiferent de limba în care-și scriu

operele, a unui spirit constructiv, de conlucrare, de stimă şi respect reciproc, de înaltă răspundere faţă de interesele majore ale societăţii, stimularea unei puternice întreceri şi emulaţii pentru a da patriei opere cît mai valoroase, pentru a îmbogăţi cu noi creaţii patrimoniul cultural naţional — acestea trebuie să fie ţelul major pe care să-l slujească permanent Uniunea Scriitorilor, organismele sale de conducere, asociaţiile sale!

Uniunea Scriitorilor, organismele sale trebuie să-şi îndeplinească în condiţii mult mai bune rolul şi atribuţiile pe care le au de a organiza dezbaterea largă, democratică a lucrărilor literare, de a analiza şi aprecia cu principialitate creaţiile scriitoriceşti şi a asigura promovarea lucrărilor cu adevărat valoroase, care servesc mersului nostru înainte, de a combate, în acelaşi timp, orientările greşite, lucrările minore, lipsite de mesaj şi de valoare artistică. Uniunea Scriitorilor trebuie să constituie un cadru larg de schimb de experienţă şi de opinii, de dezbateri principiale, constructive, a tuturor problemelor legate de desfăşurarea şi orientarea activităţii scriitoriceşti.

Un rol deosebit de important, pe care Uniunea Scriitorilor trebuie să-l îndeplinească mult mai bine decît pînă acum, este asigurarea contactului permanent al scriitorilor cu viaţa, cu realităţile ţării, cu munca şi preocupările poporului, participarea efectivă a creatorilor de artă, într-o formă sau alta, la activitatea de construcţie socialistă, la munca practică, concretă, de realizare a planurilor de dezvoltare economică şi socială a ţării.

Ca organizaţie componentă a Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, Uniunea Scriitorilor trebuie să fie prezentă şi să antreneze activ pe scriitori la viaţa politică şi obştească a ţării, la elaborarea, dezbaterea şi înfăptuirea întregii politici interne şi externe a partidului şi statului nostru.

Uniunea Scriitorilor trebuie să se preocupe şi să acţioneze susţinut pentru o înaltă ţinută etică şi conduită morală a scriitorului, ca exponent al intelectualităţii noastre noi, ca promotor şi factor de cultură şi educaţie socialistă. Prin întreaga lor activitate şi atitudine, scriitorii vor trebui să se situeze la înălţimea principiilor pe care le promovează în operele lor, să demonstreze, prin comportarea lor în viaţă şi societate, că sînt cetăţeni de frunte ai României socialiste, care îşi înţeleg şi sînt conştienţi de misiunea de onoare şi mare răspundere ce le revine ca făuritori de artă socialistă, ca lucrători pe tărîmul culturii şi educaţiei poporului.

În spiritul politicii de colaborare şi pace a partidului şi statului nostru, Uniunea Scriitorilor va trebui să se preocupe, în continuare, de dezvoltarea contactelor dintre literatura noastră şi literatura altor popoare, să acţioneze pentru întărirea prieteniei şi colaborării scriitorilor din România cu scriitori şi creatori din alte ţări. Acum, cînd omenirea este confruntată cu probleme grave şi complexe, cînd pericolele la adresa păcii şi independenţei popoarelor sînt mai mari ca oricînd, alături de întregul popor, scriitorii din patria noastră trebuie să militeze permanent în primele rînduri ale luptătorilor pentru dezarmare, securitate şi pace, pentru apărarea dreptului suprem al oamenilor, al popoarelor la viaţă, la independenţă, la existenţă liberă şi demnă.

România, poporul român, se bucură, în lume, de un înalt prestigiu pentru permanentul mesaj de pace şi colaborare, pentru iniţiativele de larg ecou, inspirate de voinţa de a sluji cauza progresului şi civilizaţiei, de a face totul pentru apărarea şi dezvoltarea măreţelor cuceriri ale gîndirii şi ştiinţei umane, de a feri omenirea de pericolul unor războaie nimicitoare, de a-i asigura un viitor de creaţie paşnică. Este o îndatorire de onoare pentru toţi slujitorii scrisului de a milita neobosit spre a face larg cunoscute în lume mesajul umanist, de prietenie, înţelegere şi colaborare al poporului român, dorinţa sa de destindere, de colaborare internaţională şi pace.

Stimaţi tovarăşi,

Avînd convingerea că sărbătorirea împlinirii a trei sferturi de veac de la întemeierea „Societăţii Scriitorilor Români" va constitui un imbold de a acţiona şi mai hotărît în viitor pentru ridicarea pe un plan superior a întregii activităţi scriitoriceşti din patria noastră, urez Uniunii Scriitorilor, tuturor creatorilor de artă din România mult succes în înfăptuirea importantelor sarcini ce le revin în dezvoltarea culturii socialiste, în educarea şi formarea omului nou, în activitatea generală pentru transpunerea în viaţă a Programului partidului de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism.

Urez tuturor scriitorilor ţării noi şi tot mai mari succese în activitatea viitoare, multă sănătate şi fericire!

NICOLAE CEAUŞESCU

SCRISOAREA ADRESATĂ TOVARĂŞULUI
NICOLAE CEAUȘESCU
DE PARTICIPANŢII LA ADUNAREA OMAGIALĂ CONSACRATĂ SĂRBĂTORIRII A 75 DE ANI DE LA CREAREA SOCIETĂŢII SCRIITORILOR ROMÂNI

Mult iubite și stimate
tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Cu 75 de ani în urmă, scriitorii din România au hotărît să-și unească forțele, interesele și idealurile și să se constituie în breaslă, întemeind Societatea Scriitorilor Români, una din primele instituții naționale de acest fel din Europa și din lume. Însăși fondarea ei a însemnat un act de conștiință și de înalt patriotism, de legitimare a scriitorului în țara în care trăiește, de răspundere față de societate și de ideile care o însuflețesc. Unirea creatorilor de limbă și literatură din toate provinciile românești într-unul și același for avea să devină un factor major nu numai pentru literatura, cultura și spiritualitatea țării; ea se va revărsa și în puterile generale ale națiunii, ale poporului, și nu rareori le va insufla și le va întări aspirațiile, visurile, cutezanțele, ca parte a lor conștientă și activă.

Preluînd tradiția de identificare cu simțămintele și năzuințele poporului, de respect față de istorie, în adevărurile ei cele curate, de apărare și îmbogățire a limbii, doinelor, baladelor și letopisețelor, de împrospătare și modernizare, de trăire și exprimare în contemporaneitate, scriitorii din România au sporit prin nenumărate creații de înaltă valoare și popularitate tezaurul spiritual al poporului și al umanității, au fost părtași la marile evenimente ale epocii, dar mai ales au fost prezenți și alături de popor în toate momentele majore ale existenței sale. Totodată, suflul umanist, generos și democratic al celor mai de seamă opere și autori, atitudinea și activitatea lor publică au contribuit la pătrunderea în conștiința cititorilor a idealurilor unității și independenței naționale, ale progresului social, reprezentanți de frunte ai scriitorimii activînd sub înrîurirea rodnică a ideilor socialismului, a politicii Partidului Comunist Român.

Legăturile cu Partidul Comunist Român, avangardă conștientă și organizată a revoluției sociale din România, legături de suflet și ideal, s-au întărit și mai mult după eliberarea țării, odată cu începerea marii opere de construire a socialismului în România, cînd scriitorii au devenit făuritori și cronicari înflăcărați ai evenimentelor, însuflețiți de neobositul romantism al revoluției, fiind prezenți pe toate fronturile de luptă ale socialismului, trăind laolaltă cu poporul înfăptuirile, bucuriile, împlinirile, greutățile, reînnoirile, viața cea de toate zilele în toate adevărurile ei.

Etapa inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, de cînd dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, vă aflați în fruntea partidului și statului, marchează intrarea României pe un nou făgaș istoric, care a determinat dezvoltarea accelerată a tuturor domeniilor activității sociale, înnoind în mod strălucit dimensiunile operei de construcție socialistă.

Cărțile noastre poartă astăzi mai viu și mai puternic amprenta timpului eroic pe care-l trăim, a entuziasmului și căutărilor creatoare, a afirmării conștiinței revoluționare și patriotice, a demnității și adevărului, a contopirii ardente și în profunzime cu interesele majore ale națiunii, cu năzuințele ei cele mai fierbinți. Însemnele fundamentale ale epocii contemporane, pe drept cuvînt numită epoca Ceaușescu, impulsionează dezvoltarea neîntreruptă a literaturii naționale. Chintesența calităților și aspirațiilor spre care năzuim o constituie însăși activitatea neobosită și multilaterală pe care o desfășurați spre binele și fericirea întregului popor, originalitatea gîndirii dumneavoastră în dezvoltarea teoriei și practicii revoluționare, aportul determinant la promovarea și afirmarea pe plan internațional a ideilor păcii și colaborării între popoare. În aceste aproape două decenii am învățat de la dumneavoastră, din exemplul, sfaturile și îndemnurile pe care ni le dați direct, devotamentul față de popor, slujirea lui nețărmurită, fidelitatea față de idealurile sale, încrederea în capacitatea și energia sa, în puterile sale.

Prin vasta dumneavoastră operă ați ridicat un adevărat imn de slavă și înnobilare poporului nostru, descoperindu-i noi tării și virtuți, noi căi de împlinire, dezvoltîndu-i curajul, setea de adevăr și de creație, spiritul de justiție și mai ales necesitatea afirmării demnității în toate împrejurările.

Am învățat de la dumneavoastră că în centrul preocupărilor noastre trebuie să se afle permanent înnoirea omului, un om al eticii și echității socialiste, un revoluționar umanist care să corespundă întru totul societății pe care o construim, un om căruia societatea, cu toate bunurile și valorile ei, îi aparține, în măsura în care el, cu toate bunurile și valorile

La tribuna adunării omagiale, D.R. Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor

lui, aparține societății. Ne-ați indicat locul și rolul pe care îl ocupă scriitorii în societatea noastră, dar și modul cum trebuie să acționeze pentru a sluji prin operele lor cauza partidului, poporului și a țării. Prețioasele dumneavoastră orientări și indicații definesc imaginea cea mai completă și mai necesară a scriitorului contemporan, a scriitorului epocii socialiste.

Răspunzînd generoaselor dumneavoastră îndemnuri, reînnoite și în mesajul cu care ne-ați onorat astăzi, ne angajăm să luptăm neobosit, în spirit comunist, pentru elogierea muncii, pentru despărțirea adevărurilor de neadevăruri, pentru proclamarea frumuseții și negarea urîtului, pentru împrospătarea și dinamizarea vieții și societății noastre, numai astfel făcîndu-ne datoria de militanți devotați ai partidului. Ne angajăm să trăim din plin în plinul vieții, participînd cît mai activ la viața social-politică a țării și găsind mereu în ea temeiurile făuririi unor opere de o înaltă valoare patriotică, umanistă. Ne angajăm să găsim puteri și învățăminte în istorie și să participăm activ la fluxul de idei care vizează progresul planetei. Așa cum ne-ați învățat și ne cereți permanent, vom lupta pentru deplină demnitate, în viață și în carte, pentru deplină responsabilitate, față de viață și față de carte, asigurînd, în acest scop, un climat principial, sănătos al vieții literare, o aleasă ținută etică a scriitorilor, militînd cu hotărîre pentru un puternic front literar unit.

Ca mesageri ai idealurilor și aspirațiilor poporului nostru, scriitorii din România vor milita și în viitor pentru triumful politicii de independență, de securitate și pace în Europa și în întreaga lume, pentru o lume mai bună și mai dreaptă pe planeta noastră.

În acest moment de înaltă sărbătoare pentru obștea noastră și pentru întreaga spiritualitate românească, în acest moment cînd ne emoționăm și ne mîndrim, gîndindu-ne la cei 75 de ani pe care cu demnitate și hărnicie, cu pasiune și răspundere, i-a străbătut obștea noastră, înzestrînd poporul și tezaurul său spiritual cu creații nepieritoare, monumente ale sufletului românesc și ale Omului, gîndurile și sentimentele noastre, ale tuturor scriitorilor, fără deosebire de naționalitate, se îndreaptă către dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, mulțumindu-vă din adîncul inimilor pentru ctitoria de suflet pe care o realizați în țara noastră, pentru dragostea înaltă pe care o purtați literelor din patria noastră, pentru încrederea față de cei care s-au dăruit uneia dintre cele mai frumoase și mai nobile îndeletniciri ale lumii: cîntarea omului, înălțarea lui spre lumină, înscăunarea lui ca proprietar al frumuseților, pentru a păzi frumusețea și veșnicia ei.

PARTICIPANȚII LA ADUNAREA OMAGIALĂ CONSACRATĂ SĂRBĂTORIRII A 75 DE ANI DE LA CREAREA SOCIETĂȚII SCRIITORILOR ROMÂNI

Fii, Românie!...

Să tragi brazde prin veac! E cel mai greu,
Cu plug istoric, fulger de milenii!...
Şi cel mai scump din lume, minereu,
E să dai ţării tale, căpetenii...

Poporul meu român a ştiut, ca să-şi aleagă,
Cu îndrăzneală, pentru vreme bună,
Un Om, ce-i oglindeşte Fiinţa-ntreagă,
Un Comandant Suprem!... Din stea străbună!...

Norodul niciodată nu greşeşte,
De-i vremea însorită, ori furtună,
El ştie să urmeze româneşte,
Drum de partid, a Patriei cunună!...

Noi făurim destinul, înainte,
Cu gîndul şi cu fapta îl cinstim!...
Şi-avem în fruntea ţării, Preşedinte,
Steaua iubirii!... Ce o preamărim!...

Nu-i Muză-n lume, lauri mai de preţ,
Decît cîntarea vie-adevărată!...
Ce cîntă, pentru Viitor măreţ,
Prezentul ţării!... Cum n-a fost vreodată!...

Istoria ni-e floare de cais!...
Vino, pămînt, să te sărut pe frunte!...
Cu o iubire vrednică de vis,
Fii Românie-n lumea-ntreagă: Munte!...

TRAIAN IANCU

Eroii ţării

Eroii nu-ncap în cuvinte!
Ele-s doar semne dinspre Azi
Că omul gîndului viteaz
Urcă, prin timp, spre înainte...

Mulţi, pietre sînt în vechi morminte
— un semn tăcut ce ne-a rămas —
palidul chip cu şters obraz
ori înţelepte-n veci cuvinte.

Săgeţi au mînuit. Şi flinte...
Securi înfipt-au în grumaz
nevolnic, ce cumplit necaz
purtat-a ţării noastre sfinte.

Eroi ai ţării... Duh fierbinte,
solarul cuget, veşnic treaz...
Prin ei, trecutul ne-a rămas
drept şi-nţelept ca un părinte.

Sînt jertfa sacră ce ne prinde·
lacrimi sculptate în obraz
şi-s ne-nfricatul ţării pas
de-a dăinui, prin grai, cuminte.

Sînt rug nestins de jurăminte,
trăind cu patria-ntr-un glas.
Sînt pe-al vremelniciei ceas,
zbor necuprins spre înainte...

Şi i-am numit, spre luare-aminte,
Cel Bun, Cel Mare, Cel Viteaz...
Ei, stîlpii vremii-n care, azi,
lumina matca şi-o presimte...

Asemeni lor, în veac aprinde
Eroul României, azi
Făclia cugetului treaz.
Credinţa-n româneşti cuvinte.

Erou cu inimă fierbinte
Unind poporu-n nobil ceas,
e ţării simbol, gînd viteaz
al României preşedinte...

Purtîndu-şi visu-n zări distincte,
prin El, sub falduri tricolore,
spre-ale-mplinirii nalte ere
se-avîntă Ţara, înainte!

NICOLAE DRAGOŞ

ALEXANDRU BALACI

LA ÎNCEPUT DE AN

La reînnoirea calendarelor se meditează îndelung asupra zilelor și nopților care au trecut acum, departe, pe apele timpului fără întoarcere. Fiecare ar vrea să fie încredințat, ca omul înțelept din Antichitate, că **nu a pierdut o zi (diem perdidi)**, că a „cheltuit" bine zestrea orelor ireversibile.

Imensa creație, efervescența și fervoarea lumii în care trăim nu pot să fie contemplate metafizic, în seninătatea înghețată a unui spirit care și-ar putea replăsmui gîndirea, dincolo de armonia și raționalitatea realităților lumii. Orice locuitor al acestor pămînturi pe care se zidește, cu intensitate, o viață și o orînduire nouă, își modelează viziunea despre existență în ipostaza unică de participant, pătruns de toate undele formative ale societății contemporane românești, care își pune din plin problema omului integral.

Prilejul de meditație la reînnoirea calendarelor echivalează și cu trasarea unui bilanț în toate zonele de activitate creatoare, de rememorare a marilor fapte de construcție, generate de noua conștiință a omului contemporan, de adeziunea sa la orînduirea aptă să însumeze toate energiile creatoare, pentru transformarea umanistă a lumii și a existenței.

Într-o lume traversată de mari frămîntări, de continue procese de înnoire, preocupată de căile dezvoltării ei viitoare, cultura, ea însăși, suportă mari mutații, caută și oferă soluții pentru întărirea încrederii omului în propriile forțe, participînd la elevarea conștiinței umane, oferind modele superioare de comportament, valori etice, frumusețea și adevărul lumii.

În luminoasa sa cuvîntare de la importanta Consfătuire de la Mangalia, din august 1983, Președintele Țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a trasat, o dată mai mult, liniile de forță ale eticii revoluționare ale prezentului de construcție socialistă, perspectivele grandioase ale devenirii comuniste.

Pentru aceia care activează în zonele ideologiei și ale educației politice și culturale, secretarul general al partidului a ridicat, cu fermitatea și profunda sinceritate cunoscute, întreaga, complexa serie de probleme rezultate din necesitatea de a purta, la un nivel superior, cu dimensiuni și trăsături revoluționare, combative, întreaga muncă a tuturor creatorilor de valori spirituale, a tuturor lucrătorilor din aceste sectoare atît de importante pentru formarea omului nou.

Revoluția nu s-a încheiat odată cu preluarea puterii politice și ea continuă. Niciodată combativitatea nu trebuie să dispară, nici sacra nemulțumire de lucrurile realizate, chiar dacă ele pot apărea excepționale, așa cum se prezintă la orice eventual bilanț.

Programul revoluționar, reafirmat de Președintele Țării la Mangalia, are drept nucleu iradiant umanismul, umanismul revoluționar, înaintata concepție filozofică a Partidului Comunist Român, care se ridică ferm împotriva dogmatismului de orice fel, împotriva inerției înlănțuitoare. Însușindu-și organic o asemenea orientare, oamenii de cultură și artă ai României socialiste, animați profund de spiritul civic al participării lor la construcția armonică a cetății, la desăvîrșirea omului, activează intens pentru libertatea spirituală, pentru luminarea umanistă a zonelor conștiinței individuale și sociale, pentru stabilirea unei ideale concordanțe între etic și estetic. Participarea creatorilor literaturii și artei la limpezirea marilor probleme cu care se confruntă omenirea este străbătută de filonul cardinal al concepției lor de a aparține acestor tărîmuri și acestor timpuri. Pe trunchiul viguros al tradițiilor culturii poporului român, a cărui milenară existență istorică se desfășoară, neîntrerupt și dramatic, în zona mirifică a acestor binecuvîntate pămînturi, totdeauna iubite, niciodată părăsite, oamenii culturii, creatorii valorilor spirituale, altoiesc mlădițele noi ale contemporaneității, neignorînd nici una din datele cele mai moderne ale experienței de artă. Ei disting și discern, cunosc și urmează, în complexitatea evenimentelor și stărilor de lucruri contemporane, itinerariul de lumină al viitorului progresiv. Opera de artă nu este un rece simbol sau o abstractă alegorie, ci o creație, o lume reală și vie, un proces complex de exploatare a realității prin meditația profundă, de transfigurare sub semnul frumuseții, prin capacitatea creatoare a aceluia care este înzestrat, prin experiență și talent, apt să acorde ideilor în mers substanța nemuritoare a valorii spirituale. Fiecare creator trăiește și creează în intensitatea unică a individualității sale nerepetabile, dar înrădăcinat într-un loc și într-un timp determinate. De neconfundat în personalitatea lor unică, creatorii se împărtășesc însă de la un imens patrimoniu ideologic și cultural comun, la a cărui îmbogățire continuă caută să contribuie prin propria lor operă

MIHAI BENIUC

Cîmpia Libertăţii

Cum toamna-n codri spulberă frunzişul
Îngălbenit de anotimp şi veşted
Din munţii-nalţi cu falnicul lor creştet
Şi-l duce Oltul, Murăşul şi Crişul,
Nainte de-a se fi vestit zăpada
Şi coaptă stă pe crengi să cadă roada,
Se destrămau împărăţii în lume
Menite doar pe cruoi să aibă nume.

De veacuri gomăneau din creste-n creste
Pe cunoscutul grai străbun de bucium
Cei mulţi, de patimi, jale şi de zbucium
Pe vechea vatră, granițe şi peste...
Iar apele-n năvalnică pornire
Cercau prin albii iarăşi o unire.

Şi cîţi eroi sortiţi eternei slave
Să cucerească iar ce este drept
N-au scris pe lut cu sîngele din piept!
Subt brazda ţării-s sfintele hrisoave.
Acolo sînt în sînul ţării toate
Din bătălii cumplite adunate.

Căci nori veneau din puncte cardinale,
Din toate patru, vîlvătăi, şuvoi,
Şi pînea-sarea nu le-am dat-o noi,
Ci i-am făcut ulcele doar şi oale;
Iar cei ce n-au plecat, cu noi rămaşii,
Spre viitor cu noi să ţină paşii!

Împărăţii, ca pînza de paing,
S-au rupt de vîntul vremilor adverse,
Nedreptele fruntarii au fost şterse
Şi ţara brîie de Oţel o-ncing,
Ce-au înfruntat şi-or înfrunta furtuna
Ca patria să fie pururi una.

Sînt ani de-atunci şi secole s-or face
Subt roşul steag, subt mîndrul tricolor
Pe drumul avîntatului popor
Prin muncă şi prin luptă pentru pace,
În inimi cu Unirea şi Dreptatea,
Din Alba noastră Iulia Cetatea.

Urcăm pe treptele frăţietăţii,
Fii credincioşi Cîmpiei Libertăţii.

Adunarea de la Blaj, 3/15 mai 1848 (Anonim)

CONSTANTIN ȚOIU

EROINA

Ea este eroina perpetuă, căreia i s-au închinat atîtea imnuri și ode, pe care ea le primește modestă - din mers - întorcîndu-le, generoasă, asupra noastră. Și înaintează astfel prin mulțime și această mulțime care o aclamă înconjurînd-o este ea însăși, vorbirea noastră agitată, de zi cu zi. Cine mai zice pe lume Bună ziua? cum zice ea. Și ea zice Bună ziua în felul ei inconfundabil, ca țărăncile din nord, care mai adaugă de la ele și „bună să-ți fie inima", și cred că această completare voioasă pe drumuri, poteci și pe asfaltul orașelor, unde formula mai rezistă, e unică în lume. De ce să-ți fie bună inima?... De ce această propunere preventivă, născută dintr-o lungă experiență, vitregă experiență?

Poate fiindcă limba noastră este epopeea neîntreruptă a unei lupte de supraviețuire, - un roman, un roman gata scris. Și, ca să te lupți, să supraviețuiești, nu trebuie să ai în față neapărat un război declarat. Lupta se dă și în timp de pace, prin modul de a numi, de a potrivi cuvintele și de a le apropia tot mai strîns de adevăr, de cunoaștere, de ce este mai profund în spiritul omenesc. Altfel, graiul român s-ar fi confundat cu cine știe ce grai ciudat, incomprehensibil, înțeles doar de cei mai împătimiți filologi, pe la niște congrese de specialiști, cum ar fi graiul liguric.

Cred că limba noastră, trăind prin fiii ei ce au vorbit-o, o vorbesc și o vor vorbi, este această continuă stare de veghe și de acțiune și de atenție sporită de a ține pasul cu inteligența universală, conștientă de baza ei nobilă, străveche, de coloana ei vertebrală puternică, bine închegată, capabilă să susțină cele mai

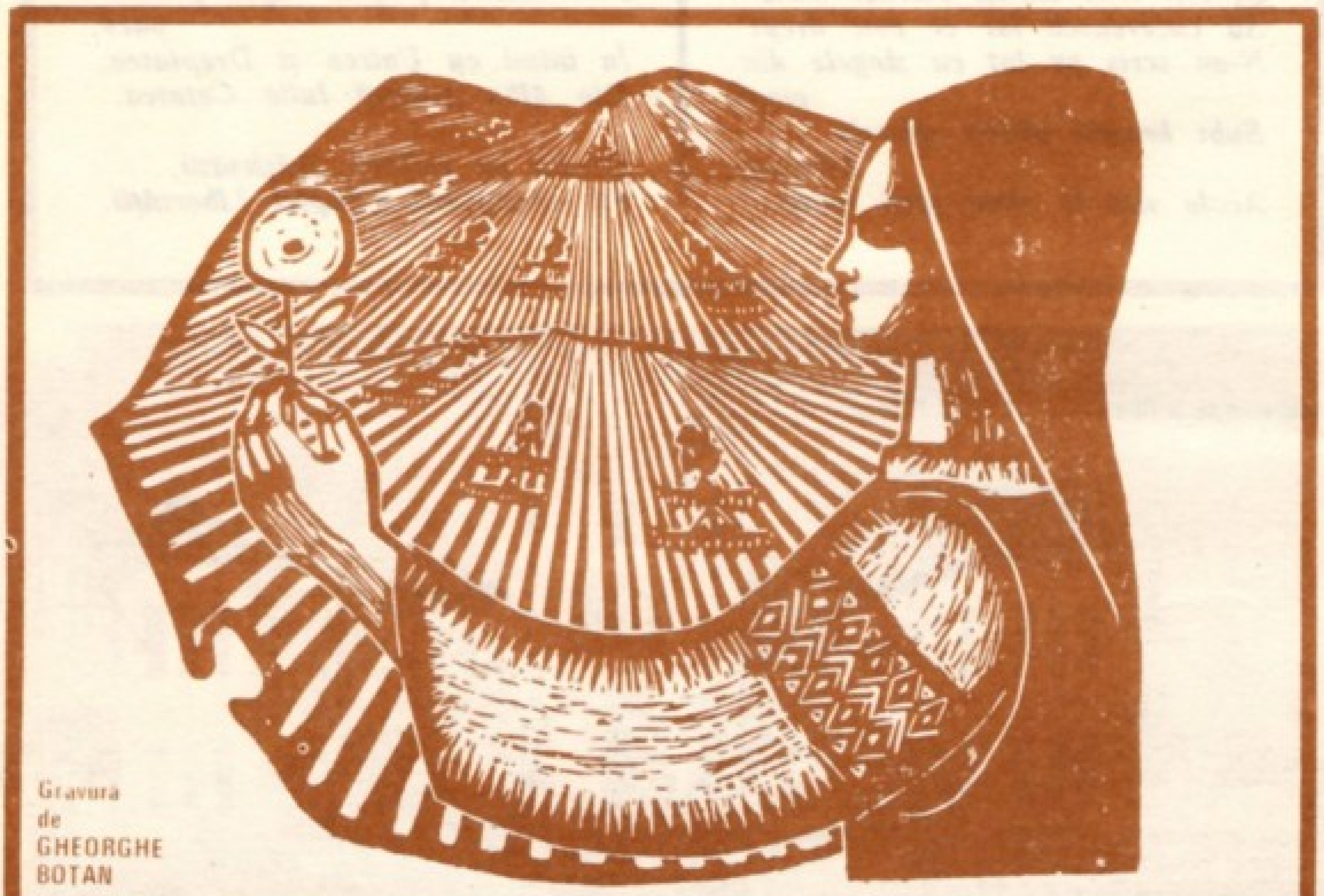

Gravura de GHEORGHE BOTAN

grele poveri ale gîndirii, și care e SINTAXA, schema, amprenta, cifrul ființei noastre. Latinitatea moștenită a pus ordine și claritate în felul nostru de a traduce realitatea în sunete, semne și cuvinte.

Problema e nu atît perfecționarea exterioară a limbii noastre făurită în luptă, în cunoaștere, în bătălii politice, și nu numai... Problema e și a fiilor ei ce o vorbesc. Cum o vorbesc, cum înțeleg ei să fie vrednici de uriașa experiență istorică încrustată în lexic și în mișcarea lexicului și în articulările lui. Problema e nu numai s-o venerăm, ci și de a fi cît mai alături de limpezimea și puterea ei de a da lumii din jur forma corespunzătoare glorioasei ei lupte de a continua și de a fi, pentru noi, instrumentul fundamental.

Nu sunt, cînd e vorba de vocabular, contra celor ce sunt pentru „mișto". Argoul răsare ca iarba din beton și care crește sălbatică-n beton. Suntem – și noi, scriitorii adică – mai degrabă împotriva celor care, din lene și din superficialitate și din ignoranță, leagă anapoda vorbele sau le dau înțelesuri pe care ele nu le au, și asta fiindcă în mintea celor ce produc asemenea perturbații nu există vreun respect românesc pentru rigoare și adevăr. Or EA, MAICA noastră, pe care o acoperim în mersul ei istoric de flori și de laude, cel mai mult îndrăgește plămada din care ea însăși a fost făcută, și greu, din greu, și din împotriviri și din înfrîngerea, răbdătoare, inteligentă, dulce-inflexibilă, a atîtor opuneri: cuvîntul cinstit spus, la locul lui spus, clar spus ori zis, și în acord cu fapta și adevărul, cu munca de a fi din ce în ce mai aproape de ideea ce ne-o facem despre noi înșine, nici supra nici subestimînd. EA zice zîmbind, cred că zice zîmbind și cam astfel: fiii mei scumpi, nici o nedesăvîrșire nu dispare aruncînd peste ea un văl rușinat. Luați aminte la înaintași, cum au învins ei orice imperfecțiune, numind-o cu îndrăzneală și găsindu-i cu trudă leacul și lăsîndu-vă vouă moștenire ușurința de a vă înțelege cu toții, pe mulți întrecîndu-i chiar în suplețea ideii.

Limba este ce suntem. Ea păstrează adînc imprimată în substanța ei viața noastră, izbînzile și bucuriile ei, convulsiile și durerile ei, speranțele și credința noastră obsesivă într-un viitor rațional.

De noi depinde, de generațiile care se succed, cît de înalt și de stufos și de muzical va răsuna în vîntul vieții arborele minunat cu a sa mereu reînnoită Coroană, pe care noi o auzim vrăjiți, foșnind pe creștetul albit de griji și de atîta zbatere și eroism necunoscut al Mumei sublime.

D.R. POPESCU

Cocoșii

Cocoșii cîntă în noapte,
Cu un ușor accent gornic
Demonii tac și se perindă-n infern
Fricoși, ca stropiți cu acid formic.
Săgeata luminii de undeva prin
întuneric vine
Arcul zilei de mîine o trimite spre
tine
Cocoșii, plini de har
Încep în beznă noul calendar.
Bat din aripi, cucurigînd,
Ca niște zei cu pene puși pe-o
creangă de dud, în rînd.

CRISTIAN POPIŞTEANU

ACTUL DEMNITĂŢII NAŢIONALE

Într-o cuvîntare rostită la Londra, în noiembrie 1942, după reuşita operaţiei **Torch** — debarcarea anglo-americană în Maroc şi Algeria — Winston Churchill ţinea să sublinieze: „Acesta nu este sfîrşitul. Nu este nici măcar începutul sfîrşitului. Dar poate că este sfîrşitul începutului".

1942 nu a marcat decît încheierea primei faze a războiului — o fază lungă de peste trei ani, de-a lungul cărora naziştii au repurtat un şir aproape neîntrerupt de triumfuri — 1943 a adus cu sine însă cotitura hotărîtoare în desfăşurarea conflagraţiei. Nazismul german, fascismul italian şi militarismul japonez au alunecat, în 1944 şi 1945, pe panta, din ce în ce mai abruptă, a înfrîngerii totale.

La patru decenii distanţă, să încercăm o reconstituire a cîtorva imagini ale eşecurilor hitlerismului, la a cărui nimicire insurecţia română din august 1944 avea să dea contribuţia unui întreg popor.

CELE CINCI PROFEŢII MINCINOASE

1943 nu împlinise decît 33 de zile de la naştere cînd s-a încheiat bătălia Stalingradului. Declanşată, în stadiul ei final, la 19 noiembrie 1942, această gigantică încleştare a durat pînă la 2 februarie 1943, cînd ultima grupare hitleristă, încercuită la nordul oraşului, a capitulat. Armata sovietică înregistra o strălucită victorie iar naziştii, o catastrofală înfrîngere. Wehrmachtul a pierdut, în total, efectivele a peste 40 de divizii şi o cantitate de tehnică militară suficientă pentru 75—80 de divizii: 3 500 de tancuri şi tunuri autotractate, peste 3 000 de avioane, peste 12 000 de piese de artilerie şi aruncătoare, 75 000 de vehicule de tipuri diferite.

Dar despre aspectul pur **material** al victoriei sovietice de la Stalingrad s-a scris pe larg în istoriografia şi publicistica noastră. O menţiune specială o merită aspectul **moral** al felului cum s-a desfăşurat şi încheiat bătălia de pe Volga. Pentru a sesiza mai bine importanţa acestei laturi, să evocăm cîteva etape premergătoare, care ilustrează cît de categorică era convingerea hitleriştilor că ofensiva lor va fi încununată de succes. Încă la 1 septembrie 1942, agenţia nazistă de presă **D.N.B.** a anunţat oficial că „zilele Stalingradului sînt numărate". La 3 septembrie, ministrul Propagandei Reichului, faimosul dr. Goebbels, a ordonat directorilor şi redactorilor-şefi ai ziarelor germane „să adune din vreme material care să scoată în relief enorma importanţă economică şi militară a Stalingradului". La 15 septembrie, acelaşi Goebbels îşi anunţa ciracii: „Lupta pentru Stalingrad se apropie de un sfîrşit victorios. Astă-seară sau mîine dimineaţă se vor da publicităţii comunicate speciale... cărora presa germană trebuie să le acorde atenţia cuvenită, scoţînd la nevoie ediţii speciale".

A doua zi însă comunicatele aşteptate nu au mai apărut. La 17 septembrie, Otto Dietrich, şeful presei naziste şi mîna dreaptă a lui Goebbels, spunea directorilor de ziare, într-o şedinţă confidenţială: „L-am respins pe inamic la Stalingrad".

Acest optimism neghiob, menit să arunce praf în ochii opiniei publice din Reich şi din ţările cotropite de el, a atins apogeul în discursul pe care Hitler l-a ţinut la 30 septembrie. În cadrul lui, Führerul a atins un veritabil record, făcînd nu mai puţin de cinci profeţii mincinoase:

1) „Îl asigur pe domnul Churchill că, oriunde îşi va debarca trupele, se va putea considera norocos dacă ele vor reuşi să rămînă pe ţărm mai mult de nouă ore..."

2) „Ocuparea Stalingradului, în curs de realizare, va prilejui o pătrundere şi mai adîncă a forţelor noastre dincolo de Volga. Puteţi fi pe deplin siguri că nimeni nu ne va mai scoate vreodată din acest oraş..."

3) „Orice speranţă a inamicului de a slăbi alianţa cu Italia nu este decît o idioţenie sau o nebunie..."

4) „Submarinele noastre şi-au depăşit toate succesele de pînă acum şi rezultatele obţinute de ele vor continua să meargă pe o curbă mereu ascendentă..."

5) „Am lăsat în urmă clipele de cea mai grea încercare pentru poporul nostru. Nimic rău nu ni se mai poate întîmpla..."

Aşa cum vom vedea, anul 1943 şi-a luat sarcina să dezmintă, fără nici o excepţie, toate aceste cinci prorociri, aproape exact în ordinea în care le-a debitat trufaşul dictator. Deocamdată însă, să ne întoarcem la Stalingrad şi la modul cum au reacţionat naziştii faţă de cele ce se petreceau acolo. La 16 ianuarie,

O.K.W.-ul a recunoscut pentru prima oară situația tragică a trupelor sale.

În acel februarie 1943, Führerul a trebuit să admită față de anturajul său că profeția nr. 2, referitoare la Stalingrad, se dovedise falsă într-un răstimp record de numai patru luni de zile. În continuarea ofensivei lor de iarnă, după Stalingrad ostașii sovietici au eliberat, printre altele, orașele Kursk, Belgorod, Krasnodar, Demiansk, Rostov și Harkov. Bazinul Donețului, de care depindea în largă măsură industria de armament germană, era amenințat. Cînd comandanții săi militari i-au propus abandonarea întregii zone, pentru a scurta dispozitivul de apărare, Hitler a răspuns:

— „O să mă mai gîndesc. Dar un singur lucru pot să spun de pe acum: dacă evacuăm bazinul Donețului, nu vom mai fi în stare să lansăm nici o ofensivă pe frontul de est".

În această privință, anticiparea lui Hitler s-a dovedit corectă. În schimb, dăinuia o altă speranță a sa și a clicii din jurul lui. Ce-i drept, Führerul nu îndrăznise să dea glas public acestei speranțe, ceea ce, însă, nu însemna că ea era mai puțin puternică: speranța că deosebirile de interese și obiective dintre Uniunea Sovietică, Statele Unite și Marea Britanie vor duce la destrămarea coaliției antihitleriste.

FRONTUL STRATEGIC, POLITIC ȘI DIPLOMATIC

Timp de zece zile, între 14 și 24 ianuarie, Churchill, Roosevelt și șefii lor de stat major s-au întîlnit în orașul marocan Casablanca, pentru a discuta viitoarele operații militare și, în general, atitudinea față de inamicul din Europa și de cel din Pacific. În ciuda promisiunii publice, făcută la 11 iunie 1942, că un al doilea front se va deschide în Europa încă înainte de sfîrșitul anului respectiv, președintele Statelor Unite a acceptat argumentele primului ministru britanic, și debarcarea peste canalul Mînecii a fost amînată pînă în 1944. S-a reafirmat decizia, luată încă de la intrarea S.U.A. în război, de a se acorda prioritate absolută luptei împotriva puterilor fasciste din Europa, căreia urmau să i se consacre majoritatea resurselor disponibile; pe frontul antijaponez, ofensive limitate ca proporții și obiective trebuiau să protejeze liniile de comunicații ale aliaților și să ocupe bazele necesare unor acțiuni ulterioare, supunînd forțele nipone unui război de uzură.

Dar hotărîrea care a înscris definitiv în istorie conferința de la Casablanca a fost cea anunțată de Roosevelt: pacea nu putea fi restabilită decît odată cu nimicirea totală a forțelor militare ale dușmanului, ceea ce însemna capitularea necondiționată a Germaniei, Italiei și Japoniei. Această politică, la care s-a raliat de îndată și Uniunea Sovietică, a consolidat puternic coaliția antibitleristă, contribuind la eliminarea suspiciunilor reciproce dintre cele trei mari puteri cu privire la încheierea unei păci separate. De asemenea, „clauza de la Casablanca" a împiedicat reeditarea legendei din 1918, exploatată de naziști, că Germania nu ar fi fost înfrîntă pe cîmpul de luptă, ci „înjunghiată pe la spate de trădătorii în straie civile".

Conferința **Trident**, care a avut loc la Washington (15—25 mai), a readus laolalta pe Roosevelt, Churchill și șefii de stat major britanici și americani. Participanții și-au afirmat din nou hotărîrea de a concentra principalele lor eforturi împotriva celui de al treilea Reich, mai întîi prin intensificarea bombardamentelor strategice asupra Germaniei și a Europei ocupate de naziști, în al doilea rînd, prin stabilirea datei de 1 mai 1944 pentru masiva debarcare anglo-americana în Franța.

Un eveniment de o deosebită importanța pentru întarirea largii coaliții antihitleriste l-a reprezentat autodizolvarea, în mai 1943, a Internaționalei a III-a. În hotarîrea adoptată de Prezidiul Comitetului Executiv, dupa o succintă evocare a activității de 24 de ani a Internaționalei Comuniste, se subliniază că „încă cu mult înainte de razboi, devenea tot mai clar că, pe masura complicarii situației, atît interne, cît și internaționale a diferitelor țări, rezolvarea problemelor mișcarii muncitorești din fiecare țara separat, prin forțele unui centru internațional, oricare ar fi el, va întîmpina piedici de netrecut".

Subliniind că razboiul dezlănțuit de hitleriști accentua și mai mult deosebirea în situația diferitelor țări, hotărîrea arăta, în continuare: „Călăuziți de învățătura întemeietorilor marxism-leninismului, comuniștii n-au fost niciodată partizanii păstrării formelor de organizare învechite; ei au supus totdeauna formele de organizare a mișcării muncitorești și metodele de lucru ale acesteia intereselor politice fundamentale ale mișcării muncitorești, luată în ansamblul ei, particularităților situației istorice concrete date și acelor probleme care decurg direct din această situație. Ei țin minte exemplul marelui Marx, care a strîns pe muncitorii de avangardă în rîndurile «Asociației Internaționale a Muncitorilor», iar, după ce Internaționala I și-a îndeplinit sarcina ei istorică, punînd bazele pentru dezvoltarea partidelor muncitorești din țările Europei și ale Americii, a executat, în urma necesității devenite actuale, a creării partidelor naționale muncitorești de masă, dizolvarea Internaționalei I, întrucît această formă de organizare nu mai corespundea necesităților momentului.

Plecînd de la considerațiile expuse mai sus și ținînd seama de creșterea și maturitatea politică a partidelor comuniste și a cadrelor lor conducătoare în diferite țări, de asemenea ținînd seama de faptul că, în decursul războiului actual, mai multe secții au ridicat chestiunea dizolvării Internaționalei Comuniste ca centru de conducere a mișcării internaționale muncitorești, Prezidiul Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, neavînd posibilitatea, în condițiile războiului mondial, de a convoca Congresul Internaționalei Comuniste, își permite de a depune, spre aprobarea secțiilor Internaționalei Comuniste, propunerea următoare:

A dizolva Internaţionala Comunistă ca centru de conducere a mişcării muncitoreşti internaţionale, eliberînd secţiile Internaţionalei Comuniste de obligaţiile decurgînd din regulamentele şi deciziile congreselor Internaţionalei Comuniste".

Hotărîrea se încheia cu un apel al Prezidiului, adresat comuniştilor, „de a-şi concentra forţele pentru sprijinirea prin toate mijloacele şi pentru participarea activă la războiul eliberator al popoarelor şi al statelor coaliţiei antihitleriste, pentru cea mai grabnică înfrîngere a duşmanului de moarte al muncitorilor — a fascismului german şi a aliaţilor şi vasalilor săi".

O asemenea hotărîre — semnată şi de reprezentanţii Partidului Comunist Român — s-a răsfrînt mult dincolo de momentul istoric în care a fost adoptată.

Conferinţa **Quadrant** de la Quebec (14—24 august) a reunit pe Roosevelt, Churchill, miniştrii lor de externe şi comandanţii lor militari. Britanicii au încercat, o dată mai mult, să-i convingă pe americani să renunţe la **Overlord,** proiectata debarcare în Franţa, în favoarea unui atac în Balcani, dar Roosevelt nu a acceptat această variantă. Printre rezultatele întîlnirii se numără decizia de a intensifica ofensiva în Italia, recunoaşterea generalului De Gaulle, şeful Comitetului de eliberare naţională, ca reprezentant al tuturor francezilor liberi şi semnarea unui acord între S.U.A. şi Marea Britanie în domeniul cercetărilor care aveau să ducă la construirea armei atomice.

Între 19 şi 30 octombrie, conferinţa miniştrilor de externe ai U.R.S.S., S.U.A. şi Angliei, ţinută la Moscova, a marcat un nou stadiu al relaţiilor dintre principalele puteri care formau coaliţia antihitleristă. Această reuniune a pregătit, pe plan politic, conferinţa şefilor de stat care s-a ţinut la Teheran, peste o lună. Participanţii au convenit, printre altele, asupra creării unei Comisii consultative tripartite, cu sediul la Londra, pentru studierea problemelor legate de încheierea operaţiilor militare şi de primele măsuri politice postbelice. S-au adus, de asemenea, precizări în legătură cu poziţia celor trei puteri faţă de eliberarea Italiei şi Austriei. Cei trei miniştri de externe au adoptat hotărîrea ca fasciştii şi naziştii vinovaţi de crime de război să fie traduşi în faţa justiţiei, pedepsirea căpeteniilor lor urmînd să aibă loc conform unui acord între guvernele aliate. În ultima zi a conferinţei, s-a adoptat o declaraţie cu privire la securitatea generală, care prevedea crearea unor organizaţii internaţionale menite să asigure pacea între popoare şi să excludă conflictele armate ca mijloc de rezolvare a problemelor. Această declaraţie a constituit, de fapt, actul preliminar de naştere al Organizaţiei Naţiunilor Unite.

La Teheran, între 28 noiembrie—1 decembrie, s-au întîlnit, pentru prima oară, şefii de guvern ai celor trei mari puteri — Stalin, Roosevelt şi Churchill. Între aceştia din urmă, avusese loc o întîlnire prealabilă la Cairo (22—26 noiembrie), în care primul ministru britanic a încercat, fără succes, să stabilească o platformă comună cu preşedintele Statelor Unite, în vederea convorbirilor cu Stalin.

La Teheran s-au luat o serie de decizii de mare importanţă: deschiderea unui al doilea front în Europa occidentală, în mai 1944; sincronizarea operaţiilor militare de mare amploare între cei trei aliaţi; angajarea Uniunii Sovietice în războiul împotriva Japoniei militariste, după încheierea ostilităţilor din Europa. S-au mai discutat, totodată, probleme legate de statutul postbelic al Germaniei, de frontierele Poloniei şi de situaţia Iranului.

Conferinţa de la Teheran a spulberat definitiv iluziile hitleriştilor cu privire la eventuala „dezagregare" a coaliţiei, contribuind dimpotrivă la consolidarea acestei alianţe şi la dobîndirea victoriei finale asupra totalitarismului fascist.

ULTIMELE 493 DE ZILE...

Un tărîm pe care nici măcar Hitler, în pofida brutalei sale aroganţe, nu s-a încumetat să facă un pronostic era cel al frontului interior — lupta popoarelor europene împotriva cotropitorilor nazişti. Pe tot cuprinsul continentului, această luptă a căpătat, în 1943, proporţii de masă. Avînd în frunte comuniştii, forţele de stînga, patriotice, antihitleriste, din ţara respectivă, lupta de eliberare a luat formele cele mai variate — greve, manifestaţii, sabotaje, atacuri armate şi chiar ciocniri făţişe. Veritabile oştiri de partizani reţineau importante forţe ale Werhmachtului şi S.S.-ului în Ucraina, Bielorusia, republicile baltice, Polonia, Bulgaria... La sfîrşitul anului 1943, armata de eliberare, organizată de partidul comunist, controla două treimi din teritoriul Iugoslaviei. În cea de a doua sesiune a sa, deschisă la 29 noiembrie în localitatea Jajţe, Vecea populară de eliberare a Iugoslaviei a ales Comitetul naţional de eliberare, în frunte cu Iosip Broz Tito — de fapt, primul guvern al Iugoslaviei noi. La celălalt capăt al Europei, în Franţa, s-a constituit, sub autoritatea generalului De Gaulle, Consiliul Naţional al Rezistenţei, care reunea toate partidele, sindicatele şi organizaţiile antifasciste. În rîndul luptătorilor pentru libertate din această ţară se aflau şi numeroşi români, care, în toamna lui 1943, au înfiinţat Frontul naţional român, avînd în frunte pe marele savant Traian Vuia.

În ţara noastră, 1943 a fost anul marilor pregătiri pentru lupta finală de eliberare de sub jugul fascist. În ianuarie, P.C.R. a început să editeze ziarul ilegal „România liberă", care lansa o chemare patriotică spre unirea tuturor forţelor cinstite ale ţării pentru răsturnarea regimului de dictatură antonesciană şi ieşirea din războiul hitlerist.

La baza rezistenţei româneşti se afla clasa muncitoare, condusă de partidul său, în alianţă cu ţărănimea muncitoare. Numeroasele acţiuni de sabotaj în uzinele care lucrau pentru front, la depozitele şi instalaţiile militare, la

antrepozitele de cereale etc. au stîrnit îngrijorarea nu numai a Siguranței, ci și a trimișilor Gestapoului din București și alte orașe ale țării. Sustragerile muncitorilor și țăranilor de la mobilizări, concentrări și rechiziții au sporit neliniștea clicii guvernamentale antonesciene și a reprezentanților militari și civili ai Reichului. Un efect similar a avut și atitudinea tot mai fermă a unor largi cercuri de intelectuali progresiști, care se opuneau ideologiei fasciste și dezastruoaselor consecințe aduse de ea României.

În iunie P.C.R. a propus realizarea unui Front patriotic antihitlerist, care s-a constituit în toamnă. În componența lui au intrat partide și organizații de stînga, ca Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților (înființată în 1942), Madosz (Uniunea oamenilor muncii maghiari din țara noastră), Partidul Socialist-Țărănesc și altele.

În paralel, pe măsură ce Axa înregistra înfrîngere după înfrîngere pe toate teatrele de război, s-a ascuțit criza regimului antonescian. Între dictatorul de la București și cel de la Berlin au apărut fricțiuni tot mai serioase. Acest proces s-a accelerat ca urmare a creșterii stării de spirit antihitleriste în rîndurile armatei. Sub influența evenimentelor de pe fronturi, dar și a activității de clarificare și explicare a situației de către comuniști, numeroși comandanți de mari unități și doi șefi succesivi ai Marelui stat major român s-au pronunțat împotriva continuării războiului și, pe termen scurt, pentru reducerea efectivelor trimise pe front.

Partidele burgheze au ieșit, și ele, întrucîtva din inerția în care se cufundaseră, încercînd să găsească o soluție care să le scutească de

colaborarea cu comuniștii și să evite tratativele cu U.R.S.S. Pe o poziție similară se situa și regele, dar ciocnirile tot mai dese cu Antonescu, care-i răpea treptat prerogativele, și teama de soarta monarhiei au determinat cercurile Palatului să accepte, din toamna anului 1943, contacte și discuții cu reprezentanții P.C.R., în vederea realizării unei acțiuni comune antihitleriste.

În toamna lui 1943, activul de bază al P.C.R., atît cel în clandestinitate, cît și cel din închisori și lagăre — în rîndurile căruia un rol deosebit de important a revenit tovarășului **Nicolae Ceaușescu** — a luat o serie de măsuri pentru întărirea unității partidului și creșterea forței sale de activizare și mobilizare a maselor. În noiembrie, partidul a trecut la organizarea unui aparat militar propriu, pentru a face față sarcinilor tot mai mari de luptă a clasei muncitoare. Începuse, practic, pregătirea pentru marea insurecție, care avea să izbucnească peste nouă luni.

La 31 decembrie 1943, „milenarului" Reich — visat și anunțat cu atîta cruzime de Hitler — îi mai rămăseseră exact 493 de zile.

„TRĂZNETUL DIN SENIN"

Retrospectiva istorică a celor patru decenii de ascensiune a poporului român spre culmile celei mai umane dintre orînduirile cunoscute vreodată de omenire, spre edificarea societății socialiste și comuniste, înregistrează, ca pe un

28 noiembrie 1943. Conferința de la Teheran. De la stînga la dreapta: Stalin, Roosevelt și Churchill

moment crucial în destinele locuitorilor de pe aceste străvechi pămînturi carpato-danubiano-pontice, declanșarea, în urmă cu patru decenii, la 23 August 1944, a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, organizată și condusă de Partidul Comunist Român, act de voință al întregii națiuni, care a deschis larg porțile viitorului măreț al României.

„Înfăptuirea actului istoric de la 23 August — subliniază secretarul general al partidului, președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu — este rezultatul activității Partidului Comunist Român de unire a tuturor forțelor muncitorești antifasciste, de colaborare cu forțele patriotice naționale, cu reprezentanți ai armatei, inclusiv cu monarhia. Această colaborare s-a realizat pe baza luptei pentru ieșirea din războiul împotriva Uniunii Sovietice, la care România fusese împinsă de clasele reacționare și de Germania nazistă, pentru răsturnarea dictaturii militaro-fasciste și alăturarea la coaliția antifascistă".

Militînd cu clarviziune, eroism și cu o profundă capacitate de a mobiliza cele mai largi forțe antihitleriste, patriotice, P.C.R. a realizat în primăvara anului 1944, împreună cu Partidul Social-Democrat, Frontul Unic Muncitoresc, iar la 20 iunie același an, Blocul Național-Democrat, pe o platformă cu P.S.D., P.N.Ț., P.N.L., avînd între dezideratele fundamentale pe care momentul istoric le punea în fața poporului român, ieșirea din războiul hitlerist, eliberarea țării de sub dominația germană, alăturarea ei coaliției antihitleriste, înlăturarea regimului antonescian, restabilirea independenței și integrității țării. Planul răsturnării dictaturii antonesciene fusese dealtfel definitivat de P.C:R. cu o săptămînă mai înainte, la 13/14 iunie 1944, într-o consfătuire conspirativă cu reprezentanți ai palatului și ai armatei, cînd se constituie un comitet militar însărcinat să pregătească acțiunile militare necesare înfăptuirii insurecției militare armate, antifasciste și antiimperialiste.

La 23 August 1944, dată care a trecut din realitate în istorie, poporul român, sub conducerea partidului comunist, a înfăptuit actul istoric unic în analele celui de-al doilea război mondial, prin care o întreagă armată a întors armele împotriva adevăratului dușman: ocupantul hitlerist, luîndu-și soarta în propriile mîini. În cele opt zile ale insurecției, între 24 și 31 august 1944, armata, gărzile patriotice, masele populare au făcut dovada eroică a patriotismului și spiritului lor de jertfă, eliberînd regiunile centrale și sudice ale țării, capturînd 56 455 militari germani, între care 14 generali, 1 421 ofițeri, 4 088 subofițeri, precum și o importantă cantitate de armament și material de război. Este cît se poate de inspirat felul cum titra editorialul despre istoricul act de la 23 August 1944 din România ziarul britanic „News Chronicle": „Un fulger din senin."

Importanța și consecințele covîrșitoare ale actului românesc de la 23 August le-au relevat istoricii celui de-al doilea război mondial ca pe un fapt deosebit în istoria universală, care a grăbit în mod hotărît sfîrșitul celei mai mari conflagrații cunoscute vreodată de omenire, cu aproximativ 200 de zile în Europa. André Malraux, scriind despre eliberarea Parisului, releva: „În aceeași zi de 23 august 1944, în cealaltă parte a Europei, izbucnea insurecția armată la București, deschizînd drumul eliberării României de sub dominația hitleristă". La rîndul său, Basil Liddell-Hart, reputatul istoric britanic al celui de-al doilea război mondial, aprecia că fapta istorică a poporului român de la 23 August a creat în dispozitivul german „cel mai larg flanc deschis cunoscut vreodată în războiul modern".

Odată cu înfăptuirea insurecției de la 23 August 1944, poporul român, sub conducerea partidului comunist, și-a mobilizat toate forțele pentru înfrîngerea Germaniei hitleriste. Rămîn nepieritoare în hronicul gloriei strămoșești faptele de arme, abnegația și devotamentul fiilor patriei, care, pe front sau în țară, în fabrici, uzine, pe ogoare, n-au precupețit nici un efort, dăruindu-și viețile, întreaga lor putere de muncă înaltului țel al victoriei antihitleriste.

Eroica armată română, poporul român, au luptat în războiul antihitlerist cu spiritul de jertfă și dăruirea izvorîte din îndreptățirea pe care însăși istoria o punea în fața lor, animați de lozinca comuniștilor: „Totul pentru front, totul pentru victorie". Eliberarea întregii țări de sub ocupația hitleristă, eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei, lungul drum de lupte și jertfe au fost marcate de români printr-un uriaș efort material și uman. Pe parcursul celor 260 de zile ale războiului antihitlerist, trupele române au parcurs peste 1 000 km, au traversat 17 masive muntoase, 12 cursuri mari de apă și au eliberat 3 831 localități, dintre care 53 orașe. Au provocat inamicului pierderea a 118 000 prizonieri (dintre care aproape 60 000 în timpul celor opt zile ale insurecției) și a 19 000 morți.

EPOCA DE AUR A ISTORIEI ROMÂNEȘTI

Perioada istorică ce a urmat, inaugurată de insurecția de la 23 August 1944, a deschis pe pămîntul românesc orizonturile unei noi vieți, a înfăptuirii visului de ani al poporului, de libertate, dreptate, viață mai bună, prin revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Într-o perioadă istorică scurtă, poporul român a parcurs mai multe etape istorice, trecînd la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. „Puține popoare în istorie — releva tovarășul Nicolae Ceaușescu — au parcurs într-o perioadă așa de scurtă asemenea etape în dezvoltarea lor economico-socială".

Muncind și construind cu același exemplar eroism, poporul român a trecut, în patria sa liberă, la construirea noii vieți. Au fost înlăturate exploatarea și inegalitățile de clasă, au fost puse temeliile orînduirii demnității și de-

plinei afirmări a personalităţii umane, a fost soluţionată în chip exemplar problema naţională, au fost create premisele înaintării României spre epoca cea mai glorioasă din istoria sa multimilenară.

Şi această epocă a venit odată cu Congresul al IX-lea al P.C.R., cînd în fruntea partidului a fost ales tovarăşul Nicolae Ceauşescu, fiul cel mai călit în lupte revoluţionare al poporului, militantul care, printr-o cutezantă gîndire şi faptă politică, a dat istoriei româneşti contemporane dimensiunile măreţe ale prezentului socialist, omul politic de anvergură planetară, care, dedicîndu-se marilor cauze — realizarea dezarmării şi în primul rînd dezarmarea nucleară, oprirea cursei înarmărilor şi înlăturarea pericolelor unui holocaust racheto-nuclear, democratizarea vieţii internaţionale, lichidarea subdezvoltării — dă lumii perspectiva unei istorii de pace şi de colaborare, de înţelegere, securitate şi cooperare în mersul eroic al umanităţii spre progres şi viaţă liberă, spre demnitate şi prosperitate.

Ascensiunea istorică a poporului român în cei peste 18 ani de cînd în fruntea partidului şi ţării noastre se află tovarăşul Nicolae Ceauşescu întruchipează realizarea idealurilor pe care înaintaşii le-au nutrit pentru libertatea şi demnitatea multimilenarei patrii române. Elaborate cu înaltă cutezanţă şi viziune revoluţionară, programele de dezvoltare a României, adoptate la congresele partidului din iniţiativa tovarăşului Nicolae Ceauşescu, prefigurează şi jalonează amplul traseu istoric pe care poporul român, toţi fiii patriei, români, germani, maghiari şi de alte naţionalităţi, s-au angajat spre edificarea societăţii socialiste, spre propăşirea ţării pe noi culmi de civilizaţie şi progres. Cultura, artele, literatura intră ca părţi constitutive de mare însemnătate ale civilizaţiei româneşti socialiste, care se modelează sub ochii şi cu munca noastră.

În aceşti ani, de cînd în fruntea ţării şi partidului nostru se află tovarăşul Nicolae Ceauşescu, cel dintîi preşedinte al tuturor românilor, România socialistă s-a afirmat în lume ca o prezenţă activă în lupta pentru pacea şi drepturile popoarelor, la viaţă liberă şi demnă, pentru socialism. Dinamica relaţiilor externe ale României, la cota înaltă a prezentului socialist, înregistrează bilanţuri de excepţie, necunoscute vreodată în istoria românească. România socialistă, în cel de-al 18-lea an al Epocii Ceauşescu, are raporturi diplomatice cu 139 state ale lumii şi realizează schimburi comerciale cu 150 ţări de pe toate continentele. Voinţa de pace şi prietenie a României socialiste a fost dusă de cel mai autorizat exponent, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretarul general al partidului, preşedintele republicii, în aproape 200 de vizite peste hotare, în cadrul unor itinerare istorice în ţări din Europa, Africa, Asia, America Latină şi America de Nord. Partidul Comunist Român întreţine în prezent relaţii de colaborare cu 89 partide comuniste şi muncitoreşti, 53 partide socialiste şi social-democrate şi 66 de partide politice de guvernămînt, organizaţii şi mişcări de eliberare naţională.

În hronicul multimilenar al poporului român, se înscriu toate aceste realităţi ale patriei socialiste de astăzi drept dovezi istorice indubitabile ale opţiunii sale pentru eroica angajare pe drumul edificării societăţii socialiste multilateral dezvoltate, de a-şi urma neabătut conducătorul clarvăzător, Partidul Comunist Român, centrul vital al întregii naţiuni socialiste, în uriaşa operă de înaintare a României spre comunism.

O INVITAȚIE

Această invitație la banchetul pe care corpul ofițeresc din Garnizoana București o adresa, la 24 ianuarie 1859, spre a sărbători Unirea celor două Principate, Muntenia și Moldova, sub același Domnitor, Alexandru Ioan Cuza, nu poate fi comentată. Admirăm numai deosebitul talent al aceluia care a așternut pe hîrtie această capodoperă grafică, datorită căreia noi cunoaștem astăzi nivelul înaltei iscusințe a graficienilor timpului, precum și neobișnuitul mijloc de informare a posterității despre armele toate ce poseda armata română încă din acea vreme.

FILĂ DE ISTORIE

Moş Solomon, camerierul lui Cuza, şi Vasile Roată

Cusa Voda
Alexandre Jean 1er
Principe Regent de Roumanie
de 1859—1866

A mon vieil et exellent ami Constantin Négri en souvenir de notre commune affection et de notre commune devouement pour le Prince; en souvenir aussi de notre commune participation aux grands actes qui ont illustré son règne et assuré l'avenir de la Roumanie

Baligoz de Bergine

Paris 1 mai 1874

Cuza Vodă
Alexandru Ioan 1-iul
Principe Regent al României
de la 1859—1866

Vechiului şi minunatului meu prieten Constantin Negri în amintirea afecţiunii noastre comune şi devotamentului nostru comun pentru Prinţ; în amintirea de asemenea a comunei noastre participări la marile acte care au ilustrat domnia lui şi au asigurat viitorul României

Baligoz de Bergine

Paris, 1 mai 1874

În frămîntările care au însoţit scurta domnie a lui Alexandru Ioan Cuza au participat alături de el şi bărbaţi remarcabili, cum a fost acel mare om politic şi patriot Costache Negri, care a luptat pentru Unire,şi în ţară şi în afară, cu prieteni devotaţi ca Baligoz de Bergine, francezul prieten şi ţării noastre, prieten şi lui Negri, prieten şi admirator al marelui Alexandru Ioan Cuza, domnitor al românilor.

3 mai 1983

LIA DRACOPOL FUDULU

ION MUNTEANU

MĂRTURII ȘI SPOVEDANII

Mulți dintre scriitorii neamului nostru și-au publicat, în timpul vieții, date autobiografice, fie sub formă de interviuri, fie în volume, intitulate, unele *Mărturii*, altele *Spovedanii*. Toate acestea reprezintă, pentru patrimoniul nostru cultural, atestări valoroase asupra activității clasicilor respectivi — mai ales din perioadele de începuturi ale activității lor literare.

Am ales cîteva, dintre cele mai semnificative, pe care le reproducem, unele în întregime, iar cele mai multe în rezumate esențiale, făcute după tomurile întregi, publicate la vremea lor, ca, de exemplu, *O viață de om*, de Nicolae Iorga; sau *Spovedanii*, de Victor Eftimiu.

Cea mai concisă și mai originală, ca formulă de prezentare, dintre autobiografiile cunoscute este a cărturarului și patriotului George Barițiu. O găsim gravată **pe capacul ceasornicului său de buzunar**, de un artist al miniaturii — N. Vladica. Iată-i textul, integral:

«George Barițiu, fiu al preotului și Ana, mamă. Născut în 12/24 mai 1812, în comuna Jucul de Jos, comitatul Clujului, în Transilvania. A studiat la gimnaziul și Academia din Cluj; apoi la facultatea teologică de 4 ani din Blaj. A fost profesor de fizică tot în Blaj. A întemeiat prima școală comercială, la 1836, la Brașov. La 1838 a înființat foaia politică „Gazeta Transilvaniei". A fost membru al Comitetului Național în 1848, cît a durat Rezbelul Civil în Ungaria și Transilvania. Mai tîrziu, pe la 1863-1865, membru al Dietei la Sibiu, al Parlamentului imperial în Viena. Membru al Asociației literare în Transilvania (ASTRA) și al Academiei Române. Proprietar și redactor al ziarului politic „Observatorul". Căsătorit cu Maria, născută Belisariu. Are în viață cinci copii: Victoria Juga, Jeronim, secretar la Banca Albina, Aurelia, văduvă A. Vladu, Octavia, măritată Stănescu, Maria Bontescu. Trăiască Romănismul!»

GEORGE BARIȚIU
(1812—1893)

Originalul document se încheie cu semnătura artistului Vladica și cu data gravării: 17 noiembrie 1883, București.

George Barițiu — „acest mare duhovnic al neamului său" — cum l-a numit Nicolae Iorga — a fost, în anii urmatori, președinte al Academiei Române și a publicat lucrarea sa de bază: **Părți alese din istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă** (3 volume). A murit la 20 aprilie 1893.

O altă autobiografie deosebită ca formă de prezentare este cea a lui Mihail Kogălniceanu. Și-a „mărturisit-o" într-o „spovedanie" rostită la Academia Română, la 1 aprilie 1891, cu ocazia jubileului acestei onorabile instituții. Vom reproduce, din cele 44 de pagini ale discursului respectiv, numai cîteva fragmente referitoare la originea acestui mare om de stat și la formarea sa în școlile pe care le-a urmat:

«Eu sînt născut la Iași, la 6 septembrie 1817. Tatăl meu a fost vornicul Ilie Kogălniceanu; maica mea, Catinca, născută Stavilla. Mihail Sturza, ajuns domn al Moldovei în 1834, m-a trimis la învățătură, împreună cu fiii săi, în Franța, la Lunéville. De aici furăm luați și duși la Berlin, la sfîrșitul anului 1835. La Berlin, în timpul studenției, am publicat o broșură în limba franceză: **Esquisse sur l'historie, les moeurs et la langue des Cigains** *(deci iată mărturisit debutul literar)».*

Cam atît despre învățămîntul de peste hotare. Din alte surse mai aflăm însă că pe timpul cît se afla la Lunéville fusese înaintat, de către Sturza, la gradul de sublocotenent și surorile sale din Iași

MIHAIL KOGĂLNICEANU

(1817—1891)

îl felicitaseră prin scrisori. Cariera militară nu-i va surîde însă. La 20 februarie 1838, îi scria „băbacii" sale:

«Mă rog să dai Măriei Sale (domnitorului Sturza), paretisul meu din miliția moldovenească. Ce să mă fac la Iași? Diac de visterie? Pentru asta nu aș fi avut nevoie să învăț în străinătate și să sufăr atîtea chinuri vreme de trii ani și jumătate».

Paretisul (demisia) n-a fost dat; sau poate că n-a fost primit, așa încît, peste cîteva luni, tînărul Mihail Kogălniceanu, venit de la studii de peste hotare, este înaintat la gradul de locotenent. Din discursul-autobiografie menționat, aflăm că, în acel an, 1838, Kogălniceanu își începea activitatea care-l pasiona: înființează reviste literare și politice; ia parte la revoluția de la 1848; predă lecții de istorie la Universitate; scrie și tipărește cărți de istorie; sprijină alegerea domnitorului Cuza; ajunge deputat, ministru de externe, prim-ministru, președinte al Academiei Române. La 20 iulie 1891 înceta din viață, după mai bine de o jumătate de veac de activitate pusă, în primul rînd, în slujba neamului său.

ELENA VĂCĂRESCU

(1864—1947)

„Poetă franceză de origine română" — cum o numesc enciclopediile — Elena Văcărescu a fost cea mai autentică poetă română, deși și-a scris opera literară în franceză și în engleză. „Din interese superioare de stat, pentru evitarea unei mezalianțe dăunătoare coroanei", politicienii obtuzi au silit-o să se expatrieze și, timp de aproape cinci decenii, Elena Văcărescu a trăit la Paris, unde a publicat: poezii, proză, teatru, eseuri, descrieri de călătorii. Din însemnările sale autobiografice notăm pe cea mai emoționantă:

«Adevărata mea pasiune a rămas însă țara mea. Fără cămin, fără soț, fără copii, fără avere, trăind în exil, am început să iubesc România cu o patimă care a năpădit toate clipele vieții mele și căreia, timp de peste patruzeci de ani, i-am datorat toate emoțiile și bucuriile mele. Incepînd de la 1895 nu am mai văzut, nu am mai auzit și respirat decît pentru țara mea».

NICOLAE IORGA
(1871—1940)

Cele mai interesante şi mai voluminoase scrieri autobiografice ni le-a lăsat genialul Nicolae Iorga, în **O viaţă de om — aşa cum a fost** (3 volume, 1934). Vom găsi în aceste volume şi însemnări privind debutul său literar şi perioadele de învăţămînt. La Iaşi, unde urmează învăţămîntul liceal, îşi face „debutul" în literatura română: „În urîtul orelor din clasa a IV-a, mă apucasem să fac o foaie proprie, pe care o trăgeam la maşină (şapirograf) şi o dădeam abonaţilor în schimb pentru o modestă plată în alune. Îi pusesem titlul „Ecoul ceaunului". Dar viaţa creaţiei mele a fost scurtă. Eram singurul redactor şi trebuia să răspund la lecţie, ceea ce devenea absorbant". Tînărul aspirant la gloria literară este nevoit deci să-şi vadă numai de învăţătură, ajungînd ca, în 1889, după numai un an de cursuri la Universitate, să dea 27 de examene şi să-şi ia licenţa. Atunci avea numai 18 ani şi jumătate şi cunoştea bine limbile clasice, franceza, spaniola, italiana. În luna august îşi dă examenul de doctorat, la Universitatea din Leipzig:

«Examenul de doctorat se făcea fără nici un fel de solemnitate, cu un singur element de datină, fracul de împrumut, purtat pînă atunci de atîţia, mai deştepţi sau mai proşti decît mine. La limba latină, profesorul a părut că-l impresionează declaraţia mea, care se sprijinea pe o conştiinţă sigură, de mult întemeiată, că mă poate întreba din orice autor şi din orice loc. A deschis pe Virgil (Publius Vergilius Maro), la **Culex.** *Şi, cu toată iniţierea mea relativ nouă, traducerea, în germană, a mers destul de bine".*

Urmează după aceasta explicaţia pe care o dă felului cum a învăţat limbile străine:

«Am continuat să învăţ singur, fără a recurge la dicţionar şi m-am trezit ştiind englezeşte. Încercasem spaniola, la Iaşi şi o ceteam curent; aici (la Leipzig) am deprins limba portugheză; pe cea daneză mi-am însuşit-o din nu ştiu ce memorii; am deprins suedezeşte pe cînd ceteam traducerile ediţiilor Nilsen; în olandeză m-au introdus foarte uşor romanele sfătosului Van Lennep».

La vîrsta de 22 de ani Nicolae Iorga era deci student la Universitatea din Leipzig şi cunoştea — citit, scris, vorbit — unsprezece limbi.

GALA GALACTION
(1879—1961)

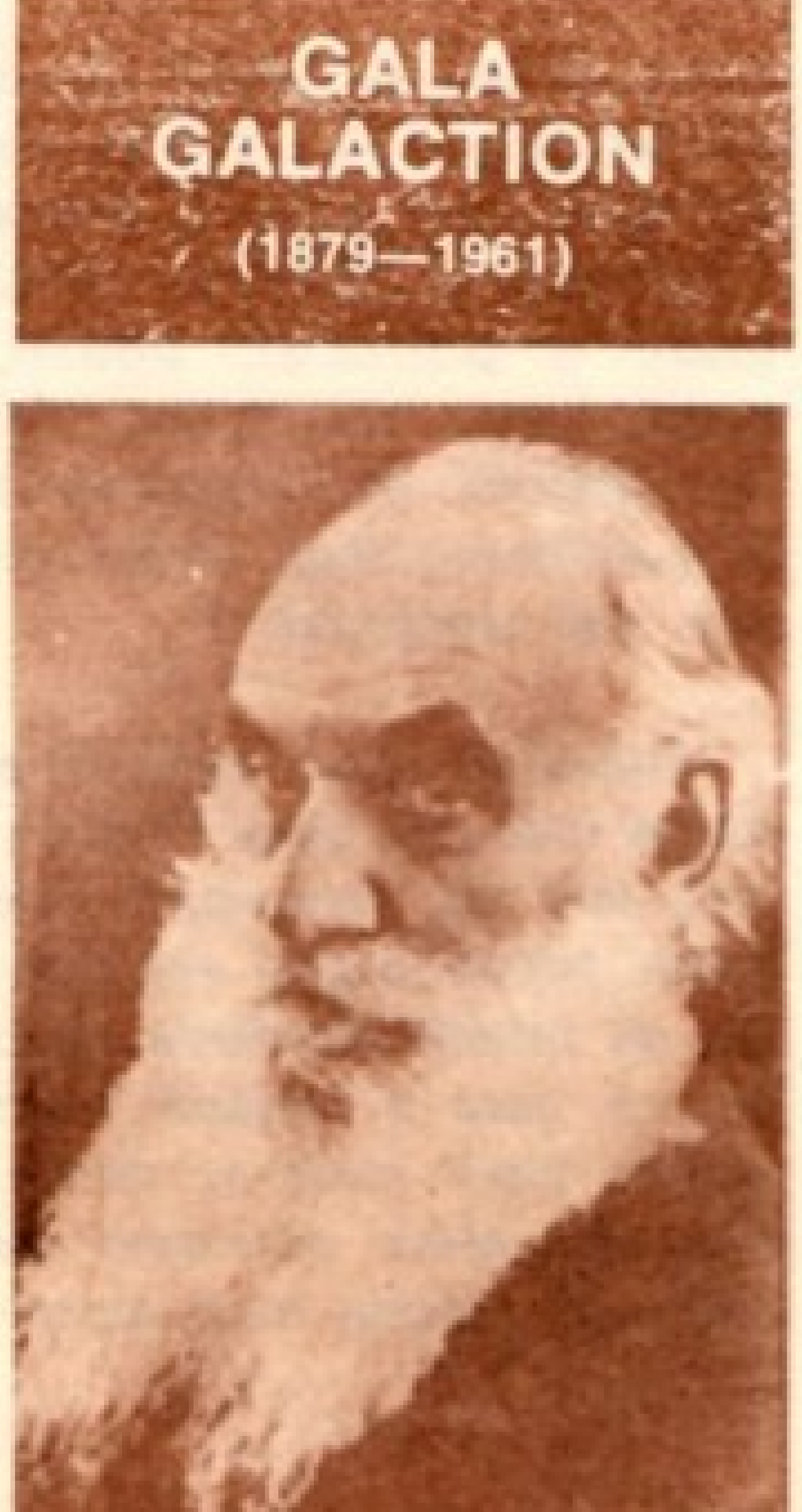

În „Revista Fundaţiilor", Gala Galaction face **Mărturisiri literare** interesante din viaţa şi activitatea sa:

«Sînt din judeţul Teleorman. M-am născut în vatra schitului Dideşti. Am învăţat carte la noi în sat. Eram un copil silitor. Citeam cu drag poeziile populare ale lui Vasile Alecsandri. Cu poezia lui Eminescu m-am întîlnit abia în clasa a patra. În 1890 eram la Bucureşti, la liceul „Sfîntul Sava", unde am fost cel dintîi la istorie şi la limba latină. M-am împrietenit cu N.D. Cocea şi cu Tudor Arghezi. Zece ani am stat la marginea holdelor literare. Zece ani am învăţat teologie. În 1910 am scris **De la noi din Cladova; Gloria Constantinidi; Lîngă apa Vodislavei; În pădurea Cotoşmanei.** *După 1915, Constantin Stere şi Ibrăileanu mi-au deschis braţele şi m-au primit la „Viaţa Românească". Am dus în spinare duşmănia unor oameni puternici şi trufaşi; am cunoscut în viaţa mea ceasuri amare».*

De unde numele de Gala Galaction? Ne-o spune chiar el, în **Mărturisirile** menţionate: „Pe dosul uşii nr. 1, de la arhondaric (este vorba de Mănăstirea Neamţu), se vede şi astăzi scris cu cuiul, sau cu briceagul: „G. Galaction, 1903, 7 aug. În acel an 1903, cînd nu mai cugetam să ajung călugăr, fiindcă mă căsătorisem, mă numeam, în taină, pe mine însumi: Gala Galaction — desigur încredinţat de vajnice şi haotice proiecte de viitor".

ION MINULESCU

(1881—1944)

De la Ion Minulescu ne-au rămas trei surse autobiografice: volumul **Spovedanii** (1927) și volumele **Corigent la limba română** (1928) și **Nu sînt ce par a fi** (1941). Din **Spovedanii** reproducem, textual, următoarea notă autobiografică:

«Ion Minulescu s-a născut la București, în ziua de 7 ianuarie 1881. A debutat în anul 1897, în revista „Povestea vorbei". A colaborat apoi la „Foaia pentru toți", „Viața literară și artistică", „Viața nouă", „Convorbiri critice", „Cugetul românesc", „Viața românească", „Lumea", „Gîndirea", „Contimporanul", „Integral", și încă multe alte reviste defuncte sau de mai puțină importanță. A condus „Revista celor'l'alți", revista „Insula" și „Flacăra", iar cu Liviu Rebreanu, bazarul literar „Citiți-mă". A tipărit volumele **Romanțe pentru mai tirziu** *și* **De vorbă cu mine insumi** *(versuri);* **Casa cu geàmuri portocalii, Măști de bronz,** *și* **Roșu, Galben și Albastru** *(proză). La Teatrul Național i s-au reprezentat piesele:* **Pleacă berzele, Manechinul sentimental** *și* **Alegro, ma non tropo;** *iar la Teatrul Regina Maria,* **Omul care trebuie să moară.** *Prepară (în 1927, cînd îi apăreau* **Spovedaniile,** *n.n.):* **Strofe pentru elementele naturii** *(versuri),* **Cetiți-le noaptea** *și* **Corigent la limba română** *(proză) și* **Amantul anonim** *(teatru)».*

În mărturisiri, poetul ne spune că prima sa manifestare publicistică a avut-o în clasa a șasea, cînd a făcut să apară, la Pitești, o revistă literară, „Luceafărul". După primul număr însă, revista a murit, „fiindcă directorul liceului a prins de veste și m-a amenințat cu darea afară din școală". Debutul real a fost însă la 27 aprilie 1897, în revista „Povestea vorbei", cu o poezie semnată Nirvan.

OCTAVIAN GOGA

(1881—1938)

În diferite articole și interviuri, ca și în unele discursuri festive, Octavian Goga — „poetul pătimirii noastre", cum a fost numit de istoricii literari — s-a spovedit cititorilor și ascultătorilor, dînd date autobiografice și mărturisindu-și crezul literar căruia și-a dedicat întreaga-i operă:

«M-am născut într-un sat care se cheamă Rășinari, la poalele munților Carpați. Această comună reprezintă o puritate de rasă absolută: 6 000 de locuitori erau cu toții români. Părinții mei sînt intelectuali. Eu am trăit pînă la vîrsta de 9 ani la sat; am trăit însă nefiind țăran, ci un înregistrator conștient al satului. Am început să scriu foarte curînd, mi se pare pe la 9–10 ani. Primele mele poezii au fost cu caracter social, nu erotic. Am început să public la 14 ani. Primul meu volum de versuri a apărut la 1906. Care era crezul meu literar la acea epocă? Eu, grație structurii mele sufletești, am crezut totdeauna că scriitorul trebuie să fie un luptător, un deschizător de drumuri, un mare pedagog al neamului din care face parte, un om care filtrează durerile poporului său prin sufletul lui și se transformă într-o trîmbiță de alarmă. Primul meu volum, **Poezii,** *trebuia să poarte titlul* **Acasă;** *e monografia unui sat. Poezia* **Oltul** *am scris-o înainte de a vedea Oltul. Peste cîțiva ani am văzut Oltul de aproape și mi s-a părut că am înțeles poezia mai bine și că simțeam că vine de foarte departe».*

Referitor la obiceiul „spovedirii", Goga spune într-un interviu:

«La urma urmei, fiecare om care se respectă trebuie să-și scrie memoriile».

Pentru omagierea lui Eugen Lovinescu, editura VREMEA a publicat, în anul 1942, un volum cu texte semnate de numeroşi scriitori şi cu o schiţă autobiografică semnată: Anonymus Notarius. În cele 56 de pagini ale autobiografiei, autorul, care este Lovinescu, oferă date complete asupra vieţii şi activităţii sale de pînă atunci:

«E. Lovinescu s-a născut la 31 octombrie 1881, la Fălticeni. La şcoala primară şi la gimnaziu a ieşit totdeauna întîiul, în condiţii normale, printr-o muncă ordonată. Copilul, adolescentul, tînărul, omul matur n-a rîvnit niciodată nimic; de îndată ce a scăpat de obligaţiile şcoalei n-a mai candidat la nimic. În vara anului 1904 Lovinescu a plecat la München şi apoi la Paris, de unde s-a înapoiat în ţară în anul 1910, cînd îşi trecu docenţa la Universitatea din Bucureşti. Cea dintîi manifestaţie critică este o dizertaţie asupra **Perşilor** *lui Eschile, apărută în suplimentul literar al „Adevărului", în 1904. Prin Cercul Sburătorul începe a fi un om care, din 1918, şi-a luat asupra sa misiunea contestabilă a unei acţiuni literare orale, exercitată în fiecare după amiază, fără nici o excepţie. În aceste condiţii de bunăvoinţă e uşor de presupus numărul vizitatorilor ce au trecut pe dinaintea mea».*

EUGEN LOVINESCU

(1881—1943)

După cum mărturiseşte în această autobiografie, Lovinescu a fost un izolat, un retras care n-a alergat niciodată după titluri şi onoruri. Aşa se explică votul de 14 contra 14, înregistrat la Academia Română, atunci cînd Mihail Sadoveanu l-a propus — fără succes însă — ca să fie ales membru activ. Să reamintim că, la vremea aceea, Lovinescu avea publicate 94 de volume.

Să răsfoim volumul **Spovedanii,** al maestrului Victor Eftimiu, apărut în anul 1943 (530 de pagini):

«Eu am venit pe lume s-aduc bucurie şi frumuseţe. Cînd am văzut oameni care mă priveau încruntaţi, sau îmi dădeau peste mîna stîngă, în palma căreia eu le oferearn inima mea, nedumirit mă întrebam: Cu ce i-am supărat eu? Eu am venit pe lume s-aduc frumuseţe şi bucurie. Am scris piese de teatru, am fost cronicar dramatic, regisor, director, fiindcă n-am putut fi actor. Iar actor nu m-am făcut, cred, fiindcă nu sînt destul de înalt şi n-am mîinile destul de mari, destul de expresive. Am scris **Înşir-te Mărgărite,** *poem dramatic, la o masă a cafenelei Vachette (din Paris, n.n.), fără nici un plan, fără nici o speranţă, şi l-am terminat în ţară.* **Înşir-te Mărgărite** *a însemnat cel mai senzaţional debut al unui autor dramatic, la noi. N-aveam decît 21 de ani. Scriu aceasta pentru prezumţioşii poeţi de azi, care vorbesc mereu de tinereţea lor, deşi au trecut pragul celui de al patrulea deceniu. La această vîrstă, adică la 30 de ani, eu jucasem* **Înşir-te Mărgărite, Akim, Ringala, Prometeu,** *eram director general al teatrelor şi nu mă lăudam la gazetă cu precocitatea mea, nici nu făceam pe şeful de generaţie, nici în numele generaţiei nu luam de sus, peste picior, cu impertinenţă, pe înaintaşi. Am o deosebită consideraţie pentru oamenii care scriu romane. Romanul cere o muncă încordată, ore multe pe zi şi zile multe, luni întregi. Nu cunosc sentimentul invidiei; invidiezi numai pe cei care te-au întrecut».*

VICTOR EFTIMIU

(1889—1972)

La moartea sa (27 noiembrie 1972), deci la vîrsta de 82 de ani, Victor Eftimiu lăsa în patrimoniul literaturii noastre 128 de volume publicate (între care 56 piese de teatru), 200 000 de versuri, 1 156 de sonete, 5 000 de articole publicate în reviste şi peste o mie de conferinţe publice, ţinute în toată ţara.

ION BARBU

JOC SECUND

(Editura „Cultura Națională")

Deși atunci s-au imprimat cărți de referință, precum **Baltagul, Priveliști, Paradisul suspinelor** și textele urmuziene (editate de Sașa Pană), anul 1930 este asociat, aproape spontan, cu **Jocul secund.** Dar acest volum — care s-a impus ca unul din reperele fundamentale ale literaturii noastre — a fost numai **difuzat** (tirajul mare) în cursul anului 1930. Căci primele exemplare — cele din ediția de lux — apăruseră în ultimele zile ale anului 1929. Un indiciu în acest sens îl constituie faptul că, la 5 ianuarie 1930, se imprimau **două** cronici la volum, semnate de Șerban Cioculescu (în „Adevărul") și, respectiv, de Alexandru Philippide (în „Adevărul literar și artistic"). Cum la 4 ianuarie 1930 autorul îi expedia — de la Giurgiu! — un volum prietenului său Léo Delfoss, este greu de crezut că exemplarele de lux fuseseră tipărite după 1 ianuarie...

Așadar, data de naștere a uneia din pietrele de hotar ale poeziei noastre poate fi devansată cu un an. Mai puțin cunoscut este faptul că autorul a avut intenția de a-și dubla, editorial, manifestarea poetică de una critică. În 1930, ziarul „Vremea" anunța, în numărul de Paște, că Ion Barbu pregătește un volum de articole pentru editura „Cultura Națională". Neapariția volumului este semnificativă; Barbu a preferat să rămînă în fața cititorilor săi prin **Joc secund,** unde erau implicate și reflecțiile-i teoretice asupra actului artistic.

În **Notă asupra lucrărilor științifice** (publicată de Dan Barbilian în 1940), autorul vorbea de „lichidarea din 1930 a trecutului literar (1919—1930)". Să nu uităm că în ianuarie 1929 își trecuse doctoratul în matematici și că, într-un text din 1928 **(Poezia leneșe),** găsea nimerit să se „eschiveze" „în celălalt univers de curății și semne". Imprimarea **Jocului secund** a fost, pentru poet, o sinucidere; dar una de care se vorbește, de atunci, fără încetare!

Caracterul de excepție al volumului a fost subliniat, încă din 1930, în cronici extrem de elogioase, semnate de Șerban Cioculescu, Alexandru Philippide (articolele citate), Alexandru Rosetti (în „Viața românească"), G. Călinescu și Pompiliu Constantinescu (ambii în „Vremea"). În același an au apărut cronici semnate de Perpessicius, M. Sebastian, Octav Șuluțiu, Lucian Boz și alții.

Negările furibunde vor fi publicate mai tîrziu, cea mai notorie fiind semnată de Eugen Ionescu în volumul **NU** (1934). Demolator fusese și „serialul" publicat de Ion I. Cantacuzino în 1932, în șapte numere consecutive din „România literară". Tot în 1932, Const. I. Emilian se ocupa de Ion Barbu în volumul **Anarhismul poetic.** Peste ultimele două s-ar fi așternut, cu siguranță, praful uitării, dacă o „picanterie" ieșită din comun nu ar fi atras atenția asupra destinului aproape romanesc al **Jocului secund:** după ce, la 7 septembrie 1932, îi răspunsese într-un violent articol (publicat în „Calendarul") lui Ion I. Cantacuzino, acesta și-a trimis martorii spre a-l provoca la... duel pe poetul matematician. În fața literaților, platoșa invulnerabilă a lui Ion Barbu se numește **Joc secund.**

MIRCEA SCARLAT

ACUM 80 DE ANI

„CAZUL" SADOVEANU

Printre tinerii scriitori de acum opt decenii, Mihail Sadoveanu era un fruntaș. Avea în urma sa o activitate publicistică literară de aproape șapte ani. Scrierile sale — poezie și proză — apăruseră cu precădere în principalele reviste de atunci: „Vieața nouă", „Pagini literare", „Lumea", „Opinia", „Revista idealistă". Majoritatea colaborărilor la aceste reviste fuseseră semnate cu pseudonimul: M.S. Cobuz. În revista „Pagini literare" (martie—aprilie 1903) va semna cu același pseudonim și prima versiune a romanului **Frații Potcoavă.** În aprilie 1903 colaborează la „Semănătorul", unde, din decembrie, semnează cu numele Mihai Sadoveanu cele treizeci de foiletoane ale **Șoimilor** (noua versiune a romanului **Frații Potcoavă).** Iată-l, deci, pe tînărul scriitor ajuns a fi socotit „fecundul nuvelist", iată-l, la vîrsta de numai douăzeci și patru de ani, în atenția tipăritorilor de cărți. Un foarte dibaci editor de pe vremea aceea — G. Filip — director al editurii „Minerva", sigur pe roadele tranzacției, încheie cu mult apreciatul Sadoveanu un contract înșelător, pentru editarea volumului **Povestiri** (200 de lei drepturi de autor) și a volumului **Șoimii** (100 de lei). Cînd semna acest contract, Mihail Sadoveanu era copist la Casa Școalelor și avea un salariu de 100 de lei pe lună. Mai tîrziu, el va mărturisi: „Nu eram cunoscător în asemenea comerț, nici nu aveam un meșter mai vechi, să mă călăuzească și să mă sfătuiască" — deci s-a lăsat înșelat de numitul editor.

Volumul **Povestiri** a apărut în luna iulie 1904 și a constituit debutul editorial al lui Sadoveanu, care ne va spune, mai tîrziu: „Cartea, cu îngrijire tipărită și frumos prezentată cu o copertă de desenatorul V. Rolla-Piekarschi (desigur, același desenator care a făcut și copertele următoarelor trei volume), a găsit destui cumpărători, așa încît, în zece zile, domnul G. Filip mi-a arătat o față satisfăcută și a pus imediat în lucrare **Șoimii.** Tirajul prim al romanului a trecut în cîteva săptămîni. La începutul toamnei tipăream o nouă ediție". Se poate deduce deci că volumul **Șoimii** a apărut în luna august 1904. Urmează al treilea volum, **Dureri înnăbușite,** apărut, poate, la sfîrșitul lunii septembrie (în octombrie 1904 îl aflăm depus la

concursul de premiere al Academiei Române). Al patrulea volum, **Crîşma lui Moş-Precu,** este în librării în luna decembrie 1904 (plus a doua ediţie a **Povestirilor).**

Acel 1904 era deci, pe drept cuvînt, „Anul lui Sadoveanu". Despre acest categoric succes ne va mărturisi maestrul, fără trufie, în volumul **Anii de ucenicie:** „Mă gîndesc că poate în acel contract oneros al începuturilor mele, deci în interesul editurii de a desface cît mai intens cărţile, s-ar afla pricina succesului meu de librărie".

Vine şi rîndul criticii să se ocupe de fecundul nuvelist care, în decurs de şase luni, şi-a publicat patru volume. Nicolae Iorga, în „Semănătorul", apreciind valoarea literară a acestor volume, va proclama anul 1904 ca fiind „Anul lui Sadoveanu", iar alţi critici se vor alătura părerii profesorului, recunoscînd în Mihail Sadoveanu (noua semnătură a scriitorului, începînd din 1905), un fruntaş al literaturii româneşti contemporane. Un singur glas este în dezacord — cel al lui H. Sanielevici („care în revista „Curentul nou", de la Galaţi, m-a desfiinţat în douăzeci de pagini"). Aşa se exprimă Sadoveanu, dar critica lui Sanielevici n-a reuşit să-i umbrească în nici un fel opera.

Cele patru volume apărute în 1904, ca şi colaborarea intensă de la „Semănătorul", îi pun în mare uimire şi pe scriitorii români care scoteau, la Buda, „Luceafărul" (Octavian Goga, Ioan Lupaş, Al. Ciura, O.C. Tăslăuanu). Aceştia îi solicită colaborarea şi Sadoveanu răspunde prompt (începînd cu nuvela **Moş neagul nostru,** apărută în numărul din ianuarie 1905).

„Anul lui Sadoveanu" va deveni, la Academia Română, „Cazul Sadoveanu". La 31 octombrie 1904, tînărul scriitor prezintă comisiei de premiere a înaltului for volumele: **Povestiri, Şoimii** şi **Dureri înăbuşite.** Era o cutezanţă a debutantului — bazată însă pe valoarea unanim recunoscută a scrierilor sale. Rezultatul: toate cele trei volume au fost premiate. Aşa s-a creat „Cazul Sadoveanu". La recomandarea pe care o face în faţa comisiei de premiere, Titu Maiorescu îl apreciază astfel pe autorul scrierilor aruncate în dificila bătălie: „Răsunetul ce l-au deşteptat scrierile domnului Sadoveanu se explică fără greutate. Originalitatea autorului este puternică în concepţiune cît şi în fecunditatea ei. Stilul domnului Sadoveanu este de o mare sobrietate. Concizînd la premiere, exprimăm autorului recunoştinţa şi mulţumirea ce ne-a cauzat-o scrierile sale. Domnul Sadoveanu s-a arătat stăpîn pe un talent original izvorît din fondul propriu al ţării în care s-a născut".

Acum optzeci de ani: 1904 — „Anul lui Sadoveanu" şi „Cazul Sadoveanu". Două titluri de onoare pentru marele prozator şi — mai cu seamă — pentru literatura română de la începutul secolului nostru.

I.M.

REPORTERUL VASILE ALECSANDRI

Capitala Moldovei, acum o sută și patruzeci de ani; cum ne-o închipuim și cum era în realitate? S-o vedem prin ochii „reporterului" Vasile Alecsandri, care a cunoscut-o bine, în anii începuturilor sale literare. La cererea lui Mihail Kogălniceanu, tînărul bard și dramaturg de atunci a acceptat să facă un reportaj despre Iașii din 1844, pe care Kogălniceanu l-a publicat în „Calendarul pentru poporul românesc". În descrierea sa, Vasile Alecsandri ne asigură că din orice parte ar veni un călător, ajungînd la marginea Iașilor: „i se va înfățișa, de departe, o panoramă măreață și vrednică de a lui luare aminte", deoarece pe malurile Bahluiului și pe coastele unor dealuri mici, călătorul vede: „o adunătură curioasă de case mari ce par a fi clădite unele deasupra altora și de turnuri bisericești ce răsar printre ele ca niște catarguri înalte". Și reporterul continuă: „Casele au început a să supune regulelor proporției, a să împodobi cu coloane, cu ferestre largi și luminoase, cu balcoane desfățate (larg deschise); au început a eși în fața ulițelor, părăsind fundul ogrăzilor; a să îngrădi cu ostrețe (garduri) de lemn sau de fer. Au început, într-un cuvînt, a să ridica pe planuri elegante și plăcute ochilor". Dar reporterul nu știe numai să laude; el vede nu numai „zidirile care formează partea evropenească a tîrgului", ci și „hardughiile vechi, nalte, strîmbe, cu pereții afumați, cu ferestre mici și chioare, cu odăile ofticoase". Amestecînd toate aceste aspecte, Alecsandri vede în Iași „un teatru curios, decorat cu palaturi și bordee lipite împreună, actorii lui fiind lucsul și sărăcia, iar comedia ce se joacă în toată ziua pe scena lui poartă deosebite titluri, precum: Cine-i mare îi și tare; Cine-i mic, tot nimic; Șlicul și pălăria, sau idei vechi și idei nouă" Iată, deci, că reporterul aduce vorba și despre portul ieșenilor, adăugînd: „Hainele lungi și largi au dat rînd stralelor mai strîmte a Evropei; șlicul (căciula) s-a închinat dinaintea pălăriei; ciubotele roșii și galbene au dat pasul încălțămintei de vacs [...]".

În imaginara sa călătorie, Alecsandri ia ca punct de pornire dealul Răpidea, de pe vîrful căruia are dinaintea ochilor, în depărtare, capitala Moldovei, în dreapta și în stînga vii îmbelșugate, „iar sub picioare șoseaua ce duce spre Galați și se întinde pe șesul Bahluiului, și merge a se perde în sînul tîrgului". Iată-l trecînd și pe dinaintea Socolei, „acest parc domnesc, împodobit cu un palat elegant de vară"; apoi, seminarul Socolei, care este „fabrică sfîntă de popi". Mai departe, întîlnește ruinele Cetățuiei, unde vede „un palat cu două rînduri, gol, cu bolțile crăpate, cu ușile și ferestrele risipite — palatul lui Duca Vodă — pe care călugării l-au prefăcut în hambar".

Judecînd orașul după mahalalele sale, Alecsandri îi face următoarea caracterizare: „Iașii seamănă foarte mult cu un boier îmbrăcat în haine scumpe și încongiurat de țigani în zdrențe. Centrul său este așăzat pe zarea unui deal, este compus din case mari și frumoase în care domnește lucsul, cînd dimpotrivă mahalalele lui împrăștiete pe coastele acelui deal, sînt alcătuite mai mult din bordee acoperite cu stuh, unde zace sărăcia. Capul poartă coroana și picioarele sînt goale". Descrierea ulițelor întîlnite în investigația reporterului ne dă interesante informații și despre comerțul și industria ieșană de atunci: „O crîșmă scîrnavă, cu butelci pline de rachiu stricat; local mîrșav ce-ți umple sufletul de dezgust. O băcălie înghesuiță de panele cu roșcove, cu măsline, cu piperi, cu căpățîni de zahăr, cu păpușele de smochine, cu mături spînzurate în bolta dughenii; iar după dînsa un șopron de cîteva scînduri pîrlite, în care strălucește la para focului figura neagră a unui fierar. Mai departe se ridică o cafinea grecească plină de fesuri mari, cu fustanele [...]. Iată acum o spițerie nemțească lipită de o tiutiungerie arminească [...]". Ni se vorbește apoi de un cofetar italian, de un croitor francez, de un ciubotar neamț și de un ceasornicar elvețian — ale căror firme sînt, mai toate, scrise în limba „prelucrată" franțuzească: Pottier; Confisseur".

În încheiere — despre noroiul ce împodobeşte totdeauna uliţele urbei: „Adeseori oraşul are o privire veneţiană, prin uliţele lui prifăcute în canaluri mlăştinoase. Ieşanul este o fiinţă amfibie care trăieşte o giumătate din viaţa lui pe uscat şi care înoată în tină cealaltă giumătate [...]".

În acelaşi Calendar, ediţia din 1857, Alecsandri va adăuga cîteva rînduri referitoare la starea străzilor oraşului: „Multe prefaceri s-au cercat de atunci (din 1844) în ţările noastre, dar glodul Ieşilor nu s-a mai uscat! Răbdare; în curînd soarta îndurătoare ne va dizgloda şi ţara şi capitala" (aluzie la vremurile bune pe care le aşteptau unioniştii).

REPORTER LA FAŢA LOCULUI

Primele vapoare care au navigat pe Dunăre (începînd cu „Argus", în 1834) erau prevăzute cu zbaturi acţionate de puterea aburului — dar şi cu pînze de rezervă. Cu un astfel de vapor a călătorit Alecsandri, în toamna anului 1851, venind pe Dunăre, de la Viena („la întoarcerea mea din Englitera"). Vaporul respectiv, numit „Seceni", a naufragiat în apropiere de portul Călăraşi şi cu această ocazie bardul s-a transformat din nou în reporter, scriind despre cele văzute „la faţa locului" — cum am spune astăzi — un reportaj detaliat, pe care l-a publicat tot în „Almanahul pentru români", ediţia 1853. Iată cîteva fragmente:

„În noaptea de la 9 noiembrie 1851, vaporul „Seceni", al companiei LOYD, se cobora răpide pe Dunăre, între Giurgiu şi Brăila [...]. Luneca deci vaporul ca un balaur de noapte, tulburînd faţa Dunării sub loviturile lui şi lăsînd în urmă-i o lungă coloană de fum negru şi scîntei [...]. Cabinele erau ticsite de tot soiul de neamuri: români, italieni, turci, greci, evrei, ba încă şi un principe indian, cu care plecasem o dată din Paris [...]. Deodată, pe la două după miezul nopţii, toţi călătorii se trezirà spăriaţi într-un vuiet groaznic şi o grozavă zgîlţîire a vaporului. Laiţele, mesele, scaunele se răsturnară gios. Întunericul era cumplit. Cumplită şi spaima tuturor, căci în vălmăşagul acela se ridicară vreo douăzeci de răgnete înfricoşate care ziceau în deosebite limbi: Sîntem pierduţi! Ce se întîmplase? Nimeni nu o putea spune; dar toţi strigau laolaltă că ne-am înecat [...]. Vaporul nostru era oprit în mijlocul Dunării, ca o feară rănită, ear în zarea nopţii se videa mai departe o matahală neagră ce fugea în susul apei". Era un alt vapor, care se ciocnise cu „Seceni", avariindu-l grav, apoi încercînd să dispară în noapte. După mai multe manevre dificile, „Seceni" a putut fi adus lîngă mal şi toţi pasagerii — inclusiv reporterul — au fost transportaţi cu o barcă, pe uscat, „vaporul rămînind pustiu, de părea o dihanie urieşă ce şi-ar fi dat duhul în valurile Dunării". Către ziuă, „o ghimie (şalupă) a transportat pe naufragiaţi la Brăila, unde am sosit seara, că era vînt bun".

Alecsandri şi-a semnat ambele reportaje cu numele întreg, deci este de presupus că a îndrăgit şi acest gen de literatură şi a ţinut să rămînă inclus în întregirea operei sale.

ION MODURE

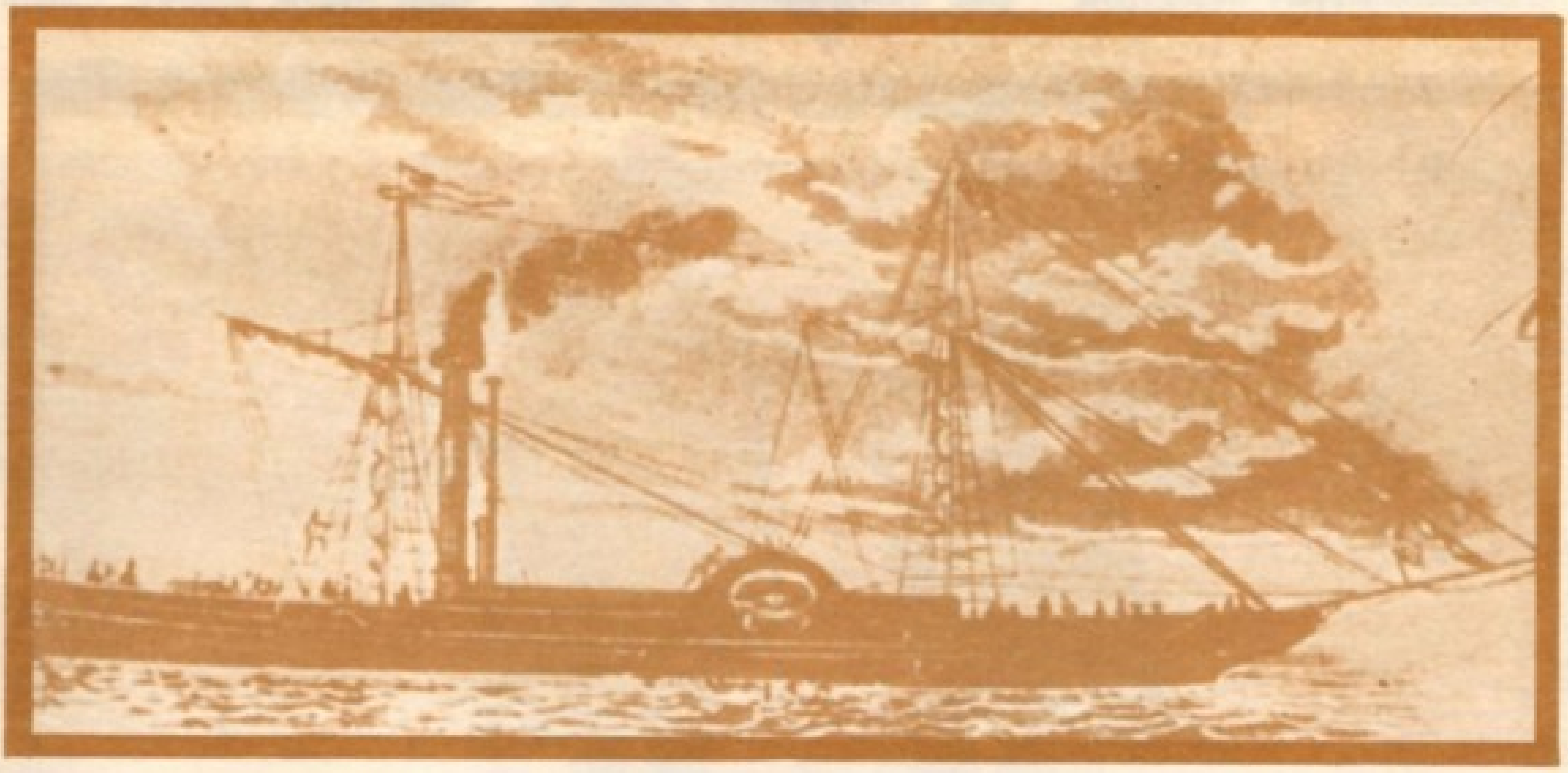

Vaporul „Seceni", pe Dunăre

PANAIT ISTRATI

UN „OM REVOLTAT"

Două valori sînt fundamentale în lumea prozei lui Panait Istrati, de curînd (în 1982 şi 1983) restituită circuitului nostru cultural, prin publicarea lucrărilor traduse în româneşte de scriitorul însuşi: **sufletul şi libertatea.** Acestea sînt chiar cuvintele folosite de personajele lui Istrati; iar existenţa lor se desfăşoară întotdeauna în sensul căutării şi afirmării pătimaşe, riscante, dramatice a realităţilor morale pe care le denumesc. Nici vorbă de „feerie", cum s-a pretins, în această proză substanţial gravă şi dramatică, ale cărei virtuţi aşa-zis poetice au fost adesea exagerate, parcă anume spre a i se estompa adevăratul caracter, născut dintr-o înaltă fervoare etică, prin care Istrati este mai apropiat, în spirit, de literatura lui Dostoievski şi a descendenţilor lui decît de aceea a lui Gorki, deşi, în mod curent, românul a fost cu acesta din urmă comparat şi asociat. Nu l-a numit Romain Rolland, în prefaţa celebră, ce avea să-i deschidă pribeagului de pînă atunci porţile unei rapide notorietăţi internaţionale, „un Gorki balcanic"?! Şi totuşi, dincolo de amănuntul de istorie literară, dar cît de semnificativ, al consideraţiilor de mai tîrziu ale lui Istrati însuşi despre Gorki, de natură să facă oricum mai rezervate astfel de situări, rămîne proba cea mai elocventă: a textului. Fiindcă nu un scriitor exotic şi pitoresc, aducînd parfumurile grele şi perverse ale unui Orient ispititor, a fost Panait Istrati; ci un neliniştit căutător al orizonturilor comuniunii şi fraternităţii umane, un visător — crunt dezamăgit — al unei etici bazate pe iubire şi adevăr. Acolo unde mulţi au preferat să vadă pe făcătorul de cuvinte colorate şi somnolente se află, de fapt, un creator zbuciumat şi atras obsesiv de drama umană, exprimată prin însingurare şi pierderea libertăţii. Asemenea lui Adrian Zografi, dublul şi reprezentantul scriitorului în ficţiune, Panait Istrati a resimţit intens „nevoia de a privi fără încetare în gheena sufletului omenesc". Orientul nu e deloc un tărîm mirific: înseamnă, o spune Istrati, „ţările Sfîntului Bacşiş", iar libertatea nu poate fi dobîndită aici decît într-un singur chip: printr-o cufundare în gloată, prin anularea individualităţii — „Îngăduitorul pămînt al Anatoliei se va întinde larg şi liber înaintea ta. Da, liber, căci — orice s-ar spune despre acest pămînt absolutist turcesc — nu este altul pe care să poţi trăi mai liber, cu o condiţie însă: **să te faci mic, să dispari în mulţime, să nu**

La Nisa, în 1925, împreună cu George Ionescu

te deosebeşti prin nimic de alţii, să fii surd şi mut... (s.n.) Atunci şi numai atunci te vei strecura pretutindeni, nezărit. Porţile cele zăvorîte nu se deschid cînd vrei să le forţezi". Dar mai este aceasta libertate?! Acestor „robi", căci robi sînt, asemănători nisipului, li se opun teribilii răzvrătiţi din proza lui Istrati — moş Anghel, Cosma, Irimia, Sotir şi, mai ales, Adrian Zografi. Iar Adrian Zografi se consideră, el însuşi, un „om revoltat". Aşa să fie, într-adevăr? Astăzi, formula „om revoltat" are un sens şi o rezonanţă speciale, impuse de eseul cu acelaşi titlu **(L'Homme revolté,** 1951) al lui Albert Camus; celebră, pare şi mai puţin utilizabilă în cazul unei opere, unui scriitor „exotic", „pitoresc" şi „sentimental", cum a fost şi încă mai este socotit Panait Istrati. Dacă renunţăm însă la prejudecăţile tradiţionale, crescute ca un muşchi gros pe trunchiul literaturii lui Istrati şi parazitînd-o pînă la deformare, vom constata, nu fără surprindere uneori, că proza „hoinarului" brăilean, a „vagabondului genial", cum a fost adesea alintat pentru a fi, în fond, minimalizat şi marginalizat în chip elogios, reprezintă — atît în contextul literaturii române, cît şi al celei europene — una dintre cele mai profunde şi mai acute expresii ale problematicii artistice proprii secolului nostru, apropierea de Camus devenind chiar obligatorie. „Sunt un om revoltat, nu pentru că sunt sărac, ci pentru că sunt generos" — spune Adrian Zografi. Nu e aici o expresie a sentimentalismului, ci a intensităţii şi a adîncimii sentimentelor, între care cel mai puternic este dorinţa de libertate şi de manifestare fără constrîngeri a personalităţii. „Om care nu aderă la nimic", pentru a folosi o formulare a creatorului său, Adrian Zografi nu este totuşi un spirit anarhic: este un spirit profund moral. Pune etica mai presus de orice, sacrifică totul pentru libertate şi adevăr, are, într-un mod foarte viu, conştiinţa responsabilităţii individului. Discerne, în această ordine, „neghiobia omului născut inteligent de aceea a omului născut neghiob" şi crede că faţă de lume „cu cît eşti mai dotat, cu atîta eşti mai obligat". Exaltă „bucuria de a dispune de tine însuţi", nu suportă viaţa „în turmă", termen ce revine în proza lui Istrati cu o frecvenţă mărturisind obsesia, refuză orice, cum s-ar spune astăzi, standardizare a personalităţii. Spre deosebire de **Chira Chiralina** sau **Moş Anghel (Povestirile lui Adrian Zografi),** scrierile din ciclul **Viaţa lui Adrian Zografi** şi îndeosebi micile romane **Casa Thuringer** şi **Biroul de plasare** precizează cu o limpede, dureroasă pregnanţă, natura adevărată a literaturii lui Panait Istrati. Care nu este doar o literatură avînd ca personaj central „un om revoltat": este o literatură scrisă de „un om revoltat". Fără iluzii, dar cu speranţe; dezamăgit, dar pasionat; suferind, singur, părăsit de toţi, dar nevrînd să-şi jertfească pe rugul derizoriu al intereselor şi al acceptărilor conjuncturale credinţa lui în om ca fiinţă unică şi liberă. Din această fervoare s-au născut cele două romane amintite, ambele veritabile mostre de „literatură politică".

În 1984, în august, vor fi 100 de ani de la naşterea lui Panait Istrati. Cele două volume ale ediţiei, îngrijite de Alexandru Talex, vor fi, să sperăm, doar un fericit preludiu al cuvenitei omagieri a memoriei, personalităţii şi operei acestui „om revoltat" împotriva nedreptăţii şi a minciunii.

MIRCEA IORGULESCU

În 1927, la ferma Dobreşti. De la stînga la dreapta: Panait Istrati (în afara grupului, cu aparatul de fotografiat în mîini), D.D. Pătrăşcanu, I. Rosenthal, redactor la *Adevărul*, Mihail Sadoveanu şi Gala Galaction.

O AMINTIRE DESPRE MIRCEA VULCĂNESCU

Nu e decît firesc să întîlnim oameni care ştiu mai multe decît noi. Dar a întîlni oameni care ştiu **mai bine** decît noi gîndul nostru mai adînc şi ceea ce credeam că deţinem în propriu este o experienţă uimitoare şi aproape înfricoşătoare a spiritului. Ceva neaşteptat vine să te dezvăluie şi învăluie totodată, dezarticulîndu-ţi gîndul şi prefăcîndu-l în piese detaşate, spre a reînchega, apoi, totul într-o nouă întruchipare de gîndire. A ta încă? A altcuiva?

Cei care au trăit în apropiere de gînd cu Mircea Vulcănescu au încercat această stare de spirit, în care suferinţa dezintegrării de o clipă se asociază cu bunătatea reintegrării. El ştia mai bine, aproape de fiecare dată, ce ştiai tu. Aşeza într-alt orizont lucrurile şi-ţi arăta dintr-o dată cîtă bogăţie **nerostită** este în gîndul tău. Cînd te trezeai, preluat cu sinele şi sinea ta de un sine mai vast, nu-ţi doreai ceva mai bun decît asistenţa permanentă a acestuia. Dar el trecea mai departe, sub alte solicitări şi rămîneai cu bucata de aur în mînă, fără să ştii, în lipsa fratelui mai mare, cum s-o prefaci în monedă.

Cineva dintre noi, mai tînăr şi tare ascuţit la minte, i-a dat spre citire cîteva pagini intitulate „Despre uitatul în oglindă". Era vorba acolo despre acea stranie întîlnire cu tine însuţi, care se petrece în oglindirea fiinţei proprii şi pe care autorul acelor pagini o ilustra frumos şi adînc cu „Fragmentul" de Narcis, al lui Paul Valéry, şi cu întreaga problemă a narcisismului. Mircea Vulcănescu i-a dat a doua zi o replică, pe trei pagini numai, dar care valorează cît un volum sau cît un tratat despre speculaţie (de la „speculum", oglindă).

Vulcănescu începe prin a arăta prietenului mai tînăr că ar fi fost potrivit să întregească uitarea în oglindă prin oglindire, în măsura în care numai prin ultima poţi înţelege pe cea dintîi. Va arăta deci ce sînt: I Oglindirea; II Uitarea în oglindă; şi III Orizontul cultural al oglinzii. Şi acum începe bachanala „speculativă".

La secţiunea întîi, trebuie deosebit între reflectarea în oglinzile plane şi cea în oglinzile concave şi convexe. (Ce neaşteptat gînd şi acesta! îţi spui). În orice oglindire este vorba de un obiect fără de substanţă — sînt cuvintele lui Vulcănescu — şi de o „existenţă împrumutată". Dar, fireşte, oglinzile plane sînt cele care vor ridica cele mai multe probleme, şi aci apar, în cuvintele autorului: 1) asemănarea, cu pierderea privilegiului dreptei şi stîngii; 2) deosebirea, cu lipsa de putere a lucrurilor în oglindă; 3) sinteza, care aduce irealitatea realului. Te-ai aştepta ca totul să se oprească aci, căci ideea s-a rotunjit. Dar gîndul de dindărătul gîndului îl face pe Mircea Vulcănescu să vadă alte probleme născîndu-se din faptul oglindirii, iar el le enumără: apare „locul fără de loc" a ceea ce e dincolo de oglindă, se creeaza „vederea piezişă", se petrece o „intrare în oglindă" şi totul sfîrşeşte într-o „dublă oglindire". Ce vrea să spună el cu ultimul gînd? Poate că imaginea ogindită se oglindeşte şi ea, la rîndul ei, în lucrul ce se oglindeşte... Cît despre oglindirea în oglinzile concave şi convexe, vom reda numai ideea că există ceva ce deosebeşte imaginea lor de a celei plane, dar şi ceva care rămîne constant. Este aproape ca în topologia matematicienilor de astăzi, îţi spui. Se va fi gîndit Vulcănescu la ştiinţa aceasta abia născută pe atunci? Iar, la rîndul lor, matematicienii vor fi folosit ei exemplul deformării prin oglindire?

Acum vine secţiunea a doua, în care Vulcănescu va învălui gîndul prietenului mai tînăr. Dacă la oglindire era în joc obiectul fără substanţă, aci, la „Uitarea în oglindă", apare **subiectul** fără substanţă; aşa stă scris în paginile uimitoarei replici. Iar şi aci sînt mai multe aspecte. Pe primul plan sînt „etapele" procesului acestuia de reflectare de sine. Vulcănescu le enumără: 1) Surprinderea în oglindă a sinelui reflectat; 2) Îndoiala, pierderea de sine (unde s-ar putea ca Vulcănescu să fi scris: în-doia-la, cu liniuţă, ca îndoire); 3) Reflecţia, ca întoarcere asupră-şi; în sfîrşit 4) Narcisismul, unde se ivesc, rînd pe rînd, cu vorbele autorului: atracţia — neaflarea — persistenţa căutării de sine — nedezlipirea de oglindă — adică tocmai întîmplarea lui Narcis. Abia acum prietenul tînăr îşi regăseşte problema, aci, la punctul patru din secţiunea a doua! Mai este gîndul său? Dar este oare altceva decît gîndul său, bine de tot învăluit, ca o sămînţă, în carnea fructului adevărat? Puţine replici „la obiect" am întîlnit, în rătăcirea printre argumente, ca replica aceasta a lui Mircea Vulcănescu.

Secţiunea a doua se sfîrşea cu ceva aproape incredibil: cu trecerea celor două teme —

oglindire și uitare în oglindă — de la scara insului la scara istoriei: uitarea în oglindă ar da tipul de metafizică subiectivă, cu Platon și Augustin, oglindirea, pe cea obiectivă, cu Aristotel și Toma din Aquino. Iar acum, cu secțiunea a treia, intitulată „Consecințe culturale ale oglinzii", lăgirea orizontului în care s-au ivit toate cele de mai sus este dusă pînă la capăt, ca sub un nou delir speculativ. Există un tip de civilizație, spune Vulcănescu, precum și de spiritualitate fără oglindă. Așa i se pare a fi protestantismul pur și simplu. Pe de altă parte, dacă intră în joc oglinda, atunci se creează pentru artist o problemă: portretul și oglinda. Dar și pentru filozof se creează de la început o problemă: cît caracter „fanic", de arătare a lucrului, are oglinda? (În acest loc Vulcănescu se gîndește la Blaga), iar pe planul societății, „fanicul" oglinzii duce la strălucirea personală și (după cît ținem minte dintr-altă versiune a tratatului în 3 pagini), la ceea ce erau în cultura trecută „Oglinzile domnitorilor". Să ne oprim aci? Dar Mircea Vulcănescu nu se oprește. Urmează nu mai puțin de patrusprezece „momente spirituale legate de oglindă". Să le enumerăm, căci nici autorul nu face mai mult decît să le enumere, dintr-o răsuflare.

Ca deschizîndu-se în evantaliu apar: tema oglinzii fermecate, tema „altuia", văzut nu ca altul real, ci în irealitatea oglinzii, tema duhului, ca o altă modalitate de existență, apoi oglindirea fără umbră („Dracula", spune Vulcănescu în chip surprinzător), tema oglinzii care trece prin moarte, unde este citat „Orphée" de Jean Cocteau, dar și invers, tema morții care trece prin oglindă, mai departe, efectul magic al spargerii oglinzii prilejuind superstiția, ca și „virtutea cioburilor de oglindă", pe urmă, brusc, interzicerea privirii în oglindă la călugări, odată cu „vedenia lumii ca prin oglindă", după cuvintele Apostolului, gîndul tulburător al lui Leonardo cum că orice lucru natural este o mare oglindă, povestea lui Andersen cu regina zăpezii, iar acum la punctul 13 „vederea dracului în oglindă"; în fine, poate pentru că a fost vorba de cele drăcești, „oglinda eficientă" a lui Arhimede, cel care dă foc corăbiilor dușmane...

Acestea sînt gîndurile improvizate în schița de Mircea Vulcănescu, drept replică la paginile cuiva, primite în ajun, despre uitatul în oglindă. Cînd ne-a citit replica sa, adică oglindirea în sine a gîndului altuia, îmi amintesc că am rămas tăcuți cu toții. Era ca și o stihie a naturii care trecea prin cultură.

•

Mircea Vulcănescu nu a lăsat opere. Multă vreme am crezut că nu era creator și direct activ pentru că era un spirit **reactiv.** Și într-adevăr, îndrăgea problemele altora, pe care-i căuta ca pe o hrănitoare provocare pentru propriul său spirit. Intra în intimitate de gînd cu noi toți. Dar care-i era intimitatea proprie? Care avea să fie creație **sa?** Nu a lăsat nimic pe măsura sa și explicația părea să fie tocmai caracterul indirect al creativității sale. Avea nevoie de alții spre a fi el însuși. Pentru lumea

noastră românească el avea ceva din Hamann, „magul de la Nord" al secolului al XVIII-lea, afirmat ca o extraordinară prezență spirituală în Germania de atunci, prieten și critic al lui Kant, mentor al lui Herder, admirat de Goethe și Hegel, dar a cărui ediție completă, publicată abia în prima parte a veacului nostru, nu cuprinde aproape nimic care să-i redea magia. Geniile reactive nu dau opere. Dau străfulgerări ale posibilului în realul creației altora.

Dar, în cazul lui Mircea Vulcănescu mai era ceva care-i submina aproape orice creație: era neodihna gîndului creator. Te izbea, cînd îl ascultai, felul cum reașeza tot timpul gîndul obținut. Tot ce spunea el avea permanent un **rest.** Cugetul lui gîlgîia, ca un izvor, și miracolul era că bolborositul acesta al ideii nu o desfigura ci, dimpotrivă, o configura tot mai bine. Puteai spune despre el așa cum spusese istoricul italian Guicciardini despre Savonarola, că „mînuia filosofia de parcă s-ar fi născut cu el". Dar dacă ideea se instituia, se și dizolva de fiecare dată, singură sau mai degrabă prin „gîndul de dindărătul gîndului". **Creativitatea era mai puternică decît creația.** Omul acesta nu putea da întruchipări de gîndire stabile, pentru că fluxul creator punea totul în fluiditate. Îndărătul lucrurilor sînt temeiurile lor, iar adevărul fiecăruia, ca și al cuvîntului, se dezvăluie sub etimologia lui. E infinit probabil că nu aș fi putut da, peste cîteva decenii, „Rostirea românească" fără lecția lui Mircea Vulcănescu. Numai că el nu se oprea la cuvinte. Pregătea, în felul lui, un dicționar etimologic pentru toate împlinirile și neîmplinirile omenești ce-i ieșeau în cale.

Operele lui complete ar fi construcțiile acestea în lumile posibile, ca în lumea de mai sus a oglinzilor. Iubea ordinea, încrengăturile, simetriile, sistemul, buna programare, aidoma celei a naturii. Făcea proiecte extraordinare. Cînd a trimis președintelui Masaryk al Cehoslovaciei, prin Elena Văcărescu, un proiect economic pentru țările Micii Înțelegeri, acela a scris ilustrei noastre compatrioate despre tînărul autor al proiectului: „il a des traits de génie." Scrisoarea există, dar zidirile închipuite și schițate de Mircea Vulcănescu nu există, căci am trăit, după vorba cronicarului, într-o țară mișcătoare și neașezată.

SCRISOARE CĂTRE CITITOR

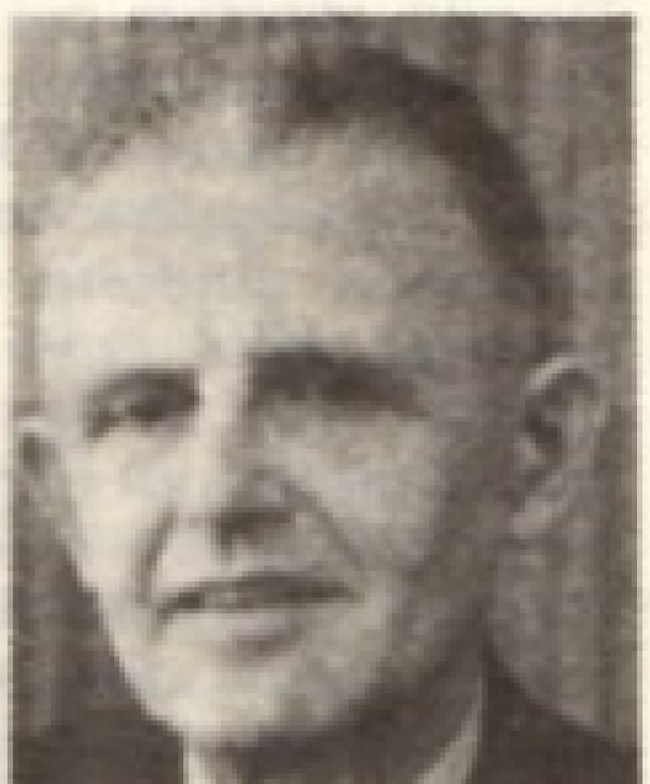

Iubite cititorule,

Am împlinit trei sferturi de veac. Am trecut, așadar, demult pragul bătrîneții. Sînt la mijlocul ei. Sau poate chiar la sfîrșitul ei? Cine știe? În orice caz, simt stăruitor prezența bătrîneții printr-o cotitură sau schimbare de ax pe care o ia lupta vieții. Înainte mă luptam numai cu obstacolele din afară, acum mă lupt și cu cele dinlăuntrul meu. Mai ales cu ele. Toate funcțiunile vitale au început să ridice capul, să se revolte, să revendice odihnă, să facă demersuri pentru a li se acorda pensionarea.

Atîta vreme cît mai trăiesc caut, însă, să le îmblînzesc starea de spirit. Le rog să-și amîne revendicările pentru cînd n-oi mai fi. Este atît de greu să renunți la tine, la cel de pînă acum! Și cel de pînă acum s-a arătat atît de incomod cu funcțiunile sale vitale! Aș fi vrut și eu să-mi găsesc fericirea în absorbirea tihnită a bucuriilor vieții, să fiu adică un înțelept, așa cum au fost atîția bătrîni de cînd e lumea.

Nici frumusețea unei călătorii, sau a unui anotimp, sau a unui peisaj, sau a unei simple plimbări sub un soare dulce sau sub lună, nici una nu m-a mulțumit vreodată. Negreșit că le doream cu nesațiu, dar, cînd le încercam, toate mă făceau să-mi simt, apăsătoare, singurătatea sau, dacă vreți, propria inutilitate pe lume. Nu mi-am găsit niciodată împlinirea decît în elaborarea de idei, în aplicarea lor la cutare sau cutare fenomen, și mai cu seamă în dulcea tortură a exprimării lor. Fără această tortură mă simt văduvit de mine însumi, mă simt singur, părăsit. Nu mai sînt *with Ps-yche, my soul,* cum ar fi spus uriașul meu tiz Edgar Allan Poe. Regret din adîncul inimii că mi s-a dăruit această pasiune cu care altul ar fi făcut mult, pe cînd eu am făcut atît de puțin. Atît de puțin...!

Mai am și o altă mare pasiune: prietenia. Îmi iubesc prietenii. Lucru ușor, fiindcă, în general, iubesc oamenii. Cei mai mulți prieteni sînt mai tineri decît mine sau, în orice caz, mai puțin bătrîni. Foarte puțini — unu sau doi — au trecut de vîrsta mea. Simt nevoia să-i văd, uneori în jurul unui pahar cu vin. Dar și fără asta mă simt liniștit și chiar fericit numai la gîndul că ei există.

Iubite cititorule, sunt un om simplu, n-am prezumția ridicolului de a fi „cineva". Nu-mi place exhibiționismul, și mai cu seamă în public. Fiecare își face toaleta și se uită în oglindă numai la el acasă. Mi s-a cerut, însă, cu prilejul celor trei sferturi de veac pe care le-am împlinit, să-mi deschid sufletul către tine. Mi l-am deschis și parcă mă simt mai bine.

Îți mulțumesc.

EDGAR PAPU

ION BIBERI — 80 DE ANI

CUVINTE, ÎN CREPUSCUL

Am însemnat, la vîrsta de patruzeci şi cinci de ani, într-un testament spiritual, aceste cîteva reflexii, rămase într-un volum de **Eseuri:**

...Am căutat cîndva, în adolescenţă, un simbol, un cuvînt care să cuprindă şi să exprime Totul, adică raportul dintre gînd şi lume. Un timp mai apoi, mi-am spus că această căutare e o dovadă de naivitate: mărturie de febră adolescentă. Am continuat, aşadar, să trăiesc, surîzînd îngăduitor căutărilor din tinereţe. Dar într-o zi — pentru mine hotărîtoare, căci abia atunci am înţeles tîlcul adînc al vieţii — am cunoscut spaima şi iminenţa morţii. De atunci, pentru mine, lumea a luat un alt sens: timpul a dobîndit o nouă valoare, rosturile omeneşti şi-au dezvăluit o nouă aşezare. Cuvîntul, zadarnic căutat în adolescenţă, a crescut în mine ca o lumină lăuntrică: Fericire.

E fericirea de a-ţi da seama că ai apărut pe lume ca o excepţie miraculoasă, prin jocurile infinitului şi ale întîmplării, privilegiat al universului din numărul nesfîrşit al sorţilor, care s-au amestecat în jocurile materiei, pentru a-ţi da ţie naştere (...)

(...Şi, după o seamă de alte gînduri, încheiam):

E fericirea de a trăi genuin; de a respira; de a-ţi asculta în adîncuri ritmul propriei vieţi; este fericirea de a te bucura de lume, cu toate simţurile; de a trăi în consonanţă cu stelele şi floarea; este fericirea de a trăi cu alţi oameni; de a iubi; de a face bine; dar, în acelaşi timp, de a rămîne singur, cu fiinţa iubită.

E fericirea de a fi liber.

E fericirea de **a înţelege;** de a lucra; de a înfăptui şi, mai ales, mai ales, de a suferi; de a trăi adînc, sfredelitor, pînă la nimicire, durerea; durerea altuia, durerea lumii, durerea ta, durerea celui înlănţuit cu vină şi fără vină; durerea celui oropsit, celui căzut; celui bolnav, celui chinuit de remuşcări.

E fericirea de a ţine fruntea sus şi a căuta înspre stele; e fericirea de a încerca să te cunoşti pe tine.

E fericirea de a te simţi muritor, de a şti că eşti o undă trecătoare printre undele lumii şi de a putea răsfrînge, în clipa fugară a propriei vieţi, ceva din perindările nesfîrşite ale lucrurilor cereşti, pămînteşti şi omeneşti.

•

...Acum, în pragul vîrstei de optzeci de ani, după alte şi alte trăiri, cutremurătoare, înţeleg să recunosc înţelepciunea acceptării împăcate a morţii — pierdere a fiinţei în risipirea materiei — prin stăpînirea dramei supreme a Spaimei, aducînd, totuşi, acestei atitudini, un corectiv: adevărata suferinţă a vieţii nu este, în credinţa mea actuală, moartea personală (în general, suportată de om fără ştire), ci dispariţia fiinţei celei mai iubite, căreia îi culegi ultimele mărturii ale vieţii: ultimul cuvînt, ultima bătaie a inimii, ultima privire, ultimul suspin.

Pentru unele formaţii sufleteşti, această durere disociază, pentru tot restul existenţei, armonia interioară a propriei făpturi, cu alte cuvinte: adiacenţa la lume şi echilibrul lăuntric.

Fiinţa îşi pierde, astfel, pentru totdeauna, putinţa de a trăi marea linişte, pe care grecii o numeau **Euthymie** şi pe care noi o numim **Seninătate:** împlinire supremă a vieţii, în spirit.

CENTENAR

În 1984, G.T. Niculescu Varone — pe care, împreună cu Marin Preda, l-am întîlnit prin 1943, ajutîndu-l în treburile secretariatului general pe Mihail Celarianu, președinte fiind Victor Eftimiu, la Societatea Scriitorilor Români din fosta stradă general Berthelot — va fi intrat în cel de al 100-lea an al vieții. După Ștefănescu Est (cu care, dealtfel, purta corespondență) — care s-a stins tocmai cînd împlinise 99 de ani — este, pe cîte știu, cel mai vîrstnic scriitor al țării. Am stat de vorbă cu el zilele trecute și, între altele, m-a invitat: „Să treci să mă vezi, fiindcă ultima oară, prin ianuarie 1983, cînd ai fost la mine cu Gh. Catană, eram bolnav. Acum sînt bine, dar încă nu pot merge ca înainte, după fractura piciorului, suferită anul trecut. Mi-a cumpărat tovarășa mea un... cărucior, să mă plimbe prin parc, dar nu mă simt bine în el, mai degrabă am să exersez eu, folosindu-mă de un baston..."

Dar ce-a scris G.T Niculescu Varone? Reamintesc pe scurt, fiindcă neîndoielnic și istoricii literari au uitat. Între altele, trei ediții din volumul de schițe „Printre străini" — 1914. Au urmat volumele: „De închiriat camere mobilate" — 1914; „Singur" — 1915; „Cartea inimii" — 1916; „Spovedania unui singuratec" — 1917; „Note despre artă" — 1917; „Povestea unui orfan" — 1920; „Vraja iubirii" — 1924; „Strigăt de alarmă", Paris — 1928. Cele mai multe din volumele amintite au apărut în prestigioasa bibliotecă „Minerva" de pe vremuri. Lucrînd ca slujbaș în cadrul fostului minister al geologiei, Varone a putut străbate îndeosebi satele țării, de la un capăt la altul, documentîndu-se cu migală și răbdare. Căci Varone este socotit de către specialiști (de curînd I.C. Chițimia a scris rînduri elogioase despre el în revista „Limba română") unul din promotorii lucrărilor consacrate jocului și portului românesc din diferite zone ale țării, al costumelor noastre naționale, al modelelor de cusături românești, colecționării strigăturilor de la horă.

Volumul „Jocuri românești necunoscute", apărut în 1930, a fost încununat cu Premiul Național al Academiei (raportor O. Densușianu.)

Iar despre „Dicționarul jocurilor populare românești" (o ediție, în colaborare cu soția sa, Elena Costache Găinariu, reapărut și în 1979) au scris elogios, între alții, N. Iorga, Mihail Dragomirescu, N. Cartojan.

Să-i urăm celui mai vîrstnic coleg din țară să intre victorios în centenar!

AL. RAICU

PETRE PASCU — 75 DE ANI

Rondelul clematitei

E învoaltă. E din catifea.
Roua multă-i gîlgîie-n petale.
Într-un alb veșmînt hindus, sadea,
Mă prostern în fața dumisale.

Cu tăcut un sunet de paftale,
Clematita-n vîrful ei, cu stea,
E învoaltă. E din catifea.
Roua multă-i gîlgîie-n petale.

Somnul să nu i-l scurtez, cumva,
Somn cu vise numai trufandale,
Tot venind, tiptil, în moi sandale,
Lîngă ea pe veci să fiu
aș vrea —
E învoaltă. E din catifea.

VLAICU BÂRNA — 70 DE ANI

Culegătorul de bureți

Culegătorul de bureți
vine dimineața prin iarba
încă posedată de rouă
și sigur pe sine intră-n pădure
ca-ntr-o haină nouă.

Surprinse, mierlele,
nu mai au timpul să zboare,
nici să-și înceapă concertul
de fluierătoare.

Ele privesc și ascultă
într-o sărbătorească tăcere
pașii ce calcă frunze uscate
și tîrși.
pașii celui ce culege
bureții semănați de agatîrși.

THEODOR AMAN: „Pe malul lacului Herăstrău"

VASILE VOICULESCU — 100 DE ANI DE LA NAŞTERE

AMINTIRI DESPRE BUNICUL MEU

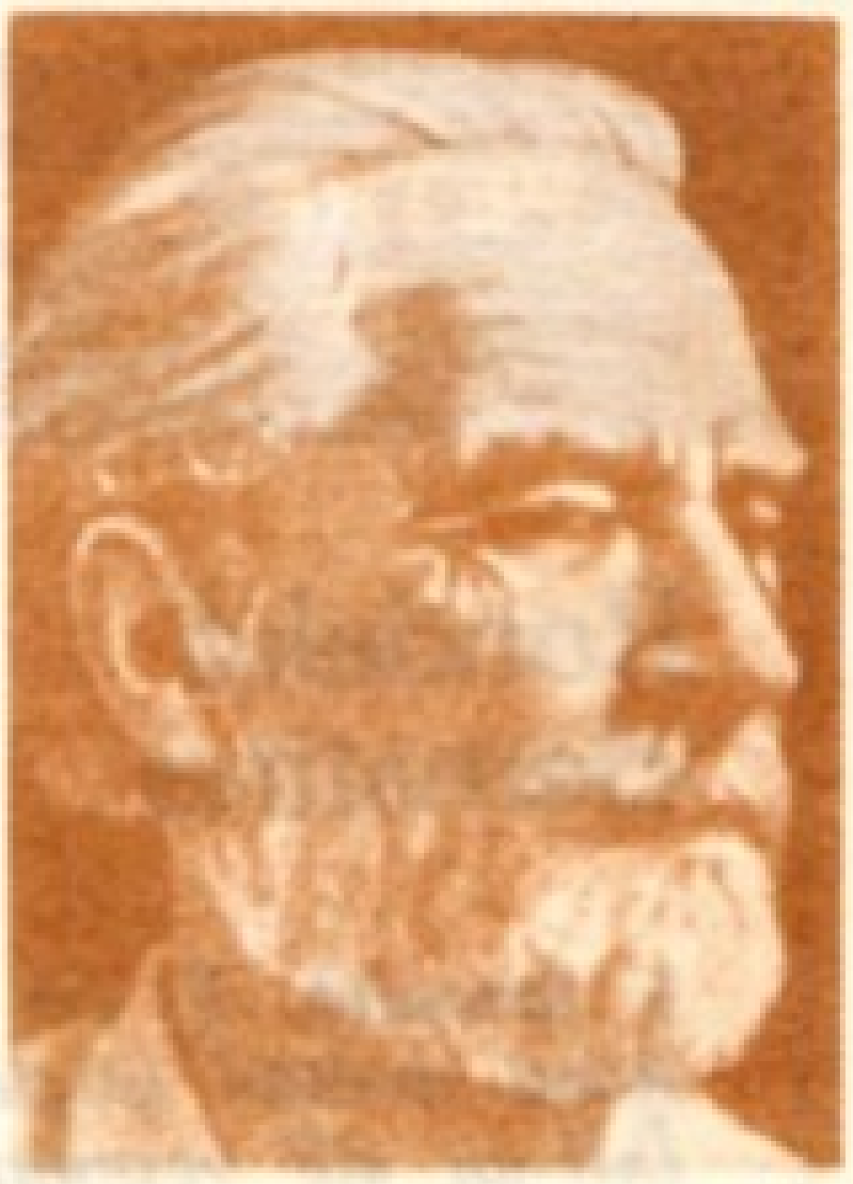

Vasile Voiculescu — două iniţiale care, pe coperta poeziilor sale, sînt ca două aripi de condor.

Vasile Voiculescu — un nume care pentru unii evocă scriitorul, poetul, prozatorul, dramaturgul. Pentru alţii — medicul modest şi plin de dăruire, pentru mine — bunicul şi, ca şi pentru cei mai mulţi — Omul.

Am făcut primii paşi în casa bătrînească a bunicului, pe o stradă străjuită de tei bătrîni şi amintiri.

Casa — parcă trăindu-şi şi ea „suvenirele" — anunţa urmaşilor pe cel ce o locuise, Mihail Kogălniceanu.

O soartă, un destin au făcut ca urmaşul marelui literat şi om de stat să fie tot un mare erudit.

Retrăiesc aproape nealterată senzaţia avută la prima vedere a bunicului. Era bătrînul cu barbă albă şi sălbatică, de care spun legendele şi cărţile vechi că făurise lumea, era un sfînt care emana în jurul lui atîta personalitate, atîta putere mocnită şi atîta linişte, încît mă simţeam strivită şi, în acelaşi timp, ocrotită.

Parcă văd ochii ca abanosul. Cine putea să înţeleagă ce spuneau? O privire sinceră, inteligentă, puţin iscoditoare. Dinţii albi, sclipitori — un miracol. O figură uscăţivă — nasul, dăltuit în marmură, de sub o frunte înaltă, împodobită cu plete albe.

Plin de tabieturi, respectate cu sfinţenie; parcă îl văd dimineţile, în biroul lui, făcînd exerciţii ciudate, pe care mult mai tîrziu le-am deslușit. Erau o adevărată ştiinţă — yoga.

Mă întorc cu 16 ani în urmă — intru în biroul lui, în care nu se făcea focul niciodată. Îi plăcea să doarmă ca un ascet.

Rămîn pierdută în faţa măreţiei cărţii — da, măreţiei cărţii, a uriaşei biblioteci care înconjura camera din pămînt pînă în ceruri.

Cred că din ziua aceea, marea mea pasiune sînt cărţile.

Am răsfoit ani, cu sufletul la gură, cărţi de artă, ale căror poze mă fascinau, cărţi cu note pe care nu le înţelegeam. Bunicul mă liniştea spunîndu-mi că voi avea timp să le citesc pînă îmi va creşte o barbă albă ca a lui...

Biroul, cam în neorînduială, era plin cu petale uscate de trandafir — floare iubită de bunic — pe care nu se îndura să le arunce. De o rară bunătate şi sensibilitate sufletească, iubea oamenii, natura, animalele.

Îmi aduc aminte de frigul care mă izbea dimineaţa în camera lui. Geamul — spart, nu se punea la loc, căci acolo îşi întinsese o azurie plasă un biet păianjen. Poate ani a stat aşa, pînă cînd micul chiriaş s-o fi hotărît să moară.

Nu-i plăcea să fie lăudat şi mama îmi povestea, pe ascuns, cîte făcuse bunicul în viaţă, cum plecase pe front, bolnav de tifos, să îngrijească alţi bolnavi, cum mergea nopţile pe drumuri de ţară şi se oprea ca un adevărat mag la cîte o căsuţă sărăcăcioasă, îngrijind bolnavii, dîndu-le medicamente gratuit.

Ce plimbări de neuitat am făcut împreună!

Parcurile înverzite de lîngă biserica Sf. Elefterie poartă şi acum imprimate două perechi de paşi — una mare şi una mică, nesigură.

Nici o enciclopedie şi nici o carte de artă nu m-ar fi făcut să înţeleg mai bine minunăţiile bisericilor, monumentelor, muzeelor de la Mitropolie, Antim, Bucur decît el.

Dar anii au trecut cum trece şi copilăria fericită. Bunicul era acum un bătrîn slab, bolnav, dar tot aşa de dîrz şi demn. Obosit, cu însemnele vremii adînc gravate pe faţă, va pleca şi plecarea lui o suprapun, nu ştiu de ce, pe o imagine din cărţi.

•

„Cît mă pot descoperi eu însumi înapoi, aproape dincolo de orizontul amintirii, mă văd un copilaş stînd singur într-o poiană cu flori sălbatice, la marginea unei gîrle... Nu e nici poezie, nici proză... E adevărul...

Stau pe un mal cu flori şi mă uit în zare

Şi simt şi acum fericirea acelei singurătăţi copilăreşti, plină de o mare, de o nespusă, aş zice de o mistică aşteptare. Aşteptam de atunci ceva ce aştept şi acum, ceva care să-mi împlinească un dor nehotărît şi aşteptam cu siguranţă, atunci, că va veni... Mă simţeam, mă credeam predestinat. Mi se spunea că m-am născut cu căiţă în cap, că voi avea noroc.

Mama mă adora, surorile mă iubeau, pentru toţi eram o minune" (V. Voiculescu — „Confesiunea unui scriitor şi medic").

Pentru mine, nepoată, aceste rînduri sînt ca dezlegarea unei taine. Cu mintea şi cu sufletul de acum găsesc că acest fragment de confesiune este Voiculescu întreg, cu viaţa sa ce a urmat, cu acea învăluire de fapte bune, de blîndeţe amestecată cu dîrzenie. Acea aşteptare a asceţilor care trec neatinşi pe lîngă mărunţişurile vieţii, fără însă a neglija omul — viaţa însăşi.

Este foarte greu să încerci să fii măcar neplictisitor cînd vorbeşti de Voiculescu. Nu am nicidecum competenţa unor mari critici care i-au cercetat opera, nu am nici experienţa anilor petrecuţi de cei fericiţi lîngă el, dar amintirile care mi-au rămas sînt, şi acum, atît de puternice şi vii, încît, fără să exagerez, retrăiesc senzaţii nealterate. Bunătatea, blîndeţea lui Voiculescu, de care s-a vorbit atîta, par aproape neverosimile în epoca în care a trăit, epocă de adînci schimbări: războaie, maşinism.

Nu ştiu dacă vi s-a întîmplat să simţiţi sufletul unui om din figură. Bunătatea lui Voiculescu se simţea, se vedea, emana.

Neavînd nicidecum o figură de „bonhomme", ci mai degrabă o figură dîrză, dar liniştită! Cu acel calm intensiv, caracteristic oamenilor buni, oamenilor care cred în ceva. Dimineaţă de dimineaţă alergam în patul lui, de cum deschideam ochii.

Parcă îl văd în camera care mirosea a cărţi vechi şi flori uscate, cu veşnicul ciot de creion scriind ceva pe calendarul de bucătărie al bunicii (nu scria decît cu cioturi de creioane şi pe orice fel de hîrtie).

Care poate fi fericirea mai mare pentru o fetiţă de 5 ani, care în loc să asculte poveşti cu Harap-Alb sau Scufiţa Roşie ascultă amintirile lui Voiculescu? Amintiri raportate bineînţeles la vîrsta ascultătorului. De aceea sînt foarte puţine, repetate şi pline de gingăşie.

Într-o primăvară timpurie gerul a ucis vreo 200 de rîndunele şi, chiar bătrîn fiind, parcă mai păstra ceva din tristeţea de-atunci... Dile (căci aşa îl strigau) a luat cu pioşenie şi dragoste fiecare rîndunică, îngropînd-o cu tot ritualul. La acea vîrstă fragedă îşi dăduse deja seama de ciclul vieţii şi al morţii.

Pe gorganii Buzăului era un neobosit căutător de comori. Nu era avid de ele, le căuta mai mult ca un arheolog mititel. Era înnebunit de întîmplarea copilului care găsise „coiful de aur dacic". Mai tîrziu, povestea că a continuat să rămînă convins că va găsi odată şi odată o comoară a Manciului.

Îmi amintesc cum mergem, în unele dimineţi pe la bolnavi mai bătrîni, mai necăjiţi.

Ştiu că plecam întotdeauna impresionată de recunoştinţa ce i-o arătau aceştia, înţelegeam că nu lua bani şi că, de cele mai multe ori, aducea el medicamentele.

Avea pentru fiecare o vorbă bună şi un sfat preţios.

„Din punct de vedere etnic, noi trăim în folclor", spunea Voiculescu.

„Toată forţa imaginaţiei şi creaţiei s-a adunat în acest material folcloric. În el noi ne descoperim, ne conturăm aşa cum sîntem, mici sau mari, leneşi sau energici, trîndavi sau activi". Fiindcă vreau să mă rezum numai la ceea ce-mi amintesc, pot spune că la acea vîrstă fragedă nu ştiam ce e folclorul şi ce reprezintă el pentru Voiculescu.

Tot ce pot spune este că primele poezii învăţate de mine de la el au fost nişte minunate colinde şi urări, din care parcă-mi mai răsună în minte şi acum:

„Aho, aho copii şi fraţi
Staţi puţin şi nu mînaţi"...

Citind pe nerăsuflate „Povestirile", mi-am dat seama că multe din urările şi obiceiurile întîlnite îmi fuseseră odată, demult, povestite. Ce aş mai putea spune, că umbla exagerat de modest îmbrăcat, că mînca la masă cu femeia care spăla rufele, că avea un şoricel pentru care se certa cu toată lumea, că dorea să fie lăsat în pace, că era ca un sfînt, blînd, că...

DANIELA DEFOUR

ROMEO COSMOVICI: „Mesteacăniş"

ALEXANDRU PALEOLOGU

DOCTORUL VOICULESCU

...vino de mă vezi
Pîn'nu s-aşterne pe mine solemnele zăpezi!
(Sonetul CLXXVI)

Prima oară l-am văzut în 1937, nu în carne şi oase, ci în portretul pe care i l-a făcut Maria Pillat, reprodus mai tîrziu la pagina 798 în **Istoria literaturii române** a lui Călinescu. Era în expoziţia artistei, din sala „Ileana", la primul etaj al librăriei „Cartea Românească", clădire distrusă de bombardamentul german din august 1944, pe locul unde se află azi „Romarta copiilor". Ştiam sau nu ştiam cine e bărbatul acela cu barbă brună şi braţele încrucişate, rezemat de cerceveaua unei ferestre prin care se vedeau, pe o colină dominată de turla unei biserici, într-o atmosferă extraordinar de luminoasă, acoperişuri, case, pomi desfrunziţi? Normal era să ştiu cine e, aveam 18 ani şi eram la curent cu literatura; îmi amintesc, totuşi, că tatăl meu mi-a atras luarea aminte: „Uite, ăsta e doctorul Voiculescu, un mare poet şi un om minunat, un fel de sfînt". Un guler mare, alb, răsfrînt peste o haină cafenie, dădea acestui chip uşor angulos şi de o virilă frumuseţe, cu ochi lucizi şi implacabili, oarecum un aer de epocă elizabetană, o înfăţişare de poet sau poate de ilustru ostaş (**„Poeţii sînt astăzi eroii omenirii"**, avea să spună, mult mai tîrziu, doctorul Voiculescu, în unul din multele versuri memorabile din **Sonete**). Nu ştiu dacă portretul oferea cumva şi putinţa de a fi luat drept imaginea unui sfînt; mie nu mi s-a părut, dar e drept că avem în genere despre figurile de sfinţi nişte reprezentări foarte convenţionale.

Nu am mai văzut de atunci acel portret niciodată, decît în reproducere. Mi-a rămas în amintire ca o capodoperă. Pe cît îmi amintesc, e un tablou în acuarelă, însă de dimensiuni neobişnuit de mari pentru atare tehnică, şi, cu toată transparenţa şi fluiditatea acuarelei, avînd totuşi parcă o soliditate, o aparentă consistenţă, pe care o dă probabil aerul impunător al modelului.

Citindu-i apoi volumele de poezii pe care le-am găsit în biblioteca de acasă, **Poeme cu îngeri, Destin** şi **Urcuş**, nu am rămas deloc cu impresia că ar fi un mare poet, cum îmi zisese tata. Dar, din tot ce am putut afla despre el am înţeles, mai tîrziu, că era un om de mare cultură şi mai ales un om într-adevăr atît de minunat, atît de bun şi de inteligent, încît asta nu mai era o simplă trăsătură de caracter, ci ţinea de un har superior, ceva de esenţa creaţiei, ca şi poezia, ca şi sfinţenia. Lucrul acesta l-am înţeles mult mai tîrziu. Viaţa şi marile cărţi ale lumii m-au făcut să ştiu că adevărata bunătate, cu zîmbetul ei tolerant şi perspicace, cu răbdarea ei, imensă dar nu nesfîrşită, e totdeauna genială şi puternică, orice ar crede cinicii şi aşa-zişii oameni „tari", adică slăbănogii sufleteşti. Matriona, cea căreia i se ia totul, care lasă să i se ia totul, rămîne fiinţa tare şi biruitoare. Am mai aflat şi că blîndul doctor Voiculescu, tămăduitorul fără onorarii, alinătorul, era capabil uneori de indignări sublime, de mînii auguste, intratabile.

Cultura lui imensă, asimilată profund în opera lui tîrzie, e azi evidentă pentru toată lumea, dar în trecut nu i-o cunoşteau decît puţini. Nimic nu-i era mai străin decît ostentaţia şi fala. Cu el s-a întîmplat un miracol; a devenit la 70 de ani un mare poet, un poet genial în cel mai strict înţeles al cuvîntului. Orice s-ar spune, înainte nu fusese decît un poet minor. Această bruscă transmutaţie nu a fost posibilă, desigur, fără lentele acumulări interioare ale culturii şi ale unei vieţi absolut exemplare, realmente sanctifiante. Dealtfel, fenomenul nu a fost de fapt chiar aşa de abrupt; din poemele care preced cu trei-patru ani **Sonetele** se presimte iminenţa erupţiei acestora. Căci, oricum, erupţie a fost, izbucnire năvalnică, total schimbătoare a priveliştilor şi simţirilor de pînă atunci. E frapant cum, într-o ordine calendaristică diferită, la început, de cea a numerotării primelor sonete, datarea lor se succede vertiginos, irezistibil; joi 2 decembrie 1954, vineri 3 decembrie, sîmbătă 4 decembrie, duminică 5 decembrie, şi aşa mai departe, zilnic (o dată două în aceeaşi zi, marţi 9 august 1955), apoi la intervale de două pînă la 7—8 zile, uneori şi mai rar, apoi iarăşi zilnic, altele datate doar „decembrie 1956", altele nedatate, dar mergînd toate în acelaşi flux continuu, vreme de trei ani şi jumătate, pînă la sonetele CCXLIII şi CCXLIV, compuse amîndouă în 20 şi 21 iulie 1958, cînd ciclul se curmă tot aşa de brusc cum începuse, acum însă şi brutal, printr-o eufemistic numită „eroare judiciară".

Mai în adîncime gîndite lucrurile, martiriul lui V. Voiculescu şi sfîrşitul lui în distrugere trupească şi în totală privaţiune de orice bunuri şi mîngîieri pămînteşti a ţinut probabil de o fatalitate misterioasă, a fost poate cumplitul preţ a ceea ce spune în sonetul CCXXIV: **„Ţi-am făurit o'naltă şi grea demiurgie"**. Este ceva demonic în incandescenţa aproape de nesuportat a **Sonetelor**, o sfidătoare rivalitate cu divinitatea. **Sonetele** doctorului Voiculescu, imitate după ale lui Shakespeare, deşi au, în adevăr, forma şi chiar sunetul acelora, sînt în fond nu atît o **Imitatio Shakespeari**, cît o **Imitatio Dei**. Poetul îşi arogă o colosală, orgolioasă conştiinţă de sine, cu ilimitate puteri transfiguratoare şi cu o tot atît de uriaşă putere a umilinţei şi autoflagelării. Erotica lui atinge cosmogeneza, fără a pierde nici o clipă concretul carnal. Doctorul Voiculescu restau-

Vasile Voiculescu împreună cu nepoata sa Daniela

rează în deplinele ei drepturi virtutea creatoare a **imitaţiei** (sau, dacă termenul indispune, a „emulaţiei"). Imitarea modelelor supreme a fost totdeauna şi rămîne testul declanşator al adevăratei vocaţii creatoare, contrar meschinei prejudecăţi a „originalităţii". Să nu confundăm noţiuni aparent învecinate: pastişa, de pildă, e un exerciţiu de atelier, valabil ca atare; contrafacerea, mai mult sau mai puţin dibace, nu e decît o industrie improbă şi vană. Dar imitaţia, opţiune conştientă în ordinea valorilor, merge în competiţie cu modelul, dar pe o traiectorie proprie şi inconfundabilă, cum atît de izbitor este cazul la doctorul Voiculescu. Competiţia cu un mare model nu e lipsă de măsură, ci dă tocmai măsura vocaţiei. Un artist autentic îşi alege modelul într-un plan al absolutului, fără evaluări pragmatice în privinţa şanselor. Unul care-şi propune un model mijlociu cu gîndul că-i va fi mai lesne să-l egaleze sau să-l întreacă, poate eventual izbuti, dar artist nu e. În ordinea aceasta modestia nu e o virtute, ci mai degrabă o formă a imposturii. Bineînţeles, e important să-ţi cunoşti limitele, iar un artist veritabil şi le cunoaşte, măcar cu aproximaţie, dar confruntarea cu modelul, pătrunderea în tainele geniului provoacă nişte metabolisme sporitoare.

Imitîndu-l pe Shakespeare, doctorul Voiculescu s-a contaminat cu geniul; ca urmare, a dat o proprie operă genială, de sine stătătoare. Dar, în această operă, geniul l-a ispitit la înfruntarea lui Dumnezeu, pe care toată viaţa îl slujise cu credinţă şi supunere. Ca şi Prometeu, a fost pedepsit. Pedepsit pe lumea aceasta, poate pentru a fi absolvit pe cealaltă.

Pe alte căi m-a dus şi pe mine soarta prin aceleaşi locuri de pedeapsă, unde mi-a fost dat să-l întîlnesc pe doctorul Voiculescu pînă nu era prea tîrziu. Ne-am nimerit împreună cîteva ore în una din cabinele metalice etanşe, ale unei maşini speciale, în care eram băgaţi cîte doi. În întuneric, cu boccelele pe genunchi, băgaţi unul în altul la strîmtoare, am stat mult de vorbă în şoaptă. Maşina a staţionat îndelung pînă să pornească spre locul de destinaţie. Din timp în timp se auzeau bocanci, cizme, comenzi scurte: pe rînd, mai erau introduşi şi alţii în cabine. În tot acest timp, cu unele întreruperi (datorate, pe cît se părea, intervenţiei purtătorilor de cizme), se făcea auzit un glas de femeie tînără, care cînta, plîngea, cînta iar, ca un fel de litanie: „Rodiiica mamii... fetiiiţa mamii... iubiiita mamii...". Din cînd în cînd şi rîdea, un rîs ciudat. Purtătorii de cizme renunţaseră, probabil, să o mai oprească.

Aşa l-am cunoscut pe doctorul Voiculescu.

BLOC-NOTES

Pe Camil Petrescu l-am cunoscut prin Al. Rosetti, în aprilie 1951, ca numai la cîteva săptămîni după aceea să-l însoțesc împreună cu editorul și marele său prieten, același Al. Rosetti, într-o documentare pe Valea Prahovei, Golești, Brașov, cu un popas mai lung la Cîmpulung Muscel. Începuse elaborarea romanului **Un om între oameni**, și vroia să revadă locuri, peisaje, figuri de țărani, unul din itinerariile revoluționarilor de la 1848. Apropierea s-a produs dintr-un început și a durat pînă la sfîrșitul vieții sale.

Pentru Al. Rosetti avea sentimente cu totul aparte: stimă față de savantul și editorul de excepție, devotament și afecțiune netulburate de-a lungul a peste două decenii. O mărturie o constituie și dedicațiile scrise în fruntea cărților sale, oferite printre cei dintîi lui Al. Rosetti, care mi le-a dăruit cu o rară noblețe, ca dealtfel și alte numeroase documente manuscrise privitoare la prodigioasa sa activitate și la relațiile cu unii scriitori, deveniți azi clasici ai literaturii noastre (G. Călinescu, Ion Barbu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga etc.).

Către sfîrșitul lunii martie 1957, eram cu Al. Rosetti în Băneasa. Camil Petrescu aflase că, într-un răgaz de sărbătoare, plecasem din București pentru cîteva ore. Îl revăd cum își agita brațele la intrarea în pădure, dorind cu bucurie tinerească să ne prelungim plimbarea. Camil a rupt dintr-un lăstăriș o creangă subțire, ca mai tot timpul să-și sublinieze cu ea cuvintele rostite precipitat. Care dintre noi putea bănui scadența atît de apropiată, cînd eram înconjurați de exuberanța naturii, și ne-am privit încrezători în anotimpurile viitoare?

În 1984, Camil ar fi împlinit nouăzeci de ani, vîrstă la care îl mai puteam avea alături, încredințîndu-ne tot într-o primăvară:

Eu sunt dintre acei
Cu ochi halucinați și
mistuiți lăuntric,
Cu sufletul mareț
Căci am văzut idei.

LIVIU CĂLIN

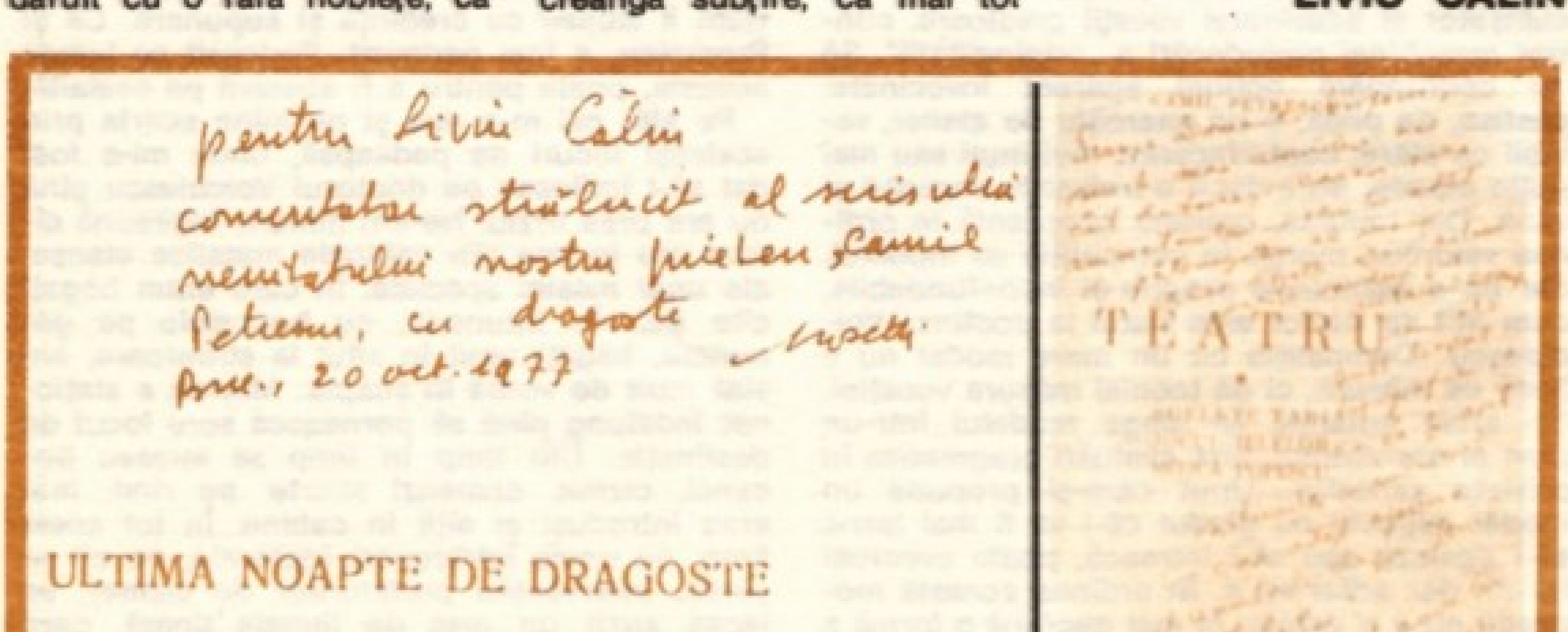

GEO BOGZA

CONTINENTE PIERDUTE

Tot mai rar îmi aduc aminte, ca de lucruri pierdute pentru totdeauna, de acele vaste — poate prea vaste — poeme, sincere și violente, ca pietrele azvîrlite pe gura vulcanului, începute înainte de a împlini douăzeci și cinci de ani, neterminate niciodată.

Poemul despre închisoarea Văcărești:

Am cunoscut în aceeași zi și asasinii și
judecătorii
Iar pe aceștia din urmă i-am urît mai mult...

În acest poem se afla pasajul — psalmul negru — devenit motto la „Cîntec de revoltă, de dragoste și moarte":

Totul mă chinuia atunci...

În adevăr, totul mă chinuia atunci, și nu știu dacă, mai tîrziu, ceva m-a chinuit mai puțin.

•

Apoi, poemul închinat Ploieștilor:

Te-am văzut din nou duminică seara, oraș în care
m-am născut, oraș al copilăriei mele
Erai mai mare și mai urît...

care urma să treacă prin foc și sabie — prin focul și sabia poeziei — tot ceea ce pe străzile lui îmi rănise retina și sufletul, comisari, prostituate, negustori, profesori mediocri, canalii de toate felurile, cucoane din lumea bună ce-și închipuiau că au atins culmea rafinamentului citind „Le disciple" de Paul Bourget. Cîndva, descoperind paginile pe care îl începusem, l-am dus pînă la capăt, dar, din păcate, prea discursiv. Doar la sfîrșit mă ridicam, ca un cumplit profet, vestind bietului oraș ce avusese nefericirea de a mă vedea născîndu-mă între zidurile lui, soarta Sodomei.

Aș fi putut să le scriu. Multe aș fi putut să scriu pînă la douăzeci și cinci de ani, cînd aripa de Condor a istoriei, cu o violentă fîlfîire, mi-a schimbat drumul.

COLINDA POPULARĂ TRADIȚIONALĂ ROMÂNEASCĂ

Între textele ceremoniale tradiționale românești, textul colindei ocupă un loc de excepție. Integrat unui ceremonial complex, la a cărui desfășurare era atrasă întreaga activitate a satului tradițional, colindatul este legat de sărbătorile de iarnă, sărbători care au momente marcate în desfășurare în perioada 24 decembrie și 6 ianuarie.

Anul Nou, moment important de trecere, cu valoare de **festum incipium,** a concentrat rituri și ceremoniale care urmau să protejeze comunitatea de orice fel de influențe malefice, care se puteau dezlănțui în momentul trecerii spre ordinea noului an. Aceste rituri și ceremoniale urmau să creeze un cadru propice dezvoltării comunitare, atragerii fericirii și belșugului. Pentru înțelegerea specificului acestor sărbători, pentru cunoașterea diferitelor straturi culturale care au contribuit la concretizarea acestora, așa cum ne sînt cunoscute în ultima sută de ani, sînt necesare unele precizări din domeniile istoric și lingvistic.

În anul 153 î.e.n., vechea dată de 1 martie, la care romanii sărbătoreau Anul Nou, a fost înlocuită cu data de 1 ianuarie. Calendae ianuarii, începutul anului administrativ, avea un deosebit caracter

sărbătoresc pe tot cuprinsul Imperiului roman. Începînd cu sec. al IV-lea, Anul Nou ecleziastic a fost mutat la 25 decembrie, dată la care creștinii sărbătoreau Crăciunul. La aceeași dată, în calendarul oficial roman se prăznuia, din sec. al III-lea, Dies Natalis Solis invicti, sărbătoare legată de cultul divinității de origine orientală Mithra, al cărei cult era foarte răspîndit în Imperiu, mai ales printre militari. Datele furnizate de arheologie probează răspîndirea acestui cult solar și pe teritoriul țării noastre. (La noi, data de 1 ianuarie a devenit dată oficială a Anului Nou abia din sec. al XVIII-lea). La îmbogățirea practicilor legate de ciclul sărbătorilor de iarnă au contribuit și obiceiurile pe care le exercitau romanii cu prilejul Saturnaliilor. Fixate la 17 decembrie, acestea se sărbătoreau prin petreceri însoțite de ospețe îmbelșugate, daruri și o libertate nestăvilită. (P. Caraman, **Substratul mitologic al sărbătorilor de iarnă la români și slavi...,** Iași, 1931; M. Brătulescu, **Colinda românească,** Editura Minerva, București, 1981). În acest fel, s-au suprapus și s-au înlănțuit, de-a lungul secolelor, încă din perioada de formare a poporului român, practici și sărbători grupate în perioada amintită. (Lărgind cadrul temporal, se poate considera, ca moment de început al sărbătorilor de iarnă, data de 15 noiembrie, începutul postului).

Termenul **colind, colindă,** care denumește una dintre practicile cele mai răspîndite în cadrul ceremonialelor din ciclul sărbătorilor de iarnă, și textul care însoțește aceste practici, cunoaște și forma mai veche, astăzi răspîndită regional, **corindă,** provenită din lat. **calendae.** Același **calendae** a dat slavul **coleda,** care a pătruns, la rîndul său, în limba română, prin intermediul slavonei bisericești, și a influențat forma mai veche, păstrată din latină, dînd naștere formei cunoscute astăzi. (Al. Rosetti, **Colindele religioase la români,** în „Analele Academiei Române", s. II, t. XL, 1920). Semnificația cuvîn-

tului este de „a merge din casă în casă cu diferite urări". Pentru stabilirea etimologiei denumirii uneia dintre cele mai importante sărbători din ciclul de iarnă, de care este legat ceremonialul colindatului, este importantă și informația referitoare la obiceiul vechilor albanezi, întîlnit pe alocuri și la români, de a pune în vatră un butuc de lemn aprins, în seara Anului Nou, pentru a trece focul dintr-un an în altul, butuc care purta numele de **Crăciun.** Informația contribuie la înțelegerea vechimii și autohtonității unora dintre obiceiurile de iarnă la noi.

Obiceiurile practicate în timpul sărbătorilor de iarnă conțin: colindatul copiilor (pițărăi, colindeți, Moș Ajun), colindatul cetei, cîntece de stea, vicleimul, plugușorul, buhaiul, sorcova, jocuri cu măști (brezaia, cerbul, capra etc.), dansuri (căiuți, călușeri), teatru popular.

Colindatul copiilor are loc în seara de 23 spre 24 decembrie și antrenează copii de la vîrsta cea mai mică la 13—14 ani. Mergînd din casă în casă, grupul urează, în texte scurte, adesea cu nuanță umoristică, belșug, sănătate, cu prilejul apropiatelor sărbători, și primesc în dar covrigi, nuci, fructe uscate și bani.

Colindatul propriu-zis este rezervat cetei de colindători, care pornește să cutreiere satul din ajunul Crăciunului, seara zilei de 24 decembrie (uneori și de Anul Nou). Durata în timp și modul de realizare a colindatului prezintă aspecte felurite, variante zonale sau locale ale obiceiului, care, în structura sa generală, ca funcționalitate și semnificație, este unitar pe tot cuprinsul țării. Variabilitatea este atît la nivelul alcătuirii cetei (ea poate fi structurată după vîrstă, sex, stare civilă — flăcăi neînsurați, fete, bărbați maturi, femei — sau poate fi eterogenă), cît și al stilului în care se colindă, al repertoriului. Aceste diferențe se datorează, între altele, și stadiului de evoluție în care se află practica colindatului în fiecare loc. Uneori, în Transilvania, ceata colindă

acompaniată de instrumente: fluier, vioară, dubă, mai rar cimpoi. Ea are o structură bine stabilită, anumiți membri avînd funcții de conducători ai cetei, însărcinați cu primirea darurilor etc. Ceata are o gazdă unde repetă un timp, înainte de începerea colindatului, și unde se desfășoară, acolo unde se mai practică obiceiul, masa de la sfîrșitul perioadei de colindat, însoțită de petrecerea obișnuită. În perioada sărbătorilor de iarnă ceata avea un rol deosebit de important, ea concentrînd atenția și interesul întregii comunități tradiționale. (M. Pop, **Obiceiuri tradiționale românești,** București, 1976.).

După caracterul și modul de organizare a cetei de colindători, după stil și repertoriu, colindatului îi pot fi circumscrise două zone mari: zona transilvană, în care sînt incluse și Maramureșul, Crișana, Banatul și parte din Bucovina, și zona munteană, cu Oltenia, Dobrogea și sudul Moldovei. În Transilvania, colindatul este încă atestat ca o practică deosebit de vitală. Pentru colindatul muntean sînt vii Țara Loviștei, unele sate din Ialomița, Călărași, Brăila, Galați, Muscel și Ilfov.

De obicei se colindă la fiecare casă, diferențierile zonale fiind legate de locul unde se execută colinda: la fereastră, la ușă, în casă, pe drum. Colindele interpretate la fiecare casă au în vedere categoria de vîrstă, statutul social și civil al membrilor familiei; sînt, astfel, colinde ale casei, colinde de gospodar, de tineri căsătoriți, de flăcău, de fată tînără, de copil mic, de văduvă, „de om mort", de cioban, pescar, primar. (În unele locuri se colindă animalele, pentru cîștigarea belșugului și sporirea produselor: a oilor, a vacilor, a boilor etc.) (O. Bîrlea, **Colindatul în Transilvania,** în „Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei" pe anii 1965—1967, Cluj, 1969).

În concepția societății tradiționale care a dezvoltat practica colindatului, la începutul anului trebuiau citați toți membrii comunității, cu ceea ce le aparținea, trebuia refăcută, în acest plan sacru, unitatea comunității la toate nivelurile, începînd cu cel familial, prin citarea tuturor celor prezenți, dar și a celor plecați (colinda de înstrăinat) sau morți, și sfîrșind cu citarea personalităților cu funcții sociale proeminente. Aici se întrețese caracterul augural al

colindatului, cu cel marital și funebru.

Colindatul la fiecare casă se încheie cu o „mulțumită", sau o urare pentru darurile primite: colaci, carne, cîrnați, vin, rachiu, bani. În unele zone se joacă, la fiecare casă, fetele și nevestele tinere.

Varietatea repertoriului cetelor de colindători se manifestă la nivelul textului literar, prin valoarea simbolicii și a semnificației adînci, adevărate metafore ample ale ideilor de fericire, bunăstare, belșug, apreciere a înțelepciunii, frumuseții, hărniciei și vitejiei. Colinda prezintă, într-o realizare poetică de înaltă ținută, idealurile de viață ale membrilor comunității tradiționale românești.

Colindatul prezintă mai multe straturi, de aceea nu trebuie privit ca un fapt unitar, integral, cu aceleași funcții și explicitări. De-a lungul timpului, funcția acestuia s-a modificat, repertoriul s-a diversificat și îmbogățit. Se poate contura, astăzi, un grup de texte din repertoriul de colinde, ale căror motive aparțin unui strat străvechi de gîndire magico-mitică. Motivele dezvoltate aici pot apărea și în alte specii folclorice, cu alte funcționalități și semnificații. Alături de acest strat s-a dezvoltat un altul, mai recent, legat de ceremonialul curților feudale, evidentă poezie medievală. (vezi și M. Pop, op. cit.). Dealtfel, așa cum sînt cunoscute, variantele de colind contemporan sînt, probabil, în majoritate, variante tîrzii ale unei poezii medievale românești. Ar fi greu de acceptat ca texte de o asemenea perfecțiune și dezvoltare, executate numai o singură dată în an, să supraviețuiască formal, fără alterări majore, de-a lungul atîtor sute de ani transmise numai pe cale orală. Practica colindatului, semnificațiile, funcțiile, simbolica pot avea rădăcini străvechi, dar nu se poate admite un anume fixism impropriu creației folclorice, imposibil de probat și susținut științific. Aici se încadrează acele texte

de colind, numite impropriu „laice". Alături, se dezvoltă stratul colindelor creștine, și ele, la rîndul lor, diversificate: unele dezvoltă teme foarte vechi, cu o simbolică și o metaforă din perioada de început, altele, mai recente, din ultimele sute de ani.

Textele colindelor se cîntă în grup, la unison sau antifonic. Numai „mulțumirile" sînt recitate sau strigate. Refrenul, variat și, în dese rînduri, specializat, este, la rîndul lui, încărcat de semnificații: Junelui junel bunu (la colinde de fecior), Cunună de vinețele (în colinde de fată), Măru cu florile dalbe etc.

În practica colindatului se creează o lume în care planurile ceremonial și sacru oferă spațiu de desfășurare pentru colindători și colindați, lume care trebuie să acopere toate dimensiunile cotidianului. Întreaga recuzită, gestica și tot ceremonialul colindatului creează un spațiu și un timp propice desfășurării unui ritual de bun augur la început de an. Funcția generală a colindatului astăzi este cea de urare, felicitare. Iată urarea pe care o fac colindătorii casei gospodarului care primește colindatul: „Sculați gazde, nu dormiți,/ Vă sculați și prăznuiți/ Că vă vine-un praznic mare./ Din acea cinstită casă/ Binele să nu mai iasă!/ Noi colinda s-o gătăm,/ Sus la ceriuri o-nălțăm,/ Jos la gazde o-nchinăm:/ Și o-nchinăm cu izmă creață,/ Dă-i, doamne, gazdei viață;/ Și o-nchinăm cu busuioc,/ Dă-i, doamne, gazdei noroc". (Ampoița — jud. Alba).

Metafora mărului înalt, care sprijină tinerele mlădițe și hrănește și adăpostește păsările cerului, este imaginea unui adevărat **pater familiae**, gospodarul stăpîn al casei: „Cesta-i omu bun,/ Boieru bătrîn,/ Bun gînd ș-o gîndit,/ De prînz ș-o gătit/ Și la prînz chema/ Tot boieri bătrîni,/ Oameni de cei buni,/ Prînzu să-l prînzească,/ Visu să-l deslege,/ Noaptea d-asta-i noapte:/ Că din curtea lui/ Jur prejur de lac/ Cea trestie măruntă/ Și-n mijloc de lac/ Măr nalt, înflorit/ — Domnu-mpodobit;/ Pe trupini de măr/ Cea viță roviță/ — Dalba-i jupîneasă;/ Pe poale de măr/ Dalbele vrejoare/ — Dragi fetile-a lor;/ La vîrșor de măr,/ Vineți golumbei/ — Dragi feciori ai lui/.../". (Valea Mică — jud. Alba). Imaginea celor doi meri rotați, la umbra cărora este masa încărcată (simbolul belșugului), sau un pat mare încheiat (simbolul unirii împlinite), este imaginea

tinerei perechi a cărei căsătorie este fericită: „La lină fîntînă,/ La colţ de grădină,/ Mijeşte-nfrunzeşte/ Doi meri d-alunei/ Nalţi şi subţirei,/ De toamnă sădiţi,/ De vară-nfloriţi,/ Floriţi, mărgăriţi,/ Ca şi doi arginţi./ La tulpini de meri,/ Mese de boieri/ Beau şi se cinstesc/ Şi se dănţuiesc;/Dansul cine-l trage?/ Tînărul Vasile,/ El se dănţuieşte/ Şi se fericeşte;/ Paloş de-asvîrleşte,/ Din gură-m grăieşte:/ „Ferice de mine/ Şi de-ai mei părinţi,/ De taică, de maică,/ De-o doamnă de treabă,/ Că de cînd ne-a luat/ Bine m-a purtat,/ Cămaşă de in,/ Guleraş de fir,/ Pe la mînecele/ Nişte floricele." Şi-n vîrf la doi meri/ Mi-e d-un legănel:/ Cine şade-n el?/ Tînăra Marie,/ Coase, chindiseşte,/ La fire-mpleteşte,/ Trage cîte-un fir,/ Rupe cîte-un măr,/ Mărul de-asvîrleşte,/ Palma sprijineşte,/ Din gură-m grăieşte:/ „Ferice de mine/ Şi de-ai mei părinţi,/ De taică, de maică/ Şi de-un domn de treabă/ Că de cînd m-a luat,/ Bine m-a purtat:/ Rochiţă cu bolduri/ Croită pe şolduri,/ Rochiţă cu zale/ Croită pe şale/ .../ Pantofi gălbiori/ La tocuri cu flori,/ Mult sînt jucători/ .../"(Mircea Vodă — Călăraşi). „Pe dinaintea cestor curţi,/ Cestor curţi, cestor domnii,/ Cestor dalbe-npărăţii/ Crescu-mi-se de doi meri,/ De doi meri mari şi rotaţi/ De tulpină depărtaţi,/ De vîrfuri amestecaţi./ Dar mai jos, la rădăcină,/ La a lor dalbă tulpină/ Este un pat mare-ncheiat/ Cu dalbe scînduri de brad,/ Cu zece steluţe de fag./ Iar în pat ce-i aşternut?/ .../ Covor verde de mătase/ Este împletit în şase./ Iar în pat cine-i culcat?/ Doarme, doarme cel domn bun,/ Cel domn bun, jupînu Gheorghe./ Mai la dreapta dumnealui/ Doarme, doarme doamna lui./ Ei dormise cît dormise,/ Şi din somn se pomenise:/ „Scoală, scoală cest domn bun,/ Că ne-au nins, ne-au viforît"./ „Nu ne-a nins, ne-a viforît,/ Vînt de vară ne-a bătut,/ Vînt de vară, primăvară,/ Flori de măr se scuturară" .../ Ei să fie sănătoşi/ Cu-ai lor fraţi, cu-ai lor părinţi,/ Şi cu noi cu toţi de-acasă" (Victoria — Galaţi).

Voinicia, vitejia sînt calităţile prin care se remarcă un tînăr ajuns în pragul bărbăţiei, pregătit să-şi întemeieze o familie. El trebuie să probeze aceste calităţi în faţa tuturor şi mai ales trebuie să cucerească prin luptă inima tinerei fecioare, cu care urmează să se căsătorească. „Pe cel cal de Dunăre/ Pascu-mi-se, adapu-mi-se/ Da tot cîrduri de cai murgi/ Printre ei şi Negru meu,/ Cel cu coama-nviforîtă/ Şi cu coada bici făcută;/ Chica-i bate nările/ Şi coama genunchele./ De sub coama-nviforîtă/ Strigă Leana-nsovonită:/ „Cine-n lume s-o găsea,/ S-o găsea, s-o adeverea/ Să-ncalece Negru meu/ Făr de frîu, făr de căpăstru,/ Făr de fir de bici în mînă,/ Numai cu piedica-n gură?"/Nimeni nu se găsea;/ George-m sta şi-mi pîrlogea,/ De Negru se-apropia/ Stînga-n chingă i-o punea/ Pe Negru se de-arunca./ Negru prinde a-l strafida,/ Sare-n vînt, sare-n pămînt,/ Sare-n mare să-l înece./ De sub coama viforîtă/ Strigă Leana-nsovonită:/ „Hai dor, dor, Negrule, dor,/ Că nu-i furul să te fure,/ Nici lupu să te mănînce/ Şi e George, domn al meu,/ Domn al meu, stăpîn al tău."/ Iar şi George şi Lenuţa/ Ei să fie sănătoşi/ Cu-ai lor fraţi,/ Cu-ai lor părinţi/ Şi cu noi cu toţi de-aici". (Victoria — jud. Galati).

Colindele care reprezintă vînarea animalelor sălbatice sau fantastice sînt, de obicei, colindate feciorilor; adesea vînătoarea şi, implicit, urme ale unor vechi rituri de iniţiere transpar din textele colindei contemporane: „Iar şi Petrea cel frumos/ Bun căluţ că-m hărăneşte,/ Hărăneşte, nu mi-l creşte,/ Numai joia că mi-l scoase,/ Numai joia jucătoare,/ Să-mi iasă la vînătoare/ .../„Ce ţi-e calu de-asudat,/ De-asudat, prin apă dat?/ Or ai gonit, or ai fugit?"/ — „N-am gonit, nici n-am fugit,/ Ciutalina mi-a scornit,/ Ciutalina fără splină;/ Ciuta fuge jos de vad, / Eu mă las în jos de vad,/ Cu ciuta mă lăturai,/ În sulicioară mi-o luai/ Şi pe mal o aruncai,/ Zăbovii de mi-o cojii,/ Dat-am pe la tăbăcari,/ Carnea pe la măcelari,/ Părul pe la păhărar,/ Coarnele la trîmbiţari/ .../„ (Victoria — jud. Galaţi); „Mi s-o lăudat/ Mirel, bun bărbat/ Că nu s-o-nsura/ Pîn n-o săgeta/ Cel cerbuţ de munte/ Din trei mii cinci sute,/

Din bocori de tufe,/ Inde-o fi mai multe/ .../" (Tisa — jud. Arad); „Pe sub vița vinului,/ La d-umbra gutîiului,/ June murgu-ș potcovește/ .../ Sus pe murg că s-arunca,/ Saltă-ncoa, saltă -ncolea,/ Dete drumu murgului,/ La mijlocu plaiului;/ Dete d-urma leului/ La picioru plaiului,/ Găsi leu d-adormit/ Supt un spin mare-nflorit./ Murgu din greu strănuta,/ Leu din somn pomenea. Da leu din grai grăia:/ „Dragu meu, junele meu,/ Tu aicea ce-ai vinit/ Din somn de m-ai pomenit?"/ „Eu aicea așa-m vinit/ Să ne-alegem de viteji,/ De viteji, de boieri mari./ Cîți pe tine te-or vedea,/ Făr pe min m-or fericea:/ Fericea de-acest baiat/ Că ne-aduce-on leu legat,/ Leu legat, nevătămat,/ Numa-ntr-o cura legat"./ Și te june veselește,/ Și o-nchinăm cu sănătate"/ (Valea Mică — jud. Alba).
Tinerele fete sînt prezentate așteptîndu-și pețitorii și pregătind daruri pentru viitorul mire și pentru nuntași. Cadrul în care ele sînt situate este un natural de dimensiuni cosmice: „Vine Jiul cît de mare,/ Cît de mare, margini n-are,/ Marginile bat munții,/ Și stropii bat noreii./ Unda-i mare, ea ne-aduce/ Aduce brazi încetinați,/ Cu molizi alăturați;/ Printre brazi, printre molizi/ Înoată, înoată bou sur;/ Înoată, înoată-n coarne-ș poartă,/ Legăior de păltișor;/ Dar în leagăn cine șade?/ Violina-i fată dalbă/ Și de lucru ce lucrează?/ Tot coase, închindisește,/ Chischinee mari, domnești/ Și prapori împărătești/ Și gulere holteiești/ Și mi-ș trage-un firușel/ Și mi-ș cîntă-un cîntecel/ .../ " (Feneș — jud. Alba).

Colindele, poezie de mare elevație, încifrează sensurile profunde ale dezvoltării în timp a culturii românești, cu reverberație în cultura înaltă. Ele au contribuit la unitatea și perpetuarea ființei noastre naționale.

Dr. SABINA ISPAS

Fuga de podoabe

Alung podoaba ca pe-un lest mizer,
statuia doar în linii se ghicește. —
Ușoară, poate să se-nalțe-n cer
ca-n ape limpezi amețitul pește.

Din scocul palmelor ce-au lepădat
podoabele, cu foame de esențe
statuia-i ca un fus pietrificat
și cîntă-n prelungitele-i cadențe.

Ochi presupuși, abia mijită gură
și brațe-nguste parcă supte-n trunchi, —
în ideate stilizări, făptură,
îți cade-n față umbra-mi, îngenunchi.

În piatra ta ești ca un vis de floare
văzut cu ochii-nchiși la ceas orbit,
din care doar parfum și doar culoare
se desenează-n aerul sorbit.

Devenire

Ochiu dilatat, de descălecător
la ceasul zorilor mi se rotește
pe țara dată-n seama tuturor
sub mîini s-o țină cald și-mpărătește.

Din fost păcat și chin, ce omenește
coboară de pe clinuri dulci cu dor.
Pun dreapta streașină la frunte. Crește
jur împrejur ceva năucitor, —

Cînd cercuri cresc din ceruri tot mai mari
ca într-o viitoare devenire. —
Și toți au ochii de vizionari.
Alți timpi, în calendare și în fire
se-nalță dincolo de ei, mutînd
în aer soarta bunului pămînt.

ALEXANDRU ANDRIȚOIU

GEOGRAFIE... LITERARĂ BUCUREȘTEANĂ

Ospitalier și-adeseori vitreg, orașul lui Bucur a fost gazda celor mai multe și mai strălucite condeie românești. Scriitorii care-au trăit și au creat aici n-au lăsat posterității numai opera, ci și amintirea trecerii lor prin zbuciumata viață a Bucureștilor. Încercăm, în rîndurile de față, să le căutăm urma, pe care se îndîrjește s-o șteargă, zi de zi, vremea trecătoare și uitucă.

Ieșind de la „Asociația Scriitorilor din București", numele străzii — Nicolae Golescu — te duce cu gîndul la părintele luptătorului pașoptist, la boierul-patriot **Dinicu Golescu,** autorul primului reportaj din literatura noastră, acea savuroasă „Însemnare a călătoriei mele", rod al drumului pe care l-a făcut în Apus cu „Eilwagen-ul" (diligența) și cu corabia mînată de o „mehanică" cu „meșteșug de foc" și „abureala".

Aflată în apropiere, fosta locuință a Dinicului, cea cu „25 de odăi, cu un salon uriaș pentru acele vremuri și cu prima sală de... biliard a orașului", își mai păstrează zidurile incluse în aripa dinspre biserica Kretulescu a Palatului Republicii. N-o amintim pentru cîtă istorie, dreaptă și nedreaptă, a adunat în cei

170 de ani ai săi, ci doar pentru cîte entuziasme ale culturii noastre au înflorit aici, în ultimii ani de viaţă ai logofătului. În 1827 a luat fiinţă „Societatea literară rumânească", iniţiată în 1821, în timpul refugiului boieresc la Braşov; s-a hotărît întocmirea „Gramaticii" de către I. Heliade-Rădulescu, precum şi editarea celui dintîi ziar bucureştean — **Curierul românesc —**, iar Iordache, fratele amfitrionului, citeşte prima culegere de folclor românesc: **Pilde, povăţuiri i cuvinte adevărate i poveşti adunate de Dumnealui Dvornicul Iordache Golescu.**

Din faţa acestei case pornea în larg înconjur, cufundată în grădini şi livezi, vechea **Mahala a Boteanului,** de care se leagă numele marelui patriot şi istoric, sfîrşit sub cerul de foc al Siciliei — **Nicolae Bălcescu** — revendicat, în egală măsură, şi de literatură, ca unul dintre ctitorii limbii şi prozei noastre moderne. („Deschid sfînta carte unde se află înscrisă gloria României, ca să pun înaintea ochilor fiilor ei cîteva pagine din viaţa eroică a părinţilor săi..."). A văzut lumina zilei în casa închiriată de pitarul Barbu şi pităreasa Zinca Petrescu-Bălcescu de la Mache Faca. Îşi răsfăţa geamlîcul şi grădina, prin locul unde, din începutul acestui secol, se înalţă, trandafirie, campanila Bisericii italiene. Iată că, nu întîmplător, edilii bucureşteni au botezat bulevardul din inima oraşului cu numele Bălcescului! Dar, ca un vestigiu concret, dăinuie, aproape neştiută, una din închisorile înflăcăratului revoluţionar: **Casa Parohială a bisericii Sfîntul Ilie — Gorgani,** unde a stat, cu zăvor şi dorobanţi la uşă, iuncărul Bălcescu, din octombrie 1840 pînă-n februarie 1841, arestat pentru participare la mişcarea înnoitoare a lui Mitiţă Filipescu. Închisoarea militară fiind tixită, stăpînirea lui Alexandru Ghica a folosit această casă ca o anexă. Vîrîtă sub mal, cu zidurile şi treptele roase, adăposteşte astăzi depozitul unui ICRAL, pe care nu-l prea doare inima de reminiscenţele unui trecut de jertfă. Încercăm, pe această cale, un strigăt de alarmă, pentru salvarea **singurei clădiri bucureştene** martoră a suferinţelor tînărului „căruia abia îi mijise mustaţa".

Revenind la „Asociaţia Scriitorilor", fără să vrei ţi-alunecă privirea peste drum, unde era capătul străzii Mercur şi casa lui Titu Maiorescu. Amintirea ei a fost strivită de colţul unui bloc uriaş, cu aspect de siloz. Şi te doare gîndul că numai doi-trei centimetri deplasaţi către nord pe hîrtia de calc a unui proiectant pripit ar fi cruţat edificiul în care îşi găsise adăpost „Junimea", în epoca de aur a clasicilor literaturii române. Salonul auster, ornat cu busturile unor înţelepţi, unde se ţineau şedinţele de vineri seara, se afla parţial pe locul rămas viran. Te doare cînd ştii că aici a răsunat, pentru prima oară, „Luceafărul," citit de marele nostru poet în faţa asistenţei gîtuită de emoţie; că tot aici a rostit glasul lui aprins celebrele „Scrisori" şi că, într-o seară, Eminescu, Caragiale, Delavrancea, Slavici şi Iacob Negruzzi şi-au rupt palmele aplaudînd pe hîtrul din Humuleşti, pentru nişte întîmplări poznaşe ale lui Nică, feciorul lui Ştefan a Petrii. Sub acoperişul casei lui Maiorescu a locuit pentru scurt timp şi Eminescu. Fiindcă cea mai mare parte a operei eminesciene a fost creată în Bucureşti, vom rătăci pe urma paşilor poetului în oraşul de odinioară.

Sufleor la Teatrul Naţional, îi aflăm, în 1868, scriind „Geniu pustiu" într-o odăiţă din spatele hotelului Hugues (lîngă „Continentalul" de astăzi), sub acelaşi acoperiş cu actorul Pascaly, alături de trupa căruia colindase ţara. La chemarea lui Slavici, avea să trudească şase ani în redacţia ziarului „Timpul" (Lipscani, colţ cu Calea Victoriei, str. Covaci nr. 14 şi în casa Vanicu, pe locul magazinului **Romarta).** Ca „rob al scrisului de meserie" din amintita redacţie şi-a aruncat fulgerele asupra „clasei superpuse" şi a visat la „dacizarea" sufletului acestui popor, neclintit din vechea lui vatră, „din adîncul adîncului, din freamătul codrului". E vremea cînd dăruieşte nemuririi **Luceafărul, Scrisorile, Singurătate, O, mamă, Povestea codrului, Pe lîngă plopii fără soţ** şi atîtea alte nestemate ale geniului său. Ca prim adăpost i-a slujit căsuţa bătrînească din str. Speranţei nr. 4, a profesorului D. Dinicu, de unde se mută într-o chilie veche şi scundă a dispărutei biserici **Caimata** (bd. Republicii 44, loc pe care s-a ridicat hotelul Modern). Aceasta se pare a fi odaia în care „prin unghere, se ţesea păienjeniş" iar „prin cărţile, în vrafuri, umblau şoarecii furiş". Cu masa de brad, ibricul de cafea şi lada cu manuscrise şi cărţi, avea să colinde apoi prin multe colţuri ale Bucureştilor. Îl găsim într-o chilie a bisericii Ienei (căzută după ultimul cutremur), unde va fi răsunat, în copilărie, glasul lui Nicolae Filimon; în hanul lui Mîrcuş (Pasajul Victoriei); pe Buzeşti nr. 5, pînă unde îl urmăreşte, după ce se urcase în acelaşi vagon de tramvai, tînărul student la drept Alexandru Vlahuţă, care-l idolatriza; pe Şipotul Fîntînilor, de unde pornea să-şi potolească setea, pe arşiţă, la izvorul din Cişmigiu, care-i poartă numele; pe Segmentului nr. 9, pe Ştirbei Vodă şi în „casa lumînărarului" de lîngă biserica Sf. Constantin (str. Slavici), unde închiriase două odăi, în speranţa căsătoriei cu Veronica Micle. Cea mai mare parte din viaţa sa bucureşteană şi-a petrecut-o însă în locuinţa lui Slavici; mai întîi pe Calea Victoriei (un colţ din locul complexului hotelier „Bucureşti"), apoi în Piaţa Amzei nr. 6 (Magazinul „Premial"), în casele Gălăşescu. De aici, pornea adesea spre str. Cometei (Căderea Bastiliei), să măsoare cu pas şovăitor uliţa îngustă, „Pe lîngă

plopii fără soț" ce străjuiau casa Cleopatrei Leca, verișoara lui Caragiale, de care Eminescu se îndrăgostise, clădire pe locul căreia s-a ridicat Academia Comercială.

Sub acoperișul lui Slavici, din Piața Amzei, i s-au deschis poetului abisurile beznei în vara lui 1883. Ne povestește Vlahuță că el a avut presimțirea marii durerii. Venea de la cafeneaua „Imperial" (aripa nordică a Palatului R.S.R.) însoțit de Eminescu, căruia îi dăduse o garoafă. După un scurt popas la autorul „României pitorești", s-au despărțit. „Mă culc — scria Vlahuță. Ascult cum răpăie ploaia pe acoperiș și mă gîndesc la marele Eminescu cît îi de sărac și de chinuit... Aud pași pripiți pe sală... „Cine-i?" Aprind lumina: Eminescu, ud leoarcă, își ia floarea de pe masă și, zgribulit, cu un surîs copilăresc, îmi zice „Noapte-bună" și pleacă. Pentru prima oară poetul îmi dă de gîndit. Om al singurătății, cobora cîteodată din redacția **Timpului** la Fialkovski ori în **Pasajul Român** (Magazinul Muzica), unde era adunată aproape toată presa bucureșteană, înfruntînd cu zîmbetul său melancolic „bulbucații ochi de broască" ai lui C.A. Rosetti, care-și avea aici ziarul „Românul". Arareori intra la grădina „Rașca" (Academiei, colț cu Edgar Quinet), să asculte arcușul vrăjit al lui Wiest. Într-o seară, cu Vlahuță, a pornit să soarbă peisajul rustic din spatele statuii lui Mihai Viteazul: o căsuță țărănească, pe prispa căreia torcea o femeie, un copil care păștea oile și un bărbat mulgînd vaca, la doi pași de Universitate. Atunci au descoperit, întinsă pe jos și acoperită de bălării, statuia lui Ion Heliade-Rădulescu, așteptînd de multă vreme să fie urcată pe soclu. Revolta l-a gîtuit și ochii i s-au umezit pentru „falnica cunună a bardului bătrîn", tăvălită în noroi de ingratitudinea „bravilor urmași ai Romei".

Nu demult au mai fost identificate două locuințe eminesciene: **Prima,** în str. Belvedere nr. 8 (Agenția de voiaj CFR și TAROM), peste drum de casa pictorului Tattarescu, o casă tip han. Mutîndu-se, grăbitul și incorigibilul boem i-a trimis proprietăresei (Maria Perdich) chiria restantă, lăsîndu-i în dar lucrurile neridicate. Două zile a hrănit proprietăreasa un foc în mijlocul curții numai cu manuscrisele poetului. **A**

Caragiale in vizită la Al. Vlahuță

doua, în casa doctorului C. Istrati (str. Cosmonauţilor nr. 11 A), din mansarda căreia privea peste creştetul salcîmilor locul unde se clădea Ateneul Român. Este, pare-se, unicul vestigiu al locuinţelor sale bucureştene. S-a păstrat aidoma clădirea fostului sanatoriu „Caritas", al doctorului Şuţu, din str. Plantelor nr. 13, în care Eminescu şi-a găsit sfîrşitul. Încearcă să-şi schimbe înfăţişarea numai biserica Sfîntul Gheorghe-Nou, unde sicriul poetului a fost sufocat de maldărul crengilor de tei, iar corul Mitropolei a intonat la căpătîiul lui, într-o uluitoare primă audiţie, „Mai am un singur dor", melodie compusă într-o singură noapte, ca un omagiu al Transilvaniei pentru semizeu, de către un fiu al acesteia, compozitorul Şorban.

Barbu Ştefănescu-Delavrancea şi fiica sa, Cella

Pe Calea Plevnei nr. 192, lîngă casa Procopoaiei, şedea în gazdă, la o văduvă Ştefănescu, un student la drept, brun şi vioi — atît de vioi, încît femeia, pe lîngă alte preocupări, avea şi pe aceea de a-şi păzi fata de asalturile asidue ale junelui. Ştia că-i moldovean, fecior de călugăriţă scoasă din mînăstire, şi că-l cheamă **Vlahuţă.** Noroc că şi-a luat slujbă şi s-a mutat!

Referendar la „Casa Şcoalelor", el a privit cum înmuguresc şi cum cad frunzele **Şoselei,** din **Palatul funcţionarilor publici,** ce s-a aflat în Piaţa Victoriei, pînă la ultimul război mondial, cînd a fost spulberat de bombe. Aici, în salonul împodobit cu tablouri de Grigorescu — pictorul fiind unul dintre intimii poetului — Vlahuţă îşi primea prietenii o dată pe săptămînă. Juca panţarola cu Delavrancea, Caragiale şi Şt. O. Iosif, timp în care, cu verva lui inepuizabilă, Caragiale forfeca lumea politică şi literară. Academia Română nu-i premiază opera, dar îl alege membru în 1893 şi Vlahuţă refuză, scandalizîndu-l pe Caragiale. Avea să fie academician postmortem, în 1948. Stabilirea lui Caragiale la Berlin l-a îndurerat şi orice scrisoare sau telegramă primită de la el era o bucurie pentru familia lui Vlahuţă. Cînd îşi anunţă prietenul că vine să scrie o nouă comedie, rugîndu-l să-i cumpere o masă de brad, soţia lui Vlahuţă îi îndeplineşte dorinţa. Caragiale ia măsuţa albă, curată, şi, din greşeală, varsă călimara. Supertiţios cum era, vede în micul accident un semn rău şi scrie furios sub pata de cerneală: „Toate meseriile necurate lasă pete". Incitaţi de aforismul lui Caragiale, unii din scriitori şi-au aşternut gîndul şi semnătura pe măsuţa din casa lui Vlahuţă: „Petele de cerneală pe masa unui scriitor sînt ca picăturile de sînge pe arena unei lupte" (Goga); „O pată nu-i lucru tocmai mare/ Cînd te numeşti maestrul Caragiale/ Şi soarele le are pe-ale sale/ Dar pentru-aceea tot ramîne soare" (Iosif); „O pata! S-a gasit o pata/ Unui maestru nepătat./ „O pată!" — strigă răutatea./ Şi toţi, s-o vad-au alergat." (Jean Bart). Şi-a iubit prietenii. Moartea lui Caragiale, pe care îl numea „titan", l-a cutremurat. Cînd, în timpul refugiului, se stinge la Iaşi Delavrancea, Vlahuţă avea să scrie: „Nu mai rămăsese decît ochii din acel ostaş al cuvîntului. Slăbise mult... şi arăta foarte bătrîn: semăna cu Ştefan cel Mare din Apus de soare". Singurul dintre cei trei care a supravieţuit marelui război a fost Vlahuţă, dar pentru scurt timp. În 1918 revine în Capitală. Îşi găsise o căsuţă modestă şi liniştită pe str. Visarion nr. 12. O vedem şi astăzi, în apropiere de biserica cu hram al sfîntului lecuitor de ciumă. Aici s-a sfîrşit, în noiembrie 1919.

Caragiale, omul cu zeflemeaua pe buze, cu ochi „în care fugeau flăcări ciudate de ironie şi înduioşare" (Iorga), „zglobiu ca un palicar, gălăgios ca un barcagiu, sarcastic, mistificator şi farsor genial" (Călinescu), crea viaţa personajelor sale, trăind-o intens, de la vibraţia interioară, la gest, înainte ca ele să vadă lumina rampei, sau să-şi ia locul în nuvele şi „Momente". „Om de cafenea", cum singur se definea, a realizat în „Mitică" prototipul bucureştean, pe care nimeni nu l-a clintit de pe soclu spre a pune altul în loc. Am urcat, înainte de război, deasupra bodegii „Dragomir Niculescu" (azi **Magazinul Romarta),** unde a fost redacţia ziarului **Timpul,** căutînd cu ochii, în camera mare de pe colţ, locul meselor vechi unde au trudit Eminescu, Caragiale şi Slavici, ca „robi ai scrisului de meserie", şi unde dramaturgul îşi îndrepta uneori înţepăturile ghiduşe spre blîndul şi candidul poet, stîrnindu-l, ca să se adape astfel din comoara filozofică pe care o stăpînea. („Măi, drept să-ţi spun, mie Kant al tău mi se pare un mare moftangiu!"... „Bine, omule, — îi răspundea uneori Eminescu — dar mai deu-

năzi, erai de altă părere!" „Știi că ai haz? — îi răspundea Caragiale. Cum am mai putea discuta dacă am fi amîndoi de aceeași părere?"). Odată l-a scos din fire pe Eminescu, încît acesta și-a luat paltonul să plece. „Dragă Mihai, — se repede alarmat Caragiale — nu fi copil. Te iubesc ca pe un frate mai mic... Eu, modest făcător de hazuri și comedii, mă închin în fața ta, în fața celui mai mare poet român!" „Tu, în fața mea?" întrebă, uluit, Eminescu, care avea pentru dramaturg o nemărginită admirație. Drept răspuns, Caragiale a înclinat capul și, deschizînd brațele, l-a strîns îndelung la piept.

Peste drum de Romarta se cască prăpastia unde a fost vechiul „Teatru Național", prăpastie săpată de bombele hitleriste. În cușca de sufleor a stat ghemuit Eminescu, apoi Caragiale, viitorul director general al instituției. De aici și-au luat zborul spre nemurire „O noapte furtunoasă" (1879) și „O scrisoare pierdută" (1884), ambele fluierate de onorabili, ceea ce îl determină pe dramaturg să spună: „Sînt un autor unic în țară... Unic nu prin talent, ci unicul autor fluierat!" Tot aici, „Conu Leonida față cu reacțiunea" (1880), „D-ale Carnavalului" (1885) și „Năpasta" (1890) completau fundamentul dramaturgiei românești.

Nestatornic, Caragiale și-a schimbat mereu domiciliul și nu se poate ști în ce colț al ariei bucureștene și-a scris opera dramatică. Nici cînd, în 1898, se căsătorește cu Alexandrina Burelly, una din frumusețile orașului, mutîndu-se în casa ei din str. Pitar Moș nr. 4, nu-și stinge setea schimbărilor de decor, decît pentru scurt timp. În această casă, cu geamuri colorate, îl invită pe tînărul St. O. Iosif „să-l învețe meseria". O vinde însă în scurt timp, ca să-și reia peregrinările, mutîndu-se de 5 ori în 9 ani: în str. Sfîntul Spiridon (azi Maria Rosetti nr. 5); în str. Sculpturii nr. 20, lîngă „Omul de piatră" (Neptun, adus din Italia de pietrarul Oliva, pentru grădina lui Bibescu), într-o casă întunecoasă, al cărei geamlîc se prăbușește iarna pe-un viscol; în str. Rotari nr. 15 (azi

Casa în care a locuit Nicolae Filimon

I.L. Caragiale nr. 21-23), de unde scriitorul trimite **Curții cu juri** cererea de chemare în judecată a calomniatorului Ionescu-Caion, și în str. Berzei nr. 70, de unde avea să plece la Berlin, cînd moșteni o parte din imensa avere a Momuloaiei. În aceste case, răzlețite prin Capitală, s-au născut după 1890: **Domnul Goe, Un pedagog de școală nouă, Amici, Lanțul slăbiciunilor, Mitică, 1 Aprilie** și alte „Momente" și „Schițe", precum și nuvelistică.

Fosta stradă Cîmpineanu (13 Decembrie) ne evocă una din aventurile negustorești ale lui Caragiale — berăria **Gambrinus** — unde îl avea casier pe poetul Păun-Pincio și unde, cu concursul „patronului", Cincinat Pavelescu a scris epigrama:

Iancu Luca Caragiale
Îți dă berea cu măsură
Face și literatură...
Însă... nu face parale!

O altă întreprindere de acest gen, **Academia Bene bibenti,** a ființat timp de un an pe str. Sf. Nicolae Șelari nr. 2. Aici îl invită pe Hașdeu: „Vino, boierule, la berăria mea! Am acolo o masă înfiptă în podea. Dacă o miști și pe-asta mă fac și eu spiritist".

Delavrancea și-a trăit copilăria în casa de pe Calea Călărași nr. 236, care aducea pînă nu demult, în peisajul nou bucureștean, aerul patriarhal al orașului de acum un veac și jumătate. Socotită o biată cocioabă fără valoare, care n-ar fi meritat cheltuieli zadarnice, s-a abătut cu furie asupra ei cruzimea tîrnăcoapelor, cu toate disperatele demersuri ale Emiliei Șt. Milicescu și ale arhitectei Riri Delavrancea, fiica marelui scriitor. Ca fiu al căruțașului Gheorghe Ștefan Suhățeanu, poreclit de mahalagii „Nea Ștefan Căruță-goală", a învățat carte la școala din curtea bisericii Delea-Nouă (ctitorită de un Nicolae Inimă Rea!), plătind dascălului Nicuță „o sfănțoaică" pe lună, apoi la Școala Domnească, cu teribilul „Domnul Vucea" (Ha!... ha!... tătarule!).

În capătul dinspre Dîmbovița al Căii Victoriei s-a găsit, pînă în anul 1881, biserica Măgureanului (Cantacuzino), care a găzduit Liceul Sfîntul Sava, în internatul căruia „Bursierul" din Delea-Nouă și-a ucis șapte ani în „zăpușeala dormitoarelor, în duhoarea bucatelor grase și a cafelelor cu lapte mirosind a cîne plouat". Dar tot aici a cunoscut primii fiori ai dragostei și prima deziluzie, cînd, cîrpindu-și hainele „cu ață albă înmuiată-n cerneală", s-a aventurat noaptea spre Hotelul Neubauer, unde-l

cheama blonda Bertha: „Sgumbul meu! Te gum de-am văzud, de-am iubid... Vino, fino, fino!" A găsit-o în braţele unui coleg vrăjmaş. Hotelul Neubauer, cea mai înaltă clădire a Bucureştilor de pe la mijlocul veacului trecut (trei etaje), se găsea în capătul actualei străzi Rîureanu şi a căzut cînd s-a canalizat gîrla.

Milogul, Apă şi foc, Sorcova, Odinioară şi alte nuvele ale lui Delavrancea evocă dispăruta „mahala a grînarilor", cu case mici, văruite,afundate în grădini, cu vii doldora de ciorchini; cu leliţe, cumetre, fine şi surate aşteptînd „pe prispă ori pe laiţa de lîngă poartă", grînarii care se întorceau triumfători ca după o bătălie „c-o mînă-n brîu, cu alta pe hăţuri, cu biciul după gît ori călare pe rotaşul din stînga". Prin gropile din Bariera Vergului şi maidanele fostei mahalale Olănita, ori prin lunca Vitanului, unde „Dîmboviţa îşi mîna liniştită apa tulbure, galbenă şi pe-alocurea pătată cu şuviţe de sînge închegat, supte de sub tapla zalhanalelor", viitorul scriitor, desculţ, murdar şi prăfuit, a cunoscut cel mai frumos crîmpei de viaţă, într-o libertate care i-a rămas în suflet ca un dor şi ca o năzuinţă. Fără această atmosferă a Bucureştilor de altădată trăind în opera lui Delavrancea, istoria oraşului ar fi fost în suferinţă. Înrudit cu Elena Miller-Verghi prin nevastă, a trăit o vreme în casa acesteia, de pe strada Primăverii (Mendeleev), apoi la Şcoala Centrală de fete şi în str. Polonă nr. 100, unde, pare-se că a scris trilogia dramatică, despre care Caragiale i-a spus: „Măi, Barbule! Tu nu faci teatru ci meteorologie şi astronomie: **Viforul, Luceafărul, Apus de soare** şi, desigur, o să continui cu grindina, ciclonul, Jupiter şi Marte!"

Ne despărţim de amintirea lui Delavrancea, nu fără să însemnăm, cu tristeţe, că în 1983 s-au împlinit 65 de ani de la moartea, în împrejurări dramatice, a patriotului care, alături de Iorga şi Filipescu, a ţinut trează conştiinţa naţională şi încrederea în victorie, fără ca nicăieri vreun cuvînt să-i amintească meritele.

Casa Miller-Verghi se afla pe locul unde se ridică azi blocul cu Café-barul „Turist" din Piaţa Romană, prin vitrina căruia îl zăreai, pînă în 1970-1971, pe **Neagu Rădulescu,** creionîndu-şi, după model, caricaturile scriitorilor pentru ziarul „Informaţia". Peste drum (azi Piaţa Romană nr. 1) e una din casele lui **Nicolae Petraşcu,** fratele pictorului, şi tot în aceeaşi piaţă, la nr. 6, se află trei case sub acelaşi acoperiş ale celor trei fraţi Petraşcu. Nicolae e fondatorul „Intim-clubului", unde se făceau expoziţii de pictură, dar şi critică literară într-un veritabil cenaclu. El a editat revista **Literatură şi Artă** (1896-1908), reproducînd pe copertă tablouri ale marilor noştri pictori. A scris romanul **Marin Gelea,** în care apar, în mod transparent, ca nişte eroi rataţi, arhitectul Ion Mincu, Caragiale şi Delavrancea, precum şi **Icoane de lumină,** cu valoare de document al epocii.

Într-o casă lipită de cea a Verghilor a locuit **Topîrceanu,** într-o mansardă. („Am stat la mansardă o lună/ De-acolo, de sus, de la geam/ Şi ziua şi noaptea, pe lună,/ Priveam ca la teatru, madam!")

Tot pe Uliţa Primăverii, la nr. 17, a stat, către mijlocul veacului trecut, unul dintre primii noştri romancieri (**I. M. Bujoreanu** — „Mistere din Bucureşti", 1862), alungat de pe Podul Calicilor de creditorii tatălui său. Mai tîrziu, îl găsim ca avocat pe str. Polonă nr. 47.

Familia Odobeştilor fusese foarte bogată, dar, ceea ce nu risipise tatăl scriitorului, teribilul polcovnic Ioan Odobescu, cel care „arestuise" guvernul provizoriu în 1848, lichidară moştenitorii, în special Alexandru, „iubitor de lux şi de mîncare delicată". Colindase Europa, intrase în diplomaţie, apoi în învăţămînt; se căsătorise cu Saşa Prejbeanu, fiica naturală a generalului Kisseleff, care locuise multă vreme la Paris. Nerenunţînd la nici una din plăcerile unui boier de rasă, scriitorul zălogeşte casele şi moşiile „ducînd toată viaţa o luptă balzaciană cu creditorii". Înecat într-un puhoi de datorii, pe cînd locuia în str. Verde nr. 18 (azi Locotenent Lemnea), i se sechestrează mobila şi i se sigilează uşile, fiind tolerat într-o cămăruţă. Dar lui Odobescu nu-i pasă. Face ce face, mai vinde o casă, mai plăteşte o datorie şi contractează alte două; mai vinde o moşie, plăteşte şi iar se împrumută. Însă toată cheltuiala aceasta nu e doar pentru lux şi plăceri gastronomice. Ca să facă cercetări arheologice la Pietroasa, pe urmele „Cloştii cu pui", avînd ca rezultat monumentala şi erudita lucrare „Le trésor de Pétrossa", îşi sacrifică o moşie, în 1870.

Director al Şcolii Normale Superioare (anexă a facultăţii de Litere), locuieşte în incinta şcolii dar, în urma unui incident, se mută în str. Cuza Vodă nr. 5 bis, unde se sinucide în 1895, după ce Hortensia Racoviţă, fosta nevastă a lui Alexandru Davila, cu 30 de ani mai tînără, îi refuză cererea în căsătorie.

Opera şi-a scris-o atît în ţară, cît şi în străinătate. **Pseudokinegheticos** (1874) a fost elaborată, se pare, în str. Rozelor nr. 24, iar **Mihnea Vodă cel Rău** (1857) şi **Doamna Chiajna** (1860), în str. Sfinţii Voievozi nr. 16, **„Tezaurul de la Pietroasa",** în str. Verde nr. 18 şi la Viena.

Cîntăreţ de „strana dreaptă" la Biserica Sfinţilor, apoi la Olari, Silivestru şi Lucaci, **Anton Pann** a trăit în forfota mahalalei bucureştene, printre mahalagii vrednici, mucaliţi, petrecăreţi şi sentimentali, dăruiţi cu hazul şi imaginaţia ţăranului, dar şi cu dibăcia tîrgoveţului. Era vremea cînd începea să se încropească o burghezie măruntă şi cînd o masă bizară de orientali deschidea ochii

spre Apus, ascunzînd un izvor adînc și bogat de înțelepciune și poezie, ale cărui ape l-au scos la lumină pe poetul și cîntărețul ei.

Părăsind vestitele grădini cu lăutari ale Bucureștilor de odinioară, Pann a ucenicit în ale tipografiei la Petru Efesiul, ajungînd directorul ei, apoi și-a cumpărat „teasc", cu slovă și vingalace, pe care, tîrziu, îl așază în casa nevestei, din str. Taurului nr. 12 (azi Anton Pann nr. 20). E o clădire ciudată, c-o singură încăpere în chip de etaj, semănînd a porumbar. Acolo, deasupra lumii din care pornise, avea să scrie „O șezătoare la țară", „Năzdrăvăniile lui Nastratin Hogea" și să pună la punct, într-o ediție definitivă, „Povestea vorbei", care a încîntat generație după generație și pe care Alecsandri o califica „un monument național", după cum Eminescu îl socotește pe Anton Pann „un scriitor național". Redescoperit tîrziu, ca unul dintre „miracolele literaturii noastre", meșterul în psaltichie și axioase, poetul mahalalelor bucureștene, filozoful popular, cu înțelepciunea concentrată în proverbe, și-a găsit locul cuvenit, ca un „geniu smerit" printre clasici.

Pe Calea Plevnei nr. 40 mai dăinuie „casa bunei cuviințe", cum era numită locuința lui **George Coșbuc.** Era aici, la parter, **Liceul particular al profesorului Clinciu,** rotofeiul ardelean, prieten al poetului, care trăia dintr-o leafă modestă de funcționar la „Casa Școalelor". În această casă a scris **Balade și Idile, Fire de tort, Ziarul unui pierde-vară** și a tradus **Eneida, Odiseea, Georgicele** și **Divina Comedie.** Aici avea să-l doboare cumplita durere a morții unicului fiu (1915), ajungînd la vîrsta de 49 de ani un moșneag uscat și gîrbov, împuținat la trup și fără poftă de viață. Cotropirea țării în 1916 îi mări suferința. În cei doi ani de stăpînire prusacă, Bucureștii erau dominați de plaga „tîlmacilor", indivizi fără inimă și fără scrupule. Coșbuc tăiase o ferăstruică în ușa casei, ca un ghișeu. Orice necăjit, pe care numeroasele abuzuri îl obligau să se adreseze în scris autorităților de ocupație, bătea la ușa lui „Badea Gheorghe". Le scria plîngerile în nemțește și îi încuraja, iar dacă vreunul încerca să-l răsplătească, zîmbea și refuza, deși suferea de foame și frig ca mai toată populația țării. Străbătea uneori Cișmigiul, transformat de prusaci în grădină de zarzavat, spre berăria „Princiar", ca să schimbe o vorbă și să afle o știre. Cînd la masa lui se așezară doi ofițeri nemți, Coșbuc sări nervos, luîndu-și pălăria: „Pentru ce plecați?" îl întrebă unul dintre nepoftiții musafiri. „Pentru că nu pot sta la aceeași masă cu dușmanii!" Uimiți o clipă de curajul românului, nemții au zîmbit apoi prietenos, iar unul i-a vorbit cu lehamite în glas: „Dușmani?... Îi iubim pe nemți la fel ca voi. Sîntem italieni din Tirol!". Bucuros, poetul le-a ținut o adevărată lecție de istorie, iar vrăjmașii, aflînd că se găsesc în fața unui poet, l-au salutat respectuos, rugîndu-l să le mai ofere prilejul unor asemenea plăcute întîlniri. „Ia, niște amărîți ca și noi"! îi compătimi Coșbuc cînd părăsi „Princiarul" (Bd. Gh. Gheorghiu-Dej, colț cu str. Brezoianu).

A sfîrșit în deznădejde, la 9 mai 1918, a doua zi după semnarea înrobitoarei păci de la București, cînd mai era un pas pînă la realizarea visului de Unire, așa cum a sfîrșit la Iași, cu aură de tragedie antică, bunul său prieten Delavrancea.

ALEXANDRU PREDESCU

Casa Titu Maiorescu, în care se țineau ședințele societății „Junimea" (str. Mercur)

ANA BLANDIANA

Mijlocul

Împăcarea dintre întuneric
și lumină
Nu e amurgul.
După cum nu mocirla
E împăcarea dintre mare
și munți.
Întinde mîna
Și nu respira pînă-mi atingi
Vîrful suspendat în semn
al degetelor —
Numai brațele noastre visînd
Mai pot face punți.

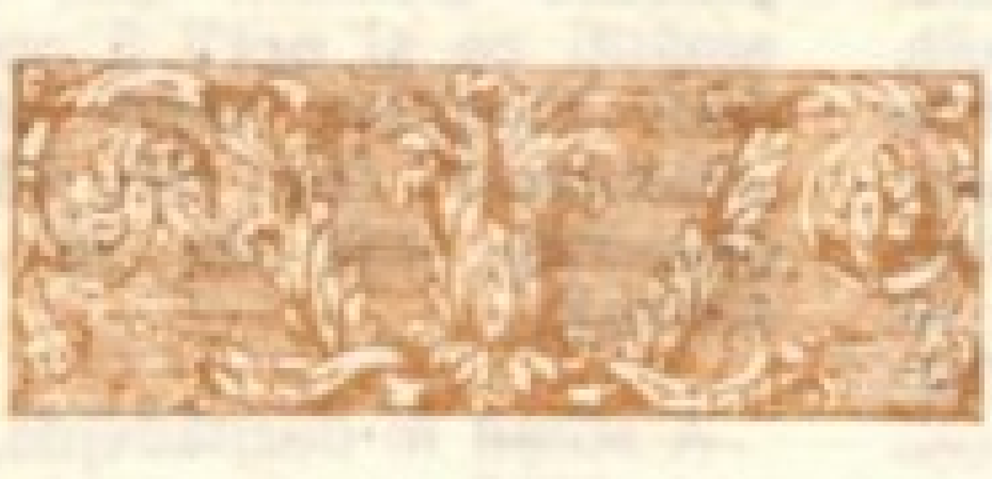

41

Număr penele verzi din aripa
Bradului.
Dacă îmi vor ieși
Mai puține de 41
El va avea dreptul să zboare.
Îmi ies chiar 41.
Da, e puțin mai complicat,
Dar oricum de mine depinde
Să-i acord dreptul în continuare.
— Zbori, îi spun.
— Ești o proastă, îmi răspunde
bradul.
— Nu, sînt o luptătoare pentru
drepturile bradului,
Zbori!
— Oh, murmură el, se vede că n-ai
încercat niciodată
Să-ți încleștezi rădăcinile-n nori.
— Nu. De altfel, am greșit
numărătoarea
Penelor cu rouă:
Ai patruzeci și două
Și-ți mai crește și următoarea.

Jignire

Ceea ce mi s-a întîmplat astăzi
mie
Li s-a întîmplat
Mult mai demult
Și acestui arbore cu aripi și
ghiare,
Și acestei păsări cu frunze
și spini,
Și munților, pe vremea cînd nici
nu erau încă munți,
Și mării, pe cînd mai picotea
în izvoare.

Chiar și dulapului din antreu
Incapabil să se mai lase închis
I s-a întîmplat,
Și gulerului sfărîmicios
De dantelă care a fost albă
cîndva,
Și — era să uit — fiecărei țigle
de pe casă,
Și fiecărei uluce din gard,
Și obloanelor de la ferestre,
Și rîșniței de cafea.

Asta poate să-nsemne că nu e
prea grav,
Sau poate chiar că-i firesc,
Și, mai ales, că-n cele din urmă
va trece?
Ce ireversibilă și universală
jignire
Înmulțită mereu cu zece
Și iar cu zece, și iar cu zece...

ANA MUREŞANU

Noapte de februarie

Doar muzica egală, mecanică,
familiară;
o cruce translucidă din jad
tăiată în materia dură de mîini
primitive
aruncîndu-mă într-un timp netrăit
şi extazul prin care m-ai destinat
amintirii
plutesc în aerul încăperii. Între văz,
(un vuiet stins, o rumoare) şi auz
braţele tale încrucişate şi însuţi tu,
privindu-mă dintr-o depărtare
colorată, necunoscută.
Clipa aleasă în braţe străine; caut
mirosul tău
în lemnul vechi, din oglinzile ovale
chipul înstrăinat, de tine tot mai
înstrăinat
îmi face un semn mic, complice:
iată moartea mea, moartea noastră
de poate fi ceva al nostru, ea este.
Timp din timp înafară azvîrlit
nici un gest nu poate fi retras
şi mîinile îmi alunecă pe spinarea
blîndă, străină
a unei arii de Benedetto Marcello.

Sfîrşit de secol

O muchie de cuţit, cîteva sensuri,
mormanul de inutilităţi, o boală;
cerul gurii salivîndu-mi
de o dorinţă încă necunoscută,
somnul pe care îl voi dormi
odată, curînd
şi armura greoaie a neliniştii
care îmi ţine loc
de iubire
de credinţă
de libertate.

Locul ştiut

Eşalonul care prefigurează
onoarea
cerşetoare aburind pe străzile
adormite
locul anume ştiut, spre care
mă strecor
cu perfecţiunea inconştientă
a instinctului
şi îndeletnicirile mele
ajunse
în pragul sufocării,

orgoliu dilatat
singurătate diformă
clovn ilustru.

ION ANDREESCU: „Iarna la Barbizon"

OCTAVIAN PALER

UN OM NOROCOS

Fragment din romanul cu același titlu, aflat în pregătire

Și vă rog, domnule, nu vă împreunați mîinile, de parcă ați dori să mă binecuvîntați. Nu merit, vă asigur, să fiu binecuvîntat. Și pe urmă mi-e teamă de cei care îmi șoptesc că-mi vor binele. Am rămas cu acest defect din copilărie cînd, după moartea mamei, tata s-a înfuriat pe mine din pricina unor prostii pe care le făcusem și m-a vîrît într-o școală de corecție. Spre binele meu, pretindea el. Dar mințea. Vroia să scape de mine, de fapt. Asta m-a înrăit și mai mult și mi-am bătut colegii. Urmarea a fost că m-am pomenit internat într-un spital și suspectat de „tulburări de caracter", cu toate că, le-am declarat doctorilor, eu n-aveam nimic. Dar cine să mă asculte pe mine? În zadar am protestat. Nu mă puteam lupta cu doctorii. Ei stabiliseră diagnosticul și nu erau dispuși să-l schimbe. „Noi știm mai bine ca tine" ziceau ei. În cele din urmă n-am mai protestat. Mi-am văzut de treabă și cum aveam oarecare talent la desen m-am apucat, din răzbunare, să le fac portretele.

Cineva mi-a zis într-o zi batjocoritor : „Băiete, tu ar trebui să ajungi la Belle Arte". Și a rîs. Ei bine, domnule, rîsul acela mi-a schimbat destinul. Pentru că am jurat să ajung la Belle Arte. Din ziua aceea am făcut tot ce mi se cerea, am devenit ascultător și chiar umil, abordînd o modestie care s-a lipit de mine și cu greu, abia la azil, am reușit să scap de ea. Această modestie a început să le placă, firește. Fiindcă așa sînt oamenii. Cu cît ești mai aproape de starea unui vierme cu atît îi înduioșezi mai mult și nu se mai simt amenințați, pe cînd valoarea ta îi pune în stare de alarmă, socotind-o o ofensă personală. Sincer să fiu, am profitat de asta din plin. Îmi ascundeam orice calitate și-mi plîngeam în gura mare defectele, ceea ce a sfîrșit prin a mă face foarte simpatic. Se prăpădeau de dragul meu. „Ia, uite-l, dragă, ce modest e și ce bine desenează. Altul în locul lui și-ar fi luat nasul la purtare, dar el..." Și se mirau în continuare de modestia mea ieșită din comun.

Tandrețea lor a mers pînă acolo încît m-au socotit vindecat și mi-au dat drumul din spital. Atît mi-a trebuit. Mi-am mutat imediat terenul de luptă la Școala de Belle Arte unde m-am angajat îngrijitor. Și i-am cucerit pe profesori prin cumințenia și admirația mea, pentru că învățasem să fiu foarte convingător în relațiile cu superiorii. Încît n-a trecut mult și m-am văzut înscris la cursuri.

Dar n-aș vrea să credeți cumva că folosesc aceeași tactică și față de dumneavoastră ca să vă obțin bunăvoința. Nu doresc să obțin de la dumneavoastră nimic și, pe deasupra, nu mă mai laud cu modestia mea. Mi-am pierdut-o. M-am debarasat de ea ca de o cămașă care la un moment dat nu ni se mai potrivește pentru că am crescut. Cînd m-am crezut egal cu Michelangelo, vă dați seama, nu mai eram același. Liniștiți-vă, o să vă atrag singur atenția cînd va trebui să mă judecați prin modestia care m-a dus pe un țărm pustiu ca să trăiesc acolo o aventură a vanității, o boală de care nici focul, poate, nu m-a vindecat.

Dealtfel, nu văd, domnule, de ce aș avea nevoie de un avocat din oficiu care să mă apere. Mai curînd mi-aș dori un arheolog din oficiu, căruia să-i explic unde se află cimitirul de marmură. Oricît de repede ar crește bălăriile pe țărmul acela, ele nu vor izbuti să digere piatra la fel cum digeră cenușa. Așa că încă ar mai putea fi salvat cimitirul. N-ar trebui decît cîțiva oameni care să taie bălăriile pînă dau de stîncile de marmură. Și n-are importanță că eu sînt un sculptor mediocru. Important e că am avut noroc să încep acolo o operă unică, înfricoșătoare.

Și mai e ceva. E puțin probabil că pescarii din cătun s-au schimbat între timp și au devenit mai doritori să vorbească, să iasă din muțenia lor. Din cîte îi cunosc eu, dacă i-ați ruga să vă spună ce știu ei despre povestea asta, ar ridica din umeri, tăcînd, apoi s-ar uita țintă în ceștile lor de cafea pentru a vă da de înțeles că din punctul lor de vedere discuția e încheiată. Așa făceau și cu noi, cu mine și cu doctorul, cînd mergeam să vînăm cerbi în mlaștină. Ori cel mult s-ar mira dacă i-ați întreba de azil. Ce azil? Un azil de bătrîni? Nu, n-a existat niciodată prin părțile noastre ceva de felul acesta, ar zice. Cît privește căpitanul de cursă lungă — pentru că Bătrînul a fost în tinerețe așa ceva — da, parcă a existat cîndva în cătun un asemenea ins, dar a plecat să vînture lumea. Asta s-a întîmplat demult și nu mai știm nimic despre el.

Renunțați prin urmare la compasiunea binevoitoare cu care mă priviți, de parcă ați zice „Fii iertat, fiule", și ascultați-mă așa cum am nevoie, fără menajamente. E singura atitudine care îmi poate fi de folos. Și așa întîmplările pe care le-am trăit m-au adus în situația să nu mai știu nimic sigur decît că mă aflu aici și vorbesc, nu vreau să le fac și mai de neînțeles

acceptînd să fiu izbăvit. Mai ales că mie nu-mi plac, domnule, cei care țin cu orice preț sa-i mîntuie pe alții. Totdeauna, cînd m-am lovit de ei, mi-a venit să strig: „Atenție. Nu-i ascultați. Vor sfîrși prin a vă strînge de gît pe cei care nu vă veți lăsa mîntuiți deajuns de repede"....

Așadar, unde am rămas? A, da, vroiam să vă vorbesc despre cerbii pe care îi vînam în mlaștină împreună cu doctorul.

Simte-te bine, domnule sculptor, ca în vacanță, de ce te grăbești? m-a întrebat zîmbind Moașa. Doar nu te silește nimeni să te grăbești. Profită de asta, cît timp mai poți. S-ar putea ca mai tîrziu să regreți. În locul dumitale m-aș duce pe țărm, aș face o baie în mare, m-aș plimba. În sfîrșit, dacă ai chef, du-te în cătun. Ia-l pe doctorul cu părul cănit (asta îi era porecla), să-ți arate plăcerile cătunului. În mocirlă, la vînat de cerbi, și prin case, la vînat de văduve. Și rîse cu poftă.

N-am contrazis-o. Nu prea știu eu multe lucruri, dar un lucru îl învățasem bine, mai ales la pușcărie. Să nu-i contrazici pe cei ce reprezintă autoritatea, indiferent de autoritate și de împrejurare. Pentru că nu reușești decît să-i superi și să-i asmuți împotriva ta. Dealtfel, cei care s-au ocupat de tulburările mele de caracter au avut grijă să capăt un cult pentru ordinele răstite. La pușcărie nu făceam nici un efort ca să mă închin în fața paznicilor. Îmi spuneam că, la urma urmei, ei reprezentau în fața mea legea. Chiar cînd mă înjurau, mă înjurau în numele legii. Și tot în numele legii scuipau printre dinți. Doar și legea se relaxează, nu? Și ea trăiește. Nu poate fi tot timpul severă și dichisită. Așa că un halat alb era pentru mine o uniformă. O lege. În vremea aceea nu îndrăzneam să contrazic un doctor cînd îmi da o rețetă. O băgam în buzunar și înghițeam ce mi se dădea să înghit.

E drept că Moașa, cum îi ziceau toți la azil, nu era doctor. Dar ea avea în mînă hățurile. Și multă vreme norocul meu s-a bazat pe faptul că n-am fost vanitos cu cei de care depindeam. Nu mă încăpățînasem să am tocmai cu ei accese de vanitate. Vanitatea e bună într-o singură situație, îmi ziceam eu, cînd ai pe unul mai slab decît tine alături. Atunci, da, modestia ar fi o prostie. N-ar face decît să ți-l ridice în cap. Să-l împingi să se creadă egalul tău. În rest... În sfîrșit, n-are rost să insist. Așa gîndeam. Abia mai tîrziu, după ce am început să cioplesc pietre funerare în stîncile de marmură și mai ales după ce am cunoscut-o pe Laura, m-am schimbat.

Și apoi, tot n-aveam altă treabă. Bătrînul, cum îl numeau toți pe invizibilul administrator al azilului, uitase parcă de mine după ce mă chemase acolo. Trecuseră mai multe săptămîni de la sosirea mea și nu primisem de la el nici un semn că dorea să discute cu mine.

L-am urmat pe doctor.

Ca să ajungi la baltă, trebuia să mergi de-a lungul țărmului o vreme și apoi să cotești, lăsînd marea în spate. Imediat vedeai pata întunecată a stufărișului care se lăbărțase pe marginile bălții. Cătunul era dincolo. La mal se găseau, priponite, cîteva bărci vechi, grosolane, dar destul de sigure, și am luat una dintre ele.

Vîsleam eu. Doctorul se uita la stufărișul care amenința să cotropească într-o zi toată balta și se juca vîrîndu-și degetul în apa neagră, putredă, acoperită pe mari porțiuni de mătasea broaștei. În timpul acesta, eu îmi aminteam de cel care-mi vorbise prima oară de acele locuri. Venise să-mi spună despre un azil de bătrîni, aflat, zicea el, undeva pe un țărm, cu admirabile stînci de marmură, întrebîndu-mă dacă n-aveam chef să merg acolo. Firește, nu în calitate de pensionar al azilului. „Vai, domnule sculptor, credeți că-mi arde de glumă? izbucnise el. Dumneavoastră sînteți încă tînăr. Dar administratorul e un om umblat, a vînturat lumea și are o slăbiciune pentru artă. Și, cum ar vrea să facă ceva pentru bieții bătrîni care se prăpădesc, s-a gîndit să profite de existența acelor stînci și să creeze un cimitir unic. Fiecare bătrîn decedat ar urma să fie înmormîntat lîngă o stîncă pe care să fie sculptat profilul răposatului. În felul acesta, sărmanii bătrîni ar intra din viața lor pustie și plină de decepții direct în eternitate. Cu siguranță că o asemenea perspectivă le-ar îndulci ultimii ani de existență. Ar fi o operă în același timp filantropică și durabilă. Ce-și poate dori mai mult un artist?" Înșira toate motivele care ar fi putut să mă convingă. Creînd o operă unică, aveam în același timp posibilitatea să mă odihnesc, să mă bucur de soare, de apa mării. „E adevărat, a admis el, țărmul e cam pustiu. Nu există nimic în jur. Doar un cătun de pescari, dincolo de o baltă pe care trebuie s-o treceți cu barca. Și chiar acei pescari sînt cam ciudați. Nu vin niciodată la azil. Își petrec timpul pe mare, pescuind, sau în fața cafenelei din mijlocul cătunului unde stau ceasuri întregi cu cîte o ceașcă de aramă dinainte, plină cu un fel de lichid negru, cafea zic ei. Uneori, fără să schimbe o vorbă, de cînd vin pînă cînd se scoală să plece. Din respect, poate, pentru șeful lor, unul căruia îi spun Profetul, un pescar uriaș și mut, cu limba smulsă. E o poveste din tinerețe. Se pare că pescarii sînt ostili azilului, dar nimeni nu pricepe de ce. S-ar putea să fie tot o întîmplare veche, pe care ceilalți au uitat-o, numai ei o țin minte și, în numele ei, rumegă gînduri de răzbunare. Uneori, mai merg în cătun doctori sau înși din administrație. Deh, acolo văduvele sînt totdeauna bucuroase să vadă un bărbat străin. Ele nu vor să se răzbune decît împotriva plictiselii. Iar în apropierea cătunului, adăugă necunoscu-

tul, există, da, să nu vă mire, o rezervaţie de cerbi. Se pot organiza acolo vînători foarte distractive. Nu vă tentează oferta? Păcat. Mare păcat. Oricum, poate vă mai gîndiţi. Eu vă las o adresă unde să mă anunţaţi în cazul că vă schimbaţi părerea".

Şi la azil se vorbea despre distracţiile din cătun. Poveştile cu văduve mai ales le incendiau bătrînilor imaginaţia. Domnul Andrei şi Mopsul pretindeau că văduvele nu făceau toată ziua decît să aştepte să pice cineva din azil. Şi cum apărea acel cineva, ele ieşeau imediat la porţi, încît oaspetele putea alege în voie femeia cu care vroia să facă dragoste. Totul întîmplîndu-se sub privirile tăcute şi duşmănoase ale bărbaţilor care îşi beau mai departe cafeaua răcită din ceştile nespălate. Şi apoi vînătorile de cerbi! Pe toţi dracii, ofta Domnul Andrei, o asemenea vînătoare trebuie să fie ceva absolut fascinant. Ah, dacă ar fi urmărit măcar una singură! Dar lor nu li se permitea să meargă în cătun. Şi ofta din nou, cu acest înţeles: din păcate, nu toţi pot participa la împărţirea plăcerilor pămîntului.

Cînd am ajuns, cătunul părea gol. Nu vedeam pe nimeni prin curţi, reparînd plase, bărci sau alte unelte pescăreşti. Mirosea însă violent a peşte fript. Casele erau mici, făcute din chirpici şi acoperite cu trestie. Aveau ferestre strîmte. Din loc în loc, geamurile sparte erau înlocuite cu băşici de porc.

Soarele abia trecea de amiază şi era cald. Din pricina căldurii şi a efortului de a merge în plin soare, începusem să transpir. Mă ştergeam în continuu de transpiraţie, dar pe măsură ce mă ştergeam transpiram şi mai rău. Ceea ce mă enerva. Dar nu-l sîcîiam pe doctor cu întrebări. Chiar dacă era fără halat, tot reprezenta o autoritate pentru mine. Şi, pe vremea aceea, încă nu eram familiarizaţi unul cu altul, deşi ne tutuiam. Mergeam alături de el, tăcut şi ascultător ca un copil. Mă uitam la salcîmii prăfuiţi din marginea şanţului, la duzii plini de dude negre, coapte de-ţi lăsa gura apă, dar nu îndrăzneam să mă deslipesc de doctor, care mărşăluia prin praful uliţei fără să se uite nici în dreapta, nici în stînga.

Cunoştea, se vedea, bine cătunul. Înainta cu pas sigur fără să ezite. Eu, în schimb, eram novice. Era prima mea vizită în cătun. Şi eram numai ochi şi urechi. Mi se părea că trăiam o aventură fantastică, dînd cu totul alte proporţii acelei aşezări prăpădite de pescari, pierdută pe un ţărm pustiu, departe de lume.

Ai fi zis că întreg cătunul aţipise. Că numai muştele şi vrăbiile erau treze la ora aceea. Că pescarii erau duşi în larg cu năvoadele, iar femeile, care nu frigeau peşte, îşi făceau somnul de după-amiază pentru ca noaptea, cînd se întorceau bărbaţii lor, să fie proaspete. Am rămas surprins prin urmare cînd am văzut la o fereastră perdeaua murdară tresărind uşor.

— Intră aici, zise doctorul.

— Dar nu vii cu mine? El pufni în rîs.

— Treaba asta se face totdeauna în doi, fără martori. Cel puţin aşa îmi place mie, rîse el. M-am roşit, cred, pînă în vîrful urechilor. Sigur că avea dreptate.

— Bine, doctore. Ne vedem mai tîrziu.

Şi am împins portiţa din gard, pătrunzînd într-o curte invadată de urzici.

Am înaintat cu grijă, ca să evit urzicile, ocolind o barcă unsă cu catran, care nu mai văzuse cu siguranţă apa de multă vreme, şi m-am trezit într-un fel de prispă putredă. Acolo am ezitat. În faţa mea era o uşă roasă de carii şi scorojită. Trebuia să mă decid să apăs pe zăvor şi întîrziam să iau această hotărîre. Şi, probabil, dacă nu mi-ar fi fost teamă că doctorul va rîde de mine, aş fi renunţat.

Cînd, în sfîrşit, am trecut pragul (ah, ce enervant scîrţîia uşa!), n-am văzut mai nimic din pricina întunericului răcoros care m-a orbit, doar că mă aflam într-o tindă, şi m-a izbit un miros de mucegai şi de busuioc. Ca să-mi dau curaj, am întrebat cu o veselie care mi s-a părut pe loc prostească şi caraghioasă:

— Nu se poate face puţină lumină în casa asta?

Crezusem, cînd doctorul mi-a zis „intră aici" că în casă mă aşteaptă o văduvă cu braţele deschise, gata să se rostogolească împreună cu mine pe pat. Şi cînd colo, în fîşia de lumină care pătrundea de-afară prin uşa rămasă deschisă, am zărit o femeie căutînd înfrigurată ceva.

— Ce vrei? Ce cauţi aici? mi se adresă ea pe un ton înfricoşat. Şi am înţeles imediat ce căuta: un obiect cu care să se apere. Asta m-a azvîrlit brusc în realitate. Nimerisem ca un nătărău într-o situaţie penibilă luîndu-mă după poveştile Domnului Andrei şi ale Mopsului. Poate aşa era obiceiul, ca novicilor să li se facă o farsă! Furios, am trîntit o înjurătură, apoi am bîlbîit ceva care putea să semene cu o scuză, că am greşit casa, şi am ieşit.

Întîlnirea cu Marina putea, aşadar, să eşueze jalnic încă din primul moment. Şi, de fapt, nici astăzi nu ştiu prea bine ce anume a determinat-o să iasă după mine. Bănuiesc că înjurătura pe care mi-o adresasem. Se pregătea să se apere împotriva unui străin care intrase în casa ei ca într-un bordel, pentru ca să-l audă împleticindu-se în scuze şi făcîndu-se singur nătărău. Merita, îşi va fi zis, să vadă cum arăta la mutră individul.

S-a oprit în lumina violentă, privindu-mă curioasă, fără să zică nimic. Nu era tînără, dar

nici în vîrstă. Avea mîini puternice, de spălătoreasă și părul roșu. Roșul oxizilor de fier. În tinerețe fusese, probabil, chiar frumoasă. Purta o rochie de cînepă aspră cu nasturii desfăcuți la piept, încît i se zăreau umerii și sînii, ce fuseseră odată pietroși, cu siguranță, dar cu timpul își pierduseră din obrăznicie. Atîrnau ca doi bulgări mari de carne, abundenți.

Eu tăceam stînjenit. Vroiam să-i cer din nou scuze, îmi căutam cuvintele, ea aștepta și, văzîndu-mă încurcat, mi-a zîmbit. A fost una din acele clipe în care destinul ne ia de mînă la o răspîntie ca să nu mai ezităm. Zîmbetul ei m-a făcut să uit de scuze. Am rămas în lumină, cu ochii la rochia ei de cînepă desfăcută la piept, și simțeam o căldură plăcută topind jena pentru cele întîmplate. La un moment dat, înțelegînd motivul liniștii mele, și-a încheiat grăbită nasturii. Dar era prea tîrziu. Și nu numai pentru mine. Și pentru ea. Ceva ca o provocare tacită ne apropia acum.

Doctorul mă aștepta la cafeneaua din mijlocul cătunului. Mă rog, să-i zic cafenea. Semăna mai degrabă a magazie, cu o singură fereastră, năpădită de păianjeni și pătată de muște. Înlăuntru nu era nimeni. Pescarii stăteau toți afară, la niște măsuțe de tablă vopsite cîndva în alb și pline de zgîrîieturi. Fiecare avea dinainte o ceașcă de aramă.

Am zis politicos „bună ziua", dar nu mi-a răspuns nimeni. De la măsuța lui, doctorul se întoarse spre mine.

— Nu-ți răci gura degeaba. Tot nu-ți răspund.

Avea cu el acum două puști de vînătoare. De-acolo urma să mergem direct la mlaștină să vînăm cerbi. Și am simțit, recunosc, un frison de plăcere văzînd puștile. Toți bătrînii din azil, zicea Mopsul, vorbeau despre acele vînători ca despre un lucru extraordinar. În sfîrșit, puteam să văd cu ochii mei ceea ce lor le era interzis.

Doctorul m-a invitat să iau loc lîngă el, pe unul din scaunele de tablă traforată vopsite în verde deschis, care păreau să fi avut inițial altă destinație și nimeriseră acolo prin cine știe ce întîmplare. Un bărbat pipernicit, care făcea pe patronul, mi-a adus și mie, fără să mă întrebe ce doresc, o ceașcă de aramă cu un lichid negru și s-a retras apoi, din nou, lîngă pescarii care ne priveau într-o tăcere de gheață. Ca și cum vroiau să ne facă să înțelegem că locul nostru nu era acolo.

— De ce ne privesc așa? l-am întrebat în șoaptă pe doctor. El strivi o înjurătură printre dinți.

— Dă-i în... Nu merită. Nu pricepeam de ce nu merita, dar n-am insistat. Și mi-am băut cafeaua, înghițind greu, cu noduri, pentru că avea un gust groaznic.

Atunci l-am văzut prima oară pe Profetul. Să tot fi avut vreo cincizeci de ani, dacă judecam după părul puțin, lipit în lațe murdare și neatins de foarfecă, sau după barba lungă, încîlcită și pe jumătate albă, dar nu-și pierduse nimic din vigoare. Îi domina pe toți cu statura lui de uriaș. Buza spintecată de o cicatrice urîtă îi dădea un aer teribil. Toți îl ascultau, cu toate că, fiind mut, nu putea porunci decît cu ochii. Dar avea, ce-i drept, niște ochi neobișnuiți. Striga cu ei. Și blestema cu ei. Aveam să mă conving chiar atunci. Un puștan s-a ridicat de lîngă ceilalți pescari și ne-a întrebat, obraznic, dacă nu ne-am băut cafeaua. Cu alte cuvinte: „Cărați-vă!". În clipa următoare am auzit un zgomot puternic. Masa la care a stat Profetul s-a prăbușit sub pumnul care o lovise. Băiatul s-a așezat umilit și rușinat, la loc, lîngă ceilalți pescari, în vreme ce Profetul continua să stea calm la o masă prăbușită, de parcă nu se întîmplase nimic, ținîndu-și pe genunchi palmele enorme și noduroase, dar fulgerîndu-l pe vinovat cu privirea.

Într-adevăr, nu mai era cazul să întîrziem. Doctorul a trîntit două monede pe măsuța de tablă, și-a luat o pușcă de vînătoare, mi-a întins mie alta, și a pornit-o pe uliță. Eu după el. Ne-am îndreptat spre rezervația de cerbi din apropierea cătunului și am gonit doi cerbi în mlaștină. Unde am început vînătoarea.

Dacă vă uimește prezența unei rezervații de cerbi în marginea acelui cătun de pescari, nu sînt în măsură să vă dau o explicație. Nu știu cum au ajuns cerbii acolo. Trăiau și se înmulțeau într-o pădure de sălcii, fără s-o părăsească, deși nu exista nici o împrejmuire care să-i împiedice. Se speriau, poate, de golul din jurul pădurii și de aceea evitau să iasă din ea. Chiar și gonindu-i, reușeam cu mare greutate să-i scoatem în lumină, în partea în care se găsea mlaștina.

Și propriu-zis nu era vînătoare. Odată intrați în mlaștină, cerbii deveneau prizonieri. Se cufundau pînă la burtă în noroi și nu mai reușeau să iasă de-acolo. Încercînd să scape, nu făceau decît să se afunde și mai rău. Așa că vînătorul își putea îngădui luxul să nu se grăbească, să „exerseze moartea", cum zicea doctorul. Ridica pușca, prindea unul din cerbi în cătare și atingea trăgaciul. Ușor. Cu grijă, fără să apese. Altminteri, totul se termina imediat, prea repede. Și tocmai aceasta era noutatea vînătorii la care participam atunci prima oară: posibilitatea de a prelungi ceasuri întregi fixarea țintei, de a amîna momentul final. Vînătorul ținea moartea în vîrful degetului, ca împărații romani. Era deajuns un mic bobîrnac și gata, moartea pleca. Dar vînătorul trebuia să se stăpînească, să nu cedeze impulsurilor. Mai ales

că nu era nici o grabă, vînatul rămînea pe loc. De fapt, dacă am fi vrut, ne-am fi putut culca. Sau am fi putut să mai dăm o raită prin cătun. Prinși în mlaștină, cerbii n-aveau cum să scape. Cel mult am fi riscat să-i găsim cufundați, îngropați în noroi. Pentru că noroiul îi înghițea pînă la urmă și dacă stăteau nemișcați. Se transforma în fatalitate.

Vă par cinic, domnule? Nu vă pripiți. O să aflați lucruri încă și mai îngrozitoare, de necrezut. Pe vremea cînd Bătrînul nu era decît căpitan de vapor și locuia în cătun s-ar fi petrecut la mlaștină adevărate orgii. Doctorul mi-a povestit. Auzise de la Domnul Andrei, care se jura că știa totul de la un pescar în vîrstă întîlnit într-o zi pe țărm. Și m-am înfiorat eu însumi descoperind cum se pot distra uneori oamenii. Vă interesează să știți? Ei bine, aduceau pe malul mlaștinei sticle de bere și se îmbătau. Pe urmă venea masacrul. Pentru că masacru era. Împușcau cerbii fără să-i omoare și îi lăsau așa pînă le intra noroiul în gură. După care se mînjeau la rîndul lor cu noroi din mlaștină și se băteau între ei. Le plăcea să simtă gustul morții. Asta îi excita. Își cumpărau fericirea ieftin, porcii. Cu cîteva gloanțe și cu cîțiva cerbi masacrați. Ba își și căleau caracterul acolo, probabil, pentru că uneori ținteau și plîngeau de mila bieților cerbi.

Eu și doctorul eram niște vînători de mîna a doua, care amestecau plăcerea cu greața. În loc să mă simt ca Dumnezeu în primele zile ale creației sau ca împărații romani, am vomat cu pușca în mînă. Și sincer să fiu, mă mir că n-am șters-o de-acolo. Nici doctorul nu părea să se simtă mai bine, judecînd după strîmbăturile de pe fața lui, numai că, spre deosebire de mine, el avea mai multă experiență, mai participase la asemenea vînători. Ce vreți, cînd n-ai o vocație trebuie s-o suplinești prin antrenament și chiar atunci te descurci mai greu decît alții, care sînt dotați, simt voluptate acolo unde tu abia te stăpînești să nu-ți verși mațele.

Nu vreau să fac pe grozavul lăudîndu-mă că am fost un dur. Adevărul e că și eu și doctorul ne-am comportat ca niște bieți diletanți de cîte ori ne-am dus și mai tîrziu la mlaștină. Ne dădeam importanță în fața bătrînilor din azil, dar, cu pușca în mînă, trebuia să facem eforturi pentru a ne domina scîrba.

De ce nu renunțam, o să ziceți. Simplu: pentru că asta ne-ar fi cerut și mai multă tărie. Vînătorile de cerbi aveau în azil un nimb de legendă și nu îndrăzneam să recunoaștem că nu eram la înălțimea unui privilegiu interzis celor mai mulți. În loc să fim priviți cu invidie, am fi fost priviți cu dispreț. „Ce, ăștia sînt bărbați? ar fi mîrîit Mopsul. Niște slăbănogi! Ehe, dacă mi s-ar da mie voie să mă duc în cătun, le-aș arăta eu". Răutățile lui ar fi făcut ocolul azilului, ceea ce nu era o persectivă atrăgătoare nici măcar pentru unul cu modestia mea.

După un mai vechi obicei al meu, de a lua din orice partea convenabilă, am preferat altă cale: mi-am spus că o asemenea vînătoare era, la urma urmei, o imagine destul de sugestivă și aproape exactă a vieții. Unii, norocoși, stau pe marginea mlaștinei cu pușca la ochi sau privind. Alții, cei fără noroc, se trezesc azvîrliți în mlaștină și atunci așteaptă, îngroziți, să le intre noroiul în gură ori să pice glontele care să le zdrobească țeasta. Și, de ce să ne mințim? oricine, cînd constată că nu el se află în mocirlă, că nu el se scufundă fără scăpare, ci altul, se poate considera în drept să fie mulțumit, nu-i așa? Ba chiar poate fi ispitit să creadă că lumea e așezată pe baze drepte, din moment ce el se află în afara oricărui pericol, și că n-are rost să facă prea mult caz nici de greața care îl încearcă, nici de mila lui. Mi-am zis că la mijloc era o chestiune de noroc și că, din fericire, eu mă număram printre cei norocoși. Nu se cădea să fac nazuri cîtă vreme eram vînător, nu vînat.

Și apoi, fiecare cu logica sa. Oricît n-am înțeles eu femeile, tot le-am admirat pe cele care, croșetînd, nu se mai gîndesc la nimic altceva decît la „un ochi pe față, unul pe dos" și mi-am dat silința să le întrec. Viața trece mai ușor cînd nu iei nimic în tragic. De aceea, în timp ce sărmanii cerbi ridicau, disperați, boturile în sus, ca să respire, și se zbăteau să iasă la suprafață, mă consolam cu ideea că, oricum, nu mai aveam de ales. Dacă nu-i omoram noi, îi omora noroiul. Noroiul nu ierta, urca mereu, le prindea treptat nările, asfixiindu-i. Și le făceam chiar un bine cerbilor apăsînd în cele din urmă pe trăgaci. Îi scăpam de o moarte groaznică, de o agonie murdară și chinuitoare.

Între timp, pescarii ieșeau în marginea cătunului și, nemișcați, se uitau. Fără să scoată o vorbă, înghesuiți într-o tăcere dușmănoasă. Era singura dată cînd se ridicau de la mesele din fața cafenelei ca să vină spre noi. În fruntea lor era totdeauna Profetul. După ce auzeau împușcăturile, se întorceau la fel de tăcuți să bea ce mai rămăsese pe fundul ceștilor de cafea.

La întoarcere, am trecut prin dreptul cafenelei fără să ne mai oprim acolo. Cînd barca a ajuns la malul celălalt al bălții, soarele cobora și însîngera apa neagră. Tăceam, aveam un gust rău în gură și-mi era rușine să-mi mărturisesc slăbiciunea.

Noaptea, am avut niște vise urîte care m-au trezit de cîteva ori din somn. Se făcea că doctorul mă hăituise pe mine, silindu-mă să intru în mlaștină. Că eu eram vînatul, iar el vînătorul. Ridica pușca, mă ochea, ducea degetul pe trăgaci, mi se usca limba în gură și așteptam să mor din clipă în clipă. Apoi, izbucnea într-un hohot de rîs și lăsa pușca jos. Mă aflam ca în fața unui pluton de execuție care nu se hotăra să mă omoare. Am încercat să ies, dar n-am reușit decît să mă afund și mai rău și atunci am strigat după ajutor. Strigătul m-a trezit.

CONSTANȚA BUZEA

zodia peștelui

nu știu cine era
cel ce venise dinspre ținutul de apă
dacă singur venise ori dacă fusese
adus

gura lui făcu să ne simțim
fără temei sufocați în oceanul de aer

nimeni dintre ai noștri
nu vru să moară
numai privirea ni se făcu tuturor
rotundă
numai gura ne-o lărgirăm însetați
cu degetele pînă la rupere

pielea ni se răci
într-o sudoare sticloasă

cei ce știură să cînte
uitară să cînte
sufletul lor rămînînd să se scurgă
ca un gaz prețios dintr-o țeavă tăiată

cineva veni cu ideea că buzele
limba coardele vocale
s-ar fi prăbușit undeva mai în adînc
urmînd unei surpări interioare

aduse satîrul de platină
și cu grijă cerc după cerc făcu să cadă
gîtul de lebădă al cîntăreților

gura nu fu găsită
se scotoci în coșul cu capete
fură recuperate două sau trei
cărora li se desenă cu purpură
pe pielea obrazelor
guri în poziție de cîntec

noi le-am privit pînă au început
să se învechească

cel se venise dinspre ținutul de apă
tulburîndu-ne și schilodindu-ne
cu imaginea lui de pește sufocat
se urcă în turnul orelor
și bătu de treisprezece ori

ROMULUS RUSAN

ÎN SI BEMOL MAJOR

Cu ani în urmă am trăit o experiență curioasă: ne chinuia, noapte de noapte, o cucuvea și nimeni nu știa de unde vine plînsul acela bizar și neliniștitor, pe o singură notă muzicală, de fapt mi s-a spus că era un si bemol major. Ascultai, ți se părea că deslușești o direcție și te străduiai să te apropii de ea, dar, în clipa următoare, totul înceta și cînd pornea din nou direcția era deja alta, ca și cum liniștea ar fi șters urmele, sau cucuvaia ar fi zburat în altă parte. Am întrebat pe unul, pe altul, cam unde ar fi cuibul; toată lumea era enervată și îngrozită, dar nimeni nu știa. Între timp, pe strada noastră se adunau nenorociri peste nenorociri — un accident, o moarte, un divorț — și toate erau puse pe seama ei, chiar dacă pe nedrept, căci multe ar fi fost firesc să se întîmple oricum. Lumea a intrat în panică, a încercat să se apere. A fost convocată o ședință plenară, în care fiecăruia din noi i s-a dat sarcina să supravegheze cîte trei-patru case, pentru a depista cuibul. Vreo săptămînă ne-am petrecut nopțile pe străzi, patrulînd în tăcere, cu urechea ciulită, pentru a surprinde momentul și locul de unde veneau sunetele. Totuși, truda s-a dovedit inutilă, căci nu ne putea fi de folos decît auzul (și am văzut cît era de înșelător), iar a doua zi nu ne puteam sluji decît de ochi, căci pasărea se culca și tăcea de cum se risipea întunericul, iar dacă ar fi cîntat pe lumină am fi confundat-o oricum cu un porumbel, o turturea sau mai știu eu cu ce altă pasăre.

Singurul lucru cert era că ea hălăduia undeva, într-o ruină, și atunci am început să suspectăm ruinele, să le localizăm ziua, pe lumină, pentru ca noaptea, revenind la ele, să ne convingem dacă nu cumva de acolo se aude vaietul și dacă nu cumva vom descoperi acolo doi ochi fosforescenți și rotunzi (atît puteam spera).

Am început de atunci să fiu obsedat de ruine, chiar dacă între timp cucuveaua a dispărut — oare unde? Confuzie totală! Va fi fost descoperită de un braconier și împușcată din greșeală? Va fi murit de bătrînețe? Sau va fi găsit un loc mai prielnic vocației ei, cu mai multe nenorociri, pe care să le poată prevedea? Nimic nu s-a lămurit vreodată. Destul că am rămas fără cucuvaie, în schimb cu o deosebită sensibilitate la ruine. De cîte ori văd un loc dărăpănat, îmi amintesc de nopțile acelea fioroase, cînd eram obsedat că-mi apar dintr-un neant întunecat ochii cucuvelei.

Așa se întîmplă, poate, că într-una din plimbările fără rost și motiv pe care obișnuiesc să le fac chiar și azi, cînd nenorocirile ne aleg fără a ne mai da de știre în vreun fel, am descoperit casa de care va fi vorba aici, pentru că în legătură cu ea am trăit întîmplarea ciudată. Nu mai țin minte pe ce stradă era, am plecat de acolo ca obsedat, țin minte doar că era în orice caz departe de tramvaie și autobuze, o stradă ferită de circulație și de priviri indiscrete, pe care se plimbă doar iubiții, în primele zile de primăvară. Mergeam cu privirile distrate, neobservînd nimic, nici măcar cerul, copacii sau norii, cînd, brusc, mi s-a părut că trebuie să mă uit într-acolo. M-am uitat și, din prima fracțiune de secundă, am realizat că văd ceva foarte cunoscut. Nu mai călcasem niciodată prin acel cartier, astfel că nu era posibil. Totuși, indiferent din ce motive, casa mi-era foarte familiară.

Nu era de fapt o casă, era o ruină, dar care descria foarte bine casă din care provenea. Nu mai avea nici acoperiș, nici ferestre, nici uși, nici măcar praguri, tot ce fusese lemn fusese aruncat pe foc în cine știe ce sobe necunoscute, mai rămăseseră doar pereții și zugrăveala (roșuri și griuri pămîntii, grosolane, care dovedeau că fusese locuită, ultima dată, de niște tipi fără gust). Mai rămăseseră coșurile și teracotele, iar în față, lăsată cu totul într-o rînă, gata să cadă, fierăria complicată a verandei. Aici m-a străbătut un fior văzînd că iedera e vie și se cațără, prăfuită și schiloadă, ca un orb sprijinit în cîrje, pe încropitura ruginită de fier. Mai fusesem vreodată pe aici? O amintire tulbure îmi spunea că mai trecusem cîndva, cînd veranda era luminată și feerică, sub aceeași boltă de iederă.

Cunoscută îmi era și fațada, chiar dacă acoperișul cu grinzi și ciubucuri fusese pus și el pe foc. Rămăsese, în rest, întreagă. Tencuiala solidă, nobilă, pierduse vopseaua (nu se mai știa ce culoare avusese), grundul de var pietros rămăsese să dea singur, însă, o patină de soliditate și bărbăție. Îl știam și pe el, ca și cum, cîndva, poate într-o copilărie cu jocuri pe străzi, mă rezemasem pe el și pîndisem, la baba-oarba, cu ochii apropiați de el. Și mai era ceva. Pe fațadă, între găvana unei ferestre și suportul metalic în care se înfigea steagul de sărbători, apărea un „5" mare și negru (un negru intact, fără moarte, de consistență industrială), evident numărul casei, pictat cu șablonul într-un stil desuet, dar tineresc și inimitabil („coasa" arcuită ca o ogivă gotică, iar „mînerul", scurt și dinamic, ca un mosoraș). Îl știam și pe acesta — de unde? Dintre ornamentele ancadramentului mai rămăsese doar unul, un fel de floare cu petale ovale, bondoace, restul căzuseră probabil de bătrînețe, dar dacă ai fi rîcîit puțin în spațiul dintre casă și gard, unde, pe vremuri, fusese, probabil, grădinița de flori, ai fi putut găsi cine știe ce lei dormind cu botul pe labe, mușcînd acum în vis pămîntul murdar.

Pămîntul? Da, pămîntul, tocmai el, cel nobil, trecuse printr-o metamorfoză inversă, părăsirea îl dezonorase și-l adusese în starea aceasta inversă, leșioasă, fetidă, ca și cum

prin el s-ar fi scurs în toți acești ani (cîți? nu se știa!) numai zoaie, lături și dejecții. Deși, în paranteză fie spus, cine ar fi avut gînduri imunde nu s-ar fi oprit aici, după gardul indiscret, cu grilajul lăsat într-o rînă, ci ar fi avut atîtea alte locuri unde să meargă, i-ar fi stat la dispoziție, de pildă, cei pe puțin două sute de metri pătrați de dușumea, sau de parchet, sau de ce-or fi fost, iată că de data asta hoților de lemn li s-a făcut lene să mai asude să-l demonteze.

Gîndul ăsta m-a făcut să zîmbesc și, cum uitasem aproape ce-i aceea, m-am pomenit că zîmbetul îmi face bine, că mă liniștește, aproape ca o gimnastică. Străduindu-mă să-l păstrez pe obraz, cu gîndul numai la el, să nu-l pierd, am traversat jumătate din curtea plină cu cărămizi și cioburi de sticlă și m-am pomenit față-n față cu o fată frumoasă, atît de frumoasă că mi-a tăiat respirația. Numai că era tristă, ba chiar încruntată, în acel fel predestinat, damnat aș spune, pe care-l au ființele sortite să fie iscodite, ba chiar lustruite de prea multe priviri. Mi-am păstrat pe față zîmbetul fermecător (nu era să-l las tocmai acum!), dar fata mi l-a ocolit cu o abilitate atît de fină, încît parcă nici nu m-ar fi zărit, ca și cum ar fi evitat automat un ciot sau un alt obstacol din drum, pe care nu mai era nevoie să-l vadă, pentru că-l știa acolo, la locul său, și nu mai merita să se obosească pentru el. Mi-am zis că tare trebuie s-o fi necăjit propria frumusețe pînă acum, în puținii ani ce-i trăise, de-a reușit să adune atîta experiență în nesocotirea admiratorilor. Totuși, sincer să fiu, dincolo de compasiunea ce mi-o trezise fata, perfecțiunea cu care m-a disprețuit nu mi-a făcut plăcere prea mare. Mi-am continuat drumul cam abătut și-a trebuit să-mi țin acum de-a dreptul cu forța zîmbetul, ca și cum l-aș fi proptit, cu o scobitoare, între cutele obrajilor.

Curtea părea în continuare pustie. De unde ieșise fata? În stînga și-n dreapta grămezilor de cărămizi și mormanelor cu cioburi de sticlă se lăbărța pămîntul pîngărit de propria lui lenevie. Îmi atrase atenția un pomișor tînăr, adolescent, care se molipsise și el de plictisul bolnăvicios ce-l înconjura: tulpina subțire cît degetul părea de-a dreptul moartă, într-atît era de uscată, de năclăită în noroiul acumulat în lungul ei, nu se știe de unde. Ciudat cum casa, minerală, neînsuflețită, știuse să se împotrivească morții cu demnitate, ba chiar cu orgoliu, în timp ce tot ce era viu, organic — lemnul, fereastra, dușumeaua, celulele vii ale pămîntului sau ale vegetației — erau pîndite obligatoriu de acest sfîrșit al putreziciunii și infestării, sau cel puțin al încremenirii, al mineralizării. Asta m-a întristat. Din nou, poate, realizînd fără să-mi dau seama că și fata abia întîlnită e din lumea noastră vie, că și obrazul meu viu (pe care abia de pot păstra aninat un zîmbet, chiar și acela mecanic) sînt poate hărăzite aceluiași declin. Poate de aceea se grăbise fata să dispară, ca să scape de soarta pe care și-o presimțise, poate nu eu fusesem de vină, cu prezența mea.

Curtea părea să fie închisă, în fund se zărea un zid alb, cu aspect inferior de paiantă dată cu var. Am străbătut cei zece-doisprezece metri cu mai puțină atenție la cele din jur, doar cu sporită curiozitate pentru ce voi mai găsi. Cînd am ajuns acolo mi-am dat seama că totul fusese o iluzie optică. Dincolo de gard se deschidea un maidan infinit (se trecea dincolo printr-o portiță vopsită tot în alb). Cîteva zeci de blocuri roșii, încă netencuite, închideau perspectiva în partea opusă, încît maidanul, cu imense gropi de var și stive de scîndură înnegrită, se dovedea pînă la urmă a fi chiar depozitul de materiale al șantierului. Dinspre blocuri venea spre mine o fetiță, ducînd un ghiozdan mare în spate și tîrînd cu capul în jos o păpușă. Găsise păpușa prin gunoaie sau era doar un simbol, ca-n prozele proaste simboliste? Cînd am ajuns la doi pași,

fetița și-a ferit și ea fața. Fredona ceva monoton, ca un fel de cîntec de leagăn pentru păpușa aceea pe care, paradoxal, o chinuia. Am întrebat-o de ce chinuie păpușa, dar ea mi-a aruncat o uitătură bănuitoare și a trecut mai departe. Am privit-o lung cum se îndepărtează, unduindu-și trupul cu o inconștientă, prematură lascivitate. A ajuns la gardul de paiantă și a trecut dincolo, în curtea casei părăsite. Nu știam ce mă frapase în înfățișarea păpușii. Atunci, poate bizareria situației, poate acea concentrare supremă de energie, care te însoțește în momentele inspirate, m-a luminat: da, asta mă obsedase: culoarea și forma ochilor. Erău fosforescenți, perfect rotunzi, rău-prevestitori. Melopeea, sunetul unic, de fapt, pe care-l auzisem fredonat mai înainte și pe care-l atribuisem fetiței (cum îl putusem confunda cu un cîntec de leagăn?) era de fapt chiar nota muzicală a cucuvelei. Iar felul cum fetița tîra păpușa — cu capul în jos, ținută de picioare — amintea exact poziția în care se duce o pasăre, cumpărată la piață sau prinsă la înghesuială într-un colț al curții. M-a apucat mila, căci de mic nu puteam suporta felul acesta barbar de a chinui fără rost. Atunci am strigat repede, cît am putut de tare: „Ce faci? Dă-i drumul păsării!" Nu mi-a răspuns nimeni. M-am repezit înapoi, am privit peste portița albă, nimic. Am reintrat în curtea ruinei, am început să caut printre grămezile de cărămidă și sticle — nimic, nimic, nimic. Am fugit în stradă și am privit în stînga și în dreapta, ba m-am dus chiar și pînă la primul colț: fetița și păpușa intraseră ca-n pămînt.

Atunci m-am întors ca-ntr-o ultimă speranță la casa părăginită și-am început să străbat încăperile fără tavan, să dau la o parte zecile de obiecte abandonate, să cotrobăiesc prin sobele și teracotele năpădite de păianjeni. Nu era nici o îndoială că fetița și păpușa nu erau acolo, dar atunci unde erau? Prea departe n-avuseseră timp să ajungă.

M-a cuprins o panică vie, ascuțită și sufocantă. Cum ajunsesem aici, nu cumva era o cursă în care mă atrăsese, fără să știu, cucuveaua, persecutata mea din urmă cu ani? Ca din întîmplare am călcat într-o gaură de conductă demontată și era să-mi luxez piciorul. Apoi, tot ca din întîmplare, am atins o grindă care a lovit peretele și a făcut să cadă o cărămidă, la un centimetru de fruntea mea. Atunci am înțeles că nu mai este de făcut aici nimic — am ieșit repede în stradă și am luat-o la fugă. În sfîrșit, în capul meu se făcuse puțină lumină. Știam acum, cel puțin, de ce venisem aici, dar nu-mi venea să mărturisesc că un lucru îmi rămăsese încă nelămurit: nu știam și nu mă puteam hotărî în ruptul capului dacă senzațiile de acum erau amintirea senzațiilor din urmă cu ani, sau dacă nu cumva ele, senzațiile de atunci, erau tocmai presimțirea a ceea ce mi se întîmpla acum, chiar în clipa asta...

Scrisul din vis

Cînd dormi
îți citesc pe pleoapele-nchise
scrisul
din vis
cu semne rînduindu-se,
vechi,
de la dreapta
la stînga...

Verset

Știu un mit
în care ne vom iubi
negreșit.

De vom mai trăi,
așteaptă să treacă
istoria
și ne vom
iubi!

De taină

Primesc răspunsuri
numai la întrebările pe care
nu mi le pun,
necuvîntătoarele-mi vorbesc,
orbii-mi citesc din palmă
șerpuita linie a norocului
și-așa
rezemat în spada peniței,
cu macheta unui poem plin de
turle
în brațe
sînt un atlet al
melancoliilor...

GHEORGHE TOMOZEI

IOSIF NAGHIU

PLANETA UITATĂ ÎN VIITOR

• Prefaţă

Autorul, fiind un călător incurabil, a colindat multă vreme prin viitor. Întrebat de nenumăraţi curioşi cum este viitorul, el nu a putut da decît un singur răspuns: Viitorul este ca o provincie oarecare.

Şi tot ca acolo, a avut destule şicane cu hotelierii din pricina proastei cazări.

Judeţele de pe Marte, inelele lui Saturn (ce curse formula unu s-ar putea face pe ele!), planeta Zaremba, cu numeroşii săi zarembiţi, care gîndesc negativ... Toate cele văzute l-au făcut să se întoarcă-n prezent mai suspicios decît fusese cînd a plecat.

De fapt, după cele văzute, ar putea spune că nu a plecat nicicînd din prezent şi viitorul nu l-a întîlnit niciodată.

Toate astea, acum, îi par nişte întîmplări petrecute demult.

Cotrobăind prin teancurile de cărţi şi ziare, autorul a descoperit notele de mai sus, plutind într-o imponderabilitate senină, între două tomuri masive de folclor oşenesc şi un Hustler pe a cărui copertă trona chipul patriarhal al scamatorului Mişo!

Neputînd reproduce ilustraţia de pe copertă, deoarece era colorată, dau publicităţii cîteva din notele extraterestre, dovedind încă o dată, dacă mai era nevoie, necurmata-mi încredere în cuvîntul scris şi suspiciunea faţă de fotografii.

• Cineţii

Cineţii sînt o specie dură de consumatori, care se-adună în grupuri tăcute şi consumă zidul din faţă.

Genele lor sînt prevăzute cu nişte dinţişori ascuţiţi, asemeni cleştişoarelor pentru zahăr, care devorează peretele, apropiindu-se de el cu un cric invizibil.

Orgiile astea au loc pe-ntuneric. În timp ce o muzică adecvată le acoperă cronţănitul sonor.

Cînd se aprinde lumina, cineţii ies în şiruri sătule şi, la întrebările celor de-afară, încep o interminabilă sfadă cu privire la partea de perete care le-a plăcut cel mai mult.

• Invazia

Ocuparea pantalonilor, proverbiali pentru spiritul lor de neatîrnare, a durat multă vreme şi a cerut o mulţime de tatonări din partea bărbaţilor...

Pantalonii stăteau întinşi ca două peninsule leneşe, dar viguroase, adunate la cap cu un fund. Nici o şansă să te apropii de ei şi să-i ocupi dinspre mare.

Vremurile erau furtunoase, valurile înalte, curenţii marini, ca şi stîncile, făceau imposibilă abordarea... O mulţime de strategii echivoce, tocmeli, linguşeli duseră în final la concluzia că uscatul e mult mai prielnic pentru atac, dacă acesta e bine echilibrat şi nu se face concomitent cu amîndouă picioarele. Purtătorii picioarelor se regrupară atunci pe uscat.

Cei care purtau pe partea dreaptă, pe stînga şi cei care purtau pe partea stîngă, pe dreapta.

Nasturii nu fuseseră descoperiţi, aşa că toţi îşi pregătiră cureluşe şi sfori mai de soi.

Atacul avu loc în zori, cînd pantalonii încă zăceau moi, amorţiţi şi lipsiţi de putere. Pînă să-şi vină în fire, fură traşi pe picioare, pe şolduri şi mulaţi pe muşchii picioarelor.

Se îndoia la prima mişcare şi cel mai scorţos dintre craci!

Mare înfrîngere!...

Cu timpul s-au obişnuit şi cu asta şi socotiră că nici traiul dependent, atîrnat şi acoperind părţile mai ruşinoase ale bărbaţilor, nu este de lepădat.

• Maimuşul

De îndată ce îl creează pe maimuş, a cărui compoziţie chimică, ţesătură osoasă şi albuminoasă este extrem de complexă, Marele Creator, obosit, lasă totul în seama lui şi se duce să doarmă cel puţin un mileniu.

Maimuşul sare jos din copac şi, după ce trece în revistă fondul scoarţei terestre, madripalele, leştii, norii fructiferi şi celelalte minunăţii locative cu stalactite şi stalagmite ce-l înconjoară, aruncă o piatră în baltă spunînd:

„La ce să păzesc toate astea dacă pînă la urmă va trebui să le dau înapoi?!"

După care se duce să tragă şi el un pui de somn de o mie de ani.

• Ciubuşii

Aceasta e rasa celor aleşi. Crema... Ei nu dau, primesc în tăcere.

După care întorc spatele dispreţuitor, fără să se teamă că cel care s-a umilit oferind ar putea scoate de undeva o suliţă ancestrală, înfingîndu-le-o între omoplaţi.

Ei ştiu, suliţa, bîta, pietroiul sînt folosite numai atunci cînd se aude un răget de fiară.

GÉRARD DE NERVAL

Fantezie

Există-un cîntec pentru care-aş da
Rossini, Mozart, Weber la o parte,
Un cîntec vechi şi languros, de moarte,
Ce farmecă numai simţirea mea!

Cînd îl ascult, de fiecare dată
Cu două sute de-ani întineresc...
Era sub Louis treize; *parcă zăresc*
O coastă verde, în amurg scăldată;

Un vechi castel din cărămizi şi piatră,
Vitralii nalte-n purpurii culori,
Cu parcuri mari, şi-un rîu a cărui vatră
Spălîndu-l şerpuieşte printre flori;

Apoi o doamnă la fereastră-n faţă,
Blondă, în port străvechi, cu ochi de fum,
Pe care am văzut-o-n altă viaţă,
Poate... Şi îmi aduc aminte-acum!

Punctul negru

Cînd cineva se uită la soare nemişcat,
Îi pare-n jur că vede zburînd neîncetat
În faţa lui o pată informă şi lividă.

Astfel, şi eu, mai tînăr şi mult mai îndrăzneţ,
Am cutezat să caut spre glorie semeţ:
Un negru punct rămas-a-n privirea mea avidă.

Şi, ca un semn de doliu, de-atunci, în jur, mereu,
Oriunde se opreşte o clipă ochiul meu,
Descopăr pata neagră cum şade, sfidătoare! —

Cum? Zilnic, între mine şi fericire stai?
Oh, pentru că vultùrul, doar el — vai nouă, vai!
Nepedepsit contemplă şi Glorie şi Soare.

În tălmăcirea lui ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

HIMERELE

El desdichado

Sunt Văduvul — sunt Sumbrul-în-veci-neconsolat,
Prinț asuitan cu Turnul absent de pe cîmpie:
Unica-mi Stea *e moartă, — și-n luthul constelat*
Ridic Soarele negru *numit* Melancolie.

În nopți ce-mi ard mormîntul, Tu, ce m-ai consolat,
Redă-mi Pausilippa, italica stihie,
Atît de scumpa floare *din pieptu-mi dezolat,*
Și arcu-n care Vița-ntre Roze se-nmlădie.

Sunt Lusignan sau Byron?... Sunt Phoebus sau Amor?
Mi-e fruntea încă-aprinsă de buzele Reginei;
O, am visat în Grota unde Sirena-noată...

De două ori trecut-am de Acheron ușor:
Lin modelînd pe liră precum Orfeu odată
Suspinul blînd al Sfintei și țipetele Zînei.

Myrtho

Gîndesc la tine, Myrtho, divină vrăjitoare,
La mîndra Pausilippă, cu focuri mii arzînd,
La fruntea ta-n lumina din Orient rîzînd,
La strugurii ca smoala din bucla-ți orbitoare.

Din cupa ta sorbit-am sălbatica licoare,
Și furișatul licăr din ochiul tău cel blînd,
Cînd m-au văzut în fața lui Iacchus implorînd,
Căci Muza fiu Eladei m-a hărăzit sub soare.

Știu pentru ce acolo vulcanul s-a aprins...
Pentru că ieri agilă cu talpa l-ai atins,
Și zarea dintr-odată păli-n funingini fierte.

De cînd un duce nordic penații tăi de lut
Sfărmă, sub albul dafin al lui Virgiliu, mut,
Hortensia-mpalidată sărută mirtul verde.

GÉRARD DE NERVAL

Anteros

Mă-ntrebi de ce-n atîta turbare mă-nfăşor
Şi port pe gîtul suplu un cap ce nu se frînge;
Pentru că-n trup o spiţă a lui Anteu mă strînge,
Întorc aceleaşi suliţi spre zeu-nvingător.

Da, sunt din cei ce-ascultă de-un crunt Răzbunător,
Şi buza-i răsvrătită gîndirea mi-o constrînge;
Adesea, sub paloarea lui Abel, vai! în sînge,
De crîncena roşeaţă-a lui Cain mă-nfior.

Jehova! cel din urmă, învins de-a ta mînie,
Ce, din infernuri sumbre, striga: „O, tiranie!"
Este străbunul Belus ori tatăl meu Dagon...

De trei ori mă scăldară-n bulboanele cocyte,
Şi, singur scut al mamei din ţări amelecite,
În faţă-i seamăn dinţii bătrînului dragon.

Delfica

Cunoşti tu, Dafne,-această romanţă de-altădată,
Sub dafini, sau la umbră de tineri sicomori,
Sub sălcii plîngătoare, măslini sau mirţi în flori,
O arie-a iubirii într-una îngînată?

Ţi-aduci aminte Templul şi colonada lată,
Lămîile muşcate cu dinţi strălucitori,
Şi peştera, fatală atîtor călători,
Unde dormea sămînţa dragonului, uitată?

Se vor întoarce Zeii pe care-i plîngi amar!
Bătrîne zile timpul întineri-va iar;
De-un fîlfîit profetic a tresărit pămîntul...

Dar între timp sibila cu pur obraz latin
Mai doarme încă-n arcul zidit de Constantin
— Nimic nu schimbă asprul portic ce-nfruntă vîntul.

În tălmăcirea lui ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

Artemis

Revine-a Treisprezecea... Și-ntîia este iară;
Și-i Singura, — sau singur momentul, neștirbit:
Regină, ești întîia sau ultima din scară?
Tu, Rege, ești întîiul sau ultimul iubit?...

Iubiți pe cei ce-n leagăn și giulgiuri v-adorară;
De cea iubită numai de mine sunt iubit:
E Moartea — sau e Moarta... O, vis! O, chin cumplit.
Roza ce-o ține-n mînă e Nalba funerară.

Sfîntă napolitană cu mîini de foc, buchet
Sfintei Gudule, roză cu pieptul violet:
Aflatu-ți-ai tu Crucea-n țăriile deșarte?

Cădeți, voi roze albe, ce-i insultați pe Zei,
Cădeți, fantome, albe, căci bolta voastră arde:
— O, Sfînta din abis e mai sfîntă-n ochii mei!

Versuri aurite

Cum adică! totul e sensibil!

PITAGORA

Om! care cugeți liber — crezi că ești gînditor
Doar tu, în lumea-aceasta, cînd viața cîntă-n toate:
De forțele din tine dispui în libertate,
Dar universul trece de granițele lor.

Respectă în jivină un duh nelăsător...
Oricare floare-i suflet Naturii-mbălsămate;
Un cifru al iubirii doarme-n metale mate;
Totu-i sensibil; — tu ești supusul tuturor!

Ferește-n ziduri oarbe priviri ce stau la pîndă:
Un verb nativ grăiește-n materia plăpîndă...
Să nu-i întorci menirea spre rost nelegiuit.

Adesea lucrul simplu de-un Zeu e locuit;
Și, ca un ochi ce naște-n opacele-i pleoape,
Un spirit pur din coaja de pietre vrea să scape.

BUJOR NEDELCOVICI

MEDIATORUL

— ...am ieșit din biserică, dar mai întîi să-ți spun... biserica este construită pe o colină la marginea satului — o vei zări imediat după ce vom trece calea ferată — are ziduri înalte, o poartă cu boltă și uși grele din stejar, pare o mică fortăreață, poate cîndva a fost o cetate din care n-a rămas decît biserica; acolo se slujește doar vara, cînd începe frigul preotul coboară la biserica mare din sat. Mă asculți? si își îndreaptă ochii spre el.

Nu-i răspunde, continuă să conducă mașina, apoi îi aruncă iute o privire, vrînd să-i spună că este atent, dar e nevoit să urmărească circulația de pe șosea. Îi reține imaginea: piciorul îndoit și sprijinit pe banchetă, pantoful aruncat într-o parte, fusta alunecată mult deasupra genunchiului, capul rezemat de geamul portierei, expresie transpusă, este „deja acolo".

— Aveam șase sau șapte ani, continuă ea, îndepărtîndu-și părul de pe frunte cu un gest încet, repetat, parcă ar fi alungat o pînză invizibilă, care ar fi împiedicat-o să vadă mai clar locul acela. Îți spuneam că... ieșisem din biserică, „luasem sfînta împărtășanie de Paști", cum zicea mama. Slujba nu se terminase, ceilalți erau încă în biserică. Lumina puternică de afară m-a obligat să mă opresc pe loc. Îmi părea bine că eram singură. Am trecut pe sub poarta cu boltă și am ieșit într-o mică poiană, vecină cu o livadă de pruni înfloriți. M-am îndreptat spre pomi, dar am fost nevoită să-mi leg șiretul de la pantofi; aveam o rochie albă, ciorapi albi, iar pantofii erau tot albi... bunica îmi spunea: fir-de-ață-albă, eram slabă și mă îmbrăcau în alb. M-am rezemat de tulpina unui prun, eram ca sub o umbrelă de flori. Soarele, iarba, gîzele, parfumul florilor... și deodată am simțit sfințenia acelei clipe pregătită în sufletul meu de cîteva zile și poate atunci m-am împărtășit cu adevărat, în fața naturii și a lui Dumnezeu și a liniștii din mine... amețisem, pluteam pe o pală de vînt, apoi am coborît și am strîns în palmă scoarța aspră a prunului.

Mi-am îndreptat ochii spre fîntîna cu ciutură, apoi am zărit grajdul și fostul conac. Două femei se apropiau de fîntînă cu gălețile în mînă. Cumpăna s-a aplecat precum ciocul unei berze uriașe pe cerul de culoarea mării, într-o amiază senină de vară. Din dreptul grajdului a apărut un bărbat, ținea un cal de căpăstru, un cal negru, îl ducea la adăpat. Bărbatul a ajuns lîngă cele două femei în momentul în care brațul cumpenei se ridicase din nou spre zenit, aducînd apă din adîncuri. A rămas nemișcat lîngă ele, calul parcă împietrise, femeia s-a oprit și ea, n-a vărsat apa în găleată. Poate toți trei încercau să afle și să înțeleagă semnul ce pogora din cer spre ei prin mijlocirea fîntînii, dar și a calului, care abia acum s-a mișcat și a nechezat ușor, cerînd apă... un animal, fîntîna cu brațul ridicat și cerul, iar la mijloc cei trei. După un timp, femeia a vărsat găleata în ulucul de lemn să astîmpere setea calului. Dar nici atunci n-au înțeles ce fac și pe cine slujesc, și ce reprezintă acel cal negru, și spre ce se îndreaptă, sau poate toate astea sînt în mintea mea de acum, iar atunci i-am oprit în fața ochilor pentru a-i privi cu atenție și n-am simțit nimic deosebit, sau poate am simțit că între cei trei se va petrece ceva și eu, copilul, voi fi martor la o minune pe care o așteptam fără să știu că o aștept, fusesem chemată fără să aflu cine îmi spusese: „ieși singură din biserică și du-te în livada cu pruni"... un miracol ce se va produce în fața mea și de aceea stăteam nemișcată sub coroana de flori a pomului, trebuia să fiu părtașă la acea iluminare care abia acum mi se va dezvălui cu adevărat și de care să-mi amintesc toată viața, iar tu s-o afli de la mine...

Își aprinde o țigară cu gesturi calme, stăpînite, dar cu atît mai transpusă și încordată; își ridică și celălalt picior pe banchetă și își strînge genunchii la piept, stă ghemuită să asculte și mai bine glasul din ea. Mișcările mașinii o leagănă ușor, pare un copil care s-ar fi ascuns acolo din cauza unui pericol care o pîndea din toate părțile. El nu o îndeamnă să-și continue povestirea, conduce mașina în tăcere, încearcă să înțeleagă starea ei, dar nu găsește nici o explicație.

— Cei trei au început să vorbească și să rîdă, iar cînd galeata s-a ridicat din nou pe ghizdurile de piatră ale fîntînii, una din femei, cea slabă, cu pieptul uscat și desculță... părea mai degrabă bărbat decît femeie, deci femeia cea slabă a început să-i stropească cu apă, gestul ei era mai puțin o provocare decît... ridica mîna spre ei, parcă imita preotul atunci

cînd botează cu busuioc pe cineva, sau poate mi s-a părut, nu e decît o invenție a mea. Țipau și chicoteau, iar în rîsul lor era ceva ațîțător și excitant. La urmă bărbatul a smuls căldarea cu apă din mîna femeii și a aruncat-o spre ele. Cămășile lor s-au lipit de trup și sînii mari ai celei voinice s-au reliefat sub pînza albă. Femeile se luptau să cucerească din nou căldarea, stropii de apă săreau în jurul lor și străluceau ca niște cioburi de sticlă în lumina soarelui care se ridica spre amiază. Se îmbrînceau, se înghionteau, gata oricînd să alunece în iarbă, doar calul cel negru rămăsese împietrit, un animal ieșit parcă din adîncurile demonice ale pămîntului și al cărui rol se terminase, iar acum aștepta să fie alungat de acolo.

Imaginea lor rotitoare mă amețise puțin, țipetele veneau cu ecou pînă la mine, simțeam pe trup stropi de apă, mă sufocam... rîsetele lor mă biciuiau și, în același timp, mă dezmierdau pe gît și umeri și picioare. Deodată, bărbatul s-a oprit din goană strîngînd găleata la piept, pe fața lui rămăsese un rînjet provocator, dinții albi și puternici străluceau; femeile l-au imitat, îi pîndeau orice mișcare, două femei și un mascul gata să se încaiere, sau poate semănau cu un animal fantastic, un centaur în luptă cu două amazoane cu un singur trup. Bărbatul a lăsat găleata jos, și-a scos cămașa udă, a aruncat-o în iarbă și s-a îndreptat spre ele: tăcut, încordat, pași elastici, gata să facă un salt... se și vedea între coapsele pline și sînii cărnoși ai femeii-femeie, femeia cea voinică. Ele s-au mișcat puțin, vrînd să-i dejoace intenția, o găleată s-a rostogolit cu zgomot pînă la picioarele calului, un îndemn sau poate încă un semn pe care ele nu l-au înțeles nici acum... un pas în urmă și încă unul, apoi au început să alerge spre grajd; rîdeau, țipau, chicoteau — plăcere, teamă, chemare. Bărbatul le-a urmat cu mers încet, fără grabă.

M-am desprins de lîngă pom și m-am luat după ei, era un îndemn care îmi depășea voința de a rămîne pe loc, știam că nu trebuie să fac ceea ce făceam și totuși picioarele mi se mișcau spre ei. Am traversat livada, împiedicîndu-mă de mușuroaiele de furnici, și am ocolit calul cel negru, care păștea în voie, îmi era teamă de el, parcă ar fi fost cauza prezenței mele acolo și tot el ar fi știut de ce mă duc spre cei trei. Am ajuns în colțul grajdului. Țipetele și chicotelile m-au condus ușor de-a lungul zidului din paiantă pînă în dreptul unei spărturi. Am lipit fruntea și am privit înăuntru, îi deslușeam cu greutate în întunericul brăzdat de dungile albe, ce intrau prin ferestrele mici, doar ușa larg deschisă tîra pe jos un covor alb de lumină, pînă în dreptul lor. Bărbatul și femeia cea voinică se tăvăleau prin fîn, femeia cea slabă încerca să-i desprindă, trăgîndu-i pe unul de o mînă, pe altul de picior. Pantalonii negri erau încolăciți între pulpele albe, aproape fosforescente, iar în jurul lor alerga cea de a treia într-o strădanie inutilă. Și din nou rîsete, chicoteli, țipete scurte, ascuțite, iritate; chemări, fugă, teamă și plăcere. Deodată, în hîrjoana lor, rochia femeii lungite în fîn se sfîșie în dreptul sînilor, pe care îi prinde imediat în palmele mari, încercă să-i apere de privirea hămesită a masculului împietrit pentru o clipă. O rază de soare cade pe carnea albă a pieptului dezgolit și pe părul despletit, ce-i alunecase pe umerii goi. Grup statuar: un bărbat fără cămașă, lungit în fîn, îmbrăcat doar cu pantalonii negri — pantaloni din piele de centaur, el însuși devenit centaur —, alături de el o femeie cu sînii strînși în pumni și fusta ridicată pînă aproape de mijloc, iar în picioare o altă femeie-bărbat, puțin aplecată spre ei, vrînd să-i desprindă. Hîrjoana continuă, dezlănțuită. Eu mă uitam la ei fără rușine, dar atenția îmi era atrasă în special de o basma roșie, aruncată în fîn nu departe de ei, în dreptul unor labe de picioare pătate de noroiul de la fîntînă. Știam că dacă picioarele vor atinge basmaua, minunea se va produce. Se rostogoleau unul peste altul, femeia-bărbat încerca mai departe să-l prindă pe bărbat de centura pantalonilor și să-l alunge de acolo... Și iarăși țipete, chicoteli, gemete, rîsete, mușchii încordați, pieptul nădușit, sînii rostogoliți, coapsele care tăiau stofa neagră a pantalonilor... timpul oprit, spațiul încremenit, fără suflare, totul înghețat în mine și în sîngele meu și în carnea și oasele mele; întuneric și din nou lumină orbitoare care îmi explodează în pupile. Tăcere. Talazurile mării înghețate la mal. Toți trei nemișcați. Bărbatul prins, gata de a fi smuls și aruncat și pedepsit. Deodată, aud glasul femeii-femeie, tolănită în fîn: „Lasă-l, fă!" Ecou repetat pînă la mine, cuvinte lungi, strălucitoare precum stelele căzătoare în nopțile scurte de vară. Și din nou „Lasă-l, fă!" Cealaltă nu se mișcă, stă puțin aplecată, cu amîndouă mîinile înfipte în centura neagră a pantalonilor, apoi... degetele mari, osoase, descărnate se desprind ușor, unul cîte unul, își îndreaptă spinarea, parcă obosită și, în același timp, mulțumită, face un pas, ridică din fîn basmaua de culoarea ficatului crud — eșarfa unei lupte încheiate, fără învinși și fără victorioși, sau victorioși fără știrea și voia lor — și se îndreaptă, mergînd încet, spre ușa grajdului.

Mi-am desprins ochii din spărtura zidului de paiantă, dar n-am fugit de acolo, cu toate că știam că mă va vedea și poate va țipa, sau chiar mă va lovi și de aceea ar fi trebuit să plec cît mai repede posibil, dar... S-a oprit în pragul ușii și a dat cu ochii de mine, pe chipul ei nu era nici surpriză, nici indignare, nici gelozie și nici uimire, ca și cum tot ce s-ar fi desfășurat „acolo" ar fi fost prevăzut, chiar și prezența mea ar fi fost știută dinainte, așa că... M-am lipit de zidul alb al grajdului, și m-am uitat din nou spre el. Era un bărbat înalt, slab, cu picioarele goale și o privire blîndă.

— Adica o femeie, încercă el s-o corecteze, continuînd să conducă mașina.
— Nu-Nu! Un bărbat...
— Tot timpul ai spus că erau două femei și un bărbat, iar el a rămas acolo?...
— Da, ai dreptate, dar din grajd a ieșit un bărbat îmbrăcat în alb,care mi-a spus cu glas încet: „Hai! Du-te înăuntru! Trebuie să afli și să cunoști!" Așa a zis și n-a țipat la mine și nu m-a alungat...

Am început să tremur, n-am scos nici un cuvînt, m-am lipit cu spatele de zidul alb, ca și cum din pămîntul din care fusese plămădit aș fi primit puterea de a face ceva, de a fugi de acolo. Am împins brațele de zid și am simțit picioarele cum mi se mișcă parcă singure, am ocolit colțul grajdului, am trecut pe lîngă fîntînă și m-am îndreptat în goană spre biserică. Slujba se terminase. Oamenii stăteau de vorbă în poiana din fața bisericii sau la umbra prunilor înfloriți. Mama întreba de mine și mă căuta prin pîlcurile de copii. Abia cînd am ajuns lîngă ea, gîfîind și cu părul despletit, mi-am dat seama că rochia albă, ciorapii și pantofii erau murdari de noroi, pămînt și var. A început să mă certe, eu nu auzeam nimic. Am fugit de lîngă ea și m-am ascuns în spatele bisericii. Auzeam vocea răstită a mamei: „Tocmai de Paști, în ziua în care te-ai împărtășit!" M-am ghemuit în iarbă și am întors privirea spre grajd. Nu-l vedeam, doar calul cel negru se zărea la distanță. Albine, fluturi, flori de cîmp, soarele strălucitor, un fir de pelin răsucit pe deget și coloana unor furnici care treceau pe sub privirile mele. În clipa aceea de liniște și taină am simțit pentru prima dată că „am păcătuit", sau mai bine-zis... acel amestec indecis de vinovăție și bucurie și înfrîngere, dar și a nepermisului săvîrșit de cineva pentru mine, „cît de frumos e a cunoaște", cum spune în Carte...

Se oprește brusc, cu răsuflarea întretăiată, parcă ar fi alergat pînă acum. Își aprinde o țigară, își coboară picioarele de pe banchetă și își întinde trupul ghemuit. Nu-și întoarce privirea spre el, iar el nu-i spune nimic, orice comentariu ar fi fost inutil, cu toate că ar fi vrut s-o întrebe ce înțelegea prin „am păcătuit" și cum putea să aibă la șapte ani „conștiința păcatului", poate chiar cuvîntul fiindu-i necunoscut? Ce sentimente fuseseră transmise prin miile de generații anterioare pînă în ziua în care a ieșit din biserică și i-a întîlnit pe cei trei?

Picături mici de ploaie au început să cadă pe parbriz. Mișcarea sacadată a ștergătoarelor parcă le-ar fi dat un impuls, i-ar fi scos din tăcere, apoi a auzit-o spunînd:
— Poate șarpele luase chipul unui cal negru? și a tăcut din nou.
— Cum adică? a întrebat-o el și a întors repede privirea spre ea, atît cît îi îngăduia să conducă totuși mașina. Capul drept, trupul relaxat în scaun, mîna puțin ridicată, țigara strînsă între două degete.

Nu l-a auzit, era acolo și aici, lîngă zidul bisericii, ghemuită în iarbă și în același timp pe bancheta de lîngă el, încerca să dezlege taina și să afle adevăratul sens, „minunea și în același timp misterul care se va deschide din nou".
— Calul adusese bărbatul la fîntînă, nu invers... setea lui de apă și păcat. Calul-șarpe. Mediatorul... El știa înaintea lor că bărbatul va întîlni acea femeie...
— Acele femei, erau două, încercă el să-i amintească.
— Nu. Era o singură femeie, nici nu se putea altfel. Cel care a ieșit din grajd era un bărbat îmbrăcat în alb... Știi versetul din Biblie? Mi-ai spus că o citești deseori?...
— Crezi că mai e necesar?
— Dacă îl știi... spune-mi-l!

Începe să rostească atît cît își amintea, se bîlbîie, ezită.
— De ce nu m-a alungat?! De ce nu m-a blestemat, așa cum a făcut cu prima femeie?
— Cine?!
— Cel care m-a îndemnat să intru, să aflu și să cunosc. Acum ai înțeles cine erau cei trei?

Mașina se apropie de sat, trece calea ferată. Ea întinde mîna spre el și îi face semn să oprească.
— Așteaptă-mă acasă, spune-i mamei că vin și eu imediat.

El își continuă drumul, ajunge în dreptul casei, oprește mașina, duce bagajele înăuntru, stă de vorbă cu bătrîna, se așază în cerdac, fumează o țigară, încă una, pînă termină pachetul, apoi iese la poartă și începe s-o aștepte. Înainte de a se însera o întreabă pe bătrînă unde este biserica de vară. Ea îi arată o colină, turla i se zărea printre pomi. Se îndreaptă într-acolo. Urcă încet panta. Ajunge în poiană. Zidul bisericii, poarta cu arcadă și ușile de lemn. În stînga zărește fîntîna cu ciutură, grajdul și fostul conac. Stă pe loc, caută cu privirea, ar vrea să o strige, dar nu îndrăznește să tulbure liniștea. Face cîțiva pași spre livadă. Un copil culege prune de pe jos. Ridică ochii spre el, nu pare surprins, apoi se apleacă și continuă să strîngă prune într-o desagă. El ocolește fîntîna și ajunge în dreptul grajdului. Aude pașii copilului, nu întoarce capul, știa că-l va urma. O vede rezemată de zidul alb. Ea nu i-a simțit prezența, se uită în depărtare. Asfințitul îi luminează chipul. Continuă să se apropie de ea. Abia acum îl vede. Îl privește îndelung și îi zîmbește. Îl aștepta...

Copilul era acolo...

Traduceri din Umberto Saba de Alexandru Balaci

În luna martie a anului 1983 s-au împlinit o sută de ani de la naşterea lui Umberto Saba, „docilă fibră a universului“ ca şi Giuseppe Ungaretti, în armonie cu legile lui, meditînd asupra omului în modulaţiile noi ale unei poezii de profundă aderenţă la transfigurarea realităţii de lumini şi umbre a lumii.

Cuvinte

Cuvinte,
În care inima omului se oglindea
Goală, surprinsă, la început,
Un colţ caut pe lume, o oază
Ca să vă şterg cu lacrimile mele
De minciuna care vă orbeşte.
Împreună cu amintirile de spaimă
Muntele vostru s-ar topi ca zăpada
Sub semnul soarelui...

În zori

Zori. Ziua care se vesteşte
Va fi pentru mine o sfîşiere. Dar
vom trăi-o, în umbrita seară
vom regăsi pacea, cu duşmanii înfrînţi
în mine chiar. Întreaga mea viaţă
este aşa; aşa mi-o colorez şi vesel
prin fereastra deschisă privesc ora
— ca într-o bulă de săpun —
cum recreează case şi arbori.

Geamul spart

Totul se mişcă împotriva mea. Vremea
rea
luminile care se sting, vechea casă
cutremurată de rafale şi ţie dragă
pentru răul suferit în ea, pentru speranţele
dezamăgite dar şi pentru puţinul bine
de care te-ai bucurat.
Îţi pare că supravieţuirea este
o nesupunere
în ascultarea disciplinată a lucrurilor
iar în spargerea bruscă
a geamului ferestrei se află condamnarea.

Locul iubit

Am rătăcit întreaga după-amiază căutînd
un loc în care din două vieţi să facem
una.

Adulta, ostila, zgomotoasa viaţă
tinereţea noastră ameninţa

Dar ajunşi aici unde încă greierii cîntă
cîtă tăcere era sub luna înaltă.

GEORGE MACOVESCU

ANIVERSĂRI

Unei Doamne

I

Cîți ani ai adunat, nu e o taină,
Dar vîrsta ta este o haină
Pe care-o porți cu strălucire
Țesută fiind dintr-o iubire
Discretă, pură, diafană,
Ades trecută pe la vamă,
Deși în ochii-ți prea frumoși
Ard candele și chiparoși.

II

„Nel mezzo del cammin“
A spus odată Dante.
Poetul e divin,
Dar tu te ții departe,
Păstrîndu-ți frumusețea
Ca pe o floare rară
Aprinsă-n dimineața
Văpăilor de vară.

III

Încă un an, încă o floare
Căzută în apus de soare,
În unda apei călătoare.
Nu-ți pare rău, fiindcă acum,
Mergînd mereu pe-același drum,
Vei înțelege mult mai bine
Că timpul fuge, curge-n sine.

IV

Urcînd încet spre albe piscuri
Ai dus cu tine frumusețea
Cu care ai sădit în juru-ți
Nădejdea, visul și tristețea.

Auzi-l pe tiranul Cronos
Cum se grăbește pentru-a trece!
Iubirea-i flacără fierbinte.
În iarnă, geme vîntul rece.

URMUZIANA

Lui Demetru Dem.
Demetrescu — Buzău

Întruna,
își ținea mîna.
Cu alta,
își croia soarta.
Se vede c-aflase
c-aseară, la șase,
Dînsa îl cătase
în mai multe case
și se atîrnase
în zbilț de mătase.
Fiindcă Rapaport,
ancorat în port
și legat la dană
lîngă o văduvă,
degustînd un tort,
făcut sub un cort,
a scris un raport
plin cu cifre slute
despre oi cornute,
despre niște oi
de lîngă Băicoi,
despre boi și vaci,
rasa Polovraci.
Dar, el nu știuse,
nu se pricepuse
că,
scos din mînecă,
a + b
nu s-adună de
un neisprăvit,
spelb ca un misit,
ce n-a avut parte
să învețe carte.
Doar, e cunoscut
de la început:
„Cine n-are carte
Nu are nici parte".
Poate, în compot,
punînd un robot
să sufle în foc
fără spor, deloc,
să s-adune prune
și cu vorbe bune.

Morala?

Deci, sîntem chit
pîn-la infinit
trăgînd la un dric,
ca și Moby Dick.

FĂNUŞ NEAGU

A DOUA CARTE CU PRIETENI

Pecetea nopţilor tîrzii

Căzuse noaptea ca o religie ostenită. Căzuse repede, mult prea repede. Vinovată de această cădere bruscă era, fără îndoială, ziua de septembrie, care se mistuise visîndu-se pe sine, începînd încă din faptul dimineţii. Eram în via noastră, în prepeleacul pe patru stîlpi, adăpostind fiecare o căsuţă pentru grauri, ai mei zdrobeau strugurii sub cireşul uriaş, de două ori lovit de trăsnet şi strîns în cercuri de fier, stelele coceau mere între roţile Carului mare, trecutul sau un ostrov de trandafiri sau drumul mătăsii care coboară, uneori, din orienturi sfărîmate şi se aşează la păstrare în drumurile orzului şi ale tutunului ce duc, toate, spre Brăila, pulsa în mine ca o legendă imprudentă. Cărei nopţi nebune îi arunca mănuşa noaptea de acum şi cu cine se pierduse, fără să-i moaie aripa în Bărăgan, seara de toamnă? Fiindcă peste zi citisem **Rămas-bun**, de Ileana Vulpescu, presimţeam că trecuse, întreagă, în lenea oacheşă a Melinei Mavros. Zice Mateiul, cel apărînd în pajerele tuturor asfinţiturilor ca un plop fără chipul primăverii în frunzele tremurătoare, că sînt unele seri care se întorc de demult. Ileana Vulpescu, născută în pervazele de aur ale Craiovei, probabil într-o noapte întoarsă din arhipelaguri de marmură ocolite rotund, cu zei în viaţă şi ape cu faţa verde, ştie să adune în golful unei odăi melancolice, aşternută cu scoarţe olteneşti, în care domneşte păunul şi ramura de merişor, fumul domol al amintirii, flori învinse de propria mireasmă, lentoarea văzută ca o mlădioasă captură, Fata Morgana de la miezul nopţii, nodul tangibil al iluziei stinse, un portocal fără pămîntul său — toate ca un harem de femei oarbe, bîjbîind să atingă urma paşilor de împărat din cărarea îngropată în uitări. Ileana plimbă pe sub sticla lumii farmecul fetei frumoase care, într-un iulie dintr-o vară fără ieşire la Marea Neagră (săraci lipiţi şi tot credeam în viitor), a acceptat să salte puţin cotul (eram vecini de bancă la examenul de admitere în Facultatea de filologie: Marinescu Ileana, Neagu Fănică) şi să mă lase să copiez la gramatica, şi poartă, în acelaşi timp, mîna fiicei sale Ioana (poate cea mai uimitoare nădejde şi promontoriul ei de fildeş), precum şi povestea doctoriţei Sînziana Hangan (**Arta conversaţiei**), pe care eu aş numi-o exasperanta putere a răbdării.

Alături de Ileana, timpul e o fugă blîndă sau o sanie de lemn trecînd prin răsărit de ninsoare. Îmi vine în minte bănuiala că, în tinereţe, cînd se-ntorcea la Craiova, în vacanţă (mai ales în vacanţa de Crăciun), măsurîndu-i umbletul, brutarii oraşului împleteau pîini înalte şi zvelte, cofetarii ridicau turnuri de zahăr, iar băieţii o salutau cu crenguţe de brad. Ea, surîzînd, aduna în colţuri de odaie veche nopţi stranii, icoane de lut, chipuri de taină şi toţi afluenţii rîului de adîncă şi caldă odihnă care e scrisul său. Aduna veghe, tristeţe, jocul întîmplării, fluturi imaginari, argintul învechit al vorbelor, vise hipnotice sau erodate, îndoieli şi umbre — materia din care poţi construi un spiriduş şi o baghetă cu care să furi o seară sau o noapte din serile şi nopţile altor oameni, ca să le dăruieşti apoi ceasuri de septembrie, la vie, un prepeleac cu patru căsuţe de grauri, struguri melancolici şi credinţa bătrînă că îndărăt e o lume ce-şi revarsă bucuriile în fagurii singurătăţii noastre. Pecetea nopţilor tîrzii, de toamnă şi de iarnă, stăruie deasupra cărţilor Ilenei Vulpescu. De aici, poate, şi neasemuita lor aromă de sărbătoare.

Marea sau muntele ploii

Un val de mare sculptat umblă prin Bucureşti şi se numeşte Ion Coja. Născut la Constanţa — oraşul instalat în ironii şi extazuri —, el îşi umple saltelele cu ierburi de mare, fumează cu pipă din spumă de mare, arde focul cu lemne azvîrlite de furtuni pe ţărm, îşi potriveşte mîncărurile cu sare de mare şi bea vin cu pumnalul unui căpitan de fregată, fără să se taie la limbă sau să-şi fărîme un dinte. După ce i-am citit romanul **Carnaval la Constanţa**, scris în manieră pirandellistă şi unamunescă („un fapt autentic este modulat pentru a deveni focarul unei critici generale a vieţii provinciale contemporane"), mi-am spus că mulţi dintre prozatorii noştri, care încearcă temperatura mării cu piciorul de lemn, ar tre-

bui să-şi trimită bărcile la iernat încă de la începutul lui aprilie.

Ion Coja aparţine mării ca şi luna, corabia ei de nuntă, şi de aceea îl iubesc definitiv.

Rudele noastre, plecate din Bărăgan la Dobrogea (ca să găsească pămînt!), ne scriau înainte de război: „Dragii noştri, aflaţi despre noi că marea e largă de n-o cuprinzi cu mintea, da'n-are tristeţea lacurilor de-acasă. Ţi-e urît s-o vezi mereu". Ştiu că urla în ei dorul de gîrle, bălţi, jepşe, fiindcă cei de mai tîrziu, cei din generaţia mea, şi-au format un stil pletoric, cu metafore abundente, în care dorul îşi mutase căpătîiul spre altarul de sub catarg. „Dragii noştri, veţi şti că marea e muntele ploilor, de aici vă vine vouă mana pămîntului". Scurt şi răspicat, în cîteva decenii, osul lor se clasicizase grec şi latin, iar marea se schimbase în lebăda izbînzii. Eu am văzut marea la vîrsta de douăzeci de ani şi-i invidiez pe cei ce s-au născut la malul ei. Pentru că uneori, de foarte puţine ori, cînd se apucă să cioplească destine din lutul pe care-l fură stepei, muntele ploii, adică marea, se schimbă în geniu al răului. E adevărat că lucrează, atunci, atent, migălos, cu degetele nervoase, cutreierate de unde de fosfor dens, cu privirea blîndă, numai cimbru violet şi petunii respirînd albastru, fermecată de năzărirea vreunui gînd păgîn, de care habar nu avea, dar mult prea pătrunsă fiind de voluptatea şi orgoliul creaţiei primordiale sfîrşeşte prin a uita repede de a închipui porţelanuri fine, rotocoale de opal, limpezimi de sticlă şi dă la iveală vlăjgani ca Ion Coja, care nu imploră niciodată pe nimeni, ci-şi smulg singuri, hotărîţi şi lucizi, bucuriile şi durerea din întîmplările ce alcătuiesc o viaţă de om. Aventură, moarte, triumf — şi nimic pentru cei neghiobi şi prea destui care dorm cu capul pe genunchii lui Dumnezeu şi gîndesc raiuri costelive în porturi abandonate. Şi de ce le-ar face marea daruri? se întreabă Coja. Marea-şi alege şi îndrăgostiţii şi victimele.

Ion Coja e un dramaturg de factură brechtiană (**Credinţa** — 1979), un lingvist orientat către problemele istoriei limbii române, care refuză delirul teoretic ce caracterizează în bună măsură cercetările actuale (**Gramatica raţională a limbii române — 1983**) şi pe deasupra a toate un prozator de aur, umblat prin taina din marginea mărilor; foamea de larg, de nodul substanţial al viziunilor fantastice şi-o satură prin studiu şi visare. Pe paftaua lui de matostat stă scris cu colţ de lup proaspăt răsărit cuvîntul ce dă titlul piesei sale de teatru: credinţă. El crede, întîi, în marea de acasă: dacă am Marea Neagră sub ochi îmi e bine şi atît. Într-o povestire (Moartea lui Nae), ce seamănă cu un bulgăre de sare vînătă, în care sună profund ornice de lemn şi se deschid, cu armonii de lacrimi, scoici încărcate cu amurg, cu patimi îndrăzneţe şi multă batjocură, Ion Coja ni se arată intrînd pe marea îngheţată (faptul se întîmplă aievea o dată la un pătrar de secol) şi auzim gheaţa zgrunţuroasă cum se bucură de întîlnire şi auzim cum tot ceea ce e în trupul lui val sculptat se împodobeşte cu ornamentaţii noi: crivăţul şi un centaur de zăpadă, răscolind somptuos vîrtejuri de crabi ţepeni, flăcările de pe comorile din adîncul genuin al apelor neatinse de păcat şi lumină şi severa zvîcnire a sîngelui din ameninţările căpitanilor de pe toate corăbiile purtînd pavilioane cu cap de mort şi, în cală, multe butoaie cu rom: la naiba, am să vă spînzur de catarg pe toţi cei ce nu iubiţi pescăruşii, delfinii, crustaceele, caii de mare, insulele cu mirodenii, palmierii, peştii zburători, piraţii şi drumul spre tropicul Capricornului. Crede apoi că puntea fericirii trece prin pragul casei părinteşti — restul e surghiun, amăgire şi vîslă ruptă. Şi crede sperînd că pîinea mîniei poate fi tăiată oricînd în patru, şase, opt, zece felii şi că poate fi înghiţită fără a o mai tăvăli prin venin.

Mi-e drag ca o scuturare de meri, pentru că se pricepe de minune să le scoată proştilor bătrîni apa din urechi. Dar, Doamne, Ioane, ce-o să le mai rămînă ăstora în cap dacă nu te hotărăşti să-i laşi în pace?!

„Şi sîntem gîndiţi în taină"

Florin Mugur e plin de noroiul gloriei tîrzii, bate pustiu în inima unui cui de aur, sparge sub tălpi gîlci de aromă şi e, în toate cîte se petrec, diavolul şchiop al poeziei româneşti contemporane. Ia ascultaţi-l cum jefuieşte seva cuvintelor:

Şi iarăşi mi se pare că-nţelegi
că mă retrag prin pulberea fierbinte
cu iepurii mei şchiopi, cu foştii regi
într-o orbire fără de cuvinte.

Ultima frază are punţi subţiri
şi porţi subţiri şi stă aşa, fragilă
pe ceafa galbenă a unui trandafir
ce-o ţine drept şi pîlpîie de milă.

Toţi băieţii care vin de la Galaţi la Bucureşti (cei de la Brăila vin pe jos şi vînează curci galeşe) pornesc cu trenul de la Dunăre, dis de dimineaţă, şi pînă la amiază au cucerit Calea Victoriei. Florin Mugur a venit de la Galaţi în generaţii succesive şi va rămîne în monumentul mahalalelor bucureştene ca un adevăr al ambiţiei şi al dorului de a fi prinţ, clovn şi rege. Trei meserii de rîsul lumii. Dar pe cuţitul lui atîrnă aerul unei crime din viitorul îndepărtat: pentru că Florin Mugur şi peste o sută de ani va colinda ca o himeră şi ca un nebun nopţile îndrăgostiţilor şi viaţa lor obligatorie şi le va sorbi sîngele din stele şi le va dărui lacrimi pe oglindă, ninsori superbe şi lunecări în genunea cuvîntului. Florin Mugur s-a născut să se prăbuşească în posteritate. Ne cunoaştem de o vecie sau de două eternităţi, mai

precis spus, ne cunoaştem de pe coasta de fildeş a unui Septembrie vechi (agonizau în jur povestiri din Mihail Sadoveanu, iar doctorul Petru Groza cumpăra struguri, stînd la coadă în rînd cu noi), bogat în întîmplări dulci şi mai puţin învălmăşite ca azi. Eram student întîrziat, era profesor de limba română într-un cătun de munte. Flutura necontenit o nuieluşă galbenă (un fir de răchită iscodit din basme?!) şi scria reportaje despre mineri şi o iubea pînă la suferinţă pe nevastă-sa — dragoste niciodată schimbată. Ani mulţi a bătut numai cărarea izvoarelor spre Dragoslavele şi Rucăr. Acolo, departe, în limanul vrăjit al limbii române, şi-a copt el merele vocalelor şi a furat o ramură de iederă fără de moarte.

Florin Mugur e printre puţinii poeţi care nu aparţin cîmpiei, pelinului şi vadurilor spre Dunăre (deşi umblă cu oasele prin memoria Galaţilor) şi pe care, în nesocotinţa mea, am ajuns să-l iubesc definitiv şi să-l arunc în gura lupilor prieteni. Mi-aduc aminte că, într-o seară (era la Mogoşoaia — ce timpuri, Dumnezeule, trăiau şi Mazilu şi Preda şi eu beam vin cu Lucian Raicu), corecta un vraf de teze ale elevilor din clasa a zecea de la Liceul Matei Basarab. „Ia o teză, la alegere, mi-a spus, citeşte-o şi noteaz-o". Teza era a elevei Maria Covaci — astăzi, bănuiesc, mamă de copii frumoşi — am citit-o şi am scris 9 (nouă). Fănică, mi-a zis el, eşti prea milostiv, la mine, fata asta n-a luat niciodată mai mult de 7 (şapte). Dar, ca orice om, are dreptul şi ea la întîmplări fericite.

Cam ăsta ar fi Florin Mugur + (plus) Iisus Christos răstignit în iarbă + (plus) gustul nostru pentru LAPTE:

E printre noi un sfînt - el are hainele
mototolite, el ne fură laptele
el are nervii obosiţi de milă
şi cele-o sută de fetiţe palide
vorbesc în somn
despre bătrînul hoţ.
Nimic nedemn: creierul lui
un mic circ alb
oprindu-li-se dimineaţa-n poartă.
Daţi-l afară din grădină, păziţi laptele
cineva spune: e un sfînt, dar întrebaţi-l
din ce trăieşte, ce mănîncă, de ce fură.
Îi pică fraged laptele
din barbă
iarba e udă ca un bot de miel.
Măcar de n-ar mai tremura cînd fură
dar el de cînd îl ştim e mort de frică
şi-aşa ne fură, tremurînd.
E seară.
L-am prins.
Cu braţul încordat îl ţinem sus.
Dar ce să-i facem?
E tîrziu, e prea bătrîn
alunecă înspre pămînt, se stinge.
Ce este sufletul decît un strop de lapte?
El curge pe podea
şi se înnegreşte.

Îndrăgostiţi de nefiinţa ierbii

La noi, în Bărăgan, mestecenii sînt năluci ale unor iubiri neîntîmplate, păsările sînt amintirea iubirii din noaptea cînd înfloreşte secara — real sau închipuit cu maci e numai grîul, nemărginirea şi cîntecul.

Aurel Buricea se înscrie în imensa cîmpie a Brăilei ca un umblet de căruţă trasă de cai aritmetici, ca un păr şi ca un măr (înălţaţi) într-un cuib de barză şi patru cuiburi de rîndunici. Lerui-ler, pe cînd cîntam colinde pe malul Călmăţuiului şi iubeam o fată dobrogeană, gîlgîia în mine dorul de a ajunge în comuna Ulmu (cea mai veche şcoală din judeţul Brăila — 1796 —) şi de-a mă topi în satul Mohreanu, ca să mă întîlnesc cu o fată pe nume Argentina, care îl iubea pe un prieten al meu şi eu vroiam să-l înşele cu mine. Nu s-a întîmplat povestea minunată, aşa că să ne întoarcem la Aurel M. Buricea. E, astăzi, directorul şcolii unde au învăţat şi părinţii lui. Viile şi livada intră în clasa întîi, a doua şi a treia, în clasa a patra şi a cincea intră numai pepenii şi dovleceii, iar din clasa a cincea pînă într-a opta intră amintirile, care devin melancolii. Plopi înalţi şi albi ca visul, Călmăţui fără vapoare, izvoare fripte şi urzici, cît de mult mi-am julit genunchii şi coatele în iarba înaltă şi colindată de caii tuturor celor care îmi furau iubitele. Parşiv cuvînt: trădat, toată viaţa am fost iluminat de trădări, de iubirile pe care le ţin în suflet ca mîngîiere pentru bătrîneţe. Aşa cum spune şi Aurel M. Buricea:

...la marginea depărtării
se află cimitirul vechi
şi pe crucile roase de lacrimi
putrezesc numere adorate.
vai cum plîngea singurătatea
cu gura de umbră a cuvîntului...

Dincolo de satul Ulmu şi de Călmăţui începe uimirea. Acolo, cîmpia este un bot de viţel smuls de la ugerul vacii. Cîmpia începe şi se răspîndeşte în destin, destinul se află într-o fîntînă părăsită. Bărăganul — priveliştea nimănui, numai a mea şi a matematicianului Buricea. Va să zică, ne putem înscrie sub cupola de cleştar a singurătăţii, doi prieteni îndrăgostiţi de nefiinţa ierbii şi de izvorul ei verde. Lîngă comuna Ulmu, asfinţitul ia degete de călău care înjunghie mirifica izbîndă a lumii: oaia, mielul şi berbecul. Zice Aurel:

...spiritul singur tremura
cum vulturul căzînd din cer
moartea-mi ninge gura
cînd viaţa arde-n ger...

Nea Manole Buricea, fost circiumar, fost agent fiscal, fost prizonier în două războaie, — el zice: prizioner — fost prezent în toate miturile cîmpiei și rămas definitiv în admirația mea și a părului din fundul curții (acolo sprijinim noi berbecii și țapii ispășitori), spune mai frumos decît Aurel: în cîmpie nimeni nu moare niciodată, eu îmi iubesc nevasta și copiii, ăștia sîntem, domnule Fănică. Tovarășe Manole, îi răspunde peste șase împletiri de drumuri, ăștia sîntem și de aceea cîmpia Brăilei înviază mereu prin morții noștri. Dealtminteri, nea Manole, noi doi (Aurică e plecat după vin) împingem cu o vîslă de lut valurile nostalgice către Gura Gîrliței, acolo unde Călmățuiul și toate păcatele ierburilor, ale grîului și ale orzului (pe ale noastre nu le mai punem la socoteală, sînt prea multe) se aruncă fericite în Dunărea albastră. Aurele și nea Manole, și mamă Maria, de ce iubim noi atît de mult cîmpia Brăilei ?! Pun întrebarea și am și un răspuns — acel răspuns fiind al dumneavoastră: nicăieri, ca aici, nu asfințește soarele mai frumos în septembrie. Ce frumoase fîntîni, ce iubire de oameni!

În teoria mulțimilor, în libertatea prieteniei, în adunarea Fetei Morgana cu vaste răsărituri de lună, privite și petrecute în prepeleacuri, în bostănării veșnic supuse vrajei și mai ales în viile jefuite de copii și de grauri, precum și în bălțile obosite de prea mult pește, Aurel M. Buricea e un zdrahon de prinț neliniștit. Dacă stau să mă gîndesc bine, Aurel M. Buricea e un poet care zămislește matematici și un matematician care așează metafore pe semnul secăderii, fiindcă el știe că-n desfrunzirile Bărăganului, viscolul și arșița se adună în strofe, în vers, în picătură de rouă. El e fir de alior lîngă o cumpănă de fîntînă.

Domnul David

Coboram, fluierînd, de pe Vîrful cu Dor. Mă bătea cu lună plină, mă scăldam în valul ei. Într-un fel, eram destul de amărît, fiindcă pierdusem la zaruri pălăria mea de pai — cît pe-aci să-mi pierd și capul, din cauza unei domnițe cu zulufi de lampă verde, fată de pădurar vreau să zic. Deci, cu nițelul cap rămas pe umeri, mă grăbeam s-ajung acasă, adică pe celălalt munte, Cumpătul. Duhul zăpăcit al brazilor (sau al nopții, cine mai știe?!), un copil cu aripi de fluture, multiplicat într-un milion de exemplare albastre, ședea rezemat de-un mesteacăn și citea povești cu zîne. Pe undeva, în fundul văii, curgea Prahova și mai era și un crîng de aripi.

— Bună seara, Fănuș Neagu.

— Bună seara — și înghețai. Vorbeam c-un urs.

— Nu te speria, sînt blînd. În Carpații de curbură mi se spune domnul David. Te știu de mult. Nu-i așa că te-ai însurat cu fata aia care mergea pe jos de la Grădiștea la Amara, 10 km, ca să ridice lefurile învățătorilor?

— Văd c-o știi mai mult pe ea.

— Asta pentru că o visezi tu des. Și eu sînt pe-acolo, prin visele tale. Ce mirări are doamna?

— Nici una.

— Spune-i să ia seama și să alunge primejdia.

— Nu m-am îndrăgostit, domnule David, de fata pădurarului, mai mult am zîmbit.

— Bătrînul Sadoveanu spunea mai frumos, spunea: zîmbi a rîde fata aceea.

Jderii, duhurile-fluturi, patru veverițe și-un bursuc toți scriau povești — cu labă de zeu, dragă Nichita Stănescu, Gheorghe Tomozei, Mircea Micu și Aurel M. Buricea — numai eu le trăiam.

Și zise Ursul:

— Cine ți-a ciugulit pălăria?

— Costi Țoghiu Caraforu.

— Grecul? Păi, ăla parcă se stabilise definitiv la Bran.

— A plecat, s-a-ntors... asta-i viața.

— Adevărul curat e că Țoghiu Caraforu n-a azvîrlit el zarurile, dar le-a **menit**.

— Domnule Eugen Barbu!

— Scuze, domnule David, jumătate din lume mă confundă cu Ion Băieșu, iar ce rămîne, cu Eugen Barbu. La Craiova, la meciul Universității cu Benfica, patru inși au sărit cu cuțitele să mă taie că l-am jignit pe Cămătaru. Norocul meu că le-a strigat unul de pe gard: mă, nenorociților, nu-i Eugen Barbu, e Fănuș Neagu, sărutați-l pe gură.

— Nu-ți fă inimă rea cu pălăria. P-ăia care ți-au cîștigat-o — niște potlogari — mîine, cînd ies la izvor, nu pentru că mi-ar fi sete, ci pentru că-și descîntă acolo de dragoste o fată oacheșă, o să-i fugăresc pe vale pînă pierd toate lucrurile. Pe seară, ți-o aduc. O pun la ușă, nu intru, ca să n-o sperii pe fiică-ta, pe Anitta. Ce dracu, n-ai văzut că zarurile erau umplute cu argint viu? Păcat de Dumnezeu să lăsăm pălăria aia să facă umbră pe alt cap.

— De unde vii, domnule David? Pari cam obosit.

— Obosit? Cad din picioare. E-he, viu tocmai de la Cîmpulung-Muscel, leagănul visării lui nea Tudorică Mușatescu. Anul ăsta, soția mea a ținut morțiș să ducem puii la smeură pe teritoriul comunei Bughea de Jos. Copiii mei, dar nu prea au imaginație, tot timpul trag să intre-n satul Dragoslavele, ca să fure o roată de căruță.

— Veniți cu ei, într-o noapte, la București. Am casă mare, faguri de miere. Îl chem și pe Gheorghe Pituț...

— Oh, nu, la București nu merg.

— Primăvara și toamna e foarte frumos în București.

— Iarna, ce faceți?

— Păi, ziua lucrăm — scriu bine și cu plăcere, iarna — seara ne ducem la teatru sau la Casa Scriitorilor.

— Fiindcă veni vorba, ce mai face Horia Lovinescu, mai iubeşte?
— Aşa şi aşa, domnule David. A mai îmbătrînit şi Horia.
— Frumos bărbat a fost în tinereţe.
— E şi acum.
— Cînd aveaţi casă de creaţie la Pelişor veneam, noaptea, şi mă uitam la el cum se cufundă în romane poliţiste. I-am furat vreo patru. Cam franţuzit, tipul, nu-i aşa? Dar Zincă ce mai scrie?
— Spionaj, contraspionaj.
— O să-nceapă să-şi scrie memoriile, ascultă la mine. Nu prea am încredere în ăştia: Zincă, Mărgeanu, Chiriţă, Sălcudeanu... Poliţiştii naivi sînt periculoşi. D.R. Popescu?
— Mister. Dau o bere şi-un cal, domnule David, dacă-mi spui dumneata ce urmăreşte?
— Ascultă, mă iei drept Vintilă Ornaru?!
— Sînt pacostea unei iubiri neghioabe.
— Cu toţii greşim.
— Bine c-ai adus vorba. Cînd îi fugăreşti p-ăia care mi-au cîştigat pălăria, fii atent să nu te-mpuşte.
— N-au voie. După lege pot să ridice arma împotriva mea numai după ce-am făcut pagube în valoare de 40 000 lei. Cunosc bine codul penal şi am grijă să n-ating niciodată plafonul. La 30—35 000 lei mă opresc.
— Cine a mîncat iepurii de casă de la vila Universităţii?
— Soţia mea. Erau şase, a mîncat patru şi a mai lăsat doi pentru prăsilă. Domnule Fănuş Neagu, te ştiu prieten cu Romul Munteanu — ce-i în capul universitarilor de s-apucă să dea cu pietre într-o ursoaică fătată? Se credeau la adăpost, fiindcă locuiau la etajul I? Norocul lor că nevastă-mea nu iese din cuvîntul meu.
— Domnule David, nu te-a înfrînt nimeni, niciodată?
— M-a înfrînt Mioara, femeia de serviciu de la vila 2 a Uniunii Scriitorilor. Era în ajun de Crăciun, dumneata, Mircea Micu, Mihai Bandac, Ungheanu, doctorul Boanchiş şi doctorul Vîrtej, bravul vostru amic Mihai Cîrciog, cîntaţi colinde în hol. Era şi-o voce de femeie. Stranie.
— Trecutele noastre iubiri.
— Ascultam. Din Carpaţii de curbură, în Bucegi şi pînă-n Retezat se lumina o noapte blîndă, cuviincioasă, dreaptă şi la locul ei în ninsoare. Mioara fierbea caltaboşii. Ce miros, domnule Fănuş Neagu! Sînt urs furnicar, Laurenţiu Fulga poate să depună mărturie, a fost prizonier şi a mîncat furnici, am deschis uşa şi, pîş-pîş, am vrut să scot din cratiţă o bucăţică de caltaboş, aşa cum face pictorul Piliuţă sau arhitectul Bogos, — lacomi bărbaţi — dar m-a simţit Mioara. A luat mătura şi m-a pocnit la mir: du-te, mă, naibii, domnule David, nu vezi că-s nefierţi? Vino mîine. De ce oare cred femeile de servici că noi, urşii, trebuie să stăm în bîrlog şi ele să ronţăie coadă şi urechi de porc prăjite... Ei, dar e cazul să ne spunem bună dimineaţa, se cască de ziuă.
— Bună dimineaţa, domnule David.
— Bună dimineaţa, Fănuş Neagu, mă duc să mă culc. Fii atent, nu mai scorniţi mereu poveşti aiurite despre mine. Sînt un urs bătrîn şi n-am nici timp, nici chef să dau desminţiri. O să mă culc în tufele de smeură de dincolo de vila 10. Spune-i fetiţei tale să nu calce pe-acolo înainte de amiază. La revedere şi s-auzim numai de meri scuturaţi de urşi.
— Bună dimineaţa.
Jderii, duhurile-fluturi, patru veveriţe şi-un bursuc scriu poveşti. Mă lipesc cu spinarea de un brad şi intru în rînd cu ei. Deci: noapte de vară. Coboram, fluierînd, de pe Vîrful cu Dor...

30 august 1983

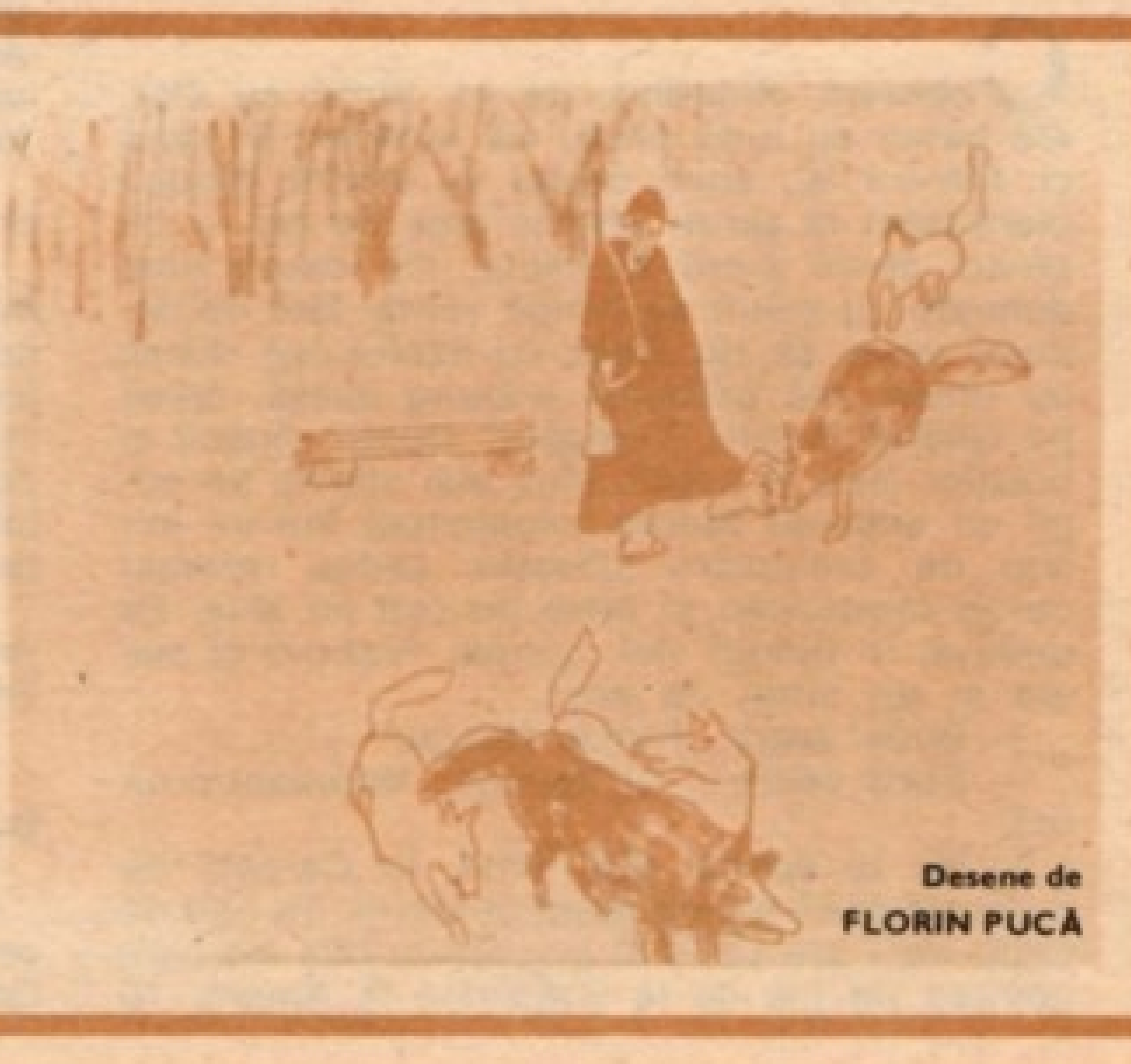

Desene de
FLORIN PUCĂ

VASILE BĂRAN

MICROSCHIȚE

• ROMAN POLIȚIST

M-am retras în camera mea și am desfăcut plicul. Pe o hîrtie albastră scria: „Vino la ora 6 în locul pe care-l știi."

M-am dus. Banditul era acolo. Stătea pe un scaun, cu picioarele desfăcute și ochii umflați, așa cum stau, de obicei, bandiții. M-am așezat alături și-am luat împreună două sticle cu vin negru.

— Ei, ce zici? și-a arătat el șișul.

— Ce să zic?

— Nu ți-e teamă?

— Nu.

— Bine, mi-a spus el, și mi-a înfipt șișul în inimă.

Apoi am comandat încă două sticle cu vin și am rîs împreună pînă la ora 12 noaptea,

cînd am fost invitați să părăsim localul,

fiind ora închiderii.

• GRATITUDINE

Ieșind pe străzile orașului, Leul cel roșcat, din carne și oase, tresări și își simți inima bătînd, iar nările se porniră să-i tremure, acoperit de fericirea de neînlăturat adusă, deodată, în suflet de imaginea din fața-i: propria sa statuie. Era un leu de piatră gri, un leu pletos, un leu cu ochi și frunte din piatră gri, un leu cu coadă de piatră și smoc din piatră gri, un leu cu gheare rotunde din piatră încremenită și, drept răsplată, leul cel roșcat, din carne și oase, îi dădu să roadă un os. Leul din piatră însă îl aruncă sculptorului.

• FILM

Deîndată se deschise o ușă și pe terasă ieși femeia aceea, căreia i se spunea vedetă. Venea direct de la bucătărie, știa că va fi filmată, și își ștergea mereu mîinile de șorț. Dintr-o altă încăpere răsări o fată cu părul de un blond strălucitor, lipindu-se repede de brațul mamei sale. Am știut că era mama ei după surîs: amîndouă surîdeau la fel, puțin forțat.

Ceva mai tîrziu, reporter fiind, am aflat tot ce se întîmplase, și nu de la vreun vecin, sau de la vreun prieten, ci chiar de la ea, vedeta.

• PROTECȚIE

Se pare că natura, ținînd seama de cazurile în care ar putea fi provocate șocuri, și-a înzestrat creațiile cu darul rar de a ști să se adapteze oricăror condiții. Unul dintre primele sisteme de apărare, cum s-a dovedit, e să te prefaci că nu pricepi.

Asemenea mielului.

— Și chiar nu realizezi ideea? a fost el întrebat. Uite, am să-ți explic. Privește cu atenție! Mă urmărești?

— Nu, nu, prefer să nu înțeleg, decît să fie adevărat! — s-a scuturat mielul.

Nefericitul! Nimerise într-o expoziție cu titlul „ „Animalele de pradă în pictură".

• MĂRTURISIRE

— Și ce vrei să spui? Hai spune! Te opresc eu? Eu nu te opresc, fratele meu. Eu n-am oprit pe nimeni niciodată. Poate el să zică orice-ar vrea. Să spună chiar că sania nu e car. Îl las. Zi-i, frate, îi zic. Bineînțeles că sania nu e car, dar eu îl las. Să spună ce vrea. Tu ce-ai de spus? Vorbește deschis. În definitiv, chiar dacă ai zice o năzbîtie, o prostie, îți sînt prieten. Nu mă iau eu după alde... la spune, fratele meu, ce te doare? Ai curaj, curajul e mama sănătății. Fii bărbat, cum zicea bietul Caragiale, ce dracu', nu sînt eu aici? Ce dracu' de stai așa amorțit? cum zicea și bietu' Mușatescu, pe care l-am cunoscut personal. Ți-am spus: sania nu e car.

— Bine, îți spun, se hotărî prietenul:

Voiam să-ți spun că nici carul nu e sanie.

NIC. NICOLAESCU

DUMITRU DINULESCU

SIMFONIA LACULUI

A fost o chestiune mai demult cu o fată, căreia eu i-am spus Linda. „Linda" înseamnă în limba spaniolă „Frumoasa". Era într-adevăr frumoasă. Nu era însă una singură. Erau două.

Din ele eu am făcut una. Adică un ideal.

De amîndouă aceste fete mă leagă amintiri în legătură cu lacul Herăstrău. Un lac specific de parc, fără accidente, fără mistere, cu bărci, cu sălcii, cu bănci în jur. Chiar cu o insulă-n mijloc. Sau două, nu mai știu.

Acum parcul și lacul mi se par flasce.

Atunci nu mi se păreau.

Ies eu odată cu Linda pe lac. Cu barca. Linda era studentă la Teatru. Linda de care vorbesc acum. Cealaltă era funcționară.

Deci ies eu cu Linda pe lac.

Vîsla, ah, doamne! vîsla se-nșuruba obosită, obosită de-atîta bătaie-n lac, și Linda părea obosită și eu păream obosit, era o oboseală îngrozitoare în acea după-amiază, care era și ea obosită.

Linda ce făcea? Cînta, ce să facă? Doar melodii franțuzești. Avea ochelari de soare. Eu n-aveam ochelari de soare. Suport bine soarele, chiar dacă sînt pe lac. Îmi place soarele. Îl iubesc la nebunie.

Soarele se lungea pe cer. Era ca o femeie goală întinsă pe-o sofa. O femeie obosită, după ce-a spălat vasele, a spălat, a cîrpit și-acum se odihnește. Așa și soarele.

Dar eu o iubeam pe Linda. O iubeam ca un netot ce eram. O iubeam la nebunie.

Fusesem cu ea și la restaurant, altădată, acolo am dansat, am discutat, am mîncat, am băut, am fumat și-n total am flirtat. Deși eu o iubeam. O iubeam la nebunie. Și-n loc să acționez ca un nebun ce eram, flirtam.

Linda mă suporta. Abia ieșise dintr-o idilă serioasă și-acum mă suporta pe mine. Mi-a spus asta. Eu i-am dăruit o brichetă, acolo, la restaurant. Dar bricheta nu mergea. Totuși Linda a primit bricheta. Deși avea brichetă, o brichetă care mergea, cu gaz, iar a mea, care nu mergea, era brichetă pentru benzină, care-ți cam împute mîna cînd lucrezi cu ea. I-am dat și-un bilețel. Care a făcut-o să se simtă prost.

Dar nici un moment n-aveam eu gînduri ascunse cu Linda, nimic, doamne ferește! adicătelea nu cumva s-o atrag eu în apartamentul meu, o iubeam prea mult ca să fac asta.

Și-atunci mergeam la restaurant, ne plimbam pe lac, îi dăruiam o brichetă care nu mergea și-i mai scriam și un bilețel în care-i mărturiseam că ea îmi cam plăcea!

Cum puteam să fiu atît de naiv? Acum, cînd mă gîndesc, îmi vine să urlu, nu altceva...

Dar atunci era deasupra noastră soarele, ea sta cu ochelarii-n soare, cînta melodii franțuzești, și-i ghiceam în stele. Da, în stele! Aveam un prieten astrolog și acum îi spuneam și ei concluziile lui.

Linda privea prin ochelari soarele.

I se prevedea mare succes în branșă.

Pînă la urmă n-a avut. Ea singură a dat cu șutul la succes. Cum a dat și-n mine, care-o iubeam profund, sondam în sufletul ei ca un excavator, dar eu nu știam că nu în sufletul ei excavam, ci tot în sufletul meu, în care făcusem o parcelă de-ncercare, în care nu era decît umbra sufletului ei...

Dar ce-i păsa ei de umbră!

Vîsla se scufunda obosită. Soarele era obosit. Și eu eram obosit. Datorită însă prognozei optimiste, Linda se-nfiorase. Chiar stătea cu picioarele goale în apă și apa rece o-nfiora pe deasupra.

Noaptea o visam pe Linda. O țineam în brațe, subțire și tandră, și durerea mea o-nconjura cu-aceste brațe în timp ce probabil Linda dormea liniștită, iar eu hălăduiam prin acele cîmpii ale somnului.

Cam atît despre lac, în această dulce simfonie, cam atît despre lac, peste care se lasă și-n această noapte povara amintirii și stelele nu pot pătrunde prin pătura noroasă și lacul stă mort, sinistru, înviat în memoria mea pentru a muri din nou, fără dorință să mai trăiască și Linda e acum, poate, la altă margine de apă sau chiar într-o apă, într-o cadă poate, iar pe mine nu mă interesează nimic.

Îmi tulbur numai insomnia cu o imagine de demult, o femeie tolănită-n barcă, sub soarele obosit, cu ochelari de apărare și tălpile picioarelor atîrnînd, înfiorate, în apă. În apa lacului.

Iar eu... eu cu prognoza aceea, optimistă, atît de mincinoasă... Ca orice prognoză optimistă... nu?

NIC. NICOLAESCU

PLANETA UITATĂ ÎN VIITOR

• Marea mărturisire

Adepţii ritului curios nu prea s-au dovedit îngăduitori cu adepţii ritului mut.

Caracteristica primilor: o frapantă curiozitate faţă de ce visau cei din urmă! Dar nu reuşeau niciodată să obţină confesiuni sau mărturisiri de la aceştia!

Şi cîte n-au încercat!... De la insuportabila tortură a strîngerii braţului între două pleoape necruţătoare de copil plîngăcios şi pînă la ameninţarea că vor întoarce spatele pentru totdeauna celui interogat... În zadar!

Cei interogaţi aveau o rezistenţă de fier!...

În cele din urmă s-a apelat la Marele Storcător, care, folosind un aparat sofisticat, greu de descris, îi băgă în aceeaşi oală pe toţi.

Dar nici el nu a putut să obţină vreun rezultat de la muţi.

Doar un suc roşiatic şi nebulos, ce se răspîndi iute în vid, asemeni cozilor de cometă, care devin nevăzute atunci cînd presiunea-i prea mare.

•Egobuşii

Egobuşii au firi meditative. Iubesc amurgul şi urăsc, mai mult ca orice, tehnicile de comunicare.

Se spune că în ziua în care un egobuş mai isteţ s-a năpustit în piaţă anunţînd cu o voce victorioasă că a descoperit aparatul de văzut imagini mişcătoare, concetăţenii i-au dat cu o bîtă în cap.

Sunetul a fost înregistrat, impactul dintre lemnul noduros şi osul calotei putînd fi auzit de atunci în fiecare dimineaţă, la un megafon, instalat special pentru activitatea de cercetare.

Efectul e miraculos, egobuşii putînd să se bucure de atunci de nişte amurguri superbe alături de egobuşele lor.

• Goşii, postgoşii

Goşii şi postgoşii sînt acei teoreticieni ai esteticii care, din zori pînă-n seară, îşi cară la palme cu o intransigenţă de nedescris.

Procedura e următoarea: se aşază în două rînduri, într-o parte, cei care dau palmele, în alta, cei care le primesc cu stoicism.

Loviturile curg fără întrerupere, ca apa din cişmeaua deschisă, sau ca sucul de roşii, pe banda rulantă, alături de cutiile de conserve.

Cînd cei care pălmuiesc au obosit, schimbă locurile cu cei care abia se mai ţin pe picioare.

Între timp, gesturile se prind în mecanica lor, victime şi călăi sînt tot mai lipsiţi pînă şi de cel mai umil elan euristic.

Întrebaţi de ce fac toate acestea, mai au puterea să bîiguie că adevărul gestului e liber de orice context şi că nu-i treaba unor profani împuţiţi să se bage într-o polemică elevată. (I.N.)

SOFISTUL

— De unde eşti? — într-un bazar a fost întrebat un rob
De un mare neguţător.
— Sînt Pitagora din Samos...
— Şi unde ai învăţat carte?
— În Egipt... La cei mai mari sofişti...
— Eu te-aş cumpăra dar ce aş putea învăţa
De la tine?
— Nimic! Eu pot doar să-ţi amintesc din cînd în cînd
Că tu nu eşti ceea ce te crezi...

ŞTEFAN TCACIUC

GEOFFREY CHAUCER

Părintele poeziei engleze, GEOFFREY CHAUCER (1340—1400), a fost una dintre cele mai fecunde, mai colorate, mai mirifice personalităţi ale evului mediu englez. Slujbaş public, om de curte şi diplomat, a cunoscut îndeaproape lumea timpului său, cu oameni din toate categoriile sociale. Cărturar de cuprindere enciclopedică, fin observator şi analist, înzestrat cu un rar întîlnit har de povestitor şi de portretist, a dăruit posterităţii, prin opera sa capitală *Povestirile din Canterbury*, o frescă vie, atotcuprinzătoare, a societăţii secolului al XIV-lea. A lăsat şi ceea ce se consideră a fi primul roman din literatura engleză, amplul poem *Troilus şi Cresida*. (Amindouă lucrările au apărut şi în limba română). Înainte de aceste supreme realizări, işi făcuse mîna scriind în variate tipare de versificaţie un mare număr de poeme de mai mici sau mai mari dimensiuni, cîteva dintre acestea alegorii, folosind un procedeu des întîlnit în literatura vremii şi anume viziunea onirică. Un asemenea poem este şi *Divanul păsărilor*, din care prezentăm mai jos două fragmente inedite. Tema poemului este prilejuită de o sărbătoare de la începutul primăverii — corespunzătoare Mărţişorului nostru — cînd, conform legendei, păsări de toate soiurile se întîlnesc pentru a-şi alege perechea. În cel de al doilea fragment asistăm la „luări de cuvînt", în „parlamentul păsărilor" pe marginea unei dispute amoroase. Umorul ce se degajă din aceste scurte mostre ale vervei lui Chaucer este o însuşire de căpetenie a poetului, manifestată sub diferite aspecte în toată opera sa.

DIVANUL PĂSĂRILOR

Viaţă scurtă, artă-ndelungată,
Silinţă-n draci, izbîndă fără soare,
Desfăt firáv ce lunecă pe dată:
Poftim Amor! încît cu spaimă mare
Privesc a sale fapte de mirare;
La el de cuget, vîrtejeli mă trec,
Şi nu ştiu de plutesc au de mă-nec.

Măcar că însumi n-am habar de-Amor,
Nici ce fel alor săi le dă simbrie,
Se-ntîmplă-n cărţi să aflu deseori
De-a lui minuni şi aprigă mînie.
Stăpîn şi domn cetesc c-ar vrea să fie;
Rău cum îi, nu cutez să zic decît:
«Păzească Domnu' asemeni domn!»
şi-atît.

Şi din plăcere şi spre-a învăţare
M-adăp din cărţi, precum v-am arătat.
De ce să spun aceste? Bunăoară
Mai ieri să răsfoiesc mi s-a-ntîmplat
O carte scrisă-n slove vechi, de-altdat,
Şi vrînd să-nvăţ un lucru anumit,
Chiar pe nerăsuflate-o am cetit.

Precum din ţarini vechi, zicala spune,
Răsar tot holde nouă an de an,
Din cărţi mai vechi la fel aflăm minune
De doxă proaspătă. Şi-acum taman
La miez ajung, să nu pierd vremea-n van:
Întru desfăt purtat pe-a ei aripă,
Întreaga ziuă îmi păru o clipă.

Cea carte ce o pomenii mai sus
Purta pe scoarţă titlul său, anume:
«Visul lui Scipio de Tullius»,
Şi-n şapte glave povestea cam cum e
Cu sufletele-n cer şi-n iad şi-n lume,
Iar eu, pe scurt, nu mă voi da-ndărăt
Din ce cuprinde miezul să v-arăt.

Aflăm cum Scipio a mers întins
În Africa la craiul Masinissa,
Care voios în brațe l-a cuprins;
De-al lor taifas plăcut mai zice scrisa,
Cum stară pîn' ce ziua stinsu-mi-s-a,
Cum ápoi Africanul mult iubit,
Străbunul său, în somn i s-a ivit...

Cînd zările-au pălit și s-a-nnoptat
Spre-a da și dobitoacelor hodină,
Mă îndreptai și eu atunci spre pat —
Ca să cetesc nu mai aveam lumină —
Cu inima de gînduri grele plină,
Fiindcă nu-mi lipsea ce nu doream,
Iar ce-aș fi vrut, aceea nu aveam.

Și-ntr-un tîrziu, cu sufletul sleit
De truda zilei, m-a ajuns curînd
O toropeală, și m-am adîncit
În somn ca de pe alt tărîm, visînd
Cum Africanul, tot în cel veșmînt
În care Scipio-l văzu altdat,
Sta dinaintea mea la cap de pat...

* * *

Gîscanul, cucul și cu rața-n cor
Făcură-atunci: «Ga-ga, cu-cu, mac-mac!»
De-am surzit. Le zice rața lor:
«Aistea toate nici doi bani nu fac!
Dar de cojocul lor găsesc eu ac.
Județ rostesc cinstit, ca băltăreață,
De-o fi să pară fiere au dulceață!»

«Eu ca viermar — le zise cucul prost —
Spre binele obștesc mă leg aice
Acestei cestiuni să-i dau de rost.
Izbavă să ne-aduc voi fi ferice.»
«Ba mai așteaptă!» guguștiucu-i zice.
«Ia de la mine-această-nvățătură:
Mai bine, cînd vorbești, să taci din gură.»

«Eu-s grăunțar, din cei mai nedomnești,
Știu asta, și priceperea mi-i slabă,
Dar bine-i gura să ți-o hodinești
Decît să te amesteci în vreo treabă
La care n-ai știință nici o boabă;
Altminterea te-ncarci de doamne-ajută,
Căci mult scîrbește slujba prost făcută»...

Cînd păsările-n baltă trăitoare
Și-au spus apoi — sfat nu prea lung ținînd —
Tot ce-au avut în gușă fiecare,
S-au învoit, toate-ntr-un glas și-un gînd,
Ca gîsca, cea cu rost plăcut și blînd,
«Pentru noi toatele să ia cuvîntul.»
Și se rugară: «S-o ajute Sfîntul!»

Deci pentru zburătoarele de baltă
A gîgîit ea după cum urmează:
«Tăcere! Ascultați cu toți deolaltă!
Socot că judecata mea-i mai brează!
Urăsc zăbava — mintea-mi viu lucrează.
Pe scurt, povața mea: de nu-l iubește,
Să-și ieie alta — are balta pește!»

«Ei, chiar că judecată gîscănească!
Sări cioroiul. Doamne, de n-ai mai...
Așa-i cînd gura-ți lași să trăncănească!
Vorbiși ca proasta-n tîrg. Dacă tăceai,
Să știi că filosoafă rămîneai.
Așa-i cu prostu: n-are ce să facă,
El prostu dacă-i prost, nu poa' să tacă.»

Prezentare și traducere de
DAN DUȚESCU

ION BĂIEȘU

ZÎMBETUL

Nu înțelegeam de ce vecinul de sus îmi zîmbea în fiecare dimineață, la întîlnirea din fața liftului, cu gura pînă la urechi. Azi un zîmbet, mîine, alt zîmbet, poimîine, o conversație de rutină despre ultima etapă de fotbal, pentru ca, în ziua următoare, să mă întrebe dacă nu cumva o anumită parte din balconul meu, nefolosită, ar putea fi folosită de el, în sensul adăpostirii unei curci pe care a primit-o cadou de la un cuscru din provincie și pe care nu o poate sacrifica înainte de a fi temeinic îngrășată. Timid cum sînt, nu am putut refuza propunerea și m-am trezit că familia mea s-a înmulțit cu încă o ființă vie. Atît de vie încît au fost numeroase nopți pe care nu le-am putut dormi din pricina faptului că a trebuit să duc o îndelungă dezbatere filozofică cu soția, pe marginea faptului că, dacă o rață măcăie, iar o gîscă gîgîie, o curcă nu poate curcăi, drept pentru care s-a făcut apel la toate dicționarele aflate în circulație, ajungîndu-se pînă la propuneri de divorț.

Simpaticul meu vecin mi-a explicat, peste numai o săptămînă, că intenționează să amîne sacrificarea curcii pentru un posibil botez în familie și a adus pe balconul meu o cușcă în care se afla un iepure de casă și o rață. Cum el uita în anumite zile să le aducă hrana cuvenită, animalele mă vizitau în dormitor și la masa de lucru, uitîndu-se în ochii mei cu o nedumerire pe care eu o înțelegeam întrutotul. N-au trecut decît două săptămîni și vecinul meu m-a rugat să-i găzduiesc, pentru o singură noapte, un nepot din provincie, care venise în localitate în vederea angajării unui avocat, care să-l scoată dintr-o belea. Cum încurcătura s-a dovedit de mai lungă durată, nepotul a primit vizita tatălui său, astfel încît canapeaua din sufragerie a trebuit să fie extinsă la maximum. Firește că rudele vecinului nu veniseră cu mîna goală, ele dispuneau de mai multe damigene și păsări, care au fost depuse tot pe balconul meu. Tot el, vecinul, m-a anunțat într-o dimineață că a tocmit niște meșteri zugravi, drept pentru care și-a mutat sufrageria în sufrageria mea, inclusiv mobila din bucătărie. El mi-a cerut, de asemenea, îngăduința să spargă plafonul pentru a devia o conductă de apă și una de gaz aerian. Situația devenise aproape insuportabilă și mi-am îngăduit să-i atrag atenția, respectuos, că exagerează. El a fost de acord, și l-a trimis pe tatăl nepotului înapoi acasă, în provincie. Am răsuflat ușurați cînd, peste o lună, însuși nepotul a trebuit să plece, fiind convocat de anumite organe să săvîrșească o iminentă pedeapsă corecțională. Fericirea mea nu a mai cunoscut margini în ziua în care vecinul a lichidat curca în vederea unei cumetrii mult așteptate. Am început să-l îndrăgesc și să-l laud aproape zilnic în fața soției.

— Vezi, totuși, că e un om drăguț și cumsecade?! ne simțim din ce în ce mai bine în vecinătatea lui. În mai puțin de cîteva luni am cîștigat o sufragerie și un balcon în plus. S-ar putea să avem și alte surprize plăcute.

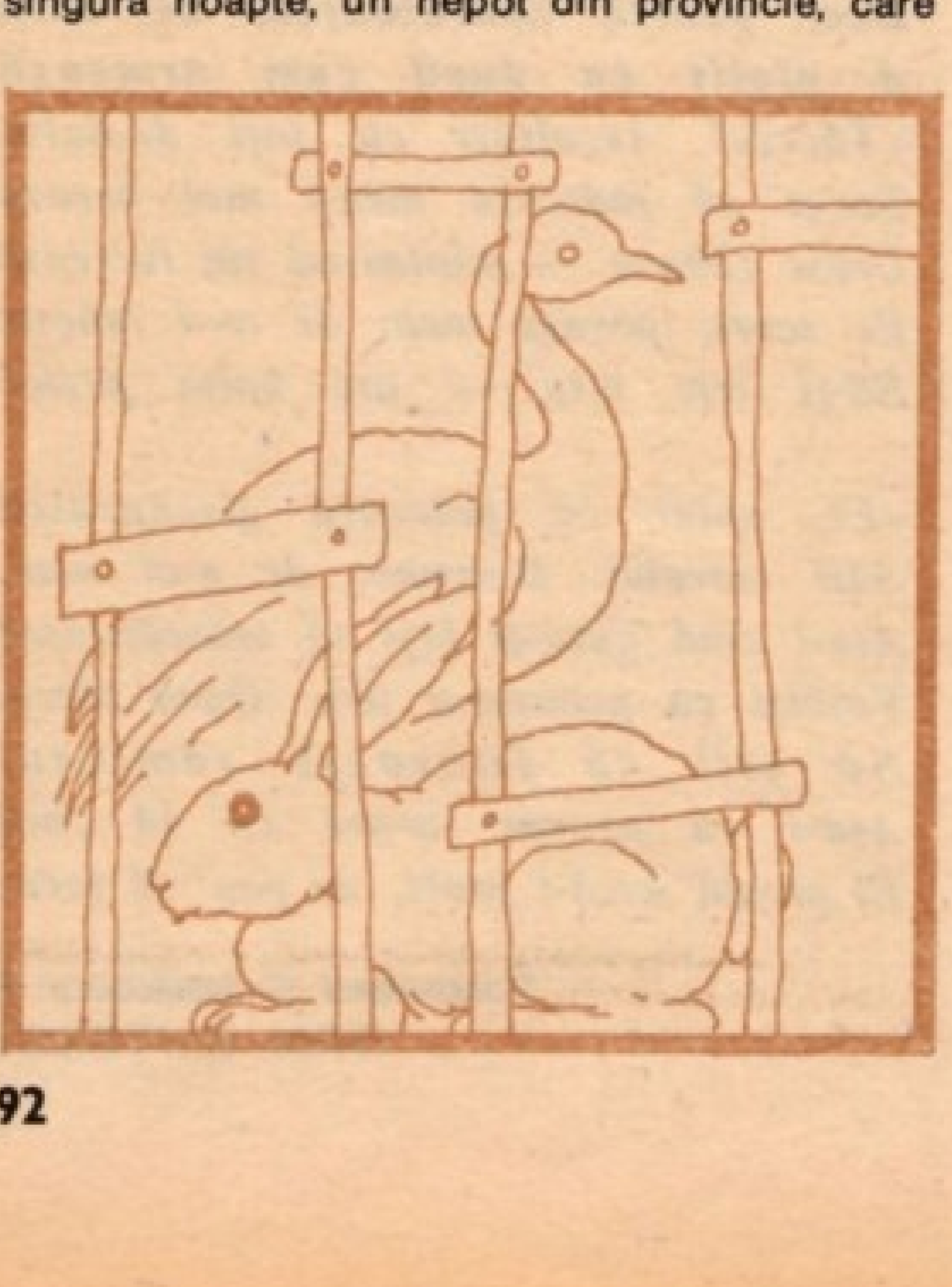

UN SECRET PENTRU VASILE

Vechiul meu prieten Vasile D. tînjea după mine ca un cîine flămînd. Mă privea cu o tristețe nemărginită.

— Mă, tu nu ai încredere în mine!

— Vai, îi ziceam, cum poți să spui așa ceva?

— Ba da. Tu mă ocolești, simt cum mă eviți. Ne știm de peste trei decenii și tu nu mi-ai spus nimic esențial despre viața ta. Nimic. Nici un secret. Nimic care să mă facă să cred că sînt cel mai bun prieten al tău, cel mai sigur confident al tău. De ce nu ai încredere în mine? De ce nu-mi încredințezi mie ceea ce ai tu mai intim în tine?

— Vasile, îți jur că nu am nimic să-ți încredințez.

— Nimic?

— Nimic.

— N-ai făcut nimic de care să-ți fie rușine?

— Nu.

— O faptă pe care să nu ai curajul s-o spui soției?

— Nu, sînt curat ca lacrima.

— Mă rog. Eu nu te cred. Ține, totuși, minte: cînd o să ai nevoie de un om de încredere, căruia să-i spui cel mai mare secret al vieții tale, eu sînt acela.

— Mersi, Vasile! N-am să te uit.

Au trecut anii. Mă întîlnesc cu Vasile D. pe stradă aproape zilnic. Un nesfîrşit sentiment de jenă mă cuprinde. N-am nimic să-i spun. Nici un secret. Nici o confidenţă.

— Tot n-ai încredere în mine? mă întreabă.

— Ba da, zic. Am.

— Şi atunci? De ce te ascunzi de mine?

— Nu mă ascund.

A mai trecut un an. Simţeam că Vasile D. va exploda. El avea nevoie de un secret al meu.

— Mă, îmi zicea, de ce nu vrei tu să-ţi scuturi interiorul sufletesc în faţa mea? De ce nu vrei tu să te abandonezi în braţele mele? De ce te ascunzi de mine?

În sfîrşit, a venit momentul. La ora trei noaptea i-am sunat la uşă.

— Vasile, am strigat, am nevoie de tine. În viaţa mea s-a întîmplat ceva, numai ţie pot să-ţi spun, numai în tine am încredere!

Vasile s-a transfigurat, brusc. Era alt om.

— Îţi mulţumesc, mi-a zis, ia loc şi spune-mi despre ce-i vorba?

— Dragă, zic, la mine în casă s-a petrecut o crimă oribilă.

— Fii calm. Spune tot. Cine pe cine a omorît?

— Soţia mea m-a omorît pe mine. Tocmai mă întorceam de la pescuit, cînd ea mi-a zis: „Asta să i-o spui lui Mutu, nu mie! Ăsta nu e peşte de lac, e peşte oceanic". După care a luat cuţitul de bucătărie, mi l-a înfipt în inimă şi m-a omorît.

— Fii calm, mi-a zis Vasile D., nu te agita.

— N-aş vrea s-o denunţ pe soţia mea, ţin foarte mult la ea, am luat-o din dragoste.

— Dragul meu, a continuat Vasile, febril, din moment ce te-ai destăinuit mie, totul va rămîne un secret veşnic. Bea această cafea.

Vasile D. a ieşit din cameră. L-am urmat în vîrful picioarelor, fără ca el să-şi dea seama. Ce făcea el în camera alăturată? Scria. Despre mine scria. Am aflat asta mai tîrziu. Deh!, vechiul meu prieten Vasile!

LA MARGINE DE BUCUREŞTI

De mulţi ani mă tenta Mitică să-i fac o vizită la casa lui de la margine de Bucureşti. „Dom-le, îmi zicea, eşti un criminal că nu vii să-ţi petreci o sîmbătă, o duminică sau chiar pe amîndouă la un loc, la mine, în mica mea curticică cu pomi, flori şi iarbă verde. Pui o pătură pe iarbă, te întinzi pe ea, asculţi o privighetoare (strict naturală!) care-ţi cîntă la ureche, admiri un fluture care-ţi trece prin faţa nasului sau te amuzi cu o gărgăriţă care ţi se urcă pe mînă. Ai să te simţi ca la mama, ca la tata, ca la bunica şi celelalte rude acasă. Te aştept cu toată dragostea, nu mă ocoli".

Acum cîteva zile, Mitică trecuse pe la mine şi îşi reînnoise cu insistenţă invitaţia, prilej cu care îmi ceruse împrumut roata de rezervă a maşinii, un litru de ulei mineral, o jumătate de litru de lichid de frînă, o cheie de 13 şi 500 de lei. Ce mi-am zis eu, acum, în sărbătorile de primăvară? Hai să-l vizitez pe Mitică. Voi petrece acolo, împreună cu soţia şi copiii, un minunat sfîrşit de săptămînă, la iarbă verde. Dealtfel, drumul nici nu a durat foarte mult: o oră şi jumătate, cu ocolişurile şi rătăcirile inerente.

Un lanţ imens, care ar fi putut susţine, la nevoie, chiar şi ancora unui bătrîn pachebot, era atîrnat de poarta curţii bunului meu prieten Mitică. Fireşte, lanţul nu ducea lipsă de un lacăt în greutate de circa două kilograme. Ceea ce m-au indispus şi mai mult erau cei doi dulăi de rasă veche care se aflau dincolo de gard şi care manifestau, faţă de mine şi familia mea, o antipatie mai mult decît evidentă. Am făcut un ocol în jurul curţii şi grădinii, strigînd cît mă ţineau plămînii: „Mitică! Mitică! Eu sînt! Am venit!" Nici un răspuns. M-am adresat unui vecin. Acesta m-a întrebat:

— Dumneavoastră sînteţi prietenul lui Mitică, cel care eraţi invitat să petreceţi aici două zile la iarbă verde, la cîntec de privighetori şi zumzet de gîze?

— Eu sînt! am strigat cu entuziasm. De unde ştiţi?

— Chiar de la el. Mi-a zis: „Vezi c-o să vină unul care o să zică aşa şi-aşa".

— Şi el unde este?

— Unde să fie? La Buzău. La rude. La iarbă verde. Ce vroiaţi să facă omul la sfîrşit de săptămînă? A plecat în vichend.

ADRIAN CERNESCU

VOIAJUL MORTULUI

— Pe dracu l-a căutat, pe dracu l-a găsit!
— Şi doar ştia că stă prost cu inima.
— Parcă se dusese să-şi vadă un prieten în Capitală.
— Şi a întîlnit-o pe **cirna.**
— Mereu cu ţuica în nas, mereu pus pe hartă, mereu ne storcea de parale. Bine că l-a luat Dumnezeu.
— Că l-a luat nu-i nici o pagubă. Acum însă, că s-a dus, trebuie să ne îngrijim oleacă şi de sufletul lui. N-avem încotro...

După primirea telegramei de la morgă s-au adunat numaidecît în consiliul de familie: două surori, doi cumnaţi, bucuroşi că scăpaseră de o pacoste, dar necăjiţi că le căzuse beleaua pe cap. În cele din urmă, sora mai mare a răposatului, Ziţa, autoritară şi practică, a hotărît:

— Mitiţă şi tu, Ilie, încălecaţi pe tren şi vă repeziţi la Bucureşti. Trebuie să-i facem o înmormîntare creştinească. Nu de alta, dar să nu ajungem în gura mahalalei, că l-am părăsit pe Gae ca pe un cîine.

Zis şi făcut. Mitiţă Vînju, aprozarist, dimpreună cu Ilie Caragaţă, bodegar, cetăţeni onorabili ai urbei lor, încalecă pe accelerat cam mofluji. Bani aveau, vezi bine, dar nu să-i arunce după un pierde-vară care le făcuse numai zile fripte. În vagonul restaurant, după cîteva coniace, Ilie se interesează:

— Dar ce-o fi însemnînd aia, Mitiţă, moarte clinică?
— Adicătelea au constatat că omul nu mai răsuflă, că a dat ortul popii, că l-a luat dracul!
— Asta ne mai lipsea nouă acum: morgă, autopsie, certificate, bani cheltuiţi, alergătură, tevatură...
— Ce să-i faci, cumnate. A căzut măgăreaţa pe noi. N-ai auzit ce ne-a poruncit Ziţa,din capul peronului?: „Să nu-mi veniţi, mă, fără Gae, că e vai de pielea voastră!"
— Şi, pe urmă, vagonul mortuar, reveni Mitiţă la greutăţile transportului. Dacă-l au şi dacă ţi-l dau; altă ungere de osii, alt timp pierdut, alte zbateri pe la uşi.

Ilie Caragaţă însă, mai frecat de lume, clocește sub frunte un gînd isteţ.

— Bizuie-te pe mine, cumnate. O scoatem noi la capăt. Cînd ai bani la teşcherea, îl păcăleşti şi pe Scaraoţchi.

Poposesc ei în Capitală, ajung şi la morgă, mişcă din urechi cum se cuvine, în dreapta şi în stînga, ocolesc autopsia „că ce-i mai trebuie răposatului", îi fac toaleta, îl rumenesc în obraji, îi leagă un bandaj în jurul ochilor şi aranjează ploile cu un şofer particular,care să nu ceară lămuriri suplimentare: „Cumnatul a căzut victimă unei agresiuni şi acum iese de la medicul legist cu ochii vătămaţi şi o fractură la şoldul stîng. Îl duc la gară". Portarul salută din voioşia buzunarului bine garnisit: „Să trăiţi şi mai poftiţi pe la noi", iar maşina alunecă pe poartă şi o ia spre nord.

•

Noapte, forfotă pe peron şi nu prea. Doi bărbaţi duc de braţe, copăcel, pe un al treilea, bandajat la ochi. Îl aşază binişor pe o bancă.

— Stai uşurel, cumnate Gae, că acuşi trage trenul şi către ziuă sîntem acasă.

Nici nu se liniştise bine scrîşnetul roţilor din saboţi cînd cei doi se şi urcaseră cu mortul în vagon. Ochesc ei un compartiment mai pe la mijloc, îi scot bandajul, îi tuflesc o pălărie verde pe ochi, îl stropesc gospodăreşte cu ţuică şi-l fixează pe banchetă, în colţul de lîngă fereastră. Pe urmă se trag pe coridor, nisnai, la puţină distanţă unul de altul, chipurile că nu s-ar cunoaşte, fiecare cu cîte o ţigară în colţul gurii. Mai urcă lume, dar compartimentul cu damf de ţuică era cam ocolit. Totuşi, în el şi-au făcut vînt trei călători: o femeie şi doi bărbaţi.

— Pfui, pute a ţuică de te trăzneşte, rosti femeia cu simţul olfactiv în alarmă.
— Deh, ce să-i facem, nevastă, celelalte compartimente s-au ocupat, constată un pirpiriu, căsnindu-se să-şi depună bagajele în plasă.
— Las' că nu-i rău, fiecare cu mirosul lui: tu, Mărie, cu busuiocul, el cu pruna, plescăi din limbă al treilea, un zdrahon, instalîndu-se comod vizavi de pricinaş.

Locomotiva ţipă, vagoanele se urnesc şi trenul se afundă în noapte.

— Măi cumnate, făcu zdrahonul, aţîţat de aburul ţuicii, parcă aveai tu nişte udătură prin bagaje.
— Nu-i deajuns unul cu damfu-n nas, se răsculă nevasta, cîrpind o mutră acuzătoare spre cel din colţ. Vreţi şi voi să vă turtiţi...?!
— Lasă, nu te mai zburlî, măi soro. O fi avînd şi omul necazurile lui. Mai bine scoate găina aia friptă să nu ne stea **pruna** în gît.
— Doarme tun, constată inutil mărunţelul

cotrobăind printre bagaje, l-a doborît **tăria**.

Zdrahonul, un măcelar petrecăreț și bun de taclale, dar sensibil la apăsările pe bătătură, înșfacă sticla și o duce cu vrednicie la gură: gîl, gîl, gîl...

Cei doi de pe coridor și-au clipit din gene și s-au strecurat spre vagonul restaurant.

•

— „Mă suii în deal la vie
lelițǎ Ioană
Să beau vin de razachie..."

— Taci Petrache, să nu scoli omul, îndrugă femeia într-o doară, mai mult să-și potolească fratele.

— Morții cu morții, adică adormiții vreau să spun, viii cu viii, gîl, gîl, gîl, țuica asta de piersici bate coniacul. Dă-i brînci și tu, cumnate, că pînă la Tecuci mai avem o sticlă de gătat.

— Ba să-l lași în pace pe Afanasie al meu, că-l supără ficații. Sau vrei, Petrache, să mi-l bagi în groapă?!

•

Vagonul restaurant zumzăia de voci și clinchete de pahare. Mitiță Vînju și Ilie Caragață închinau din ce în ce mai des, neuitînd să verse cîte o picătură de tămîioasă întru odihna răposatului și să trimită libații către starostele cerului, care, în slăvita lui înțelepciune, îi scăpase de o pacoste. A trecut și conductorul. Ilie, ca mai isteț, a scos trei bilete, în regulă, și a mai strecurat pe deasupra în buzunarul „nașului" doi poli: „Vezi că în vagonul de alături e unul cu pălărie verde-prăzulie. Dacă doarme să nu-l trezești, că-i obosit, săracul".

Între timp, mai trecuseră ei, fiecare cu rîndul, prin dreptul compartimentului cu pălărie prăzulie și totul era în regulă.

— Acuși-acuși picăm și noi în Focșani. Li-l punem pe Gae în brațe și cu asta basta.

— Trebuie să ne aștepte la gară, că le-am bătut telegramă.

— Ce ne mai șantaja procletul. Acum o să răsufle și ele mai ușurate.

— Groapă, popă, cruce, coșciug, colivă, colaci, praznic, pomeni, bocete de paradă și tot tacîmul...

— Să nu te doară capul, Mitiță. Fetele au pregătit totul. Doar știi cît de bisericoasă e Zița. Ține la tradiție.

— Ținee. Hai noroc Ilie, și să mai vină o tămîioasă...

•

Dar trenul e tren: se mai clatină, se mai hîțînă, se mai hurducă pe la ace, mai scrîșnește, mai icnește, mai zvîcnește, se mai înclină pe la curbe, locomotiva îți mai joacă feste și uite așa, la o frînare mai bruscă, măcelarul s-a pomenit cu adormitul în brațe.

— Stai binișor, bre omule, și l-a împins ușurel în colțul lui, stai binișor, să-mi ticnească și mie țuica, că tu ți-ai luat porția, ce-ți pasă. Bine că măcar nu sforăi.

Și Gae a stat binișor o vreme, pînă la o curbă mai accentuată, care l-a rezemat de umărul femeii. Nevasta, furioasă, l-a împins cu cotul la locul lui.

— După ce-i beat-mort, mai vrea să-l țin și în spate. Ei, asta n-o mai pot înghiți!

— Eu i-am spus să se astîmpere, mîrîi zdrahonul dintr-un colț, asmuțit. Dacă nu se potolește, îl trezesc eu și din mormînt. Ia mai dă cumnate sticla aia, că văz că, cu alde tine nu fac mare brînză.

Dar ți-ai găsit!? Gae se tot bălăbănea fără astîmpăr. La un icnet de tampoane, Petrache măcelarul s-a pomenit iarăși cu vecinul în brațe. Atunci, montat, l-a înșfăcat de piept și l-a zguduit zdravăn, ba i-a mai tras și una după ceafă, de i-a sărit pălăria verde-prăzulie drept în capul cumnatului.

Gae a clipit des din gene, ca un sosit de pe altă lume, a tras lung aer în piept, s-a uitat roată, cu multă uimire, la tovarășii de călătorie, și într-un tîrziu a însăilat un firicel de voce:

— Hei, că greu am mai dormit.

— Te cred, a răbufnit femeia, te-a doborît rachiul, arză-l-ar focul să-l arză!

— Ba să mă ierți matale, a îngăimat el cu aceeași voce venită de departe, că eu, după

cîte mă slujeşte memoria, m-am jurat să nu mai pun picătură de alcool pe limbă.

— He, he, he, a behăit zdrahonul, ca de o glumă bună. Atunci ia de colea. **Piersica** mea bate **pruna** ta, şi i-a întins sticla, bucuros că găsise în vecinul de călătorie un tovarăş de păhărel, care să preţuiască cum se cuvine licoarea lui Bachus. Mărie, ia vezi tu că parcă mai rămăsese pe undeva un copan de găină şi nişte plăcinte; hai, măi soro, că o viaţă are omul...

*

– Să ştii că am făcut o treabă grozavă cu răposatul Gae: ţac, pac, suie-l în tren şi hai cu el acasă. O să ne pupe nevestele.

— Bravo, Ilie, îţi bubuie mintea. Drept să-ţi spun, mă aşteptam la mai multă osteneală şi bani aruncaţi pe gîrlă. Şi-apoi strategia cu voiajul mortului: i-am dus de nas. Am scutit şi o mulţime de parale. Hi, hi, hi, dac-ar şti cei din compartiment cu cine călătoresc...

*

— „Bun e vinul ghiurghiuliu
tam dirididiridi tamdirididam
Cules toamna pe tîrziu
tam dirididiridi..."

Petrache măcelarul şi Gae pierde-vară, legaţi printr-o prietenie fulger sub imperiul lui Bachus, cîntau distonant, dar din toată inima, cînd, deodată, unul din ei rămîne mut şi cu sticla în braţe. Se uită lung la geamul dinspre coridor şi mai să nu-şi creadă ochilor: două guri căscate şi patru ochi holbaţi îl priveau cu un fel de groază amestecată cu stupoare.

— Mă panglicarilor, mă ciubucarilor, mă cărpănoşilor, nici aici nu mă puteţi lipsi de mutrele voastre?! şi Gae a dat să-i cerceteze mai de aproape.

Dar nepoftiţii s-au pierit pe coridor, unul într-o parte, altul într-alta, urmăriţi parcă de o fantomă.

*

Pe peron aşteptau două femei cernite, smiorcăindu-se în sfîşieri premonitorii:

— De ce ne-ai părăsit Gaeee?

— Singurul nostru frăţiooor...

— Pe care-l iubeam ca lumina ochilooor...

Din tren a coborît mai multă lume, printre care şi un chefliu chiuind de zor, cu o sticlă jucată în mînă. La o distanţă circumspectă de el, Mitiţă Vînju şi Ilie Caragaţă îl urmăreau, bîţîindu-se pe picioare.

— „M-am jurat cî n-oi mai be
tam dirididiridi tamdirididiram
Dar eu nu mă pot ţine
tam dirididiridi..."

Ziţa, care trudise două nopţi la pregătirea colacilor, s-a repezit în gulerul lui Mitiţă:

— Ce-aţi făcut, nenorociţilor!

— Ce să facem? Ne-aţi poruncit să-l aducem pe Gae, pe Gae vi l-am adus!

INSTANTANEE

• La medic

— În ce regiune aţi simţit întîi durerile?
— În regiunea Gării de Nord...

*

— După un examen amănunţit, medicul spune pacientului:
— Deci ne-am înţeles, dragul meu: fără alcool, fără femei, fără dulciuri, fumatul absolut interzis! Dar înainte de toate — bună dispoziţie şi mai multă plăcere de viaţă...

*

— Ceea ce vă lipseşte, zise medicul după un examen amănunţit, este doar mişcarea. Ar trebui să mergeţi zilnic pe jos o oră. Ce meserie aveţi?
— Poştaş, domnule doctor...

*

Odată, pe cînd Johann Strauss, regele valsului, lucra acasă în cămaşă cu mînecile suflecate, îl vizită colegul său Lanner.
Strauss se ridică şi dădu să-şi îmbrace haina, adresîndu-se vizitatorului:
— Pui preţ mare pe etichetă?
— Da, dar numai la vinuri...

*

Voltaire şedea odată la masă cu regele.
— Spune-ne o anecdotă, Voltaire, porunci regele, cam ameţit de băutură.
— Azi sînt prea prost pentru aşa ceva, răspunse Voltaire cam supărat.
Regele se înfurie şi-i zise:
— Ei drăcie, m-ai auzit pe mine vreodată spunînd: „Azi nu pot domni pentru că sînt prea prost"?
— Din nefericire nu, Majestate, răspunse Voltaire, cu aerul cel mai serios din lume.

*

Actriţa Joan Crawford privea la nişte fotografii care i-au fost făcute de către un fotograf cunoscut. Era vădit nemulţumită...
— Ultimele fotografii pe care mi le-aţi făcut erau cu mult mai bune, zise ea fotografului.
— Da, Miss Crawford, răspunse acesta, cînd aţi fost ultima dată în atelierul meu eram cu opt ani mai tînăr...

*
* *

nu un monument am ridicat în sufletul tău:
am zidit (hai plîngi hai smulge-ți părul) o casă
„cu oboseală multă"   mă numesc alexandru
de cîte ori îmi sprijin fruntea de geamul odăii în care zace
bolnav alexandru
de cîte ori îngenunchez și privesc podeaua de la numai cîțiva centimetri
se arată și ea
gîngania fără trup visul fără contur al lui alexandru tarantula
să-i împiedic mersul nu se mai poate
alexandru geme prin somn
nici să o strivesc sub talpă
alexandru parcă și-ar da duhul
și ieșisem la cîmp
și culegeam albăstrele
tarantula o! mireasmă a cărnii înflorite astăzi între un nu și un da
între un nu rece și moale și un da aproape serafic

VIRGIL MAZILESCU

Copilul

Copilul
își desenează pe unghie

unghia lui străvezie
sclipește în vis
ca un lampion chinezesc

copilul urcă
pe o scară rulantă
din portocale

patriarhul luminii pe schiuri
îi suflă în geamul înghețat.

Viziunea

Mă pregătesc pentru noapte
o baie fierbinte
ceai și țigări
o insomnie nesfîrșită înainte

la ora așteptată negreșit
survine viziunea suspectă
singura promisiune
pe care soarta și-o respectă.

MARIUS ROBESCU

ALEXANDRU PAPILIAN

UN TATĂ ȘI O FIICĂ

— Intră-n casă, porc bătrîn ce ești!

Femeia scundă, corpolentă, încă tînără, cu părul prins la spate de o eșarfă mov, îl împinse înaintea ei pe bătrînul amețit, care se clătina pe picioare.

Era încă devreme. Cerul albastru abia începuse să își schimbe culoarea într-un violet străveziu; amurg de primăvară timpurie.

— Mișcă-te odată, hahaleră ce ești! Iar mă bagi în gura cartierului! Îîîî, ce păcate plătesc eu de trebuie să... hic!

Femeia se întrerupse pentru a-l lovi cu putere, icnind, în ceafă. Șapca bătrînului zbură în zăpada care începuse să se topească peste straturile de flori ale grădiniței aflate în fața casei.

— Dai în taică-tău!... se plînse bătrînul, pășind pe mica platformă de ciment dinaintea intrării.

Femeia se apleca și ridică șapca de pe jos, scuturînd-o de genunchi.

— Mai și vorbești! mîrîi ea. Intră în casă, să vezi ce-ți fac acolo! Iîîî, porc bătrîn ce ești!

— I-ai dat de mîncare lui Mitică? se interesă el, vrînd să se întoarcă.

— Intră-n casă! se răsti femeia. Acu te interesează cîinele. Dacă nu te scoteam eu din cîrciumă, putea să crape și de foame, ai?!

— Cîinele bun tre' să fie flămînd, spuse bătrînul.

— Intră odată! Că mătur curtea cu tine!

Bătrînul apăsă pe clanță și deschise ușa. În micul vestibul, își scoase paltonul cenușiu, atîrnîndu-l în cuier. Rămase îmbrăcat în haina lui de toate zilele, albastru-cenușie, lucioasă pe alocuri, cu buzunarele deformate. Femeia se dezbrăcă și ea; pe dedesubt purta o rochie albastră, peste care își pusese o jachetă verde din lînă groasă.

— Descalță-te! porunci ea, aplecîndu-se și trăgînd în jos fermoarul propriilor cizme.

Bătrînul se debarasă fără să se aplece, de pantofii negri, uzi. Apoi intră în casă. Femeia îl urmă.

Lampa mare, cu cinci brațe, care atîrna din plafon, arunca o lumină strălucitoare asupra vitrinei ce adăpostea cîteva farfurii și statuete din porțelan. În încăpere se mai afla un bufet, pe tăblia căruia se lăfăia un vas pîntecos, din care ieșeau cîteva lujere uscate de diferite flori de cîmp, precum și un snop mic de fire uscate de grîu. Alături de vas — televizorul, mic, alb. Deasupra, la mijlocul peretului, stătea agățat un tablou ce reprezenta un uriaș buchet de liliac. În centrul camerei, ocupînd mult spațiu, se afla o masă greoaie, aproape patrată. Pe tăblia ei lucioasă fusese întins un așa-numit „mileu" oval. Centrul „mileului" era ocupat de o farfurie din porțelan chinezesc. În farfurie, se odihneau două ouă bogat încondeiate, doi-trei nasturi, un șurub, un plic de chibrituri și o agrafă de păr. Unul din colțurile încăperii era ocupat de o sobă înaltă de teracotă.

Bătrînul își trase un scaun și se lăsă, oftînd ușor, pe el.

— Sigur, te-așezi c-ai obosit, nu?! spuse cu venin femeia, trecînd în odaia din stînga, despărțită de camera de zi printr-o ușă de sticlă. Te-a obosit trăscăul ăla, nu? Fir-ar al dracului de trăscău!

Bătrînul nu răspunse. Figura îi era cenușie, palidă. Privirea, opacă.

— Și ce-aveai tu să bei cu Gheorghe? se auzi din nou vocea femeii.

— Păi, de ce să nu...?

— De-aia! Că l-am dat eu afară de-aici! Și tu ești taică-miu, nu ta-su!...

Femeia reveni în cameră. Își lepădase jacheta cea verde și rochia albastră. Îmbrăcase un capot matlasat de culoare roz. Picioarele puternice îi erau învelite în ciorapi călduroși. Se încălțase cu niște papuci de aceeași culoare cu capotul, roz. Călca apăsat, aproape tropăind, pe covoarele înflorate ce acopereau parchetul.

— Ai? făcu ea nervoasă, trăgîndu-și un scaun și așezîndu-se față în față cu tatăl ei. Ce-aveai tu să bei cu Gheorghe?

— Da' tu ce-ai cu mine-acu'? încercă să o înfrunte bătrînul.

— Dacă-ți dau una, te-ntorc cu roțile-n sus! scrîșni femeia. Să bei tu cu Gheorghe! Ce treabă ai tu cu Gheorghe?

— Păi, dacă dă omu' o țuică, poți...? spuse tatăl, ocolind privirea furioasă a fetei sale.

— Așaaa? Adică îți dă el să bei. Că tu n-ai bani, nu? Că eu îți iau toată pensia și te las să-ți deie alții de băut!...

— Nnnnu, bîigui bătrînul. Da' de ce nu vrei tu să vină Gheorghe înapoi?

— Termină! Ce să caute aici? I-am zis să plece, plecat rămîne!

— Da' ce-ai tu cu el? Nu-nțeleg.

Bătrînul părea să se trezească din amețeala.

— Cum ce am? Am! spuse răstit femeia.

— Ce?

— Ce, ne-ce, am! M-am săturat.

— Da' ce femeie ești tu, fără un bărbat lîngă tine?!

— Că mare nevoie mai avem noi de voi! spuse cu dispreț femeia. La ce sînteți voi buni?

— Fata tatii...!

Bătrînul părea acum cu desăvîrșire treaz. Ochii îi priveau limpede, pătrunzători. Trăsăturile feței aveau viață în ele.

Fiica dădu să spună ceva. Apoi renunță. Bătrînul părea să o domine.

— Eu, spuse tatăl, am ajuns acum cam neputincios... Mai și uit... Cu ochiul ăsta — își arătă ochiul drept — văd numai pete. Nu mai am putere... Mă și amețesc repede... Nu mai e ca altădată. Tu nu vezi?... Ai ajuns să dai în mine... Dar să știi, rosti el apăsat, să știi că nu sînt eu de vină.

— Eh, nu ești! ridică femeia din umerii ei plini. Mă bagi în gura cartierului.

— Eu te bag, fata tatii? Eu? L-ai dat afară pe Gheorghe! De ce?

— Nu-mi ajungi tu? Îmi mai trebuie încă o hahaleră! se strîmbă ea.

— Hahaleră..., spuse încetișor bătrînul. Sigur, poți să faci pe cine vrei cum îți vine la gură. Hahaleră... Dar nu e normal pentru o femeie în putere să aibă lîngă ea un bărbat în putere?

Bătrînul își întoarse interogativ amîndouă mîinile cu palmele în sus.

— Ce naiba? adăugă el..

— Ia mai slăbește-mă! se răsti furioasă de-a binelea femeia, ridicîndu-se.

Bătrînul amuți; rămăsese cu palmele întoarse în sus.

— Am făcut niște găluște cu magiun, spuse ea, ieșind pe ușa ce dădea spre bucătărie.

Bătrînul se ridică și el, îndreptîndu-se spre micul vestibul. Acolo, într-un ungher, printre cîteva cutii de conserve cu vopsele uscate în ele, se afla o mică sticlă cu țuică. Bătrînul o ridică și o duse la buze, golindu-i dintr-o suflare aproape trei sferturi din conținut.

Cînd luă sticla de la gură, oftă. Își supse buzele, apoi își trecu dosul palmei peste ele.

Deschise ușa ce dădea afară. Cerul devenise puternic violet. Aerul era încă umed, dar o boare ce venea dinspre parcul alăturat anunța, pentru la noapte, îngheț.

Bătrînul își trase în picioare pantofii uscați, scîlciați, cu care umbla prin curte. Ieși și se îndreptă spre magazia de lemne, de unde se întoarse cu brațele încărcate de butuci tăiați cu toporul. Intră în casă, trînti ușa de la intrare folosindu-se de un călcîi, apoi începu să așeze lemnele lîngă soba din camera de zi.

— Îiih! spuse femeia intrînd în încăpere. Miroase a țuică ca dracu! Hai la bucătărie, să-ți dau să mănînci.

Bătrînul se ridică icnind, sprijinindu-se cu palmele de genunchi.

— Mai aduc un braț, spuse el, îndreptîndu-se spre vestibul.

În prag, se răsuci spre fiică-sa. Privirea îi era din nou opacă.

— Un bărbat este pentru femeie, spuse el, un factor de civilizație.

— Poftim?! își plesni ea — uimită? enervată? — coapsele cu mîinile.

— Și invers, și invers! ținu bătrînul să adauge, vrînd parcă să o liniștească.

Apoi ieși.

Lîngă magazia de lemne se afla un bărbat îmbrăcat într-un palton în carouri. În picioare avea niște cizme scurte.

— Ei, cum e? spuse bărbatul.

— Pfuu..., făcu bătrînul.

Bărbatul își strînse pumnii puternici.

— Intru și-o bat, hotărî el.

Bătrînul îl privi cu o ironie neascunsă. Bărbatul dădu din mînă, se întoarse pentru a da de o parte două scînduri din gard; apoi ieși.

Bătrînul se întoarse în casă. După ce aranjă lemnele lîngă sobele din celelalte camere, se întoarse în vestibul, unde bău restul rămas în mica sticlă.

Închise din nou ușa ce dădea spre grădinița din fața casei. Culoarea adîncă a cerului arunca reflexe întunecate pe zăpada înmuiată.

Bătrînul se zgribuli. Închise ușa și se îndreptă spre bucătărie, unde se așeză pe scaunul pătrat, alb și începu să mănînce, folosindu-se de lingură, găluștele cu magiun, aburinde, fierbinți. Fiică-sa îl lăsă singur. Vroia să vadă filmul de dragoste de la televizor. Bătrînul mînca încet, fără să se grăbească, poate fără poftă. Apoi, din casă se auzi televizorul. Începuse filmul de dragoste pe care vroia să îl vadă fiică-sa.

Vlad Mușatescu văzut de CLENCIU

Cîntecul mirelui

Descălecat din faraoni de fildeş
Vestiţi doar prin cuţit şi-aurărie
Eu nu mă ştiu şi nu mă vreau cît încă
Bogat mă simt prin nouă visterie:

Mă simt bogat prin soarele, înaltul,
Cald prăbuşindu-şi albul în livezi
La ceasul cînd cărările pădurii
Nutresc singurătatea la amiezi.

Prin faguri, prin cireşe şi prin rîuri —
Cu carnea apei sfîrtecată-n peşte —
Mă simt bogat în fiecare vară
În care timpul pîinii pîrguieşte.

Bogat prin simplitatea de lumină
A serilor dintr-un cătun de munte,
Cu pruncii lui, cu faima dăscăliţei
Şi cu bătrînii ştiutori de multe.

Mă simt bogat prin tot ce-nseamnă Ţara
Şi sparg lăcatul bucuriei seara
Să intre lumea.

Cei care-au murit
Trimită-şi pruncii,
De-au trăit cinstit...

TEOFIL BĂLAJ

ROMEO COSMOVICI: „Gemenele"

ZAMFIR DUMITRESCU: „Floarea din fereastră"

Corinda din Apuseni

„— Ram de rîu cu-ncrîngături
Rîurînd prin munţii suri,
Cu podei d-argint în lunci
Şi priseci de floare dulci;
Mă ştii bine de micuţ
Cînd umblam prin vad desculţ
Să-ţi undesc păstrăvii iuţi;
De sub dorne, dintre mori,
Între şteampuri, la vîltori;
Ram de rîu, picior de plai,
Rîu cu nouă guri de rai,
De ce-ţi mîi aşa de-ncet
Murmurul către făget?"
„— Mîn şoptit, c-aşa mi-e modru —
Zice rîul, sună codru —
Mai încet, s-aud în jos
Cum corindă de duios
Nouă fluiere de os
Despre Horea cum a fost...
Cum corindă de cu foc
Nouă fluiere de soc
Despre vrerea Iancului
Începutul veacului...
Cum corindă de cu drag
Nouă fluiere de fag
Despre cîte-au fost şi sînt
Neamuri toate pe pămînt
Cu hotare nu de vînt
Ci de leagăn şi mormînt!"
Zice rîul, sună codru:
„— Nu-i fără corindă modru,
Cum nu-i casă fără grindă
Şi nici dor fără corindă!"

MIHAI GAVRIL

BĂTRÎNUL ARHEOLOG

I-au șters urmele, geloși pe urma lui mai adîncită la țărmul acela. Bătrînul arheolog, cu chipul unui Silene, zeitatea pipernicită rămasă-n marmuri să se hlizească, să țopăie încă, la țărmul cetății părăsite.

Ceea ce îl înrudea cu vechii greci, dezgropîndu-le pietrele, ceea ce numai el mai știa: să audă marea, să fie bolnav de veșnicia mării.

Îl găseam totdeauna în donjonul deschis largului, înconjurat de marmuri și înscrisuri, duioase scene de adio mai adiind polenuri vii de-asupra morților pomeniți, cu zîmbetul lor de milenii; galopul Cavalerului Trac prin stelele Cetății Dezolarea; fața întreitei Hecate, zelța răspîntiilor, călătoriilor, piaza bună și rea la marea neospitalieră... Și mai presus tuturor zeilor — Thanatos; bătrînul arheolog, căutător de hîrburi sacre, mai cu seamă lui i se închina.

În serile furtunii sta-duh neadormit, acolo sus, ca într-un far luminînd calea morților. Umbrele pietrelor se mișcau pe pereți, îl luau în hora lor, Silene beat la țărmul dezolării.

Mai mult inspirat decît savant, rînduise într-un muzeu pietre, inscripții, zeii aduși din cetatea îngropată de nisipuri, acolo unde însăși marea murise încet-încet; țărmul la care eșua, de milenii, Cetatea Dezolarea...

Cei care i-au urmat, aveau să-i îngroape urmele trecerii, sub nisipuri. Bătrînul arheolog, vizionarul! I-au șters urma. Și-au însușit începuturile, faima, pietrele dezgropate.

Dar marea nu se mai aude ca-n vremea sa, la țărmul dezolării; furtunile pe care bătrînul le simțea venind, mirosul de stîrv înflorit al mării, primăvara, calmul lunar, grîurile cețurilor, eșuării, visarea în rada portului, cu navele roase de cochilii de scoici și crabi și paguri; atîtea feluri de a simți, de a se mînia, de a iubi și a urî cu marea!...

Bătrînul arheolog vizitat cîndva, el însuși, de Thanatos.

Doar mie mi se năzare rîsul lui behăit și-un nai de trestie se frînge în vînt; furtuna dezgroapă, la țărm, pietre din templele Cetății triumfale...

FLORENȚA ALBU

La mijlocul verii

Nimic important. Rezistența își bate încă joc
de organele sale vitale. În pas alergător
fiecare trebuie să mărturisească grozăviile
săvîrșite în ultima vreme. Atrași de spectacol
învingătorii își lasă pînă la urmă ochii
în jos de parcă ar trece prin fața unui spital
de nebuni. Ei cad numai în capcane căptușite
c-o dublă istorie? Plec și mă-ntorc
și în patul meu absolutismul se închină
unui număr de telefon. Absolutismul, he-he!
Pot recunoaște că are și el dreptul
la o pereche de coarne. Mai ales la mijlocul
verii, cînd natura trece cu fierul de călcat
peste aniversări și morminte. Cu voce naturală
îți spun: coșmarul din jurul grumazului
îmi va fi zestre pînă la adînci bătrîneți.
Niciodată n-o să-l pot iubi ca pe-o armă.

ELENA ȘTEFOI

VASILE ANDRU

ÎMPĂRATUL SE ÎNTORCEA SĂ MOARĂ ACASĂ

Nu mai numerotez furtunile. Așadar, i-au tăiat capul și brațul drept ca să le ducă lui Traian. Trupul fără brațul drept și fără cap a rămas sub un copac. Copacul acela pare să fie un stejar sau un cedru. Ultima luptă s-a purtat fără cîrmaci. Ultimul fugar privea spre satul distrus. Ultimii flăcăi daci buni de oaste au fost înrolați în cohorte romane și trimiși în Britania, unde moțăiau în garnizoane de graniță, cu secolele: unii spun că și pe la anul 410, pe vremea lui Alaric și Honoriu, li se mai semnala prezența tricentenară în Albion. Ultimul nobil dac a băut cucută. Ultimul trădător dac a obținut o demnitate măruntă. Ultima femeie dacă era însărcinată cu un veteran. Ultimul gladiator dac se silea să omoare un adversar numid, ca să obțină libertatea, i s-a promis. Dar, după ce a învins, i s-a dat un adversar iranian. Ultimul gladiator dac credea că are o cauză, să iasă victorios, să cîștige libertatea. Cucoanele din suita Plotinei îl aplaudau, el oferea spectacole de forță. Mereu avea o cauză, i se promitea libertatea dacă învinge. În ziua aceea, el a cucerit de trei ori libertatea în lanțuri. Niciodată n-a fost învins, spune o cronică, dar a murit de moarte bună într-un tîrziu.

Era aproape bătrîn cînd cucerea Dacia, avea 55 de ani. Cred că războiul, în forma lui primară, ar trebui să-i rușineze pe bătrîni, fiind o explozie de sănătate animală. Războinicul ludic și serios prin excelență este Alexandru cel Mare. În rest, orice războinic suferă de regresie infantilă. Să ai energie cu carul, să ai demența negării active, să fii berbece, să n-ai simțul umorului, vei fi războinic de soi. M-am suspectat eu însumi de o oarecare regresie psihică în elanul meu de a scrie despre Traian. Și poate apelul la subiectivitate a fost un semn de redresare, m-a ferit să mă identific total cu personajul meu. Puternici ei fiind, îi bîntuie prezentul. Și atunci ce să spunem despre împărați și războaie, în ordinea celor naturale? Vom înțelege într-o zi că noi sîntem expuși exploziei spațiale. Noi explodăm necontenit. Fiecare om are un cifru energetic, în care ceva suprem și orb își caută propriul său cifru. Altfel zis: Cu mîinile omului, Dumnezeu se ia de cap, face gesturi nevrotice. Știu că există specii care își reglează debitul demografic prin suicid; la alte specii, lupta ține de frustrare, de urmărirea unui țel vital, de reglaj sexual. Cînd mă complic în cazuistica naturii, o iau bătrînește: Observ comportamentul amoebei ca să înțeleg omul. Observ comportamentul amoebei și al coropișniței ca să înțeleg un împărat. Drumul de la ameobă la împărat e pavat cu sunet de fond și urlete de formă.

(„Un împărat nu trebuie niciodată lovit mai jos de cap", scrie Machiavelli)

Ultima corabie pe care a privit-o Traian mergea spre India. El știa că i-a plecat ultima corabie, știa că e bătrîn și vicios. Avea o respirație grea, cucerea gîfîind Kuweitul actual. Iarna o va petrece în Babylon, pe care-l cucerise tot gîfîind. Nici un general din suita sa nu îndrăznea să-i spună că gîfîie; medicul Criton îi întreținea speranța nemuririi. Încă un pas și îl voi

egala pe Alexandru, latinizînd cu tact, își zicea. Iudeii s-au revoltat în Mesopotamia, dar azi el cucerește Parthia și taie capul încă unui rege. Revoltele se înmulțesc, Artemion, rebelul, n-are șanse, Andreas-Lucuas e proclamat rege al iudeilor, Traian e furios, în seara asta el decide, cu sînge rece de **pater,** a patra campanie orientală. Cînd murea, el era pe deplin victorios, pe toate fronturile lumii, avea hidropizie, zice doctorul Criton. Lumea era în palma lui țeapănă. Ultima corabie pe care o privea cu jind pleca spre Indii.

Bolnav și trist el revenea spre casă. Moare pe drum, la Selinus, în Cilicia. Pînă și caii au simțul pedepselor și recompensei. Atunci au nechezat toți caii din împărăție. Nu au fost lupte pentru tronul vacant, succesiunea era clară, Plotina și Hadrian și Sabina l-au bocit. Noi existăm. Am fărîmițat împărăția, dar existăm, am pierdut Constantinopole și alte meridiane, am descoperit America și legea prăbușirii gravitaționale, căutam particula W. Educația mîinilor este hotărîtoare la luptător. Educația respirației trece la voi pe locul doi. Viața trece mereu pe locul doi, pînă ce spaima își face datoria. Există o elită tradițională, tare ca un țăruș. De ce vorbesc astfel? Sînt ca un om care a văzut o luptă. Sînt om născut într-un război mondial, mereu mirat de întîmplarea vieții.

Dosarele se bat cap în cap. Adică, senatul a întocmit un **dosar laic,** un repertoriu cu faptele împăratului Traian: El a supus neamul suebilor, a cîștigat titlul de învingător al germanilor, al parților; i-a ținut în frîu pe sarmați, sciți, roxolani și alte neamuri barbare; a lărgit granițele imperiului roman pînă la infinit; i-a supus pe daci și a făcut din Dacia provincie romană; apoi, a adus Romei încă patru provincii: Arabia, Armenia Maior, Assyria, Mesopotamia; a cucerit mărețul Babylon și îngîmfatul Ctesiphon. Pe vremea lui Traian împărăția este la apogeu. A fost salutat ca imperator de atîtea și atîtea ori. Nimeni nu l-a înfrînt vreodată. A fost declarat zeu.

Mult mai tîrziu, i s-a întocmit un dosar religios, ca urmare a propunerii să fie creștinat (postum) și, eventual, să fie trecut în calendarele creștine. Grigore cel Mare a analizat acest dosar și găsea că faptele de arme și unele persecuții aduse creștinilor se opun sanctificării. Dar reținea ca pozitive și creștinești multe alte fapte: A făcut suportabilă, pentru om, legea majestății; a pedepsit pe delatori; i-a lăsat pe cetățeni să vorbească ce vor, a dat o lege a slobozirii baierelor gurii și asta a însănătoșit mintea prostimii; a construit orașe care stau și astăzi în picioare; a făcut poduri, iar lui Dumnezeu îi plac mult podurile; pe vremea lui era belșug de linte și ulei de măsline; a făcut fîntîni în Asia, iar Celui de Sus îi plac fîntînile asiatice; a făcut biblioteci și a dat de lucru și de mîncare la cărturari; a respectat femeia, fără să-i facă prea mult rău, și se știe că soarta răsplătește pe omul care respectă femeia, roadă
(„Femeile stingheresc pacea prin lux și războiul prin spaimă". Tacitus.)
a lumii. Era evlavios, mai zicea raportul: Pe Columnă, Traian figurează mai mult ca pontif decît ca general; în numeroase scene de pe Columnă el face libațiuni, aduce jertfe cerului, cinstește pe morți. În ciuda acestui dosar bun, Traian n-a fost creștinat.

Scaurianus, prietenul lui Traian, a fost primul guvernator al provinciei Dacia. Om dintr-o bucată, vînă de gospodar. El termina forul din Sarmizegetusa, rînduia rangurile coloniei, începea lucrările la marele circ. Făcea orașe, dezvolta municipii, de la Sibiu pînă la Cluj și Porolissum. Era viață culturală, ca să zic așa. Cînd s-a aflat că Traian a murit, a fost doliu și niște festivități. La Roma au fost ceremoniile prin care Traian era consacrat zeu. Acest zeu nou a avut temple la Roma, la Sarmizegetusa și la Babylon; s-au ales preoți noi cu sarcini de a întreține religia întru Traian. Cei vechi spun: „Cînd un om devine nemuritor și zboară spre cer, cocoșii și cîinii săi ating și ei nemurirea". Așa a fost, și harul se întinde peste voi.

(Cor de bărbați, cîntece de arme și de pomenire. Om mare s-a stins astăzi, cîntă ei. Sînt pe niște ruine romane, pe un șantier arheologic, am la mine un aparat de radio cu tranzistori. Un aparat mic, japonez, îl iau cu mine în călătorii, în documentări, îmi ține de urît și de frumos. Ieri eram la Giubega, azi sînt la Micia, în acest amfiteatru roman imens. Am lăsat aparatul deschis. Vocile lor, timbrate de jale, cîntă: „Suspină fluviul și se zbate/Vîntul vuiește neîncetat". Ei cîntă în limbile lumii și lumea ascultă. El a întrecut pe înaintașul său, cîntă bărbații. El a cîștigat bătălia de la Pămînturile Mari, acolo Belzebuth a mai pierdut o luptă actuală. El a dat o lege bună în viața lui, legea manipura. Fără el, acest secol ar fi arătat mult mai urît. A biruit prin arme la Pămînturile Mari și prin minte la Congresul de la Haedland. Așa ascult la tranzistorul meu, pe ruine romane. Imaginile acestea antice și sonorul acesta actual. Dau aparatul la maximum, cîntă cor de bărbați.)

VLADIMIR COLIN

BĂTRÎNA

Ilarion simți că amețește încă înainte de a urca scara și trebui să se prindă cu amîndouă mîinile de balustrada cu lemnul atît de lustruit, încît părea o imitație din sticlă. Strînse din pleoape. Cînd redeschise ochii, ceața rotitoare se risipise și el măsură din priviri scara șubredă, a cărei înălțime modestă nu justifica amețeala anticipată, deși treptele suiau aproape drept, ca la scările de pe vapoare. Intrigat, se întrebă din nou ce-l aștepta la capătul ei, acolo unde, gravă și ceremonioasă ca un personaj hieratic, se afla o simplă ușă îngustă.

Anunțul descoperit de dimineață la rubrica de mică publicitate a ziarului spunea doar: **Aș vrea să stăm de vorbă. Bătrîna.** După care urma adresa.

Îi căzuse sub ochi din întîmplare, nu prea citea mica publicitate, dar era prima zi de vacanță și, cum deocamdată n-avea nimic mai bun de făcut, luase ziarul din cutia de scrisori și se așezase să-l parcurgă pe îndelete, ceea ce nu-și îngăduia de obicei, terorizat de gîndul că întîrzie la birou și nu apucă să semneze condica. Nu era, dealtfel, singura lui teroare.

În ciuda formulării întrucîtva bizare, nu putea fi decît un anunț de familie, cea care-l inserase se certase probabil cu neamurile, avea de lăsat o moștenire și pusese condiții inacceptabile, așa că nepoții, sau ce vor fi fost, îi întorseseră spatele, lipsindu-se de vechiturile bătrînei care, singură, poate bolnavă, îi chema acum să stea de vorbă, gata să cadă la învoială.

Dar anunțul putea avea și altă explicație, își spuse apoi, bătrîna era pur și simplu singură pe lume și nu dorea decît să schimbe o vorbă cu cineva, lansînd prin mica publicitate un apel, în speranța că, dintre sutele de mii de oameni care citeau ziarul, se va găsi unul să-i înțeleagă disperarea și să-i calce pragul. Nu altfel proceda, pe vremuri, naufragiatul, care-și punea ultima speranță în mesajul vîrît într-o sticlă și încredințat valurilor, dar e parcă mai înspăimîntătoare singurătatea unei bătrîne în mijlocul a două milioane de oameni, își mai spuse Ilarion, începînd să se îmbrace încă înainte de a-și da seama că trebuia să se ducă la adresa indicată.

Găsise lesne casa, mică pînă și prin comparație cu celelalte clădiri de pe strada în pantă, era unul dintre vechile cartiere ale Bucureștiului, unde toate casele aveau cîte un singur etaj, pe fațada căruia se deschideau între trei și opt ferestre. Înghesuită între două imobile de pe la sfîrșitul secolului trecut, casa bătrînei era atît de îngustă, încît deasupra porții nu se vedea decît o singură fereastră lipsită de perdele. Nici o bucățică de curte, poarta era la stradă, o poartă cu vopsea cafenie zbîrcită și cu un ochi de sticlă de un verde murdar, apărat de doi drugi de fier, răsuciți fără noimă.

Nici o sonerie, nici un răspuns cînd Ilarion ciocăni, din ce în ce mai tare, dar poarta nu era încuiată și țițînele scîrțîiră bineînțeles sinistru cînd apăsă și împinse clanța de formă neobișnuită, ale cărei detalii erau înecate și acoperite de straturile succesive de vopsea, care se cojeau pe lemnul porții, dar rezistaseră pe metalul diform.

Cu pereți văruiți de mult, sub funiile negre, împletite din pînzele unor generații de păianjeni defuncți, și cu dușumele din scînduri nevopsite, micul vestibul era gol, poate că folosise cîndva drept remiză, acum nu constituia însă decît spațiul din care scara pornea pieptiș, asemenea unui piedestal, menit să înalțe ușa pe care razele, pătrunzînd prin fereastra de deasupra porții, o luminau ca un reflector. O ușă de culoarea deschisă și incertă a lemnului expus la ploaie și vînt, își spuse Ilarion, privind-o și mirîndu-se de gîndul năstrușnic.

De cum intrase îl izbise mirosul, un miros slab, care nu era al igrasiei, nici al aburului rînced de bucătărie sau al încăperilor neaerisite, ci unul pe care nu izbutea să-l identifice. Apoi își dădu seama că, deși răspundea pe trotuarul gălăgioasei străzi în pantă, pavată neregulat cu pietre de rîu, poarta cu verdele ochi de sticlă nu lăsa să treacă zgomotele.

Nici măcar vechile trepte abrupte nu scîrțîiau. Cînd începu să le suie, simți cum cedează ușor sub tălpile lui, ca și cum lemnul n-ar fi fost decît o învelitoare, un fel de preș moale, imitînd forma și culoarea lemnului, sub care s-ar fi aflat adevăratele trepte. Era încă un gînd ciudat, dar nu apucă să stăruie asupra lui. Ajunsese în dreptul ușii, care închidea

brutal scara, dispensîndu-se de răgazul unui palier. Ultima treaptă constituia pragul. Văzută de aproape, uşa îşi pierdea aerul solemn şi nu mai era decît o foarte veche tăblie de lemn, cu noduri şi fibre aparente, amintind umflăturile şi venele unei mîini deformate de reumatism şi bătrîneţe.

Întorcînd capul, Ilarion constată că se află la nivelul ferestrei ce dădea spre stradă. Deasupra lui, tavanul de scînduri susţinea probabil podul, prin care îşi spuse că i-ar fi plăcut să cotrobăiască. Dar ceea ce îi reţinu imediat atenţia fu noua perspectivă din care descoperea vestibulul, scara părea acum mai lungă, poarta pe care intrase era plasată lateral, în fundul unui adevărat puţ.

De unde păruse pustiu, vestibulul colcăia de forme imprecise, probabil că doar marea depărtare la care Ilarion se afla acolo, în capul scării, îl împiedica să le identifice, dar ele se agitau, se încălecau, albe, poate sidefii, pentru că din cînd în cînd o sclipire de smalţ îi îngăduia să prindă tremurul unor mărunte curcubeie, iar pe pereţii care-i apăruseră daţi cu var ondulau fantomele unor privelişti suprapuse, corăbii răsărind din evantaiele unor palmieri, talazuri acoperind coloane, stînci cu forme ameninţătoare, plutind peste oamenii ce se plimbau agale în jurul fîntînilor dintr-o piaţă.

Aceeaşi era numai tăcerea care-l întîmpinase cînd mai credea în inocenţa vestibulului.

Neîncrezător, Ilarion privi din nou uşa. De ce nu ameţea uitîndu-se în golul scării şi simţise cum totul se roteşte cu el atunci cînd, de jos, scara i se înfăţişa la proporţii modeste? Mă mai pot întoarce, îşi spuse, dar, ca purtată de altcineva, mîna i se înălţă şi ciocăni în lemnul bătrîn. I se păru că desluşeşte un hîrîit. Era primul sunet pe care-l auzea de cînd pătrunsese în ciudata casă şi tăcerea nu făcea, poate, decît să amplifice un foşnet. Mai bătu o dată. Un glas atît de răguşit, încît nu-şi dădu seama dacă era al unei femei sau al unui bărbat, rosti slab, dar răspicat:

— Nu e încuiat. Intră.

Împinse uşa. Odată cu semiîntunericul din încăperea care, aşa cum presimţise, nu avea fereastră şi primea o lumină tulbure de la luminatorul din tavan, îl izbi mirosul pe care-l recunoscu, în sfîrşit. Tulburat, nu-şi aminti să fi închis uşa. Se închisese, poate, de la sine.

În mijlocul odăii, pe un pat fără picioare, dar atît de înalt încît părea un soclu, bătrîna era culcată pe burtă. Capul îndreptat spre uşă se sprijinea pe o pernă mare, întreg trupul dispărea sub cearceaful ce atîrna pînă la podea.

— Am citit anunţul, începu stînjenit Ilarion, căutînd din ochi un scaun pe care să se aşeze, dar încăperea era goală. Nu vedea nici o mobilă în afara patului pe care bătrîna stătea atît de ciudat culcată.

Aşteptă s-o audă vorbind. Bătrîna se mulţumea însă să-l privească peste perna în care îşi sprijinea bărbia, părul îi era ascuns sub o năframă dungată, ale cărei culori nu se prea ghiceau, pălite poate ca urmare a nenumărate spălături, dar în lumina de amurg, filtrată prin geamurile mînjite ale luminatorului, mare lucru, oricum, nu se putea desluşi. Semiobscuritatea ascundea, totodată, pe faţa bătrînei, semnele vîrstei şi Ilarion îşi spuse că era un ultim reflex al feminităţii, severa armonie a trăsăturilor veştede amintind că bătrîna va fi fost cîndva zguduitor de frumoasă. Imenşi, ochii negri se înceţoşaseră, albul lor îşi pierduse strălucirea.

— Pe vremuri îmi plăcea să pun întrebări, spuse deodată, atunci cînd, tăcerea prelungindu-se, Ilarion începu să se întrebe dacă-l auzise. Dar am obosit.

Timbrul grav era alterat de o răguşeală neplăcută, dură. Cum va fi răsunat glasul ăsta cînd sunetele îi mai erau catifelate? se întrebă Ilarion. Şi, pe neaşteptate, se înfioră. Mirosul!

— Sînteţi singură, bîigui conştient de faptul că nu putea aştepta nici un ajutor.

— Singură am fost întotdeauna. Cînd aveam nevoie de oameni, îi căutam.

— Acum îi faceţi să vă caute ei, spuse cu băgare de seamă Ilarion, simţind cum i se zbîrleşte părul pe ceafă. Anunţul.

— O singură dată pe an. Sînt foarte bătrînă.

Cu glasul scăzut, încuviinţa. Închisese ochii?

— Nu pot să cred, şopti Ilarion, trăgîndu-se spre uşă.

— Se deschide numai de afară. Ba da, ai înţeles. Ca toţi cei de dinaintea ta.

Cearceaful lunecă pe duşumele, dezvelindu-i trupul de leoaică, atunci cînd se ridică în patru labe, zvîcnind din coadă.

— Lui Oedip i-ai lăsat o şansă, strigă Ilarion.

— Eram tînără, atunci. Omule, nu mai pot risca.

Obrazul bătrînei rămînea lipsit de expresie, dar mirosul de fiară din mica încăpere se înteţi brusc.

Theodor Pallady: „Le Pont Neuf"

DACĂ N-AR FI, NU S-AR POVESTI

Françoise Sagan publicase de curînd „La Chamade". La o reuniune mondenă, o celebră actriţă de la Hollywood simţi nevoia să o înţepe pe scriitoare:

„Mi-a plăcut foarte mult cartea ta. Dar, aşa, între noi femeile, cine ţi-a scris-o, dragă?" Zîmbet dulce, panoramic, canini sănătoşi în prim plan.

„Iubito, mă bucur că ţi-a plăcut", răspunde scriitoarea. „Dar, apropo, cine ţi-a citit-o, dragă?"

•

Un aspirant la glorie vorbea cu amărăciune despre Arthur Miller: „S-a sculat într-o frumoasă dimineaţă şi şi-a dat seama că este celebru."

Un amic mai în vîrstă şi mai cu experienţă răspunde: În dimineaţa de care vorbeşti, Miller deja scrisese cîte opt ore zilnic timp de 15 ani. Omul care se trezeşte într-o bună zi celebru poate fi considerat că n-a dormit niciodată cu adevărat."

•

Despre Mark Twain, ca publicist şi editor, scriitorul Loveland povesteşte şi următoarea anecdotă: „I-am trimis spre publicare «Trupele mărşăluiau

spre sud». In cîteva zile manuscrisul mi-a fost înapoiat cu menţiunea: „Taie 10 000 de cuvinte". Nu m-am atins de lucrare timp de 10 zile, apoi am trimis-o înapoi. Imediat am primit prin poşta următoarea telegramă: „Acum e mult mai bine, se publică în numărul viitor."

•

Călătorul, care nu este altcineva decît Robert de Musil, se adresează agasat şefului de gară, după minute întregi de aşteptare:

„E un adevărat scandal! La ce servesc orarele, dacă trenurile sînt întotdeauna în întîrziere?" La care a primit următorul răspuns candid:

„Dar, domnule, noi avem săli de aşteptare. La ce-ar servi ele dacă trenurile ar veni la timp?"

•

O doamnă nu tocmai la prima tinereţe, şi destul de puţin atrăgătoare, se urcă în tramvaiul cu cai. Lîngă ea, poetul Charles Baudelaire, care, după ce băuse un păhărel în plus, se lega cu voioşie de trecători. Agasată, doamna se întoarce cu o mutră acră spre el şi-i comunică:

„Ştii ce ţi-aş face dacă ai fi bărbatul meu?"

„Ce mi-ai face?"

„Ţi-aş da otravă, asta aş face."

„Şi eu, ştii ce aş face dacă ai fi nevasta mea?"
„Nu ştiu!" răspunse femeia.
„Ei bine, aş lua-o!" zise sardonic poetul.

•

„Îţi vine bine pălăria. De unde ai luat-o?" este întrebat într-o zi Alphonse Allais de către un confrate.
„De la Durand."
„Dă-mi şi mie adresa pălărierului."
„Dar nu e vorba despre un pălărier... Durand este un restaurant."

•

Un viitor poet s-a apropiat de Hemingway şi l-a rugat să aibă bunăvoinţa să-şi arunce ochii cinci minute pe versurile sale. Marele scriitor a acceptat, dar imediat ce începu să citească, o dungă de nemulţumire apăru pe fruntea sa.
„Credeţi că ar trebui să pun mai mult foc în poeziile mele?" întrebă timid tînărul.
„Dimpotrivă", veni răspunsul magistrului, dînd înapoi manuscrisul. „Mai multe poezii în foc!"

•

Rudyard Kipling a primit odată o scrisoare neobişnuită de la nişte studenţi de la Universitatea Oxford. Circula zvonul că scriitorul primeşte un şiling pentru fiecare cuvînt scris. Studenţii au introdus şilingul în plic şi l-au rugat: „Vă rugăm, trimiteţi-ne un cuvînt de-al dv."
Răspunsul lui Kipling a fost prompt: „Mulţumiri!"

În calitate de critic, poetul german Heinrich Heine a făcut multe observaţii ironice. Odată, remarca despre un tînăr poet, cu mare succes la femei: „Toate femeile îl iubesc, toate, cu excepţia muzelor."

•

Un actor, care juca cu precădere în piesele lui Shakespeare, avea o discuţie aprinsă cu un critic teatral. „Spune-mi!" zise criticul. „Crezi că Shakespeare a vrut să ne facă să credem că Hamlet avea relaţii intime cu Ofelia?"
„Nu ştiu ce a vrut Shakespeare", veni răspunsul laconic, „dar eu întotdeauna am."

•

Dante obişnuia să spună adesea:
„Opera mea o datorez femeilor. Fără ele n-aş fi cunoscut niciodată INFERNUL."

•

Soţia lui Shakespeare se plînge unei prietene:
„Dragă, soţul meu este imposibil. Nu se mai poate trăi cu el. Din orice nimic face o dramă!"

•

Se pare că singura remarcă făcută de Alfred de Musset cînd s-a despărţit de George Sand ar fi fost:
„Păcat! A fost prima femeie din viaţa mea care nu m-a ruinat făcîndu-şi rochii."

•

Balzac face cunoştinţă cu una din admiratoarele sale:
– Încîntată (Enchantée)! zice ea.
– Onorat! (Honoré)! răspunde el.

Culese de
ELISA MADOLCIU

Caricaturi de MIHAI STĂNESCU

TUDOR VASILIU

FALS SCENARIU DE TELEVIZIUNE

După derularea unui generic consistent, însoțit de hohote de rîs, aplauze, ovații, scena reprezintă o avanscenă; în prim plan — o casă de bilete; în gros plan, casierița — o blondă superbă,cu ochi verzi și picioare lungi și umeri roz și mantou gri și tocă de zibelină albă — a ieșit toată prin ghișeu, scoțîndu-și chiar, în afara micului ecran, nasul pudrat.

Pereții sînt tapetați cu afișe multicolore: „Căderea Romei", „Asediul Troiei", „Bobîlna în flăcări", „Parastas la Căpîlna" și altele.

Regizorul va avea grijă ca toate personajele să apară în prim plan, pentru a putea fi mai bine încadrate pe statele de plată. Casierița, cei care au cumpărat deja bilete, vor privi spre camera de luat vederi, și chiar tovarășii care stau cu spatele își vor întoarce fața spre teleobiectiv, ca într-un tablou al pictorului naiv Rousseau-Vameșul, care va dovedi astfel că nu a fost chiar atît de naiv la vremea lui, din moment ce a putut prefigura o viitoare filmare la televiziune; regizorul va alege dintre figuranți pe cei mai grași, pentru a umple cît mai deplin ecranul, și va încerca să susțină în fața contabililor tv ideea plății la decimetrul pătrat de prestanță; el însuși, regizorul, se va agita cît mai mult, maltratînd textul și zăpăcind actorii, introducînd pe peliculă propria sa mînă cu degetele rășchirate imperativ în toate direcțiile; operatorul-șef va trasa sarcină operatorului secund să-l filmeze filmînd, iar operatorul secund își va strecura și el un bombeu în gros plan.

Totul trebuie astfel conceput încît, în final, numele autorului să poată fi omis de pe generic, contractul în baza căruia acesta ar putea fi remunerat să se rătăcească, iar sceneta să apară ca o emanație firească, spontană, a recuziterilor, personalului tehnico-sanitar etc.

În prim plan — dar ce spun eu „prim plan"! în același plan — se desfășoară acțiunea. Intriga în sine nu prezintă importanță, iar poantele noi, introduse de autor, vor fi înlocuite cu poante vechi, verificate, care să-i înlesnească telespectatorului aerul condescendent — atît de necesar pentru digestie.

Finalul va fi și el punctat de hohotele de rîs și aplauzele din fonoteca de aur a radioteleviziunii.

Timp de cinci minute, pe micul ecran se va derula restul genericului, un pomelnic interminabil, începînd cu prim adjunctul secundului inginerului de sunet și terminînd cu halebardierul șaisprezece dintr-o piesă istorică la care s-au amînat plățile pentru figurație.

SĂ FIM SERIOȘI

• Descendentul

Geologul englez Adam Sedgwick (1785—1873) i-a prezis lui Charles Darwin un mare viitor științific. Dar, după ce a citit opera acestuia „Originea speciilor", în care Darwin făcea demonstrația că omul se trage din maimuță, i-a trimis savantului o lungă scrisoare de protest, semnînd-o: „Fostul tău prieten, acum descendent din maimuță!"

• Ultima glumă

Sir Thomas More, autorul „Utopiei" condamnat la moarte pentru înaltă trădare, urcînd pe eșafod a simțit că se cam clătina pe bătrînele-i picioare și atunci a cerut călăului să-i dea mîna ca să-l ajute: „Vă asigur că atunci cînd voi coborî de-aici, n-o să vă mai obosesc..."

• Amar...

Maxim Gorki despre relația scriitor-editor-cititori în condițiile capitalismului: „Scriitorii înalță castele de nisip, cititorii locuiesc în ele, iar editorii încasează chiriile!"

• Cărțile anului

Întrebat care ar fi, după el, cele zece cărți ale anului 1960, Faulkner răspunde încurcat: „Mi-e greu să vă spun, deoarece niciodată n-am reușit ca pe parcursul a numai douăsprezece luni, cîte numără un an, să public zece cărți!"

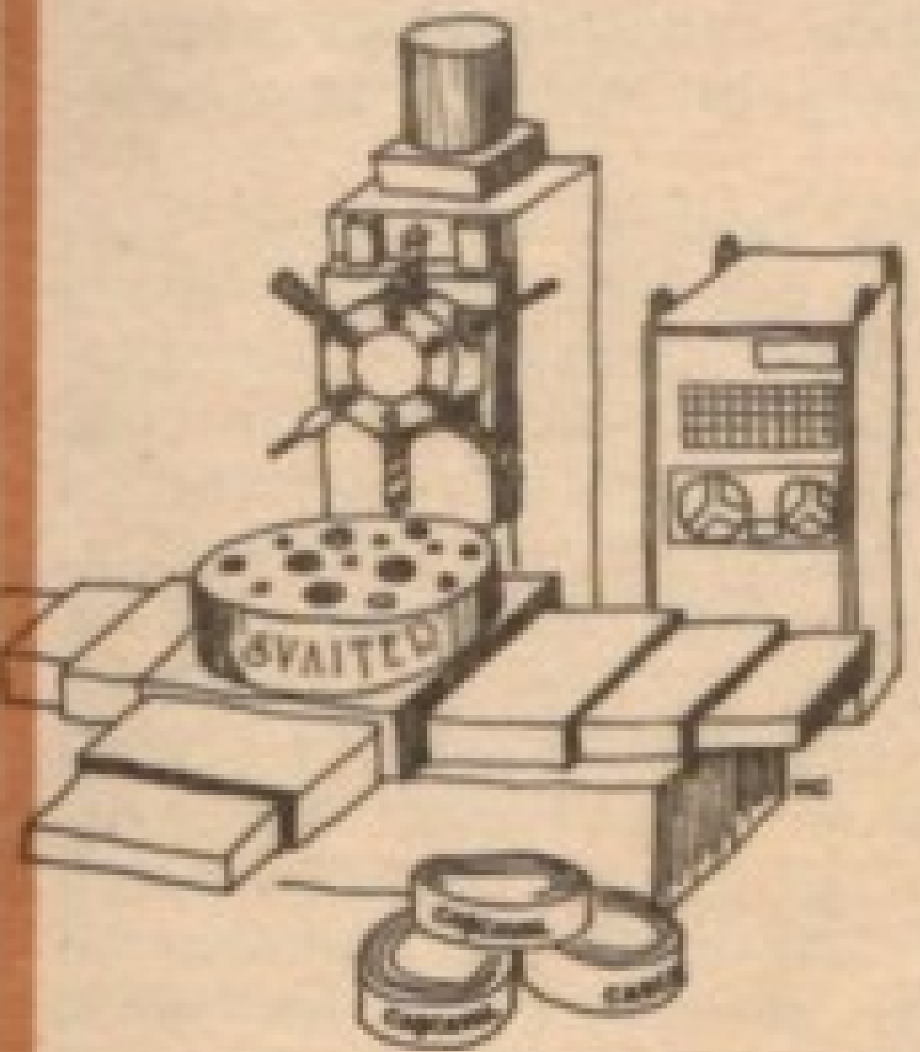

LUME CA LUMEA, LUME CA NELUMEA...

• CAL ȘI CERȘETOR

Văzînd în curtea regelui prusac Frederic al II-lea un cal cu un harnașament numai din aur și purpură, Voltaire a întrebat care erau meritele acelui patruped de umblă tot timpul împodobit cu atîta fast? I s-a spus că acel cal l-a purtat pe împărat în bătălia de la Mollwitz (10 aprilie 1741), cînd Frederic i-a biruit pe austrieci. Cîteva zile mai tîrziu, Voltaire a întîlnit pe stradă un mare mutilat de război, care cerșea îmbrăcat în zdrențe. „Ce te-a adus în halul ăsta?" — l-a întrebat scriitorul pe cerșetor. „Am avut cinstea să lupt în bătălia de la Mollwitz, sub comanda gloriosului nostru împărat..."

• SABIA

Papa Iulius al II-lea a hotărît să i se înalțe un monument încă în timpul vieții, comandîndu-i lui Michelangelo să-i sculpteze imaginea călare pe un bidiviu, iar statuia să fie ridicată în fața catedralei Sfîntul Petronius din Bologna. Michelangelo a executat modelul punînd în mîna dreaptă a papei o cruce, dar, neștiind ce să-i pună în stînga, i-a propus pontifului să țină o carte. „O carte? — i-a răspuns Iulius —. De ce o carte? Pune-mi o sabie, doar nu sînt conțopist!"

• CRIZA

Cel dintîi guvernator al Alaskăi, americanul de origine poloneză Wlodzimierz Kryzanowski (1824-1887), participant activ la Războiul de Secesiune, de partea Nordului, s-a făcut remarcat de Lincoln, care a propus înaintarea lui la gradul de general. Dar propunerea președintelui a rămas în dosarele Senatului american mult timp după asasinarea lui Lincoln și după terminarea războiului, nimeni nefiind în stare să pronunțe corect numele avansatului în grad, toată lumea zicîndu-i „Mister Kriz" (criză), poreclă ce nu prea rima cu înaltul grad de general. Lincoln spusese despre el: „De i-ar chema pe toți generalii mei Kriz, dar s-ar bate ca acest polonez, am reuși cu adevărat să depășim... criza!"

Tot Lincoln, auzind că proaspătul comandant suprem al armatelor sale, Ulysses Grant, era un mare băutor de whisky, le-a răspuns astfel celor ce căutau să „torpileze" numirea celui ce obținuse victoria de la Appomatox împotriva sudiștilor: „Spuneți-mi ce marcă de whisky bea Grant, ca s-o recomand urgent și celorlalți generali ai mei!"

• CE PROGRES?

Ministrul școlilor sub Alexandru al II-lea, Jefgraf Kowalewski, a întocmit un referat în care propunea țarului să se renunțe la unele limitări în predarea științelor naturii, acestea nefiind conforme cu progresul obținut în țările civilizate ale lumii. Țarul a scris apăsat pe marginea referatului: „Ce progres? Ordon ca acest cuvînt să nu mai fie folosit în documentele guvernamentale!"

• 3 ZICALE

Schopenhauer i-a atras atenția într-o zi unui flecar cît de important este ca uneori să-și țină gura, amintindu-i de trei zicale arabe: 1). Despre ceea ce nu vrei să știe dușmanul tău, nu le pomeni prietenilor. 2). Atîta timp cît nu vorbesc cu nimeni despre un secret, taina rămîne sub stăpînirea mea; cînd o divulg, eu devin sclavul ei. 3). În pomul tăcerii crește fructul liniștii...

Culese de I.G.

CELLA SERGHI

MAGDALENA

Desena şi picta. Zi şi noapte. La ora cînd Liviu Rebreanu se aşeza la masa de scris, Magdalena începea să picteze. La lumina unui bec puternic picta. Nu se oprea decît cînd tuna şi fulgera. Atunci, fără să-i pese de ceas, în plină noapte, mă chema la telefon.

Locuiam în acelaşi bloc.

— Dormeai? Mă gîndeam că poate ţi-e frică.

Eram singură. Începuse războiul.

— Vrei să bem un ceai? continua cu vocea scăzută, ca o suflare. Poate îl faci tu şi îl aduci.

— Cît e ceasul?

— Tu ştii că n-am ceas.

Şi, într-adevăr, nu avea.

O cunoscusem cu un an în urmă. Sprijinită de zid, între tablourile pe care le adusese de la expoziţia care abia se închisese, pictoriţa cu plete negre pe umeri, încinsă cu un cordon lat de piele, bătut în ţinte, încărcată cu lanţ şi brăţări, părea că descinde din pînzele ei (sau potrivită în rolul Vidrei, trăind în pădure printre haiduci). Am rămas uluită în faţa pînzelor, ca Alice în ţara minunilor.

Nu auzisem niciodată de Magdalena Rădulescu, nu ştiam că expoziţiile ei, în 1924 în ţară, în '29 la Paris şi, mai tîrziu, la New-York, s-au bucurat de aprecieri elogioase. Nu ştiam una despre cealaltă nimic. Ajutînd-o să-şi ducă tablourile, m-a izbit contrastul între apartamentul părinţilor ei, cu pian de concert şi bufetul pînă în tavan, şi cele două camere aproape goale, pe care le ocupa pictoriţa. Fără glaswand între ele, păreau o singură încăpere. Două saltele suprapuse, acoperite cu o cergă miţoasă, erau divanul pe care dormea. În continuare, atelierul. Pe peretele alb atîrna un şir de ardei roşii, o funie de usturoi, o cobză. Masa era dintre cele pe care se răstoarnă mămăliga la ţară. Pe un scaun, un patefon, într-un dulap cu rafturi, cîteva cărţi, soldaţi de plumb, eşarfe colorate, marame. Şevalet nu avea. I l-am dăruit eu.

Mi-a povestit că s-a întors de curînd din Italia, despărţindu-se de pictorul Campigli, care a fost soţul ei.

— Şi de ce v-aţi despărţit?

Ce fermecător a surîs şi ce simplu a răspuns: „Fiindcă n-am mai fost fericită".

Într-un articol apărut în „Flacăra", la moartea ziaristului Constantin Clonaru, al doilea soţ al pictoriţei, L. Kalustian, care semna, se întreabă de ce s-au despărţit? Mi-am amintit zîmbetul ei: „fiindcă n-am mai fost fericită".

Magdalena, ca să picteze, trebuia să fie îndrăgostită. Cînd vraja se risipea, cînd farmecul dispărea, cînd nu mai era fericită, fugea. „Il y a l'amour, puis le travail, puis rien" (spune Montherlant, citindu-l pe Gobineau).

— Dar dacă într-o zi te părăseşte „El"?

Mi-a dat cel mai concis răspuns: „Le roi est mort, vive le roi".

În viaţa ei nimic nu era de prisos. Scrisori, bileţele, regrete erau aruncate la coş. Nu păstra nimic din ceea ce nu-i era strict necesar. Nici obiecte, nici îmbrăcăminte. Dădea şi ceea ce îi trebuia: „Am văzut că-i place"... „I-am făcut portretul şi i-a plăcut grozav, n-avea bani. I l-am dat."

Deşi frumoasa sufragerie a părinţilor, ca tot restul casei, era la dispoziţia ei, Magdalena îşi invita musafirii în atelier şi atunci masa era o planşetă mare, sprijinită pe două lăzi. Dar împrejur, cea mai strălucită conversaţie: Victor Eftimiu, Comarnescu, uneori Ion Vinea, alteori Miron Radu Paraschivescu, prietenii ei. Specialitatea casei: macaroane. Felul întîi, felul doi, felul trei, macaroane, altfel asezonate. Ştia zeci de feluri.

Ceilalţi prieteni erau modelele ei: Niculina vindea flori în piaţă, Didina, floricele în colţul străzii, Gherghina, sticle goale. Dar, ca la atingerea unei baghete magice, deveneau prinţese hinduse, dansatoare spaniole, domniţe din basmele noastre. Nu admitea să mă apropii de pînză, să am păreri cînd picta. Dar, cînd obosea, îi părea bine că sînt acolo, sau mă chema.

— Mergem?

Porneam în Cişmigiu, grăbite de parcă ne era frică să nu pierdem trenul. Ne urcam în barcă şi Magdalena înşfăca ramele,bărbăteşte. Sau venea la mine, unde aveam, pe atunci, holul „mobilat" cu o masă de ping-pong. Mingile ei erau imparabile. Alteori pornea cu bicicleta sau cu rucsacul în spinare, la munte. Aşa se odihnea.

Împotriva aparenţei boeme, care şoca burghezia, şi ea vroia s-o şocheze, Magdalena era ordonată, timpul ei riguros planificat. Nu lenevea nici o clipă. Capot, papuci, rochii de casă nu avea. Dormea puţin, sărea din pat cînd se trezea, deschidea ferestrele, se îmbrăca cu aceeaşi fustă largă şi lungă, cu bluza ca o ie, strînsă cu cordonul lat, încheiat cu paftale, îşi punea brăţările, se încălţa cu cizme, ca şi cînd ar fi trebuit să iasă în oraş. Atunci făcea ordine în atelier şi se apropia de pînza începută în ajun, sau chiar terminată, se depărta, se apropia, revenea cu pensula şi nu se oprea pînă nu era mulţumită. Abia atunci puteam să-mi spun părerea. Asculta amuzată şi cînd spuneam „îmi place", îmi răspundea: „Şi mie, altfel nu semnam".

Cînd i-am pozat prima dată s-a încruntat: „Nu te recunosc. Ce-i cu tine? Parcă ţi s-au înecat corăbiile." După multe încercări, cu răbdare de arheolog care sapă mereu mai adînc, mi-a spus: „Acum te cunosc, eşti altfel decît credeam, decît crede lumea". Dacă ar fi citit „Pînza de păianjen", sau măcar Motto-ul romanului meu: „Je crois que le secret de votre tristesse (car vous êtes triste, Laura)..." m-ar fi cunoscut demult. Dar Magdalena nu citea. O interesau arta etruscă, cea bizantină, desenele rupestre. Nu se ducea la teatru, dar nu lipsea la concerte. Nu-i plăcea opera, ci

doar spectacolele de balet. Adora dansul. Mergeam peste tot împreună. Împreună am ieșit în stradă, am cîntat și am dansat, cu tot orașul în delir, la vestea eliberării. Împreună ne-am aflat în fața casei lui Eftimiu, izbită de o bombă, cînd hitleriștii izgoniți s-au răzbunat sălbatic. Colecția lui de tablouri, distrusă. Credeam că nu-și va reveni. A început să picteze. „Mi-e milă de Eftimiu, vreau să-i refac colecția".

La o serată costumată a pictorilor am refuzat s-o însoțesc. „N-am costum." — „Dar ai imaginație" — mi-a răspuns Magdalena. În cele din urmă mi-a venit o idee. Am luat de la ea lanțuri, brățări, mi-am prins pe o bluză o mică pînză cu doi cai care se înfruntă, pe căciulă am agățat cai de plumb, m-am costumat în Magdalena Rădulescu. Surpriză pentru ea, cel mai mare succes la serată.

Într-o zi m-a anunțat fericită: „Plec la Mangalia . Ministerul are o casă pentru plasticieni. Cu masa se descurcă fiecare cum știe. Eu am luat o ladă cu macaroane."

O săptămînă mai tîrziu am găsit-o în fața mării, sub un cort, neagră, superbă, cu un caiet pe genunchi, desena: doi copii și un măgăruș în fața mării „pozau".

Mi-a arătat casa unde locuiește. „Acolo, cînd cobori pe dig. Să vii diseară sus, pe terasă".

Masa, natură moartă în culorile cele mai vii, pătlăgelele roșii, ardeii verzi, pepenii galbeni, brînza albă, vinul ca chihlimbarul. În jurul mesei, Comarnescu, Ionel Jianu, pictori și poeți. Pe un scaun, patefonul. În fiecare seară — picnic, fiecare aducea cîte ceva, peștele nu lipsea, nici Murfatlarul. Magdalena oferea macaroane. Se citeau poezii de Blaga, se ascultau discuri de Enescu. Tînărul Dyspré, fiul lui V. Paleolog, povestea despre peripețiile drumului pe care tatăl său și Brâncuși l-au parcurs pe jos pînă în Franța. Magdalena privea cerul, imaginînd poate „Goana cailor spre stele". Era fericită..

De ce a plecat? Sufletul ei hoinar nu-i da pace. Îi era dor de Italia, unde trăise cîțiva ani în climatul „suprarealist" al unor pictori și scriitori fascinanți: Campigli, De Chirico, Malaparte, Ungaretti, Giacometti și alții. De la Roma, familia ei a primit o scrisoare. Magdalena cerea urgent actele necesare pentru căsătorie. Se va mărita cu un foarte bogat italian. De ce a fugit în ultima clipă? Prea multe camere, prea multe bufete, prea multe slugi, prea grea legătura cu chei. Recepții, vizite, obligații mondene. Cînd va picta?

În 1957, cînd a venit în țară — cu prilejul unei expoziții care a avut un imens succes — aici, în jurul mesei, la o ceașcă de ceai, mi-a povestit „urmarea". Începutul la Nisa. Foamea. Umbla în fața mării, amețită de foame. Privirea îi era încețoșată, mașinile, oamenii se mișcau în toate sensurile, ca în desenele animate. Din instinct de conservare a intrat într-un restaurant și s-a așezat la o masă. Chelnerul, ceremonios, aștepta.

— „O cafea, o cafea mare. N-am cu ce s-o plătesc. I-a arătat mapa. Am cîteva desene, le las pentru o cafea."

I-a adus cafeaua și un sandviș cu șuncă: „E achitat".

Desenele nu le-a luat: „Așteptați un sfert de oră, ies din tură și stăm de vorbă".

Pe stradă i-a spus:

— Am un prieten care ține un restaurant mai modest. Se dă în vînt după pictură.

— O masă pe zi și culori — a spus Magdalena, și îi dau o parte din tablouri. Îi fac portretul. Portrete pentru toată familia.

Așa s-a descurcat pînă ce, niște oameni de treabă, soț și soție, paznicii unui castel, au îndrăgit-o și i-au dat adăpost. Castelanii erau plecați în America pentru mai multă vreme. Acolo și-a făcut Magdalena atelier, expoziție. Vizitatori erau mulți și unii cumpărau tablouri. De acolo mi-a trimis o tăietură dintr-un ziar, din care rețin începutul: „Bottée, gantée, coiffée à la manière ses ancêtres les chevaliers des plaines roumaines, Magdalena Rădulescu..." În continuare, numai elogii.

Cu banii pe care-i realiza pleca la Paris, în Elveția, făcea expoziții, avea succes. Cei mai mari critici de artă au scris uimiți, fascinați, despre pictura ei. În monografiile care au apărut sînt reproduse aprecierile lor entuziaste. În toate colțurile lumii sînt răspîndite pînzele ei, folclorul românesc, basmele populare, în fiecare palpită sufletul ei și al țării.

Dar bani nu avea. În Occident, concurența e sălbatică, negustorii de tablouri stăpînesc piața, dictează prețurile și își iau partea leului. Magdalena, independentă, a vrut să rămînă stăpînă pe munca ei, pe visul și fantezia ei.

A murit săracă, într-un hotel obscur, într-o odăiță — un fel de debara — unde nu mai avea decît două-trei valize și biletul de tren cu care vroia să se întoarcă acasă. Nu știu cine i-a închis ochii, cine i-a trimis în țara cenușa. Nu vreau să știu. În casa mea, Magdalena trăiește, în cavalcade și bîlciuri, în dansul călușarilor, în hora fetelor, în bărcile cu pînze, în frumusețea portretelor, în tinerețea mea.

Micaela Eleutheriade: „Flori"

VERA HUDICI

VINE LIVIU REBREANU

Orașul nostru, deși capitală de județ, arăta ca un tîrgușor uitat de lume: cîteva prăvălii înghesuite una-n alta de-a lungul trotuarului îngust, întins cam pe vreo sută de metri... Încolo, căsuțe mărunte, cu ferestrele sprijinite pe lutul bătătorit. Vara, colbul se vînzolea încontinuu, ca rotocoalele albăstrii împrăștiate de-o grămadă de gunoi jilav, aprins anume pentru afumarea livezilor năpădite de omizi. Primăvara și toamna mocirla se prelingea în pîrîiașe vîscoase, adunîndu-se în gropile săpate de roțile căruțelor hodorogite. Ziua se bălăceau pe ulițe copiii rufoși, cu burțile țuguiate de verzituri. Seara, măsurau agale trotuarul, de la un capăt la altul, perechi de tineri, spărgînd între dinți semințe de bostan; zvîrleau cojile cu o dexteritate de scamatori, prefăcîndu-le în minusculi fluturași albi, ce pluteau o vreme prin aer, apoi cădeau, îngroșînd stratul de jos... Birjarii moțăiau pe capra trăsurii în așteptarea clienților, ținînd coviltirul negru ridicat; pe vreme friguroasă purtau cojoace siberiene, enorme, strînse la mijloc și cu poalele atîrnînd în falduri grele spre tălpile pîslarilor de uriași. Pe vreme caldă, se îmbrăcau în caftane de catifea albastră, cusute ca și cojoacele, lungi și încrețite în talie... Un tîrg în care zilele se asemănau între ele; nici sărbătorile nu arătau altfel...

Dar iată că, în fumuriul nostru oraș, au apărut pe ziduri afișe de mărimea unei pagini de ziar: vesteau că, în curînd, va sosi la noi scriitorul Liviu Rebreanu... Grupuri de liceeni comentau evenimentul: „Oare cu adevărat va veni?!"... Părea de necrezut. Localitatea se afla în punctul cel mai nordic al țării. Cale ferată nu exista. Cele mai apropiate stații se găseau la cîteva zeci de kilometri, iar șoselele ce le legau de noi erau numai hopuri și colb pînă la glezne... Se va încumeta să le străbată scriitorul Liviu Rebreanu?...

Îmi părea numai mie, sau poate chiar așa era, dar de la apariția afișelor orașul se primenea văzînd cu ochii: pe trotuarul din fața prăvăliilor se vedeau tot mai puține coji de semințe! Praful de pe Strada Mare nu se mai ridica de-un stînjen, iar frunzele copacilor din jurul Catedralei luceau, spălate de jeturile căzute în chip de ploaie din tulumbele pompierilor... Mirosea a curat, a așezare proaspăt dereticată...

Nici eu nu știu cum de mă ajuta mintea să născocesc tot felul de pretexte ca să pot ieși în oraș: trebuia să mă conving dacă afișele mai sînt la locul lor, dar mai ales voiam să aflu de-au sosit cărțile romancierului așteptat... Țineam atît de mult să cumpăr și eu un volum! Se nimerise să-mi trimită mama niște bani pentru o pereche de sandale de vară, renunțam bucuroasă la încălțămintea nouă, doream neapărat să am o carte de Liviu Rebreanu, numai așa m-aș fi putut apropia de scriitor, să-i cer un autograf și, astfel, l-aș fi văzut de aproape: ar fi fost întîia dată cînd vedeam un scriitor adevărat, cum se spune, în carne și oase... Trăiam o continuă tulburare, mă temeam să nu intervină ceva să-i împiedice venirea.

La librărie găseam mereu elevi, tineri funcționari, lume de tot felul, consternați că nu mai sosește stocul de cărți comandat de librar... Abia atunci mi-am dat seama cîtă lume de la noi îl cunoștea pe Liviu Rebreanu, cît de mulți doreau, ca și mine, să-i ceară autograful. Orașul nostru, atît de adormit la prima vedere, jinduia după evenimente culturale, reieșea asta limpede din discuțiile celor ce așteptau să-l vadă pe scriitor.

Zilele se scurgeau greu, totuși pînă la urmă au trecut, a sosit oaspetele așteptat, dar nu și cărțile dorite de localnici. Neavînd altă soluție, am hotărît să iau o carte din biblioteca școlii. Am ales volumul de povestiri, arăta mai curat decît romanele „Ion" și „Răscoala", care trecuseră din mînă-n mînă prin tot internatul nostru, de cînd se aflase de venirea autorului lor.

Ca de obicei, pe noi, elevii, ne-au trimis la galeria teatrului. Altădată nu-mi păsa unde ni se rezerva locul, important era să se vadă scena. Acum însă aș fi vrut să rămîn la parter, să-mi fie mai îndemînos să mă apropii de oaspete... Pedagoga noastră, foarte severă, nici

n-a vrut să-mi asculte motivele. Cerîndu-i îngăduința, abia i-am atras atenția asupra mea, nu mă mai slăbea din ochi. Totuși, la galerie ocupasem locul cel mai din margine, hotărîtă să alerg jos, îndată ce se va termina conferința.

Agitația din sala teatrului se potolise brusc. O liniște impresionantă se lăsase cîteva clipe, întreruptă, la fel de neașteptat, de o furtună de aplauze: apăruse pe scenă scriitorul! Toate privirile din incinta teatrului căutau spre oaspete!.. Se vedea bine și de la galerie: era înalt, mult mai înalt decît mi-l imaginasem după fotografii, avea fața prelungă, palidă, ochii foarte luminoși... o șuviță de păr alb, lipită de frunte... Cerea îngăduința să vorbească stînd pe scaun, se simțea puțin obosit... Spectatorii îi răspunseră printr-o nouă furtună de aplauze...

Începuse să ne povestească despre poetul George Coșbuc... Îl cunoscuse bine, știa o mulțime de lucruri din viața poetului, pe care istoricii literari încă nu le consemnaseră... Vorbea cu glas scăzut, rar, totuși se deslușea fiecare cuvînt, datorită liniștii din sală... Ascultam cu interes, n-aș fi vrut să pierd nici o vorbă... Dar, nu știu cum, privirea mea îl descoperi pe Ion al Glanetașului, stînd în picioare lîngă scaunul scriitorului. Pînă să mă dumiresc ce se întîmplă, se ivi și Ana... Și curînd, scena se umplu de eroii știuți din cărțile scriitorului... Liviu Rebreanu părea un tată înconjurat de copiii săi: foarte mulți copii. Îi cunoșteam ca pe niște consăteni de-ai mei, dorisem să-i întîlnesc cîndva și, iată, îi aveam în față pe toți laolaltă...

Mă trezise la realitate zgomotul aplauzelor. Speriată, observasem că scriitorul părăsea scena. Zvîcnisem de pe scaun, încercînd a-mi face drum printre cei îmbulziți pe scara îngustă. Mulți se grăbeau, la fel ca și mine, ne stînjeneam unii pe alții, cîte cineva, înfuriat, zvîrlea cuvinte aspre... Pedagoga noastră mă observase, îmi porunci să mă întorc... Mă prefăceam că n-o aud, continuam să mă strecor prin mulțime, uitînd de bună-cuviință... Totuși, am ajuns prea tîrziu: scriitorul se urcase în mașină, iar cineva închidea portiera. Involuntar am scos un „ah" prelung, dureros, lipind cartea de piept, mîngîind-o cu palma, parcă în compensație, pentru nereușită.

— Uite, îți face semn!... Du-te repede! — si un necunoscut mă împingea către mașină.

Scriitorul coborî: întinse brațul spre carte... I-am dat-o cu mîna tremurîndă: „E din bibliotecă! În oraș n-au fost" — și-am îngăimat numele școlii.

— Da' pe dumneata cum te cheamă? — i-am auzit ca prin vis tonul cald, binevoitor.

Nu știu dacă glasul meu sugrumat de emoție a reușit să spună ceva deslușit.

Totul durase doar cîteva minute, poate numai secunde. Dar, pentru mine, momentul acela a însemnat despărțirea vieții în două etape: „Asta se petrecuse înainte de venirea lui Liviu Rebreanu. Asta, după aceea..." Și nu-mi pot ierta nici astăzi că, la plecarea din orașul acela, n-am luat cartea din bibliotecă: ar fi fost cea mai scumpă amintire din anii de școală...

Printre pietre

Ah, poezia sîngeroasă a
veacului meu
mică reptilă feroce
devorînd puii cuvintelor
sub pecetea secretă a lunii
Cum aș putea să-mi cresc
poemul
migrat prin „rezervația de erori
neidentificate"
pentru a-i prelungi inocența.
Fug de guerilla încruntării
acolo unde gîndul poate fi
îngropat
cum o strachină.
Dau în brînci
printre pietrele de hotar
ale Universului
Sînt asemeni unei mîțe cu puiul
în gură
într-o stație de metrou.

MARIANA BOJAN

La Șari Neni

Și iar șarete de mătase
Ne duc la margine de burg
Coniacul tainic amiroase
Și lustrele-n pahare curg

Trece magistrul printre mese
În veci de vorbe nesătul
O pasăre zăbranic țese
Peste copila lui Catùl

Vin ofițerii în mantale
La crîșma cu mesaj secret
Se bat cu palmele-n paftale
Și-și lasă ceasul amanet

Privesc cu jind la dansatoare
La părul lor trecut prin ceai
Și încordarea serii moare
Călcată parcă de-un tramvai

ION LOTREANU

SILVIU GEORGESCU

AUTO... TURISTICĂ

SAU

ÎNTÎLNIRE CU COSTICĂ IONESCU „RENAULT"

— Splendid! O grozăvie!... N-ați primit ilustrata?

Proaspăt întors din vacanță, Costică Ionescu „Renault" își împărtășește impresiile.

Furați de frumusețea descrierii, colegii și-au parcat pixurile la marginea lucrărilor și-l urmăresc cu atenție.

Încet-încet, bariere, serpentine, găini — ba chiar și indicatoarele din marginea șoselei — capătă valoare peisagistică.

— Dar, așa, în general, cum ai petrecut? îl întrerupe, „la intrarea în Predeal", Grigoraș de la „devize".

— În general... sub o sută la oră... De cînd cu controalele astea, nu se știe de unde sare RADAR-ul.

— Pe la Bran ați trecut? se interesează pe deasupra lentilelor fumurii tovarășa Tanța, stenodactilografa secției.

— Se poate?! Tocmai pe la Bran să nu trec?

— Și? Cum a fost?

— Ei, altă viață, alt asfalt, alt...

— Dar castelul?

— Care... castel?

— De la Bran.

— A, da — castelul.

— E fantastic, nu? (Dioptriile tovarășei Tanța se aprind de admirație). Parcă ar fi descins dintr-un basm.

— Se poate!... Știi, așa — prin parbriz — e greu să-ți faci o idee.

— Totuși... ca poziție... N-ați văzut unde e așezat?

— Am văzut: de la Rucăr, al doilea „ATENȚIE LA TREN", pe dreapta.

— Eu vorbesc ca priveliște: peste tot numai brazi, numai stînci, numai...

— Numai stația PECO mi-au pus-o la dracu-n praznic!

— Cine?

— Ăștia... unitatea care a făcut castelul...

Aici, discuția e în pericol să tragă definitiv pe dreapta, întrucît o parte dintre colegi pretind că respectiva „unitate" care a ridicat castelul ar fi existat cu cel puțin 400 de ani înaintea erei... autoturismelor noastre.

— Ei aș! se-nfurie Ionescu-Renault.

— Dar dincoace, la Rîmnicu Vîlcea, cum de ai?

— Ce... ai?

— Aha, încercă să „priceapă vîlceanul-administrativ" Purcărete. Vrei să spui că la noi, la Rîmnicu Vîlcea, ai... „Valul lui Traian", ai „Cetățuia", ai... asta...

— Lasă asta! Am PECO, am „depanare", am „autoservice", am piese de schimb...

— ...ai „Casa memorială a lui Anton Pann..."

— Pan... Pan... Parcă... am auzit.

— E chiar „în centrul orașului. O casă „stil", cu un foișor, unde își sorbea meșterul cafeluța, cu masa de lucru unde și-a scris...

— Lasă-mă cu ce și-a scris! Garaj are?

— Garaj... Păi... Cum?...

— Am înțeles: n-are! Ați auzit? În centrul orașului și n-are garaj! De garaj, îți spun eu, trebuie să te interesezi, să cauți, să iei la rînd străzile... Cum am pățit și într-o comună — la Micloveni, de-am alergat după un mecanic auto pînă mi-a ieșit sufletul.

— La Micloveni? exclamă cineva. Bine, dar aici, la Micloveni, s-a retras unul din băieții lui Litovoi... Cum de n-ai știut?

— Ei, nici așa! zîmbește binevoitor Costică-Renault. Nu-mi dau eu mașina pe mîna oricui...

INSTANTANEE

La întrebarea adresată în mod obișnuit scriitorilor, referitoare la viitoarele lor lucrări, Jules Verne obișnuia să răspundă foarte serios: „Să nu anticipăm."

•

Soția lui Sigmund Freud, părintele psihanalizei, se miră: „De ce vin atîția să se întindă pe divanul ăsta al tău?" La care Freud răspunse: „Pentru simplul motiv că nu sînt fericiți în paturile lor."

ȘTEFAN AUREL ALEXANDRESCU

Aur şi lut

Unde-s ferestrele tale, casă a melcului
cît trupul de mare, crescînd o dată cu el
închipuirea-mi zideşte tot astfel cît vrea
muzeul ei visat, în aer liber
prin regnurile-apuse, cărţi şi profeţii
un drum al întoarcerii, casa natală
uscată, ridată, mică, pereţii striaţi
cerdacul mult, lîngă stele
inginera-agronom mîngîind pămîntul ştiut
cu inele de aur
(aur şi lut, mai plin de-nţelepciune e lutul),
iar eu
precum vînzătoarea de seminţe
izgonită de miliţieni
măsor vieţile altora în străvechi dialecte
anii cîinelui, ai măgarului, ai calului
unde-s ferestrele? Tu ce mă întrebi
fiu al meu, frate de carne cu mine:
— Altceva, alt-ce-va.

LUCIA NEGOIŢĂ

Trecere

Cum lunecă tăcerea
Gondolă de argint
Pe lacuri subterane.

Cristale verzi de mică
Aprind pe stînci pupile
De flacără.

Cuvintele
Nuferi
Gălbui de gelozie
Se spînzură de vîsle.

ELISABETA COSTIN

Antiblestem

Cînd sînt cu tine
de nimic nu mă tem.
Stau ca în vatra unui vulcan
clocotitoare.
Tu mă aperi de vînt
şi de soare.
Tu m-ai dezbrăcat
de blestem.

GAVRIL MATEI-ALBASTRU

Vîna Rece

„Să mă mai duc la
Bocca del Rio,
Şovăi în drum, ori
cît aş iubi-o
....
din amintire
beau cu nesaţiu
Bocca del Rio
rană în spaţiu.

LUCIAN BLAGA

Am auzit că
şi Vîna Rece
e obosită
şi-ar vrea să sece!

Şi amintirea
se dezghioacă,
se limpezeşte,
se-ntreabă dacă

a fost aievea
sau numai vise?
Cine-a trezit-o
de adormise?

Cercuri înalte
face codalbul,
domină cerul
Malul şi albul.

Ciotul de colo
poate-i stejarul!
(Luna din trestii
stinsu-i-a jarul!)

Azi îmi sînt moarte
casa, pridvorul,
chiar dacă-n vale
curge Izvorul

şi-aceleaşi turle
stau să-l asculte!
(Oamenii-s alţii,
cruci sînt mai multe!)

Anii trec iute
— tot cîte zece! —
Beau în neştire
din Vîna Rece!

ION ŞTIRBULESCU

PETRE STOICA

ÎNTÎLNIRE CU MEDEEA ȘI CU ALTE PERSONAJE DE ROMAN

Simion desfășură plasa și imită strigătul prepelițelor. Pe miriștea arsă țopăiau păsări greoaie, cît curcanii îndopați pentru mese festive. Așa ceva n-am văzut de cînd m-o făcut mama, exclamă Simion, bărbat tînăr cu o chivără dată pe ceafă. Sufletele iadului, conchise deconcertat. Păsările străpunseră plasa, una dintre ele o înghiți și zbură de-a curmezișul cerului, lăsînd în urmă-i neguri ceroase. Rîsetele Andreei răsunară tunător. O însoțea Toma, deplin albit și țeapăn în fracul de la balul începutului de secol besmetic. Îi aduseseră un cupeu pe ale cărui uși o mînă iscusită aplicase semne zodiacale. Andreia se trase în dreptul lui Simion, îl smuci de bărbie și zise nătîngule au fost dropii păsările altui șes. Argatul rudei mele holbă ochii și mormăi timid drept îi cucoană am împlinit o sută de ani și tot prost mi-s. Împietri caricatural, cu palmele lipite de coapse. Toma își ridică jobenul și exact în clipa în care se înclină reverențios salutîndu-mă, deveni stejar noduros. Nodurile stejarului ca niște buboaie cenușii exprimau suferinți și crispări de ființă expusă necurmatelor intemperii. Fața Andreei, abundent fardată, lucea cadaveric, în pupilele ei dilatate de atropină agonizau îngerii toamnei, rochia-i din paiete refracta razele soarelui putred. M-a întrebat mai vrei să te culci cu mine? Tăcerea mea o îndureră. Se propti cu spatele și c-un picior îndoit din genunchi de trunchiul stejarului, potrivi luneta la ochii bolnavi. Anunță debarcarea cortegiului de faetoane, landouri, diligențe și care mortuare. Simion vîrî degetele sub limbă și fluieră grăbindu-le apariția. Admirabil, incredibilă priveliște hoardele timpurilor moderne, sîsîi Andreia.

Din faetoane, diligențe și landouri se despachetau Saturn cu Rozalia în postură de miri, medicul si notarul, plutonierul de jandarmi înfășurat în iederă, directorul școlii primare vînturîndu-și canotiera, ofițerul rănit pe front de șase ori, localnicul posac cu buze de capră, părinții lui Toma, gîrbovi și palizi. De dedesubtul dricurilor baroce, răsturnate la finiș, se tîrau de-a bușilea participanții la serata organizată de Toma. Băieții erau în uniformă de premilitar, fetele în costume domino. Mă scrutau pieziș, aș zice criminal, ceea ce nu-l împiedică pe Laie Țundric, desfrînatul, să afirme că ei s-au adunat spre a mă sărbători împărătește. Mi-a oferit o cunună de paie mucegăite. Saturn o consola pe Rozalia, care plîngea convulsiv. Frînă un vehicul propulsat prin forță eoliană. Din interiorul lui tapisat somptuos ieși roșcovana, femeia care mă ochise la serbarea de binefacere. Laie Țundric îi preluă pudelul și geanta de voiaj. Mi-a întins blazată vîrful degetelor. Mă recunoști șarmantule? da te recunosc, porunceai ia mîna de pe mine să nu ne împiedicăm, lăstarii murelor îmi zgîriau pulpele. Metamorfoza ei m-a surprins. Se înfățișa elegantă, parfumată lasciv, îi umbrea părul ondulat o pălărie cu voaletă. Buzele carnale, nasul nițel acvilin indicau senzualitate necruțătoare. Află domnule, mă încredință pe un ton categoric, că eu nu sunt funcționară la fabrica de tutun, te păcălisem am terminat dreptul eu sunt Medeea magiciana nu te cred madam optzeci la sută din femei suferă de-o tară incurabilă mitomania all right all right uite pașaportul meu cercetează-l. Documentul purta numele Medeei și avea vize de intrare pentru mari porturi maritime și fluviale. Îmi dezvălui secrete ale vieții sale palpitante. Se săturase pînă peste cap de peregrinările marine, acum călătorea numai cu orient-expresul. Îl iertase pe iubitul și în același timp necredinciosul de Iason, îi reactualiza memoria prin parastase anuale. Pe scîrba de Glauce o uitase demult. De Acestes, tatăl, de fratele Absyrtus și mătușa Circe își aducea greu aminte. Intenționa să se facă soră de caritate, o vreme o obsedase ideea mortificării. Gătesc excelent, m-a asigurat, dacă ai apetit poftim la

mine îţi pregătesc sufleuri ca nicăieri poate tacem şi dragoste. Halo halo am auzit-o pe Andreia ia las-o în pace stricatule deboşatule ne-am adunat să te sărbătorim şi tu ne ignori ruşine de trei ori ruşine.

Pe picioarele noastre urcau limacşi împuţiţi, cucerindu-ne bustul transformat curînd în masă gelatinoasă. Limacşii veneau din pădurea în care morţii tăiau lemne. Localnicul posac făcu apelul şi constată indignat dispariţia primarului, omul indispensabil inaugurării festivităţii. Nu-i nimic, interveni notarul, alegem primar pe cineva mai integru. Au găsit păstor în persoana paracliserului bătrînel cu faţa asimetrică. Declara că are în fiecare buzunar naftalină şi seminţe de cînepă, virtuţi de invidiat într-o epocă lipsită de curaj civic. Andreia aprinse o ţigară, trăgînd fumul nesăţioasă în piept. Toma reveni din ipostaza vegetală. Odrasla subnotarului găsi nimerit să execute scamatorii, apoi citi o proclamaţie, spre norocul lui neînţeleasă de iscoadele poliţiei. Asistenţa îl aplaudă frenetic şi se formă o delegaţie însărcinată să transmită, lui o diplomă de doctor în ştiinţele naturii, celor care i-au dat viaţă, sincere şi calde felicitări. Brutarul, beat criţă, ne oferi iepuri de casă, întru nemulţumirea întregii asistenţe. Pîine s-ar fi cuvenit să împarţi doar ştii ce drum lung ne aşteaptă, ţipau fetele isterizate. Directorul şcolii primare urcă în mirador şi ţinu o predică în care viermuiau cuvintele cumpătare, pildă, vitejie, jertfă, abnegaţie. Încheindu-şi predica horticolă, întrebă adunarea dacă e pregătită, şi corul eforilor scandă da da da. Pulcinella îi trase un picior în fund. Noul primar decise amînarea serbării cîmpeneşti, întrucît absenta iubita neruşinatului, adică a mea. La linia orizontului evolua faimosul steamer Libertatea. Îi ieşirăm voioşi în întîmpinare. Pe punte veghea Ştefan, în ţinută de amiral cu bicorn. Îl încadrau balerine lingave, violate cîndva de cei mai isteţi caligrafi ai istoriei universale. Fratele lui Toma dădu ordine precise, severe, executate şnur sub privirile noastre extaziate. Cîţiva boxeri mustăcioşi, foşti campioni, decrepiţi, înfăşurară parîmele de cabestane. Amiralul glisă pe pasarelă. Balerinele însoţitoare purtau tăvi pe care rugineau instrumente chirurgicale.

Secundul lui Ştefan strigă în portavoce urcaţi numaidecît ne presează timpul ne ameninţă armada aligatorilor. Autorităţile comunale îmi acordaseră onoarea întîietăţii, aşa că păşii primul pasarela-n balans. Ştefan mă conducea afectuos, cu palma pe umărul meu. Ceilalţi parcurseră pasarela în dezordine, bulucindu-se, înghiontindu-se şi muşcîndu-se de nas şi de urechi. Primarul era cît pe ce să cadă în apa clocotitoare. În sala spectrală, fanfara justiţiei intonă marşul gloriei nepieritoare. Cortina se ridică, faldurile purpurii palpitau ca valvele amurgului. Pe scenă mă păzeau gardieni, huidume clăpăuge, sinonimii verminei. Mi-au smuls centura şi-mi descheiară vestonul sfîşiindu-l. Respiraţia lor puţea a mlaştină fără vîrstă, Andreia îşi ţinea batista la nas, biata Rozalia leşină. Aşteptam completul de judecată. întîrzia chefuind în sala maşinilor, improvizată-n bordel. Tolănita într-o berjeră adîncă, roşcovana, de astă dată funcţionară autentică, izbea pisălogul din piuliţa prinsă-n menghina genunchilor ei tumefiaţi. Urla să înceapă reprezentaţia piară ticălosul piară căutătorul fericirii. Retras în cuşca sufleorului, Simion ţinea pumnii pentru mine. Dintr-o încăpere alăturată salonului legănat de tangaje, se auzeau chiţăieli erotice, întrerupte de poc-poc-ul mingilor de ping-pong. Ce bine că iubita mea fusese scutită de acest spectacol degradant, regizat de boxerii angajaţi marinari. Un individ sumbru, cu ochii traşi în fundul capului, luă loc la masa adusă pe scenă. Jumulea penele vulturului pe care i-l încredinţaseră, contra chitanţă, chefliii din sala maşinilor. Îi dădusem una peste degetele boante. M-am adresat ferm spectatorilor însetaţi de mascaradă v-aţi adunat să mă judecaţi deşi o judecată imparţială n-a existat şi nu va exista niciodată naivilor cine vă conferă dreptul de-a judeca? Dumnezeu? cine? spuneţi-mi cine şi-n numele cui? spuneţi-mi ce rău v-am făcut? v-am jefuit? v-am scuipat florile? răspundeţi ereticilor intenţionaţi să mă daţi pe mîna călăului hrănit de voi înşivă prin impozitele către statul glacial fie osemintele condamnaţilor la moarte agită marea priviţi valurile înaltă statui acuzatoare inconştienţilor abandonaţi această liturghie neagră izgoniţi-l pe cel care jumuleşte vulturul fiţi blînzi îngăduiţi-i şi melancolicului un locşor sub soare noapte bună cartoforilor.

Sala răsuflă uşurată. Saturn mă sărută pe amîndoi obrajii, Toma îngenunche şi-mi încheie şireturile bocancilor, Andreia exalta. Fanfara cînta mulţi ani trăiască, fetele costumate domino aruncau petarde şi serpentine, premilitarii chiuiau. Pe punte plesni o bombă uriaşă. De parcă nimic nu s-ar fi întîmplat, Ştefan ceru politicos să ne punem colacul de salvare.

UN POSIBIL EVENIMENT EDITORIAL:

„FLORILE RĂULUI“

DE CHARLES BAUDELAIRE

• Într-o nouă și integrală traducere românească •

Destinul transpunerii în românește a operei poetice a lui Baudelaire este de-a dreptul paradoxal. Faptul, deseori remarcat, a fost subliniat de Geo Dumitrescu în nota introductivă la ediția antologică a tălmăcirilor din «Florile răului», pe care a întocmit-o în 1967: „Ideal ar fi fost, desigur, ca o asemenea ediție să fie rezultatul ostenelii unui singur traducător, dar, din păcate, în ciuda uriașului număr de versiuni românești, făptuite în cei aproape o sută de ani de la pătrunderea primelor texte baudelaire-iene în limba noastră, o astfel de traducere a „Florilor răului", completă și unitară, și, firește, cît mai aproape de înălțimea originalului, rămîne încă de așteptat". Într-adevăr, cititorul antologiei menționate, în care sînt strînse versiuni românești semnate de 38 de traducători, nu obține imaginea unui poet unitar în gîndire și în expresie, cum a fost Baudelaire și cum, dealtfel, este orice mare poet, ci un Baudelaire reflectat de 38 de oglinzi (fiecare cu limpezimile și neclaritățile sale!) în tot atîtea ipostaze, a căror disparitate ajunge uneori pînă la contradicție și anulare.

Cu un deceniu în urmă, cîteva reviste literare sau de cultură au publicat ample grupaje de poeme din „Florile răului", în traducerea lui Al. Cerna-Rădulescu, primite cu interes de cititori și de unii critici. Atunci, „România literară" le-a apreciat ca „surprinzătoare prin tentativa de a se da o versiune în primul rînd interioară, de spirit, mai mult decît una literară" și a atras atenția „asupra unei originale posibilități de a avea o nouă echivalență românească a marelui poet francez", exprimîndu-și opinia că „experiența lui Al. Cerna-Rădulescu ar trebui extinsă la proporțiile unui volum". Cum știam că el își consacră, de multă vreme, o parte din activitatea sa transpunerii integrale în românește a tulburătoarei opere cu care — așa cum s-a spus — „începe aventura poeziei moderne", am așteptat realizarea acestui cutezător proiect. De curînd, am avut sub ochi manuscrisul întregii tălmăciri și am stăruit îndelung asupra lui, ispitit de dorința de a confrunta atent rezultatele muncii duse pînă la capăt, nu numai cu speranțele generate acum zece ani de cunoașterea lor parțială, ci și cu alte traduceri anterioare — unele semnate de nume prestigioase.

Pot să spun, cu toată responsabilitatea, că „Florile răului", în noua și integrala versiune românească a lui Al. Cerna-Rădulescu, constituie o reușită și reprezintă un act de cultură ce trebuie salutat. Ea are meritul de a oferi cititorului român întîia imagine unitară a lui Baudelaire, izbutind să păstreze în graiul nostru timbrul inconfundabil al poetului francez, în măsura în care trecerea gîndirii poetice dintr-o structură lingvistică în alta o îngăduie.

Nu este în intenția acestei prezentări întreprinderea vreunei analize. Ea tinde numai să semnaleze existența unei noi versiuni românești a „Florilor răului", completă și unitară, așa cum și-au dorit-o întotdeauna cititorii de la noi și exegeții lui Baudelaire. Iar tălmăcirile care urmează sînt argumente pentru un posibil eveniment editorial.

TRAIAN STOICA

BAUDELAIRE

TRISTEŢI ALE LUNII

Mai leneşă visează şi luna astă-seară;
Asemenea frumoasei ce-n pernele din pat,
Rotundul sîn şi-l lasă de-o mînă prea uşoară,
Pînă s-o prindă somnul, alene dezmierdat,

Pe creasta de mătase a moilor troiene,
Ea cade-n lungi leşinuri şi vrerile îi pier,
Şi-o nălucire albă îi stăruie-ntre gene
Urcîndu-se ca floarea din lujer către cer.

Iar cînd, în lîncezeala ei, slobozeşte-anume
O lacrimă furişe să picure pe lume,
Un biet poet, cu somnul mereu învrăjmăşit,

În palmă prinde stropul ce raza o desparte
Ca un opal şi-l pune în inimă, smerit —
De ochii fără milă ai soarelui, departe.

SPLEEN

Cînd, grea precum capacul, stă bolta prăbuşită
Pe gîndul care geme, urîtului dat pradă,
Şi zarea, strîngînd cercul, sloboade-o zi cernită,
Mai tristă decît noaptea, asupră-ne să cadă;

Cînd tot pămîntu-ajunge o temniţă jilavă
În care doar Speranţa, ca liliacul bate
Bezmetică în ziduri cu aripa-i firavă
Şi îşi loveşte capul de grinzile stricate;

Cînd dîre lungi de ploaie închipuie zăbrele
De închisoare, prinse drept pază la fereastră,
Şi hoarde de păianjeni, tăcute şi mişele,
Vin să-şi întindă plase, adînc, în mintea noastră,

Prind clopotele grabnic să bată cu mînie
Şi către cer aruncă un urlet plin de groază,
Ca duhuri fără ţară, mereu în pribegie,
Şi care să scîncească se încăpăţînează.

— Prin suflet, fără muzici, într-o cadenţă rară,
Convoaie mari de dricuri îmi trec; e-nlăcrimată
De-nfrîngere Speranţa şi Spaima, crudă fiară,
Împlîntă steagu-i negru pe ţeasta mea-nclinată.

În româneşte de AL. CERNA-RĂDULESCU

CORINA CRISTEA

BILETUL DE PAPAGAL

L-am zărit la capătul străzii. Înainta spre mine, nu exista nici o posibilitate de confuzie, era el. Nu ştiam ce să fac, să intru într-o curte, pînă va trece, să înfrunt ceea ce urma să se întîmple (mă va saluta sau nu) era o întrebare pe care era cazul să mi-o pun, el, uneori, era excesiv de politicos, alteori se făcea că nu mă vede. Nu rănea în mine nici o ambiţie, numai că mă făcea să mă simt prost (spun asta cu toate că nu-mi convine exprimarea, de cînd cineva mi-a dat peste nas cu „fiecare se simte cum e"), să mă întreb ce-i venea lui în minte cînd mă întîlnea pe stradă. Mă zări şi el, era tîrziu să renunţ, se opri, mă salută exagerat de politicos, cu un gest larg al mîinii, ca şi cum şi-ar fi scos o pălărie de pe cap. Paloarea cadaverică a feţei, umbrele triste din ochi, toate mă salutau ceremonios, cu implorare. Mă întrebă de sănătate. Era atît de palid, încît îmi era teamă să nu leşine lîngă mine.

— Accepţi să bem o cafea sau o bere sau...? Aş vrea să stăm un pic de vorbă. Mi-ai face un mare serviciu.

Nu puteam să-l refuz, eram prea crispată. Intrarăm în prima cîrciumă. Se aşeză la masă ca după un drum lung.

— Ce face ea? şi se uită adînc în paharul cu bere.

— Vin de la ea.

Aştepta fără să ridice ochii, dar eu nu ştiam ce vrea să afle, nu ştiam ce să-i spun. Îmi mutam privirea la paloarea lui, la berea care i se trezea în pahar.

— Era veselă?

— Nu-mi dau bine seama, cred că da!

— Arăta obosită?

— Nu, arăta foarte bine.

— A pomenit ceva despre mine, măcar în treacăt?

— Nu, nu cred.

— Ea nu m-a înţeles.

— Se poate... Oamenii se înţeleg mai greu, adică unii nu se înţeleg, vreau să spun că eu nu înţeleg, de fapt nu ştiu ce vrei, e mai bine să nu mă amestec.

— Nici nu te amesteci. Nici eu n-am înţeles prea mult...

— De ce vă încăpăţînaţi să vă înţelegeţi?

— E necesar.

— Numai pentru asta?

— Şi dacă?

Începu să plîngă, plîngea cu lacrimi adevărate, nu trişa, nu le scosese din buzunar. Îmi era greu să intervin, eu nu ştiam ce se întîmplase, ea nu-mi spusese nimic, nici el nu fusese prea clar, era doar palid. În timp ce el plîngea şi eu fumam, în cîrciumă intrară un bătrîn şi un copil. Fiecare purta cîte o cutie de carton în braţe. N-aveau nici papagali, nici şoricei albi, numai bilete îngălbenite, îndesate bine în cutii. Se opreau în faţa fiecărei mese fără să spună nimic, aşteptau, se mişcau mai departe. Ca să-i distrag atenţia de la ceea ce-l preocupa, întinsei mîna spre cutia bătrînului, luai un bilet. El întinse mîna spre cutia copilului, luă un bilet. Le dădu cinci lei, o hîrtie nouă.

— Pune-l în geantă.

Îl ascultai. Al lui dispăru în buzunar.

— Nu-ţi bei berea?

— Am uitat de ea, zise el. Şi iartă-mă că am îndrăznit!

— Nu face nimic, îmi pare rău că nu eşti mai vesel.

— Altădată...

Altădată nu mă va saluta. Cine ştie în ce toane va fi. Mi-e antipatic, cu toate că îl apreciez pentru cîteva însuşiri.

— Eu sunt aşteptată, acasă, de ai mei.

— Ai familie?

— Da. Locuiesc cu tata, cu mama, cu bunica Otilia, cu unchiul Marius şi cu fratele meu Puiu. E mai tînăr decît mine cu doi ani.

— Vă înţelegeţi bine?

— Uneori.

— Şi în rest?

— Ne descurcăm.

— E bine să ai o familie în care să fii aşteptat. Asta n-a înţeles ea, că eu n-aveam o familie, că toată viaţa mea am tînjit după o familie unită, că aveam nevoie de linişte. Acum ei te aşteaptă, te duci, le spui ce-ai făcut azi, îţi spun ce-au făcut ei, vă **înţelegeţi,** e o atmosferă calmă, sigură, un sprijin, un imbold, un mediu prielnic pentru o activitate care cere concentrare.

Nu mai era la fel de palid, părea însă şi mai trist. Mai trist, mai visător.

— Te rog să nu te superi, dar trebuie să plec.

— Iartă-mă că te-am reţinut atîta. Eu mai rămîn... pînă plătesc... pînă termin berea... Cred că nu e necesar să-ţi cer să fii discretă.

— Nu, la revedere!

Mă aşteptau acasă. Nu le plăcea să nu fiu punctuală în zilele alese. Mă grăbii cît putui de tare. Mă aşteptau înşiraţi în faţa porţii, cu priviri pline de indignare. Tata se uită la ceas, mama îl trase de mînă ca să-l liniştească.

— Lasă acum, n-are rost!

— Ea nu înţelege, niciodată, nimic.

— E tînără.

— Şi ce dacă e tînără? Să nu facă după capul ei!

Intrarăm, ne căutarăm grăbiţi costumele.

— E ora 6, zise tata. Pînă la 7 avem ceva timp. Marius, pune ceasul să sune! Pune-l pe verandă. Fixează-l în cui, să nu cadă cumva, să nu-l izbească cineva din greşeală şi să nu mai sune la timp.

— Nici o grijă...

Tata se juca de-a Pieile roşii. Din curcanul de la sărbători rămăseseră pene impunătoare. Unchiul Marius îi cumpărase tatei un pistol de cauciuc. Era destul de bine. Ocupa curtea din spatele casei, după gard se întindea cîmpul, iar uzina era departe. Drumul spre ea nu trecea pe lîngă curtea casei noastre, aveam o mulţime de avantaje din cauza aşezării casei noastre la marginea oraşului, început pentru pustietate. Din cîteva lăzi tata îşi făcuse munţi, săpase cîteva gropi şi găuri de şarpe cu clopoţei, măturase curtea ca să se tîrască, să înainteze cu urechea lipită de pămînt, fără grijă că au să se murdărească pantalonii peticiţi pe care-i purta acasă. El îşi alesese jocul. La vîrsta lui, în locul lui, mi-aş fi ales unul mai comod, aşa cum a făcut unchiul Marius, care se joacă de-a bîlbîitul. N-avem decît trei camere şi o bucătărie, care ţine loc şi de sufragerie. Mama doarme cu tata, eu, cu bunica Otilia, Puiu, cu unchiul Marius. Puiu zice că dacă mama şi tata ar fi fost deştepţi şi-ar fi ales să se joace „de-a mama şi de-a tata", n-ar fi avut nevoie de nici un fel de costumaţie sau improvizaţie sau imaginaţie, s-ar fi dus în dormitor şi s-ar fi odihnit, apoi ne-ar fi spus că s-au jucat foarte bine iar noi n-am fi putut controla dacă ne înşelau sau nu. Dar tata ne-a zis să nu ne amestecăm în jocul lui, în ceea ce improvizează şi-şi imaginează el, că nu-i chiar aşa de greu să improvizezi ceva, el e expert de o viaţă în afaceri de genul acesta, mai ales de cînd s-a însurat şi s-a îmbogăţit cu noi.

Pornirea are loc în coridorul în care dau cele trei camere. Fluieră tata. Ne repezim ca să nu pierdem timp şi ne jucăm fiecare, urmărindu-ne din cînd în cînd ca să nu tragem chiulul. În acest scop, bunica Otilia, care e uşor sclerozată şi nu prea înţelege despre ce e vorba, care nu mai e de mult prea serioasă, se joacă de-a inspectorul, trece de la unul la altul şi se uită cum ne jucăm. Mai mult zăboveşte lîngă tata, e fiul ei, dar el o cam repede, îl incomodează la joc, mai ales cînd zice că încalecă şi atacă, pentru că bunica Otilia se sperie, începe să tremure, îl întreabă ce i s-a întîmplat. El se enervează, începe să înjure viaţa, ea se supără, plînge, se termină cu plîns, deci. Totuşi, e absolut necesară.

Între camera părinţilor şi camera mea şi a bunicii Otilia nu-i decît o perdea groasă, se aude perfect dintr-o cameră în alta. Unchiul Marius îşi dorise dormitorul pentru bîlbîiala aleasă de el, dar mama nu i l-a dat, zicînd că e un maniac în stare să scotocească prin dulap şi să încurce actele noastre. Mama ţine actele (certificatele de naştere, certificatele şcolare, cartea de muncă, adeverinţele de salarizare, chiar şi o decoraţie a tatei) în dulap . Se mulţumise însă cu coridorul. Se plimba de la un capăt la altul şi se bîlbîia. Cînd trecea bunica Otilia „în inspecţie", se uita mirată la el şi îi zicea să mai tacă din gură, că e bătrîn şi a dat în mintea copiilor. El dădea resemnat din mîini şi se bîlbîia mai departe. „Şişi d-adadacă nono-riirii dede-deşi sese dduudududuc..." Nu se costuma, îşi punea doar un fes pe cap.

Eu mă perfecţionam jucîndu-mă „de-a Tosca" în scena: „Eu m-arunc pe fereastră!". Uneori mai că uitam că sunt la parter, gîndul că aş putea să mă arunc pe fereastră mă liniştea. Puiu era campion de şah, adică se juca „de-a campionul de şah", mama „de-a spălătoreasa". Curioase alegeri, deşi am avut libertatea să alegem orice.

Azi am o stare **specială**, simt că am să mă depăşesc pe mine însămi în interpretare. Tata nu trebuia să se supere pentru o întîrziere de cîteva minute, în fond sînt majoră, am dreptul. „Eu mă arunc pe fereastră", acolo jos, cînd voi ajunge va fi o iarnă caldă, un soare rece (sunt dată dracului în materie de combinaţii de cuvinte nepotrivite!), un ţipăt mut. El va trece fără să mă salute, se va împiedica de mine şi va spune: „Mi-a distrus personalitatea, mi-a distrus tinereţea, mi-a distrus plăcerea, mi-a

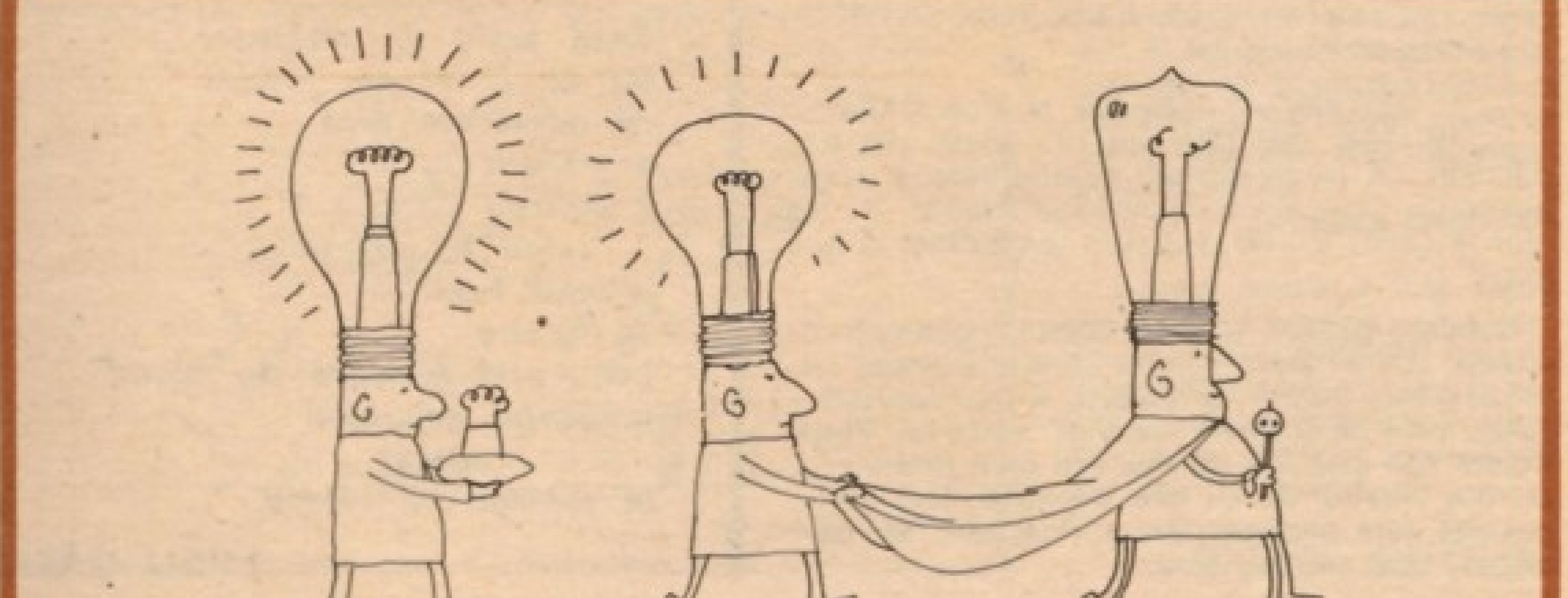

distrus amigdalele şi rinichii". Eu o cunosc pe ea, nu pot să fac nimic, ţin în geantă biletul îngălbenit, plătit de el cu cinci lei, o hîrtie nouă, un bilet dintr-o cutie fără papagali, fără şoricei albi. El va pleca trecînd pe sub fereastră, fără să ridice ochii, de data aceasta, cu biletul îngălbenit pierdut în buzunarul costumului întunecat, se va duce să vorbească ceva la televiziune, are multe relaţii acolo, mai ales femei pe care le mituieşte cu privirea, îşi aranjează mereu fel de fel de apariţii penibile, apare trist pe micul ecran şi vorbeşte prostii, ca să nu tacă, nici măcar nu se bîlbîie ca unchiul Marius. Mama spală cu mîinile afundate în gheaţa fierbinte din lighean. E o cămaşă de-a lui Puiu. Îi trebuie mîine, e bal la întreprinderea la care lucrează. Trebuie să fie curat. Puiu, precis, a uitat că e joc şi joacă serios şah. Uneori tata trişează, se face că pîndeşte la fereastra camerei în care e Puiu, pîndeşte cît pîndeşte şi mută nebunul. Puiu se face verde de ciudă că nu se gîndise singur la o mişcare atît de bună şi strigă înfuriat: „Trişezi, trişezi, de ce trişezi?" Tata îşi aminteşte de jocul lui şi răspunde: „De piele maro!". „Eu mă arunc pe fereastră...!", să nu mai revin în biblioteca lungă ca un lagăr de cărţi, să nu mai zic „Bună ziua, dragă Lina!", pentru că o simpatizez şi n-am cum să-mi manifest simpatia. „Draga Lina" nu ştie că o simpatizez, va dispare pe o stradă într-o zi sau poate o vor înghiţi cărţile în timp ce va completa o fişă. N-am văzut în viaţa mea o baionetă, îl aud pe unchiul Marius cum bîlbîie ceva despre o baionetă, vine bunica Otilia, duc mîinile la piept, sunt obosită, dezamăgită, impresionată de faţa goală a bunicii Otilia, nu trebuie să mă prindă, „Eu m-arunc pe fereastră", ea zice: „Bine, bine, foarte bine, eşti o fată cuminte, serioasă, păcat că n-ai avut noroc şi nu te-ai măritat".

— Ceasul! ţipă unchiul Marius.

Mamei îi vine greu să termine jocul, are un zîmbet visător şi descurajat. Suntem asudaţi.

— Primul la duş! zice Puiu.

— A doua, mă reped. (Dacă nu mă reped, pierd clasamentul, intră transpiraţia în mine, devin îmbîcsită.)

— A fost plăcut? întreabă bunica Otilia.

Încuviinţăm din cap, atît de trişti, atît de plictisiţi, că ea se retrage de-andăratelea spre bucătărie. O auzim cum întreaba umilita: „Sa te ajut la ceva? Eu nu mai sunt bună chiar la nimic?"

Deschid geanta, găsesc biletul îngălbenit, îl citesc. „Ca să mori frumos, traieşte frumos!", îl împăturesc, aprind un chibrit, îi dau foc biletului, arde ca o hîrtie nouă de cinci lei, Puiu fluieră sub duş „Tu nu mai eşti ca-n prima zi", scîrţîie sfîrşitul de zi, fără papagali, fără şoricei albi, fără papagali, fără şoricei albi, fără papagali, fără şoricei, fără...

Pseudobiografie în pădure

O legendă
cu milioane de ochi
însetaţi
şi morţi de lingoare
sub frunte
de întunericul foamei
hei, auziţi,
hei, vînători
ce mai aşteptaţi
spuneţi-mi
în cartuşiere
cu hăitaşii voştri
de plumb
trageţi trageţi o dată
nu e altceva
decît flacăra toamnei
pînă la iarnă vin
se pregătesc alţii
trageţi trageţi o dată
ciuruiţi
flacăra toamnei
şi plecaţi miruiţi
de clopotul nopţii
cînd fumegă învierea.

Complicitate

Între mine şi domnul Vivaldi
e o veche prietenie
de satin
el m-a învăţat
cum să ţin
între altele
florile fardate în viaţă
şi chiar anotimpurile
în patru cupe pe aţă
de clavecin
lîngă arma de vînătoare
tot de la el am înţeles
că adevărata faţă
a pădurii
e oglinda casei
cînd îşi aminteşte
ultimul bal
cu bunica
redevenită fecioară de cristal
la braţul nepotului
născut
în toamnă cu vioară.

LIVIU CĂLIN

ÎNTÎMPLĂRI CU SCRIITORI

• CARAGIALE ȘI BLANA

Într-o zi, lui Caragiale îi vine acasă un prieten îmbrăcat într-o blană foarte scumpă.

— Cît ai dat pe blana asta? îl întreabă Caragiale.

— O mie de lei.

— Apăi, de! Mie nu-mi dă mîna. Eu nu pot purta lucruri care fac mai mult decît mine.

• ZVON

Unele ziare au anunțat că Dimitrie Anghel va fi numit director al Teatrului Național din Iași, în locul lui Mihail Sadoveanu. Fiind întrebat cît adevăr se află în acest zvon, Anghel a răspuns:

— Nu e nimic adevărat. Și-apoi, uită-te la mine, aș putea eu vreodată să ocup locul lui Sadoveanu?

• TALENTUL FIULUI

Reproducem finalul unui interviu luat de P. Locusteanu lui George Coșbuc.

„La plecare, zăresc pe o măsuță, așezată lîngă biroul D-lui Coșbuc, mai multe fantazii desenate în fugă. Întreb:

— Te-ai apucat și de desen, maestre?

— Nu. Băiatul meu face năzdrăvănii de astea. Îmi mâzgălește toate hîrtiile.

Iau cîteva schițe și mă uit de aproape la ele:

— Are talent! Desen sigur, simț al proporțiilor, fantazie în concepție... Are talent.

— Are.

— Trebuie să aibă la școală notă foarte proastă la desen.

— Acum un an era să rămînă corigent.

— Atunci are talent, desigur.

Și ne-am despărțit!!"

• SALVAREA LUI VICTOR HUGO

Oare se știe că Victor Hugo, cînd voia să fugă din Franța, după campania dusă împotriva lui Napoleon al III-lea, a scăpat de o arestare sigură datorită unei romănce, doamna Golescu? Fiind urmărit și ajungînd într-o gară, polițiștii s-au apropiat să-l aresteze. Atunci, doamna Golescu, înțelegînd lucrurile, s-a adresat pe românește cu următoarele cuvinte: „Urcă-te mai repede în vagon, că n-o să rămînem aici". V. Hugo a bombănit și el ceva.

Polițiștii, auzindu-i pe cei doi călători vorbind o limbă străină, au ezitat, lăsînd prada să le scape din mîini.

• CEASUL LUI CINCINAT

Cincinat Pavelescu primise cîndva în dar, de la o mătușă a sa, un ceas de aur, splendid. Caragiale i l-a văzut într-o seară la Gambrinus și i-a propus un schimb.

— Eu ți-l dau pe al meu, care e de nichel, și tu mi-l dai pe al tău, care e de aur. Cred că ești convins că schimbul e în folosul tău.

— Sînt convins, răspunse Cincinat, mai ales dacă mă convingi dumneata. Dar nu știu dacă mătușă-mea o fi de aceeași părere. Să nu zică pe urmă că l-am vîndut.

— Să nu-ți fie frică. Îți dau eu o adeverință.

Ceru călimară și hîrtie și scrise numaidecît următoarea:

Adeverință

Subsemnatul Ion Luca Caragiale, om de geniu, declar pe a mea onoare și conștiință că ceasul de aur remontair, cu 4 capace, cumpărat din Geneva, al domnului Cincinat Pavelescu, el însuși poet de talent dar mai ales de viitor, este la mine.

Ion Luca Caragiale

Ceasul acesta a fost dăruit în cele din urmă de Caragiale, cu consimțămîntul lui Cincinat Pavelescu, unei societăți de peste munți, care a trecut în registrul de onoare pe cei doi donatori.

Culese de G. N.

NIC. NICOLAESCU

AL. GEORGE

ȚINEȚI-VĂ RÎSUL

E curios de constatat că, dintre toate fenomenele secundare, dar totuși importante, care întovărășesc rîsul (sau îi formează ambianța), eu sunt mai sensibil, decît la orice, la efectul de distanțare pe care acesta îl presupune față de pretext sau de obiect — și sunt primul în a-i recunoaște primejdiile. Că omul se distanțează de ceea ce ia în deriziune pentru a-și afirma o superioritate falace, sau că gestul său e, dimpotrivă, un act de imbecilitate în esență, o revanșă stupidă la îndemîna spiritelor joase, nu stau să discut acuma. Rîsul presupune un sentiment de înstrăinare, de scurtă, momentană în-străinare, care nu înseamnă numai un act de indiferență, de îndepărtare propriu-zisă, de întoarcere a spatelui unei situații, ci de cîștigarea unei anumite distanțe doar pentru o subsecventă apropiere. Constatarea aceasta poate părea ciudată, dar pentru mine foarte reală, căci mă aflu printre cei cărora le-a fost dat să vadă că, uneori, în toiul rîsului se pot petrece cele mai abominabile lucruri, că rîsul se poate încheia pe o notă agresivă, uneori foarte greu de lămurit, la care eu cel puțin încerc să rămîn imun.

Arareori mi s-a întîmplat să mi se dezvăluie prostia omenească mai deplin și mai acut ca atunci cînd privesc simpla vitrină a unui fotograf, în care, deci, mecanicul placat peste viu dă efecte comice (sau, mai bine zis, de **comicării** — căci asta a definit Bergson prin celebra sa formulă) irezistibile, în modul cel mai simplu. Spectacolul acesta mut, redus la instantaneu, concentrat într-o poză imbecilă, îmi dezvăluie mie cel puțin substratul „rău", absolut gratuit al rîsului (pentru că se exercită pe seama unei împrejurări prea comune și a unor figuranți nevinovați și necunoscuți), precum și primejdia pe care simpla lui „izbucnire" o implică. Nu e vorba de ceea ce se „propune" rîsului (**ad jucunditatem**, cum se spunea în Evul Mediu care, printre altele, știa și să rîdă), ci de ceea ce, mai ales involuntar, îl provoacă. Cea mai simplă manifestare omenească (eventual, să-i zicem, de „sinceritate") în care, oricum, omul „se lasă", ascunde ceva imprevizibil ca urmare, sau inaparent, care dublează relaxarea comică, în cea mai deplină lipsă de răspundere, îngăduind actul de cruzime. În fața comicului, te simți îndemnat la fapte la care nu te-ai fi gîndit, ca și cum el ți-ar fi adresat un îndemn secret. Atmosfera de voioșie, de veselie chiar, nu împiedică, ci încurajează o oarecare tulburare a minții, care favorizează, uneori, izbucnirile necontrolate și necontrolabile, dar și agresivitatea. Demonul rîsului te poartă și pe la bine, pentru a te duce, mai sigur, la rău.

De cîte ori nu mi-a fost dat să constat acest lucru, în împrejurări de toată ziua? Sunt ani de zile de cînd n-am mai fost pe strada Radu de la Afumați (nume totuși grav, eroic, istoric), unde, mai acum vreo două decenii, mă duceam frecvent din motive care nu interesează aici. Era, pe atunci, o zonă patriarhală a urbei noastre, pe străzile din jur iarba creștea încă viguros printre pietrele caldarîmului, se traversa liber, copiii, nenumărați, se jucau în mijlocul ulițelor, fără nici o grijă. (E drept că uneori mai trecea cîte un camion, care mai strivea pe vreunul, dar asta se întîmpla extrem de rar.) Într-o zi, trecînd pe acolo, la poarta de lemn a unei case de pe trotuarul pe care mă aflam, am văzut apărînd o matroană voluminoasă, înfășurată în eternul capot al gospodinelor consacrate pe atunci doar menajului și vieții de interior. Mai încolo, la o răspîntie, se afla o liotă de copii.

Femeia și-a aruncat privirea, a fixat pe unul dintre aceștia și a țipat cu o voce neașteptat de subțire, pițigăiată, emisă parcă de oriunde, dar nu din propria-i masă corporală:

— Bibicule! Bibicule!

Revelația acestui nume nemaiauzit chiar în acea vreme, aproape de comedie pentru urechile mele, a fost de ajuns de hilară pentru a mă opri în fața unei scene prezumat comice, cu atît mai mult cu cît numitul Bibicu nu răspunsese apelului matern și femeia, insensibilă la comic, îi repeta numele cu voce din ce în ce mai ascuțită și mai iritată:

— Bibicule! Bibicule!

Dar asta nu fu totul.

De după faldurile capotului, în redusul spațiu al porții care nu fusese obturat complet de masivitatea femeii, și-a făcut apariția un fel de

anexă, un plod de vreo trei-patru ani, cu o față absolut imbecilă, de pătlăgică turtită, dar bine dispusă. Apucîndu-se de unul dintre stîlpii de susținere ai mamei sale, a scos și el același strigăt, tot nu știu de unde, dar cu o voce de broscoi care se dezumflă, absolut baritonală, și făcînd mari eforturi ca, din cauza emisiunii sonore, să nu se prăbușească pe spate:

— Bebecole!

Contrastul dintre cei doi, inversat pe neașteptate, cu violență, în registrul vocal, numele acesta caraghios, reluat de ghemotocul uman, ca un contrabas care ar repeta o temă muzicală intonată la piculină, fu de un efect comic irezistibil. M-am simțit, în acel moment, descătușat din orice oprelişte morală și mi-a venit să mă întorc pentru a aplica o lovitură de picior în locul pe care cititorul îl bănuiește (și care poate că era și cel mai potrivit, deși nu obișnuit să primească asemenea omagii) și apoi să dispar, ca un demon, în noaptea adîncă.

N-am făcut însă nimic din ceea ce mi-a trecut atunci prin cap; n-am făcut-o poate doar pentru că nu era nici o noapte adîncă. Dar sigur ar fi fost una din acțiunile mele cele mai **sincere** — și poate că atunci am început să reflectez nu la libertatea pe care ți-o poți acorda singur ție-ți în numele ei, ci la răspunderea care apasă și asupra acestui cuvînt. Imediat apoi, mi-a fost, și de mine, și de intenția mea, rușine...

N-a trecut mult timp de atunci — în amintirea mea de acum, momentele acestea au ajuns să se suprapună sau să derive unul dintr-altul — și, într-o bună zi, la lacul Tei, la

ștrand, am trăit ceva similar, o scenă cam de aceeași factură dar multiplicată monstruos și încheiată pe cu totul alt ton... Zăceam pe iarbă, la soare, în acea parte a ștrandului în care malul în pantă lină dă impresia de amfiteatru deschis spre apă și, deodată, în acest loc, a început să se iște, ca într-o sală de spectacol, o rumoare, o agitație hilară, repede împărtășită, provocată de ceva care se petrecea în apă. Un bărbat și o femeie, care ulterior s-au dovedit a fi soț și soție, se luaseră la bătaie în mijlocul undelor. Cînd un cap, cînd celălalt apăreau la suprafață, în timp ce pumnii și palmele plescăiau cu sete, amplificați parcă de insolitul situației.

Publicul (pentru că nu-l pot numi altfel) rîdea să se prăpădească, făcea comentarii cu glas tare, încuraja, aproba admirativ reușitele pugilistice din apă. Nimănui dintre cei de pe mal sau din lac nu-i dădea prin gînd să intervină, să încerce să-i domolească pe cei doi, să-i despartă. Toți cei prezenți și atenți rîdeau cu o poftă nebună, contagioasă, zic eu acuma: stupidă, dar în egală măsură firească, așteptată parcă de ceea ce li se „oferea". Și s-a continuat tot așa, mult timp după ce unul dintre combatanți a dispărut sub unde; faptul că nu biruise, așa cum era de așteptat, bărbatul, accentua comicul situației, dacă se poate spune astfel. Un sfert de oră mai tîrziu, cînd a apărut și miliția, iar femeia a ieșit totuși din apă, tremurînd și plîngînd, cu ochii pierduți, numai că n-a fost felicitată...

Sunt absolut convins că ceea ce le-a „venit" să facă majorității spectatorilor în acea totuși tragică împrejurare a fost să o ajute doar să ajungă pînă la capăt, în cea mai deplină indiferență morală, acea indiferență pe care o încurajează și rîsul. (Îmi amintesc, în legătură cu aceasta, de o scenă similară, absolut atroce, relatată de Arghezi — autor profund necitit — intitulată **Un linșaj,** și dată ca petrecîndu-se în Elveția, deci într-o țară eminamente civilizată, dar într-o atmosferă de carnaval popular, legat de comemorarea unui eveniment istoric din trecut și cînd toți oamenii sunt ținuți să se comporte „altfel": pînă la urmă, biruitorul (dintre cei doi luptători) a fost silit să-l ucidă pe învins, dar a fost strivit în picioare de mulțimea în delir, în momentul cînd, înlăturîndu-i-se masca, s-a dovedit că era o femeie.

Omul ar trebui, la un moment dat, să-și mai țină rîsul; rîsul nu-i de-a bună uneori, nu pentru cei care se înveselesc prea mult, ci pentru cei care, poate fără voie, îl provoacă.

Eram în ultimul an de liceu, puțin înainte de încheierea anului școlar. Am fost anunțați, toată clasa, că suntem convocați în amfiteatru, la sfîrșitul programului de curs, ceea ce pe atunci începuse să nu mai reprezinte o prea mare noutate. Ne-am aflat, toate clasele care aveau cursuri în acel moment, peste cîtva timp, în amfiteatru, unde am fost repede vestiți că o echipă muzicală a unui liceu de fete din Sofia va da un scurt spectacol, care nu avea să dureze mai mult de o oră...

Știrea a produs, prin neprevăzutul ei, în sala arhiplină, o rumoare destul de accentuată. Și, cîteva clipe mai apoi, pe scenă s-au urcat vreo patruzeci de fete în niște uniforme școlar-militare, ținînd în mîini diverse instrumente de suflat. Brusc, iritarea noastră de inși care se văd întorși de la masă sau de la treburi s-a transformat într-o adevărată bună dispoziție. Fetele nu erau selecționate după frumusețe, desigur, dar ne-au stupefiat prin siguranța și

strălucirea lor brună. Toate aveau tipul meridional accentuat, ochii negri, sclipitori ca și părul, sprîncenele bine trase. Dintr-o dată, noi, urmașii lui Traian, ca să zic așa, ne-am simțit mai costelivi, mai blonzi, mai deșirați, în sfîrșit aproape scandinavi.

Una din fete, care ținea un fel de goarnă în mînă, a venit la rampă și a ținut o scurtă cuvîntare, care a fost primită cu un tunet de aplauze. Apoi, a început să sufle din trompetă, acompaniată de celelalte și toți ne-am ridicat în picioare respectuoși, nu știu de ce, poate bănuind că era vorba de imnul național al Bulgariei. Apoi, aceeași fată s-a apropiat din nou de rampă și ne-a vorbit iarăși cîteva minute; cred că era vorba de o scurtă prezentare a fiecărui cîntec; după fiecare frază, aplauzele noastre, din ce în ce mai entuziaste, o făceau să roșească de plăcere.

Urmă alt cîntec, altă cuvîntare, emoția fetelor creștea, aprobările noastre deveniseră delirante. Un ferment demonic străbătu sala și noi toți, posedați sau transportați, urlam într-un crescendo de nedescris la tot ceea ce făceau sau cîntau fetele acelea stranii și strălucitoare. Nu știu unde ar fi ajuns lucrurile, dacă programul, care a fost într-adevăr scurt, nu s-ar fi încheiat la un moment dat. Fanfara și-a luat trompetele, tobele și tromboanele și a coborît în sală, trecînd pe culoarul dintre cele două rînduri de scaune, în mijlocul unei emoții demențiale. Apoi, fetele au ieșit în hol, tot spunîndu-ne ceva, făcînd semne de adio, zguduite de fericire, noi răspunzîndu-le în același stil. Era cu neputință să le urmăm cu toții în vestibulul foarte mic, toți ne îngrămădisem, în culmea entuziasmului, fără să mai știm de ce, fără să mai ținem seama de ce facem. Desigur că nu putea fi vorba de vreo agresiune, dar un suflu de nebunie trecuse printre noi, și nimeni nu se mai putea gîndi efectiv la vreo soluție.

Atunci a apărut însă și soluția, sub forma ei cea mai precisă și cea mai banală: administratorul liceului, singurul „oficial" ce se afla prezent în incintă, un ins pe care în cei opt ani petrecuți în acea școală nu-l văzusem decît trecînd grăbit pe culoare, cufundat în treburile lui și îmbrăcat într-un veșnic halat decolorat, din al cărui buzunar ieșea vizibil un metru de lemn. Era un individ galben, uscat, cu care nu puteai avea de-a face decît atunci cînd spărgeai vreun geam sau aduceai vreo daună mobilierului. În ultimii ani apărea din ce în ce mai des în clase (uneori întrerupînd chiar lecțiile) ca să citească o „circulară" prin care direcția liceului ne încunoștiința că, deoarece pe nu știu ce culoar, la nu știu ce ușă, de la nu știu ce etaj, se „furase" un belciug, suntem obligați să dăm fiecare o sumă oarecare de bani, ceea ce per total devenea o cifră astronomică.[1] În acea împrejurare, intervenția lui a fost promptă și genială: a încuiat ușa dintre hol și vestibul, lăsînd afară doar cîteva zeci de elevi, care izbutiseră să iasă pe urma fetelor. Ceilalți ne-am bulucit la puținele ferestre și le-am văzut îmbarcîndu-se în autocarul cu care veniseră și cu care se și făcură nevăzute.

În hol, în amfiteatru, sutele de elevi am rămas să ne privim rușinați, lăcrimînd unii dintre noi, alții sughițînd, acuzînd crampe stomacale. Ne urmăream stînjeniți privirile, ca și cum am fi făcut cine știe ce faptă rea, căutînd un sprijin reciproc, o aprobare care n-a venit, pentru atîta rîs.

De multe ori am auzit spunîndu-se că diavolul e logician. Mai curînd îmi vine să zic că e comediant sau fiziolog.

[1] Spre cinstea inteligenței sutelor de colegi ai mei, care au plătit aceste amenzi arbitrare, trebuie să spun că, în ultimul an, cu puțin înainte de terminarea cursurilor, cînd acest ins (poate singurul din numerosul personal al școlii, al cărui nume nu l-am știut niciodată) a venit să ne anunțe că la etajul cutare, la ușa care dă pe culoarul cutare, s-a „furat" o clanță și deci trebuie să dăm fiecare suma cutare, unul dintre colegii mei (ce-i drept, care venise printre noi abia în acel an, de la altă școală) s-a ridicat și a spus, lăsînd toată asistența într-o stupoare grea de gînduri:

— Nu mai e nevoie. Lăsați că aduc eu o clanță de acasă!

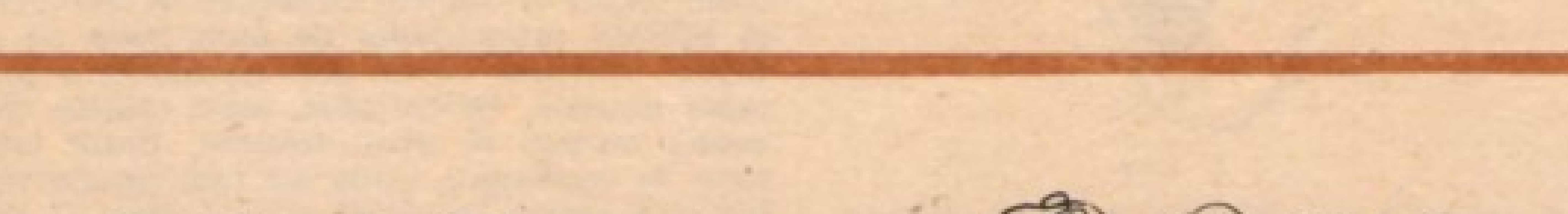

MIHAI STĂNESCU

TREI FABULE MODERNE

(După James Thurber)

• FETIȚA ȘI LUPUL

Într-o după-amiază, un lup mare ședea într-o pădure întunecoasă și aștepta ca, pe cărare, să treacă o fetiță cu un coș plin de mîncare pentru bunica ei. În sfîrșit, iată că o fetiță sosi într-adevăr pe potecă, purtînd un coș plin cu de-ale gurii.

— La bunica ta duci coșul? întrebă lupul.

Fetița zise că da, și atunci lupul se interesă unde locuiește bunica. Fetița îi dădu informația dorită și lupul dispăru în desișul pădurii.

Cînd fetița intră în casa bunicii, văzu că în pat se află cineva care purta cămașă de noapte și scufie tot de noapte. N-apucă să facă nici trei pași către pat, că-și dădu seama că nu era bunica, ci lupul, deoarece chiar și cu o scufie de noapte un lup seamănă tot atît de puțin cu o bunică,pe cît de puțin seamănă leul de la Metro Goldwin Meyer cu președintele Statelor Unite.

Drept urmare, fetița scoase un browning din coș și ucise lupul cu un glonte.

Morala: În ziua de astăzi, fetele nu se mai lasă atît de lesne păcălite...

• INOROGUL DIN GRĂDINĂ

Într-o dimineață însorită, bărbatul ședea pe terasă. Deodată, văzu un inorog alb, cu corn de aur, ocupat să mănînce trandafirii din grădină. Bărbatul alergă pînă în dormitor, își trezi nevasta, care dormea somnul dulce al dimineții, și-i spuse:

— În grădină e un inorog și ne mănîncă trandafirii.

Femeia deschise ochii și-l privi plictisită, apoi murmură:

— Inorogul e un animal din basme. Și se întoarse cu spatele la el.

Bărbatul ieși în vîrful picioarelor și se duse în grădină. Inorogul era acolo și rodea lalelele.

— Ia și mănîncă, inorogule, zise bărbatul, rupînd un crin și întinzîndu-i-l.

Ceea ce inorogul făcu îndată, cu aerul cel mai serios.

Fericit că are un inorog în grădină, bărbatul se întoarse în dormitor și-și trezi din nou nevasta:

— Inorogul a mîncat un crin.

Femeia se așeză în capul oaselor și-l măsură cu o privire rece.

— Ești nebun și-am să te vîr la casa de nebuni.

Bărbatul, căruia nu-i plăcuseră niciodată cuvintele „nebun" și „casă de nebuni", dar de data asta îi displăcură mai mult ca oricînd, fiindcă era o dimineață splendidă și mai avea și un inorog în grădină, se gîndi o vreme.

— O să vedem noi, spuse, și se îndreptă spre ușă. Are un corn de aur pe frunte, o informă pe nevastă-sa, apoi se întoarse în grădină.

Dar inorogul dispăruse.

Bărbatul se culcă printre trandafiri și adormi.

De îndată ce rămase singură, femeia se sculă și se îmbrăcă în grabă. Avea o privire triumfătoare. Chemă la telefon poliția, apoi un psihiatru, și ceru să i se aducă o cămașă de forță. Polițiștii și psihiatrul sosiră, se așezară în fotolii și o priviră pe femeie cu mult interes.

— Soțul meu, începu femeia, a văzut azi dimineață un inorog în grădină.

Polițiștii se uitară la psihiatru, iar psihiatrul se uită la polițiști.

— Mi-a povestit că a mîncat un crin, continuă ea.

Psihiatrul se uită la polițiști, polițiștii se uitară la psihiatru.

— Mi-a povestit că are un corn de aur pe frunte, încheie femeia.

Psihiatrul le făcu semn polițiștilor. Aceștia săriră din fotolii și o înșfăcară. N-a fost ușor, fiindcă se apăra cu înverșunare. Tocmai cînd reușiseră s-o vîre în cămașa de forță, apăru bărbatul.

— I-ai povestit soției dumitale că ai văzut un inorog? întrebară polițiștii.

— Ce-s nebun? răspunse bărbatul. Inorogul e un animal din basme.

— Atît am vrut să știu, spuse psihiatrul. Îmi pare rău, domnule, dar soția dumitale și-a pierdut mințile.

• FOCA ȘI CELEBRITATEA

O focă, așezată la soare pe o stîncă lată și lucioasă, își zicea în sinea ei: „În viața asta a mea nu fac decît să înot. Nici una dintre celelalte foci nu știe să înoate mai bine decît mine, dar pe de altă parte toate știu să înoate la fel de bine ca și mine".

Cu cît se gîndea mai mult la monotonia existenței ei atît de săracă în evenimente, cu atîta se întrista mai tare. În noaptea aceea plecă înot, părăsindu-și meleagurile natale, și se angajă la un circ.

În curs de doi ani, foca se specializă în arta jongleriei, ajungînd la o măiestrie vecină cu desăvîrșirea. Putea ține în echilibru nu numai lustre, tacuri de biliard și preșuri de șters picioarele, dar și scaune, mingi, trabucuri groase și orice i-ar fi trecut cuiva prin minte să-i arunce. Deveni cea mai celebră focă de pe întregul continent american.

În iarna celui de-al treilea an de activitate artistică, se întoarse la stînca lată și lucioasă,de pe meleagurile natale, ca să-și viziteze prietenii și rudele. Li se înfățișă cu toate cuceririle civilizației din marile orașe: expresii noi în argou, rachiu într-o sticlă de buzunar poleită, fermoare, o garoafă la butonieră. Plină de bucurie,jonglă cu tot ce se putea jongla pe stînca aceea — ceea ce nu însemna chiar mare lucru.

După ce își epuiză repertoriul, le întrebă pe surate dacă ar putea să execute asemenea numere de atracție, iar ele spuseră că nu.

— Okay, zise foca artistă, atunci arătați-mi voi vreo figură pe care să n-o pot executa.

Cum singurul lucru la care se pricepeau era înotul, se aruncară toate de pe stîncă în mare.

Foca de circ sări după ele, dar veșmintele elegante, de oraș, din care făcea parte și o pereche de pantofi în valoare de șaptesprezece dolari, erau atît de grele, încît o traseră imediat la fund. În afară de asta, nu mai înotase de trei ani și bineînțeles că uitase cum trebuie să se folosească de aripioare și de coadă. Cînd celelalte foci alergară în ajutorul ei, era prea tîrziu.

Îi făcură o înmormîntare modestă, dar demnă.

GRETE TARTLER

DIALOGURI DESPRE ARTĂ

Nevestei magazinerului, care avea în gestiune costumele actoriceşti ale unei trupe particulare de teatru, i-a venit ideea să petreacă revelionul cu ai ei, îmbrăcaţi în personajele ultimei piese jucate: **Othello.** Cert este că, în noaptea de Anul Nou, soţul, gelos, îmbrăcat în Othello, o au bătut-o măr pre ea, îmbrăcată în Desdemona. E ştiut: aceeaşi formă, în aceleaşi condiţii, determină acelaşi conţinut.

•

Preaalintîndu-şi caniche-ul jucăuş, stăpîna s-a trezit fără inelul cu diamante, pe care neştiutorul dobitoc îl înghiţise. În zadar aştepta ea zilnic, sperînd că inelul îşi va sfîrşi traversarea... Căci, bine se zice, nu din orice realitate şi pe orice căi se obţin capodoperele.

•

Ce idee pe un teleormănean să transporte peste arătură o vacă furată, încălţînd-o cu patru cizme! Degeaba au căutat-o îngrijitorii şi miliţianul, nedumeriţi, scărpinîndu-se în cap. Căci nu totdeauna urmele (scrise) spun adevărul despre caracterul

celui care a trecut prin viaţă.

— Fă-mi rost de un iepuraş pentru mîine, îi zise profesorul vînătorului. Avea a doua zi inspecţie de grad.

„Ia să-i trimit mai întîi blana umplută cu nisip şi rumeguş". Zis şi făcut. După un ceas, gîndindu-se că totuşi a întrecut măsura, vînătorul îi duse şi carnea, într-un pachet.

— Ce-i cu carnea asta?

— A iepurelui.

— Care iepure?

— A ăluia de ţi l-am trimis acum un ceas. Păi n-ai văzut că era numai blana şi rumeguşul?

— M-ai nenorocit! I l-am dat inspectorului! strigă profesorul, luînd pachetul şi alergînd să-l mai prindă pe inspector.

Inspectorul îl întîlnise în drum pe avocatul care îi susţinea procesul cu nişte vecini şi-i făcuse cadou iepurele cu pricina. Avocatul îl trimisese şefului de barou. Dar şi acesta lăsase iepurele la dentist, recunoscător fiind pentru o reuşită proteză.

Aşa se face că,
toată ziua,
în acel ţinut
alerga după formă
al său conţinut.

SĂ RÎDEM CU EI...

• „Nu cred că am vorbit amîndoi de şase ori, însă de vorbă n-am stat niciodată".
(Arghezi)

• „Cînd se mută într-altă locuinţă, un anglo-saxon se întreabă întotdeauna, privind scara, dacă va fi loc destul pentru trecerea unui sicriu".
(J. Green)

• „Sînii ei erau definitivi ca două pietre şi îşi întindea mîinile greoaie...".
(Patrick White)

• „Peisajul ceh e una şi peisajul slovac e altceva, însă ambele, contopite, dau peisajul cehoslovac".
(Arghezi)

• „Dar italienii, ca şi românii, nu vor fi niciodată olandezi..."
(Enzo Bearzot)

• „Prin plasa de pe fereastră vîntul aducea mirosul de margarină rîncedă, pe care îl asocia totdeauna cu căsătoria".
(Gr. Greene)

• „Cît despre domnii Filipescu şi Take Ionescu... independent de politica, bună sau rea, pe care o face fiecare, victoria va fi a domnului Marghiloman".
(Arghezi)

• „Doar două lucruri sînt sigure pe lumea asta: moartea şi impozitele".
(Benjamin Franklin)

• „Cea mai bună soluţie, fără îndoială, este să fii bogat în India, unde mărimea burţii este considerată în directă proporţie cu respectabilitatea".
(G.G. Márquez)

• „Cînd va fi tată, domnul Iunian va fi cel mai mic dintre copiii domniei sale".
(Arghezi)

• „Ceea ce o salva de a părea caraghioasă era imaginea armonioasă pe care o înfăţişa figura ei masivă alături de vaca masivă".
(P. White).

• „Băiat bun Joe cînd are ceva-n pungă; decît că poţi să fii sigur că n-are niciodată".
(J. Joyce)

• „În literatură ca în amor: unii refuză, alţii te vor".
(Arghezi)

Culese de
ILEANA LIMAN

EPIGRAME

● Unui autor
de romane-foileton

Romanul dumitale zilnic
cu „va urma" a apărut.
... Decît să fi avut „urmare"
mai bine n-avea... început...

● Dialog

— Ai scos o carte, mi se pare,
dar cronici, una nu citii!
N-aflară criticii de carte?
—N-o mai aflară-n librării...

● Regim strict —
apropo de medic

I-au interzis fumatul, băutura,
gimnastica, iubirea, riguros.
Iar pe deasupra i-au fixat dieta:
ca, de-o muri, să moară... sănătos...

DRAGOȘ VICOL

● Autorilor volumului
„Epigrame pentru eternitate"

Aceste epigrame toate,
Le-ați scris pentru „eternitate".
Dar, cînd le răsfoiesc în carte,
Zic: de la naștere sînt moarte!

GABRIEL TEODORESCU

● Unor scriitori pentru copii

Doar în cîteva cuvinte
Îi catalogheri ușor:
Unul scrie prea cuminte
Altul e în mintea... lor!

● Unui medic poet

Asaltînd mereu Olimpul
Zic unii mai insistenți
Că își cam omoară timpul
Fiindcă n-are... pacienți!

PUIU SCĂRLĂTESCU

Rustică

(Parodie după Ion Horea)

Semănătorul harnic, cu sacul plin de pagini,
Virgilian coboară spre Dunăre în jos
Zvîrlind în patru vînturi bucolice imagini
Ce-arată că în țară, acuma, e frumos!

Pe la culese de vie, în nopți tîrzii și calme,
Alăturea cu Luna, el frige cucuruz
Și fructul bucuriei îl răsucește-n palme
Iar luna îi strecoară tăcerea în auz.

În toamne stau țăranii la mesele-ncărcate
Ciocnind voioși stacane cu vin sau basamac
Dar el nici să mănînce și nici să bea nu poate,
Ci numai se încruntă în barbă, ca un dac!

STELIAN FILIP

OLAC

NICULAE FRÂNCULESCU

PLOAIA DE GHEAȚĂ

O altă stație. Ușa vagonului s-a deschis și aerul geruit al ținutului năvăli înăuntru. Cît cuprindeai cu privirea, o pădure de mesteceni. Lîngă lizieră, un sat, din case joase, vopsite în culori țipătoare: verzi, mov, maronii, albastre; păreau aduse din basmele fraților Grimm. Lîngă oblon mai erau stivuite trei trupuri înghețate. Doctorul rus evacuă vagonul, ordonînd sanitarilor să-l dezinfecteze. Au fost împărțite tuturor sulfamide. Podelele fură unse cu cloramină. Aceleași prefaceri le suferi și putina. Igiena prolifera în trenul cu prizonieri. Totul mirosi apoi a dezinfectant: foile de cort, hainele militare, bocancii, chiar și răsuflările. Într-o parte a peronului, defuncții coborîți au fost stivuiți ca metri steri: un paralelipiped, aproape perfect, inert, din gri-verzuiul Wehrmachtului. Prin mesteceni, corbii, care însoțeau trenul, se agitară. Groparii îi hușiră, dar, în timp ce un caporal rus le trecea identitățile pe un registru, mai mulți corbi se repeziră asupra unui defunct, izbutind să-i rupă o bucată de carne de pe mînă și să zboare urmăriți de un surat. Cît timp gropile se umpleau cu pămînt, păsările se rotiră deasupra...

O altă haltă. Crivățul mătura peroanele, cînd prizonierii, așezați într-un șir, zăboveau în fața marmidei aburinde, cu ceai. Numărul bolnavilor mai scăzuse. Klaus Dietmar, mînat de un gînd, urcă scara ce ducea pe acoperiș. Ajuns sus, nu-i veni să creadă ochilor. O cioroaică clocea pe ouă, într-un cuib în forma unei pălării mocănești.

În noaptea ce a urmat, auzi un timp destul de lung un sunet bizar. Parcă un cuțit de freză adîncea un șanț în acoperiș, însoțit de croncănituri duioase de pasăre și piuituri de pui de corb...

Timp de trei zile nu li s-a mai deschis oblonul. Gerul se întețise, era tot mai greu de suportat. Păduchii începuseră să le țină de cald, iar Harold mai comanda doar trei grupe din patru, cîte luase în primire.

Stație mare, Arzamas. Li s-a dat arpacaș și carne fiartă. Johann Katzsch, un plutonier, cumpără o gamelă cu mîncare de la Uwe Füssel pe un stilou rezervor. Harold colectă creioane rezervoare și le schimbara pe două sticle cu votca. Cind trenul pleca impartira bautura la toti, in parti egale. Captivii incepura sa se simta bine, de parca armata germana lupta pe Volga și în fața Moscovei și nu în Cîmpia Tisei, în Prusia Orientală și nu pe granițele de est și de vest ale Reichului.

Și cît a ținut petrecerea, Klaus n-a mai auzit corbul săpînd în tabla acoperișului, adîncind acel șanț. Johann și Uwe, îmbătîndu-se, spre uimirea cîtorva sobri, dansară pe melodia Damen Tango, îngînată și de captivi. Harababura de glasuri începu să aducă curînd cu orice marș cîntat de ei, din timpurile de pace, ori din timpurile lor bune, cînd campaniile erau uneori simple excursii, cu itinerarii și popasuri precise, toate calculate în stil german, după un ornic, pe atunci precis: made in Germany...

În dreapta și în stînga trenului defilau colinele printre care își tăiase drum și Volga, în apele căreia suspinau rîurile podișului, ducîndu-se toate spre sud, spre Caspica...

Ajunseră la locul de destinație. Klaus Dietmar încerca să adoarmă. Îi fusese atribuit un pat, la al treilea cat, într-o baracă pe jumătate îngropată în pămînt. Într-un tîrziu ațipi și o visă pe Iulia. Se făcea că se găsește în București, la Roata-Lumii, și iubita sa i-a dat pîine. Jur împrejur prizonierii primeau țigări și azimă caldă, de la niște oameni care uitaseră prea iute luptele cu ei din Capitală și bombardamentele aviației hitleriste. Toate parcă se depărtaseră, ca și Facerea Lumii. Iulia îi spusese că îl va aștepta oricît. La urmă îi dărui un șal, sfătuindu-l să se ferească de răceală, știut fiind că iernile în Rusia sînt reci...

O altă dimineață. Plecară pe grupe la spălător, de fapt la duș. Hainele le fuseseră vîrîte în etuvă. Apoi, masa de prînz. În gamele li s-a răsturnat nelipsita cașa, după care Johann se dădea în vînt. Primiră și margarina. O împărțiră în părți egale, făcînd parte și opaițului. După-amiaza avură repetiție la jocuri și la cor. Colea Zilbermann, un ovrei din ghetoul Varșoviei, de unde evadase și trecuse granița, răspundea de instruirea captivilor, delegat de Comitetul antifascist german din lagăr. Pregătea cazaciocul, ce urma să fie jucat de Crăciunul catolic al prizonierilor, la un spectacol...

Un mijloc de Făurar, în anul care a urmat. Se întorceau de la pădure, însoțind chervanul vîrfuit cu tulpini de mesteacăn. Prizonierii cărau pe umeri lemn tînăr, înotînd prin omătul așezat între timp. Se lăsase brusc gerul și mantalele înțepeniseră pe ei. În mîini și-au tras mănuși croite din foaie de cort, iar peste urechi, să nu le degere, și-au pus niște apărători. N-au muncit singuri în pădure. Nelipsiții corbi îi însoțiseră, coborîseră asupra lor, unii

chiar îi atingeau, încercau să-i zgîrie... De la un timp, urletele lupilor se înteţiseră. Nu mult după asta, din ceaţa fulguielii se arătară deodată o sumedenie de fiare, hămesite de sînge. Arma lui Vasia Ciumakov trosni şi un animal muşcă zăpada. Paznicul lor trăgea glonţ după glonţ. Mai de fiecare dată cîte o fiară se libera de viaţă... Un lup se aruncă asupra unui cal, încleştîndu-şi colţii în botul lui. Helmut Kronner, măcelar în tinereţe, descăpăţînă lupul, dar fălcile acestuia rămaseră înfipte în botul calului, ce părea înnebunit de frică. Tulpinile tinere de mesteacăn şi topoarele altoiră pe atacatori, şi mulţi dintre aceştia se surpară, cu şira spinării fărîmată. Căzură şi cîţiva prizonieri, sfîşiaţi de lupi, care n-au putut fi urcaţi în cîrca lemnelor aduse cu chervanul. Vijelia se înteţi şi topoarele înlocuiră arma lui Ciumakov, rămasă fără gloanţe. „Paidiomte bîstro, nemeţchi!", striga la ei sergentul major, să ţină aproape de căruţă. „Să ne rugăm pentru ei, Herr Harold!" se referi Klaus la cei cîţiva prizonieri sfîşiaţi de lupi. „Şi pentru noi, Herr Major Klaus", răspunse acesta, altoind un lup jigărit, ce sărise la burta unui cal... Cînd situaţia lor devenise disperată, apăru troica comandantului Vasili Ivanovici. Rafalele automatelor soldaţilor ruşi luaţi cu el trîntiră pe albul zăpezii destule sălbăticiuni. Lupii scăpaţi teferi o tuliră la adăpostul obrocului zăpezii. În faţa intrării în lagăr, acolo unde prizonierii erau identificaţi, calului, de botul căruia atîrna capul lupului, îi crăpă inima de spaimă...

Corbii, care îi însoţeau pe prizonieri, făcură calea întoarsă. Înfrîngînd greu toanele viforniţei, ajunseră la locul unde lupii se ospătau din captivii sfîşiaţi şi din fiarele răpuse de Ciumakov. Asistară la o luptă scurtă, în care se prinseră şi ei. O sumedenie de răpitoare, stînjenite de palele vijeliei, izbeau cu ciocurile şi cu ghearele în fiare, pe unde apucau. Plăgile multora dintre ei erau sfîşiate de păsări. Duhnea acolo un iz de vizuină, amestecat cu cel de sînge cald şi de cuiburi puturoase de corbi. Lupii încolţiţi se mişcau greu, se înălţau în două picioare, încercau să înşface un inamic viclean, iscusit în mediul său... De la un timp, lupii se încăierară între ei. Omătul, martor la tot ce se petrecea, îşi tăvăli obrazul în sîngele amestecat, de fiară, de pasăre şi de om... Tot mai mulţi lupi bătură în retragere, dar se luptară mai departe între ei, sfîşiindu-se după legile nescrise ale sălbăticiunilor. Vîntul, sleit de puteri, îşi căută odihna în hrubele peşterilor, trăgînd zăvoarele după el, să uite de grozăvenia părăsită în vecinătatea mestecenilor... Aproape de amurgit, cerurile se limpeziră. Chipul lunii, învăluit în năframa de argint, căta la păsările răpitoare, adulte, învăţate cu bătaia, cum păşeau demne în jurul ospăţului, rotindu-se, pîndind fiarele să nu tulbure vlăstarele tinere ce se înfruptau la praznic... Nişte colhoznici, cu frica lui Dumnezeu, povestiră mult timp, pînă uitară şi ei, că preţ de trei zile fiarele aşteptară corbii să-şi sfîrşească masa. Unele fiare răposară de nemîncare, devenind hrană pentru corbi. Şi, la urmă de tot, terminînd de ştrecuit ultimele oase, răpitoarele zburară spre lagăr, unde poposiră pe coamele barăcilor ce adăposteau prizonierii, adulmecînd răsuflările ce ieşeau prin aburii călduţi ai sobelor...

Afacerile lui Johann Katzsch prosperau în lagăr. O ducea cel mai bine dintre captivii germani. Tundea, rădea, cosea, cîrpea, pingelea, şi toate astea contra mîncării sale preferate, a caşei şi, rareori, pentru mahorcă. Laviţa nu-l mai încăpea, la fel şi scaunul, şi trebuise să le petreacă cîte o nadă. Se îngrăşase mult, devenise obez, aducea cu un soi ciudat de pepene, depăşind cu puţin o sută cincizeci de kilograme. Totul gemea sub el, acolo unde piciorul său atingea duşumeaua. De aceea, Zilbermann îl înlocuise de la jocuri şi de la cor. Fusese lăsat numai să recite poezii. În ziua de faţă se desfăşura serbarea de Crăciun. Se recita în germană din Puşkin, Maiakovski, Esenin. Johann declama cu vocea sa ascunsă în străfundurile cărnurilor ce-i acopereau gîtul: „...aminte luaţi voi, împăraţii/ nici temniţe, nici altarul sfînt/ nici cazne şi nici decoraţii/ n-o să vă apere nicicînd." Ropote de aplauze pentru Johann.

Urmă un cazacioc. Captivii germani se întrecură pe ei. I-au întrecut pe fini, pe unguri, pe români, pe italieni. Zilbermann era mîndru de munca sa. La unul dintre concursurile pe lagărele din regiunea Gorki, cîştigase o echipă de jocuri formată din foşti militari nemţi. Era atît de satisfăcut, încît mai uitase din suferinţele îndurate de el şi ai săi în Ghetoul de la Varşovia, faptul că SS-iştii îi uciseseră acolo doi fraţi şi mama. Înţelesese aici, şi el ca şi al-

ții, că nu trebuia ca pe toți germanii să-i cîntărească cu aceeași măsură.

În seara de față, captivii din baraca lui Harold aveau șezătoare. Klaus promisese că va spune cîte ceva despre Mona Lisa. În jurul său, ascultătorii mîncau cașa. Numai lui Johann, care se înțepase grav într-un cui ruginit, nu-i mai ardea de nimic. Piciorul i se umflase și ședea pe patul său, indispus. Cînd și cînd, gemea de durere. Se legase cu niște fețe late, dar prin locul vătămat ieșea o limfă gălbuie, cu un miros straniu. Dar Klaus perora. În acel moment uitase că este prizonier, că Reichul înregistra înfrîngeri peste tot, că își dăduse adeziunea pentru mișcarea antifascistă din lagar... „Leonardo Da Vinci a fost un om de o energie colosală. Se urca dis-de-dimineață pe schela din Bazilica Santa Maria delle Grazie, unde picta Cina cea de taină, uitînd chiar să mănînce ori să bea apă. Rareori s-au cumulat, la un singur om, atîtea haruri, ca la el, pentru sculptură, pictură, arhitectură, anatomie, inginerie, literatură. Oriunde își îndrepta Leonardo gîndul său, pe orice lucru punea el mîna, acesta se însuflețea, mulțumită mîinilor sale neființa căpăta viață, neantul devenea congnoscibil. Cazna ostenitoare a mîinilor sale a adăugat pietrei suflare și pînzei trăire, prin numele de botez sub care le-a rostit în lume..." Ochii cenușii ai lui Klaus, la lumina opaițului, hranit de margarina, luceau ciudat. Părea un prinț got în fața tribului său. „Oricum, Mona Lisa n-a bănuit atunci, continuă el, cît de celebră urma să devină. Poate și pentru asta s-a răzbunat, reflectă Klaus Dietmar. Femeia care a servit de model și-a păstrat în taină numele pînă în ziua de azi..."

Klaus se găsea în patul său, situat la al doilea cat. Visa, și în acel vis era alături de Iulia. Îi simțea căldura coapselor lipite de ale sale. Trupul ei fierbinte îl încingea. Simțurile lor se acordară din nou în ritmul erotic. Și cînd plăcerea sa sporise, suspinele ei nedeslușite, crescute în tărie, fură înlăturate de gemetele lui Johann, care alungară corpul Iuliei prin dreptunghiul ferestrei...

Rămaseră prezente gemetele lui Johann. N-a mai izbutit să ațipească, pentru că în dormitor se insinuă un șuierat surd. Ascultă atent. Zgomotul exista în apropierea lui și, cu cît era mai atent, acesta devenea tot mai persistent. Klaus aprinse opaițul și coborî. Tîrlicul său se îmbibă de ceva de pe jos. Urmărind acel șuierat, ajunse la Johann. Apropie urechea de pansament și nu mică i-a fost surprinderea cînd constată că ceva bolborosea în dreptul rănii și locul năștea un șuierat asemănător cu cel făcut de un cauciuc înțepat, care pierdea aer...

Dimineață. Prizonierii descoperiră o baltă de lichid, care se întindea de la patul suferindului pînă la lavabou; apoi lichidul ce izvora din piciorul lui Johann își croise un fel de vad și, aproape de ușă, se pierdea în pămînt, printr-o surpătură din scîndură... Johann se redusese la jumătate, poate la mai mult. Arăta ca un balon lunguieț dezumflat. Au strîns ce era pe jos și au umplut cîteva garnițe, pe care le-au deșertat într-un nămete de zăpadă.

Vasia Ciumakov l-a dus pe Johann, de urgență, la infirmerie, dîndu-l în grija felcerului, să-l tămăduiască...

Plutonul lui Harold Feind se găsea în pădure. Afară stăpînea un ger de minus patruzeci de grade. Deși cerul părea să fie limpede, din niște nori albăstrii ploua cu o măzăriche de gheață. Ninsoarea asta, dacă se putea numi așa, creștea îngrijorător, și drumul devenise anevoios. Mai mult înotau printre copacii desemnați sa fie taiați. Frigul înlemnea totul, fierul topoarelor despica tulpinele rebegite zbîrnîind. Mesteceņii se clătinau, alungind corbii care cădeau, neputînd să se înalțe, avînd aripile damblagite de ger. Înțelegînd neputința răpitoarelor, prizonierii loveau copacii, din care bușeau tot mai mulți corbi. Cîțiva încercară să-i căsăpească, dar au fost opriți de Harold. Măzărichea, învelită în promoroacă, asemeni unui nisip ucigaș, îi înghițea treptat. Una din păsări se smulse, făcu un efort de a zbura, de a se desprinde de plapuma ucigașă. Pe măsură ce se zbătea, înaripata se afunda tot mai mult. Corbul privea înfricat, cuprins de un spasm al sfîrșitului...

Operația lui Johann, după felcer, izbutise. Îl cususe cît se putuse mai bine la picior, oprindu-i în mare parte pierderea aceea de lichid. Mai rămăseră totuși cîțiva pori care supurau; pentru asta, sub piciorul vătămat avea permanent o tăviță, în care se colecta zeama aceea ciudată...

Prizonierii germani simțeau, din nou, izbitura bandajului roții în ciuperca șinei. Taca-taca-tac... taca-taca-tac... Aceeași melodie ca aceea de la venire, de acum cîțiva ani. Sosise și ziua întoarcerii acasă. Războiul în Europa și Asia se sfîrșise. Se găseau tot într-un vagon de marfă și tot Harold era comandant. Pe Johann îl părăsiseră la cîțiva metri sub iarbă. Plutonierul nu se mai putuse face bine. Timp de luni de zile Klaus îl vizitase la infirmerie și-l găsise cu acea tăviță sub picior, prin care se topea Johann. Ajunsese cît un copil. Recita poezii din școala primară. Un felcer i-a adus de acasă o cămașă de la băiatul său și un abecedar cu poze în culori...

Johann muri într-o înserare blîndă, cu pacea lumii întipărită pe figură și cu poza unui înger, dezlipita de pe un cufar, în mîna... Nu trecea de zece kilograme și fu coborît în humă într-un sac mortuar dintr-o foaie de cort. Corbii, cîți mai erau, luară și ei parte la trecerea lui Johann Katzsch în neființă...

Inconformism

De la mine pîn-la cer
E o-ntindere de mînă.
De vreau Domnului să-i cer
Înc-o zi, o săptămînă,
Fac în grabă-o scrisorică
Şi-o prind seara de o stea,
Aşteptînd Domnul să zică
Timpului bătrîn să-mi dea
Înc-un dram din roaba sa.

Serile sînt însă lungi,
Ades aştept plin de sfială
Pînă-n zori, cînd stele — dungi
De arnici şi de sineală —
Pleacă-n lumea lor sihastră
Pe un drum ceţos, ascuns,
Şi mă lasă la fereastră
Cu pieptul de alean străpuns,
Plin de dor, fără răspuns.

Atunci pornesc hoinar prin soare
După plăceri, după himere,
Ca un haiduc — şi fac prinsoare
Că nici o mie de ţitere
Cu înfocatele lor strune,
Într-o supremă simfonie,
N-ar fi în stare să răsune
Mai tare ca inima mea vie,
Beată de lumini şi bucurie.

Dar seara la fereastra mea,
Licărind în albăstrime,
Apare iarăşi mica stea
Şi mă mustră cu asprime,
Spunînd că Domnu-i supărat
Sus pe tronu-i, din pricină
C-am îndrăznit şi i-am furat
Din a cerului grădină
Înc-o zi de nehodină.

Ci, vrînd să mă fac om de treabă,
Mă-nfund umil într-un boschet,
Şi stînd pe gînduri noaptea-ntreagă
Beau vin spumos şi cînt încet,
Şi-ncerc să uit dojana rea
Primită de la Împărăţie —
Căci asta-i toată viaţa mea:
În a Ţărînei grea robie,
O mică, veselă hoţie!

PERICLE MARTINESCU

Elena Uţă Chelaru: „Explozie florală"

Umbre la curtea veche

lui Mateiu Caragiale

La curtea veche liliecii serii
s-au spînzurat de grinzile tăcerii.

O umbră iese noaptea pe moşie
şi vin argaţii iar după simbrie.

Mîhnit sub cruce doarme logofătul.
S-aşterne vremea, fulgură omătul.

Pămîntu-şi strigă din adîncuri mana
şi timpului i-a putrezit cormana.

Prin colţuri de uitate aşteptări
cad frunzele nestinselor chemări.

Pe ziduri creşte muşchiul răcoros
şi cîinii vremii porţile le-au ros.

Mai urcă luna pe sub baldachin
dar craii, niciodată, nu mai vin.

Cînd suflă vînt pustiu peste ruină
umbra domniţei plînge prin grădină.

ION SOFIA MANOLESCU

DIN UMORUL CELEBRITĂȚILOR

Abraham Lincoln definea astfel stilul și metodele oratorice ale unui avocat cu oarecare reputație:

„Este omul cel mai priceput din cîți am întîlnit în viața mea – poate să comprime cel mai mare număr de cuvinte imaginabil, ca să încapă în cea mai măruntă și firavă idee".

•

Doamna de Chevreuse a sosit odată la o recepție dată la Tuilleries purtînd o splendidă diademă de diamante.

Curios, Napoleon s-a interesat:

– Ia spuneți-mi, sînt veritabile?

– O, Sire, vă mărturisesc că nu știu. În orice caz, sînt destul de bune ca să le port aici.

•

Regele Henric al VIII-lea al Angliei l-a însărcinat pe cancelarul său, Thomas More, să ducă la curtea Franței o notă diplomatică foarte tăioasă.

Cunoscînd firea aprigă a regelui Francisc I, More a spus:

– Dar, sire, gîndiți-vă că, mînat de furie, ar putea să dea poruncă să mi se taie capul.

– Nu va cuteza – îl liniști Henric – dacă face așa ceva, voi pune să fie decapitați toți francezii care se află în Londra!

– Vă mulțumesc pentru asemenea gînd bun, Majestate, a replicat More, dar nu cred că se va potrivi pe umerii mei vreunul din capetele lor.

•

După definiția lui Herbert Spencer, un complet de jurați este constituit dintr-un grup de douăsprezece persoane de o ignoranță medie.

•

– Nimic nu este mai plicticos și sîcîitor – suspina Voltaire în fața unui prieten – decît să fii spînzurat în cel mai deplin anonimat.

•

– Avocații buni sînt niște mari ingrați, cugeta Dickens, trecînd prin fața unui tribunal londonez.

Niciodata nu le trimit o scrisoare de mulțumire diferitelor categorii de păcătoși, care le prilejuiesc exercitarea și perfecționarea talentului lor pledant.

•

Un curios a vrut să-i fure lui Mark Twain secretul longevității și a obținut următoarea rețetă personală:

– Există o singură cale pentru a-ți păstra vreme îndelungată sănătatea: să mănînci ce nu ai poftă, să bei doar ce nu-ți place și să te îndeletnicești cu treburi de care ai prefera să fii scutit.

•

– Cel mai bun doctor – îl asigura Denis Diderot pe un prieten, neliniștit din pricină că locuia într-o vila izolată, departe de orice discipol al lui Esculap, este cel dupa care, la mare strîmtoare, alergi și nu izbutești să-l găsești acasă.

– Ce curios! Toți defăimătorii celebri ai lui Napoleon au avut un sfîrșit cumplit – îi scria Heinrich Heine unui confrate.

Castlereagh și-a taiat beregata, Ludovic al XVIII-lea a putrezit de viu pe tron, iar profesorul Saalfeld mai ține și acum cursuri la universitatea din Gottingen.

•

Bun cunoscător al pescuitului, Samuel Johnson spunea despre undiță:

– Este un băț, care are la un capăt un cîrlig cu o momeală, iar la celălalt, un țicnit gata momit.

•

O tînără „vampă" de pe Broadway, căreia tradiționalul Don Juan al scenei americane, John Barrymore, îi făcea o curte stăruitoare, l-a chestionat, sfidătoare:

– Dacă refuz să-ți accept omagiile, ai fi chiar în stare să te sinucizi?

– Te mai îndoiești o clipă? o asigură patetic marele actor.

– Așa procedez eu de peste treizeci de ani!

•

Actorul canadian Raymond Massey era felicitat pentru uimitoarea interpretare a rolului lui Abraham Lincoln, cu care semăna pînă și în gesturi, chiar cînd se plimba pe stradă.

– Este atît de scrupulos și ambițios în privința acestei asemănări – comenta dramaturgul George Kauffman – încît nu se va considera satisfăcut decît cînd va fi și el asasinat de un actor.

•

„Televiziunea este un mijloc de distracție, care permite ca milioane de oameni să asculte în aceeași secunda aceeași glumă, și totuși sa rămina însingurați". (T.S. Eliot)

GOANA DUPĂ NIMIC

X sau Y reprezintă, pentru mine, o oază în deșertul sufletesc. Din păcate, nu am voie, nu trebuie să mă odihnesc prea mult într-un loc. Sînt obligată, fugărită de biciul neiertător, care mă îndeamnă să merg mai departe și mai departe... Simt șfichiuiala usturătoare că îmi arde trupul, golit de speranță, dar nu și de ultima fărîmă de voință, și-mi zic atunci: „Economisește-ți forțele pentru mai tîrziu, pentru a ajunge cu bine la capăt... Important este să ajungi pe propriile tale puteri... Da, da, este foarte bine așa!" ...și continui să alerg, ferindu-mă pe cît îmi stă în puteri de cruntele lovituri care nu-mi îngăduie în nici un chip să mă opresc...

Uneori încerc să trișez, imaginîndu-mi tot felul de stratageme, și atunci, Ea, ghicindu-mi intențiile, îmi zîmbește ademenitor, dîndu-mi a înțelege că este prezentă, că nu trebuie s-o uit. Îmi promite multe, mult prea multe, ca s-o pot crede: „Haide, acolo vei avea clipe mai frumoase, vei avea tot ce-ți poftește inima. Nu mai face nazuri, grăbește-te, că viața ta se termină, se trece și știi... Timpul se duce și el..."; apoi, după aceste îndemnuri amabile, Ea își pierde răbdarea și, dintr-o dată, îi deslușesc în priviri sclipiri de oțel, glasul i se voalează ca al unei fumătoare înveterate, încetul cu încetul se transformă, timbrul nu-i mai este blînd, înșelător, ci îi este uscat, dur, rău, sarcastic: „Eeei, haide odată, nu vezi că vremea ta a trecut, nu vezi că nu ți-a mai rămas aproape nimic?!... Știi bine că mai am atîtea de făcut..."

Ascultînd-o, nu fac altceva decît să ridic din umeri a nepăsare. Și chiar așa: puțin îmi pasă!... Ce dacă a trecut vremea mea! Ei, și ce dacă?!

Ca să mă convingă, Ea îmi citește cu malițiozitate, sigură pe sine, ceva dintr-o carte de legi... Legile cui?!... mă întreb în gînd. Și-mi citește și iar îmi aduce aminte, îmi readuce (a cita oară?!), că sînt condamnată la neputință, ca trebuie să mai fac, să mai dreg și cutare lucru, și... mai ales, să alerg fără istov, pîna la sfîrșit...

Iar eu încerc (de cîte ori am mai încercat?!) să mă opun, apoi, o oboseală ușoară mă cuprinde și, chiar cînd sînt gata să renunț la tot, ceva sau cineva îmi șoptește să lupt... Dintr-o dată sentimentele mele se schimbă precum zilele de toamnă și mă răzvrătesc... Fac o revoluție, apoi alta și alta... Întorc fața lumii pe dos (Poate că de cele mai multe ori n-am reușit aproape nimic, dar, uite așa, am hotărît să-i fac în necaz Ei, blestematei, numai ca să nu se întîmple cum vrea Ea.)...

Așa mi se întîmplă și acum, în clipa aceasta, cînd îi aud vocea spartă din care se rostogolesc, învăluindu-mă, vorbele Ei care, de asta dată, nu mă mai ating... Îi rîd în nas, persiflînd-o, iar Ea mă lovește cu dușmănie, cu furie neputincioasă... Și eu rămîn de neclintit în oaza mea, X sau Y.

SIMONA KISELEVSKI

De pe vremea înțeleptului rege Solomon

Regele Solomon cel înțelept vizită într-o zi închisoarea locală și se interesă de faptele condamnaților:

— De ce ești închis? întrebă pe unul dintre deținuți.

Acesta se aruncă la picioarele lui:

— Prea luminate stăpîne, am fost acuzat că am furat, în piață, de la un negustor. Dar sînt nevinovat! Judecătorul m-a condamnat pe nedrept.

Solomon trecu mai departe, la alt deținut:

— Tu, de ce ai fost condamnat?

— Prea luminate stăpîne, răspunse deținutul cu o voce tremurătoare, am fost acuzat de crimă, dar jur că am fost pedepsit pe nedrept! Sînt nevinovat!

Și astfel îi răspunseră toți deținuții.

În sfîrșit, ajunse și la ultimul deținut, care stătea trist într-un colț al celulei:

— Bineînțeles că și tu ești nevinovat!

— O nu, prea luminate stăpîne, sînt un nemernic și un nelegiuit. Îmi merit pedeapsa. Judecătorul a fost chiar blînd cu mine.

Atunci, înțeleptul rege se întoarse către șeful închisorii și-i porunci:

— Scoateți-i lanțurile și puneți-i imediat în libertate... ca nu cumva să-i strice și pe ceilalți, pe nevinovați!

H. MATEI

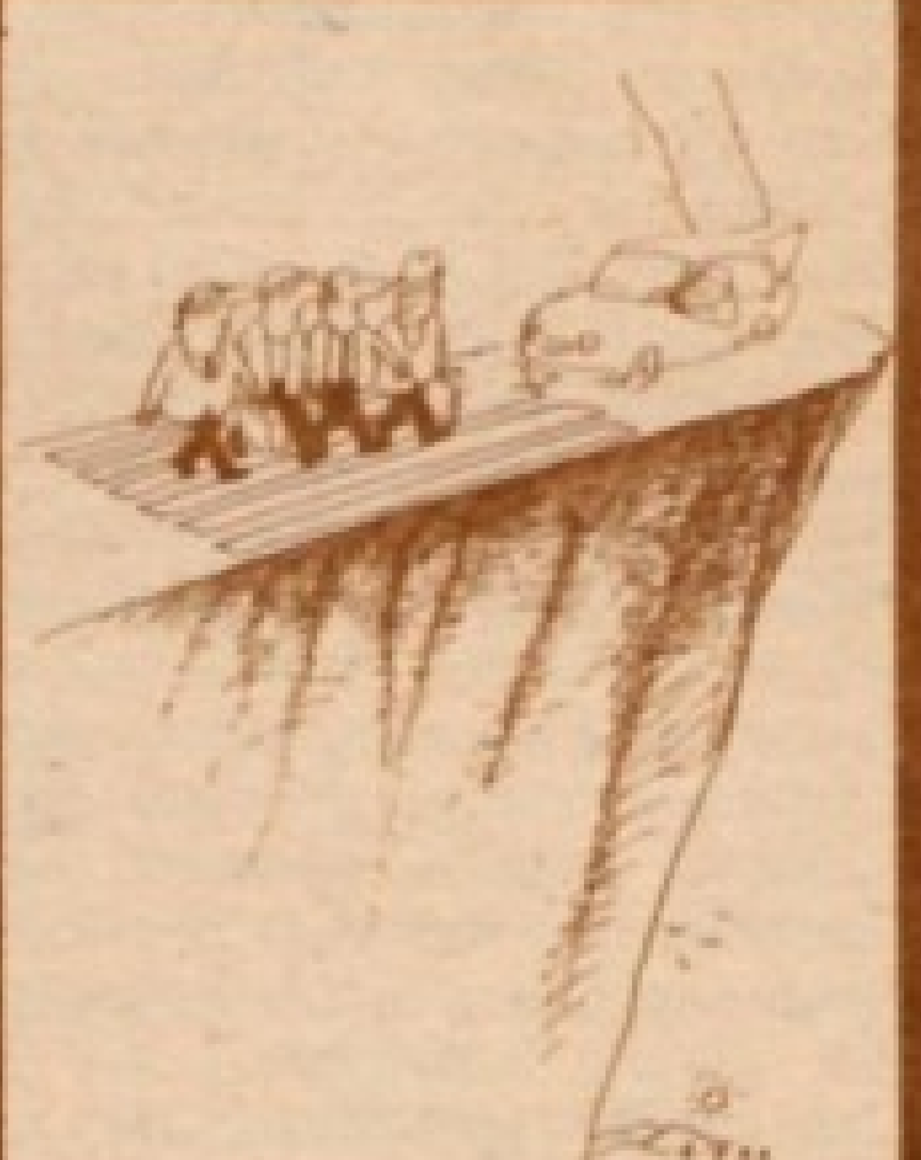

MIHAI STĂNESCU

IRINA GRIGORESCU

DECORAȚIA „CROIX DE GUERRE"

Amintindu-și lupta din Via Varului și vorbele rostite atunci, în fața Statului Major și a regelui, amintirea l-a scos pe bunicul Horațiu cu totul în afara clipei pe care o trăiam în prezent și, cu ochii minții, vedea trecutul în toată transparența lui.

În acea iubire cineva se pierduse. „Une de perdue? Dix de retrouvée?... Istoria spune că sîntem fericiți"... erau frazele lui, repetate la infinit. Horațiu adormise ca un mare disparut, care nu mai stie decît sa doarma sau sa alerge pe urmele iubirii ca un orb.

În acei ani, în afara istoriei bunicului, pe care el nu înceta să ne-o povestească, pe care o învățasem pe măsură ce-o aflam și pe care o înțelegeam tot pe fragmente, gîndirea mea aproape încetase. La fel ca într-o mare iubire, timpul mă aducea tot mai aproape de acel mare absent, personajul memoriei bunicului. Simțisem fața acelei istorii mai aproape de mine și vorbirea ei adevărată transferată fără vorbe înăuntrul gîndirii mele, ca pe un izvor fără frontiere.

Poveștile lui Horațiu, poleite de mărturiile unei istorii care se prelungea în zona de penumbră a memoriei arse de soare și de ploi nevăzute, recăpătaseră, la mulți ani după ce totul trecuse, o strălucire luminoasă. Atenția mea, surdă și oarbă la prezent, trează doar pentru trecut, confirma viața acelui fir care mă captivase, venind dinspre trecut, legînd viața mea de soarta lor; istoria aceea îmi amețise sufletul ca atingerea picăturilor de rouă pe față, cînd stai vara culcat în iarba liniștită, prin care s-au filtrat toate visele.

Cînd mă trezeam din vis în acele nopți — visul petrecut în spațiul în terase al casei cu pereți trandafirii, așezata lîngă mare, din povestea lui Horațiu — rămîneam în întuneric să ascult, ca într-o transă, tot restul lumii dispărînd sub ape, pe cînd, departe, un tramvai străbătea orașul plin cu zăpadă liniștită.

Era în august, așadar, ziua cînd ne povestise începutul luptei, o zi în care bunicul aparu la masa mai suparat ca de obicei și mai mohorît. Nu era supararea lui de fiecare zi, nici măcar preludiul unei astfel de supărări; era supărat nu din cauza noastră, ci pe contul lui, pentru motivele lui, mai reale și mai drepte decît ale noastre; tocmai se împlineau atunci șaizeci de ani din ziua cînd se supărase ultima oară pe rege și pe Statul major...

Bunicul se întorcea la fenomenele și la faptele imaginației lui ca la o apă care-i hrănea nu numai mintea, ci însuși trupul, din ce în ce mai slăbit, care n-ar fi putut supraviețui fără aceste amintiri. Dezordinea în care noi ne trăiam viața, conflictele dintre Karl și sora mea, deruta Georgiei, toate aceste întîmplări ale realității noastre, care ne tulburau și peste care nu puteam trece mai departe, nu aveau pentru bunicul decît importanța unor obstacole, care îl împiedicau să-și retrăiască trecutul. Totul, în afara acelei vieți, era pentru bunicul un ecran de imagini nesemnificative, neimportante, prostești și care se cuveneau ignorate.

Desigur, generalul Horațiu trăia la granița acestei lumi într-o imaginație ca a poeților, sau a lunaticilor, devenită singura realitate, și pentru care viața prezentă, făcută din obstacole, merita sacrificată și uitată. Povestea lui era plină, așadar, de întîmplările acelei absențe, o absență care căpătase pentru el (și pentru noi) toate dimensiunile unei copleșitoare prezențe, în timp ce clipele din care erau făcute zilele se înregistrau ca o realitate absentă.

Cu 60 de ani în urmă, ne povesti, deci chiar în ziua de 11 august, la dejunul oferit de rege de ziua lui — căci împlinea 52 de ani — generalii Prezan, Berthelot și Cerbacev, împreună cu prințul Eugen (un frate imaginar!), făcuseră schimbări în planul de atac pentru recucerirea Viei Varului — și, pe peretele încaperii vopsita în alb, unde se organizase modesta sărbătoare, harta bună a fost schimbată cu una falsă... În așteptarea unor vremuri mai bune și mai bogate, regele primise cu bucurie cadoul modest (așa cum se cuvenea în vreme de război), un bol de săpun englezesc, și se așezaseră la dejun, destul de fericiți (chiar cu aceste vorbe, că se simt mai fericiți decît atunci cînd decizia de intrare în război nu era luată). Mîncaseră în grabă — după-amiază erau ocupați și aveau în program o vizită la spitalul ofițerilor francezi — iar Horațiu, cu gîndul la gîndurile lui, nu-și amintise, deși i-am pus cu toții întrebari curioase, mai nimic altceva de la acest dejun decît că înghițeau mîncarea de parcă ar fi avut viermi și că regele, ținînd toastul principal, vorbise bine, respirînd numai la virgule, nu peste tot, ca alții. Altceva nimic deosebit, decît că erau cu toții treji.

Horațiu însoțise grupul de generali după-amiaza la sanatoriul ofițerilor francezi, așezat între brazi și izvoare, și au fost prezenți acolo... Numele acestea bunicul nu le uitase, deși restul nu găsise în el nici un ecou și orice „rest" în afara povestirii de atunci scădea din vocea lui căldura. Erau deci prezenți doctorul Armstrong, Miss Milne, doctorul Leonte, șeful spitalului Crucii Roșii, și doctorul francez Perreyrolles. Venise, de asemenea, un prieten al doctorului Ipolito, tînărul doctor Campbell (care va muri la nici 30 de ani dintr-o infecție și pe care îl decoraseră post-mortem). Urmase o seară — o seară cum se întîmplă adesea nu-

mai altora și de care îți amintești toată viața — cînd ard în suflet focuri subțiri și toate lucrurile au darul de a fi altceva pe lîngă ceea ce sînt... În amurg, bunicul așteptase venirea nopții în picioare, în pridvorul casei zugrăvite în alb, privind cîmpul de floarea soarelui, întins pînă departe, lîngă linia orizontului, cu mîna sprijinită în sabie, cu degetele pipăind pe mîner ochii de rubine ai acestei ființe, în al cărei oțel lucea, cu o lumină domoală, nostalgia. Cei patru ochi, ai bunicului și ai capului armei încrustate cu rubine, țînteau cîmpul pînă departe, cu priviri duble sticlind în aerul cețos — ca pe un viitor fără întoarcere, amenințînd cu nesfîrșita lui vacanță viețile omenești. Priveau în depărtare orizontul, un izvor primejduit. Bunicul văzuse cum caii deshămați, adunați pe cîmpul orbit de reflectoare, înțeleseseră mai bine viitorul decît regele, decît prințul Eugen, decît statul major. Mai ales calul reginei, murgul de 12 ani, pur sînge, care-i fusese dăruit de doctorul Ipolito, crescut în herghelia întinsă pe atunci, pe pajiștea unde, azi, e strada Ceauș Radu, simțise în sînge toată importanța acelui viitor pregătit atunci; alergînd pe malul Prutului, se oprise deodată în fața viei, ca trăznit de un vis puternic, la frontiera cu țara unui dezastru uriaș, și rămăsese nemișcat, cu gura acoperită de spumă.

La întoarcere, a început ploaia. Noroiul crescuse pe drum și automobilul în care veneau, de la sanatoriu, regina, doctorul, Horațiu și alți doi generali se oprise cu două roți în șanț. Mecanicul Wollner nu reuși să-l pornească — era un Cadillac — și-și petrecură noaptea în casa primarului din sat, caldă, o insulă uscată în furtună, o casă mirosind a lemn curat. Mîncaseră într-o pace absolută, așezați la masa frumos pregătită, în holul înveselit de flacăra lumînărilor, regina dăruise fiicei gazdei — care avea cinci ani — o bomboniera încrustată cu pietre (spre a-și aminti de ea întotdeauna), iar mai tîrziu, noaptea, îngînară un cîntec șoptit. În acele clipe de tăcere adevărată, care sosiseră odată cu norii, cînd căldura scăzuse și

nimic în afara tăcerii și veghei nu găsea în nimeni un ecou, trăiseră această pace ca pe ultima clipă de pace din viața lor, cu presentimentul sigur că soarele patriei nu apune în liniște.

Regele își petrecuse noaptea la masa așternută cu hărțile Viei Varului, fără să înțeleagă nimic, doar cu trupul străbătut de fiori și chipul timid și înfricoșat al unui fluture mare și urît, care a obosit de multă învățătură și adoarme pe furate, înduioșat de soarta lumii, dar mai ales de soarta lui proprie. Visa că se acoperă de un praf negru și, abandonînd toate planurile, își culcase pe masă, între sfeșnice, capul leneș, nedumerit și resemnat și aproape stins de remușcările acestui abandon, visînd că va veni din nou vacanța mare...

Tînărul Horațiu și doctorul Ipolito au așteptat împreună zorii pe pajiștea descîntată de greieri, înecați de acea adîncă, uriașă vară, așteptînd tot ce venea cu liniștea înțeleaptă a eroilor adevărați.

Bunicul continua să povestească, dar, după ce s-a născut Elena, eu nici măcar nu-l mai ascultam pe general și nu-mi mai aminteam ce ascultasem. Iubeam această nepăsare crescută peste tot sufletul meu, făcută din gînduri, emoții și cuvinte, cînd uitam pentru cîteva clipe de tot trecutul pe care nu mai doream să-l recunosc sau să-l retrăiesc. Istoriei lui Horațiu simțeam că nu-i datoram nimic, nici un minut de curiozitate, eram mulțumită să las fără răspuns mii de întrebări importante; lipsită de puteri, simțeam că mă abandonez acelei scurte inconștiențe ca unei ierni care-mi înconjura casa cu viscole înalte, care nu mă atingeau deocamdată, căci mă odihneam, și abia mai tîrziu voi săpa din nou galerii spre lumină. Uneori îmi aminteam totuși de acele povești...

Și pentru Marie, care, după ce i-a născut pe tata, nu ieșise din casă trei luni (de dragul lui, sau fiindcă nu putea altfel?) venise într-o bună zi o dimineață cînd le-a trimis pe surorile lui Horațiu la plimbare cu copilul în parc și apoi, cîntînd și dansînd de una singură în fața oglinzii din dormitor, a deschis șifonierul cu haine, a ales o toaletă elegantă și pantofii cu tocul cel mai înalt și a plecat de acasă — cu destinație necunoscută. „Ipolito, să mergem să vedem pădurile cum se umplu cu zăpadă/ Semn că ne iubim și dragostea noastră nu e o luptă..."

Niciodată n-a explicat cuiva unde a plecat și unde și-a petrecut ziua pînă spre miezul nopții, cînd în sfîrșit se întorsese acasă, amețită de un fel de melodie pe care o cînta și care încă din stradă îi anunțase lui Horațiu sosirea. Horațiu o aștepta în sufragerie, singur la masă, și își turna vin cu gesturile unuia care udă de sus o plantă pe care o crește, dar de care vrea să se țină la distanță. Marie își aruncase hainele și apoi, zîmbind tuturor cu îngăduință și multă simpatie, ceruse șampanie.

DECORAŢIA „CROIX DE GUERRE"

Horaţiu ezita, dar, după cîteva momente, pe chipul lui încremenit de aşteptare şi de spaima care-l chinuise ore în şir, lucira ca o lumină înţelegerea şi bucuria că, în sfîrşit, a înţeles ceea ce era atît de evident şi de uşor de înţeles... Dar Marie era secretul lui şi nu-l trădă niciodată...

O luase deci în braţe cu o nobilă tandreţe, răsuflînd uşurat, şi în ceea ce priveşte şampania... Eu însă nu mă simţeam în pericol, erau departe vremurile acelea. Noaptea era lungă.

În prima zi am luat fetiţa şi am pus-o pe pat, desfăşată, s-o privesc în voie, fără martori.

Nedumerirea mea crescuse într-o zi şi într-o noapte, în timpul cînd dormisem lîngă copil. Descoperisem viaţa uşoară, dar vizibilă, în mormanul mic de carne, adunat în scutec şi aş fi vrut să descifrez totul dintr-o dată, oricît ar fi fost de greu şi de ascuns înţelesul ei. Fiinţa aceea nu devenise încă o fiinţă, dar nici nu era numai fruct însufleţit de această răsuflare uşoară şi uimită.

Am atins-o cu degetul. Copilul avea chipul încordat de o atenţie puternică şi parcă mult mai veche decît naşterea ei, în urmă cu două zile, parcă într-adevăr sufletul, de-abia primit în materia acestei lumi, ţinea să nu se piardă, atent, contrariat de neputinţa şi micimea dimensiunilor ridicole în care se trezise.

Îşi mişca mîinile fără să plîngă, dar fără vreun rost anume şi totuşi dezordinea mişcărilor — terminate cu degete fragile şi străvezii ca nişte fire de vînt trandafirii — nu era lipsită cu totul de un sens, invizibil.

Privisem uimită, apoi am luat fetiţa în braţe. Carnea ei, făcută parcă numai din petale, respira lîngă pieptul meu şi îmi simţeam atunci sufletul invadat de un aer pur, lipsit de orice consistenţă, deocamdată, căpătînd greutate pe măsură ce-l respiram, cu atît mai pur cu cît — îmi părea — că era spălat de o ploaie nevăzută; atunci mi-am lipit gura de capul mic, rotund, umezit de această boare transparentă, cu miros de lapte cald, şi am început să cînt.

Cîntecul meu, de una singură, nu mai era o muzică sau un plîns de mare tristeţe, nici de bucurie, ci o cale — a gîndirii probabil, după ce alte căi au eşuat — de a învăţa, de a cunoaşte (sau de a recunoaşte) sensul unei învăţături deja învăţate şi uitate, dintr-o altă viaţă pe care am uitat-o, dar pe care uitarea o făcea tot mai vie şi mai importantă.

Aş fi vrut să ştiu, dar nu cu aproximaţie, din ziare şi din statistici, ci precis şi, în clipa aceea, vroiam să ştiu cînd nu vor mai fi războaie, morţi şi răniţi şi, în general, pînă unde se întinde pe pămînt imperiul suferinţei, al umilinţei şi prostiei.

În această muzică, la fel ca într-un mare vis, mi-am văzut toată copilăria, tinereţea, părinţii, şcoala noastră înainte de incendiu, pe toţi prietenii mei, viaţa noastră după aceea şi mereu pe sora mea în inima acestei risipe care ne dezmembrase tinereţea.

În acea dimineaţă căpătasem un fel de curaj asemănător cu al bunicului aflat în plin război, un curaj al minţii, cînd nu mai pusesem la îndoială viitorul, nici prezentul, ci aşteptam cu răbdare ca viitorul, care acum îmi îngropa copilăria, să se umple din nou de emoţia eternei recunoaşteri şi în care memoria putea să se înece. Ştiam că voi găsi pe această cale, la intersecţia căilor ascunse ale unei matematici îngereşti, punctul de conjuncţie între mine, bunicul şi copilul meu, un drum în fine al nostru, pe care să mergem înainte, acelaşi pe unde zburasem mai demult, într-o muzica a minţii fără frontiere.

Plînsesem deci şi cîntasem, cu acest sentiment că parcurg cu dorinţa de a învăţa, de a afla, de a cunoaşte şi recunoaşte ceea ce mi se va întîmpla, drumul pe o hartă a unei străzi uitate, prefăcută în zgîrie nori, unde, pe vremuri, am trăit împreună cu ai mei şi acum vedeam spatele unui gard cu porţile încuiate. Deşi nimic nu se pierduse definitiv... „À la guerre comme à la guerre"... Mă întîmpina şi pe mine întoarcerea acasă, clipa reîntoarcerii...

Parcă de atîta aşteptare memoria orbise, devenise un asfalt impenetrabil; înţepenită de mulţi ani între lumini umile, nu mai vedea mult înainte, nu mai ştia să recunoască între lucruri, fiinţe şi fapte, care este semnul că ceea ce presimte se va întîmpla cu adevărat.

La întoarcere, bunicul m-a strîns în braţe. Îşi pusese în cinstea evenimentului decoraţiile „Croix de guerre" şi „Croix de combatant". Prin carnea lui subţire am simţit cum sufletul din această resemnată bătrîneţe venea către mine într-un şuvoi uşor şi proaspăt. Cu obrazul lipit de pieptul lui, cu toate gîndurile ascunse în stofa hainei lui cenuşii, aspră, dar nu prea aspră, tocită, sfărîmicioasă ca ţărîna verii, cu miros de pomi aprinşi, am ascultat tot trecutul eroic care nu se cumpără cu bani, de care nu avusesem parte — şi viitorul acestui trecut scînteind cu pîlpîiri mute pe decoraţie, deasupra buzunarului, pe nasturii cusuţi în cruce de Marie şi în pătratul perfect al nodului de la cravată. Îl ascultasem, sprijinindu-mă în răsuflarea lui bătrînă, umilită de neputinţă, dar regească şi mult mai a mea decît însăşi clipa vieţii mele, care-mi scăpa printre zile, năucă şi străină, şi gîndurile mele luau forma unei stele sau a unui soare şi conturul unei muzici lipsite de cuvinte. Era o melodie născută atunci, căpătînd sensul unui poem armonic cu mine însămi — erau decoraţiile lui adevărate — „Croix de guerre", „Croix de Combatant". Îl iubeam pe bunicul tot mai mult pe măsură ce-l ascultam, auzisem vîntul liber al minţii lui, sufletul vuind sub această haină de care-mi lipisem fruntea şi sufletul — era vîntul care sufla cu putere ca peste un cîmp viu, liber, răsunînd de muzică, neînvechit de vechime.

După un timp, astea au trecut.

După revelionul din acel an, bunicul plecă de lîngă noi. Nimeni nu-l oprise, dar el plecă de tot. Acum mă întorc la capătul lumii, spuneau ochii lui acoperiţi de răceală, şi nu mă mai întorc.

Repetase, cu toate acestea, cuvintele care-i obsedau poveştile neterminate: Atenţie! Istoria spune că sîntem fericiţi...

ION IRIMESCU: „La steaua care-a răsărit"

Muzică de cameră

La fereastră, pe gînduri,
Învelită-n păru-ți de aur
Și cu aerul tău vesel
Te-ascult cîntînd, cîntînd.

Fără să mai citesc un rînd
Am închis cartea;
Urmăresc, acum, dansul
Flăcărilor din șemineu.

Dar am lăsat și focul,
Am părăsit și-odaia
Auzindu-te cîntînd
În ceața pîcloasă.

Dar cîntă, continuă să cînți
Cu aerul tău vesel,
Cum stai la fereastră, pe gînduri,
Învelită-n păru-ți de aur.

JAMES JOYCE
În românește de
MIRCEA CONSTANTINESCU

Crepuscul alb

Pe arbori și arbuști ceața în gheață se preface;
Și toate acele de zadă sînt tivite cu dantelă;
Filigranate de ger sînt ramurile cele mai subțiri;
Prin văzduhul pustiu o mișcare ușoară adie —
Iar fermecate năluci albe se plimbă pline de mister
Ca niște albe gînduri zîmbind prin amintirea cenușie.

MARION M. BOYD

Amurg

Scînteietoare încă din sărutul amiezii cald înroșit,
Mîinile tale parfumate mîngîie noaptea și cutează
Pieptul cu stele să-ți împodobească... să fure o lună grăbit
Și-n pletele-ți roșcate ca pe un trandafir să o așeze.

VIRGINIA McCORMICK

În românește de **FLORENCE MĂNĂILOIU**

ION HOBANA

CĂLĂTORIE ÎNTRERUPTĂ

Gara nu-și schimbase înfățișarea. Mihai recunoscu pînă și ghivecele mari de lemn, spînzurate cu lanțuri subțiri de stîlpii peronului. Iar felinarul din stînga avea și acum un geam crăpat, care suna aproape muzical în bătaia vîntului.

Se îndreptă spre ieșire, strecurîndu-se printre două țărănci purtînd coșuri încărcate cu fructe. Pe bulevard îl întîmpinară teii fremătînd abia simțit, ca în serile cînd se plimba cu Maria... Alungă amintirea și porni spre centru. Mergea încet, urcînd panta ușoară, la capătul căreia îl aștepta dealul împădurit. Lăsă în urmă teatrul, trecu pe lîngă înaltele coloane ale tribunalului și se opri în fața brîului de piatră care apăra orașul de invazia vegetală. Aici, la un cot al scării din stînga, ar fi trebuit să se mai afle două inițiale săpate în zidul cenușiu, într-o seară, după cenaclu.

— Nu crezi că-i un gest anticultural?

— O mărturisire nu poate fi un gest anticultural... Și-apoi e un bolovan cioplit, nu o operă de artă!

— Aș fi preferat o materie mai gingașă.

— Asta are avantajul durabilității.

Mihai ridică din umeri, cu amărăciune: „Durabilitate!..." Rezistă impulsului de a căuta literele înlănțuite și întoarse spatele brazilor care se legănau nepăsători. Soarele lucea palid la capătul dinspre rîu al bulevardului. „De ce-am venit? Cum am să rezist șase ore în vitrina asta cu amintiri?"

Elevi în uniforme se grăbeau să prindă ultimul sunet al clopoțelului. Cei mai mari pașeau cu un aer grav alături de colegele pe care le conduceau pînă aproape de poarta școlii, puțin mai jos de liceul de băieți. Aproape fără voie, Mihai porni pe același drum. Clădirile ieșeau la suprafață din apa densă a memoriei, rînduindu-se pe ambele laturi ale străzii. Banca Națională, biserica ascunsă după grilajul acoperit cu iederă, iar aici... Se opri brusc lîngă casa în care locuise cîteva luni, în timpul războiului. Cineva îl izbi, din spate.

— Iertați-mă!

— E vina mea, spuse Mihai, întorcîndu-se.

— Mihai!...

Un tînăr bine clădit, purtînd o cămașă în carouri, care-i lăsa libere brațele muschiuloase, îl privea zîmbind pe sub mustața uriașă. Ochii păreau cunoscuți, dar Mihai nu izbutea să-i lege de restul feței arse de soare.

— Te-ncurcă mustața, spuse bărbatul, acoperindu-și-o cu două degete.

— Matei!

Se îmbrățișară cu emoție stîngace. Apoi Matei Podaru se dădu un pas înapoi, cu mîinile pe umerii lui Mihai:

— Ia să te văd!... Cam pirpiriu, băiete. De, dacă ți-a trebuit Capitală!...

Îl trase la o parte din șuvoiul străzii, ținîndu-l de braț, ca și cum s-ar fi temut să nu-l piardă:

— Cu ce prilej pe la noi? În delegație sau....

— Sînt în concediu, Matei. În drum spre Sibiu.

— Și te-ai oprit să revezi orașul... Excelentă idee! Diseară mîncăm împreună. A făcut nevastă-mea un pilaf... A, dar tu nici nu știi că m-am însurat! O cheamă Irina.

Mihai izbuti să deschidă și el gura:

— Îmi pare rău, Matei. Am un tren la prînz.

— Vorbești serios? Nu ne-am văzut de șapte ani și vrei să pleci fără să ciocnim un pahar? Nici nu-ncape discuție!

Apoi își scoase ceasul, cu un aer îngrijorat:

— Fir-ar să fie, am pierdut autobuzul!... Nu mă conduci pînă la șantier?

— Ce șantier?

— Construim o fabrică de spirt, lîngă pod.

Porniră alături, privindu-se din cînd în cînd pe furiș, în căutarea semnelor timpului.

— Și ai tăi ce fac? întrebă Matei.

— La ei mă duc, la Sibiu. Tata își scrie memoriile, după patruzeci de ani de avocatură. Mama mai are doi ani pînă la pensie.

— Tovarășa Preda, pensionară!...

— Omul se obișnuiește cu toate.

— O resemnare cam suspectă, băiete! Dacă te-ar auzi Handoca... Ți-l amintești pe profesorul de filozofie?

Matei se bătu cu palma peste frunte:

— Am uitat lucrul cel mai important: ai trecut și tu pe la ofițerul stării civile?

— N-am prea avut timp să mă gîndesc la însurătoare. Și-apoi, de ce atîta grabă?... Mă rog, tu ți-ai găsit perechea.

Matei șovăi o clipă, încetinindu-și pasul. Apoi spuse încet, fără să-l privească:

— Maria... e tot aici.

Mihai simți cum i se usucă brusc gura. Izbuti totuși să replice:

— Cred că are copii de grădiniță.

Matei se opri de-a binelea, întorcîndu-se spre el:

— Cum, nu știi că nu s-a măritat?

— Nu s-a măritat? Vrei să spui că a divorțat sau că e văduvă!...

— Măi, omule, în orașul ăsta nu se poate ascunde nimic. E așa cum îți spun eu. Și dacă vrei amănunte, stă tot cu părinții și lucrează la poștă.

De undeva răzbea zgomot surd de concasoare și brațul unei macarale se mișca încet pe deasupra caselor, pătruns parcă de oboseală. Mihai începu să vorbească repezit, ca și cum s-ar fi certat cu cineva:

— I-am scris cinci, zece scrisori... Nici un

răspuns. Am vrut să vin, să văd ce s-a întîmplat. Şi atunci m-am întîlnit cu fratele ei, cu Victor, care mi-a spus că s-a măritat cu Teodorini.

Matei îl apucă de braţ:

— Cînd a fost asta?

— Pe la mijlocul lui '50. Cam înainte de vacanţa de vară. Voiam să-i cumpăr Mariei o brăţară, să i-o duc de ziua ei...

— Şi nu ştii ce s-a întîmplat cu Victor, cu Teodorini?

— Nu mai ştiu nimic. În toamnă am plecat la Praga — şi am rămas patru ani. În vacanţe stăteam numai la Sibiu. Am vrut nu o dată să mă opresc din drum, cum am făcut astăzi. Şi mi-am spus mereu că n-are rost.

— „N-are rost!" îl îngînă Matei, iritat. Ei bine, află că în toamna lui '50 a fost descoperit, la Bucureşti, un grup de sabotori. În momentul arestării, a avut loc un schimb de focuri. Victor a fost împuşcat mortal, după ce rănise doi miliţieni. Teodorini a fost arestat... Îţi închipui că s-au făcut cercetări şi aici!

— Şi Maria?

— Nu-l mai văzuse de un an şi nu ştia nimic. A fost exclusă totuşi din UTM. S-a adresat organelor superioare. Lucram la Comitetul Regional şi mi s-a încredinţat cazul. Am izbutit să schimb motivarea: „Lipsă de vigilenţă."

— Dar era nevinovată! izbucni Mihai.

Matei nu răspunse. Scoase un pachet de „Naţionale" şi i-l întinse, desfăcut. Mihai luă maşinal o ţigară şi o frămîntă între degete, neştiind ce să facă cu ea. În sfîrşit, se aplecă spre bricheta ieftină şi o aprinse. După cîteva fumuri, se înecă şi începu să tuşească. Matei aşteptă să-şi revină, înainte de a relua:

— Noroc că secretarul Regionalei o cunoştea şi el pe Maria, de la unificare. Ştia cît suflet pusese în toate. Altfel...

Şantierul era acum aproape. Oamenii care lucrau pe schele îşi recăpătaseră dimensiunile fireşti.

— Atunci ne-am înţeles: te aşteptăm la opt. Şi vezi să nu întîrzii, că nevastă-mea nu glumeşte cu punctualitatea!

Mihai încuviinţă din cap. Strînse fără vlagă mîna lui Matei şi se întoarse spre centru, gîrbovit deodată. După cîţiva paşi, un strigăt îl făcu să se răsucească pe călcîie: Matei venea în fugă, fluturînd o hîrtie.

— Am uitat să-ţi dau adresa. O ai notată aici: Strada Florilor, 37. Prea multe flori n-ai să vezi. În schimb, destule urme ale reparaţiilor din primăvară.

Nu se hotăra să plece:

— Poate treci pe la poştă...

— La ce bun?

— Eu nu ştiu ce-i în sufletul ei, dar de cînd ai plecat n-a avut nici o legătură, cît de nevinovată şi de trecătoare. Şi nu-i vorba numai de asta. Nu mai cunoaşte decît drumul de acasă la birou şi înapoi. În rest, stă cu bătrînii, care-l plîng pe Victor şi-i blesteamă pe „ucigaşi".

— A renunţat şi la scris?

— Oricum, la cenaclu nu se mai duce, de atunci...

— Şi voi ce-aţi făcut, în afară de excluderea fără circumstanţe agravante? Ce-ai făcut tu, prietenul meu, al nostru? Cei trei M dintr-a opta! Nedespărţiţii!

Matei păli:

— Am fost o dată la ea, la cîteva luni după... Taică-său era în curte. Mi-a spus că Maria nu-i acasă şi mi-a întors spatele. Înainte să ajung la colţul străzii, am auzit-o cum mă strigă. A venit după mine. Cînd am întrebat-o cum poate să trăiască aşa, a izbucnit în lacrimi: „Ştiu că ai dreptate, dar nu pot să-i părăsesc pe bătrîni... n-am destulă putere..."

— Cine vrei să-i dea putere, Mihai?

— Au trecut şapte ani.

— Şi totuşi, ţi-ai întrerupt călătoria. Oare numai ca să revezi oraşul?

Nu aşteptă răspunsul şi fugi spre şantier:

— Mai vorbim diseară!

Mihai ridică din umeri: „Ce să mai vorbim? Totul e limpede."

Poşta era un dreptunghi mohorît de piatră, spart de ferestrele mari şi de uşa pînă la care trebuia să urci cîteva trepte mîncate de vreme. Mihai îi dădu ocol de mai multe ori, părînd absorbit de studierea unor detalii arhitectonice

inexistente. Pînă la urmă, se hotărî să intre. Întrebă de tovarăşa Pătraşcu şi fu îndrumat spre „Mandate poştale". Cîteva persoane aşteptau la rînd. Se aşeză în spatele unui uriaş care sufla greu, tamponîndu-şi gîtul cu o batistă. Încercă zadarnic să vadă ceva pe deasupra umerilor masivi. În sfîrşit, ajunse la ghişeu.

— Dumneavoastră? întrebă Maria, continuînd să înşire coloane de cifre cu scrisul ei mărunt, caligrafic.

Abia izbuti să îngaime, cu glasul sugrumat, parcă străin:

— Maria...

Tocul îi alunecă din mînă, desenînd arabescuri întunecate pe foaia de hîrtie. Îşi ridică fruntea încet, parcă s-ar fi temut să nu-l alunge cu o mişcare prea bruscă.

— Tu... tu... ai venit!

Un zîmbet încă nesigur îi tremura în colţul gurii. Şi Mihai se cufundă în ochii de un căprui închis, aproape negri.

— Ei, tinere, mai e lume la rînd!

Mihai se întoarse către vocea baritonală, descoperind că aparţinea unei femei între două vîrste, îmbrăcată într-o rochie care s-ar fi potrivit mai bine fiică-si, dacă avea una. Era gata s-o repeadă, dar Maria se grăbi să-i spună, încet:

— Aşteaptă-mă la ora trei, pe banca noastră.

Rătăci o vreme pe străzile ameţite de căldură, coborî la rîu, urmărindu-i absent lunecarea sonoră, trecu pe la gară ca să-şi ia valiza şi o depuse la hotelul din centru. Pe la două, intră în parcul pustiu. Soarele rămăsese undeva, dincolo de cupola de ramuri încremenite într-o ciudată nemişcare. Nefirească i se părea şi liniştea din jur, ritmată de bătăile tot mai repezi ale inimii. Aproape se temea ca totul să nu fi fost decît o închipuire iscată de discuţia cu Matei.

Banca era la locul ei. Poate aceeaşi, poate alta. Se aşeză acolo unde stătea întotdeauna. „Îţi place numai obrazul meu drept?... Ştiu că am o faţă asimetrică, dar dacă tot spui că preţuieşti mai mult caracterul decît aspectul fizic, ai putea să treci în partea cealaltă. Să-ţi mai văd şi eu aluniţa de pe bărbie!"

Glasul suna atît de viu în urechea dinăuntru a memoriei, încît nu auzi paşii mărunţi, apropiindu-se pe alee. Simţi doar mirosul de levănţică şi se ridică să o primească în braţe pe Maria.

Stăteau în jurul mesei, fiecare cu gîndurile lui. Părinţii Mariei tăceau. O tăcere ostilă. Îl primiseră ca pe un străin care le tulbură claustrarea. Pe pereţi, fotografiile lui Victor. Ultima din şirul care dădea ocol încăperii îl înfăţişa aşa cum îl văzuse Mihai ultima oară: cu o ţigară atîrnîndu-i în colţul gurii, cu ochii înguştaţi ca să se apere de şuviţa groasă de fum, cu părul năclăit de briantină.

Maria încercase zadarnic să destindă atmosfera, evocînd întîmplări de pe vremea cînd Mihai se mai afla în oraş. Bătrînii răspundeau invariabil: „Da, da, pe atunci trăia încă Victor." Îi susţinea cu lacrimi şi închinăciuni o nepoată care locuia la ei, femeie încă tînără, înzestrată cu un apetit remarcabil.

Cînd Maria plecase la bucătărie, cu nepoata, Mihai îşi luase inima în dinţi. Vorbise despre dorinţa lui de a se însura cu Maria, de a o lua la Bucureşti, ca să intre în sfîrşit la facultate şi să-şi urmeze drumul la care visa din liceu... Vrînd să fie cît mai convingător, nu observase cum se întunecă la faţă Zamfir Pătraşcu. Izbucnirea lui îl găsi nepregătit.

— Să-mi mărit fata cu un comunist? Cu unul din cei care l-au omorît pe Victor?... Dacă pentru asta ai venit, pleacă din casa mea!

Maria se ivi în uşa bucătăriei. Uitase să-şi scoată şorţul şi sîngele îi fugise din obraji:

— Tată, te rog, nu vorbi aşa! Doar ştii că-l iubesc!

— Ţi-ai uitat fratele? Nu-ţi pasă de durerea noastră? Du-te cu el, atunci! Cel puţin o să ştiu ca nu mai am nici un copil!

Maria se cutremură toată şi fugi din cameră. „Cum poate să trăiască zi de zi alături de astfel de oameni? Cum poate să suporte astfel de vorbe şi de gînduri?" Plecă fără un cuvînt, trîntind uşa. O auzi pe Maria strigîndu-l, îşi înfipse unghiile-n palme şi grăbi pasul, fără să se uite în urmă.

Irina îi lăsase singuri, cu o sticlă de vin şi o farfurie cu uscături.

— De unde ştii că nu voia să plece cu tine, cînd te-a strigat?

Mihai goli paharul, posomorît:

— Ai spus chiar tu, azi dimineaţă: e prea legată de bătrîni...

Matei se rezemă de speteaza scaunului:

— Dar mai înainte, în parc, hotărîseţi să vă căsătoriţi imediat. Ţi s-a părut că nu e sinceră, că e o pornire de moment?

— Nu înţelegi, Matei, că nu mai am încredere în ea? Să asculţi şapte ani blestemele unor bătrîni smintiţi! Să le tolerezi ieşirile reacţionare!

— Şi crezi că e mulţumită, că nu-şi doreşte altceva?

Mihai se ridică şi începu să se plimbe agitat prin cameră:

— E vinovată! A acceptat situaţia asta cu prea multă uşurinţă!

Matei se ridică şi el, clocotind:

— Şi tu, principialule, tu nu eşti vinovat? Ce-ai făcut pentru marea ta iubire? I-ai scris şi n-ai primit răspuns — dar ştiai că are cine să-ţi oprească scrisorile!... Apoi te-ai lăsat dus de nas de un beţivan, o lepădătură. Şi cu asta ai pus punct. Nici măcar n-ai încercat să o vezi înainte de a pleca din ţară. Ai renunţat la ea de parc-ar fi fost o cunoştinţă întîmplătoare!...

Mihai îl privea, descumpănit. Matei răsuflă adînc, dădu ocol mesei şi se apropie de el, cuprinzîndu-l pe după umeri:

— Să nu crezi că te consider vinovat doar

pe tine! În definitiv, eu eram aici, nu la Praga. Eu și alții care o cunoșteam pe Maria. Și am lăsat-o să se descurce cum o putea... În '50 n-am reușit decît să schimb motivarea excluderii. Dar nu mai sîntem în '50 și în toți acești ani am trecut pe la ea o singură dată...

Mihai încercă să spună ceva, dar Matei nu isprăvise:

— Tu faci cum vrei. Irina și cu mine am hotărît să stăm de vorbă chiar mîine cu Maria. Am să mă duc și la Comitetul Regional... Cu tine sau fără tine, are o viață întreagă înainte!

— Dar bine, eu...

— Acum am să te rog să mă ierți. Dimineață la 7 am o ședință importantă și trebuie să-mi pregătesc cuvîntul. Poate ne vedem după-amiază, împreună cu Maria. Merită să mai pierzi o zi din concediu!

— Asta hotărăsc eu! izbucni Mihai, după o atît de lungă tăcere. Regret că ai să te culci tîrziu din cauza mea.

Ieși val-vîrtej, furios pe Matei, pe sine însuși. Ajunse la hotel cu o groaznică durere de cap. Îl rugă pe portar să-i bată în ușă cu un ceas înaintea plecării trenului.

Îl visă pe Matei, cît un munte, strigînd cu glas tunător: „Ești vinovat! Ești vinovat!" Apoi se ivi Maria, în uniformă, ținînd în mînă un caiet pe care scria, caligrafic: „Maria Pătrașcu, elevă, clasa a 7-a — Lucrări literare". Caietul se transformă într-o carte cu coperțile aurite. Îmbrăcată cu un taior elegant, Maria citea din ea cu voce tare, pe o scenă luminată de reflectoare multicolore. Pe treptele imensului amfiteatru, o mare de capete. Cînd Maria își încheie lectura, izbucniră ropote de aplauze și ovații. Tunurile de ceremonie, așezate pe o colină apropiată, se dezlănțuiră și ele...

Se trezi scăldat în sudoare. Bătăile în ușă se înteţiră:

— Pierdeți trenul, tovarășe!

O casieriță somnoroasă îi viză biletul și se culcă iar cu capul pe brațe. „Trebuie să-i scriu lui Matei, să-i cer iertare pentru... În definitiv, a fost sincer, chiar dacă n-avea dreptate. Dacă n-avea dreptate..."

În depărtare se auzi șuierul locomotivei. Își luă valiza, făcu doi pași spre linia ferată și zări o siluetă cunoscută.

— Maria!

Se apropie, spunîndu-și că zgomotul roților...

— Maria!

Fata se întoarse și-l privi cu doi ochi albaștri, mirați. Probabil o elevă care pleca în vacanță. Mihai îndrugă o scuză, o ajută să urce scara înaltă a vagonului și îi găsi un loc într-un compartiment mai puțin aglomerat. Cînd trenul se puse în mișcare, o mîngîie stîngaci pe păr, se strecură printre geamantanele și coșurile de pe culoar și sări pe peron, păstrîndu-și cu greu echilibrul. De la fereastră, ochii albaștri îl urmăreau fără să înțeleagă.

— Drum bun! strigă Mihai, agitîndu-și brațele într-un gest nestăpînit.

Așteptă pînă ce trenul se pierdu la o cotitură, apoi ieși pe bulevardul larg din spatele gării. Începu să urce fără grabă panta ușoară: Poșta avea să se deschidă abia peste trei sferturi de oră.

UNDE-I UMORUL DE ALTĂDATĂ?

• Tir

La 19 februarie 1919, asupra lui Clemenceau s-a comis un atentat, al cărui autor a fost anarhistul Émile Cottin. Șapte gloanțe din care doar unul l-a atins serios pe cel vizat. Comentariul lui Clemenceau: „Trebuie să-i punem la încercare capacitatea de a trage la țintă. Am cîștigat cel mai cumplit război din toate timpurile, și iată un francez care trage de la mică distanță nimerind doar cu un glonț din șapte. Evident, trebuie să-l pedepsim pe terorist pentru folosirea armelor periculoase și pentru ratarea țintei. Propun să-l închidem pentru opt ani, timp în care să fie supus unui intensiv antrenament de tir". Cottin a fost condamnat de judecător la zece ani temniță grea.

• Plebiscit

În timpul domniei lui Napoleon al III-lea, întotdeauna dispus să organizeze plebiscite „populare", circula în Franța următoarea butadă: „Ce este un plebiscit?" Răspunsul: „Un cuvînt latin, care înseamnă: Da!"

• Rubiconul

Giacomo Matteotti, unul dintre adversarii cei mai ardenți ai fascismului, a fost asasinat în 1924. La puțin timp după aceasta s-a ținut la Locarno conferința miniștrilor afacerilor externe din țările Europei occidentale, la care, din partea Italiei a participat însuși „ducele", vorbindu-le miniștrilor despre necesitatea instaurării „ordinii și a dreptății" pe continentul nostru. După discurs, întinzîndu-i mîna bărbatului de stat francez Aristide Briand, acesta a refuzat să i-o strîngă, zicîndu-i: „E greu să treci a doua oară Rubiconul, mai ales cînd acesta este plin de sînge!" (I. G.)

AL-GAHIZ

TRATAT DESPRE ZGÎRCIȚI

• FRAGMENTE •

Prozatorul Al-Gahiz (777—868) este cel mai cunoscut autor arab, nu numai din perioada abbasidă (sec. X—XI), dar din toate momentele de glorie ale prozei clasice. Autor al unor tratate fundamentale de retorică și al unor cărți de povestiri de mare circulație în Evul Mediu musulman, Al-Gahiz a creat și, în același timp, a epuizat în *Tratatul despre zgîrciți* un gen literar — cu o colecție pitorească de portrete, o zugrăvire a vieții urbane și o serie inimaginabilă de glume — care anunță *maqamat*-ele lui Al-Hamadhani și Al-Hariri. Compus în intenția exaltării generozității arabilor ca antipod al avariției burgheziei de origine persană, care va juca un rol important în Mesopotamia de jos, *Tratatul despre zgîrciți* devine o suită de schițe pline de haz care, mai presus de scopul moralizator, surprind o adevărată panoramă a epocii.

Se spune că niște locuitori din Khorassan împărțeau aceeași încăpere. S-au lipsit ei ce s-au lipsit de lampă, dar pînă la urmă au hotărît să-și plătească împreună uleiul. Unul dintre ei însă n-a vrut să facă tovărășie la cheltuieli! Așa că, la aducerea lămpii, îi legau ochii bine cu o năframă — și cu ea rămînea pînă adormeau și stingeau lumina. Abia atunci îi era îngăduit să-și libereze ochii!

•

Una dintre cele mai ciudate istorii citite de bătrîni pe obrazul timpului e aceasta:

Un negustor din ținutul Merw-ului, care tot călătorea pentru treburile sale, poposea mereu la un prieten irakian, care-l ospețea și îl omenea după pofta inimii. Astfel îi mulțumea de fiecare dată:

— De-ar fi să te văd și eu odată la Merw, să te răsplătesc pentru atîta bine, pentru pioasa ta dărnicie, care m-a însoțit la tot pasul! Fiindcă aici, cu mila lui Allah, n-ai nevoie de vreun ajutor.

Pînă la urmă, după nu puțină vreme, îl împinseră și pe irakian treburile spre ținutul acela. Truda călătoriei și sălbăticia înstrăinării nu i le ușura decît gîndul că-și va vedea prietenul! Așa că se înființă drept la el, cu veșmintele de călătorie, turbanul, **qalansuwwa** (un fel de cămașă) și traista de drum, cum face omul la un ortac de nădejde, la care „își lasă jos șaua", simțindu-se ca acasă. Într-adevăr își găsi prietenul stînd turcește între vecini — și îndată se repezi la el și-l îmbrățișă; dar văzînd că nu se arată a-l cunoaște și nici nu-i pune vreo întrebare, își spuse în sine: „Poate n-a deslușit cine sînt din pricina vălului care mă apără de praf?" Și îl scoase; apoi iar își întrebă prietenul; iar acela din nou nu-l cunoscu. „Poate-i din pricina turbanului?" Și-l smulse; dar găsi și mai multă necunoaștere! „Pesemne e din pricina qalansuwwei".

Merwazitul înțelese atunci că nu mai avea nici o pricină pentru care să facă pe chiorul și-i strigă:

— De ți-ai scoate și pielea de pe tine, tot nu te-aș recunoaște!

•

Într-o zi, un valiu persan (poate Halid Hunahrawayh, poate altul) stătea în odaia de sfat, prins cu socoteli și isprăvi de domnie, nelăsîndu-se cercetat de vreun musafir. Cînd, iată că se trezi în fața lui cu un poet scandîndu-i poeme! Și lăudîndu-l, preaslăvindu-l, tămîindu-l!

Cînd sfîrși, valiul strigă:

— Bine-ai grăit!

Și porunci către **katib**-ul său, secretar:

— Să-i aduci zece mii de dirhemi!

Poetul era să-și ia zborul de fericire; ceea ce valiul știu să prețuiască:

— Văd că au căzut unde trebuiau cuvintele mele. Să i se dea douăzeci de mii de dirhemi!

Poetul — să-și iasă din piele, nu alta. Văzînd că bucuria i se dublează după cum se dublează și suma promisă, valiul porunci să i se aducă patruzeci de mii. Fericirea era să-l ucidă pe cîntăreț. Cînd își veni în fire, strigă:

— Cît de darnic ești! Înțeleg că-mi mărești răsplata văzînd cum mi se întețește bucuria. A primi însă, n-ar însemna decît nerecunoștința din parte-mi!

Chemă binecuvîntarea lui Allah asupra valiului și ieși.

Atunci **katib**-ul se apropie:

— Mărire celui de sus!

Omului acestuia, care s-ar fi mulțumit și cu patruzeci de galbeni, tu poruncești să-i aduc patruzeci de mii?

— Doar nu cumva voiai să-i și dai!

— Oare există scăpare de la împlinirea poruncii?

— Nătîngule! Omul acesta ne-a înveselit prin cuvinte, iar noi, la rîndul nostru, l-am fericit la fel. Cînd născocea că sînt mai frumos decît Luna, mai plin de putere ca leul, cu limba mai tăioasă ca sabia, cu porunca mai pătrunzătoare ca lancea, mi-a pus el în mînă vreun obiect, vreun lucru pe care să-l pot lua cu mine? Nu știam noi oare că minte? Și, cu toate astea, eram fericiți în timp ce mințea! La rîndul nostru, l-am bucurat la fel și am poruncit o răsplată care, chiar mincinoasă, a răsplătit minciuna cu minciună și cuvintele prin cuvinte! Cît privește întoarcerea minciunii prin adevăr și a vorbei prin faptă, aceasta e **pierderea vizibilă** („categorie filosofică") de care ai auzit!

MIHAI STĂNESCU

•

Abu Sa'id povestește că locuitorii din Merw, încălțînd sandale noi vreme de șase luni (în care timp nu le scot), merg trei luni pe vîrfuri și trei luni pe călcîie, ca să pară că au purtat sandalele trei și nu șase luni! Asta ca să nu-și zdrențuiască și găurească talpa.

•

Poetul zice:

Îmbracă-ți cămașa cîtă vreme o recunoști după buzunare, abia cînd nu vezi buzunarul de petice, schimb-o!

•

Intrînd la un Oarecine, fiul lui Oarecine, și găsind masa încă pusă în timp ce oaspeții mai mîncau sau tocmai își ridicau mîinile de pe bucate, m-am gîndit să înfulec și eu ceva. Dar gazda strigă:

— Nimicește răniții și nu te atinge de sănătoși!

Adică: „atacă o găină din care s-a mai luat, puiul din care s-a mai rupt o pulpă, iar de ce-i întreg să nu te atingi!"

OLAC

Prezentare și traducere din limba arabă de GRETE TARTLER

MIRCEA ELIADE

FRAGMENTE DIN JURNAL

„Fragments d'un journal II", 1970—1978, Ed. Gallimard, 1981

• WINSTON — SALEM, 5 IUNIE 1973

De cînd am aflat cum cei doi mari invalizi ai secolului, Franz Rosenzweig și Giovanni Papini, și-au putut depăși infirmitatea continuîndu-și opera, deși deveniseră, amîndoi, două ființe pietrificate, îngropate în propriul lor corp (Papini era pe deasupra și aproape orb, iar în ultimele luni de viață nu reușea să articuleze decît sunete ininteligibile), mă interesează foarte mult un anumit lucru. Aș vrea să știu în ce mod anumiți autori de geniu s-au obișnuit cu suferințele inerente bătrîneții. Am fost foarte impresionat cînd am citit, în corespondența lui Goethe către Frédéric Soret, o scrisoare datată 16 noiembrie 1823, în care vorbea despre boala sa de inimă: „Această maladie, spune el, nu mă lasă să lucrez continuu. Nu-mi pot permite nici măcar să citesc timp îndelungat, iar dacă vreau să meditez, trebuie s-o fac pe furiș și prin surprindere, la intervale mari".

„A medita pe furiș și prin surprindere"! Ce plăcere ar fi simțit Nietzsche citind această frază!

• CHICAGO, 22 iunie 1973

Îmi pare tare rău că n-am notat imediat discuția cu acel bătrîn întîlnit pe aeroportul Windsor, în timpul celor trei ore cît am așteptat să se ridice ceața. Nu mai știu cum am ajuns să vorbim despre „noua generație", aceea a hippy-ului îndeosebi, și despre vîrsta pensionarii. Dupa cum am înțeles, el era deja la pensie de mult timp.

În zadar, mi-a zis el cu un zîmbet trist, oameni extrem de inteligenți și foarte cultivați, filozofi, preoți de toate religiile, oameni de știință se străduiesc să redea un sens noțiunii de bătrînețe. Într-o societate ca aceea a Americii de Nord — și toate celelalte societăți o vor imita pe o scară mai mult sau mai puțin largă — bătrînețea și-a pierdut întreaga semnificație.

Această situație pare ireversibilă. Un număr crescînd de persoane în vîrstă simulează că nu-și dau seama de „situația lor existențială" (expresie care mă uimește venind de la interlocutorul meu). Se străduiesc să nu se mai gîndească la bătrînețe și încearcă să prelungească printr-un entuziasm artificial comportamentul propriu tinerilor și adulților: „se sărbătoresc", dansează, fac sport, participă la orgii etc...

Reamintindu-i că în societățile tradiționale, în Europa ca și în America, doar cu două generații în urmă bătrînețea beneficia nu numai de un anumit respect, dar avea și un rol util în mediile rurale și acolo unde erau mulți copii, pentru simplul motiv că, în ochii acestor societăți, fiecare din perioadele vieții are un rol și un prestigiu specifice, interlocutorul meu m-a întrerupt brusc, cam enervat: «Desigur!, îmi zise el cu același surîs, dar acestea sînt, de acum înainte, depășite și perfect incompatibile cu societatea actuală. Acesta-i prețul pe care trebuie să-l plătim pentru a fi ajuns unde am ajuns. Poluarea orașelor, distrugerea naturii, revoluția sexuală nu sînt nimic în comparație cu această evidență majoră: să știi că bătrînețea și-a pierdut întreaga semnificație. Orice altceva poate fi îndreptat, ameliorat, dar nu vidul care se instalează în locul nostru, căci este vorba de o „transmutație existențială».

Și pentru că îl priveam mirat și totodată cu oarecare rezervă, el adăugă:

— De acum înainte nu va mai ști nimeni să umple acest vid.

L-am contrazis. M-a ascultat politicos un timp, apoi m-a întrebat ironic:
— Credeți, într-adevăr, că mai poți redobîndi inocența după ce ai pierdut-o?

• BRUGES, 18 IULIE 1974

Plecarea din Paris, la ora unu. Cerul e cenușiu, amenințător și curînd rulăm sub o ploaie torențială. Prin unele locuri șoseaua este inundată și mașina Sybillei înaintează cu greu. În fine, norii se mai împrăștie și pe la patru și jumătate sosim la Bruges, sub un cer de vară ce parcă aparține unei alte lumi și unui alt secol. Aproape nu-mi vine să cred că asemenea oraș mai există, că este locuit și că el se află la mai puțin de trei sute kilometri de Paris. Și, ca de obicei, regret că mi-au trebuit atîția ani pînă să-l vizitez.

Ne lăsăm bagajele la Hotelul Duc de Bourgogne și mergem să ne plimbăm de-a lungul canalelor. Spre sfîrșitul zilei, plimbare cu barca. „Veneția Nordului" se spune despre Bruges, dar este cu totul altceva! Nu pot spune cu precizie ceea ce simt. Par a fi scos din timp, din acel timp care era încă al meu în această dimineață, la Paris. Sînt emoționat, dar și înseninat, ca și cum ceva tainic mi-ar fi fost revelat pe neașteptate. Întors la hotel pentru cină, încep în sfîrșit să înțeleg ceea ce simt. Scriu aceste rînduri în mare grabă și nu știu dacă, recitindu-le, îmi voi aminti de toate amănuntele, de toate aceste revelații, cu prospețimea lor de acum. Cred că am descoperit, cu o intensitate aproape de paroxism, funcția creatoare a decorului. Mi-a fost suficient să intru într-un oraș pe care progresul tehnologic l-a cruțat, pe care arhitectura zisă „modernă" și „mașinile sale de locuit" nu l-au desfigurat, mi-a fost suficient să ies din banalitatea cotidiană, din rutină, ca să mă simt la fel de liber ca în zorii unei noi vieți și să redescopăr spontaneitatea și fericirile imaginarului.

Am mai avut de multe ori asemenea senzații. Știam că nu-ți sînt necesare niște împrejurări speciale, asemeni unei „schimbări de decor", pentru a o suscita. Totuși, numai la Bruges am descoperit din ce punct imaginația poate deveni creatoare atunci cînd este stimulată de „decor" (ca și de orice operă de artă) și, chiar din clipa aceea, ea croiește drum unei veritabile „renașteri" sau, altfel zis, unei regenerări a întregii ființe.

• BRUGES, 19 IULIE 1974

Dimineață superbă. Vizităm muzeul Memling, apoi muzeul de Arte Frumoase. Inutil să mai vorbesc aici despre ceea ce există acolo, în afară de frumusețea uimitoare a clădirilor și palatelor care adăpostesc operele de artă, spitalul Saint-Jean, între altele, cu al său Apothicarium de o curățenie meticuloasă, care nu miroase a farmacie. La prînz luăm cîteva sandvișuri pe terasa unei braserii, în plin soare.

Memling, desigur, dar despre oricare alt mare pictor poate fi vorba, căci nu e nevoie să fii un mare cunoscător pentru a simți acel sentiment de reînviere pe care l-am evocat ieri. Pentru aceasta este suficient să știi să privești. Lumea pe care o descoperi aparține unui alt univers, cu finalitate și valori proprii. Contemplarea operelor de artă eliberează în mod sigur toate forțele imaginației, pînă atunci ținute captive, înlănțuite, oprimate. Ai ocazia unor descoperiri, unor „revelații" mai degrabă, care sînt de ordin muzical sau poetic, la fel ca în fața unor peisaje din natură, de o frumusețe monumentală. În asemenea împrejurări „schimbarea decorului" echivalează cu descoperirea unei „lumi noi", zămislite prin dialectica imaginației creatoare. Toate acestea ar merita să fie dezvoltate.

• CHICAGO, 22 IANUARIE 1975

A doua conferință **The Beginnings of High Religion.** Q... se miră văzîndu-mă că perseverez în cercetarea mea, în tot ceea ce el consideră fastidios, adică erudiția și cercetarea riguroasă, deși sînt avertizat pe deplin de existența bombelor termonucleare și de alte pericole la fel de amenințătoare. Nu ignor că **totul** ar putea să dispară de la o zi la alta. Dar, deși există ontologii care sînt adoptate în mod rațional, fiecare om cunoaște de asemenea o altă categorie, născută din propria experiență, și care are o structură epiphanică. Frumusețea și parfumul unui trandafir, în ciuda caracterului lor efemer, nu încetează să existe, și acest tip de existență „epiphanică" și „fulgurantă" uneori poate schimba lumea. (Sînt cunoscute multiple exemple, asupra cărora nu voi insista).

În ultimă analiză, indiferent care va fi soarta pe care viitorul o rezervă lumii noastre sau chiar numai civilizației occidentale și indiferent dacă eu voi reuși sau nu să termin **Istoria ideilor religioase,** cu atît mai mult cercetările mele vor reuși sa releveze idei, credințe, semnificații de mult uitate și a le releva **în același mod în care trandafirul mi se relevează,** cercetarea mea își găsește din acest moment justificarea...

• CHICAGO, 25 MAI 1975

Atunci cînd unul din studenții mei manifestă față de mine o admirație excesivă, prima mea grijă este de a-i

modera elanurile. Știu la ceea ce se ajunge mai tîrziu dacă această „admirație" nu este păstrată la un nivel rezonabil. Risc să devin pentru el, fără voia mea, „imaginea tatălui". Inevitabil, după ce va cîștiga, cu timpul, oarecare experiență în cercetarea personală și o responsabilitate proprie, se va simți obligat „să-și omoare tatăl", pentru a-și demonstra lui însuși că este capabil să zboare cu propriile aripi. Am oarecare experiență în acest fel de reacții, adesea destul de nostime, însă uneori penibil de suportat, reacții manifestate de studenți eminenți. De aceea, suspectez și-mi iau măsuri de precauție în momentul în care apar primele simptome.

• PARIS, IUNIE 1975

Uneori mă simt „străin" mie însumi și sînt pe deplin fericit. Acest „altul" pe care îl descopăr în mine mi se pare a veni din altă parte. „Mă ascult" atunci cu emoție și nerăbdarea de a descoperi această viață necunoscută, a „altuia", care totuși sînt eu-însumi, o viață nouă poate.

• PARIS, 22 FEBRUARIE 1976

Julien Green notează în Jurnalul său, la data de 20 februarie 1945: „Chiar de cartea mea nu înseamnă nimic, cartea aceasta trebuie scrisă și, în mod paradoxal, acest nimic trebuie să existe, căci scriitorul nu-i creat decît pentru a crea el însuși."

În ceea ce mă privește, compar adesea cărțile unui scriitor cu florile. Știm foarte bine că, odată tăiate și puse într-un vas, ele nu vor supraviețui decît puține zile, dar frumusețea lor nu va fi diminuată cîtuși de puțin. Asemeni florilor, cărțile împărtășesc modul epiphanic de existență. Ele trebuie, mai presus de orice, să se manifeste chiar dacă vor fi uitate pînă la urmă.

• CHICAGO, 1 MARTIE 1976

Recitesc acele cîteva zeci de pagini pe care le-am numit, nu fără motiv, „Jurnalul secret". Avînd certitudinea că vor fi distruse și deci nimeni nu le va citi vreodată, le-am scris liber de orice reținere. Au mai multă spontaneitate față de tot ceea ce am relatat în Jurnal și mai ales față de extrasele care au fost publicate. Am putut să fiu, în acest Jurnal secret, mai sincer cu mine însumi decît în scrisorile pe care le-am adresat prietenilor și decît în **Autobiografie** (cu toate că în această privință mi s-ar putea reproșa mai degrabă contrariul, știindu-se că „sinceritatea" mea se învecinează uneori cu indiscreția). Am fost surprins și încîntat totodată citind aceste pagini care mi-au dat, în sfîrșit, ocazia să văd ceea ce înseamnă pentru un autor această cufundare în sine însuși, în ceea ce are el mai intim. E ca și cum te-ai afla în fața oglinzii în care, copil fiind, te contempli pentru prima dată **atent și fără teamă.**

Recitindu-mă, fac descoperire după descoperire. De ce oare am pus accent într-un mod diferit și cu o pasiune extremă pe niște probleme pe care le tratasem pe larg și la fel de bine în **Jurnalul** meu ca și în alte scrieri? Despre misterul dialecticii travestirii sacrului în profan, de exemplu. S-ar putea spune că este vorba de o problemă care mă preocupă pînă la obsesie. Nemulțumit de a mă confrunta în această privință în operele mele despre istoria religiilor și în scrierile mele literare din toți acești ultimi ani, trebuie să dau peste acest lucru și în ceea ce notez numai pentru mine!

• CHICAGO, 3 MARTIE 1976

S-ar putea foarte bine ca acest „Jurnal secret" să fie, printre altele, imaginea propriei mele nostalgii după o „operă" pe care n-am început s-o scriu. Fervoarea cu care reiau, pentru o mai bună dezvoltare, reflecțiile ce mi le inspiră travestirea sacrului în profan trebuie să aibă o semnificație mai profundă și încep oarecum s-o întrevăd: această dialectică a travestirii este mult mai vastă și merge mult mai departe decît am putut spune pînă acum. „Misterul măștii" stă la baza unei întregi metafizici, căci este însuși misterul condiției umane. Dacă mă obsedează într-atît înseamnă, probabil, că nu mă decid să-l aprofundez, să-i fac o prezentare sistematică, să-l studiez pe un plan care-i este propriu, acela al meditației filozofice.

S-ar putea spune deci că aceste reflecții, prin caracterul lor intim, nu fac decît să răsune și mai mult în mine, deși într-un mod indirect, regretul că mi-am trădat vocația de filozof...

• CHICAGO, 19 NOIEMBRIE 1977

În cadrul colocviului **Religious studies and the Humanities: Theories of Interpretation,** sub patronajul Facultății noastre, am ținut o conferință cu tema „Leterary imagination and Religious Studies". Este prima dată cînd vorbesc în public despre scrierile mele literare și despre raportul lor cu istoria religiilor, atît cît am redactat-o. N-am avut timp suficient pentru a dezvolta mai mult de cîteva idei. Am spus de la început că o operă literară este un instrument de cunoaștere. Universurile imaginare create de romane, nuvele, povestiri relevează valori incontestabile și

semnificaţii proprii condiţiei umane care, fără ele, ar rămîne necunoscute sau imperfect cunoscute. Am insistat în mod egal asupra necesităţii existenţiale a **naraţiunii,** oricare ar fi forma aleasă de scriitor pentru a se exprima. „Moartea romanului", proclamată de unii după **Finnegan's Wake, Glassperlenspiel** sau **Doctor Faustus,** nu pare a fi evidenta. Naraţiunea are infinite posibilităţi, caci infinit este numarul personajelor sau evenimentelor, în viaţa sau în istorie, ca şi în universurile paralele, nascocite de imaginaţia creatoare.

N-am insistat, totuşi, suficient asupra afinităţilor dintre fenomenele religioase şi creaţia literară. Tot aşa cum fenomenul religios este o hierophanie (în acel sens care revelează sacrul în obiect sau în act profan) şi creaţia literară arată semnificaţiile universale şi exemplare, ale căror purtători sînt oamenii şi evenimentele cele mai obişnuite.

....

Este, într-adevăr, straniu că mi-am amintit brusc de Bogdanov şi de lecţiile lui de persana, din care nu mi-a ramas mare lucru. De atunci au trecut patruzeci şi şapte de ani... Dar şi mai ciudat este faptul că aceste amintiri nu sînt însoţite de nici cea mai mică umbră de melancolie. Tot ceea ce-mi revine de atunci, tot ceea ce am putut învăţa, dar şi uita, tot ceea ce am dorit, am visat a ramas gravat într-o parte din mine, nu în memorie, ci mult mai profund, în mine însumi.

Poate că de aceea scriu aceste rînduri fără cea mai mică amărăciune. **Tot ceea ce s-a referit cu adevărat la mine** am ştiu să păstrez. Nimic nu s-a pierdut. Fără tristeţe, desigur, dar nu fără o oarecare teamă. Ar fi suficient ca un mic electrod, mi s-a spus, să pătrundă într-o porţiune a creierului meu, pentru ca o bună parte din trecut să revină intact în memorie, **pînă în cele mai mici detalii.** Şi dacă mi s-ar întîmpla asta...

Traducere de ELA PANAIT

UNDE-I UMORUL DE ALTĂDATĂ?

• CUI NU-I PLACE, CAPUL JOS!

Sub Nero, imperatorul-poet al Romei, propretor al Galiei nordice era Gaius Iulius Vindex, care nu prea făcea cultul „poeziei" stăpînului său, avînd chiar cutezanţa să se exprime destul de ireverenţios la adresa „creaţiei" acestuia. Afront mai mare pentru viitorul incendiator al Romei nici că putea exista, drept care a promis un milion de sesterţi celui ce îi va aduce capul lui Vindex. La anunţul trîmbiţat de crainici, Vindex a lansat propria sa făgăduinţă: „Cine-mi va aduce capul lui Nero îl va primi în schimb pe al meu!"

• ASEMĂNARE NEÎNTÎMPLĂTOARE

Lui Augustus i s-a adus la cunoştinţă că prin capitala imperiului hălăduieşte un tînăr al cărui chip este aidoma cu al său. Vrînd să-l vadă mai îndeaproape imperatorul a dat ordin ca tînărul respectiv să-i fie adus imediat la curte. Într-adevăr, asemănarea era uluitoare. Privindu-l, Augustus l-a întrebat: „Spune-mi, tinere, mama ta vine adeseori la Roma?" La care tînărul a răspuns prompt: „Mama n-a fost aici niciodată, în schimb, tatăl meu vine la Roma foarte des..."

• IERARHIE

Discutînd odată cu Hannibal, marele conducător de oşti, Scipio Africanul a auzit din partea căpeteniei cartaginezilor cine ar fi fost, după el, cei mai vestiţi luptători din lume. Pe primul loc Hannibal îl situa pe Alexandru cel Mare, locul al doilea revenindu-i lui Pirrus din Epir, iar lui insuşi rezervîndu-şi în această ierarhie cel de-al treilea loc. „Şi dacă — l-a întrebat Scipio — m-ai fi învins pe mine în bătălia de la Zama (anul 202 înaintea erei noastre)?" „Atunci — i-a răspuns Hannibal — pe mine însumi nu m-aş fi pus pe cel de al treilea loc, ci pe primul!" (I. G.)

MIRON RADU PARASCHIVESCU

• 4 MARTIE 1956

(Pentru roman?)

A trebuit să ajung aici, la 45 de ani aproape, o viaţă de om în care, vai! am realizat atît de puţin, multe eşecuri, aproape numai eşecuri, riscînd şi cel mai mare eşec al lucidităţii, — a trebuit să cunosc atîtea căderi şi atît de puţine bucurii, ca să-mi dau seama, de-abia azi, ca a vedea realitatea şi a o privi faţa în faţa e unul din lucrurile cele mai grele pentru un om de carte (cartea nefiind un surogat, o idealizare, o mutilare sau o evitare a realităţii) şi că această cunoaştere a lucrurilor aşa cum sînt este capitolul la care ajungi abia cînd o începi. A cunoaşte cît de cît realitatea, înseamnează a fi izbutit să fii într-o bună măsură detaşat de ea; şi nu ajungi să fii detaşat de realitate decît în măsura în care te simţi mai mult sau mai puţin familiarizat cu moartea. Atunci cînd ai început să te simţi niţel mort, lucrurile şi viaţa din jurul tău, şi chiar propria ta viaţă, tind să-şi capete adevăratul lor contur şi adevăratul lor preţ. Atunci, cînd ai ajuns să nu mai ai dorinţe, să nu mai ai sentimente sau resentimente faţă de anumite lucruri şi fiinţe din viaţa care se vieţuieşte, le poţi considera cu un ochi lucid, detaşat, obiectiv. Atunci ele devin **obiecte**, vreau să zic, care nu-ţi aparţin şi nu îţi vor putea aparţine. Şi le poţi privi atunci cu o oarecare răceală, din care nu trebuie să lipsească o bună doză de humor şi o calmă, infinită, îngăduinţă.

Iată, acuma văd lumea şi viaţa cu o altă privire, sub o altă lumină, în perspectiva şi lumina cu care marii pictori, ca Ruysdael sau Césanne, au văzut peisagiile familiare lor pe care le-au pictat. Acei arbori care tremurau în vînt, acei nori, acele ceruri luminoase sau întunecate au fost

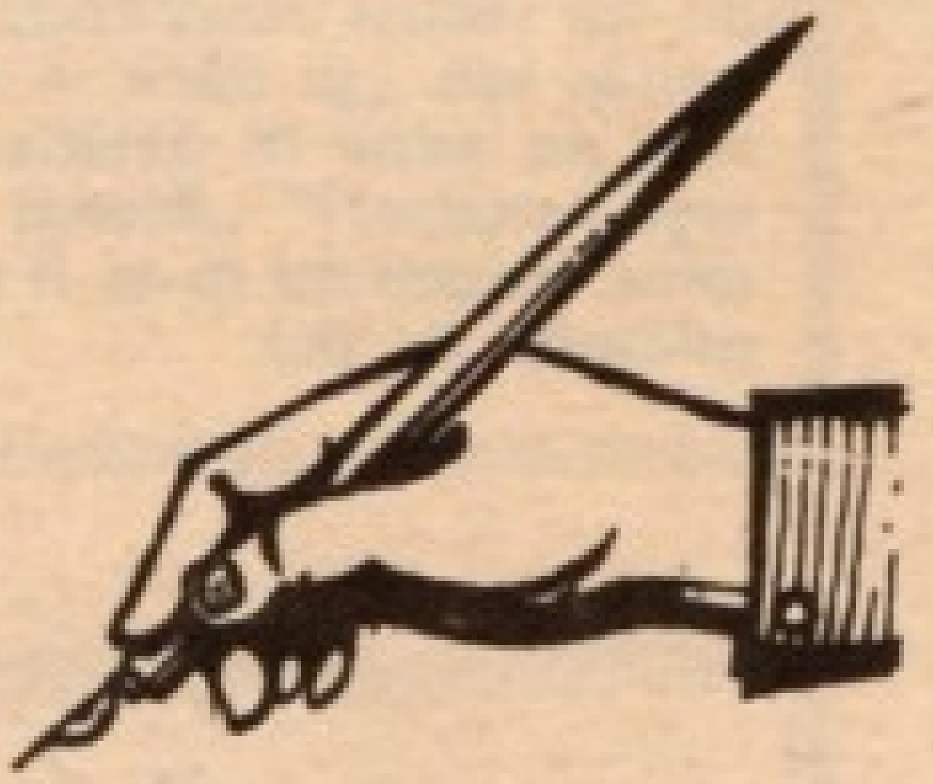

JURNAL

realitatea pe care n-o vom mai găsi, dar pe care geniul unor meşteri ne-a transmis-o în pînzele lor care, prin însuşi faptul că sînt pînze, sînt nişte obiecte, nişte lucruri.

Secretul oricărei creaţii de artă este de a vedea şi surprinde **lucrul** în sau din tot ce e viu sau viaţă, iar nu de a da viaţă lucrurilor, cum am crezut eu ani şi ani de zile. Omul ăsta, care e un puternic al zilei (sau îşi închipuie că este), acest bărbat al cărui obraz şi al cărui glas nu-mi plac, această femeie a cărei privire mă fascinează, casa asta în care mi-ar fi plăcut să locuiesc, întîmplările mele la poştă, sau ale Marianei în tramvai — toate astea trebuie ca eu să fi ajuns să le privesc cu o îngăduinţă egal distribuită fiecăreia din ele, fără patimă, fără dorinţe, fără dragoste sau furie, cu un fel de ternă simpatie nepărtinitoare, fiindcă toate aceste fiinţe, lucruri şi întîmplări există independent de gusturile, de voinţa, de dorinţa sau repulsia mea, şi ele îşi au fiecare propria lor personalitate, în care eu nu am ce schimba. Eu pot cel mult să le înregistrez existenţa asta ca un pisar conştiincios, fiindcă a crea acest obiect care e opera de artă înseamnează, în ultimă instanţă, a fi just faţă de ceea ce există. A fi just, adică a te sili să-ţi păstrezi nealterat simţul egalităţii faţă de ceea ce întîlneşti în viaţă — şi tot ce este viu e dinainte şi deopotrivă sortit să fie pradă morţii, de care scapă doar ca aliment al artei.

•

Aşadar, pînă azi am trăit într-un fel de iluzie perpetuă, într-un vis cu ochii deschişi, în care am privit toate întîmplarile şi pe toţi oamenii cu care am avut cîtuşi de puţin de-a face (sau pe care i-am zărit numai) dintr-un punct de vedere foarte îngust şi foarte subiectiv, în direct raport cu gusturile, cu părerile şi cu dorinţele mele proprii; asta m-a făcut să nu cunosc viaţa şi lumea din jurul meu decît prin mine însumi, prin înclinările mele proprii, să le văd cum aş fi dorit eu să fie sau să nu fie, iar nu aşa cum erau într-adevăr.

Eram, în faţa lumii şi a vieţii, ca un pom stufos încărcat de milioane de frunze, fiecare din ele repetînd însă la infinit aceeaşi frunză, în fond acelaşi exemplar multiplicat al vieţii; dar prin stufărişul ăsta eu nu mai puteam vedea ceea ce există dincolo de el. Şi se apropie moartea, această toamna a vieţii, cînd frunzişul îmi devine straveziu şi rar, şi

cînd, în sfîrşit, încep să-mi apară, în calmul rece şi tot mai golaş de iluzii şi idealuri, imaginile adevărate, independente de mine, concrete, ale realităţii ce mă înconjoară. Azi, le privesc ca un prezbit, care are nevoie de distanţă ca să vadă adevăratul contur al lucrurilor. Le văd. Dar voi avea oare şi forţa de a le spune exact? Vreau să zic că, în timp ce voi încerca să transcriu aceste imagini pe hîrtie, nu cumva se vor trezi în mine cine ştie ce dorinţe, ce vise şi iluzii nerealizate, mocnite, refulate, necunoscute nici mie însumi, care să-şi vîre coada în lucrul meu şi să mă facă, fără a-mi da seama cîtuşi de puţin, să colorez mai purpuriu, mai senin sau mai sumbru peisaje, scene, oameni şi animale, lucruri şi întîmplări felurite, pe care ţin atîta să le redau întocmai cum ar fi putut fi zărite de oricare alt om.

Oricum, silinţa mea în scrierea acestor caiete, mai degrabă decît în transcrierea acestor realităţi pe care le-am trăit, aceasta va fi de a le aşterne pe hîrtie aşa cum au fost, cum mai sînt poate, sau cum au devenit. În măsura în care voi izbuti, lucrul acesta va fi o carte, un obiect de artă independent de mine, ca oricare alt obiect ce nu-mi aparţine sau nu mi-a aparţinut decît în scurta trecere prin acest tărîm, care e pămîntul nostru, al tuturora.

Fiindcă, pînă la urmă, opera de artă, ca orice realitate de sine stătătoare, ce altceva poate fi decît restul aritmetic al unei scăderi dintre ceea ce noi înşine am fi vrut să fim şi ceea ce sîntem cu adevărat?

• 26 AUGUST 1956

Viaţa nu cunoaşte indiferenţa. Acea indiferenţă de tot şi de toate a omului „plictisit" e, în fond, o aură a devitalizării.

Plictiseala e anticamera morţii. Orice moarte naturală e o moarte din plictiseală în primul rînd.

E azi dovedit şi demonstrabil pentru mine, că poetul **se face** prin poezie — nu **face** poezie, nu „lucrează" la poezie decît lucrează asupra lui însuşi. Poezia îl sileşte să trăiască într-un fel propriu, care-i convine ei; viaţa poetului e un sol care trebuie arat, îngrăşat, udat, bătut de vînt şi soare, aşa cum are nevoie această floare ca să crească din el. Tot, tot ce înseamnează: deznădejde, durere, chin (fizic şi moral deopotrivă), amor victorios sau înfrîngere în dragoste, lipsuri, rîvne, călătorii, rătăciri, muncă de tot felul, certuri, supărări, bucurii, prietenii sincere şi false, totul, absolut totul, constituie terenul, solul poetic; asta, cu condiţia ca totul să treacă prin sensibilitate şi să fie recepţionat de o atentă şi activă meditaţie. Lecturile şi exerciţiul literar continuu sînt lucrul cîmpului — plugul, grapa, ogoritul. Dar, oricît de bine ar fi lucrat un sol, el nu va rodi nimic dacă nu primeşte şi nu dospeşte în el restul a ceea ce altădată a fost viaţă, concluzii, reziduuri rezultate de viaţă: gunoiul, bălegarul fecund şi hrănitor, bogăţia solului în legătura lui neîntreruptă cu materia organică i-o dă nu atît soarele, nici chiar apa, nici chiar arătura. I-o dă însăşi această materie organică deplină care e lectura. Se vorbeşte de „asimilarea" lecturilor în chip creator. El este unul singur: aşa cum pămîntul asimilează bălegarul. Căci lecturile, cărţile sînt acest gunoi — rest al materiei de viaţă, excremente ale vieţii. Filtrarea şi preschimbarea lor în floare şi fruct, asta e munca, treaba şi răspunderea solului şi a plugarului său. Acestei filtrări îi corespunde asimilarea creatoare a lecturilor de către un poet. Adică, el va primi tot, nu va arunca nimic şi va stărui să **descompună** în el tot ce a înmagazinat, să discute, să se îndoiască şi să filtreze, prin inteligenţa şi simţirea lui proprie, tot ce a citit.

Acest îngrăşămînt care e lectura nu trebuie socotit materie primă a creaţiei, ci plasma ei, ţesutul: sperma vie rămîn sentimentele **trăite** şi care, ele, pot fi neglijate, aruncate în uitare, clasate, „necultivate"; ceea ce trebuie însă neapărat organizat şi urmărit cu încăpăţînare şi metodic sînt lectura şi lucrul regulat. E o irigaţie, e pregătirea unui teren, a unor căi prin care se filtrează şi se regrupează ieşind la suprafaţă în forma artistică, adică refăcut conştient şi anume material uniform, inconştient de experienţa directă de viaţă, imaginat în noi. Fără el, nu e artă — dar poate fi creat un admirabil aparat. Dar, mă îndoiesc că fără acest aparat de precizie pentru filtrarea emoţiilor, senzaţiilor, viselor, uitărilor, urilor, bucuriilor, iubirilor, nădejdilor şi deznadejdilor şi acest aparat de lectura organizată şi **réfléchie** — fără acest aparat, poţi să ai experienţa de viaţă sensibilă a unui Robinson şi Tarzan şi Sherlock Holmes, n-ai să dai niciodată o singură petală poetică.

Pe un Arc de triumf

După atîtea bătălii
pierdute
În pragul izbîndei

Mă las năpădit de linişti
ca de muşchi
iar ochiul, cîndva
necruţător,
începe să-mi desprindă
nebănuite prilejuri bucuriei

Pe cînd învingătorii
vor ignora mai departe
blîndeţea fertilă a
îngăduinţei, la care
numai cel veşnic înfrînt e
constrîns.

(Din „Versul liber")

Fotografiile autorului

MONT SAINT-MICHEL, ALTAR DE PIATRĂ

În fiecare seară, cînd soarele atinge sonor linia orizontului, marea se apropie treptat — o vezi cum se ridică pe cîte un pilon de lemn putrezit — și „caninul de piatră" este înconjurat de lucirile metalice și insinuante ale apei sosite odată cu apusul. Abia acum **Mont Saint Michel** cunoaște adevărata lui grandoare și măreție, în așteptarea primelor raze ale lunii. Dimineața, marea se retrage tăcută în larg — eșarfă trasă de un toreador învins într-o luptă de-o noapte — și abația călugărilor este redată granitului înconjurat de nisipurile mișcătoare.

Un drum subțire și lung — firul Ariadnei uitat prin aceste locuri — leagă stînca Sfîntului Mihai de pămînturile eroice ale Normandiei și de trecutul plin de jertfe. Construită în secolul XIII, citată în „La Chanson de Roland", cetatea și abația călugărilor au cunoscut succesive războaie, din care au ieșit învingatoare datorita nisipurilor-capcane, a marii protectoare și a calugarilor aparatori.

Loc de pelerinaj anual, călătorul sosit aici intră în vechea cetate printr-o poartă cu două turnuri, înaintează pe o străduță îngustă și șerpuitoare — se află în plin ev mediu, în pofida magazinelor cu amintiri —, urcă mai multe trepte și trecînd pe sub o arcadă pătrunde într-un oraș subteran de piatră: sala gărzilor, capele, trapeze... Ajunge

în cele din urmă pe terasa superioară, de unde poate admira panorama ce se deschide în jur: întinderea nemărginită a mării, griul ondulat al nisipurilor tremurătoare — părul despletit al unei zeițe adormite —, iar în depărtare, linia pămîntului normand. Culorile albastre-gri-argintiu se așază blînd pe portativul unui cîntec gregorian imaginar. Apoteoza coloanelor de granit și a zidurilor ce sfidează înălțimile este realizată de biserica ce își trimite spre cer arcadele și contraforturile... o sobrietate și o măreție pe care numai stilul gotic le poate întruni. Turla înaltă te obligă să ridici fruntea, statuia Sfîntului Mihai protector, prinsă în vîrful fleșei, te ajută să simți contactul cu necuprinsul, eternitatea și divinitatea.

Drumul de întoarcere te conduce prin mici capele, osuare, săli de gardă, ziduri crenelate, dormitoare pentru pelerini și chiar o grădină suspendată, loc de plimbare și reculegere al călugărilor... parcă te-ai fi rătăcit în labirintul regelui Minos. Ajungi în cele din urmă la poalele cetății: străduțe înguste, case cocoțate pe cîte o stîncă, arcade de piatră, cactuși, flori albastre și roșii — strigăte ce țîșnesc din zidurile patinate de timp —, felinare ce scîrțîie în bătaia brizei, țipetele pescărușilor, parapetul ce înconjoară insula, pe care îți sprijini coatele și privirea în această continuă contemplație, meditație și confruntare cu un sine regăsit... adevăruri pe care încerci să le atingi cu mîna, sau rostirea fără cuvînt a verbului care s-a făcut ființă; parcă de aici a început lumea să fie lume, primul pas așezat pe uscat sau locul unde a căzut pe nisip sabia Sfîntului Mihai-pedepsitorul...

Cînd ai plecat din Mont Saint-Michel și întorci privirea pentru ultima dată, simți că ai fost pelerin la un altar de piatră, care ți-a primit ruga pentru viață și ființă...

BUJOR NEDELCOVICI

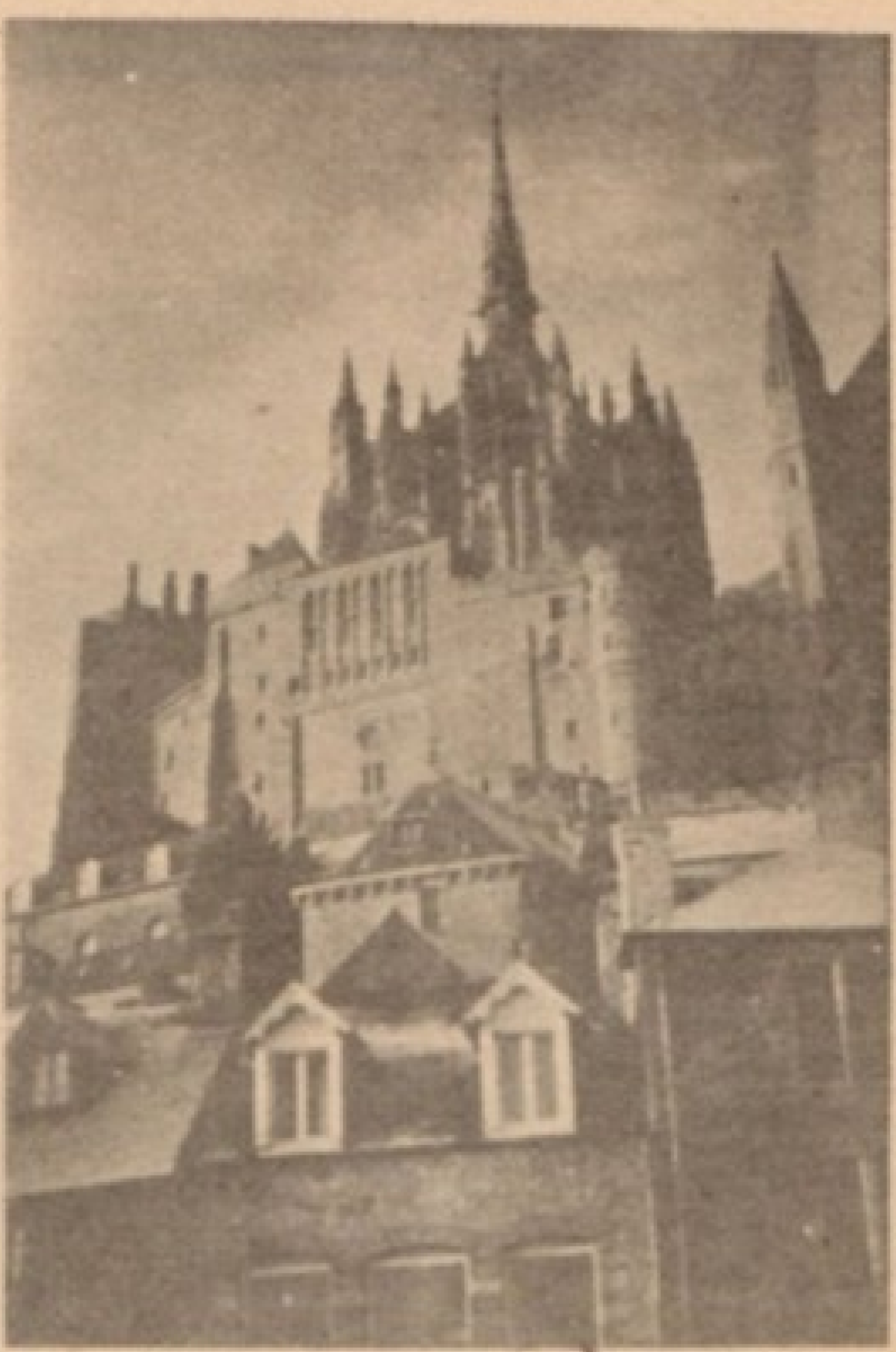

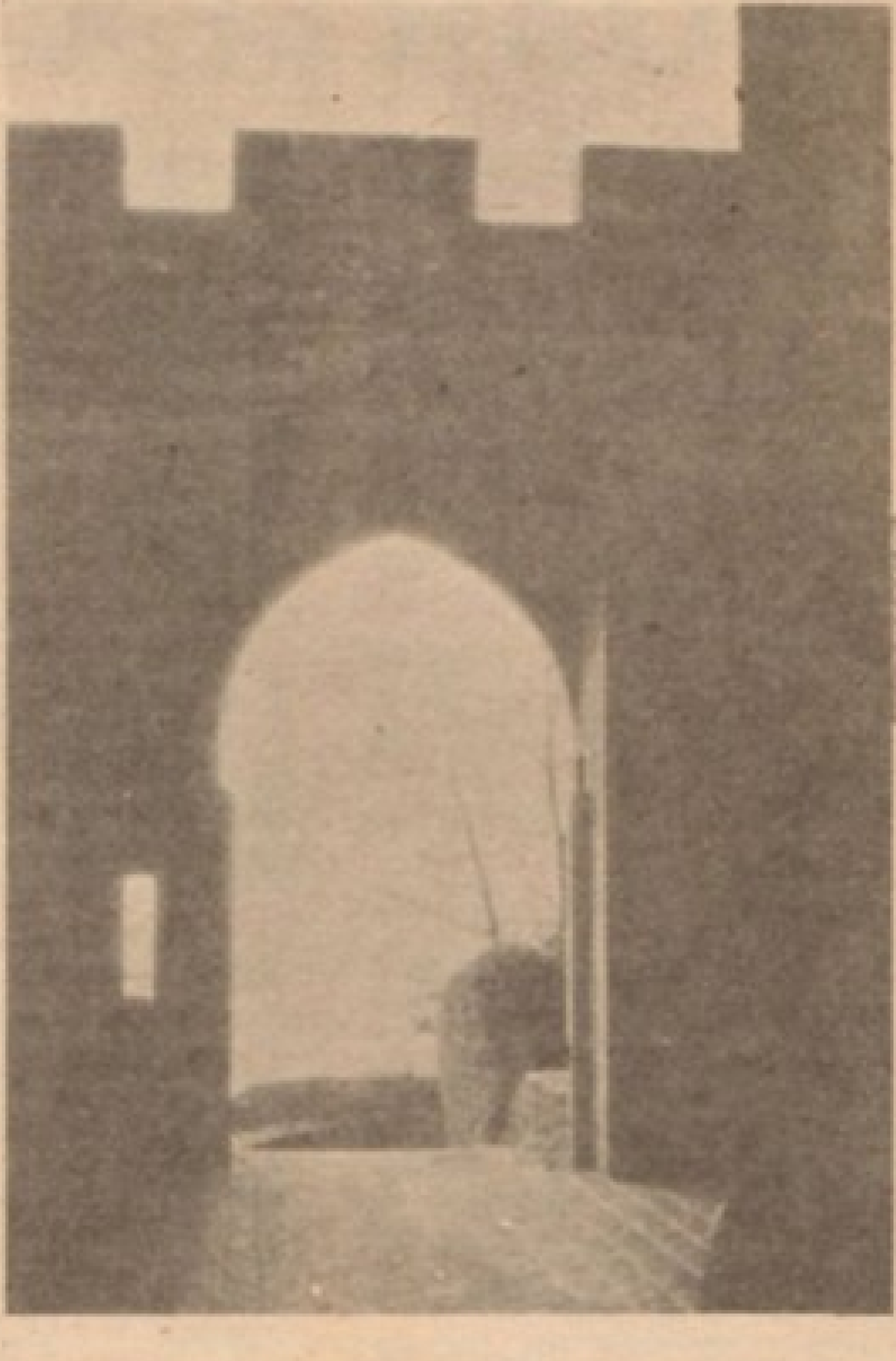

JOSE-LUIS DE VILALLONGA

S-au scurs aproape cincizeci de ani de cind Federico Garcia Lorca a trecut în lumea umbrelor, dar nesocotind nisipul ce-a lunecat în clepsidră, în tot acest lung timp, moartea poetului de reputaţie mondială a rămas mai departe învăluită în mister. Unde a murit? Cum a murit? sint întrebări care nici azi nu-şi găsesc răspunsuri exacte, căci cei care ştiu ce s-a întimplat sint compromişi şi n-au vorbit şi nu vor vorbi, deci, niciodată, sau vor denatura faptele, spre a se dezvinovăţi.

Astfel s-a creat în jurul morţii lui Lorca o legendă, ţesută numai din minciuni. Numeroşi oameni deformează faptele în funcţie de prieteniile, duşmăniile sau opiniile lor politice, „fiecare avind adevărul său", aşa cum spune Pirandello.

Iată-l acum pe cel al lui José-Luis de Vilallonga, pe care acest scriitor — de origine spaniolă, care trăieşte şi creează în Franţa — ni-l redă în romanul său *Furia* (Editions du Seuil, Paris, 1974). Acţiunea din *Furia* se desfăşoară în timpul războiului civil din Spania, perioadă istorică pe care scriitorul o cunoaşte bine, pentru că a trăit-o. Dar subiectul romanului nu e propriu-zis războiul din Spania, ci moartea lui Federico Garcia Lorca. Romancierul reconstituie tragedia lui Lorca, de la arestarea sa, discuţia cu guvernatorul Granadei, pînă la sfirşitul său zguduitor. Vilallonga ne descrie cu multă fidelitate tragedia marelui poet andaluz, aşa cum i-a fost povestită de martorii sinistrelor evenimente, încît aceste pagini ar putea fi considerate un documentar întemeiat pe date veridice.

Alături de poetul cu figura delicată şi miini prea albe, apare, fireşte, şi călăul său, Fonseca[1], un căpitan mărginit, care se supune fără să protesteze celor mai abjecte ordine ale superiorilor săi. Nici nu se putea să arate altfel omul care, într-o noapte fără lună, l-a omorît pe poetul Lorca.

În fragmentul pe care vi-l prezentăm, Valdès[2], guvernatorul Granadei, îi ordonă lui Fonseca — el însuşi povestitorul celor întimplate — să i-l aducă pe Garcia, pe care acest căpitan obtuz l-a arestat cu o noapte înainte.

MOARTEA POETULUI

M-am oprit în faţa uşii guvernatorului.

— Aici e.

Cînd Garcia Lorca văzu placa de alamă cu numele guvernatorului gravat în litere negre, deveni livid.

— Valdès... murmură el, dîndu-se înapoi cu un pas.

— Te aşteaptă.

Poetul se închină.

— De ce faci asta?

Poetul sărută crucea pe care o forma arătătorul încălecînd degetul cel mare. Îmi răspunse.

— Pentru că acum ştiu că sînt pierdut.

Deschisei uşa biroului şi-l lăsai să treacă înaintea mea. Odaia era foarte întunecoasă. Aerul plin de fum, cald, îmbîcsit. Valdès ne lăsă să ne apropiem, fără să spună vreun cuvînt. Îşi ţinea coatele pe birou, capul rezemat în palme, iar lentilele ochelarilor fumurii îi reduceau faţa la o vagă pată cenuşie.

— Domnule guvernator, vi

l-am adus pe Federico Garcia Lorca.

Valdès nu se clinti. Stînd în picioare, în faţa biroului, poetul încerca disperat să-şi ascundă miinile. Simţea, probabil, o nevoie aproape fizică să şi le vîre în fundul buzunarelor. Se mărgini să le ducă la spate, încrucişîndu-şi degetele.

Timp îndelungat — chiar eu socoteam situaţia insuportabilă — Valdès îl examină pe poet. Tăcu, nemişcat, la pîndă, ca o fiară. Deodată, continuînd sa-şi ţina faţa în miini, guvernatorul întrebă:

— Ştii că am avut cinstea să fi servit pe vremuri în **Benemerita**[3]?

— Nu, nu ştiam.

— Spune: **domnule guvernator.**

[1] De fapt, Vilallonga a împrumutat numele — care în spaniolă înseamnă fîntînă seacă — de la un mare fabricant de trabuce din Havana, pomenit de Lorca în unicul poem pe care l-a scris despre calatoria sa întreprinsă în Cuba, în 1930 (n. tr.)

[2] José Valdès Guzman, şeful Miliţiei, comandant comisar la departamentul de război în momentul cînd falangiştii pregăteau rebeliunea împotriva republicanilor la Granada, devenit apoi, după ocuparea oraşului, guvernator civil. (n. tr.)

[3] Garda Civilă, cunoscută de asemenea şi sub acest nume care, în traducere literară, înseamnă care a binemeritat de la patrie. (n. tr.)

Docil, Garcia Lorca repetă:
— Nu ştiam, domnule guvernator.
— Ei bine, acuma ştii.
Cu un gest brusc al arătătorului drept, Valdès îşi ridică pe frunte ochelarii săi fumurii. Sub pleoapele brăzdate de vinişoare sparte, privirea era ştearsă, avînd fixitatea unei reptile.
— Ce impresie îţi face, Garcia Lorca, să te întîlneşti faţă-n faţă cu un fost membru al Gărzii Civile?
Pentru prima oară în viaţa sa, el, poetul, care ştia să cizeleze cu atîta artă cuvintele, nu ştiu ce să răspundă. Valdès nu-şi ascunse bucuria răutăcioasă.
— Eşti, mi se pare, autorul **Romanţei Gărzii Civile spaniole?**
— Da, domnule guvernator.
— Îmi închipui că eşti mîndru de asta?
Naiv, poetul recunoscu.
— Mi se spune, deseori, că-i unul din poemele mele cele mai bune.
— De pildă?
Poetul se ilumină la faţă, ca un copil.
— O... cîntece pe care le cîntă copiii la colţul străzilor. Bunăoară, **Luna, lunera, cascabelone.**
Aşadar, asta-i de el. Fetele mele fredonau adeseori acasă aria asta încîntătoare. Valdès, sînt sigur, nu ştia nici el că poetul era autorul ei. Păli de ciudă, spuse mieros, dar şi puţin ironic:
— Să ne întoarcem, dacă binevoieşti, la **Romanţa Gărzii Civile spaniole.** Vrei să fii atît de bun şi să rezumi, în cîteva cuvinte, subiectul poemului?
Poetul îşi simţea trupul năpădit de năduşeală. Din nou, îşi căută zadarnic cuvintele.
— Vrei să te ajut? îi propuse guvernatorul, fără ca ochii lui mici, care deveniseră parcă şi mai mici, să-l părăsească o clipă pe poet.
Garcia Lorca se întoarse spre mine. Privirea lui îmi cerea ajutor, dar chemarea lui omenească rămase fără răspuns.
— Bine, suspină Valdès. Dacă memoria nu mă-nşeală, e vorba de prădarea, de către Garda Civilă, a unui oraş locuit de gitani, şi de masacrarea celor mai mulţi dintre ei. Nu se pomeneşte nimic de motivul acţiunii. Care-i, de fapt, Garcia Lorca, numele acestui oraş?
Poetul părea să nu fi înţeles.
— Păi nu-i vorba de un oraş adevărat, ci de unul imaginar, domnule guvernator.
— A, îmi spuneam eu că aşa trebuie să fie! Căci nu ştiu să existe în Spania un oraş, mare sau mic, locuit doar de gitani. Dar d-ta, Fonseca?
— Nici eu, domnule guvernator.
— Eram convins de asta. Mulţumesc.
Se întoarse iar spre poet.
— Aşadar, e vorba de un oraş creat de imaginaţia d-tale? Prin urmare, d-ta n-ai asistat niciodată la scenele pe care le-ai descris?
Fără să-i dea timp poetului să răspundă, Valdès luă o foaie de pe birou. O întinse poetului.
— Ia-o. Citeşte-o, te rog, cu glas tare.
Garcia Lorca lăsă să-i scape hîrtia printre degete. Cînd se aplecă s-o ridice, o şuviţă de păr îi alunecă şi i se lipi de frunte.
— Haide, citeşte, porunci nerăbdător Valdès.
Fără să privească foaia de hîrtie, poetul recită:
Caii negri sînt. Li-s negre
şi potcoavele. De ceară,
pe mantale strălucesc
petele. Şi de cerneală[4].
Glasul îi tremura. Valdès l-a ascultat, cu ochii închişi. Îi deschise iar, ca să spună:
— O gitană geme lîngă uşă, cu sînii retezaţi, puşi pe o tavă. Imaginea e de neconceput şi dezgustătoare. Şi Garda Civilă a săvîrşit asta. Între alte ticăloşenii de acelaşi fel. Dar scena asta, Garcia Lorca, n-ai văzut-o niciodată!
Poetul îl privi pe guvernator, cu ochii holbaţi.
— Da, sau nu?
— Nu, domnule guvernator.
— E vorba, deci, de o supoziţie absolut gratuită?
— Poetică, domnule guvernator, îndrăzni să corecteze deţinutul.
Valdès nu luă în seamă obrăznicia.
— Tocmai asta voiam să spun şi eu. Dacă înţeleg bine, nu e nici un pic de adevăr în poemele tale?
Acum, poetul nu se mai putu reţine.
Valdès se aplecă, atent, deasupra biroului.
— Lămureşte-mă. Nu mă pricep în lucurile astea. dar mă strădui să înţeleg.
Tonul folosit de guvernator îl înşelă pe poet, care se însufleţi.
— În poezie, nu adevărul exact are totdeauna importanţă, domnule guvernator, ci...
Valdès lovi cu pumnul în birou.
— ... reaua-credinţă? Dorinţa de a calomnia? Nevoia perversă de a induce în eroare? Minciuna?
Pe măsură ce vorbea, Valdès ridicase tonul. Deodată, se potoli. Şi sugeră, aproape în şoaptă:
— Sau... talentul?
Poetul răspunse ca un ecou:
— Da, talentul.
— Ce a fost greu a trecut! Aşadar, în mintea d-tale — şi, desigur, în aceea a cititorilor d-tale — Garda Civilă are obiceiul să prade oraşele şi să taie sînii fetelor, aşa, fără nici un motiv, de plăcere.
— N-am spus niciodată asta.
— Ai făcut mai mult. Ai scris-o!
Poetul îşi lăsă capul în jos, bălăngănindu-şi braţele.
— Căutaţi să mă înţelegeţi, domnule guvernator. Cînd am scris **Romanţa Gărzii Civile** am vrut doar să exprim...
— Ce oare?
— Groaza, domnule guvernator. Care îi face pe oamenii săraci, pe gitani, pe nevestele şi pe copiii lor să simtă că se

[4] Traducere de Darie Novaceanu („Federico Garcia Lorca". Editura Enciclopedică Română, 1974).

sufocă doar cînd văd tricornuri negre și puști. Această groază distrugătoare care...

Valdès începu să urle:

— Groaza asta, tu și cei de-o seamă cu tine o provocați cu minciunile voastre, o întrețineți cu exagerațiile voastre, pentru că simțiți o plăcere nemaipomenită să denaturați totul, să murdăriți totul!

Cu un gest furios, Valdès luă o altă filă de pe birou. O flutură sub nasul lui Garcia Lorca.

— Ce urăsc eu mai mult decît orice la voi nu sînt ideile voastre. Ci modul cum vă răspîndiți otrava sub pretextul Artei. Îl prefer de o mie de ori pe muncitorul ignorant, care ridică pumnul pe o baricadă, intelectualului care-și clocește cartea stînd închis în biroul său. Pe primul îl împușc cu respect, pe celălalt, îl omor cu plăcere.

Din nou, Valdès mă luă ca martor:

— Ascultă asta, Fonseca!

Și citi cu un glas monoton:

— „Eu, sînt fratele tuturor și-l disprețuiesc pe cel care se luptă pentru o idee națională abstractă, îl disprețuiesc pentru că își iubește patria cu ochii legați. Cînt Spania și o simt pînă-n măduva oaselor, dar sînt, în primul rînd, cetățeanul lumii și fratele tuturor". Este semnat de Garcia Lorca. Ei bine, eu, comandantul de infanterie Valdès, om drept, dar prost, cinstit, dar sec și, firește, refractar tuturor curentelor — cam așa ne vedeți pe noi, militarii, nu? — eu nu sînt de acord cu tine. Eu unul îmi voi iubi întotdeauna patria cu ochii legați, orb pentru restul lumii. Eu, domnule, am cinstea de a fi ceea ce tu numești un naționalist abstract. Și nu voi fi niciodată nici un cetățean al lumii, nici fratele nimănui. Mi-ajunge că sînt spaniol și asta îmi ia tot timpul.

Se aplecă deasupra biroului și o a treia filă apăru în mîinile lui.

— Și, ca să încheiem, Fonseca, mai ascultă și asta: „Doi oameni merg pe malul unui fluviu. Unul e bogat, celălalt sărac. Unul are pîntecele plin, celălalt murdărește aerul cu căscatul lui. Bogatul spune: „Oh, ce barcă frumoasă se vede pe apă! Uită-te, dar uită-te odată la irisul acela care înflorește pe mal!". Iar săracul bombăne: „Mi-e foame, nu văd nimic, mi-e foame, mi-e foame!" În ziua cînd foamea va dispărea se va înfăptui în lume cea mai mare explozie culturală pe care omenirea a cunoscut-o vreodată. Oamenii nu-și vor putea închipui niciodată bucuria ce va înflori în ziua Marii Revoluții".

Valdès aruncă foaia pe birou.

— Garcia Lorca, pe cîți oameni i-ai înșelat cu textul ăsta? Cîți indivizi — bieții de ei! — cred acum, datorită ție, datorită artei tale, că foamea va dispărea într-o zi din lumea asta? Tu știi însă bine că ea se va înrăutăți prin forța lucrurilor!. Pe cîți săraci i-ai convins tu, fecior de burjui, că ei sînt orbi pentru că doar bogaților le este dat să înțeleagă frumusețile care ne înconjoară? Pe cîți i-ai nenorocit scriind asta? Și cîți dintre ei au murit sau vor muri pentru această Mare Revoluție, pe care le-ați făgăduit-o și pe care au și pierdut-o sub ochii voștri?

Poetul nu răspunse. Valdès se ridică în picioare. Părea să-și fi regăsit tot calmul. Instinctiv, îl imitai.

— Garcia Lorca, spuse el cu glas încet, te declar vinovat de trădare față de țara în care te-ai născut. Vinovat față de clasa ta. Vinovat față de toți cei pe care i-ai înșelat cu ajutorul scrierilor tale.

Făcu o pauză ca să respire. Sprijinindu-se în vîrful degetelor pe marginea biroului spuse, în sfîrșit, scandînd fiecare cuvînt pe care îl rostea:

— Te condamn să nu mai scrii niciodată.

În clipa aceea, am avut impresia că Garcia Lorca a devenit deodată mic de tot. Șopti într-o suflare:

— Niciodată?

— Nu! Niciodată.

Poetul îmi căută din nou privirea. Susținui cum putui interogatoriul mut al ochilor lui cafenii. Și-l auzii spunînd:

— Mai bine aș muri.

Valdès luă imperceptibil o atitudine provocatoare.

— Asta-i favoarea pe care mi-o ceri?

Poetul repetă încet:

— Mai bine aș muri.

Guvernatorul se gîndi cîteva clipe. Apoi, aproape amabil:

— De acord. N-o să se poată spune că sînt un om lipsit de inimă.

Se așeză dn nou, luă un toc și scrise în grabă cîteva cuvinte pe o foaie albă, pe care mi-o întinse.

— Fonseca, iată aici ordinele mele scrise. Fă ce trebuie!

Și cu un gest al mîinii, puse capăt întrevederii.

L-am însoțit pe deținut pînă în celula sa. Nici el, nici eu n-am rostit nici un cuvînt pe drumul întoarcerii.

Un paznic din Batalioanele de asalt descuie lacătul greu și nou. De cum fu în chichineața lui, Garcia Lorca se așeză pe prici. Întrucît rămăsesem o clipă pe pragul ușii, fără să știu ce să fac, poetul ceru:

— Ai cumva o țigară?

I-am azvîrlit pe genunchi pachetul meu pe jumătate început.

— Păstrează-le.

I-am aprins una. El începu să fumeze ca o femeie care nu-i obișnuită, înghiți fumul și se înecă. Ștergîndu-și cu dosul mîinii ochii plini de lacrimi, îmi explică:

— E prima oara în viața mea ca sînt arestat.

Aruncă țigara pe jos și o strivi cu piciorul.

— Dacă oamenii ar ști, spuse el, n-ar închide niciodată păsările în colivie.

Tușii — spre a nu-mi pierde cumpătul. El îmi puse întrebarea pe care mă temeam s-o aud:

— Unde se va întîmpla asta?

Nici eu nu știam încă bine locul. Am bombănit:

— Ai să vezi.

— Mi-ar place să nu se întîmple în cimitir. Cimitirele nu

sînt făcute să mori în ele. Sînt făcute pentru tăcere, pentru flori și nori...

Și, pe neașteptate, mă întrebă preocupat:

— Cum e luna acum?

Nu știam. El spuse cu o oarecare vehemență:

— Nu mi-ar place să mor cînd e lună plină.

Glasul îi deveni cald:

— Am vorbit mult despre lună în poemele mele. Dacă aș muri sub privirea ei, aș avea impresia că sînt trădat de cea mai bună prietenă a mea.

Mă legănam prostește de pe un picior pe altul.

— Acum te las.

El se ridică.

— La ce oră ai să vii să mă iei?

Nu mai aveam nici un motiv să-i ascund adevărul.

— La miezul nopții.

Își privi ceasul de la mînă și socoti orele ce-i mai rămîneau de trăit. Îmi trecu ceva prin gînd:

— Vrei să-ți trimit un preot?

Mă privi îndelung, cu ochii lui mari, de copil.

— Nu prea am ce să-i spun, răspunse el blînd, și adăugă apoi imediat: Doar că mi-e frică.

L-am îmbărbătat.

— Oricui îi e frică.

Clătină din cap ca și cum nu l-aș fi înțeles.

— Știu. Dar eu am trăit toată viața cu obsesia morții. Mi-e groază de ea. Nu de ceea ce urmează, nu. Dar ideea că aș putea simți că părăsesc lumea asta mă înspăimîntă. Și, punînd o mînă pe brațul meu, coborî tonul.

— Nu știu dacă ai să înțelegi asta, dar, cînd eram copil, nu-mi plăcea să spun adio. Adio, pentru mine, e începutul morții.

Am părăsit celula fără să mai privesc în urmă. Îndărătul meu, paznicul închise ușa cu zgomot.

Am părăsit guvernămîntul civil la 19 august, exact la miezul nopții. M-am dus chiar eu să-l iau pe Garcia Lorca din celula sa. Dormea. Ghemuit, liniștit, ca un copil. A trebuit să-l trezesc cu oarecare bruschețe. Deschise ochii și mă privi fără mirare.

— E timpul sa te scoli.

Se întinse o îndelunga vreme și căscă. Pisicile se întind. Și amanții. Gestul ăsta la un condamnat la moarte mi se păru neobișnuit și mă tulbură.

Un paznic intră în celulă, aducînd o ceașcă mare de cafea fumegîndă și un pahar de coniac. Puse totul pe jos, lîngă prici. Cum ieși paznicul, Garcia Lorca se sculă în picioare. Era gata. Nu-și adusese în închisoare nici pieptene, nici periuță de dinți, nici rufărie de shimb. Iar în celulă nu era nici lighean, nici cană de apă. El zîmbi, ghicindu-mi poate gîndurile. Își trecu repede degetele prin păr și spuse:

— Cînd dorești?

— Bea-ți cafeaua.

El mă ascultă și, sorbind iute o înghițitură, își arse buzele.

Imi privii ceasul.

— Mai ai timp.

Luă paharul de coniac și-l turnă în ceașca de cafea, spunînd:

— Nu mai știu unde, în Spania, mixturii ăsteia i se spune **carajillo.**

Nici eu nu știam. Cu siguranță nu în Castilia. Probabil undeva, în Anadaluzia. După ce-și goli ceașca, Garcia Lorca repetă:

— Cînd dorești.

Stătea acolo, în fața mea, docil și resemnat, îmbrăcat cu pantalonii lui negri, strînși pe șolduri, și o cămașă grozav de mototolită. Știam că afară roua nopții era glacială. I-am arătat cu degetul pătura de pe prici.

— Pune-o pe dumneata.

Era o pătură a armatei, aspră și decolorată. El o zvîrli pe umeri. Avea aspectul jalnic al unei sperietori de vrăbii.

Am coborît la subsol pe marile scări pustii. Pe palierul primului etaj, ne-am încrucișat cu Javier Fontana, ofițerul de serviciu, care își făcea

De dragoste, de viață și de moarte

De dragoste, de viață și de moarte
acest rondel pe care ți l-am scris
pe cînd în cer o pasăre-a ucis
un anotimp și-l caută departe.

Și noi gonind după același vis
murim încet în noaptea ce ne-mparte.
De dragoste, de viață și de moarte
acest rondel pe care ți l-am scris

Și-n care duc o lacrimă spre-o carte
pe care încă nu ți-o am trimis
pînă ce nu dă-n floare un cais
și în grădini nu-s fluturi să o poarte.

De dragoste, de viață și de moarte.

DINU IANCULESCU

rondul, urmat de patru soldaţi cu baioneta la armă. Mă salută cu mîna şi exclamă rîzînd:

— Ai şi pornit la treabă?

O maşină mare, verzuie, cu farurile stinse, ne aştepta pe trotuar în faţa portalului guvernămîntului civil. Era un „Mercedes". Aparţinea lui F.G. din C... Nu-i dau numele întreg — cu toate că acest rebus e uşor de dezlegat — findcă, deşi îl dispreţuiesc pe individ, am rămas destul de bun prieten cu familia lui. Îl chemasem la telefon după-amiaza şi, după ce i-am explicat că ducem lipsă de maşini oficiale, l-am rugat să mi-o pună la dispoziţie.

— La ce oră? m-a întrebat el.

— La miezul nopţii.

— Ai nevoie de ea pentru un **paseo**[5]?

— Da.

— Atunci, ne-am înţeles. Dar cu o condiţie.

— Care?

— Vreau să vin cu voi.

Am acceptat. Oricum, ne putea ajuta să îngropăm corpul.

La volanul „Mercedes"-ului l-am văzut pe Dionisio, şoferul care ne-a dus, pe Ruiz Alonso[6] şi pe mine, pînă în strada Angula. Am aflat mai tîrziu că el era în serviciul familiei F.G. din C... de peste zece ani. M-am aşezat în fundul maşinii, avîndu-l la dreapta mea pe Federico Garcia Lorca, iar la stînga pe proprietarul maşinii. Era un tînăr îngîmfat, fiul unuia din cei mai bogaţi moşieri din regiune. Se îmbrăcase cu grijă, ca şi cum s-ar fi dus la o partidă de vînătoare. Pantaloni maro de golf, ciorapi ecosez, haină de antilopă. Pe cap purta o pălărioară de fetru verde, cu o pană de cocoş sălbatic înfiptă în panglica de mătase. În faţă, lîngă Dionisio, stătea gardianul care, teoretic, trebuia să-l păzească pe deţinut.

Am pornit în viteză. „Mercedes"-ul era urmat de un „Citroen" negru, în care se îngrămădiseră oamenii din plutonul de execuţie. F.G. din C... făcu un gest de surprindere zărindu-l pe poet. Nu sînt sigur, dar cred că Garcia Lorca schiţă un timid salut din cap, pe care celălalt nu-l luă în seamă, înfundîndu-se în pernele maşinii.

Străbăturăm în goană oraşul adormit. Trecînd prin faţa Puertei de Elvira, poetul privi înapoi. Văzui lacrimi lucindu-i în ochi. Maşina o luă de-a lungul zidurilor Cartujei şi o porni pe şoseaua ce urcă spre Viznar. E un drum în serpentine, ce şerpuieşte la nesfîrşit printre măslini. În faţa noastră se întindea lanţul munţilor Huetor şi al Cogollosului. Şi, pe o culme pleşuvă, se înălţa crucea care străjuia deasupra văilor amorţite de răcoarea nopţii.

Era beznă cînd am ieşit din piaţa oraşului Viznar. Făcusem abia zece kilometri, dar mi se părea că mergem de ceasuri întregi. I-am ordonat lui Dionisie să se oprească în faţa palatului episcopal. Nestares mă prevenise că trebuie să lichideze un lot important de deţinuţi înainte de zori. Mă rugase să nu debarcăm la **barrancos**[7] înainte de ora zece dimineaţa. Nu voiam să ajung acolo în timp ce se afla în toiul execuţiilor.

Am scos din buzunar un pachet de ţigări şi i-am poftit pe toţi să se servească. Garcia Lorca şi F.G. din C... refuzară. Dionisios şi paznicul se grăbiră să ia.

Foarte aproape de noi, în umbra bisericii, era o fîntînă. Un cocoş se adăpa şi mişcările lui erau sacadate ca ale unei jucării mecanice. F.G. din C... tremura:

— Doamne, dar ce frig mai e!

Garcia Lorca îi oferi imediat pătura lui. F.G. din C... se îmbujoră la faţă. Spuse printre dinţi „mulţumesc", prefăcîndu-se că doarme cu capul răsturnat pe speteaza maşinii.

Un cîine trecu piaţa, atras de „Mercedes". Avea o labă ruptă şi tîra după el o cutie veche de conserve, legată cu o sfoară lungă de coadă. Garcia Lorca fu emoţionat. Făcu o mişcare bruscă spre portiera maşinii, ca şi cum ar fi vrut să iasă din maşină şi să se ducă la cîinele rănit. I-am poruncit cu glas aspru să stea liniştit.

Cred că dormeam de cîteva minute cînd orologiul bisericii bătu ora două.

— Hai să pornim, Dionisio.

— Unde mergem, domnule căpitan?

— Dă-i drumul spre Alfacar.

Am lăsat în urma noastră Colonia, o clădire greoaie, lipsită de orice frumuseţe, clădită pe ruinele unei mori arabe. Ceva mai departe începeau rîpele. Trebuia să ajungi la ele pe jos.

— Opreşte, Dionisio.

„Mercedes"-ul trase, scrîşnind, la marginea şoselei. Am coborît primul şi m-am aplecat spre portiera deschisă.

— Daţi-vă jos.

Garcia Lorca îşi lăsase pătura în maşină. L-am văzut tremurînd de frig. Îşi înălţă capul şi cercetă cu atenţie cerul. Constată, cu bucurie intensă, că eu eram singurul care îl înţelegeam:

No hay luna![8]

„Citroen"-ul negru se opri şi el în spatele „Mercedes"-ului. Oamenii coborîră. Erau şapte. Şase erau din Escadroanele negre, singurii pe care i-am găsit, şi un preot, care purta pe sutana sa o cruce brodată.

Am atins cu un deget umărul poetului.

— Ia-o înainte.

I-am arătat drumul. Mergea de-a lungul vadului secat al unui rîu îngust. El Camino de la Puenta. Ducea la un izvor, căruia arabii din Boabdil îi dăduseră un al doilea nume: „la Fuente de Aynadamar". Izvorul Lacrimilor.

După ce merse cîteva mi-

[5] În traducere literară, plimbarea care i se acordă condamnatului înainte de execuţie. (n. tr.)

[6] Ramon Ruiz Alonso, mai întîi consilier municipal al oraşului, apoi deputat al partidului C.E.D.A. şi comandant al Escadroanelor negre (n. tr.).

[7] Rîpe din jurul Granadei, unde aveau loc execuţii sumare (n. tr.)

[8] — Nu e lună! (n. tr.).

nute, Garcia Lorca se opri. În fața lui, lanțul munților mai era încă scăldat în ceața ușoară și albăstrie a nopții. Nu prea departe de unde ne aflam noi, chiar în spatele pădurii de plopi negri, se ascundea Fuente Vaqueros, satul unde se născuse el. L-am auzit murmurînd de două ori.

— De ce, Doamne, de ce?

Dionisio mergea lîngă mine, cu revolverul în mînă. Înfipse țeava în șalele poetului și răcni:

— Mișcă, fîrțîngăule, sau te curăț!

Era gata să mai spună ceva, dar privirea mea i-a înghețat vorbele pe buze.

Poetul își continuă drumul. Se împiedică în bolovani. Căzu de trei ori în genunchi. Îl ridicai de trei ori. Porni din nou, grăbind pasul, nerăbdător poate să ajungă la capătul destinului său. Deodată, se opri brusc și se întoarse spre mine.

— Spune-mi adevărul... Te doare mult?

Dionisio, care îl auzise, vociferă:

— Mai puțin decît să... și se termină mai repede!

M-am năpustit asupra lui și i-am cîrpit cîteva palme zdravene. Buza îi sîngera. Șoferul mă privi fără să înțeleagă. Voiam să-l mai pleznesc peste față, dar el ridică revolverul, înainte ca eu să am timpul de a-l scoate pe al meu din toc. Gardianul care mergea în urma mea sări între noi. Dionisio se îndepărtă bombănind. Am pornit din nou la drum.

Apoi se auzi un țipăt. Un țipăt ce părea că ieșise din pieptul unui om. Garcia Lorca tocmai se oprise pe marginea rîpei. S-ar fi spus, o rană sîngerie, deschisă în pîntecele pămîntului. Rădăcini smulse. Haine părăsite. Și zeci de movilițe de pulbere cafenie, care luaseră forma trupurilor pe care le acopereau. Și apoi, sub ochii noștri, în mijlocul acelei cîmpii dezolate, piciorul unei femei, dezvăluit pînă la jumătatea pulpei, scăpat afară din mranița proaspăt scormonită, părea ceva indecent. Garcia Lorca izbucni într-un plîns zbuciumat, cu sughițuri.

Făcui un semn, preotul se apropie de el, purtînd în mîna crucifixul. Avea o mutra scîrboasa, cu o barba mare, încîlcită. Preotul îi porunci pe un ton grăbit:

— **Confiesa!**

— **El que?**

— **Lo que quieras!**[9]

Garcia Lorca îl îndepărtă pe preot cu brațul. Acesta clătină din cap, dezamăgit. În spatele meu, oamenii din Escadrilele negre își pocniră chiulasa armelor.

Acum era rîndul meu să decid.

— Haide! Aleargă!

Mă privi fără să înțeleagă. Îl împinsei.

— Ți-am spus să alergi!

Se făcu alb ca peretele. Întrebă:

— Unde?

— Drept înaintea ta!

Ascultă. Asculta întotdeauna. Și alergă.

Stîngaci. Jalnic. Zece, douazeci de metri. Se opri rasuflînd din greu.

— Mai aleargă!

Porni din nou, bălăbănindu-și brațele, clătinîndu-și capul. Ca un manechin care nu mai are viață. Comandai:

— Foc!

Oamenii traseră. În spate. El se rostogoli ca o minge. Ca un iepure.

Cînd mă apropiai de el, avea fața mînjită de sînge și de pămînt roșu. Ochii îi erau încă mari deschiși. Păru să facă un efort spre a zîmbi. Spuse atît de încet, că abia îl puteai auzi:

— Mai trăiesc...

Îmi încărcai revolverul. În clipa cînd îi țintii ceafa, trupul i se răsuci într-o îngrozitoare convulsie. Întocmai ca saltul de-o extraordinară putere al unui crap. Împușcătura porni fără voia mea. Dionisio, care se afla lîngă mine, izbucni într-un formidabil hohot de rîs, plin de răutate.

L-am îngropat la picioarele unui măslin.

Prezentare, note și traducere de PAUL B. MARIAN

[9] — „Spovedește-te! — Ce să spun? — Ce vei voi!" (n. tr.).

JORGE LUIS BORGES

Magician al ideilor sau, cum el insuși se consideră, cu umilința (ori poate cu orgoliul) impersonalității, simplul efect al conjuncției unei oglinzi cu o enciclopedie, Borges a consacrat, prin ficțiunile sale, genul fantasticului metafizic, tratind metafizica drept o ramură a literaturii fantastice. Se vede pe sine, înainte de toate, ca un om de litere care a avut șansa de a întrezări, înaintea altora, nebănuitele posibilități oferite imaginației literare de meditația filozofică.

Începind din 1958, cînd îi apare o masivă antologie de versuri, activitatea poetică a lui Borges se intensifică simțitor și devine centrală în cadrul creației sale. În poeziile lui Borges se concentrează întreg universul său „inteligibil" (în opoziție cu cel real, care e „de neconceput"), univers în care spațiul este dispus labirintic, iar timpul, circular. „Literatura — scrie el — își impune magia prin artificii; cititorul ajunge să le recunoască și să le disprețuiască: de aici necesitatea perpetuă a variantelor, care pot recupera un trecut și prefigura un viitor". Poemul este baza activă, simbolul latent, care pentru a exista are nevoie de contactul cu o sensibilitate mereu trează. Această sensibilitate mereu trează face din Borges un mare poet. Variațiunile la marile teme: patria intimă, cultul străbunilor, pasiunea cărților, oglinzile, spada, tigrul, uitarea și memoria, orbirea, bătrînețea, moartea nu sînt simple repetiții, ci noi revelații ale unei intimități înfiorate de sentimentul timpului. Poetul își gravează cîntul ritual, lăsînd în urma sa un mesaj uman tragic și mărturia luptei cu timpul mistuitor, care transformă trecutul într-o bibliotecă eternă.

OGLINZILE

Eu care simt o spaimă de oglinzi,
Nu doar cînd văd cristal
de nepătruns
Unde se-ncheie (începe?) aspru,-ascuns
Vid de reflexe înspre care tinzi,

Ci și-naintea apei ce imită
Celălalt azur în cerul său profund,
Ce iluzoriul zbor îl trage-afund
De păsări ce se-ntoarnă ori se-agită,

Și înaintea silențioasei fețe:
Fin abanos cu palidă lucire
Ce, ca un vis, crin alb în repetire
Ori marmoră ivește, frumusețe,

Cînd ani perplecși abia de poți
să-i prinzi
Rătăcitor sub luna schimbătoare,
Mă-ntreb, azi, ce hazard al soartei
oare
Făcut-a să mă sperii de oglinzi.

Metalică oglindă, ori mascată
Oglindă de mahon înnegurată
De-un roșu asfințit ce-a adumbrit
Ăst chip care privește și-i privit.

Sînt nesfîrșite și elementare
Și execută strașnic pactul vechi
De a spori natura, în perechi
Nesățioase, treze și fatale.

Această lume vană și incertă
O prelungesc în mreaja lor alertă,
Și vezi spre seară cum le-a aburit
Suflarea unui om ce n-a murit.

Cristalul ne pîndește. Între patru
Pereți de-alcov oglinda de apare
Nu-s singur. Mai e unul. Duplicare.
Reflex ce iscă-n zori un tainic
teatru.
Se-ntîmplă tot, nimic nu ne-amintim
În aste cabinete cristaline,
Precum rabini fantastici tomuri fine
Din dreapta înspre stînga urmărim.

Claudius, rege de o zi, visat,
Că-i vis nu a simțit pînă-n chindia
Cînd un actor pe scenă mișelia
Cu artă silențioasă i-a mimat.

Ciudat e că sînt visuri, că-s oglinzi,
Că simplul și tacitul repertoriu
De zi cu zi include iluzoriul,
Profundul univers urzit de-oglinzi.

Și m-am gîndit că Domnul
se silește
Să nalțe casă de nelocuit:
Lumina e cristalul șlefuit,
Iar umbra este visul ce-mpînzește.

Făcut-a Domnul nopți care pulsează
De vise, și-a făcut oglinzi. Perplex,
Să simtă omul că e doar reflex
Și vanitate. — Așa ne-nfricoșează.

Paznicul cărţilor

Iată grădinile, templele şi justificarea templelor,
Dreapta muzică şi dreptele cuvinte,
Cele şaizeci şi patru de hexagrame,
Riturile care sînt singura înţelepciune
Pe care o acordă oamenilor Firmamentul,
Bună-cuviinţa acelui împărat
A cărui seninătate a fost reflectată de lume, oglinda lui,
În aşa fel încît cîmpiile dădeau roade
Şi torentele îşi respectau albiile,
Licornul rănit ce se întoarce pentru a marca sfîrşitul,
Secretele legi eterne,
Armonia lumii;
Aceste lucruri ori amintirea lor se află în cărţile
Pe care le păzesc în turn.
Tătarii au venit din Nord
pe cai mărunţi cu părul lung,
Au zdrobit armatele
Pe care Fiul Cerului le-a trimis spre a-i pedepsi pentru necredinţa lor,

Au înălţat piramide de foc şi au tăiat gîtlejuri,
Au ucis pe cel strîmb şi pe cel drept,
Au ucis pe sclavul înlănţuit care păzeşte poarta,
Au siluit şi-au uitat femeile
Şi şi-au urmat drumul spre Sud,
Inocenţi ca nişte animale de pradă,
Cruzi ca nişte cuţite.
În zorii şovăielnici
Tatăl tatălui meu a salvat cărţile.
Iată-le în turnul unde zac,
Amintind de zilele care au fost ale altora,
Zile străine şi vechi.
În ochii mei nu sînt zile. Rafturile
Sînt foarte înalte, şi anii mei nu ajung la ele.
Leghe de praf şi vis înconjoară turnul.
De ce să mă amăgesc?
Adevărul e că niciodată n-am ştiut să citesc,
Dar mă mîngîi cu gîndul
Că lucrurile închipuite şi cele petrecute sînt acum unul şi acelaşi lucru
Pentru un om care a fost
Şi care contemplă ce a fost oraşul
Şi acum e din nou deşertul.
Ce mă împiedică să visez că odată
Am descifrat înţelepciunea
Şi am desenat cu mînă silitoare simbolurile?
Numele meu cu Hsiang. Sînt cel ce păzeşte cărţile,
Care poate sînt ultimele,
Fiindcă nu ştim nimic despre Imperiu
şi despre Fiul Soarelui.
Iată rafturile înalte,
Apropiate şi depărtate în acelaşi timp,
Tainice şi vizibile asemenea astrelor.
Iată grădinile, templele.

În româneşte de ANDREI IONESCU

ALFONSE ALLAIS

FARSE ESTIVALE

Reședința mea din timpul verii se învecinează cu locuința modestă a celei mai odioase scorpii de pe întreg litoralul.

Văduva a unui comis-voiajor, pe care îl făcuse să moară de amărăciune, această zgripțuroaică era, sub masca unei cucernicii excesive, dezgustător de ciufută și de zgîrcită. Ea a murit, fie-i țărîna ușoară! A murit, iar eu am rîs cu poftă cînd am văzut-o vîslind cu brațele descărnate prin aer și prăbușindu-se pe gazonul distrus al ridicolei sale grădini, îngrijită cu atîta fervoare.

Am asistat la decesul ei, ba mai mult, i-am fost autor și această mică aventură va rămîne, cred, una dintre amintirile mele cele mai plăcute.

Trebuia, dealtfel, ca totul să sfîrșească așa, căci eu nu mai puteam să dorm, obsedat de această scorpie. Oribilă, oribilă femeie!

Am ajuns la acest sinistru final după multe farse, de cel mai prost gust, dar relevînd, la autorul lor, o aleasă șiretenie și o crîncenă neîndurare, pe legea mea!

Doriți un scurt rezumat al mașinațiilor mele?

Vecina mea avea o nebunie — grădinăritul! Cultiva cele mai grozave salate din ținut, cît despre tufele ei de căpșuni erau așa de frumoase încît îți venea să te pleci în fața lor. Împotriva buruienilor, a insectelor dăunătoare, împotriva celor mai distrugători viermi ea știa și folosea, fără să se dea bătută, fel de fel de metode, una mai eficace decît alta. Vînătoarea melcilor era un adevărat poem, ar fi putut spune Coppée într-un vers nemuritor.

Dar, într-o zi, în care o furtună făcea ravagii în ținut, iată ce mi-a trecut prin cap. Am mobilizat o miriadă de puști (o „miriadă" e un fel de a spune) și dînd fiecăruia cîte un sac:

— Mergeți, le-am spus, căutați pe marginile drumului și aduceți-mi toți melcii pe care îi găsiți. O să vă plătesc pentru asta.

Și băieții mei plecară la vînătoare. O pradă bogată îi aștepta. Niciodată, de fapt, nu plouase cu atîția melci în ținutul nostru.

Am băgat toate aceste moluște într-o ladă bine închisă și le-am forțat să postească timp de o săptămînă. După care, într-o minunată seară de vară, am dat drumul acestei turme în grădina bătrînei.

Răsăritul soarelui dezvălui un adevărat Waterloo. Romanițe, cicoare, căpșuni mai pline de sevă ca niciodată se transformaseră în niște sinistre grămezi de plante devorate.

Ah! Dacă nu m-ar fi împiedicat rîsul cu atîta poftă, această devastare m-ar fi întristat cumplit!

Scorpiei nu-i venea să-și creadă ochilor.

În acest timp, melcii mei, ospătați, dar nu îndestulați, își continuau opera de distrugere. Din micul meu observatoriu, îi urmăream cum treceau cu hotărîre la asaltul perilor.

În acest moment, bătu clopotul pentru slujba de dimineață.

Vecina mea dădu fuga să-și spună necazurile bunului dumnezeu.

Ar fi plictisitor să vă povestesc, cu amănuntul, glumele feroce pe care i le-am făcut, încetul cu încetul, acestei femei oribile, care-mi servea drept vecină.

Voi trece sub tăcere toate bucățile de carbură de calciu pe care le aruncam în bazinul din fața casei sale: nici o pană omenească n-ar putea descrie putoarea de usturoi răspîndită de acel stupid ochi de apă. Și, în mod special (amănunt pe care l-am aflat după aceea, umplîndu-mi sufletul de bucurie) această scorpie avea o aversiune de nedescris pentru mirosul de usturoi.

Lîngă peretele care separa grădinile noastre, cultiva o superbă brazdă de pătrunjel. Oh! Bietul pătrunjel! Am presărat brazda cu un pumn zdravăn de sămînță de cucută, plantă care seamănă cu pătrunjelul pînă la confuzie. (Îi plîng pe viitorii locatari ai grădinii dacă nu-și vor da seama la timp de acest truc).

Dar să revenim la cele două supreme farse, dintre care ultima, așa după cum am anunțat mai sus, a provocat moartea subită a oribilei bătrîne.

Prin studiu asiduu, cunoșteam pe degete viața de zi cu zi a scorpiei noastre.

Cu noaptea în cap, inspecta cu un ochi bă-

nuitor grădina în amănunţime: strivea un melc, ici, smulgea o buruiană, colo.

La primul dangăt al clopotului ce vestea slujba de dimineaţa, bigota se ducea la biserica şi, cu datoria religioasa împlinită, se întorcea acasă, nu înainte de a lua din cutia poştală jurnalul „Crucea", pe care-l citea şi pe faţă şi pe dos, sorbindu-şi cafeaua cu lapte.

Dar, într-o dimineaţă, ea citi nişte lucruri stranii în gazeta favorită. Articolul de fond, de pildă, începea cu această frază:

„Nu se va sfîrşi niciodată cu toţi aceşti guzgani de clerici"!... Şi restul articolului continua pe acest ton. După care, se putea citi acest mic paragraf:

„Către cititorii noştri,

Am dori să recomandăm mai multă precauţie acelora dintre cititorii noştri care, dintr-un motiv sau altul, sînt obligaţi să primească preoţi în casă. Astfel, luna trecută, preotul din Saint-Lucien, chemat să dea ultima împărtăşanie unui enoriaş, a crezut de cuviinţă să plece luînd cu el ceasul de aur al muribundului, plus o duzină de tacîmuri din argint. Acest fapt este departe de a constitui un caz izolat etc, etc ".

Şi la „faptul divers" se povestea, negru pe alb, că nunţiul papal a fost arestat în ajun, la balul de la Moulin Rouge, pe motiv de beţie, scandal şi insulte la adresa agenţilor publici.

Straniu jurnal!

Mai e nevoie să adaug că această neobişnuită gazetă fusese redactată, compusă, fotografiată şi tipărită nu de către femei, ca ziarul „Fronda", ci de către propriul dumneavoastră servitor, cu complicitatea unui prieten tipograf, a cărui amabilitate nu pot să o laud îndeajuns.

Una dintre farsele pe care aş putea s-o recomand cu toată încrederea onoratei mele clientele este următoarea. Ea nu dovedeşte nici vreo vie inteligenţă, nici vreun tact nemaipomenit, dar poate provoca, autorului ei, o mare satisfacţie.

Bineînţeles, nu m-am dat înapoi s-o aplic odioasei mele vecine.

De dimineaţă pînă seara, la diverse ore, trimiteam, sub semnătură şi cu adresa bătrînei, telegrame la diferite persoane ce locuiau în cele mai diferite colţuri ale Franţei. Fiecare telegramă avea răspunsul plătit în prealabil şi conţinea solicitarea unei informaţii asupra unui subiect oarecare.

Nu-ţi poţi face uşor o idee despre stupoarea, amestecată cu furie, pe care o încerca femeia de fiecare dată cînd poştaşul îi înmîna o hîrtie albastră, pe care se puteau citi frazele cele mai bizare.

Survenind foarte repede după lectura numărului special din „Crucea", ticluit de mine, aceste telegrame o aruncară pe odioasa mea vecină în ghearele unei halucinaţii foarte comice.

Pînă la sfîrşit, refuză să-l mai primească pe poştaş şi-l ameninţă chiar pe umilul slujbaş cu coada măturii, în cazul în care ar fi reapărut.

Instalat la fereastra podului meu şi înarmat cu un excelent binoclu, n-am rîs niciodată într-un asemenea hal.

După obicei, pisica bătrînei, un motan slab şi negru, dar superb, venea la căderea serii să se plimbe prin grădina mea.

Ajutat de nepotul meu (un băiat care promite), înhăţarăm iute animalul şi-l pudrarăm din belşug cu sulfură de barium (sulfura de barium este unul dintre preparatele ce fac ca obiectele să devină luminoase în întuneric. Se poate procura la orice drogherie).

Era o noapte opacă, o noapte fără stele, fără lună.

Neliniştită că nu i s-a întors odorul, bătrîna îl strigă:

„Polyte! Polyte! Vino, băieţaşul meu, Polyte" (Iată un nume pentru un motan!).

Scăpat ca din puşcă din mîinile noastre, înnebunit de turbare şi teamă, Polyte o luă la fugă, escaladă zidul în mai puţin timp decît îţi trebuie ca să consemnezi asta şi se năpusti spre locşorul său.

Aţi văzut vreodată vreo pisică luminoasă făcînd salturi prin tenebrele nopţii? E un spectacol ce merită osteneala de a-i fi martor şi, în ceea ce mă priveşte, nu cunosc altul mai fantastic.

Cu asta îi pusesem capăt.

Auzirăm strigăte, urlete: „Necuratul, necuratul!" urla bătrîna. „E necuratul!"

Apoi văzurăm luminarea ce o ţinea în mînă tremurînd-i şi căzîndu-i pe gazon.

Cînd vecinii, atraşi de strigăte, sosiră s-o salveze, era prea tîrziu: nu mai aveam vecină.

Traducere de
MAIA FLOREA

Titlul original „Plaisir d'été" din „Antologie de l'humour noir" par André Breton

CULCAT, GENERALE!

1. Și totuși...

„Cărbunii" războiului Algeriei aproape se stinseseră...

Înăbușirea, de către autoritățile franceze, în perioada 24 ianuarie — 2 februarie 1960, a rebeliunii armate a extremiștilor europeni din Algeria a lăsat puține speranțe dușmanilor acestui stat african, dorinței acestora de a perpetua stăpînirea colonialistă a Algeriei.

Înființarea, însă, în ianuarie 1961, a Organizației Armate Secrete (OAS), organizație teroristă a forțelor franceze de extremă dreaptă, a readus speranță în tabăra neocolonialiștilor. Grupînd în jurul ei personalități marcante ale armatei franceze — generalii Salan, Challe, Jouhand și Zeller, de exemplu — organizația nou înființată a îmbrățișat terorismul drept unica formă de luptă împotriva guvernului francez, în principal a generalului Charles de Gaulle, președintele Franței, care urmăreau să acorde independența națională statului algerian.

Ca urmare, la Paris și în principalele orașe franceze au început să explodeze bombe cu plastic, cutiile pentru scrisori ale cetățenilor au început să fie invadate de ordine de chemare sub faldurile OAS. Nu au fost ocolite nici așezările algeriene. Bombe cu plastic au început să explodeze și la Alger, și la Oran, și în multe alte localități, mai mari sau mai mici. Cad sute, mii de morți, oameni nevinovați. Marea Bibliotecă din Alger, adăpostind un excepțional fond de carte de peste 600.000 volume, este distrusă din temelie, împreună cu inestimabila experiență umană cuprinsă între paginile atîtor și atîtor capodopere...

Înăbușirea, în zilele de 22—26 aprilie 1961, a puciului condus de generalul Salan, una dintre căpeteniile de marcă ale opoziției antigaulliste, a constituit o mare victorie a generalului de Gaulle. În urma acestui eveniment, președintele Franței dispune începerea, la 20 mai 1961, la Evian les Bains, în Franța, a convorbirilor franco-algeriene privitoare la acordarea independenței Algeriei. Victoriile obținute de patrioții algerieni în cadrul revoluției naționale antiimperialiste, condusă de Frontul Național de Eliberare — organism creat la 10 octombrie 1954 — au silit autoritățile franceze să semneze Acordul de la Evian les Bains privind încetarea focului și acordarea independenței naționale Algeriei.

Teroriștilor le mai rămăsese o singură speranță pentru a menține Algeria sub dominație franceză: influențarea, prin orice mijloace, inclusiv prin violență, a rezultatelor referendumului popular de la 10 iulie 1962, prin care poporul algerian urma să-și exprime opțiunea sa politică, alegînd între o Algerie — colonie a Franței, sau o Algerie liberă și independentă.

Înfrîngerea teroriștilor a fost catastrofală. 99% din cetățenii algerieni care au trecut prin fața urnelor au votat răspicat pentru o Algerie independentă. Și, cu aceasta, Organizația armată secretă a înțeles, în sfîrșit, că visul ei cel mai scump, păstrarea Algeriei în chip de colonie a Franței, se năruise pentru totdeauna.

Și totuși...

Mai există o posibilitate, și-au spus ei: asasinarea generalului Charles de Gaulle, cel care, prin semnarea Acordului de la Evian, trădase Franța, după cum apreciau liderii organizației. Atîta vreme cît de Gaulle va rămîne în viață, noi nu vom avea liniște, și-au mai zis ei.

2. Ce se întîmplase?

Alicante este un cunoscut centru balneo-climateric, situat pe țărmul Spaniei. Aici trăiesc francezi-algerieni numiți „pieds noirs" — picioare desculțe. Li se spune așa pentru că bunicii și străbunicii lor veniseră din Africa în picioarele goale. Acești „desculți" formau aici o Algerie în miniatură, cu problemele ei, cu bucuriile și necazurile ei. Numărul lor ajunge la cca 30.000.

Aici își ducea zilele, după ce reușise să evadeze din închisoare, și Pierre Lagaillarde, cel care semnase actul de naștere al OAS. Fost deputat francez, el urmărea acum lichidarea fizică a generalului de Gaulle și, indirect, destrămarea celei de a Cincea Republici. „Așteptăm și, bineînțeles, sperăm!" aceasta era deviza lui.

După părerea lui Lagaillarde, de Gaulle era un trădător care cedase naționaliștilor algerieni 12 regiuni ale Franței — așa numea el teritoriul algerian! — lăsînd pradă disperării în acest teritoriu peste un milion de francezi și dînd Franța pe mîinile comuniștilor...

La Alicante, furia extremiștilor împotriva generalului atingea cote nebănuite. Ziarul „Le Courrier de Soleil", organul de presă al extremiștilor, publicase un amplu articol referitor la executarea unuia dintre extremiștii OAS, implicat într-un atentat împotriva lui de Gaulle. Zeloșii redactori ai „Courrier"-ului nu s-au sfiit, nu s-au rușinat, mai bine-zis, să-l compare cu... Ioana d'Arc!

„Le Courrier", unul dintre ziarele de dreapta cele mai reacționare din Europa, avea și o pagină intitulată „Prietenii noștri din exil". Cine erau aceștí... prieteni? Iată-i: Georges Bidaullt, fost șef al guvernului francez în anul 1944; Jean Gardes, fost colonel în armata franceză, catolic reformat, cel care, în anii studenției în teologie, declarase cu emfază că „uciderea unui comunist sau presupus a fi comunist reprezintă o faptă morală"; Jo Ortiz, conducătorul, pînă în anul 1960, al unei grupări algeriene de orientare fascistă; Jaques Soustelle, politician căruia, după cum susținea el, pacea cu Algeria i-a distrus cariera politică etc.

Ultimul dintre ei era Yves Godard, unul dintre cei mai de vază lideri ai OAS. El trăia într-o locuință cu uși duble, situată în centrul capitalei belgiene. Era un atlet robust, cu nasul turtit, rămas așa dintr-o săritură parțial reușită cu parașuta. Fire suspectă, mai ales de cînd aflase că organele franceze de securitate au hotărît să se răfuiască cu el pentru niște conturi mai vechi, acesta trăia sub o dublă identitate.

Gardes, Ortiz și Godard fuseseră condamnați la moarte în contumacie. Ceilalți, în cazul în care ar fi fost prinși, ar fi împărtășit soarta generalului Salan, aflat după gratiile închisorii din Tulle, după eșuarea puciului din 22—26 aprilie 1961.

Înfrîngerea adepților Algeriei franceze nu i-a făcut pe aceștia să renunțe la ideile lor. Ce-i drept, nici motive de a fi prea optimiști nu aveau. Și, de cîte ori vorbeau despre trecut, mai să-i podidească lacrimile! Mai ales cînd se gîndeau la ziua de 13 mai 1958, cînd pasiunile teroriste ale extremiștilor francezi atinseseră punctul culminant.

Ce se întîmplase?

În ziua aceea, „pieds noirs" mișunau la Paris ca albinele în stup. Studenții au spart ferestrele centrului american de informații, de pe rue Michelet, strigînd: „Vrem o Algerie franceză!", „Trăiască Massu!" — acesta era unul dintre generalii extremiști —, „Trăiască armata!"

Nimeni nu striga „Trăiască de Gaulle!" sau măcar vreo lozincă în favoarea lui.

Jo Ortiz organizase demonstrația pe rue Charles-Péguy, Pierre Lagaillarde era răspunzător pentru participarea studenților. Yves Godard se afla la „Surete National", de unde urmărea tot ce se petrecea pe străzi și prin piețe, unde erau comasați extremiștii.

Cu cîteva minute înainte de ora șase, Pierre Lagaillarde ocupă, împreună cu un grup, clădirea guvernului, codificată sub inițialele „GG". În această situație, un grup de generali, conduși de Raoul Salan, au format „Comitetul securității publice". Treizeci și șase de ore mai tîrziu, Salan, denumit și „mandarinul" datorită stăpînirii perfecte de sine și considerației statornice față de cultura și obiceiurile continentului asiatic, a optat în favoarea autorităților legale. A ieșit în balconul lui „GG", de unde a strigat: „Trăiască de Gaulle!"

După numai cîteva săptămîni, mai precis la 1 iunie 1958, generalul de Gaulle devine prim-ministru al Franței. Trei zile mai tîrziu, într-un discurs, el a lăsat să se înțeleagă foarte clar că guvernul său nu este adeptul unei Algerii franceze.

Acest discurs a fost considerat de extremiștii de dreapta ca „cea mai mare mîrșăvie din întreaga istorie a Franței". Ofițerii de profesie au înțeles îndată că generalul urmărea încheierea unui acord politic franco-algerian și nu obținerea unei victorii militare împotriva Frontului Național de Eliberare, victorie care, ce-i drept, nu ar fi fost una dintre cele mai mari din istoria Franței, dar ar fi îndulcit cît de cît gustul amar al înfrîngerii corpului expediționar francez la Dien Bien-Phu, în Vietnam, la 7 mai 1954.

Primul care s-a ridicat împotriva generalului a fost Jo Ortiz. În ianuarie 1960 el a declanșat, la Alger, așa-numita „revoluție a baricadelor", în speranța că va atrage simpatia armatei franceze. El își închipuia că armata franceză va prelua puterea de la guvernul civil fără vărsare de sînge, sub masca instaurării ordinii în țară. Să fi uitat oare Jo Ortiz că, în zilele acelea, armata franceză ducea încă în circă războiul din Algeria?

Bineînțeles că „revoluția" lui Ortiz a eșuat lamentabil. Autorul ei a fugit în Spania, iar Lagaillarde și Susini, unul dintre fervenții lui susținători, au fost închiși în temnița cu nume ciudat: „La Santé".

3. Învinși în Algeria, teroriștii vor continua să lupte în Franța!

În ziua de 15 mai 1962 a început, la Paris, procesul intentat generalului Raoul Salan, reprezentant de frunte al Organizației Armate Secrete. Ședințele se țineau la Tribunalul Militar Suprem.

Răspunsul generalului la una din întrebările procurorului a produs senzație. Ce spusese el, de fapt? „Unul dintre colaboratorii mei — Jean Louis Bianchi — se află de cîteva zile la Paris în fruntea unei brigăzi care realizează o misiune specială!"

În momentul acela a fost limpede pentru toți cei prezenți în sală că misiunea specială pe care o pregătea Bianchi nu era altceva decît un atentat împotriva șefului statului francez, generalul Charles de Gaulle. Acesta urma să întreprindă, începînd cu ziua de 17 mai 1962, o vizită de inspecție în cîteva departamente din centrul Franței.

Securitatea franceză cunoștea doar pe unul dintre oamenii brigăzii speciale, pe Henryk Sliebod, cu care Bianchi venise împreună în Franța. Joncțiunea cu ceilalți membri ai comandoului urma să se realizeze pe teritoriul francez

Pentru realizarea misiunii speciale, Bianchi avea asupra lui suma de 300.000 franci francezi.

Poliția și securitatea franceză au declanșat imediat o operațiune de amploare pentru depistarea, prinderea și arestarea membrilor brigăzii conduse de Bianchi. Acesta intrase în Franța, împreună cu Henryk Sliebod, la 10 mai, prin punctul de frontieră Villeneuve-sur-Lot, așezare în care el avea o iubită. Cu toate acestea, încercările poliției din Bordeaux, care coopera cu poliția din Paris, de a-l găsi au rămas fără rezultat.

Prevăzători, cei de la poliție au controlat și listele clienților de prin hoteluri, reușind să descopere numele false sub care se ascundeau și pentru care aveau acte în regulă. Ei însă au fost de negăsit!

Datele astfel aflate, precum și semnalmentele lui Bianchi și Sliebod, au fost comunicate cu maximum de urgență tuturor comisariatelor de poliție de pe întregul teritoriu al Franței. Se înțelege că au fost alertate în primul rînd organele de poliție din departamentele pe care generalul de Gaulle urma să le viziteze: Lot, Corrèze, Haute-Vienne.

Întrebările pe care și le puneau acum toți cei care primiseră sarcina descoperirii și arestării lui Bianchi, Sliebod și a colaboratorilor lor erau două: în care loc anume va avea loc atentatul împotriva generalului? și, cea de a doua: atentatorii au un singur plan pentru realizarea atentatului sau mai multe?

Primele succese în lupta cu membrii brigăzii speciale poliția le înregistrează la 16 mai, cînd organele de securitate din Toulouse informează că Bianchi și Sliebod au închiriat, pînă la inclusiv 31 mai 1962, un Citroen bej avînd numărul de înmatriculare 382—FJ—47.

Înarmată cu aceste date, poliția pariziană reușește să-l repereze pe Bianchi în vreme ce intra într-un restaurant împreună cu iubita lui. Se înțelege că, din momentul acela, el a devenit un om cu umbră și atunci cînd afară nu era... soare! În seara aceleiași zile — 19 mai — el a revenit la restaurantul cu pricina însoțit de alți trei indivizi. Toți patru au descins din Citroenul bej. Cei trei, împreună cu Bianchi, au fost arestați pe loc. În portbagajul mașinii au fost găsite zece tuburi cu butan lichefiat.

Interogatoriile luate celor arestați au ajutat poliția la depistarea și arestarea a încă unui membru al comandoului. Singur Henryk Sliebod rămăsese în libertate.

4. După cîteva „runde de convorbiri"...

Individul care fusese adus în fața comisarului de poliție Jaques Delarue era trecut bine de patruzeci de ani. El venea din Algeria, unde era impresar de spectacole artistice.

Pretindea că venise la Paris pentru a viziona spectacole care ar putea fi prezentate și pe scenele algeriene. Percheziționîndu-l, asupra lui s-au găsit două legături de chei. Era evident că una din legături era de la locuința lui. Dar cealaltă?

Comisarul Delarue nu s-a îndoit nici o clipă că acestea erau cheile unui apartament din Paris în care s-au ascuns sau erau încă ascunși ceilalți membri ai comandoului. Era deci normal ca Jaques Delarue să gîndească astfel, din moment ce Sliebod era încă în libertate. În al doilea rînd, poliția nu știa din cîți membri era formată brigada specială.

A doua zi, comisarul Delarue a avut o nouă „rundă de convorbiri" cu „impresarul" algerian. Mai ales că fermitatea acestuia din urmă nu părea a se ține prea bine pe picioare. Se vede că noaptea i-a fost un bun sfetnic, își zise comisarul. După un interogatoriu de o oră, Bianchi s-a hotărît, în sfîrșit, să vorbească. În felul acesta poliția află că unul dintre prietenii lui îi oferise, pentru un timp, locuința sa dintr-un bloc nou de pe strada Dr. Finley, la numărul 18.

Percheziționînd apartamentul cu pricina, poliția a dat peste o adevărată... comoară. Într-una din încăperi, transformată într-un adevărat depozit de arme și muniții, reținu atenția un obiect lung, împachetat în hîrtie, pe care era lipită emblema companiei „Air France". Pe ea mai era trecut și următorul text: **„Alger-Paris, aeroportul Orly. A se manevra cu grijă. Piese de schimb pentru motor".**

Piesele de schimb erau în realitate: un aruncător de grenade antitanc și trei grenade, o pușcă prevăzută cu aparat optic și cu atenuator de zgomot, două pistoale de calibru 7,65 mm și 9 mm, precum și o cantitate însemnată de muniții. În încăpere se mai găseau zece capse electrice, cîte una pentru fiecare din cele zece bombe cu butan lichefiat găsite în portbagajul „Citroenului", cîteva zeci de metri de cablu electric, baterii electrice, patru mici aparate de radio cu tranzistori.

„Discuțiile" purtate de poliție cu ceilalți „invitați" au scos la iveală dimensiunile reale ale acțiunii pe care urma să o realizeze brigada specială despre care vorbise generalul Salan. Conform prevederilor planului operațional, bombele cu butan lichefiat urmau să fie plasate sub calea ferată, într-unul din punctele situate pe traseul pe care generalul de Gaulle urma să se întoarcă, cu trenul, la Paris, venind de la Limoges. În cazul în care generalul ar fi scăpat cu viață, el trebuia să fie lichidat, fără un risc prea mare, de un grup de diversiune special pregătit pentru aceasta.

În ziua de 25 mai, lucrătorii de la căile ferate au descoperit, nu departe de Argenton-sur-Creuse, un cablu electric lung de peste 500 metri, îngropat în pămînt cu multă artă. N-au găsit însă nici o instalație de detonare sau aprindere de la distanță. De bună seamă că atentatorii nu reușiseră să desăvîrșească acțiunea, planurile lor fiind zădărnicite de arestările efectuate de poliție. Interesant

este faptul că locul cu pricina fusese bine ales, trenul prezidențial urmînd a trece într-adevăr pe acolo.

Așadar, explozia butanului ar fi aruncat în aer trenul în care se afla generalul Charles de Gaulle și întreaga sa suită. Dar dacă acesta era planul, ce rol aveau pușca cu lunetă și aruncătorul de grenade?

Poliției nu i-a fost greu să afle și partea cea mai periculoasă a atentatului pus la cale de conducerea OAS. În cazul în care „Operațiunea feroviară" ar fi eșuat, atentatul asupra generalului urma să fie dus la bun sfîrșit de grupul de diversioniști, folosind pușca cu lunetă și grenadele!.

5.
La cei 1,95 cm ai săi, generalul era o țintă ideală...

Generalul Charles de Gaulle avea obiceiul de a-și primi oaspeții de marcă după un protocol foarte exact: el ieșea din Palatul Elysée în clipa în care înaltul său oaspete intra pe poarta palatului. Oaspetele urca apoi pe scări, apropiindu-se de locul în care îl aștepta șeful statului francez. Toată această ceremonie dura, de regulă, între o jumătate de minut și două minute. În timpul acestei ceremonii, generalul stătea în cadrul intrării principale.

La 23 mai 1962 era o astfel de zi. După întoarcerea din vizita întreprinsă în cîteva departamente, generalul de Gaulle urma să-l primească la Palatul Elysée pe Moktar Old Daddah, președintele Republicii Islamice Mauritania.

Planurile atentatorilor erau în strînsă legătură cu această primire: statura impozantă a lui de Gaulle, bine conturată pe fundalul intrării principale, reprezenta o țintă ideală pentru

un trăgător de elită. Se înțelege că trăgătorul trebuia să găsească mai întîi un loc de unde să poată observa nestingherit tot ce se petrece în fața Palatului. Un astfel de loc îl reprezenta imobilul cu numărul 86 de pe strada Faubourg-Saint-Honoré. Dintr-o fereastră a acestei case, situată la primul etaj, intrarea la Palatul Elysée reprezenta un cîmp ideal de observație. Generalul, o țintă nu mai puțin ideală.

Stînd în picioare în acest loc, generalul nu avea cum scăpa de glontele pornit dintr-o pușcă cu lunetă al cărei trăgaci ar fi fost acționat de mîna unui bun sau foarte bun ochitor. Aceasta a fost socoteala pe care și-au făcut-o atentatorii.

Subsolul imobilului de pe Faubourg-Saint-Honoré era ocupat de un anticariat care funcționează și astăzi. La primul etaj, ocupa un pictor bătrîn.

În ziua de 22 mai, între orele opt și nouă seara, unul dintre membrii brigăzii speciale trebuia să intre în mod discret în imobil, să sune la ușa locuinței pictorului și să-l facă inofensiv. În următorul sfert de ceas, trebuiau să vină și alți membri ai brigăzii, aducînd cu ei arma antitanc mobilă, muniții și pușca cu lunetă. Atentatul urma să aibă loc a doua zi, dimineața.

Acest plan avea două variante. Prima dintre ele urma să se aplice în cazul în care pușca era prevăzută cu atenuator de zgomot. Locul de unde trebuia să se tragă nu era prea sigur, iar în vacarmul care urma să se declanșeze, nu exista garanția că toți membrii grupului de șoc ar fi reușit să se facă nevăzuți.

Cea de a doua variantă era prevăzută pentru cazul că atenuatorul de zgomote ar fi incomodat luarea liniei de ochire. În această situație, în cazul în care împușcăturile i-ar fi trădat, fără discuție, pe atentatori, unul dintre membrii brigăzii trebuia să arunce pe fereastră două grenade. Una în curte, alta în cadrul porții prin care se intra în curte. Exploziile vor produce un haos de nedescris, timp în care atentatorii se vor putea face nevăzuți. Modul concret de realizare a atentatului urma să fie stabilit în funcție de condițiile existente la fața locului, cu puțin timp înaintea declanșării atacului.

Teroriștii mai aveau în rezervă încă o posibilitate. Ea urma să fie pusă în aplicare în cazul în care, dintr-un motiv sau altul, accesul în locuința pictorului ar fi fost imposibil, sau dacă generalul de Gaulle nu-l va întîmpina pe președintele Mauritaniei la intrarea în palat. În acest caz soluția era următoarea: asasinii trebuiau să închirieze o cameră la hotelul „Bristol", situat la colțul străzii Beauveau. Era suficient de găsit un loc potrivit în balconul camerei, la etajul al șaselea, și apoi să se aștepte în liniște pînă cînd generalul și înaltul său oaspete se vor arăta în Piața „Etoile", pentru a depune o coroană la Mormîntul Eroului

Necunoscut. Asupra preşedintelui francez urma să se tragă fie cu o armă antitanc portabilă, fie cu o mitralieră...

6. Vom lupta împotriva lui pînă la moarte!

La cîteva zile după eşuarea acestui plan, serviciul de propagandă al OSA a răspîndit cantităţi mari de documente în care era scris: **„Unii vorbesc despre o conciliere naţională. Noi sîntem primii care dorim acest lucru. Se înţelege însă că vom putea ajunge la această conciliere numai după moartea omului a cărui nebunie tragică, ale cărui trufie şi încăpăţînare prostească constituie cauza principală a dramei pe care o trăim. Noi vom lupta împotriva lui pînă la moarte..."**

Nu numai oamenii politici, dar şi oamenii simpli de pe stradă au înţeles că aceste documente marcau înrăutăţirea relaţiilor dintre grupările OAS din Algeria şi cele din Franţa. Comandoul care urma să realizeze atentatul venise — după cum am văzut — din Algeria, dar el nu trebuia să intre în legătură cu nici unul dintre reprezentanţii OAS din Franţa. Întregul arsenal care urma să fie folosit la realizarea atentatului a fost adus, de asemenea, din Algeria, în timp ce mult mai logic, mai simplu şi mai sigur ar fi fost ca el să fie luat din dotarea unităţilor OAS de pe teritoriul Franţei.

Dar, oare n-ar fi fost mai înţelept — ne întrebăm, pornind de la premisa falsă că am îmbrăţişa ideea atentatului împotriva eroului Rezistenţei franceze — ca înşişi membrii comandoului să fi fost recrutaţi dintre agenţii OAS cu sediul în Franţa?

La 25 mai 1962 comisariatul poliţiei pariziene primi următorul comunicat, transmis din Barcelona de Benoise, agentul pe care poliţia franceză reuşise să-l infiltreze în rîndurile agenţilor OAS: **„La Paris şi în provincie acţionează mai multe grupuri. Eu fac parte dintr-un grup care va fi trimis de la graniţa franco-vest-germană, întrucît se presupune că preşedintele se va deplasa în departamentele din estul Franţei"**

În comunicarea lui Benoise, data şi itinerarul vizitei preşedintelui erau anunţate cu exactitate!

7. Cursa contra cronometru

Pînă la proclamarea independenţei Algeriei mai rămăsese o lună de zile. Teroriştii din OAS îşi imaginau că va fi suficientă eliminarea fizică a generalului pentru ca independenţa Algeriei să rămînă ceva de domeniul fanteziei. Dacă de Gaulle va muri, puterea va fi luată în Algeria de OAS! aşa au gîndit conducătorii acestei mişcări teroriste.

În rîndurile OAS domnea o atmosferă de pregătiri febrile. Membrii înfocaţi ai OAS sau simpli ei simpatizanţi erau de părere că „aducerea la tăcere a lui Charles cel Mare" ar însemna o întărire puternică a prestigiului OAS şi o opţiune serioasă în vederea preluării puterii...

La 10 iunie 1962, Benoise este trimis în sudul Franţei. Era tocmai momentul potrivit pentru o astfel de acţiune, întrucît generalul de Gaulle urma să-şi înceapă vizita în această zonă în ziua de 14 iunie. Benoise dispunea de dovezi conform cărora, pe traseul pe care trebuia să se deplaseze generalul în departamentele Haute-Saône, Jura şi Doubs, se aflau cîţiva terorişti deloc de nebăgat în seamă. În regiunea respectivă se formaseră deja două grupări de terorişti, care se bazau pe ajutorul masiv al grupului OAS din departamentul Vosges. Primul grup era condus de locotenentul Colin, nume conspirativ, desigur. Celălalt grup se găsea sub comanda unuia dintre participanţii la primul atentat, un librar căutat acum de poliţie. Potrivit datelor de care dispunea Benoise, cele două grupuri aveau un efectiv de 21 indivizi, înarmaţi cu mitraliere americane şi grenade.

Atentatul urma să fie realizat în localitatea Vesoul.

Inspectorul de poliţie Jaques Delarue s-a mutat la Vesoul, trăgînd la Comisariatul local de poliţie. În ziua de 13 iunie, el avu cîteva convorbiri telefonice cu Benoise. Acesta, care îndeplinea o misiune foarte riscantă, l-a avertizat pe inspector despre gravitatea situaţiei.

— Există două planuri ale atentatului la Vesoul, domnule inspector. Convoiul va trece prin localitate cu trenul, nu-i aşa?

— Exact.

— Vor să mineze linia...

— Şi cum vor face?

— Nu am idee. Cred că momentul cel mai dificil va fi în timpul cînd generalul va rosti cuvîntarea. Va vorbi, nu-i aşa?

— Nu ştiu, bănuiesc că da.

— Vor să folosească cîinii...

— Cuuuuum?

— Ai auzit bine, şefule. Cîinilor li se va pune încărcătură explozivă în jurul corpului, iar aceştia vor fi ghidaţi prin mulţime pînă lîngă tribună. După aceea, cu ajutorul unor emiţătoare speciale, vor detona explozibilul de la distanţă...

— Ai reuşit să-l identifici pe locotenentul Colin?

— Nu, dar urmăresc asta cu cea mai mare urgenţă. Cel mai tare mă tem însă că atentatorii au posibilitatea să intercepteze convorbirile radio ale poliţiei...

În situaţia nou creată, inspectorului Jaques Delarue nu i-a rămas altceva de făcut decît să renunţe la transmiterea prin radio a comunicărilor şi să folosească telefonul. Jandarmii însă, care în ziua următoare trebuiau să supravegheze şoseaua, vor folosi în mod sigur

aparatele **Talkie-walkie**, ei neavînd telefoane la dispoziţie!!

În seara aceleiaşi zile, inspectorul Jaques Delarue inspectă, împreună cu colegul său din Vesoul, locul în care generalul de Gaulle urma să fie invitat de gazde pentru a se adresa miilor de oameni veniţi să-l întîmpine. Riscul trebuia redus la maximum. Tribuna oferea generalului condiţii optime de securitate, fiind foarte bine mascat de frunzele copacilor. Inspectară apoi trecerea de cale ferată la care, după cum se spunea, nu s-au mai efectuat lucrări de multă vreme. În apropierea trecerii a fost plantată o patrulă.

Problema cea mai neliniştitoare pentru inspectorul Delarue o constituia posibilitatea ca atentatorii să folosească cîinii în acţiunea lor. Chiar dacă lucrul i se părea puţin probabil şi posibil de realizat...

Folosirea cîinilor în realizarea unor acţiuni de contrabandă nu constituia o noutate pentru inspectorul Delarue. La graniţa dintre Franţa şi Belgia, de exemplu, cîinii erau folosiţi pentru trecerea, dintr-o parte în cealaltă, de tutun, ţigări, precum şi multe alte obiecte de contrabandă. Operaţiunea era cît se poate de simplă: cîinii erau strînşi la mijloc cu o curea din piele de oaie vopsită, care se încingea sub burtă, şi care era foarte greu de observat. În locul în care aceasta se încheia era prinsă marfa de contrabandă. Unii cîini de rasă erau capabili să transporte pînă la 20 kg! Cîinele era dus pînă la apropierea frontierei belgiene, de unde, lăsat liber, o zbughea direct către stăpînul lui, aflat pe teritoriul celuilalt stat.

Se înţelege că plasarea sub burta cîinelui a unei încărcături explozive, capabilă a fi detonată de la distanţă prin radio, nu reprezenta o operaţiune prea dificilă pentru experimentaţii tehnicieni ai OAS. Iar dacă se întîmpla ca animalul să fie antrenat a primi ordine prin ultrasunete, pe care urechea omului nu le poate percepe, se înţelege că ar fi fost foarte simplu ca un agent să-şi aleagă un loc foarte aproape de tribună, de unde să emită astfel de semnale!

Pe la miezul nopţii de 13 spre 14 iunie, Benoise sună din nou. El îi comunică lui Jaques Delarue locul unde putea fi găsit Colin. Acesta trăia la Nancy şi răspundea de activitatea OAS din Alsacia şi Lorena. Se dădea drept librar şi avea acte false. În perioada respectivă el locuia într-un mic orăşel din Luxemburg şi era şeful întregii reţele teroriste însărcinată cu realizarea atentatului împotriva lui de Gaulle.

Benoise — extraordinar simţ de orientare şi prezenţă de spirit avea acest Benoise! — comunică şi numărul de înmatriculare al maşinii cu care Colin circula în Franţa, precum şi numele bărbatului care-l trecuse peste graniţă. Acesta era directorul filialei unei bănci franceze cu sediul în Luxemburg.

Miezul nopţii trecuse de mult cînd Jaques Delarue îl sună pe comandantul poliţiei din Nancy, căruia îi ordonă scurt: mîine dimineaţă, cel tîrziu la ora şase, locotenentul Colin să fie arestat iar locuinţa să-i fie percheziţionată, întrucît în locuinţa lui se găseşte o listă a tuturor membrilor reţelei!

O oră mai tîrziu între comandantul poliţiei din Nancy, care sunase, şi inspectorul Jaques Delarue avu loc următorul dialog:

— Colin a fost găsit, percheziţia nu a fost însă încununată de succes.

— Ce specialitate are?

— Electronist.

La auzul acestui cuvînt, inspectorul rămase stană de piatră.

— Electronist..., bîigui el. Şi aţi căutat peste tot?

— Se-nţelege că peste tot, inspectore! răspunse comandantul.

— Dar în maşină aţi căutat?

— În maşină nu-i nimic.

— Aţi căutat în scaune şi sub ele?

— Nu.

— Atunci căutaţi, dar bine. În toată maşina. Aştept lîngă telefon.

O jumătate de ceas mai tîrziu, şeful poliţiei din Nancy chemă din nou.

— Am găsit în scaun cîţiva metri de şnur pentru fitil şi o listă completă a reţelei al cărei şef este Colin. Pe listă figurează mai multe persoane, dintre care cele mai importante sînt: locţiitorul de primar al unui orăşel din apropiere, ofiţeri, diferiţi cetăţeni. Nu ştiu ce va spune procuratura despre toate astea...

— Atrageţi atenţia celor de la procuratură că trebuie să acţioneze cu maximum de urgenţă pentru a zădărnici atentatul. În caz contrar, vor sări în aer mulţi oameni. Trebuie arestaţi de urgenţă toţi cei trecuţi pe listă. Declanşaţi alarma şi faceţi tărăboi mare pentru ca cei care nu vor putea fi arestaţi să se ascundă! E tot ce putem face acum! Îi vom găsi mai tîrziu! Avionul prezidenţial trebuie să aterizeze între orele 14,00 şi 15,00. Acum este 8,30!

8.
În sfîrşit, este eliminat şi ultimul pericol!

14 iunie 1962, după-amiază.

La radio tocmai se transmitea reportajul de la faţa locului al aterizării aeronavei prezidenţiale şi apoi al trecerii coloanei prin oraş. Generalul era însoţit de trei dintre membrii guvernului francez, printre care şi Roger Frey, ministrul de interne. În momentul în care coloana pătrunsese în oraş, inspectorul Delarue primi comunicarea unui jandarm, potrivit căreia un „Peugeot 404" de culoare verde dădea tîrcoale coloanei.

Ce era de făcut?

Patrulele mobile şi fixe ale poliţiei primiră ordin să urmărească maşina verde. Între timp coloana ajunse în piaţa centrală a aşezării. Generalul şi suita urcară la tribună. În toată această perioadă, inspectorul Delarue rămase

la sediul poliției locale, singurul loc unde se puteau strînge toate informațiile și de unde puteau fi date ordinele operative.

Charles de Gaulle refuzase cea mai mică schimbare în programul vizitei, precum și suplimentarea măsurilor de securitate. Contrar sfatului șefului gărzii personale, după terminarea discursului, generalul a coborît de la tribună, a trecut printre membrii gărzii personale și s-a oprit în mijlocul mulțimii pentru a strînge o parte din mîinile entuziaștilor veniți să-l vadă și să-l asculte pe eroul Rezistenței franceze.

Cînd ziua era pe sfîrșite, generalul s-a oprit la prefectura orașului pentru a primi notabilitățile și pentru a lua masa. De asemenea, pentru a se odihni.

A doua zi, generalul era zîmbitor și foarte calm. Dealtfel, pericolele din ziua precedentă constituiseră motiv de îngrijorare numai pentru inspectorul Delarue și oamenii din subordine. Și pentru cei din garda personală a președintelui francez, bineînțeles.

După ce inspectorul Delarue îl informă pe ministrul Frey despre evenimentele din ultimele ore, acesta îl întrebă:

— Credeți că în departamentul Haute-Saône îl mai poate amenința ceva pe președinte?

Singurul pericol l-ar fi putut constitui minarea căii ferate, dar a „pipăi" întregul traseu de fier cu detectorul de mine nu ar fi avut nici un sens. Pentru a preveni orice posibilitate de atentat, inspectorul Delarue a luat de unul singur hotărîrea salutară de a schimba traseul inițial al generalului, eliminînd din el porțiunea pasajului denivelat.

Replica ministrului față de această măsură nu s-a lăsat prea mult așteptată:

— Generalul n-o să fie de acord cu schimbarea traseului. Parcă îl și aud zicînd: „Domnule ministru, eu îmi fac în mod conștiincios datoria. Faceți-vi-o și dv. la fel!"

Ministrul nu greșise prea mult. Generalul a respins ideea schimbării traseului:

— Ar fi o greșeală gravă să nu trecem printr-un oraș sau printr-un sat în care oamenii ne așteaptă..., a fost replica generalului.

În această situație, inspectorul Delarue a propus o schimbare cu totul neesențială în program: evitarea trecerii peste pasajul denivelat, apoi revenirea la traseul inițial. Se-nțelege că generalul nu trebuia să afle nimic despre această schimbare!

— V-ați gîndit foarte bine, zise ministrul Frey. O să mă mai gîndesc și eu la această propunere. Dacă generalul va afla, va fi însă vai și amar de noi!

Spre norocul lor, generalul nu a avut timp să descopere schimbarea. Și cu aceasta a fost înlăturat și ultimul pericol legat de realizarea unui atentat împotriva președintelui de Gaulle cu ocazia vizitei sale în departamentele respective.

Cu toate astea, mult timp după aceea inspectorul Delarue a fost obsedat de ideea că atentatorii ar fi putut folosi cîinii pentru realizarea acțiunii lor teroriste. Aceasta cu atît mai mult cu cît, la puțin timp după aceea, percheziționînd unul din sediile căpeteniilor OAS, a dat peste niște acte dovedind intenția acestora de a cumpăra cîini speciali. La un moment dat, tot căutînd prin hîrtii, inspectorul a încremenit: una dintre hîrtii cuprindea numele și adresa unui respectat comerciant din Luxemburg, specialist în dresarea cîinilor pentru a răspunde comenzilor prin ultrasunete!

9. Să revenim la oile noastre...

După încercările nereușite de a pune la cale un atentat împotriva generalului la Vesoul, Service de la Securité Presidentiel a înăsprit măsurile de securitate, cu toate că generalul interzisese categoric ca mașina lui să fie însoțită de alte mașini sau motociclete, iar în mașina cu care călătorea nu avea voie să se afle, în afară de el, decît șoferul! Cu mare greutate și numai după lungi insistențe, de Gaulle a acceptat ca întregul drum de la Elysée la Colombey să nu fie făcut numai cu mașina. Soluția a fost următoarea: de la Elysée, reședința familiei de Gaulle, de fapt de la aeroportul din Villacoubley, pînă la Saint Dizier, „drumul" urma să fie făcut cu avionul și numai restul de 30 km rămași pînă la reședința familiei, la Colombey, cu mașina.

În afară de aceasta, oamenii din garda personală au luat și alte măsuri, de natură a-i induce în eroare pe eventualii atentatori. Astfel: mașina poliției era mascată pentru a semăna cu una tip sport și avea număr de înmatriculare străin; a fost găsită o dublură pentru general, cu scopul de a crea intenționat piste false; orarul deplasărilor generalului și planul străzilor pe care urma să se „miște" erau ținute în cel mai strict secret pînă în ultimele clipe. În plus, au fost luate măsuri riguroase de natură medicală pentru a se interveni operativ și eficient în caz de nevoie. Astfel, toate

spitalele de pe traseul deplasărilor erau obligate să aibă rezerve suficiente de plasmă şi sînge pentru transfuzii.

Legat de aceasta, ziarele londoneze „Sunday Times" şi „Weekly Review" semnalau, la timpul respectiv, următorul episod: cu ocazia unei vizite pe care de Gaulle i-a făcut-o în anul 1962 lui MacMillan, primul ministru al Marii Britanii, la reşedinţa acestuia de la Birch Grove, doi agenţi secreţi au dat bucătăresei lui MacMillann, scoţiană de origine, pentru a „pune la rece", două flacoane cu sînge avînd aceeaşi grupă cu a generalului. Cei doi agenţi au fost scoşi pur şi simplu din sărite de refuzul categoric al bucătăresei de a da curs rugăminţii lor.

În Franţa, nimeni nu ar fi refuzat o asemenea cerere...

10. Culcat, generale!

Se înţelege că atentatorii nu aveau idee de toate aceste măsuri. Ei îşi vedeau mai departe, în linişte, de planurile lor, prin care urmăreau lichidarea generalului.

Ziua de 31 august 1962 fusese aleasă de atentatori pentru realizarea unui astfel de atentat...

La orele 19,45 generalul de Gaulle părăsea pe o ieşire laterală Palatul Elysée, într-un „Citroen" de culoare neagră. Maşina se înscrise pe o arteră ducînd spre Sud. Înăuntru, împreună cu generalul şi soţia lui, se mai aflau colonelul Allain de Boisseau, ginerele generalului, şi securistul Henri Marrau, şoferul personal al şefului statului francez.

Plecară destul de tîrziu, de aceea Marrau insista cam mult pe accelerator...

La periferia orăşelului Petit-Clamart, pe Route Nationale 306, cortegiul prezidenţial era „aşteptat" de locotenent-colonelul Jean-Marie Bastien-Thiry, împreună cu un grup de 14 terorişti, toţi agenţi ai OAS. Întîrzierea maşinii prezidenţiale le crea probleme. Se întunecase şi le era foarte clar că, în aceste condiţii, va fi mult mai greu să lovească o maşină care se deplasează în mare viteză...

Bastien-Thiry era absolvent al lui École Polytechnique. La Paris lucrase în cadrul Ministerului Forţelor Aeriene, unde obţinuse gradul de locotenent-colonel. Era căsătorit, avea trei copii, iar în anul 1961 a fost distins cu Crucea de Cavaler al Legiunii de Onoare, generalul de Gaulle fiind cel care i-a prins decoraţia pe piept!!

Acum el aprecia că poziţia lui de Gaulle faţă de Algeria reprezenta o trădare a intereselor Franţei, din care cauză el se întorsese împotriva idolului său de mai ieri, trecînd vehement de cealaltă parte a baricadei. Thiry era convins că, prin politica sa, de Gaulle ameninţa viitorul Franţei. Şi mai avea el o convingere: în cazul în care atentatul nu va reuşi, iar el va fi prins şi condamnat la moarte, generalul nu-l va trimite în faţa plutonului de execuţie!

Dar să revenim la atentat. Ce s-a întîmplat mai departe?

Bastien-Thiry îşi concepuse planul după regulile militare clasice. Postase două maşini astfel încît ele să prindă „Citroenul" prezidenţial într-un foc concentrat. În prima maşină se aflau şoferul şi patru ţintaşi de elită, cu automatele gata de tragere. Rostul lor era de a tăia drumul maşinii preşedintelui cu un baraj de foc. Teroriştii din cea de a doua maşină urmau să izoleze maşina lui de Gaulle de celelalte şi să-l împuşte pe general.

Bastien-Thiry aştepta într-o staţie de autobuz venirea „Citroenului", semnalul de declanşare a atacului dîndu-l prin agitarea unui ziar deasupra capului. Din cauza întunericului care se lăsase, semnalul a fost recepţionat foarte tîrziu de ceilalţi terorişti...

Prima maşină deschise focul cu întîrziere, adică atunci cînd maşina preşedintelui se afla la o distanţă de cca 45 metri. În momentul acela, „Citroenul" avea peste o sută la oră, fiind o ţintă dificilă, dacă nu cumva chiar imposibil de lovit. Cea de a doua maşină n-a mai putut interveni pentru că între ea şi „Citroen" s-au interpus două motociclete şi o maşină ale poliţiei.

Rafalele teroriştilor din prima maşină au atins unul dintre cauciucurile „Citroenului".

— Viteză! Viteză! strigă de Boisseau şoferului. Apoi: Culcat, generale! şi-l trase pe socrul său cît putu de repede.

Marrau strînse puternic volanul, reuşi să menţină maşina în poziţie normală şi împinse pedala de acceleraţie pînă la refuz.

Prima maşină OAS continua să urmărească maşina prezidenţială, teroriştii continuînd să tragă. Marrau reuşi să stăpînească însă perfect maşina şi să dispară în întuneric pînă la aeroportul din Villacoubley. Ajuns aici, generalul coborî din maşină şi se urcă în avion cu o întîrziere de cincisprezece minute faţă de program.

Poliţiştii veniţi la Petit-Clamart au constatat că nu rămăsese nici urmă de agenţii OAS. Cîţiva kilometri mai departe, în faţa barului „Covorul verde", poliţiştii au dat peste o maşină în care se găseau două arme automate, cinci ziare, grenade cu fosfor, două bombe fumigene şi cîteva kilograme de exploziv. Nici un semn care să-i ajute a prinde cea mai mică urmă a atentatorilor. Toate încercările poliţiei de a-i găsi au rămas fără rezultat.

Întîmplarea a venit însă în ajutorul poliţiei.

O patrulă a poliţiei opri la punctul de control de lîngă Valance un „Daufin" în care se aflau patru indivizi. Percheziţia a scos la iveală faptul că unul dintre ei nu avea nici un fel de acte. Ceva mai tîrziu, poliţia a reuşit să descopere că unul dintre ei era urmărit pentru o evadare din închisoare. Drept urmare, el a fost predat Secţiei de criminalistică a poliţiei din Lyon pentru cercetări.

Insul se numea Pierre Magade.

La un moment dat, la întrebarea provocatoare a unuia dintre poliţişti: „dar despre Petit-Clamart ce ne puteţi spune?", Magade, care îşi închipuia că poliţia dispunea de date despre participarea lui la atentat, a răspuns: „O.K., ce vreţi să ştiţi?"

Şi cum poliţia dorea să afle cît mai multe, Magade a spus tot ce ştia. Şi ştia nişte lucruri!

Pe baza depoziţiilor lui Magade, poliţia a reuşit să prindă, pe parcursul a numai 48 de ore, întregul grup de terorişti, cu excepţia lui Watin, trăgătorul de elită al teroriştilor, care reuşise să lovească de zece ori „Citroenul" prezidenţial!

11. De Gaulle mă poate ierta, eu pe el în veci...

Procesul a început în ianuarie 1963, participanţii la atentat fiind pasibili cu închisoare pe termene lungi. Poate chiar de sentinţa capitală. Numai că, în timp ce procesul se urnea greoi, poliţia a descoperit că se punea la cale un nou atentat împotriva generalului.

De Gaulle urma să fie asasinat în ziua de 15 februarie, cu ocazia vizitei oficiale pe care acesta o făcea la Academia Militară din Paris. Planul prevedea uciderea generalului de către un „oasist" în timp ce acesta intra în marele amfiteatru al Academiei.

Cel care urma să realizeze atentatul era, se-nţelege, singurul complotist rămas în libertate după Petit-Clamart, adică Georges Watin...

Atentatul a fost însă dejucat, Watin rămînînd din nou în libertate.

Aflînd despre tentativa de atentat, generalul de Gaulle a declarat: „ar fi cazul să se termine odată cu atentatele astea prosteşti!" El a mai declarat că toţi atentatorii vor trebui judecaţi şi condamnaţi exemplar.

Atentatul fusese condus din umbră de colonelul Argoud, un strateg remarcabil, fost coleg la École Polytechnique cu Bastien-Thiry. La vremea lui, fusese cel mai tînăr ofiţer din armata franceză. Ajuns de cealaltă parte a baricadei, el devine adversarul cel mai de temut al lui de Gaulle.

Conform datelor obţinute de poliţia franceză, Argoud îşi avea sediul la München. Poliţia franceză a înţeles cît de periculos devenise strategul OAS, de aceea a optat pentru o soluţie excepţională: răpirea, de la München, a lui Argoud!!

Un comando special francez a reuşit răpirea în februarie 1963.

Cînd Argoud a fost adus la Paris, toţi participanţii la operaţiunea Petit-Clamart se aflau deja în faţa instanţei. Aici, depoziţia lui Bastien-Thiry despre motivele care l-au determinat să pună la cale asasinarea generalului Charles de Gaulle nu mai lăsa nici un dubiu asupra sentinţei pe care tribunalul urma să o pronunţe.

La 4 martie, Tribunalul Militar Suprem a pronunţat sentinţa: Bastien-Thiry a fost condamnat la moarte împreună cu alţi doi terorişti. Tot cu pedeapsa capitală au mai fost condamnaţi încă trei terorişti, aflaţi în libertate, printre care şi Watin!

Contrar aşteptărilor „eroului", de Gaulle a respins cererea de graţiere a lui Bastien-Thiry, lucru pe care nu l-a făcut cu alţi doi dintre terorişti.

La 11 martie 1963, la orele şase şi jumătate dimineaţa, Bastien-Thiry a fost adus în faţa plutonului de execuţie. O salvă scurtă şi inima periculosului adversar al generalului a încetat să mai bată. Au răsunat tobele, apoi plutonul de execuţie a prezentat onorul celui executat!

Comportarea lui Argoud în faţa tribunalului a semănat foarte mult cu un spectacol de operetă. Timp de trei zile, el a refuzat, la îndemnul avocaţilor săi, să vorbească. Cînd, în cele din urmă, a catadicsit să deschidă gura, a început să pună întrebări: „De ce am fost răpit ilegal din Republica Federală? Cum poate fi judecat la Paris un cetăţean care a făcut rău — dacă a făcut? — în Germania Federală?"

Cu toate văicărelile lui, Argoud a fost condamnat la închisoare pe viaţă.

•

Pînă la sfîrşitul vieţii lui de Gaulle, fapt petrecut în anul 1970, majoritatea participanţilor la aceste atentate au fost graţiaţi, cu excepţia căpeteniilor OAS.

Greu de spus dacă anii de temniţă i-au făcut pe aceştia să se căiască, sau la ieşirea din închisoare au rămas cu toţii fideli lui Jo Ortiz: „De Gaulle mă poate ierta, eu pe el în veci!"

NICOLAE NICOARĂ

Nevorbitul aer

vulturul mi-a spus
ai grijă de tine
eu ţi-am făcut rana
unde anume
nu ştiu nici eu prea bine

ai grijă
du-o departe şi mai departe
răneşte-o de o altă rană
poate nemuritoare
şi doldora de diamante

eu am gheare şi plisc
şi aripi rotitoare
multe le pot
altele nu
eu ţi-am făcut rana
tu m-ai mîncat de tot

vulturul mi-a mai spus
dar ce mi-a mai spus
pierdutu-s-a deodată cu el
în spaţiul acela
care pentru cuvinte nu are
aer de fel

Izvor de fîntînă

ştiu întunericul şi buimăceala
noroiul rădăcina
din care se alege timpul
strecurat
cu o lentoare ucigaşă

piatra mă-nlănţuie
lemnul şi fierul mă străbat
prin măduva golită
un fel de fluier
necercetat de nici-o gingaşă
spărtură
la care nimeni
decît însumi am cîntat

ajunge oare
să fii apa
la buza celui
însetat

GRIGORE HAGIU

Noapte albă, noapte albastră

Noapte albă, noapte albastră,
Nu-mi murmură nimeni la fereastră,
Nimeni în uşă nu-mi bate,
Gîndul mă poartă departe, departe.

La rădăcina luminii există un sat,
Există o casă, există o mamă —
Toate depărtările m-au strigat,
Toate amintirile mă cheamă.

Nu pot de-aici să mă duc,
Bulbi luminoşi veghez să se prindă;
Împreună cu cărţile mele colind
Cea mai frumoasă şi tristă colindă.

Voi sosi cînd merii rîd pe plai
Şi fîntînile îşi pierd privirea-n cer;
Plai al meu, tot harul tu mi-l dai,
Ţi-s dator mereu şi îţi mai cer.

Vin la tine să mă vindec iar,
Să mă încălzesc la focul tău curat;
Iartă-l, deci, pe veşnicul hoinar,
A cules pe unde a trecut şi-a semănat.

PETRE GOT

Nelinişti

Tîrziu apoi,
Cînd din calde palme,
Ai crescut şi tu o floare,
De blîndă lumină,
Noi vijelii din nou se iscă,
Ce-o smulg şi-o doboară,
Năpustindu-se,
O răsucesc,
O înclină,
O smulg din sînge,
O duc,
Peste ponoare,
Pînă ce albă,
Tot mai singură,
Tremură şi moare.

MIHAI MOŞANDREI

EUGEN TEODORU

INTERCEPȚIE LA MIEZUL NOPȚII

Neplăcută este senzația cînd te învinge oboseala, cînd ți se închid pleoapele și te asaltează somnul. Ți se umbrește încet judecata, ca o curte de unde a fugit soarele și, oricît ai vrea să te dezmeticești ți-e imposibil.

Recurgi la odihnă, un ceas, două, ca, pe urmă, să judeci limpede. Soluția va ieși mai lesne la suprafață, și-ți va da satisfacții mai mari. Locotenentul se îndemna singur. Hai, pune capul pe brațul rotund al sofalei de piele. Lungește-te cît ești de mare; chiar dacă nu încapi, pînă la urmă o să-ți găsești o poziție cît de cît comodă, ca să te relaxezi. Nu-ți fă probleme, oricine ar intra; colegi sau șefi, nu te vor condamna. E noapte, știu ei că ai alergat ca un cal de curse să-l prinzi pe Done Vicu, căruia nu i-ai dat de urmă prin tot orașul acesta, înecat de cîteva zile în ceață.

Am înțeles. Vrei să-ți iei paltonul din cuierul pom, altă piesă de muzeu, rămasă din timpuri imemoriale, să-ți acoperi genunchii, fiindcă a început să se răcească în cameră, de îndată ce caloriferul s-a închis.

Poate că ar fi mai nimerit să te acoperi cu paltonul, decît să-l tragi pe mîneci. Completează micul confort chiar cu stingerea luminii de pe birou. Întunericul ți-ar facilita imediat trecerea în lumea visului. Ai crezut, în sinea ta, că becul lămpii de metal are efecte hipnotice, dar te-ai înșelat. Ia fii puțin atent. Nu ți se pare că lumina distribuită difuz pe suprafața lucioasă a biroului mai seamănă și cu cea a unui reflector? Și, iată, revezi-ți, sub acest reflector, alergătura din ceasurile istovitoare. Ți se arată, printre altele, camera lui Done, părăsită de cîtva timp, pe strada Cristofor Columb nr. 45, o vizuină de borfaș, rece și dezordonată. Murdărie peste tot; cearșafuri nespălate de luni de zile. Cu ordinul de percheziție în buzunar, te-ai învîrtit degeaba prin încăpere. La ieșire, te-a întîmpinat nelipsita babă din vecini, cu ochi apoși, care te-a informat că nu l-a mai zărit de vreo două săptămîni și că nici înainte nu se prea omora să vină pe acasă. Doar cînd se îmbăta, de nu mai știa cum îl cheamă și nu-l primeau ibovnicele, trăgea la cameră și sforăia de se auzea pînă la dînsa. Sporovăiala bătrînei amenința să capete proporții. Ai întrebat-o atunci, spre a-i curma avîntul, dacă-și amintește numele vreuneia din iubite. Ți-a oferit, fără a clipi, prenumele ultimei favorite: Georgeta, drăgălașa debarasoare de la barul marinarilor, fetișcană cu mare succes în lumea portului. Ai dat o fugă pînă acolo și ai găsit-o în localul aproape gol, ca întotdeauna înainte de prînz, făcînd ochi dulci și discutînd, „de la distanța de două mese", cu un marinar grec, aprins la față de băutură și dornic de o atitudine mai conciliantă din partea fetei, prea sceptică, totuși, în privința matrozilor veniți din largul lumii, darnici numai în promisiuni...

...Fără a fi observat, locotenentul Oancea se strecură ușor în spatele clientului străin, făcu semn discret Georgetei, iar ea îl ajunse din urmă, puțin mai tîrziu, într-un colț umbros, unde începură să discute în șoaptă despre cunoștința lor comună: Vicu Done. Pe cît de surprinsă, pe atît de derutată, ea tăgădui net că l-ar mai fi văzut în ultima vreme, sau că ar fi dorit să-l mai întîlnească.

— Bine, domnișoară, vă înțeleg, desigur, și vă ascult. Deci, mai departe...

— Ce să am eu cu un vagabond ca ăsta, tovarășe?! N-am încasat destulă bătaie, pentru el, de la fostul meu bărbat și de la taică-meu? N-am văzut stele verzi de atîtea ori? Mi-a fost de ajuns! Asta-i! Și respiră adînc, încredințată de tonul convingător al destăinuirii.

— Așa, așa. Mare lucru să scape omul de o pacoste.

Obrazul ei se înroșise mai ceva decît al marinarului beat din local. Pledoaria Georgetei, debitată la iuțeală, ca într-un galop forțat, menținu bănuielile tînărului locotenent și, cum nu se putu abține să comenteze aspectul încălțămintei, fiindcă bătea la ochi, i-o spuse direct.

— Semn bun, Georgeto, porți lucruri frumoase.

— De unde știți?

— Păi, nu se vede? Pantofi de lac la serviciu. La mare ținută, la mare gomă...

— Lăsați-o naibii, vă legați așa ca și cînd...

— Totuși, să lăsăm gluma, îmi face impresia că te cam strîng, nu? Și modelul arată cam bătrînesc. Zău. Toc cui, bot ascuțit. Lucru învechit. De unde i-ai obținut? Locotenentul n-o slăbi cu întrebările și o scrută cu privirea. I-ai cumpărat de la solduri, sau i-ai primit cadou? Fii sinceră?

— De nicăieri, izbucni Georgeta, exasperată de insistențele locotenentului asupra acestui amănunt.

— Aha, se mai întîmplă minuni și în secolul ăsta, nu-i așa? Te pomenești că ți-au picat, tam-nisam, din senin. Da' ce mă amestec eu? Parcă n-aș știi că pe o fetiță cuminte o răsplătesc îngerii din ceruri pentru discreția de care dă dovadă în privința semenilor.

— Nu știu la ce vă referiți?!

— Te faci că nu pricepi... Măcar să fi avut răbdare să-i încalți cu vreo ocazie; de pildă, atunci cînd mergi joia la dans.

— ...

— Condurii ăștia, continuă ofițerul, se asortează, vreau să zic au rostul lor, la toaleta de seară.

— Nu-i adevărat, replică Georgeta crispată.

— Crede-mă! Vrei să-ți dau cuvîntul meu?! adăugă Oancea cu oarecare ironie.

Fata înghiți în sec, iar ochii ei trecură de la nedumerire la spaimă, fără să și-o mai poată ascunde.

— Nu te supăra, dar și bluza cu volănașe e croită pentru altă ocazie. Prea-i vaporoasă dantela, nu-i păcat s-o mototolești sub braț?... Și-apoi, fii sigură, ajustată, ți s-ar fi potrivit mai bine la primăvară.

— Mai vreți ceva de la mine? gemu debarasoarea, încercînd, printr-o mișcare neîndemînatecă, să-și vîre mînecile bluzei de mătase albă sub cele albastre ale halatului de serviciu, ici-colo pătat. Totodată, făcu un pas înapoi, ca să nu se mai observe și alte detalii vestimentare; locotenentul însă nu se grăbi. Îi acordă un moment de răgaz. Privind-o cu luare aminte, îi studia curios fizionomia care, în acele clipe, trecea printr-o succesiune de schimbări involuntare.

— N-am nimic cu el, vă jur pe ce-i mai sfînt. Întrebați oriunde, și-acasă la mine, să vă convingeți că nu ne-am mai întîlnit din octombrie...

În pofida afirmației, pleoapele fetei tremurau, umerii la fel, pînă și tocurile metalice parcă țăcăneau pe mozaic.

Locotenentul Oancea nu plecă de lîngă ea înainte de a-și aprinde o țigară, cerîndu-i, bineînțeles, un foc. Ea căută precipitată cutia de chibrituri în buzunarul șorțului. După ce o găsi, nu reuși s-o scoată dintr-o singură mișcare și, încercînd, fără rezultat, s-o deschidă, se trădă că nu-și putea stăpîni nervozitatea și o scăpă pe jos.

— Ei, bine, interveni malițios locotenentul Oancea, se vede cît ești de liniștită, cum știi să-ți păstrezi calmul și îmi dai, sincer să fiu, cele mai plauzibile dovezi că nu ai nimic cu el! Mă bucur, să știi. Oancea se aplecă singur să ridice cutia de chibrituri, scăpără un băț, aprinse țigara, restituindu-i cutia. Înainte de a încheia conversația, ofițerul, sigur de sine, scoase din buzunar invitația prin care o chema a doua zi la miliție, rugînd-o cu aceeași exasperantă lentoare a cuvintelor:

— Să nu întîrzii peste ora opt. Odihnește-te bine, pune-ți ordine în gînduri, pregătește-te, în orice caz, să fii mai sinceră ca astăzi. Să nu uiți; vino, te rog, cu pantofii ăștia, poate stabilim cu precizie proveniența lor, nu cumva să-i înstrăinezi!

Contrastul dintre temperatura obrazului Georgetei și a mîinilor ei era puternic, constatare făcută chiar de Oancea, cînd fata îi întinse mîna să-și ia rămas bun. Avu, brusc, senzația că i-a zvîrlit, în palmă, un bulgăre de gheață.

*
* *

Deasupra biroului nu mai avu timp să prindă contur scena următoare, petrecută dimineața. Jetul de lumină parcă se îndreptă, tresărind, spre carcasa din ebonită a telefonului. Aparatul sună lung, amplu, ca un strigăt. Oancea sări ca ars de pe sofa și ascultă în receptor glasul celui ce-i comunica:

— Fata-i frămîntată, nu și-a putut găsi locul toată după-amiaza. A părăsit serviciul mai devreme ca de obicei, refuzînd propunerea de „rendez-vous" a grecului, și a vizitat între timp trei case.

— Hai să-ți dau eu adresele, mă interesează să-mi spui dacă greșesc. Avrigului 18 — Gelu Niculescu. Așa-i?

— Da, îl cunoști, vasăzică, pe vechiul complice al lui Vicu Done.

— Strada Minotaurului, numărul 222, bloc A, intrarea din stradă, e acolo o vilă în stil vechi.

— Întocmai, confirmă colegul său, aproape bucuros.

— Cunosc și cine anume locuiește în ea. Bîrlogul Ninei Done, sora lui Vicu, condamnată pentru prostituție și ținută în casă, pe post de menajeră, de un boșorog. Mai departe! Vrei? Garajul cooperativei „Progresul". Amintește-ți, cel din Răspîntii. L-am căutat și eu dimineața pe nea Mielu, am trecut în revistă domiciliul domniei sale și n-am găsit ce trebuia. I-am confiscat, în schimb, șaptesprezece cartușe de țigări Kent. Va spune mîine, căpitanului Mirea, de unde le-a procurat.

Din păcate, lucrurile furate din apartamentul doctorului Eftimescu au dispărut fără urmă, odată cu infractorul. Pușlamaua a golit dulapurile de îmbrăcăminte, a furat bijuteriile și încălțămintea a două familii. Trebuie să fi avut ceva forță să care trei geamantane de voiaj și să iasă din bloc, ca de la el de-acasă. Mi l-au descris locatarii care l-au întîlnit. Sînt exact semnalmentele spărgătorului Done!

...Și nimeni nu a intervenit, înțelegi, nu l-a întrebat nimeni de sănătate. Dar să nu ne pierdem în amănunte, zi mai departe ceva despre domnișoara Georgeta.

— Cam atît!

— Închipuiește-ți, prietene, că, la ora asta, am informații precise, se va îndrepta spre gară și va pleca cu trenul de 23,55.

— Ești sigur?

— Nici o îndoială. Ține-te după ea și n-o

scăpa din ochi. Desigur, şi-a schimbat aspectul, nu-i aşa? Dă-mi cîteva amănunte asupra îmbrăcămintei ei.

Vocea de la capătul firului descria, în detaliu, o fată elegantă, purtînd un palton maxi, negru, cizme albe, mulate pe picior — renunţase la pantofii de lac — guler de blăniţă albă, căciuliţă asemenea, părul lung, negru, revărsat pe spate.

— Perfect. Pe peronul gării, zise Oancea convins, către colegul de la capătul firului, vei asista probabil la o întîlnire simandicoasă, ca-n romanele din „belle époque". Voi încerca şi eu să prind scena pe viu, nu vreau să pierd ocazia.

Telefonul se închise. Oancea îşi privi ceasul, îşi smulse paltonul din cuier, de astă dată nu pentru a se înveli, ci pentru a alerga cît mai repede la garaj.

*
* *

În gara pustie, ingenua aşteptă, după plecarea trenului, mult timp învăluită în singurătatea rece a nopţii. Noroc de îmbrăcămintea ei călduroasă, care o făcu să reziste aproape un ceas pînă apăru, în sfîrşit, cerîndu-şi scuze, pentru întîrziere, Done Vicu. În semn de prietenie, o salută trimiţîndu-i o bezea, ca un cavaler galant. Pe urmă, Vicu se apropie, o sărută pe un obraz şi rămase cîteva clipe în admiraţie.

— Aproape să nu te recunosc, nu-ţi stă rău cu toaleta asta, şi-i mai depuse un sărut pe celălalt obraz.

Ochii călătorului, coborît odată cu Georgeta în gară, nu slăbiră fericita pereche. În maşina parcată în mica piaţetă, şoferul aştepta să zărească prin parbriz siluetele celor doi îndreptîndu-se spre singurul taxi liber, care era al său.

Taximetristul deschise repede portierele, cu gesturi profesionale, şi se aşeză la volan. Cîteva clipe ingenua şi Done stătură liniştiţi, parcă pregătindu-se să ia contact cu o realitate nouă, iar şoferul, după ce îi lăsă să-şi savureze revederea, întrebă extrem de politicos:

— Vă rog, pe ce stradă să vă duc?!

— Bulevardul Dunării 218, cam prin dreptul Casei de modă.

La scurt timp după demaraj, maşina prinse viteză. Şoferul manevra atent şi energic vehiculul, urmărind prin oglinda retrovizoare dacă vreo altă maşină se afla în spate. Da, a apărut. E bine. Mai merse un timp, cu un regim de viteză normal şi pătrunseră pe Bulevardul Dunării. Şoferul opri la adresa indicată, deschise încet portiera, ieşi de la volan şi, cu un calm imperturbabil, deschise şi portiera clientului. Îşi scoase ochelarii fumurii, îşi dădu niţel pe spate viziera şepcii gri, ca să fie recunoscut. Spuse sec, cu oarecare sarcasm, lui Done, cel înmărmurit cu mîna pe clanţa portierei.

— Te-am aşteptat, Vicule. Să-ţi fac o primire pe cinste. Îţi place?

Din maşina din spate se apropiară doi subofiţeri, care-l flancară pe Done.

Debarasoarea, uluită, se fistîci, neştiind cum să-şi vîre mîinile în manşon şi ascultă glasul lui Oancea, care nici de astă dată n-o cruţă.

— Şi eu care credeam că n-o să te desparţi atît de uşor de pantofii de seară! Ai dreptate. E o noapte friguroasă în acest oraş străin dumitale. Sau ai mai fost pe aici?!

RAMÓN GÓMEZ DE LA SERNA

GREGUERIAS

Scriitor de o prodigioasă fecunditate – debutant la 16 ani cu volumul: Intrînd în foc – Ramón Gómez de la Serna este unul dintre cei mai subtili autori spanioli, în proză, teatru, eseu.

A făcut epocă creația sa „greguerias", care nu e nici aforism, nici simplă metaforă sau hiperbolă în viziunea celui care a lansat-o. Gregueria *(la fel de intraductibilă ca și* corrida *sau* esperanto*) este o „poetică glumă a vieții".*

Dar, iată, poate cea mai lapidară definiție, din nenumăratele încercate de adepți, rivali și plagiatori – de data aceasta aparținînd părintelui genului: „umor + metaforă = greguerias*".*

Redăm o succintă selecție din volumele apărute între 1910–1960.

• Se priviră de la ferestrele a două vagoane, din trenuri care mergeau în direcții opuse, dar atît de mare este puterea iubirii încît pe dată cele două trenuri începură să meargă în același sens.

• Dădea sărutări de mîna a doua.

• Din ceea ce se vorbește în întuneric rămîne o copie în indigo.

• Un motan cocoțat într-un copac se crede independent de lumea întreagă.

• Bătrîn actor: a uitat dantura care declama Shakespeare.

• Tunet: căderea unui cufăr pe scările cerului.

• Șuruburile sînt cuie pieptănate cu cărare la mijloc.

• Iubirea se naște din dorința fulgerătoare de a eterniza ceea ce este trecător.

• Coliseul căzut în ruine este ca o ceașcă spartă, rămasă de la micul dejun al secolelor.

• Curcubeul este cingătoarea pe care și-o pune natura după ce s-a spălat pe cap.

• Mitraliera sună ca o mașină de scris a morții.

• Cînd sforăi, sorbi zgomotos supă de somn.

• Există cupluri conjugale care își întorc spatele cînd dorm, ca să nu-și fure unul altuia visele ideale.

• Parantezele țîșnesc din sprîncenele scriitorului.

• Era atît de nerăbdător să urce în taxi că a deschis ambele portiere și a intrat pe ambele părți dintr-o dată.

• Sifon: apă cu sughiț.

• Un cal bine crescut niciodată nu întoarce capul.

• Tipul acela avea un **tic**, dar îi lipsea un **tac** — iată de ce nu ajunsese ceas.

• Îmbrățișare pasionată: suma unghiurilor a patru brațe.

• Cel mai greu moment pentru un călăreț este să se sprijine de imaginea calului său oglindit în apă.

• Apa nu are memorie: de aceea este atît de curată.

• Unde s-a pierdut bustul arbustului?

• Crocodilii din circuri sînt falși, fiindcă niciodată nu i-am văzut plîngînd.

• Copiii își păstrează visele în penarele cu creioane.

• La fiecare tragere, tunul reculează, parcă speriat de ce a comis.

• Era atît de gelos, încît se temea de cîntarele automate să nu strecoare soției bilețele amoroase.

• În noaptea aceea era atît de frig, încît am văzut cum cerul strănuta cu stele.

• Era o noapte cu ciorapi de mătase neagră.

• Între șinele căii ferate cresc florile sinucigașe.

• Ar trebui să existe sticle de șampanie cu discursul gata îmbuteliat.

• Rîndunelele pun cerul în ghilimele.

• Nu vă temeți că femeia care se încuie în odaia ei, după o ceartă, se sinucide. Probează o pălărie nouă.

• Era un pictor atît de bătrîn, încît îi cheliseră pensulele.

• Camera lui mirosea a cărți proaste.

• Zeroul este oul din care s-au născut celelalte cifre.

• Cînd trece o bicicletă în vîrful colinei, peisajul își pune ochelari.

În românește de
EUGEN B. MARIAN

JAMES HAY Jr.

ULTIMA ȘANSĂ

Deschise ușa apartamentului și deodată se trezi față în față cu ruina întregii ei vieți. Se întîmplase exact așa cum își imaginase de mii de ori. Pe neașteptate. Din senin. Fără nici o șansă de a se salva.

Bărbatul care sunase, căruia îi deschisese ea, stătea în ușă fără să-și fi scos pălăria, privind-o stăruitor, cu niște ochi ageri, cu un zîmbet inofensiv, abia perceptibil în colțul gurii. Fața lui rotundă, puțin cam plină, dădea o impresie de permanentă veghe. În cei șapte ani care trecuseră de cînd îl văzuse ultima oară, nu se schimbase deloc. Linia lungă, încăpățînată a maxilarului rămăsese aceeași; la fel și impresia de putere leonină, ce se degaja din linia plină, ușor încovoiată, a umerilor.

— Bună, Mayme — zise el cu o voce profundă, de bariton, deși buzele parcă nici nu i se mișcau.

Timp de o secundă, ea nu putu vorbi. Se sprijini cu umărul drept de rama ușii, în timp ce încă mai ținea cu mîna stîngă clanța. Chipul ei devenise de gheață, cenușiu, ca zorii zilei iarna. Îl privea deznădăjduită.

— Leavit — rosti ea rar, în cele din urmă. Leavit, detectivul.

— Da, Steve Leavit, spuse el. Cred că trebuie să intrăm, Mayme.

Fără a mai zîmbi acum, era un om concentrat asupra misiunii ce o avea; nu mai încerca să jubileze. Acționa ca și cînd infracțiunea pe care o comisese ea, și pentru care o urmărise, fusese săvîrșită în chiar acea zi și nu cu șapte ani în urmă.

A-i opune rezistență era exclus. Făcu un pas înapoi și deschise larg ușa. Părul încărunțit prematur și liniile severe, ce-i fuseseră întipărite pe față, de lupta curajoasă cu greutățile, o făceau să pară mai bătrînă decît cei 25 de ani pe care îi avea. Dar chiar și cu paloarea groazei pe față, tot era aproape frumoasă. Chipul ei trăda putere.

După ce trecu pragul, detectivul o așteptă să închidă ușa și să-l conducă pe holul îngust. Ea pășea parcă plutind. Pe cînd se îndreptase spre ușă ca să-i deschidă lui, zărise ceasul pe raftul cu cărți din camera de zi, care arăta ora 6 fără 6 minute. Iar soțul ei ajungea acasă, invariabil, la 6! În cap îi răsuna următorul gînd: „George va sosi imediat, oricum în maximum 5 minute! Trebuie să fac totul ca să-l ajut, să fiu demnă de el!"

În timp ce parcurse holul, care nici nu era prea lung, mintea ei lucra cu multă agilitate. Tot trecutul ei îndrăgit îi trecu prin fața ochilor: ziua nunții ei, în urmă cu patru ani; George, care-i spunea că nu va crede niciodată nimic rău despre ea, indiferent ce i-ar spune unii sau alții; fericirea ei de a inspira încredere și de a fi cinstită întotdeauna! Își încleștă dinții în încercarea de a-și înăbuși un strigăt de durere: „Fericirea mea dragă!".

În camera de zi, bine întreținută, dar cu mobilă ieftină, ea se întoarse spre Leavit. Spre surprinderea ei, își dădu seama că era slabă, era ca o femeie sleită de febră. Limba îi era aspră, ca și cum ar fi fost plină de nisip. Prin fața ochilor îi treceau frînturi neregulate, întrerupte de fulgere albe. Puse o mînă pe brațul lui:

— D-le Leavit, lasă-mi o ultimă șansă, vrei? îl imploră ea, pronunțînd cuvintele în mare grabă. Acum sînt măritată, iar soțul meu poate sosi în orice clipă, și nu vreau să mă vadă arestată. Șocul, durerea provocată de o astfel de scenă l-ar putea ucide! Nu mă lua înainte de ora 8,30! Lasă-mă pînă la 8,30! Numai două ore și jumătate, d-le Leavit. Pînă atunci îl voi convinge să plece, apoi îi voi scrie un bilet și voi merge cu dumneata!

Leavit își scoase pălăria neagră și o puse pe raftul cu cărți lîngă ceas. Camera de zi era atît de mică, încît, făcînd această mișcare, putu să se și așeze pe un scaun, lîngă masa din mijlocul camerei, fără a mai face nici un pas în plus. Se mișca cu o încetineală care o tortura.

— Ce înțelegeți printr-o ultimă șansă, Mayme? o întrebă ridicîndu-și privirea spre ea, care stătea în picioare de cealaltă parte a mesei. Cei șapte ani nu au fost oare...

— Adică o ultimă șansă să fac totul ca să-l ajut, pe cît îmi stă în puteri, să sufere cît mai puțin posibil! îl întrerupse ea, vorbind printre dinții încleștați. Va sosi peste 3 minute. Peste trei minute sau chiar mai curînd! Va...

Leavit ridică o mînă:

— Ușurel, Mayme! Nu...

— Nu mai sînt Mayme! îl corectă ea. Eram Loula Bentley cînd m-a cunoscut el, la Chicago, și îmi cîștigam singură existența. El se numește George Paxton. Este contabil. Sîntem căsătoriți de 4 ani. Și mă iubește. Mă iubește atît de mult! Iar eu, ah, dumnezeule, d-le Leavit, eu îl iubesc atît de mult, încît aș muri dacă ar trebui să-l părăsesc în felul acesta și să-i spun că sînt condamnată pentru furt. Și, eu n-am furat nimic în viața mea! Absolut nimic! Dumneata, dumneata care m-ai hăituit șapte ani, d-le Leavit, știi foarte bine că sînt nevinovată! Eu...

— Dar, obiectă Leavit, ridicînd din umeri, ai fost condamnată pentru furt și nu ți-ai executat pedeapsa. Ai...

Îl întrerupse din nou, înconjură masa și-l apucă cu amîndouă mîinile de braț:

— N-am furat! strigă ea cu înverșunare, cu atîta grabă încît cuvintele se auziră ca un șuierat răgușit. N-am furat! Trăiam, pe atunci, printre nemernici, pentru că nu aveam încotro, dar eu nu am făcut nici o nemernicie în viața mea. Am rămas cinstită. Și dumneata știi! Și

trebuie să-mi acorzi această ultimă şansă!

Se eliberă din strînsoarea ei, dînd dovadă de nerăbdare.

— De ce? — întrebă el. De ce trebuie?

Întrebarea o înfurie. Îşi înfrînse impulsul de a-i rîde în nas, de a-l sudui.

Se întoarse la scaunul ei, vizavi de el, şi privi la ceasul de pe raft, peste umărul lui. Şase fără două minute! Încă două minute! Timp de o secundă se rugă din străfundul inimii, în gînd: Ah, să fiu demnă de George! Să-l ajut să treacă cît mai uşor peste asta! O durea pieptul. Limba o simţea din nou de parcă ar fi fost acoperită cu nisip. Dar îi răspunse fără şovăială, implorîndu-l:

— Pentru că eşti o fiinţă umană! spuse, aplecîndu-se spre el, sprijinindu-se, cu toată greutatea trupului, pe pumnii strînşi, pe masă. Şi ai şi dumneata o soţie! Şi m-ai hăituit şapte ani, iar acum, cîteva ore nu mai contează pentru dumneata, dar pentru mine ele îmi vor uşura un pic chinurile, ale mele şi ale soţului meu!

Se duse din nou la el şi, prăbuşindu-se în genunchi, îi prinse umărul drept. Degetele i se înfipseră în muşchi, adînc, învineţindu-l.

— Ţi-am salvat viaţa cîndva, d-le Leavit! spuse ea. Îţi aminteşti, nu-i aşa? Aveam atunci şaisprezece ani. Browning „Cocoşatul" avea totul pus la punct să te înfunde; eu am aflat, am venit la dumneata şi te-am prevenit. Da, îţi aminteşti, trebuie să-ţi aminteşti! Ştiu că îţi aminteşti! Aşa că acum îţi cer să-mi plăteşti pentru asta — o plată atît de modestă! Va sosi în cîteva secunde! Numai şansa de a-i putea scrie un bilet ca să-i explic şi să-l cruţ să mă vadă dusă de un poliţist. Nu e prea mult. Numai două ore şi jumătate, aşa încît să uşurez lovitura pentru acest om care a construit, a dotat şi întreţinut acest paradis pentru mine. Fă atîta lucru pentru mine, d-le Leavit! Fă-o...

Auziră paşi pe coridor. Se agăţă de el, degetele i se încleştaseră pe umărul lui.

— Vine — şopti ea. Numai cele două ore şi jumătate! Îi voi spune că eşti un vechi prieten de-al meu, că tocmai ai trecut pe aici, că tocmai ai descoperit unde locuiesc. Îl zgîlţîi, privindu-l fix în ochi cu privirea înfierbîntată.

— Bine, Mayme — mormăi el grăbit. Dar fără poante, e clar? O apucă de mînă făcînd-o să simtă, prin haină, sub braţul stîng, conturul unei arme.

Se ridică în picioare şi, în acest timp, îşi aranjă părul cu mîna tremurîndă. Soţul ei, care ieşea de la serviciu mai tîrziu decît ea, îi lăsa întotdeauna ei cheia. Acum suna la uşă.

Ea se duse în holişorul de la intrare, strigînd ca de obicei:

— Viiin, Georgio, pronto!

Dorinţa ei de a reuşi în această înscenare disperată era atît de intensă, încît simţea cum o arde în interior. Gîndi: „A mai trebuit să joc bine şi altă dată. Voi putea să o fac şi acum". Şi deodată, raţiunea îi preluă în mai mare măsură comanda asupra corpului. Simţi cum fluxul de sînge îi alungă paloarea din obraji. Gura nu-i mai era uscată şi nisipoasă. Pînă cînd ajunse la uşă şi o deschise, mîinile nu-i mai tremurau, vocea îi era aproape normală. O trăda numai respiraţia; era încă accelerată. El o percepu în momentul în care ea se ridică pe vîrfuri întinzîndu-i obrazul spre a fi sărutată.

— Ce-i, eşti... — începu el, prinvind-o îngrijorat.

— Emoţia! — răspunse ea veselă întrebării nerostite şi se dădu într-o parte, atrăgîndu-i atenţia spre celălalt capăt al holului, acolo unde, ştia ea bine, omul în haine civile îi urmărea fiecare mişcare, ascultînd să prindă cea mai vagă încercare de trădare a înţelegerii încheiate. Am o surpriză pentru tine, George!

Îl însoţi vreo doi paşi, apoi îl prezentă:

— Iată-l pe grozavul şi unicul meu soţ, Steve! spuse ea cu un ton şăgalnic, plin de mîndrie. Şi George, el este Steve Leavit, un vechi prieten, un tovarăş de joacă de pe vremea cînd eram puşti la Philadelphia.

Paxton întinse mîna, cu un surîs cald. Era un tip cu o mină plăcută, de vreo treizeci de ani, subţire şi depăşea cu puţin statura medie. Paloarea feţei, din cauza muncii continue în aer închis, contrasta puternic cu părul şi ochii negri.

— Nu l-am mai văzut de aproape opt ani, continuă ea să turuie, conducîndu-i în camera de zi. Habar nu avea că sînt în New York! Pur şi simplu ne-am izbit unul de altul pe strada 33!

Îşi dădu seama că era în posesia a două minţi independente. Pălăvrăgeala ei cu cei doi bărbaţi era ca o draperie în spatele căreia se lăsa devorată de amărăciunea ei. Ce, se întreba ea cu dispreţ, îşi închipuise în prostia ei că, avînd curajul să trăiască sub nasul autorităţilor din New York, va fi cel mai bine protejată? De ce se încrezuse în părul ei alb şi în viaţa retrasă, care ar fi putut-o salva? În faţa catastrofei pe care o trăia, prostia de care dăduse dovadă o scotea din minţi.

Leavit îşi juca rolul cu naturaleţe. Talentul dramatic al femeii îi stîrnea admiraţia. Se surprinse întrebîndu-se dacă ea va rezista pînă la capăt, sau dacă va fi nevoit să o ridice într-o criză de isterie.

Dar el o urmărea şi pe ea şi pe Paxton cu atenţie neabătută; şi efortul îi fu răsplătit. Înainte ca ea să se întoarcă în bucătărie, pentru a termina pregătirea cinei, el surprinse în oglinda de deasupra pianului o scenă în care ei, în mod evident, se credeau neobservaţi. Paxton, cu sprîncenele ridicate, îi aruncă o privire întrebătoare, de falsă gelozie, arătînd cu capul în direcţia musafirului. Ea îi răspunse cu o „mutriţă", botişorul ca pentru un sărut, ochii larg deschişi, rîzători, totul cît se poate de clar, în cuvinte ar fi sunat cam aşa: „Nu prezintă nici un pericol. Nici măcar să nu îndrăzneşti să faci pe gelosul". Înţelegerea intimă din mimica celor doi, loialitatea şi devoţiunea de netăgăduit a unuia pentru celălalt, ce reieşeau clar din schimbul de priviri şi zîmbete, îi conturară detectivului o viziune clară asupra fericirii lor. Era bucuros că-i acordase această ultimă şansă.

Totuşi, vigilenţa lui nu scăzu. Timp de şapte ani, această femeie, care-i pusese la încercare abilităţile şi resursele, atît lui, cît şi întregului mecanism de urmărire a infractorilor din ţară, nu-i ieşise nici o clipă cu totul din minte. Fuga ei fusese o pată în cariera lui. Acum, că o avea, în fine, în mînă, îşi propunea să nu-i mai ofere o şansă de a-i scăpa a doua oară.

Supravegherea lui, o ştia bine, era ireproşabilă. Pe parcursul întregii lui şederi în acest apartament, în afara acelei scene scurte, pe care o văzuse în oglindă, ea nu făcuse nici o încercare de a vorbi sau a face vreun semn fără ştirea lui Leavit; iar Paxton, reasigurat de „mutrişoara" ei, făcu tot ce-i stătu în putinţă pentru ca prietenul soţiei sale să se simtă ca acasă.

* * *

În timp ce pregătea la bucătărie cotletele şi punea legumele în farfurie, făcea totul automat, iar mintea îi era neîncetat preocupată de hotărîrea ei: „Trebuie să fiu demnă de el! Trebuie să-l ajut să treacă cît mai uşor peste această scenă!"

Bărbaţii se duseră împreună la baie să se spele pentru masă.

Cînd îi chemă în sufrageria cît o cutie de chibrituri, mîncarea îi aştepta pe masă. Cît dură cina ea animă conversaţia, un şir nesfîrşit de amintiri din copilăria ei de la Philadelphia; descria numeroase persoane şi locuri, ceea ce-i întreţinea interesul lui Paxton.

Leavit vorbea puţin, fără a-şi abate privirile de vultur de la cei doi. Îşi dădu seama de legătura strînsă de prietenie dintre ei. El observă, de asemenea, că mîna femeii nu tremură niciodată, că vocea ei avea un ton de prospeţime şi tinereţe, ceva ce aducea a hohot de rîs înăbuşit. Avea destulă experienţă ca să perceapă frica în privirile oamenilor, şi totuşi, în ochii ei nu putea desluşi nici o urmă de teamă. Pe măsură ce trecea timpul, o admira tot mai mult.

În spatele măştii de fericite amintiri, ea calcula cu disperare: „Trebuie să mai rezist numai pînă la 8 şi jumătate! Numai pînă la 8,30! Ah, numai de-aş putea rezista pînă atunci! Numai de-aş putea!" La intervale care ei i se păreau secole, îşi permitea luxul dureros de a întoarce capul pentru a arunca o privire în camera de zi, să vadă cît arăta ceasul de pe raftul cu cărţi, cîte minute mai avea de suportat această farsă mortificatoare. Din cînd în cînd îşi mai încorda muşchii braţelor şi picioarelor pentru a alunga o ciudată senzaţie de letargie, ca o paralizie. Din cauza zîmbetului forţat, buzele îi deveniseră rigide; le simţea ca de carton. Avea frisoane, acum simţea că clocoteşte, acum îi îngheţa şi sufletul în ea.

— Şapte treizeci! — gîndi ea, în timp ce mîncau plăcinta pe care o cumpărase ea de la „Delicatese", în drum spre casă. „Şapte jumătate, trebuie să trec la scena următoare!"

Îşi îndreptă privirea peste masă, la Paxton, şi vorbi uşor zeflemitor:

— George — zise ea, privindu-l puţin pieziş şi atrăgîndu-l şi pe Leavit, spre care zîmbi uşor, ca părtaş la această scenă — acum, iată marea surpriză! Te voi trimite la cinema singur — singurel! Întîlnindu-mă cu Steve, a apărut ceva despre care trebuie să vorbesc cu el între patru ochi.

Paxton îl străfulgeră cu privirea pe Leavit, înainte de a se uita la ea, şi se coloră puţin în obraji. Rîse scurt, uşor jenat.

— Să vorbiţi despre ce? o întrebă el.

— Ei, fii om serios!, zise ea şi în voce i se putea distinge o notă de nerăbdare. Fii om serios şi ieşi şi tu în oraş. Fără glumă, s-ar putea să avem de profitat şi noi de pe urma acestei convorbiri. Şi — încheind aici discuţia, nu reuşi să-şi stăpînească un uşor tremur al vocii — oricum, vei afla şi tu totul cît de curînd.

Leavit fu impresionat şi-i sări în ajutor:

— Chiar aşa, d-le Paxton — zise el grav — o să aveţi de cîştigat şi dv şi eu. Veţi vedea mai tîrziu de ce am ţinut să discut întîi numai cu soţia dumneavoastră, între patru ochi.

Paxton ezita, nu era decis.

— Ah, George — zise ea tăios — n-o fă pe

prostu'! Ce, ai uitat că mă pricep la afaceri cel puţin la fel de bine ca şi tine?

Spre surprinderea lui Leavit, Paxton nu răspunse imediat. Stătea cu privirea pironită pe faţa de masă, iar între sprîncene i se adîncea o cută. Detectivul observă în acest răstimp că d-na Paxton rămăsese cu gura întredeschisă, buza de jos îi atîrna un pic, şi clipea des.

Ea se gîndea: de ce nu zice da şi să iasă de aici? Nu mai suport! Dar trebuie să suport! Aproape încă o oră! O oră! Se concentră atît de tare încît fu sigură că soţul ei va trebui să se ridice de pe scaun.

Paxton îşi reveni repede:

— Vă rog să mă scuzaţi, amîndoi — spuse el, parcă trezit din nemişcare. Aveam un alt aranjament pentru astă seară, trebuia să mergem undeva împreună, dar se poate aranja. Se întoarse spre Leavit zîmbind: trebuie să mă întîlnesc cu un tip cu nevastă-sa, s-ar putea să iasă şi ceva bani din întîlnirea asta. Dar înainte de a pleca, luaţi o ţigară!

Leavit auzi suspinul profund, tremurător, de uşurare, cu care întîmpină femeia hotărîrea soţului ei. Gîndea: „ce-a fost mai greu a trecut!" Dar şi după această uşoară relaxare tot îi mai apărură prin faţa ochilor pete albe dănţuitoare; o cuprindeau valuri, valuri de leşin, ca şi cum ar fi fost îngrozitor de cald. Trebuie să-şi revină, să-şi adune toate puterile, ca în faţa unui duşman mult mai puternic.

— Da, mulţumesc — spuse Leavit, luînd o ţigară.

D-na Paxton îl conduse în camera de zi. Nu schiţă nici o mişcare ca să-l conducă pe soţul ei pînă la uşă, unde îl întîmpinase la venire. Nu mai avea puterea de a susţine o conversaţie în aceste momente, momentele cruciale ale trădării ei sentimentale. Îi auzea paşii, îşi punea haina şi apoi se duse repede, apăsat, spre uşa de la ieşire. Leavit, pe scaunul de la masa din mijlocul camerei, o urmărea cu expresia lui perpetuă de vigilenţă.

Cînd se trînti uşa, ea sări de pe scaun, proiectată parcă de o forţă exterioară şi irezistibilă. Mişcarea ei fu atît de neaşteptată şi violentă, încît Leavit se ridică şi el pe jumătate de la locul lui şi-i puse mîna pe umăr.

Ea îi zîmbi cu milă, sprijinindu-se de masă. Faţa îi era de purpură, ochii injectaţi, buzele neobişnuit de roşii şi proeminente:

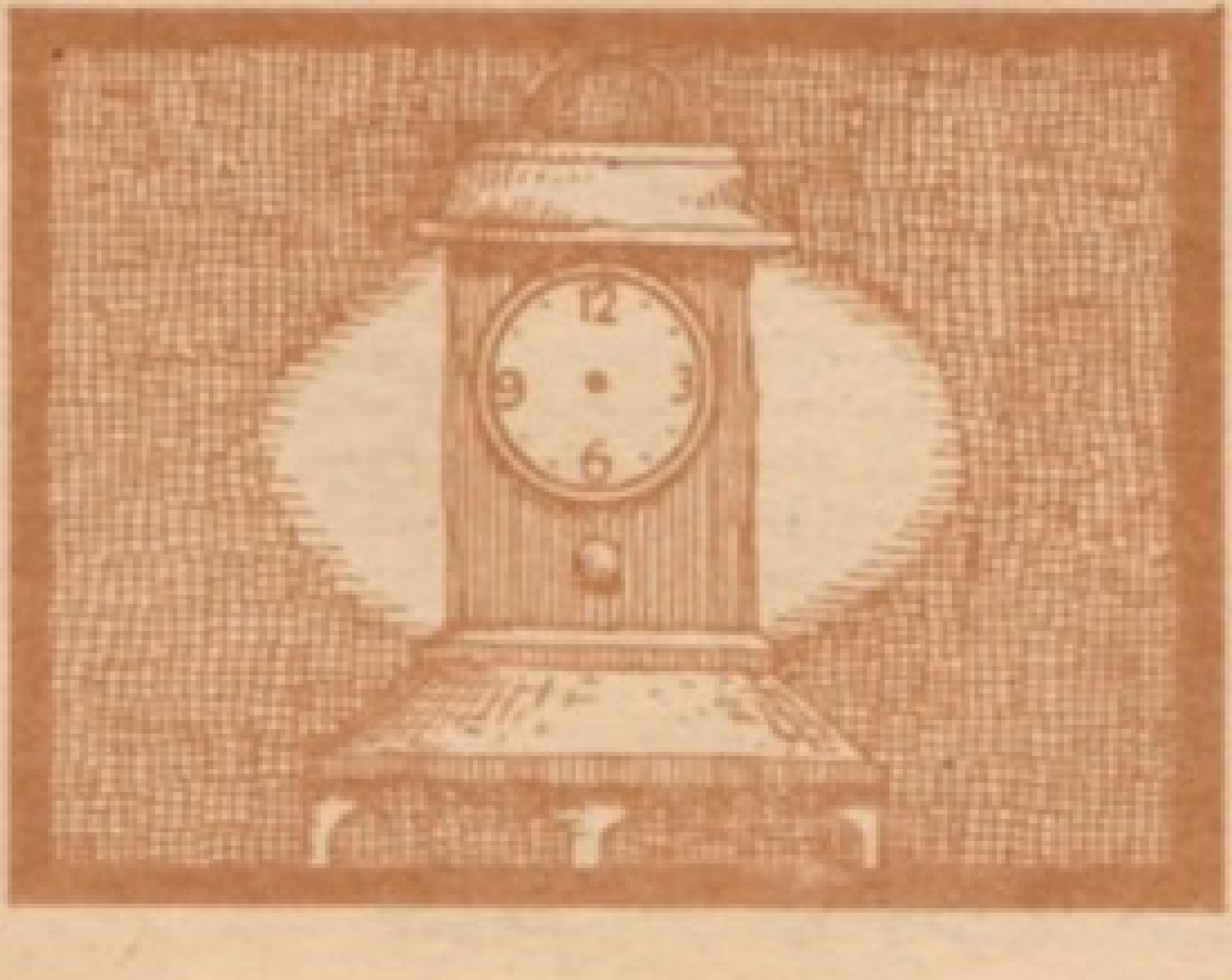

— Nervii! explică ea, cu un fir numai de voce slabă. A fost îngrozitor, d-le Leavit!

— Cred că da, zise el, dar...

— Simt că ard! se plînse ea, umezindu-şi buzele congestionate cu vîrful limbii. Ard! Dar am reuşit, nu? îl întrebă ea, cu mîndrie patetică în voce. N-am fost grozavă?

— Ba da, ai stofă, nu glumă, zise el. Dar a trecut timpul. Să mergem!

— Nu, îl imploră ea, nu încă! Ai spus că-mi vei acorda o ultimă şansă, o şansă ca să-l ajut să treacă cît mai uşor peste şoc. Nu strica totul tocmai acum, d-le Leavit! Lasă-mă să-i scriu un bilet şi să-i explic. Numai un bileţel! Nu cred că poţi fi atît de crud să...

— Bine, bine, o opri el şi din ton se vedea că e din ce în ce mai nerăbdător. Dar să nu dureze mult! Nu prea e timp de etichetă cînd arestezi pe cineva.

Se aşeză la birou şi luă un stilou. Lacrimile îi scăldau în sfîrşit ochii. Se prelinseră pe obraji. El se simţea stingherit. Dacă continuă aşa îşi poate pierde controlul în orice clipă!

— Ah, se tîngui ea şi, coborînd vocea, făcu apel la Leavit. Ce pot să-i spun? cum poate o femeie să-şi anunţe soţul că a plecat, că a plecat odată pentru totdeauna, oricum pentru ani mulţi, la închisoare, la puşcărie, în urma unor mărturii mincinoase? Cum aş putea...

Fu oprită de o voce răsunătoare, ca o plesnitură de bici:

— Mîinile sus, Leavit, porunci soţul ei, pe care ea îl privea, acum, peste capul lui Leavit, cu ochii ieşiţi din orbite, de uimire.

Leavit, întorcîndu-se pe scaun cu faţa spre hol, în uşa căruia stătea Paxton, întinse din reflex mîna după pistolul de sub haină.

— Stai, sau trag! spuse Paxton cu o voce sacadată, încordată. Şi sus mîinile! Iar tu, Loula, nu te mişca!

Leavit, văzînd revolverul lui Paxton, se conformă şi rămase în picioare lîngă nevasta acestuia.

Leavit o urmărea acum cu o putere de pătrundere ce depăşea intensitatea de pînă atunci a supravegherii sale atente. Observă că, deşi absorbită de mişcările soţului ei, era de fapt profund surprinsă. Utilizînd la maximum tot geniul de care era capabil, observă în momentul următor cum îi încolţeşte în privire suspiciunea şi, în cele din urmă, teama. Nu acelaşi fel de teamă cu care îl recunoscuse pe el, la uşă, în urmă cu două ore. Era o teamă mult mai acută, ceva absolut devastator. Vedea cum se prăbuşeşte sub povara ei: pieptul îi coborî; umerii i se strînseră; o arteră de pe gît, cum stătea cu capul ridicat spre faţa soţului ei, îi pulsa hotărîtă parcă să explodeze.

Gîndurile se succed repede în momente ca acestea. Detectivul, dîndu-şi clar seama de situaţia lui fără ieşire, urmărea cu atenţie trăirile femeii. Erau un întreg batalion de tortură. Ea îşi dădea seama, după cum putea el să vadă, că pusese în pericol încrederea soţului în ea

încercînd, din milă, să-i ascundă trecutul; era îngrozitor de speriată ca nu cumva el să o creadă vinovată.

Dar vinovată de ce? Leavit o văzu cum i se măresc pupilele şi i se zbat pleoapele de şocul provocat de acest gînd, văzu chiar cum se întreba ea, în analiza fulgerătoare a acestei lovituri de trăznet căzută asupra ei, dacă nu cumva Paxton, bîjbîind în întunericul suspiciunii şi neştiinţei, nu o judecase deja în gînd şi nu o condamnase la pedeapsă pentru o vină mult mai gravă decît cea pentru care fusese ea condamnată.

După ordinul lui Paxton, ea fu prima care vorbi:

— Nu! spuse ea cu vocea înăbuşită. Asta nu, George! Ai înţeles greşit! Îţi voi spune exact cum a fost, iar dl. Leavit va confirma că spun adevărul.

— Taci — o întrerupse Paxton, fără a-şi lua privirile de la Leavit. Taci, Loula! repetă el fără asprime.

— Ei, domnule, i se adresă el lui Leavit. Nu prea e timp de etichetă nici pentru aşa ceva. Apoi i se adresă soţiei sale: Loula, ia-i pistolul şi dă-mi-l mie.

Ea făcu întocmai, deşi mîinile îi tremurau, şi-i puse lui Paxton pistolul în mîna stîngă. Se lăsă încet în scaunul de lîngă el, fără a-şi lua privirile de la faţa lui. Leavit îşi dădea seama că acum el nu mai însemna nimic pentru ea; că uimirea şi teama în faţa soţului ei erau la fel de vii pe faţa femeii. Ca şi cum s-ar fi auzit printre suspine: cum mă va pedepsi omul acesta pe care l-am înşelat?

Paxton îi vorbi lui Leavit. Vocea lui, cu un ton grav şi încordat, avea o nuanţă de ameninţare greu de definit, mortificatoare:

— Aş fi putut să te omor pe loc şi să pun punct, zise el, din momentul în care am auzit că eşti copoi şi că vrei să o arestezi pe nevastă-mea. Vezi bine, arma mea are amortizor. Dar am auzit-o acum că i-ai promis să-i acorzi o ultimă şansă. Asta m-a făcut să mă opresc, ca să aflu despre ce este vorba. Loula, explică!

— A fost aşa, începu ea să explice pe nerăsuflate, fără a-i arunca lui Leavit nici măcar o privire. El trebuia să mă ducă la post înainte de a veni tu, dar eu ştiam că tu ai fi zdrobit să mă vezi arestată şi l-am rugat să-mi dea şansa de a-ţi scrie un bilet, în care să-ţi explic, să încerc să te ajut să treci cît mai uşor peste acest şoc, dragule. Dacă am fi plecat atunci, te-am fi întîlnit pe scări. Ei, el a făcut aşa cum l-am rugat eu. S-a purtat foarte frumos, George, zău! Iar eu n-am furat nici un bănuţ vreodată în viaţa mea!

—Înţeleg, reluă Paxton, fără a lua în seamă disculparea ei. Atunci, d-le Leavit, îţi voi da şi dumitale o ultimă şansă, să fim chit. Dacă o accepţi, e-n regulă, dacă nu, te voi împuşca acolo unde şezi, şi e tot atît de sigur că asta se va întîmpla aşa cum e sigur că mîine va răsări soarele.

Inevitabilul reieşea clar din tot comportamentul lui. Nici urmă de glumă. Leavit îşi ridică privirea spre ochii lui şi văzu că este în stare să facă întocmai tot ce spune.

— Dacă eşti de acord, lasă mîinile în jos, spuse Paxton. Şi acum, ca să poţi să înţelegi ce înseamnă această ultimă şansă, îţi voi da unele explicaţii. Deşi soţia mea nu ştia, eu ştiu de cinci ani că ea s-a sustras justiţiei şi nu şi-a ispăşit condamnarea pentru furt.

Leavit, aruncînd o privire scurtă, laterală, spre ea, văzu cum i se deschide gura şi cum îşi duce mîna stîngă în dreptul inimii, încercînd parcă să domolească ritmul ei galopant. Era cuprinsă de o imensă uimire. Ca şi cînd ar fi strigat: cu cît este acest om şi mai minunat decît am crezut eu!

— Dar asta, spunea Paxton, nu a însemnat nimic pentru mine, pentru că eu o cunoşteam foarte bine. E o femeie minunată. Ştiu că ea nu ar putea fura şi că nu a furat niciodată. Ea este femeia mea. Este toată lumea şi toată viaţa mea, căci fără ea viaţa nu ar merita trăită. Înţelegi? Înţelegi ce înseamnă femeia asta, femeia mea, pentru mine şi ce cred eu despre ea?

— Da, răspunse Leavit sec.

— Bine, spuse Paxton. Atunci înţelegi că aş face orice ca s-o salvez. Merită să fie salvată. Mă iubeşte. N-am ajuns atît de josnic încît s-o dau pe mîna justiţiei, ca s-o degradeze, s-o terfelească, s-o distrugă, cînd ea are tot dreptul de pe lumea asta să trăiască liberă, fericită, iubită şi utilă. E de datoria mea să o salvez. E datoria dumitale — pronunţă aceste cuvinte cu o evidentă desconsiderare — s-o duci la ruină şi distrugere. Dar, înainte de a admite aşa ceva, zise el printre dinţii încleştaţi cu furie, te voi ucide. Te voi ucide, aşa să mă ajute Cel de sus! Şi acum, iată ultima dumitale şansă. Dacă soţia mea consideră că eşti un om de încredere, care-şi va respecta promisiunea făcută, te voi lăsa să ieşi de aici de îndată ce vei declara că nu o vei aresta niciodată şi că nu vei spune nimănui unde şi cine este ea.

Cu privirile şi pistolul îndreptate spre Leavit, o întrebă pe soţia sa:

— Ce zici, Loula?

Leavit nu se uită la ea. Amîndoi bărbaţii îşi dădeau seama că, în acel moment, ea era singură pe lume, de neclintit, de neinfluenţat. În-

cerca să gîndească şi nu putea! Singurul lucru pe care-l simţea, vag, era recunoştinţa că soţul ei era cu frîul în mînă. Se trezi repetînd de nenumărate ori în gînd: „Mulţumesc lui Dumnezeu! Fericirea mea scumpă! Mulţumesc lui Dumnezeu!" Ticăitul ceasului era singurul zgomot din cameră. Bărbaţii aşteptau nemişcaţi.

După o lungă pauză, reuşi să rostească cu voce tare:

— Da! Şi apoi, şi mai hotărîtă: Da, sigur că da! Se va ţine de cuvînt!

Leavit nu schiţă nici un semn de uşurare.

— Atunci, e-n regulă, zise Paxton, marcînd momentul culminant al scenei. Ce zici, Leavit?

Soţia sa, văzînd că este hotărît să tragă dacă va fi necesar, îşi formulă în minte o frază ca pe o rugăciune: „De-ar promite!" Dar a influenţa decizia lui Leavit era cu mult mai mult decît ar fi putut ea face, aşa sleită de orice vlagă cum se afla. Gîndurile ei, măcinate ca într-o moară a confuziei, nu reuşeau să contureze nimic. Ideea crimei îi era insuportabilă. Suspence-ul o cotropea ca nişte ziduri prăbuşite peste ea. Pe frunte simţea o presiune concentrică. Respirînd, buza de jos i se răsfrîngea cu un zgomot scurt. Se gîndea, încerca să-şi ocupe toată mintea cu figura soţului ei, încerca să nu-i lase lui Leavit nici un colţişor, în felul acesta încerca să-şi facă agonia mai suportabilă.

În cele din urmă Leavit luă o hotărîre. Avea de ales între a se preda şi a muri. Nu mai avea nici măcar posibilitatea de a lupta.

— Sînt al vostru, zise el fără a-şi lua privirea de la Paxton. Nu văd la ce bun să mă las ucis numai pentru că vreau să arestez o femeie care, poate, e nevinovată. Strînse din umeri a neputinţă şi adăugă. Îţi promit că, din partea mea, ea nu va fi niciodată în pericol.

Odată închisă uşa după el, ei rămaseră să-i asculte paşii cum se pierdeau spre capătul coridorului. Paxton stătea la uşa dintre camera de zi şi hol, iar soţia lui era lîngă masa din camera de zi. Erau faţă în faţă.

El tremura violent. Pistolul îi căzu, neobservat, din mînă. Faţa-i era ca o cîrpă albă, cu două găuri în ea, în care ardeau două focuri. Încercă să rîdă, dar scoase un sunet bizar.

Pe fruntea ei apaţu, deodată, o sudoare rece, care începu a i se prelinge în torente mici, de o parte şi de alta a feţei. Buza de sus îi era contorsionată ciudat. Ridică un pic braţele, vlăguită, spre el.

— Gata, spuse el, îndreptîndu-se spre ea şi îmbrăţişînd-o cu o mînă. Am făcut-o şi pe asta! Am făcut-o exact aşa cum am zis întotdeauna că o vom face, dacă va fi nevoie! Iar tu ai fost grozavă!

— M-a luat prin surprindere! M-a speriat de moarte! spuse ea, cutremurîndu-se. Şi, vai, George, îmi pare atît de rău că a trebuit s-o facem numai din cauza mea!

— Să nu-mi spui că nu aveam dreptul s-o facem! îi ordonă el cu un ton drăgăstos. Eşti nevinovată. Şi o mică înscenare ca a noastră, acum, mi se pare mult mai admisibilă decît sa lăsăm nişte copoi grei de cap să distrugă viaţa unei femei minunate!

Traducere de LIGIA IVAN

Singurătate de iarnă

Singurătatea de iarnă
Strictă zăbavă a orei
Peste socotelile făcute
În vederea domesticirii frigului
După care s-ar putea vedea oraşul
Jumătatea pietricelelor galbene
Veninos de dulce senzaţia de
eleganţă
Ce m-ar cuprinde
În urma acestor severe măsuri
erotice
După reguli numai de mine ştiute
Semnificaţia în formă de aluniţă
Alungită în carnea noastră
Pînă la grija supremă
De-a pierde legătura
Cu cele douăsprezece agitaţii
Cu care am cultivat cu asiduitate
Tinereţea.

Tălmăcire

Aer tălmăcit
Între palme de magnolii
Am amuţit de durere
Într-o pană de rîs
Cuvintele mă muşcă
De dinţi
Şi mîngîierea
Se substituie
Se dizolvă
Pe ringul albastru
Al vremii de dragoste.

ANA VÂRTEI ARDELEANU

JORGE LUIS BORGES

BĂRBATUL DE LA HANUL ROȘU

Îmi povestești mie de Francisco Real, răposatul... Nu era de pe-aici... da' l-am cunoscut; și-nca aici, ca el își facea veacul mai degraba prin părțile lagunei Guadalupei și Bateriei. Nu l-am întîlnit decît de trei ori... și asta într-o singură noapte. Ce noapte! N-am să uit niciodată. Atunci a venit Lujanera să doarmă în **rancho**-ul meu; a venit, uite-așa... și tot atunci Rosendo Juárez a dispărut pentru totdeauna din Arroyo. N-aveți de unde să fi auzit, dar Rosendo Juárez el Pegador era unul din cei mai grozavi bărbați din Villa Santa Rita. Faima și-o făcuse cu cuțitul; era unul din oamenii lui Don Nicolás Paredes, care-l slujea pe Morel. Intra noaptea în lupanare, elegant, cu hainele lui cu găitane argintii; bărbații îl respectau; și cîinii; și femeile îl respectau; toți știau că are doi morți pe suflet. Purta o pălărie înaltă, cu boruri înguste, care îi acoperea coama unsuroasă; se spunea că e alintatul sorții. Băieții din Villa îl imitau pînă și în felul cum scuipa. Și totuși, în noaptea aceea l-am cunoscut pe adevăratul Rosendo.

E de necrezut, da' toată povestea a început cu o trăsură de piață, cu roțile vopsite țipător, care înainta hurducîndu-se pe ulicioarele de pămînt bătătorit, printre cuptoarele de cărămizi și hîrtoape. Trăsura era plină; doi tipi în negru zdrăngăneau asurzitor la chitară; birjarul pocnea cu șfichiul biciului cîinii care se încurcau printre picioarele cailor; în mijloc, cu un poncho aruncat pe umeri, tăcut, stătea el, El Corralero, căruia i se dusese vestea... și omul venea să se bată și să omoare. Noaptea era răcoroasă. O binecuvîntare! Doi dintre ei se așezaseră pe marginea trăsurii, cu coviltirul coborît, de parca noaptea ar fi fost un bulevard. Așa a-nceput; pe urmă s-a petrecut restul. Băieții, ne găseam adunați de o bună bucată de vreme în salonul Juliei — o magazie acoperită cu tablă de zinc, pe drumul dintre Gauna și Maldonado. Era un local pe care-l simțeai de departe, după lumina pe care-o arunca fără rușine în jur un felinar, dar și după hărmălaie. Julia, fără să fie formidabilă, era conștiincioasă, așa că nu lipseau lăutari, băutură bună și fete pentru dans. Însă Lujanera, femeia lui Rosendo, le-ntrecea pe toate. A murit, domnule, și să-ți spun drept, trec acum ani întregi fără să mă mai gîndesc la ea; dar s-o fi văzut pe cînd trăia, așa cum am văzut-o eu. O vedeai... și-o noapte-ntreagă nu mai aveai somn.

Ulcica de vin, dansul, femeile, cîte-o înjurătură ieșită din gura lui Rosendo sau cîte un ghiont pe care încercam să-l socotesc prietenesc, totul, ce mai vorbă, mă făcea să mă simt grozav de bine. Nimerisem și-o parteneră grozavă, care parcă îmi ghicea gîndurile; tangoul își făcea jocul cu noi; ne răscolea și ne pierdea, ne poruncea și ne făcea să ne-ntîlnim din nou. Totul se petrecea ca-n vis, cînd, dintr-o dată, mi se păru că aud muzica mai tare... și de fapt așa și era, pentru că se amestecase cu cîntecul celor cu chitarele, din trăsura care se apropia tot mai mult. Pe urmă, vîntul care purtase frîntura de melodie duse cîntecul în altă direcție și gîndurile mi se întoarseră la mine, la parteneră, la cuvintele prinse din zbor în timpul dansului. Trecuse o bună bucată de timp, cînd se auziră glasuri și bătăi puternice la ușă. Apoi o voce mai clară, care poruncea celorlalți... și o tăcere totală; o izbitură dată cu sete în ușă și un bărbat intră înăuntru. Omul era pe potriva vocii.

Pentru noi, nu era deocamdată decît un tip înalt, solid, osos, îmbrăcat de sus pînă jos în negru, cu o cravată mare, gălbuie, aruncată peste umăr. Figura, din cîte îmi amintesc, aducea a indian și era colțuroasa, cioplita.

Cînd deschise ușa, mă lovi și, fără sa mai stau pe gînduri, mă repezii și-l pocnii cu stînga peste față, în timp ce cu dreapta scosei șișul cu lamă subțire din căptușeala hainei, de lîngă subțioara stîngă. Mai mult n-am mai apucat. Omul, ca să arate ce e în stare, își întinse brațele și mă aruncă cît colo, ca pe un nimic supărător. Rămăsei pe spate, aiurit, cu mîna încă vîrîtă în haină, pe mînerul armei nefolositoare. El mergea înainte, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, înalt, întrecîndu-i pe toți cei printre care își croia drum, tot înainte, ca și cum n-ar fi văzut nimic în jur. Primii se dădură la o parte ca niște pui de găină — se desfăcură ca un evantai, grăbiți. Treaba nu dură mult. În grupul celălalt, se afla Englezul, care-l aștepta și... mai-nainte de-a apuca să-i pună străinul mîna pe umăr, îl lovi cu o scîndură pe care-o ținea la-ndemînă. Merita să vezi lovitura asta și să-i vezi pe toți cum își vin dintr-o data în fire. Se repezira toți sa-l lovească, ca pe Cristos, dînd fiecare unde nimerea, huiduindu-l și scuipîndu-l. Întîi îl loviră cu pumnii; pe urmă, cînd văzură că nu se sinchiseste de lovituri, îl pocnira peste fața, îl biciuira cu cravașele, în bataie de joc, în timp ce el se apropia de Rosendo, care nu se clintise de lîngă peretele din fund, de care se sprijinea cu spatele, tăcut, trăgînd repede din țigară, părînd că știe de pe-acum ce avea să se întîmple. El Corralero fu împins pînă la el; însîngerat, dar demn, însoțit de fluierăturile batjocoritoare din jur. Huiduit, biciuit, scuipat, de-ndată ce se află față-n față cu Rosendo, își șterse figura cu mîneca hainei, îl privi și în-

cepu să vorbească:

— Mă numesc Francisco Real; sînt din Nord. Sînt Francisco Real, zis şi El Corralero. I-am lăsat pe nenorociţii ăştia să ridice mîna pentru că ceea ce caut eu e un bărbat. Nişte guri sparte spun că prin locurile astea ar exista unul, de care se zice c-ar fi cuţitar al dracului, căruia i se spune El Pegador. Vreau să-l întîlnesc, să mă înveţe pe mine, care sînt un nimic, ce înseamnă un bărbat curajos.

Apoi tăcu şi rămase cu ochii pironiţi pe el. Acum îi scînteia în mîna dreaptă un cuţit mare, pe care îl scosese pe nesimţite din mînecă. În jur, cercul celor care îl îmbrînciseră se tot lărgea şi cu toţii îi priveam pe cei doi într-o tăcere grea. Pînă şi botul chiorului, mulatrul ce scîrţiia din vioară, se închise.

Atunci auzii că se mişcă ceva în spate şi zării în uşă vreo şase sau şapte gealaţi, care, după cum părea, erau oamenii lui El Corralero. Cel mai bătrîn, cu înfăţişare de ţăran, cu pielea tăbăcită şi mustaţă sură, făcu cîţiva paşi înăuntru şi apoi rămase ca pironit de atîta lumină şi-atîtea femei, şi-şi scoase respectuos pălăria. Ceilalţi stăteau cu ochii-n patru, gata să scoată cuţitele dacă lupta n-ar fi fost cinstită.

Mă întrebam ce-o fi cu Rosendo de nu-l calcă în picioare şi nu-l aruncă afară pe neisprăvitul ăsta. Rămăsese tăcut, fără să-şi ridice ochii. Nici nu mai ştiu dacă aruncase ţigara, sau îi căzuse dintre buze. În sfîrşit, reuşi să îngîne cîteva cuvinte, dar atît de slab, încît cei din celălalt capăt al salonului nici nu le auziră. El Corralero îi mai spuse cîteva, dar cu acelaşi rezultat. Atunci, cel mai tinerel dintre oamenii străinului trase o înjurătură. Lujanera îl privi cu duşmănie; apoi îşi croi drum printre mulţimea de femei, cu pletele-i fluturînd pe spate; ajunse în dreptul omului ei, îi scoase cuţitul din teacă şi-i spuse:

— Rosendo, cred că ştii ce ai de făcut.

Aproape de tavan era o fereastră alungită, care dădea spre rîu. Rosendo apucă cu amîndouă mîinile cuţitul şi-i încercă tăişul. Apoi se trase îndărăt, aruncă cuţitul pe fereastră şi dădu să iasă afară, spre Maldonado. Simţii că mă trece un fior.

— Mi-e scîrbă să te omor — spuse celălalt şi ridică mîna să-l cîrpească. Lujanera îl apucă de mînă, i se agăţă de gît şi-l privi cu ochii aceia ai ei:

— Lasă-l în pace; ne-a făcut să credem că-i bărbat.

Francisco Real rămase perplex cîteva clipe şi pe urmă o strînse în braţe ca pe ceva ce-ţi aparţine şi strigă lăutarilor să cînte tango şi **milonga,** iar nouă, celorlalţi, spectatorii, să dansăm. Dansul ne-nfierbînta pe toţii. Real dansa foarte grav, fără să facă pe grozavul. Cînd ajunseră în dreptul uşii strigă:

— Loc, domnilor, faceţi loc!

Ieşiră cu toţii, ca un val, în ritmul de pierzanie al tangoului.

Îmi ardeau obrajii de ruşine. Înconjurai de cîteva ori salonul, cu partenera strîns în braţe, şi pe urmă renunţai. O lăsai la mijlocul dansului, îngînînd ceva despre căldura înăbuşitoare, şi mă strecurai pe lîngă perete pînă la

ieşire. Straşnică noapte! Dar pentru cine? La colţul străzii era oprită trăsura, cu chitarele aşezate pe banchetă, ca nişte creştini la liturghie. Mă gîndeam cum de le aruncaseră acolo; pe urmă îmi veni în gînd, cu obidă, că ne trataseră mai rău ca pe nişte hamali. Şi totuşi, simţeam că sînt cineva; şi asta îmi dădea curaj. Pipăii garoafa de după ureche şi-o aruncai într-o băltoacă. Apoi o privii un timp, încercînd să nu mă gîndesc la nimic. Aş fi vrut sa fie a doua zi, sa fi trecut dintr-o data noaptea. Deodată simţii că mă loveşte cineva cu cotul şi parcă încercai o uşurare. Era Rosendo, care se strecura prin mahala.

— Mereu trebuie să-mi stai în drum, nepricopsitule — îmi şuieră trecînd; poate ca să-şi verse necazul, poate din altă pricină, cine ştie. Se pierdu pe străduţele cele mai întunecate, spre Maldonado, şi de-atunci nu l-am mai revăzut.

Rămăsei ţintuit, să privesc în neştire în jur lucruri lumeşti — cerul, cît îi hăul, rîul care se încăpăţîna să curgă la picioarele mele, un cal care dormea, cuptoarele de cărămizi, ulicioara plină de noroi uscat — şi gîndii că, de fapt, nu eram decît o buruiană la fel cu celelalte de pe malul rîului, crescută în gunoaie. Ce putea să iasă din scursoarea asta, dacă nu noi, palavragiii, mari de gură, care nu eram buni de nimic cînd trebuia să ridicăm mîna. Apoi simţii ca nu-i aşa; că pe cît era de nenorocită mahalaua, pe atît era de frumoasă. Scursori? Dansul o-nveselea şi-o însufleţea şi vîntul ducea adieri de caprifoi prin case. A dracului de frumoasă noapte! Atîtea stele, unele peste altele,

să te-ameţească, nu alta. Încercam să mă conving că toată povestea n-avea nici o legătură cu mine, dar laşitatea lui Rosendo şi curajul străinului nu-mi dădeau pace. Tipul cel înalt ar fi putut lua cu el pe oricare dintre femei, pe oricare, pe toate chiar — gîndii — şi nimeni nu i-ar fi zis nimic. Lujanera era cineva. Dumnezeu ştie unde s-or fi dus. În orice caz, nu puteau fi prea departe. Probabil erau amîndoi pe undeva pe la marginea drumului, făcînd dragoste.

Cînd mă întorsei înăuntru, balul era în toi, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Mă strecurai pe neobservate în mulţime. Ai noştri nu se simţeau în largul lor; cei din Nord dansau la un loc cu ceilalţi. Se vedeau priviri duşmănoase; dar totul rămînea liniştit. Toţi erau serioşi. Muzica parcă era adormită. Femeile care dansau cu cei din Nord nu scoteau o vorbă.

Simţeam că se va petrece ceva, dar nu bănuiam încă ce avea să se întîmple.

De afară auzirăm glasul unei femei văitîndu-se; apoi o voce pe care parcă o mai auzisem, blîndă, poate chiar prea blîndă ca să fie aceeaşi.

— Intră, fată — şi din nou plînsetul. Pe urmă, iarăşi vocea aceea, parcă disperată:

— Deschide odată, deschide, muiere afurisită, deschide, căţeaua dracului!

Uşa se dădu de perete şi rămase să se bălăngăne... O văzurăm pe Lujanera. Intră împiedicîndu-se, ca şi cum ar fi îmbrîncit-o cineva.

— Parc-a adus-o un duh — spuse Englezul.

— Un mort, prietene — se auzi atunci vocea lui El Corralero. Avea o faţă ca de beţiv. Intră şi păşi în golul care se făcu în jurul lui, întocmai ca prima oară; făcu cîţiva paşi împleticiţi, fără să vadă, şi se prăbuşi la pămînt. Unul din cei ce veniseră cu el îl culcă pe spate şi-i puse un **poncho** sub cap. Văzurăm că se murdărise de sînge pe mîini. El Corralero avea o rană mare în piept; sîngele gîlgîia într-o gaură pe care n-o văzusem pînă atunci, fiindcă o acoperea cravata. O femeie aduse rachiu şi nişte cîrpe curate. Omul nu mai era în stare să vorbească. Lujanera îl privea ca pierdută, neputincioasă. Pe toate feţele se citea o întrebare. Lujanera reuşi în sfîrşit să vorbească. Spuse că plecaseră împreună la marginea drumului, pe cîmp, şi-atunci a apărut un necunoscut, care l-a provocat pe El Corralero la bătaie, ca un disperat, şi l-a lăsat acolo, lovit de cuţit. Se jură că nu ştie cine a fost şi că nu era Rosendo. Cine era s-o creadă?

Omul murea la picioarele noastre. Mă gîndeam că ăluia care l-a aranjat aşa bine nu i-a tremurat mîna. Era solid tipul; cînd a intrat acum, a doua oară, Julia tocmai servea ceaiul şi am apucat să-l bem cu toţii şi el încă nu-şi dăduse sufletul. „Acoperiţi-mi faţa" — spuse încet, cînd simţii că nu mai are mult. Îi mai rămăsese destulă mîndrie ca să-şi ascundă ultimele chinuri de privirile curioase ale celorlalţi. Cineva îi puse pe faţă pălăria lui neagră, înaltă. Muri fără să scoată un geamăt. Cînd pieptul nu i se mai zbătu în sus şi-n jos, îndrăzniră să-l descopere. Avea aerul obosit al morţilor; fusese unul din cei mai curajoşi bărbaţi de pe atunci, de la Bateria pînă în Sud; acum, cînd îl ştiam mort şi fără glas, nu-l mai uram.

— Ca să mori, nu trebuie decît să fii viu — spuse una din femei... Apoi alta, gînditoare:

— Ce ţi-e şi cu omul... atîta fală şi pînă la urmă, uite, s-adună muştele pe el.

Cei din Nord şuşotiră ceva un timp şi pe urmă doi dintre ei spuseră tare:

— Muierea l-a omorît.

Apoi alt glas repetă acelaşi lucru — şi toţi o-nconjurară. Uitai de prudenţă şi-mi făcui loc printre ei într-o clipită. Încercai să nu mă zăpăcesc. Simţeam o mulţime de ochi aţintiţi asupra mea; ba cred că mă priveau toţi. Mă prefăcui calm şi zisei rar, oarecum în bătaie de joc:

— Uitaţi-vă la mîinile femeii. Cum credeţi că aşa mîini pot avea putere să împlînte un cuţit?

Apoi adăugai fără chef:

— Cine-şi închipuia că răposatul, de care umbla vorba prin locurile lui, o s-o sfîrşească în halul ăsta... şi tocmai aici, unde, cînd nu vine careva străin să ne strice petrecerea, de obicei nu se întîmplă nimic. Şi pe urmă, ne mai rămîne şi pe cap.

Cu asta le-nchisei gura la toţi.

De departe se auzea crescînd în singurătate un zgomot de călăreţi. Erau poliţiştii. Unii mai mult, alţii mai puţin, toţi aveam motive să nu prea dăm ochii cu ei, aşa că hotărîrăm să aruncăm mortul în rîu. Vă mai amintiţi de fereastra aia alungită, pe unde zburase, ca un fulger, cuţitul lui Rosendo. Pe acolo trecu şi mortul. Mai mulţi îl săltară şi-l aruncară afară, nu mai-nainte de a-i goli buzunarele de tot ce avea; ba unul îi tăie chiar şi-un deget, ca să-i poată scoate inelul. Oameni strîngători, domnule; erau plini de curaj acum, cu un mort fără apărare, acum, după ce-l aranjase altul mai bărbat. Apa repede şi primitoare îl luă cu sine. Nu ştiu dacă-i scoseseră maţele ca să nu plutească, pentru că preferai să nu mă mai uit. Bătrînul cu mustaţa sură nu mă slăbea din ochi.

Lujanera ieşi neobservată, în zăpăceala generală.

Cînd oamenii legii îşi aruncară ochii pe locurile cu pricina, balul era din nou însufleţit. Chiorul de la vioară ştia nişte habanere cum nu mai auzi în ziua de azi. Afară începea să se crape de ziuă. Pe o ridicătură se desenau nişte pari, înfipţi parcă fără rost, pentru că cenuşiul dimineţii nu lăsa să se zărească sîrma ghimpată întinsă între ei.

Mă îndreptai încet spre **rancho;** era ceva mai încolo, la cîteva sute de metri. La fereastră pîlpîia o luminiţă, care se stinse imediat. Pricepui şi grăbii pasul. Şi-atunci, Borges, scosei încă o dată, scurt, cuţitul tăios, pe care-l purtam în căptuşeala hainei, lîngă subţioara stîngă, şi mă mai uitai o dată, atent, la el; era ca nou, nevinovat; şi nu rămăsese pe el nici un firişor de sînge.

Traducere de DAN MUNTEANU

Ochiul brusc se desgheaţă

Lepra măcinării de sine,
Pălălaie, piatra de jad
Dă foc muribundei
Palori cetluită pe faţă,
Ochiul brusc se desgheaţă
Slobozind cerul afundei
Clepsidre, timpul nomad,
Iubirea sălbătecită revine.

VIOLETA ZAMFIRESCU

Dacă zăriţi

Dacă zăreşti vre-un dans de
cupole
Domnule, fii aşa bun şi fă-mi
semn
Străzile leagănă-n praf
barcarole
Ce-au curs din ochii mei de înger
trist de lemn

Dacă zăriţi o batistă ceţoasă
Pe stradă înserînd ora subţire
Fii, doamnă, atît de miloasă
Fă iarba să-mi deie de ştire

Hei, doamnă grădină, hei
domnule pom,
Hei, fraţilor munţi, hei,
pămîntule greu
Dacă zăriţi trecînd un chip
fără om
Nu daţi cu pietre: sînt eu.

DAN ANGHELESCU

Trandafirul

Printre asprele pietre
şi ţărîna aproape minerală,
Trandafirul
lucra în tăcere —
parfumul său e dovada
că lupta
nu i-a fost inutilă

ARTHUR PORUMBOIU

Departe

ani avuţi cît şapte vaci slabe!
şi lerul privirilor mele,
roua lor cu puls într-o stea
singură,
să-i şoptească singurei cum o
cheamă —
primenite, surpate silabe.

MARCEL GAFTON

Tablou fluid

Alung dintre stele plăpînda
piclă
singura după care s-a ascuns
cerul.
E nevoie de cer
de albastrul suav al copilăriei
de cărările neputrezite
cînd şesul se veseleşte
şi cetăţile mişcă
Nimic nu rămîne fără chip
acolo unde plouă cu prunci
şi nou născuta zi fumegă
primitoare.

HENRI ZALIS

Şi somnul nu vine

Trec păsări grăbite pe sus
Şi strigă în noapte şi spun...
Cad frunze şi vîntul se joacă,
Sub geamuri, c-un pui de alun.

Şi somnul nu vine şi bate
Ceasornicul parcă mai des,
Te-ai duce iubitei să-i spui
Că-n vie-i ascuns, pentru ea,
Un strugur rămas necules.

CĂLIN GRUIA

BOILEAU — NARCEJAC

DATORIA

Dacă ne-ar fi văzut cineva, ar fi putut crede că sîntem o trupă de actori turnînd prima secvență dintr-un clasic film de groază.

Totul era potrivit pentru aceasta. Mai întîi decorul: salonul imens al castelului, cu tavan din grinzi aparente, cu un șemineu monumental, în fața căruia ne strînsesem toți cinci, și cu numeroase uși-geam ale căror perdele umflate de vînt păreau că ascund lucruri neliniștitoare.

Apoi fondul sonor: vaietul neîncetat al vîntului printre copacii desfrunziți ai parcului, acompaniat de trosnetul buștenilor arzînd în vatră. Iluminatul era redus la licărirea focului ce profila pe lespezi umbrele noastre tremurătoare.

În sfîrșit personajele: gazdele — contesa și contele de Kerros, cuplu convențional, nepotrivit, din comedia clasică. Anne, subțire și blondă, de o frumusețe aproape ireală; Louis, scurt, îndesat, colțuros, tipul de om cu picioarele bine înfipte în pămîntul de care ea părea așa departe; — invitații: doctorul Perségasse și soția lui, meridionali dezrădăcinați, cărora priveliștea aspră a landelor bretone nu le diminuase exuberanța; Sylvestre Génevin, bunul meu prieten Sylvestre, căruia îi datoram viața, seducător, elegant, sportiv, tipul de june prim... care ar fi trebuit să se însoare cu tînăra fată (numai că această tînără fată nu exista acolo); și eu... despre care, pentru moment, n-am nimic de spus. Nu trebuie să uit, însă, pe bătrînul majordom Patrick, chel, descărnat, uimitor de tăcut, inevitabilul servitor... pe care publicul nu-l mai bănuiește, dealtfel, de foarte mult timp. (Precizez, totuși, că Patrick era unul din cei mai cumsecade oameni și cel mai devotat dintre servitori).

Să indic și ora? Se apropia miezul nopții. „Firește", veți spune dumneavoastră ironic. Să îndrăznesc să adaug faptul că noi povesteam întîmplări cu fantome?

Nu, nimic nu lipsea. Și totuși, numai după ce am stins luminile pentru a crea o atmosferă adecvată povestirilor noastre, m-am simțit și eu, în fine, liniștit.

Un paradox? Nici vorbă. Dacă vă voi mărturisi că Sylvestre era amantul frumoasei Anne de Kerros și că, pentru prima dată fusese invitat la castel, veți înțelege, lesne, neliniștea mea din timpul cinei și al serii, neliniște ce încetă odată cu întoarcerea comutatorului.

Acum, fețele mincinoase ale celor doi complici erau luminate doar de reflexele arămii și tremurătoare ale flăcărilor, părînd niște măști. Am răsuflat ușurat.

În același timp, îmi dădeam seama că spaima mea este absurdă. Confident al celor doi, ah! fără voia mea, cunoșteam foarte bine măsurile de precauție pe care și le luau și eram primul ce le considera exagerate.

Căci, a-ți imagina trădarea înscrisă pe fețele amanților, așa cum făceam eu, determinat de firea mea neliniștită și romantică, era, pur și simplu, ridicol în acest caz. Zîmbetul dezinvolt al lui Sylvestre, ca și rezerva bine dozată a contesei înlăturau cea mai mică bănuială. Iar perspicacitatea nu părea să fie deloc trăsătura dominantă a soțului anost, a **pisălogului,** cum îl numeau ei.

Mai exista riscul unei indiscreții. Dar din partea cui? Soții Perségasse erau departe de a bănui ceva. Cît despre servitori, respectul sau mai bine-zis venerația ce-o aveau pentru tînăra stăpînă dovedeau credința lor totală.

În sfîrșit, mai mult decît toate aceste considerații, ar fi trebuit să mă liniștească, pe deplin, faptul că Louis de Kerros îl invitase pe Sylvestre Génevin nu numai la masă, dar și să doarmă sub acoperișul său. Urma să petrecem week-end-ul la castel.

— Credeţi-mă, Bretania dumneavoastră nu este singurul ţinut bîntuit de căruţa-fantomă, de **carul lui Ankou,** aşa cum îi spuneţi prin partea locului, zise doctorul Perségasse, cu vocea sa tărăgănată. Am să vă povestesc o întîmplare ciudată de la sfîrşitul secolului trecut, la care bunicul meu dinspre tată a fost un martor demn de toată încrederea.

Bunicul era medic ca şi mine. Într-o seară, el străbătea la pas uşor, în cabrioleta sa, Esterelul natal. Deodată, pe drumul pustiu, venind din sens opus, a apărut o căruţă. A crezut că o recunoaşte. Părea să fie căruţa unuia dintre pacienţii săi, pe nume... Pellegrini, dacă mai ţin eu bine minte. Ei, dar numele n-are nici o importanţa în aceasta istorie. Or, numitul Pellegrini, ros de un cancer, nu mai părăsea patul de multe luni.

Mai întîi bunicul şi-a zis că se înşeală. Puteau fi o căruţă şi un cal ce semănau cu cele ale lui Pellegrini şi nimic mai mult, mai ales că nefericitul locuia la cîteva leghe depărtare de acel loc. Dar cînd atelajul a ajuns la cîţiva metri, bunicul l-a identificat fără nici un dubiu: era căruţa lui Pellegrini.

Totuşi, pe capră nu se distingea decît o formă întunecată. Şi-a închipuit că aceasta trebuie să fie nevasta bolnavului sau un alt membru al familiei. Nu înţelegea rostul acestei curse tîrzii şi, îndeosebi, îl nedumerea faptul că bătrînul cal, ce nu mai părăsea demult grajdul, strabatuse asemenea distanţă.

În fine, căruţa a trecut pe lîngă şaretă. Nu mică i-a fost mirarea bunicului văzînd că cel care ţinea hăţurile era Pellegrini însuşi. Pellegrini, pe care-l vizitase chiar în dimineaţa aceea şi pe care-l găsise mai rău ca oricînd.

— „Pellegrini!" a strigat bunicul. „Pellegrini! Dar ăsta-i un miracol!"

— „Adio, doctore", a facut celalalt fara sa opreasca şi glasul i-a sunat trist şi pierdut; era glasul lui Pellegrini.

Bunicul a oprit cabrioleta şi, ridicîndu-se în picioare, a privit năuc în urma căruţei care dispărea în noapte.

Înainte de a porni din nou la drum, bunicul s-a uitat automat la ceasul pe care-l port şi eu astăzi. Era zece fără douăzeci. A dat bice cailor. Dorea să ajungă neîntîrziat la Fréjus, unde locuia Pellegrini, pentru ca miracolul să-i fie confirmat de soţia bolnavului.

Bănuiţi desigur sfîrşitul poveştii. Bunicul a găsit-o pe doamna Pellegrini priveghind trupul soţului. Nefericitul murise pe la ora nouă, deci cu trei sferturi de oră înainte de misterioasa întîlnire.

— Întîlnire... cu un călător care semăna cu Pellegrini, întrerupse Sylvestre povestirea doctorului. Coincidenţa este într-adevăr uimitoare.

— Nu, exclamă doctorul Perségasse. Bunicul nu s-a înşelat. Dealtfel, n-am spus clar că cel văzut era adevăratul Pellegrini? Altfel ce interes ar avea această povestire?

— Atunci am putea spune ca, date fiind drumul lung şi ora tîrzie, bunicul dumneavoastră adormise pe capră.

— Ei! nu, el nu dormea. Închipuiţi-vă că şi alţii înaintea dumneavostră au făcut această presupunere.

— Ia te uită! Tocmai un om de ştiinţă afirmă aceste lucruri! suspină Sylvestre. Ah! Vă jur că dacă m-aş fi aflat în locul bunicului dumneavoastră aş fi limpezit misterul imediat. Aş fi sărit din cabrioletă în căruţă, l-aş fi înhăţat pe Pellegrini, viu sau mort, şi i-aş fi...

Scumpul şi insuportabilul Sylvestre! Îi cunoşteam îndrăzneala. Îmi dăduse cea mai strălucită probă de curaj atunci cînd a plonjat în Rhône pentru a mă salva. Totuşi, această încredere prea mare în el însuşi, această permanentă dorinţă de a ieşi în evidenţă, de a se lăuda de fiecare dată cu sîngele lui rece mă exasperau. Ce impresie detestabilă putea stîrni celor care nu împărtăşeau nici indulgenţa mea fraternă şi nici oarba pasiune a Annei de Kerros.

— Atunci, singura concluzie nu poate fi decît că bunicul meu era un mare naiv sau un mincinos, spuse, pe un ton sec, doctorul Perségasse, pierzîndu-şi dintr-o dată inflexiunile accentului său meridional.

Am intervenit:

— Numai dumneavoastră nu ne-aţi povestit nimic, dragă conte. Tocmai dumneavoastră, un breton. Culmea!

Gazda noastră trase adînc din ţigară, scutură scrumul în grătarul şemineului şi spuse, evident mulţumit de intervenţia mea:

— Am dorit să fiu ultimul.

— Te rog, Louis, nu îngrozi prietenii noştri cu povestea aceea ridicolă, protestă soţia sa. Nu vor închide ochii toată noaptea.

— Excepţie făcînd, bineînţeles, domnul Génevin, făcu acru doamna Perségasse.

— Mă întreb ce fel de poveste ar putea să ne tulbure mai mult decît cele ce-am auzit pînă acum, spusei eu preîntîmpinînd o nouă impertinenţă din partea lui Sylvestre.

Louis de Kerros tăcu un timp, apoi începu să vorbească, foarte satisfăcut de efectul pe care vorbele sale aveau să-l producă, neîndoielnic, asupra noastră.

— Povestea mea prezintă un dublu interes, pentru că este de actualitate şi are ca decor acest castel.

La aceste spuse, toţi ridicarăm capetele, ca la comandă, iar Sylvestre nu se putut stăpîni să nu strige:

— Bravo!

Răsturnat în fotoliu, cu ochii mici, strălucind de satisfacţie sub pleoapele grele, Louis de Kerros îşi începu istorisirea:

— Întreaga aventură a avut ca punct de plecare un eveniment petrecut la sfîrşitul domniei lui Ludovic al XVI-lea şi este romanţioasă cît vreţi. Dar mă grăbesc să adaug că nu face deloc cinste îndepărtatului meu predecesor. Este vorba, realmente, de un asasinat.

Contele de Brévenez avea o

fiică, Pauline. Aceasta se îndrăgostise de un mărunt secretar notarial din Brest, René Quénec, care o iubea la rîndul lui. Cum se cunoscuseră tinerii? Nu se știe. Cert este că tînăra fată nu voia să se căsătorească decît cu secretarul ei.

Bineînțeles, contele și contesa s-au opus acestei mezalianțe și l-au îndemnat pe Urbain, fratele Paulinei, să intervină. Perfid, Urbain și-a ascuns intențiile, prefăcîndu-se confidentul și apărătorul îndrăgostiților. A putut, astfel, să afle planurile celor doi tineri.

René hotărîse s-o fure pe Pauline. O moștenire recentă îi adusese, pe neașteptate, o avere bunicică. Se gîndeau să fugă în Italia.

Aventura însă era dificilă, deoarece contele își sechestrase, literalmente, fiica, după ce aceasta făcuse imprudența și... avusese nerușinarea de a-și deschide inima în fața lui. Nu vă voi da multe amănunte, fiindcă nici eu nu cunosc întîmplarea decît în linii mari. Pe scurt, Urbain, care servea drept mesager nefericiților, le-a sugerat un plan. În fiecare zi el pleca la vînătoare și nu se mai întorcea decît noaptea tîrziu în castelul adormit, unde veghea un singur servitor, cel pus de strajă la ușa Paulinei. Era iarnă. Urbain purta în peregrinările lui o pelerină cafenie foarte largă și o pălărie cu boruri largi, care-l protejau de ploile atît de abundente în ținuturile noastre. Ar fi fost suficient ca René să se îmbrace la fel. Putea, astfel, să pătrundă în camera iubitei, fără să stîrnească bănuiala santinelei, căreia nu i-ar fi trecut prin cap să se împotrivească faptului că „fratele" își vizitează sora și iese apoi cu ea. Fugarii ar fi fost departe cînd s-ar fi descoperit vicleșugul, iar Urbain s-ar fi arătat cel mai copleșit de eveniment.

Planul părea foarte simplu, după cum vedeți, și îndrăgostiții l-au acceptat, cred, cu entuziasm, mulțumind din toată inima binefăcătorului.

În fine, toate detaliile expediției au fost puse la punct și noaptea fixată a sosit. Dar Pauline l-a așteptat zadarnic pe falsul Urbain. Niciodată nu avea să-l mai revadă nici ea și nici altcineva.

— „S-a răzgîndit în ultimul moment. Este un laș, după care nu trebuie să-ți pară rău" — i-a spus Urbain surorii sale, a doua zi dimineața.

Dar nefericita n-a vrut să creadă că René a părăsit-o.

Și avea dreptate.

Îmbrăcat în pelerina cafenie, cu o pălărie mare pe cap, Réne Quénec intrase în castel la ora stabilită. Încrezător, el pătrunsese în coridorul pustiu și... pe nesimțite, una din dale a cedat sub pasul lui... O temniță subterană veche, o cădere de la aproape treizeci de picioare...

Pauline a murit în anul următor. Viața a continuat în castelul unde numai doi oameni cunoașteau tragicul secret al temniței. Contele a dus această taină cu el, în mormînt. Urbain a mărturisit însă totul, patruzeci de ani mai tîrziu, cînd era pe patul de moarte... Astfel că astăzi, am putut să vă povestesc această întîmplare.

— Dar... noi speram într-o fantomă, observă Sylvestre decepționat.

— Aceasta a apărut mult mai tîrziu, după ce castelul a fost răscumpărat. În fiecare noapte, vaiete înfundate răzbăteau din temniță. Ele erau percepute mai clar în momentul în care te apropiai de trapă. Unii le atribuiau vîntului, care sufla pe sub ușile galeriei, dar proprietarul de atunci, superstițios, a dispus ca trapa să fie zidită și nici un zgomot n-a mai tulburat, vreodată, liniștea lui și a urmașilor săi.

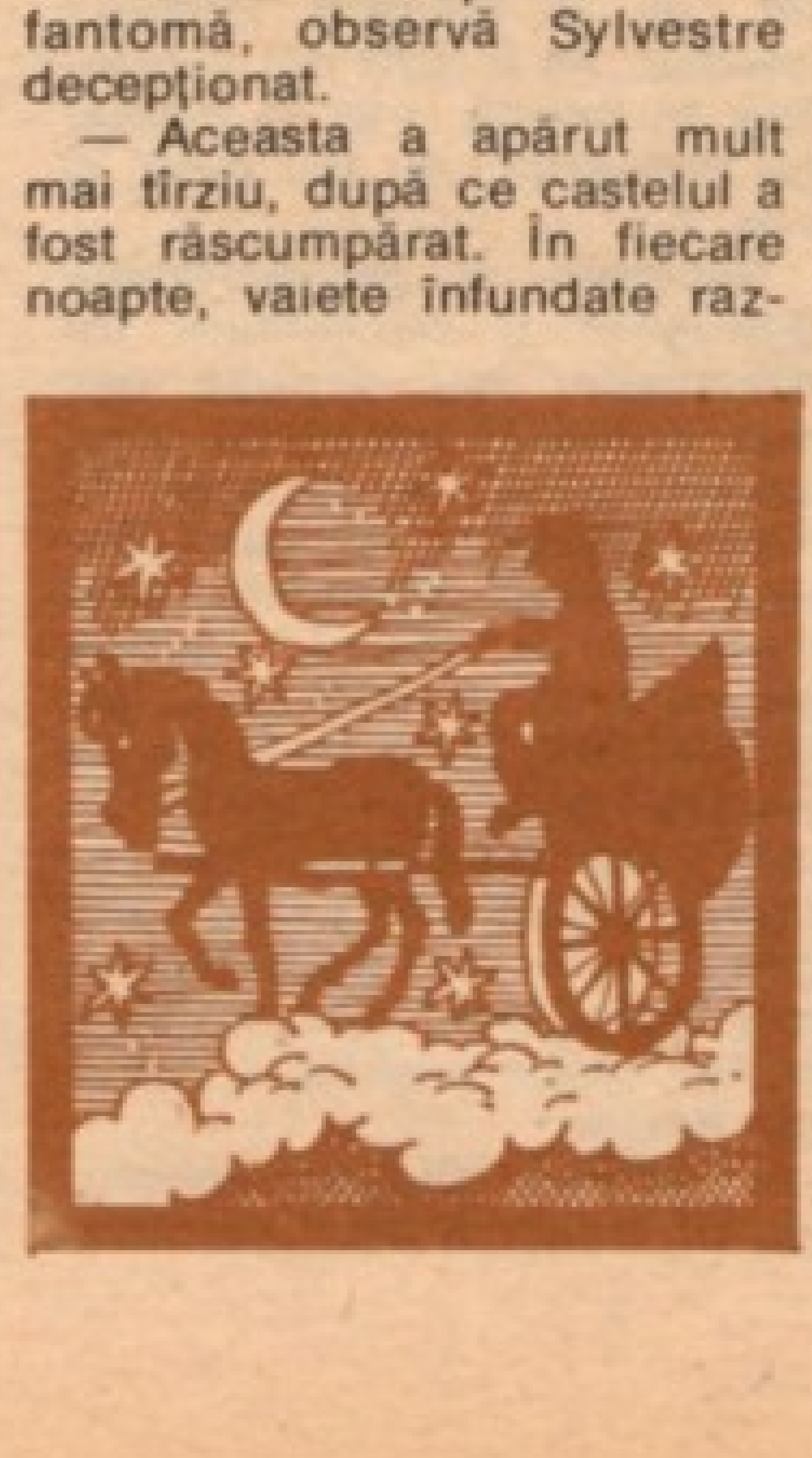

Iată că m-apropii cu povestirea de zilele noastre. Noul cumpărător, tatăl meu, spirit practic, reținînd din tragedie doar existența temniței, a intenționat s-o folosească. După proiectul unui arhitect, a fost săpat un tunel la baza stîncii pe care-i construit castelul. Lucrările au fost executate repede și iată că o ultimă lovitură de tîrnăcop a permis accesul în monumentalul cavou, în care nu mai intrase nimeni de aproape un secol și jumătate. Bineînțeles, nu s-a găsit nici o urmă care să confirme legenda. Numai că...

Și aici contele se întrerupse și ridică degetul arătător cerînd atenție:

— Numai că, de trei ori la rînd, muncitorii care intraseră singuri în viitorul garaj (fiindcă aceasta era destinația mai puțin nobilă pe care tatăl meu voia s-o dea vechii temnițe) au zărit, destul de clar, la lumina lanternelor, o formă omenească înfășurată într-o pelerină cafenie și o pălărie cu boruri largi. Arătarea se mișca încet pe un fel de scară tăiată-n piatră, pe care foștii stăpîni ai domeniului, precursorii lui Urbain de Brévenez, coborau pînă în fundul temniței pentru a verifica starea întemnițaților.

Trebuie să spun că lucrătorii au fugit îngroziți. Tatăl meu, deși n-a crezut în această apariție, a abandonat planul său... profanator. Și nici eu nu l-am reluat.

Spectrul nefericitului René Quénec să rătăcească în pace prin sanctuarul lui și să mă ignore așa cum îl ignor și eu — iată ce-mi doresc pentru amîndoi... În plus, eu nu am mașină ca să-mi trebuiască un garaj, conchise contele cu un umor prozaic.

Sylvestre își frecă mîinile, cu o expresie de satisfacție intensă pe față.

— Ei bine, dragul meu

conte, dacă n-aveţi nimic împotrivă, voi petrece bucuros noaptea în această temniţă.

Bănuiesc că presimţiserăm cu toţii această cerere. Înainte ca soţul ei să răspundă, Anne exclamă pe un ton sec, categoric în elucidarea acestei probleme:

— Dar e ridicol!

— Nu, rectifică blînd Sylvestre, nu va fi ridicol decît în cazul în care, aşa cum cred, fantoma nu va apărea. Recunoaşteţi că, în caz contrar...

— Ca şi cum astfel s-ar pune problema! îl întrerupse Anne cu o enervare greu stăpînită. Veţi petrece o noapte detestabilă, iar mîine nu veţi mai putea merge cu noi la pescuit.

Sylvestre arboră surîsul lui iritant.

— Ei, ce ziceţi? întrebă el, întorcîndu-se spre soţul frumoasei Anne.

— Oh! N-aş vrea să vă influenţez. Personal, n-am simţit niciodată nevoia de a clarifica lucrurile. Dar, eu nu sînt un om curios din fire şi m-am obişnuit să şi trăiesc cu incertitudini, adăugă, cu o voce tulbure, soţul înşelat.

Aceste cuvinte aveau oare un sens ascuns? Conţineau ele vreo aluzie? N-aş putea să spun, dar mă neliniştiseră foarte tare.

— Ei bine, eu sînt unul care doreşte să afle, făcu Sylvestre calm.

Or, pare stabilit că fantoma noastră — dacă există această fantomă — se arată întotdeauna intruşilor. Deci, daca nu va aparea am putea trage definitiv concluzia ca...

— Va voi conduce în temniţă, spuse contele.

— Mulţumesc. V-aş ruga numai să-mi daţi un fotoliu, lumînări, cîteva din excelentele dumneavoastră ţigări de foi şi, dacă nu abuzez prea mult, o carte bună pentru a-mi face aşteptarea placuta.

— Un roman soporific, sugeră doamna Perségasse.

— Dimpotrivă, dragă doamnă, dimpotrivă. Un roman care să-mi creeze o stare de spirit adecvată.

— E ridicol, spuse din nou Anne de Kerros, dar, de această dată, vocea ei sună alb, fără inflexiuni.

— V-am arătat mai înainte biblioteca, dragul meu. Alegeţi-vă singur. Cred că veţi găsi ce doriţi pe raftul al treilea, cel cu traduceri, zise contele.

Sylvestre se ridică şi, cu pas suplu, părăsi încăperea.

— Trebuie să ne împotrivim... exclamă Anne, imediat ce uşa se închise în urma lui.

— Dar de ce, dragă doamnă, zise doctorul. Dacă pe acest tînăr îl amuză să petreacă o noapte în pivniţă... Şi apoi va fi fericit să ne dovedească, atît de uşor, cît de curajos este.

— Pentru mine, o dovadă de curaj din partea lui Sylvestre Génevin este inutilă, zisei eu înfierbîntat. Mai demult, el şi-a riscat viaţa ca să mă salveze. Cu siguranţă că nu ştiaţi acest lucru, doctore. Veţi fi de acord că după aceasta...

— Într-adevăr, nu ştiam.

— Aflaţi dar că prietenul meu Sylvestre n-a ezitat sa plonjeze în apa Rhônului, în mijlocul căreia, necunoscutul care eram eu atunci pentru el se prăbuşise cu planorul. Precizez că acest fapt se întîmpla în aprilie, cînd se topeau zăpezile, iar Sylvestre tocmai îşi luase prînzul.

Perségasse fluieră printre dinţi, în timp ce soţia lui clătină, admirativ, din cap. Urmă un moment de tăcere. Anne mă privea intens; ochii ei îmi mulţumeau.

— În acest caz, reluă medicul discuţia, adresîndu-mi-se cu un aer profesional, curajul înaintea unui pericol concret, real, este cu totul diferit de cel pe care trebuie să-l aibă cineva înfruntînd... o forţă ocultă. Astfel, în timpul războiului, am cunoscut mulţi băieţi dornici să meargă în cele mai periculoase misiuni, dar nu îndrăzneau niciodată să intre noaptea într-un cimitir.

— Trebuie să recunoaştem că Sylvestre posedă ambele forme de curaj.

— Daţi-mi voie, zise contele. Dumneavoastră confundaţi curajul cu neîncrederea. În ce consta meritul de a veghea într-un loc presupus a fi bîntuit de fantome, pentru cel care nu crede în ele?... După părerea mea, ca experienţa să fie concludentă, ar trebui să apară stafia.

Louis de Kerros se opri şi aruncă nepăsător un braţ de lemne în şemineu, apoi continuă cu o intonaţie de comedian desăvîrşit.

— Iată de ce fantoma se va arăta.

Privirăm unii la alţii neînţelegînd nimic şi o vreme nu se auzi decît pîrîitul buturugilor uscate. Apoi doamna Perségasse izbucni într-un rîs forţat:

— Aha! Care va să zică, dragul meu conte, aveţi relaţii cu cei de **dincolo?**

— Din păcate, sau mai degrabă din fericire, nu. Dar cei de **dincolo** nu vor avea nici un amestec în cazul nostru. Fantoma voi fi eu.

De data aceasta, rîsul doamnei Perségasse răsună firesc şi se contopi cu cel al soţului:

— Deci, dumneavoastră, dragă prietene, cu un cearceaf şi nişte lanţuri, desigur?

— Nu, nu aşa. Amintiţi-vă: o pelerină cafenie şi o pălărie cu boruri largi. Mă grăbesc să vă spun că acestea sînt detalii născocite de mine. Ele mi-au fost sugerate de amintirea unor haine vechi văzute într-o debara.

— Asta dovedeşte că aţi premeditat!

— Pe legea mea, doctore, aşa este. Mărturisesc că aş avea o mică bucurie văzîndu-l pe lăudărosul nostru cum îşi ia picioarele la spinare şi cere ajutorul celor... vii.

— Ajutor pe care o să i-l dăm cu toţii. În ceea ce mă priveşte sînt gata să îngrijesc, oricînd, un icter acut. Ha, ha, ha, rîse doctorul.

Privii spre Anne. Îi bănuiam paloarea feţei sub reflexele roşietice ale focului din vatră şi vedeam ca mîinile sprijinite pe genunchi îi tremurau. Zise cu un glas ce voia să pară sigur de el:

— Mă întreb dacă n-ar tre-

bui să mă opun acestei glume necuviincioase. Nu uita Louis, că Sylvestre Génevin este oaspetele nostru și că, în această calitate...

— Dar ce, draga mea, o întrerupse castelanul, crezi cumva că acest tînăr este un laș? Sînt sigur, el nu ți-ar ierta niciodată o asemenea intervenție. Ar considera-o un afront. Dă-i prilejul să ne uimească. Nu există nici un motiv să bănuim că el nu va ieși onorabil din această situație.

— Sînt pe deplin convins de aceasta, zisei eu, cu glasul ușor gîtuit. Și nu sînt îngrijorat pentru el, cît mai ales pentru... fantomă. Fiindcă îl știu pe Sylvestre un sportiv desăvîrșit, cu reacții fulgerătoare, mă tem ca, la primul impuls, să nu se arunce cu toată forța asupra „stafiei" dumneavoastră.

— Fiți liniștit, zise contele, după cum vă veți da seama în curînd, dispoziția locului este de așa natură încît fantoma va putea disparea la timp. Astfel Génevin va fi mîndru ca a pus pe fugă o stafie și, e de la sine înțeles, că nici unul din noi nu-i va arăta că se-nșeală. Acesta va fi modul cel mai potrivit de a-i răsplăti curajul.

Ce-ar mai fi putut obiecta Anne? Străduindu-se cu tot dinadinsul să-l ferească pe Sylvestre de experiență, n-ar fi trezit bănuieli?

Se mulțumi să ridice din umeri, resemnată, zîmbind îngăduitoare, ca și cum ar fi avut de-a face cu năzbîtiile unor copii.

Contele se lansă într-o descriere detaliată a temniței, scena viitoarei sale evoluții. Dar cuvintele lui ajungeau pînă la mine foarte slab, de parcă ar fi fost rostite în cealaltă extremitate a imensului salon. Neliniștea mă cuprinse din nou. Respiram greu, iar bătăile inimii erau dureroase ca-ntr-o criză de anghină pectorală.

Louis de Kerros are vreun gînd ascuns? mă întrebam eu. Încearcă să dea o lecție binemeritata unui prieten care-l enervează cu îngîmfarea lui sau acționează astfel deoarece știe că acest prieten este amantul soției sale? Și în acest caz caută doar să-și discrediteze rivalul, acoperindu-l de ridicol în fața contesei, sau pune la cale un plan mai periculos decît această farsă grosolană?

Privii la conte. Întors spre soții Perségasse, el își încheia explicațiile cu o mișcare circulară a indexului. Și, în fața acelui chip rubicond, exprimînd o totală mulțumire de sine, în fața acelor ochi ce scînteiau de o răutate puerilă, m-am simțit liniștit. Nu, **pisălogul** nu știa nimic. Fără îndoială, s-ar fi putut distra la fel de bine și pe seama mea și pe seama doctorului Perségasse.

Își terminase expunerea. Medicul izbucni într-un nou hohot de rîs:

— Toate acestea se potrivesc foarte bine, dragul meu conte. Numai Tartarinul nostru să nu fi reflectat între timp și să se dea bătut dinainte. Absența sa prelungită nu-i un semn bun. Poate că s-a băgat, deja, în pat...

— ...cu un icter prematur.

Mă ridicai în picioare, ca și cum ofensa mi-ar fi fost adresata mie:

— Pariez, mai curînd, că el nu găsește un roman destul de... consistent. Vi-l aduc imediat.

L-am găsit pe Sylvestre tocmai cînd se pregătea să

părăsească biblioteca. Ținea sub braț un volum gros, pe care mi-l arătă surîzător:

— Nu cred c-aș fi putut alege ceva mai bun.

Era „Călugărul" de Lewis.

* * *

Cîteva minute mai tîrziu, o stranie procesiune cobora drumul în pantă abruptă, ocolind promontoriul pe care era înălțat castelul.

Contele mergea înainte, cu o lanternă aprinsă, conducînd-o de braț pe doamna Perségasse. Doctorul și Sylvestre îl urmau, unul ducînd cutia cu țigări și cartea, celălalt, un pachet de luminări și un sfeșnic cu șase brațe. În spatele lor veneam eu, strîngînd-o de mînă, încurajator, pe Anne. În urmă, la o distanță respectuoasă, venea majordomul, un Patrick dezaprobator, ducînd cu greu în brațe un fotoliu imens, de piele.

Curînd pășirăm pe o alee carosabilă, năpădită de buruieni, ce se întindea pînă la fundația castelului. Cînd ghidul nostru ridică lanterna descoperirăm, săpată în zid, o ușă de lemn, înaltă, cu două canaturi.

Louis de Kerros împinse cu pumnul unul din ele, iar balamalele scoaseră un scîrțîit adecvat aventurii noastre. Trecurăm pragul și intrarăm în tunelul săpat din dorința răposatului conte, tatăl gazdei noastre. Mai făcurăm cîțiva pași și ajunserăm în temniță.

Nu-mi dau seama prea bine la ce ne așteptam și unii și alții. Dar cred că eram cu toții dezamăgiți. Ne aflam într-o banală pivniță de formă circulară, foarte înaltă, ceea ce îi dădea aspectul unui puț. Singurul element deosebit era o scară rudimentară, care urca în spirală pînă sus, unde era un fel de galerie, asemănătoare celor dintr-un dom. Nimic straniu, nimic sinistru în acest loc pe care spiritele noastre exaltate și-l închipuiseră altfel.

Patrick lăsase jos fotoliul și punea luminări în sfeșnic, aprinzîndu-le. Flacăra lor se înălța perfect vertical. Deasupra noastră, cam la treizeci

de picioare, se zărea urma trapei zidite.

— Nici măcar o tibie! glumi Sylvestre.

— Aţi observat, desigur, că uşa nu are nici un fel de încuietoare, zise contele. O simplă apăsare pe clanţă şi sînteţi afară.

— Păcat! V-aş fi rugat să mă-ncuiaţi de două ori şi să păstraţi cheia.

Contele zîmbi:

— Văd că nu v-aş putea convinge să renunţaţi la planul dumneavoastră.

— Mai mult, dragul meu conte, dacă în noaptea aceasta nu voi avea noroc, vă cer promisiunea ca mîine...

— Poate că totuşi această primă noapte vă va satisface din plin dorinţele, zise doctorul, făcîndu-mi un semn grosolan cu cotul.

Sylvestre sărută mîna contesei şi pe cea a doamnei Perségasse, apoi, simţindu-se ca la el acasă, ne conduse politicos pînă la uşă.

— Îmi pare rău că mîine n-o să vă pot oferi decît cuvîntul meu.

— Oh! Va fi suficient, spuse Louis de Kerros.

* * *

Afară vîntul se înteţise; bătea dinspre mare, aducînd pînă la noi vuietul ei îndepărtat. Sub luna care apăruse o clipă dintre nori, castelul mi se păru deodată de dimensiuni apăsătoare şi ostile, cu părţi înecate-n beznă, unde privirea nu putea pătrunde.

Contele îşi reluase locul în fruntea grupului. Urca repede panta abruptă. Vorbea adresîndu-se îndeosebi soţilor Perségasse:

— Aţi remarcat galeria pe care v-o descrisesem? Voi avea timp berechet să dispar pe acolo înainte ca prietenul nostru Génevin să urce la jumătatea scării. Dar pînă să ajungă sus...

— Sînteţi sigur că nu va descoperi intrarea secretă? întrebă doctorul, care gîfîia în spatele gazdei noastre.

— Cu siguranţă, nu! Odată trecerea închisă, desfid pe oricine ar spune că bănuieşte existenţa ei. Un adevărat truc de roman foileton.

Louis de Kerros ajunsese în

vîrful pantei. Brusc se întoarse şi, cu un ton amabil, se adresă, pe deasupra capetelor noastre, bătrînului servitor care venea încet în urma grupului:

— Dacă nu eşti prea obosit, Patrick, poţi să veghezi cu noi. Sînt convins că nu vei regreta această noapte albă.

Neaşteptata propunere mă ului şi mai ales îmi redeşteptă îngrijorarea. Poate că **pisălogul** nu voia decît să-şi arate bunăvoinţa faţă de servitorul său credincios. Dar n-aveam, oare, suficiente motive să mă tem că soţul încornorat ar putea avea intenţia perfidă să mărească umilinţa rivalului său... şi ruşinea contesei?

Onestul Patrick răspunse înainte ca stăpîna lui să protesteze.

— Sînt măgulit de atenţia pe care mi-o acordă domnul conte, făcu el înclinînd capul. Din nefericire, nu mai sînt la vîrsta cînd aş putea pierde nopţile fără să simt urmări neplăcute. Sper că domnul conte va binevoi să mă scuze şi va merge cu bunătatea pînă acolo încît să-mi povestească.

...Ne aflam din nou în salon, luminat normal de această dată. Louis de Kerros căutase şi probase în faţa noastră costumul... fantomei. Cu pălăria mare pe cap şi înfăşurat în pelerină, al cărei guler ridicat îi acoperea jumătate din faţă, contele avea într-adevăr o siluetă stranie.

Rămînea să sosească ora H. Medicul propusese să aşteptăm două ore, fiindcă o acţiune precipitată, spunea el, ar fi putut stîrni bănuiala victimei noastre. De asemenea, experienţa n-ar fi fost eficace decît în plină noapte, cînd întreg castelul e cufundat în somn.

— Şi în acest timp imaginaţia lui Génevin va lucra intens, aducîndu-l într-o stare de spirit potrivită, concluzionă doctorul cu un zîmbet neplăcut. Ascultaţi-mă, trebuie lăsat... să fiarbă.

Aşteptînd să treacă cele două ore, contele, soţii Perségasse şi cu mine jucarăm bridge. Anne se aşezase pe locul ei din faţa şemineului, unde focul abia mai pîlpîia. N-a scos nici un cuvînt şi n-a făcut, sînt sigur, nici un gest tot timpul cît a durat partida.

Stranie partidă! Făceam greşeli una după alta, iar licitaţia o anunţam în şoaptă, temîndu-ne, parcă, de propriile noastre glasuri. Îmi închipui că nişte conspiratori în momentul atentatului n-ar fi avut mutre mai sumbre decît erau ale noastre. Mă gîndesc că ar fi fost suficient ca unul dintre noi să se fi împotrivit mai ferm şi, poate, contele ar fi renunţat la farsă. Dar cine să fi fost acela? Am precizat, deja, suficiente motive care o constrîngeau pe contesă la tăcere. Cît despre mine...

Ora aşteptată veni. Aruncarăm cărţile şi contele îşi puse costumul.

În urma lui, parcurserăm vestibulul şi intrarăm într-un coridor îngust, la capătul căruia se afla o uşă joasă. Louis de Kerros se întoarse spre noi şi duse degetul la buze sau mai exact la răscroiala gulerului pe care un lănţişor îl ţinea ridicat. Deschise uşa.

În faţa noastră apăru o scară de pivniţă, foarte strîmtă, care cobora vreo douăsprezece trepte pînă la un mic palier. Aerul era umed şi rece, cu uşor iz de mucegai. Contele ajunsese pe palier şi, după ce ne ceru printr-un

gest atenţie, puse mîna pe o lespede absolut la fel cu celelalte. După aceea, făcu semn doctorului, aflat încă la capătul de sus al scării, să stingă lumina.

O clipă întunericul fu total, apoi o undă firavă de lumină se filtră prin perete, lărgindu-se treptat. Fără cel mai mic zgomot o bucată de zid se mişca încet descoperind o trecere de formă pătrată, prin care un om s-ar fi putut strecura cu uşurinţă. Întrezării galeria suspendată şi, deasupra, distinsei urma trapei blocate, dar pelerina largă a gazdei noastre oprea lumina ce venea din adîncul temniţei şi restul îmi rămase nedesluşit.

Ne-am înghesuit cu toţii în spaţiul îngust al palierului, cu gîtul întins şi capetele aplecate. Simţeam în obraz răsuflarea fierbinte şi precipitată a Annei de Kerros.

Cu paşi lenţi, **fantoma** înaintă pînă la marginea galeriei, îşi aruncă o parte a pelerinei peste umăr şi, rămînînd într-o poziţie rigidă, scoase un vaiet inuman, pe care ecoul îl prelungi.

Urmă o clipă de linişte, timp în care contesa se agăţă de braţul meu, apoi răsună iar geamătul înfiorător... pe care-l întrerupse un foc de armă...

Contele se frînse-n două, se clătină o secundă, apoi se prăbuşi cu capul în jos ca-ntr-un plonjon. Se auzi un zgomot surd, oribil...

Un timp, emoţia ne paraliză, apoi, înghesuindu-ne unii pe alţii, străbăturăm pasajul îngust şi privirăm în adînc. Pe pardoseala temniţei, travestitul evoca imaginea unei păsări mari, împuşcate în plin zbor. Sylvestre ţinea încă revolverul ridicat.

Coborîrăm în şir indian cu doctorul în frunte. Ajuns lîngă trupul prăbuşit, el se aplecă deasupra lui, dar se ridică imediat, clătinînd din cap.

Cele două femei rămăseseră pe ultima treaptă a scării, doamna Perségasse susţinînd-o pe contesă. Iar eu, copleşit de eveniment, mă tîrii pînă la fotoliu, unde mă prăbuşii cu ochii închişi. Auzeam ca prin vis vorbele doctorului:

— ...glumă stupidă... Cum am putut să facem aşa ceva?... În tot cazul, doar noi singuri sîntem vinovaţi...

Deschisei ochii. Întîlnii privirea lui Sylvestre, prietenul căruia îi datoram viaţa. O privire plină de spaimă, rugătoare şi imperativă, totodată, pe care o interpretai ca un apel la vechea mea datorie faţă de el.

Murmurai:

— Doctorul are dreptate... Noi singuri sîntem vinovaţi. Numai noi!

Privirea lui Sylvestre mă părăsi liniştită.

În sfîrşit, abia în acel moment îmi plătisem datoria.

Bineînţeles, atunci cînd m-am dus să-l caut pe Sylvestre în bibliotecă, îl avertizasem de farsa ce i se pregătea. Dar m-aş fi socotit cu adevărat achitat acum de datorie dacă nu i-aş fi spus care din noi va fi fantoma?

Traducere de ILEANA PANĂ

(Din: „Alfred Hitchcock Magazin" nr. 1, mai 1961).

• INSTANTANEE

— Sînt foarte supărată, mi-am pierdut umbrela şi nu-mi pot aminti unde am lăsat-o...
— Cînd ai observat că n-o mai ai?
— Păi, cînd a încetat ploaia şi vroiam s-o închid.

•

— Doctore, mă doare rău capul...
— De mult aveţi aceste dureri?
— De cînd m-am născut.
— Dar pînă atunci v-aţi simţit bine?

•

— Sora: — Tovarăşe doctor, pacientul de la salonul 45 se simte mai bine. Astăzi a vorbit pentru prima oară.
Doctorul: — Şi ce a spus?
Sora: — Că se simte rău de tot...

MIHAI STĂNESCU

Colindă cu nana Maria

Leru-i ler, Mărie dragă, dă-ne iaga de răchie
că de-amu îmbătrînim și noi vrem spre a se știe
c-am iubit pînă la moarte plaiul nostru românesc
și c-am fo cu Lică frate în măcelul haiducesc.
Hai, Mărie, țucu-te, dă-ne clisă și rachie
să avem puteri de cîntec pentru-întreaga Românie.

Împușcați cucuveaua

Fiecare om are un cer, un curcubeu și o stea
cine n-are curcubeu n-are nici cer
nici stea, e o umbră bolnavă de-a lungul
pămîntului, în care moartea stăpînă se vrea
Poeți, cineva vrea să ne fure cerul și steaua.
Săriți cu armele inimii și împușcați cucuveaua.

GEORGE CIUDAN

DOUĂ SCRISORI VIENEZE

Prima noapte

Am și sosit la valsuri în Westbanhof Viena,
frau Palfrader se și-ascunde strîngîndu-și ochii triști
să ducă somnambulii la un televizor,
și-a invita la masă echipa de artiști.

Bătu acea pendulă la sfîntu Nicolae,
dar nu argintăria, ci jos, pe la subsoluri,
în craniile de piatră, în raclele de fluturi
găsii lumina zilei ascunsă în simboluri.

A doua noapte

Pe-o scară în spirală urcau trei măști de var
fugite în mod sigur din scenă, de aproape,
căci Opera în còpii zvîrlea din instrumente
o foșnitoare plasă țesută peste pleòape.

Încît ieșii. Tramvaiul mă duse la Schönbrun
să-mi sun pe dale de-aur sandalele-mi romane,
să traversez și parcul și locul pe un tun
luat trofeu în lupta cu zece iatagane.

AL. RAICU

ALBERTO MORAVIA

ALBERTO MORAVIA (n. 1907) a debutat acum aproape o jumătate de secol, cu romanul **Indiferenţii.** Romancierul (dublat, în cazul acestui autor, de un fin eseist) este astăzi scriitorul cel mai popular în Italia şi cu cea mai îndelungată activitate.

Naratorul pleacă, în romanele sale, de la un motiv pe care îl consideră, în momentul în care începe să scrie, cheia cea mai sigură pentru a înţelege perioada istorică, societatea, comportamentul uman: indiferenţa, dispreţul, plictiseala, alienarea, conformismul. De la acel motiv deduce logic succesiunea evenimentelor, personajelor, intriga.

Cunoscut cititorilor români din numeroase traduceri (**Povestiri din Roma, Ciociara, Mascarada** şi altele), Alberto Moravia a publicat în anul 1982 romanul intitulat **1934,** din care vă prezentăm un fragment.

În acest roman, Moravia abordează o temă care l-a obsedat şi pe care a tratat-o deja în romanul **Mascarada:** drama provocată de fascism. Eroul, un tînăr intelectual italian antifascist, caută o soluţie de viaţă, pentru a face faţă disperării. Este ajutat de o nemţoaică — Beate — de care se îndrăgosteşte; aceasta nu reuşeşte însă să se salveze, ceea ce o duce la sinucidere.

Fragmentul de faţă reprezintă începutul romanului, care descrie întîlnirea dintre erou (care este, în acelaşi timp, narator) şi Beate, în drum spre Capri.

1934

„Este posibil să trăieşti în deznădejde şi să nu doreşti moartea?". Îmi imaginam, în joacă, că citeam această întrebare pe un soi de inscripţie, pe care un liliac imens, cu aripile întinse, asemenea celui care se vede în stampa lui Dürer, **Melancolia,** o ţinea atîrnată în gheare, deasupra mării, în timp ce vaporaşul se apropia cu repeziciune de insula Capri. Poate atmosfera de furtună inevitabilă a fost cea care mi-a sugerat analogia cu stampa pictorului german. Ca şi în stampă, un curcubeu îşi arcuia culorile clare pe fondul cerului întunecat şi marea stîncă roşie de la Capri se detaşa vertical pe o mare calmă şi sumbră care, din loc în loc, strălucea de reflexe orbitoare, ca o placă de plumb zgîriată cu vîrful unui cuţit. În acest peisaj, care părea în aşteptarea unei catastrofe, inscripţia cu întrebarea despre disperare stătea foarte bine; cum bine se potrivea şi liliacul, pseudo-pasăre de amurg, cu zbor trist, cu ţipăt ascuţit. Dealtfel, întrebarea mă asalta de cîtva timp; nefiind capabil să dau un răspuns satisfăcător, o aveam mereu în faţa ochilor, chiar şi în vis.

Am contemplat pentru o vreme acest peisaj „prin ideea" lui Dürer, apoi mi-am aplecat ochii şi am văzut atunci, aşezată pe punte, chiar în faţa mea, o femeie care dădea dezaprobator din cap, dulce dar ferm, ca pentru a spune: „Nu, nu-ţi fă iluzii, nu este posibil, sigur nu". Am crezut că n-am văzut bine, am privit din nou cu atenţie şi a trebuit să mă conving că femeia făcea într-adevăr „nu" cu capul, privindu-mă fix, exact ca şi cum acea întrebare şi-o pusese ei cu voce tare. Dealtfel, iluzia era confirmată de expresia ochilor, care nu părea întîmplătoare, ci inspirată de o voinţă precisă de comunicare. În acei ochi, sentimentul disperării era cu adevărat atît de clar vizibil în privirea întunecată şi nefericită a marilor pupile verzi, încît legătura cu semnul de negare al capului era inevitabilă. Da, ea era disperată şi voia să-mi dea de ştire că este. Cu acel semn al capului părea că vrea să-mi spună: „Avem acelaşi sentiment. Dar eu am despre asta o idee diferită de a ta".

M-am gîndit la toate acestea în primul moment, văzînd că femeia răspunde cu atîta precizie la o întrebare pe care nu i-am pus-o. Apoi mi-am spus că expresia disperată a ochilor putea fi produsă de miopie; cît despre semnul făcut din cap, poate era un dulce şi mut reproş pentru a o fi observat abia acum, după ce-am ignorat-o pe tot parcursul călătoriei de la Napoli la Capri.

Atunci am observat-o cu o curiozitate mai detaşată şi obiectivă. Părea să fie ceva mai mult decît o adolescentă; dar cu ceva de muiere, care era confirmat de inelul de la degetul mîinii stîngi, lungi şi slabe. Ţinea spatele largi şi osoase foarte drepte; scotea în afară, aproape orizontal, sînul ascuţit; îşi mişca jenată coapsele slabe, ca şi cum s-ar fi ruşinat de mărimea pîntecului. Obrazul nu confirma această impresie de maturitate: deasupra gîtului alb şi nervos apărea un chip de copil, cu ochi foarte mari, nasul foarte mic şi gura foarte cărnoasă. Părul roşu, des şi dezordonat, îi cădea pe frunte, dînd feţei un aer felin.

Mă privea cu o insistenţă jenantă, clar inspirată dintr-o voinţă încăpăţînată. Apoi s-a întors spre bărbatul care stătea alături de ea şi i-a murmurat ceva la ureche. Bărbatul m-a privit la rîndul său, a făcut un semn afirmativ cu capul. În acest punct m-am simţit îndreptăţit să-l examinez. Ar fi putut trece foarte bine drept tatăl femeii; dar mîna care, pe banchetă, îşi împletea cu dragoste degetele cu ale ei te făcea să înţelegi că nu era. Îmbrăcat, mai precis îmbrăcat fără gust, într-un soi de uniformă de colonie, din pînză de culoare kaki, prea strîmtă şi mototolită toată, acest om gras şi robust avea capul mic şi chel, cu obrajii umflaţi şi vineţi, din care ieşeau un nas şi o gură foarte mici. Bărbia apărea foarte retrasă în interior; o cicatrice oblică îi traversa partea inferioară a obrazului drept; prin ochelari priveau doi ochi albaştri şi inexpresivi, cu privirea imobilă.

După ce a murmurat în urechea tovarăşului, dar privindu-mă în fugă, aşa încît să nu lase îndoieli asupra faptului că vorbea despre mine, femeia şi-a reluat poziţia dintîi şi a reînceput să mă fixeze cu aceeaşi insis-

tentă, dar fără să mai mişte capul a dezaprobare. Acum regretam că nu mi-am dat seama de existenţa ei imediat după plecarea din Napoli; de aceea, am hotărît să regăsesc timpul pierdut, însăilînd cu ea un raport bazat numai pe priviri, pe care apoi, odată ajuns pe insulă, mi-ar fi fost uşor să-l dezvolt. Dar care raport? Am înţeles că ea crease deja premisele lui, dînd ochilor ei, în timp ce mă privea, o expresie disperată; adică, aceeaşi care, cu toată probabilitatea, exista în ochii mei cînd, fără să-mi dau seama că sînt observat, mă lăsasem în voia fanteziei mele. Întrebarea: „Este posibil să trăieşti în deznădejde şi să nu doreşti moartea"?, care se citea pe faţa mea, poate a făcut-o să spere că poate crea între noi doi un fel de complicitate. Acum nu-mi rămînea decît să trec, tot cu privirile, la ceva mai precis şi mai profund.

Astfel a început un dialog între ochii noştri, care a durat pînă în momentul în care vaporul s-a apropiat de Capri. Eu o priveam pe ea şi ea mă privea pe mine, descopeream cu uimire ceva ce am ştiut întotdeauna, dar n-am experimentat niciodată: că se poate, nu doar comunica cu ochii, ci şi vorbi într-un mod special şi distins. Îmi dădeam seama, aproape cu stupoare, că îi spuneam că sînt angoasat, nefericit, disperat; că ea îmi semăna în mod misterios, fiind şi ea, ca şi mine, angoasată, nefericită şi disperată; că această asemănare era deja începutul a ceva care trebuia definit cu numele dragoste; că, din acest motiv, speram cu ardoare că ne vom revedea la Capri; că, în acest scop, o rugam să-mi spună, în vreun fel, unde va locui sau, cel puţin, să-mi permită să mă apropii şi să-i spun cîteva cuvinte; şi aşa mai departe, şi aşa mai departe.

Dar toate aceste lucruri pe care le-aş fi spus într-o discuţie, alternînd precauţia cu sinceritatea, în funcţie de primirea care mi s-ar fi făcut încetul cu încetul, îmi dădeam seama că le exprimam cu ochii într-un mod pasional, fără nici o reticenţă, imprudent şi violent. Aşa încît nu puteam să nu mă gîndesc că patima dialogului nostru ne învăluia şi ne închidea în aceeaşi atmosferă exclusivă şi extaziată care înconjoară doi cîntăreţi într-un duet de amor, făcîndu-ne foarte asemănători, pînă şi în ridicolul neverosimilului de operă, cu două personaje care se exaltă în cîntec, în timp ce orchestra îi acompaniază, îi stimulează şi publicul, în admiraţie, îşi ţine răsuflarea. Dar, în acelaşi timp, simţeam cu uşurare că această comparaţie ironică nu era justă. Nu eram doi cîntăreţi, ci două persoane care, cu puţine minute în urmă, nu-şi dăduseră încă seama de existenţa lor. Şi nu eram pe scena unui teatru de operă, ci în realitatea vieţii, pe puntea vaporului care mergea de la Napoli la Capri.

Aş fi vrut să întrerup dialogul, să-mi îndrept ochii în altă parte. Dar mă împiedica sentimentul că întîlnirea cu această femeie cu chipul disperat nu era nici întîmplătoare, nici efemeră; dimpotrivă, probabil am aşteptat-o şi căutat-o toată viaţa; acum trebuia să fac în aşa fel încît să nu las să-mi scape ocazia atît de mult visată. Da, toată viaţa am aşteptat acea privire disperată şi, chiar în disperare, însufleţită de o lucidă încăpăţînare; încercam, văzînd-o fixată asupra mea, ciudata, tulburătoarea senzaţie de a fi trăit deja acest moment, dacă nu în realitate, cel puţin în dorinţă. Ca şi cum eu şi femeia ne-am fi întîlnit deja în vis, ne-am fi dat întîlnire şi încercam acum, întîlnindu-ne, exact sentimentele pe care am prevăzut să le încercăm.

În timp ce reflectam la toate acestea, vedeam apropiindu-se momentul în care vaporul va intra în portul Capri. Acum furtuna, care era inevitabilă mai devreme, părea să fi dispărut; norii cenuşii s-au dus spre orizontul unde se condensase unul singur, asemănător unei lungi ţigarete fine; muntele Capri, cu stîncile sale roşii, acoperite de verdeaţă, se înălţa pe un cer albastru şi luminos. M-am gîndit că nu aveam nici un minut de pierdut pentru a stabili o viitoare întîlnire mai directă. Într-adevăr, iată, sirena vaporului a scos două urlete scurte şi un al treilea mai lung, pentru a anunţa sosirea, iar femeia şi soţul ei, în faţa mea, s-au ridicat de pe banchetă.

Atunci mi-am umplut privirile de o intensitate imperioasă şi întrebătoare; am făcut în acelaşi timp un semn cu capul în direcţia insulei Capri ca pentru a spune: „Ajută-mă să înţeleg la ce hotel te duci la Capri." Privind-o în acest mod, am avut senzaţia că acţionez, practic, ca un nebun; dar asta era: trebuia s-o revăd cu orice preţ. Am înţeles că ea şi-a dat seama de privirea mea; dar, în mod straniu, în loc să mă privească şi ea, a spus ceva în şoaptă soţului. Reacţia acestuia a fost instantanee şi neprevăzută. S-a aplecat spre mine, care eram încă aşezat, şi m-a întrebat în germană: „Înţelegeţi germana, nu-i aşa?"

I-am răspuns prompt, uimit şi fericit: „Desigur c-o înţeleg. Am absolvit universitatea din München, cu o teză despre Kleist".

„Foarte bine. Deci, dacă dumneavoastră înţelegeţi germana, să ştiţi că noi mergem la pensiunea Damecuta, la Anacapri".

Jenat de nu ştiu ce bănuială faţă de un soţ atît de insolit, dar tentat să accept situaţia convenabilă şi misterioasă în acelaşi timp, am răspuns în grabă: „Tocmai mă întrebam unde aş putea merge, deoarece nu am stabilit încă nimic. Pensiunea Damecuta, Anacapri; foarte bine. Permiteţi-mi aşadar să mă prezint: Lucio..."

N-am putut sfîrşi; el m-a întrerupt cu o voce furioasă: „Nu, nu vă prezentaţi, este de-a dreptul inutil. V-am spus adresa noastră nu pentru că doresc să vă revăd, ci pentru a înceta cu schimbul dumneavoastră neruşinat de priviri cu soţia mea. Mai mult, de astăzi, vă rog să staţi departe de noi. Aţi înţeles?"

Am privit această invectivă cu stupoare amestecată cu profundă indispoziţie. M-am uitat la femeie, sperînd aproape să fiu apărat de ea. Dar ochii ei i-au ocolit pe ai mei; chiar a ridicat uşor umerii, ca pentru a spune: „Bine ţi-a făcut". Invadat de un sentiment confuz de mînie şi ruşine, i-am observat în timp ce se aşezau la rînd în spatele altor pasageri: erau din nou doi străini perfecţi; cum de mi-am putut face iluzii că aş fi avut un raport de iubire cu acea adolescentă cu spatele largi şi osoase şi cu părul roşu zburlit, un raport de-a dreptul fundamental pentru viaţa mea trecută şi viitoare. Dar, iarăşi surpriză, dintr-o dată ea s-a întors pe jumătate şi mi-a aruncat o privire clar complice şi rugătoare. Poate vroia să-mi spună să nu iau în serios furia soţului, poate să n-o abandonez. Apoi, iată, puntea a fost aruncată pe cheiul digului; pasagerii au început să coboare. I-am văzut pe cei doi nemţi dispărînd în mulţime, fără nelinişti şi fără regret, chiar cu un sentiment de fericire: avusesem acea privire rugătoare; cunoşteam numele hotelului; asta îmi ajungea pentru moment.

Am încercat în zadar să meditez la cele întîmplate, în trăsura care mă ducea la Anacapri. Trăsura mergea încet, înaintînd pe o stradă care urca; de o parte aveam marea care, acum, după ce s-a îndepărtat furtuna, redevenise albastră şi luminoasă; de cealaltă, marea stîncă ameninţătoare a muntelui Solaro. Atunci, nu ştiu de ce, în loc să reflectez, cum aveam de gînd, la întîlnirea cu femeia de pe vapor, am început să fac presupuneri cu un sens aproape de voinţă, despre semnificaţia acestui peisaj: sigur că avea o semnificaţie şi că, în plus, mă privea pe mine.

În cele din urmă mi s-a părut că am înţeles: panorama era divizată în două elemente foarte distincte şi opuse, una verticală şi ameninţătoare, reprezentată de muntele suspendat deasupra mea; şi una orizontală şi liniştitoare, reprezentată de întinderea calmă şi surîzătoare a mării. Acum, aspectul cel mai interesant consta în faptul că, după mine, aceste două elemente, pentru a mă exprima astfel, minţeau. Era foarte puţin probabil ca muntele să mi se prăbuşească în spate; însă era foarte posibil ca, în timpul unei furtuni, să mă înghită marea. Ce însemnau toate acestea în raport cu viaţa mea în acest moment? Însemna, m-am gîndit, deprinzînd gustul jocului, că în timp ce disperarea reprezentată de muntele ameninţător nu m-ar fi doborît, mai

mult ca sigur, iubirea întruchipată în marea senină ar fi putut cu ușurință să mă distrugă într-un viitor foarte apropiat.

Scriu despre aceste nimicuri pentru a da o idee despre fericirea în care m-am găsit deodată scufundat, în mod inexplicabil. În realitate, eram fericit cum poți fi la 27 de ani, cu mulți ani disperați în spate și cu speranța unei mari iubiri (că trebuia să fie mare nu era un lucru absolut sigur) în față. Astfel, pentru prima oară, disperarea se amesteca cu speranța, ca două fluvii cu ape și izvoare diferite, primul făcîndu-l mai vesel pe cel de-al doilea, iar el mai profund pe primul. Mă simțeam beat de bucurie; în același timp, disperat cum nu mai fusesem niciodată. Problema care mă asalta demult, adică, dacă se poate, pentru a spune astfel, face „stabilă" disperarea, sau transforma această disperare în condiție normală de viață și astfel să nu se ajungă niciodată la soluția logică și dealtfel inevitabilă a sinuciderii, se afla deocamdată răsturnată. Din nou, ca în zilele mele cele mai proaste, mă simțeam gata să mă sinucid; totuși, de această dată, în mod straniu, nu din lipsa speranței, ci din cauza unei speranțe prea mari, care nu știa ce să facă cu înțelepciunea amară a unei disperări, cum am spus, „stabilizată".

Acum aș vrea să descriu din nou privirile doamnei Müller, referindu-mă de această dată la o operă de artă, despre care am vorbit deja la începutul acestor amintiri: gravura lui Dürer, intitulată **Melancolia.** Știu bine că a cita o operă atît de celebră poate să pară o banalitate, dar asta este: există situații în care curajul de a sfida banalitatea izvorăște din sinceritate și autenticitate.

Deci, doamna Müller, cu acea insistență specială și voluntară, avea în ochi aceeași expresie întunecată și nefericită pe care o are figura femeii lui Dürer. S-ar putea spune, mai ales, că această expresie este produsă de aceleași efecte de lumină și umbră din gravură. După cum ne vom aminti, expresia îndurerată și meditativă, caracteristică acelui așa-zis umor negru, adică a unei stări disperate, este obținută în stampa lui Dürer cu ajutorul contrastelor de umbră și lumină, adică de alb și negru, nuanțate variat. Fața e ca umbrită de un aer nocturn, gri și dens; orbitele ochilor sînt vopsite în negru de jur împrejur; în sfîrșit, pupilele sînt foarte negre, dar ochiul foarte alb în jur. Din contrastul între negrul orbitelor, culoarea foarte neagră a pupilelor și albul coroanei, totul apoi înconjurat de griul nocturn al feței, deriva deosebita nefericire angoasată a privirii, ca privirea cuiva care a intrat într-o situație limită și fără ieșire, din care, totuși, speră zadarnic să poată evada.

Acum, așa cum am spus, în parte din cauza luminii mai mult slabă și puțină în acel colț al sălii, în parte din cauza umbrei răspîndite pe frunte de părul zbîrlit, ochii mari și verzi ai doamnei Müller aveau aceeași expresie ca cei ai figurii lui Dürer. Exista totuși o diferență și aceasta consta în faptul că figura lui Dürer privește în sus, spre cer, într-o manieră, să-i zicem, interogativă; iar doamna Müller privea orizontal și direct spre mine, cu intenție și voință autoritară. Dar, ca și figura lui Dürer, doamna Müller exprima cu privirile același sentiment pe care maestrul german îl denumise **melancolie** și căruia eu, mai radical și modern, îi dădeam numele disperare.

Dar care disperare? Aceea, așa cum m-am gîndit, care hrănește renunțarea definitivă la ceva ce a constituit pînă atunci însăși rațiunea vieții. Renunțare care, în gravura lui Dürer, așa cum se putea înțelege din numeroasele instrumente științifice răspîndite în jurul figurii feminine, ținea de cunoaștere, dar care, la doamna Müller ținea de iubire, și, mai mult încă, de iubirea între ea și mine. Ea părea că-mi spune cu acele priviri: „Te iubesc, știu că și tu mă iubești, dar între noi nu va fi niciodată nimic mai mult decît privirile. Un raport adevărat și total de iubire nu este posibil între noi."

De ce am interpretat astfel expresia ochilor vecinei mele? Mai ales pentru că altfel nu aș fi putut explica caracterul voluntar, despre care am vorbit deja, al atitudinii sale. În atenția ei față de mine era într-adevăr ceva pedant, care părea destinat să-mi imprime în memorie, încetul cu încetul, că da, ea mă iubea, dar că, în același timp, nu trebuia să-mi fac iluzii despre această iubire: să mă privească fără a vorbi, fără să comunice altfel, era ceea ce putea ea să facă pentru mine și nimic mai mult.

În cele din urmă, totuși, soțul părea că a observat dialogul nostru tăcut. L-am văzut aplecîndu-se spre ea, care continua imperturbabil să mă fixeze, și vorbindu-i cu voce joasă și tăioasă. Nu puteam distinge cuvintele, vorbea prea încet și foarte repede; dar avea atitudinea celui care face mustrări deosebit de aprinse, dacă nu de-a dreptul mînioase și desigur foarte pronunțate și întemeiate. Deci, era clar că soțul nu aproba conduita nevestei. Dar atunci, m-am întrebat din nou, de ce a tolerat-o atîta vreme? Chiar și concluzia acestei altercații inegale, în care unul vorbea iar celălalt se prefăcea că nu aude, a fost neașteptată. Chelnerița a sosit cu cel de-al doilea fel de mîncare. Soțul și-a întrerupt diatriba și s-a servit din abundență, distrat și nervos. Dar soția a refuzat hrana și atunci, brusc, cu un gest de oboseală neașteptată, a căzut pe-o parte, pe masă, cu capul sprijinit pe brațul îndoit, ca cineva care dorește să doarmă și să fie lăsat în pace. Era o mimică grăitoare, nu am înțeles bine dacă-mi era adresată mie sau soțului. Domnul Müller nu a protestat de această dată, s-a mulțumit să lanseze o privire oblică soției, fără să-i spună însă nimic. Atunci am reînceput să mănînc, cufundat într-o lăcomie colerică.

Pe neașteptate, văzînd că ea închidea uneori ochii, ca și cum ar fi dormit, dar îi redeschidea și îmi lansa obișnuita ochiadă, parcă pentru a controla dacă eram atent la ceea ce face și pentru a-mi da de înțeles că mimarea somnului nu mă privea pe mine, ci pe soț, mi-am amintit de versurile lui Nietzsche, la care m-am oprit cu puțin timp în urmă și am fost surprins de coincidența între ceea ce spuneau versurile și ceea ce ea, desigur în mod inconștient, părea că vrea să exprime cu atitudinea ei. Da, pentru ea scrisese Nietzsche: „Dormeam, dormeam, dintr-un somn profund m-am trezit"; cum pentru ea, deși străin de problemele care o nelinișteau, am adus eu cartea la masă, cu intenția să extrag din ea un mesaj de iubire.

Am luat din nou cartea, am deschis-o, am citit iarăși cu atenție poezia, apoi m-am uitat la capul doamnei Müller, umflat din cauza părului roșu, sprijinit pe adîncitura brațului, între tacîmuri, farfurii și pahare. Și mi-am spus că poezia se preta minunat la mesajul pe care intenționam să i-l lansez.

Dar acum, în ce mod să-i dau, sau cel puțin, s-o fac să observe cartea? Am scos din buzunar stiloul, am subliniat versurile, apoi am sprijinit cartea deschisă pe

pahar, ca şi cum aş fi vrut s-o citesc în timp ce mîncam.

Mă gîndeam să-i atrag atenţia asupra cărţii de îndată ce ar fi ridicat capul. Aş fi găsit în continuare, de acord cu ea, o manieră oarecare de a face să-i parvină cartea.

Iată, însă, după o lungă pauză, apărînd pe uşa bucătăriei trei chelneriţe cu tăvile cu prăjituri. Soţul i-a spus ceva soţiei, poate ceva neghiob şi drăguţ, în genul: „Nu vrei prăjitură? De obicei îţi place foarte mult."; şi ea, ca trezită dintr-un somn îndelungat, a ridicat capul pe jumătate, lăsînd să se vadă o faţă uimită şi ameţită. Am fost gata să arăt cu degetul spre carte; am văzut-o observîndu-mi gestul şi-apoi, încet şi vizibil, aprobînd cu ochii. Atunci am luat stiloul şi am scris repede pe marginea poeziei: „Spune-mi cît mai repede posibil unde şi cînd ne putem întîlni". Abia am închis cartea, cînd soţul s-a întors spre mine.

În germană, cu o ciudată, deconcertantă amabilitate, m-a întrebat: „Iertaţi-mă, dar mi-aţi putea spune dacă numele lui Nietzsche se scrie cu „e" final sau cu „ie"?

Luat pe neaşteptate, pentru o clipă am crezut prosteşte că îmi pusese întrebarea în mod serios, sau cel puţin ca pretext pentru a începe discuţia, aşa cum se întîmplă des în pensiuni. Dar apoi, aproape subit, am înţeles că era o manieră sarcastică de a mă „pune la punct", aşa cum făcuse deja atunci cînd mi-a dat adresa lor la Anacapri. Am rămas pentru un moment mut; ea, însă, mă privea şi nu părea deloc încurcată. În cele din urmă am spus cu fermitate: „Se scrie cu «e» final, se înţelege".

S-a grăbit să-mi răspundă: „Am impresia că dumneavoastră vreţi să împrumutaţi sau chiar să dăruiţi această carte soţiei mele, nu-i aşa?"

„E drept că tocmai o citeam, dar dacă o interesează pe soţia dumneavoastră i-o dau cu multă plăcere".

S-a ridicat imediat în picioare, a întins mîna: „Daţi-mi-o totuşi mie". Am luat cartea şi i-am dat-o. El s-a întors la locul său şi i-a dat soţiei cartea; apoi s-a întors spre mine şi a spus: „Iată, s-a făcut. Soţia mea vă mulţumeşte. Nu-i aşa că-i mulţumeşti domnului?".

Soţia a ridicat doar din umeri, fără să vorbească. Cu ochii aplecaţi răsfoia cartea; a găsit pagina căreia îi îndoisem colţul, pagină pe care se afla poezia; a început să citească cu atenţie. Totul s-a petrecut sub ochii soţului, care, totuşi, în mod straniu, n-a încercat deloc nici să citească mesajul meu de iubire, nici s-o împiedice pe nevastă să-l citească. D-na Müller a terminat de citit şi a pus cartea într-o geantă mare, care era atîrnată de scaun şi şi-a reluat atitudinea contemplativă, cu ochii fixaţi asupra mea. Soţul a început să mănînce prăjitura cu îmbucături mari, demonstrativ colerice.

Am luat şi eu o felie de prăjitură de pe tava pe care mi-o întindea chelneriţa şi am mîncat-o cu încetineala umilă a omului lacom. Ea nu mînca, farfuria era goală. Soţul şi-a terminat desertul, şi-a turnat o jumătate de

pahar de vin, l-a golit dintr-o singură înghiţitură; apoi a luat şervetul, l-a rulat bine şi l-a introdus în suportul de şerveţele. La rîndul meu am început să mă pregătesc de plecare. Am băut vinul care mai era în pahar, am împăturit în patru şervetul. Deodată, cuplul s-a ridicat de la masă.

Am rămas pe scaun şi i-am privit fără timiditate şi fără discreţie; vroiam să arăt că nu fusesem „pus la punct" de „lecţia" pe care domnul Müller a vrut să mi-o dea. Soţia a trecut prima prin faţa mea. A făcut un uşor semn de salut cu capul şi apoi s-a oprit puţin mai departe, aşteptîndu-şi soţul. Acesta a făcut doar un pas, apoi s-a întors spre mine, a bătut din călcîie şi a luat poziţia militară, cu braţul ridicat în semn de salut fascist. Nu în manieră italiană, cu braţul ridicat în sus, ci în cea germană, cu braţul orizontal. Am înţeles imediat intenţia care se ascundea în gest. După întrebarea sarcastică despre cum se scrie numele lui Nietzsche, soţul şi-a continuat ofensiva împotriva mea, avînd drept scop, după cum mi s-a părut, să creeze o distanţă între el însuşi şi soţia sa şi să înlăture suspiciunea oricărei complicităţi. Trebuia să înţeleg că era un adevărat soţ; că poate avea vreun motiv să tolereze comportamentul soţiei, dar nu să-l şi aprobe. De data asta însă, „lecţia" se muta din planul cultural în cel politic. Era un fel de sfidare; voia să mă pună la încercare, să se lămurească dacă eram fascist. Dar sfidarea, mi-am spus, în situaţia în care se afla Italia şi Germania, cu Hitler şi Mussolini la putere şi cu oponenţii urmăriţi şi distruşi, avea un caracter nu numai de intimidare, ci şi periculos. Dacă nu răspundeam la salut eram deci antifascist şi atunci...

Dar trebuia să mă decid. El statea în faţa mea, cu picioarele apropiate şi cu braţul întins; iar eu, într-o secundă, cu repeziciunea proprie operaţiunilor mentale îndeplinite în stare de necesitate, am discutat cu mine însumi argumentele pro şi contra referitoare la acceptarea sau sfidarea salutului. Deci puteam: 1) Să ignor salutul fascist, prefăcîndu-mă ca nu l-am văzut nici pe el, nici salutul. 2) Să-i răspund cu un semn amabil al capului, dar rămînînd aşezat. 3) Să-i răspund cu un salut ambiguu, între plecăciune şi salutul obişnuit, dar ridicîndu-mă în picioare. 4) Să mă ridic în picioare şi să execut la rîndul meu, după toate regulile, salutul fascist.

Repet, toate acestea le-am gîndit în mai puţin de o secundă. Atunci, ezitînd încă, ochii mei s-au ridicat deasupra braţului întins al domnului Muller şi am văzut chipul femeii care, din spatele soţului, îmi făcea semne afirmative cu ochii, ca şi cînd mi-ar fi spus că da, eu trebuia să răspund la salut. Era un ordin sau o rugăminte? N-aş fi putut spune; fără îndoială, în acel moment, era un act de complicitate la un nivel mult mai profund decît oportunitatea politică. Dar ceea ce m-a convins mai ales să acţionez într-un mod atît de opus convingerilor mele a fost ideea că ea îmi cerea s-o fac „de dragul ei". Într-un fel, cu acel semn afirmativ al capului, ea părea că vrea să-mi spună: „Da, doar pentru un singur moment, pentru a-mi face plăcere, devino fascist".

M-am ridicat încet în picioare, încet am ridicat braţul pentru salut. Am făcut asta în maniera italiană, adică cu braţul ridicat vertical. În acelaşi timp, am privit spre ea, cu speranţa de a primi o răsplată pentru această trădare a convingerilor mele; şi atunci, cu nemărginită bucurie, am văzut-o strîngîndu-şi o clipă buzele, în semn de sărut, apoi făcînd semn cu capul şi cu ochii, ca pentru a spune: „Pe curînd". Toate acestea s-au întîmplat într-o clipă. Apoi a ieşit impetuos din restaurant, iar soţul a urmat-o.

Prezentare şi traducere de
DORA SCARLAT

DAPHNÉ DU MAURIER

Daphné du Maurier s-a născut la Londra, în 1907. Fiica marelui actor Gerald du Maurier, nepoata lui George du Maurier (desenator la „Punch", autorul lui „Trilby" și al lui „Peter Ibbetson") — cărora ea avea să le dedice, peste ani, două cărți: „Gerald" (1934) și „Familia du Maurier" (1937) — Daphné a evoluat într-un mediu strălucitor: actori, pictori, artiști.

Scrisul a atras-o de timpuriu pe Daphné du Maurier — la 11 ani ea scria deja poeme și povești triste, mișunînd de fantome — dar debutul său editorial nu și l-a făcut decît în 1931, cu romanul „Lanțul dragostei". Au urmat apoi romanele „Hanul Jamaica", „Generalul regelui", „Mary-Anne", „N-aș mai vrea să fiu tînăr" (Ed. „Cultura Românească" 1942), pentru ca apoi „Rebecca", publicată în 1938 (Ed. „Eminescu", 1971), s-o impună atenției întregii lumi, romanul devenind în scurt timp unul din cele mai răsunătoare „best-sellers", Curt Riess, în

a sa lucrare „Best-seller" (ed. Wilhelm Heyne, München, 1966), socotindu-l printre cele douăzeci de best-sellers mondiale din acest secol.

„Rebecca" — transpus în 1940 pe ecran, la Hollywood, cu Laurence Oliver în rolul lui Maxime de Winter, castelanul de la Manderley, rol pentru care va primi premiul Oscar — îi vor urma multe alte romane de succes, dintre care cităm doar pe cele mai cunoscute: „Paraziții", „Verișoara mea Rachel" (Ed. „Eminescu", 1974), „Țapul ispășitor", „Averea lui sir Julius", „Golful francezului", „Zborul șoimului", „Muntele ars", „Casa de pe țărm", ca și culegerile de nuvele „Păsările", „Punctul de ruptură", „Nu după miezul nopții".

Succesele cinematografice de mai tîrziu au încununat această splendidă carieră cinematografică, dintre ele citînd — în afară de „Rebecca" — „Țapul ispășitor" cu Alec Guines, „Aventura vine dinspre mare" și „Păsările", realizat în 1964 de marele creator al suspensului, Alfred Hitchcock.

Nuvela pe care o prezentăm acum cititorilor noștri face parte din ultimul volum de nuvele al ilustrei scriitoare: „Întîlnirea" (1980).

DUREREA ȚINE PUȚIN

Deschisese larg fereastra în timp ce se aranja. Dimineața era rece, dar ei îi plăcea să simtă aerul glacial pișcîndu-i fața, înfiorîndu-i tot corpul, făcîndu-i să-i vibreze nervii. Cînta, îmbrăcîndu-se. Cînta și îmbăindu-se, cu voce plină și bogată, pe cînd apa curgea, aburii se înălțau, și apoi, în fața ferestrei deschise, își mlădiase corpul, îndoindu-se și atingîndu-și degetele de la picioare, ridicîndu-și brațele deasupra capului.

Își permise luxul să schimbe iarăși lenjeria. Cu un sentiment de extravaganță, trase afară din garderobul de lîngă toaletă grămăjoara frumos îndoită, de-abia ridicată de la spălătorie.

Rochia ei verde era scoasă de la boiangerie. Părea nouă de tot, iar lungimea era perfectă, cu toate că era din iarna trecută. Își parfumă rochia, ca să înlăture mirosul detergentului. Se simțea parcă alta, din cap pînă în picioare și, sub veșmînt, corpul îi era cald și fericit. Își spălase și ondulase părul cu o seară înainte, își pieptănase părul pe spate, fără cărare, ca acela al unei actrițe pe care o admira.

Își imagina dinainte ce mutră va face el cînd o va privi, cu zîmbetul lui nostim din colțul gurii, cu sprînceana arcuită și apoi, cu ochii pe jumătate închiși, întinzînd brațele: „Scumpo, ești încîntătoare... încîntătoare". Gîndindu-se la asta, simțea o durere ciudată în inimă, pentru că era prea mult... Rămase o clipă în fața ferestrei, zîmbitoare, respirînd adînc, apoi coborî iute scara, cîntînd foarte tare aria pe care o reluă canarul din colivie, în salon. Fluiera înadins pentru pasăre, îi dădu rîzînd bucata de zahăr matinală; ea sărea de la un capăt la altul al stinghiei, cu căpșorul zburlit în mod caraghios după baie: „Puicuța mea, zise ea, puicuța mea" și trase perdeaua, ca ea să profite de soare.

Trecu în revistă camera, zîmbitoare, cu un deget pe gură. Lovi ușor cu mîna o pernă, îndreptă tabloul de deasupra căminului, înlătură de pe capacul pianului puțin praf. Ochii fotografiei de pe biroul ei o urmăreau prin cameră și ea se împăuna, ca și cum el ar fi fost acolo, îndreptîndu-și o șuviță de păr, privindu-se în oglindă, fredonînd. „Să nu uit să umplu camera cu flori", se gîndi și ea și văzu florile pe care le va cumpăra, narcise sau lalele mov, și unde le va pune. Telefonul sună în sufragerie. De fapt era aceeași încăpere, despărțită în două printr-o draperie, dar ea îi spunea sufra-

gerie.

— Alo! Da, eu sînt. Nu, dragă, nu pot. Da. Da, se întoarce azi. Îl aștept pe la șapte. Dar nu-ți dai seama, trebuie să mă ocup de o mie de lucruri. Prefer să fiu liberă toată ziua. Dar nu, Edna, nu sînt ridicolă. Ai să vezi că și tu cînd ai să fii măritată... Da, pe săptămîna viitoare, o să mergem la cinema. Am să te înștiințez. La revedere.

Puse receptorul în furcă, dînd din umeri. Sincer vorbind, oamenii erau revoltători. Ca și cum ea ar putea ieși sau întreprinde ceva cînd el se întorcea la ora șapte. De cincisprezece zile se îngrijise să nu aibă nici o obligație pentru marțea asta. El nu se înapoia decît seara, dar oricum, era ziua lui.

Străbătu ridicolul spațiu denumit hol și intră în bucătărie. Se silea să-și ia un aer important, să facă pe stăpîna casei venind să dea ordine, dar zîmbetul și gropița din colțul gurii o trădau.

Se așeză pe masa din bucătărie, cu picioarele spînzurîndu-i. Doamna Cuff stătea în picioare în fața ei, înarmată cu tăblița.

— Doamnă Cuff, ce-ai spune de o ciozvîrtă de miel? Îi place atît de mult mielul.

— Da, doamnă, îi place mult mielul.

— E chiar extravagant? E chiar atît de scump?

— Zău așa, am fost foarte rezonabile săptămîna asta.

— Da, doamnă Cuff, asta mă gîndeam și eu. Iar pentru mine, la dejun, un ou tare și fructe conservate îmi sînt de ajuns. Dar pentru diseară, dacă o să ne poți pregăti o ciozvîrtă de miel și... poate... Ce se servește ca garnitură? A, știu, piure de cartofi și varză de Bruxelles.

— Da, asta se potrivește foarte bine.

— Doamnă Cuff, ne-ai putea face și prăjitura aceea cu dulceață?

— Cum dorește doamna.

— O să-i fie desigur tare foame, nu-i așa? Sînt sigură că se mănîncă atît de prost la Berlin. Ei bine, cred că asta-i tot. Mi se pare că n-a plecat de trei luni, ci de trei ani.

— Da, e urît fără domnul. Casa se va schimba odată cu întoarcerea lui.

— El e întotdeauna atît de vesel, nu-i așa, doamnă Cuff? Nu-i mohorît și deprimat ca toți ceilalți bărbați.

— Dacă doamna îmi permite, mi-am adus aminte: ne trebuie Ronuk.

— Nu cred să-l fi văzut niciodată prost dispus. Ce-ai spus, doamnă Cuff? Ronuk? Nu-i vorba de praful acela pentru curățatul chiuvetelor?

— Nu, pentru curățat pe jos.

— Am să mai mă gîndesc. Deci, așa cum am spus, pentru mine, la prînz, un ou, și ciozvîrta de miel pentru diseară.

Urcă spre a verifica dacă în vestiar totul era în ordine.

„Cînd te văd/ Inima-mi bate", fredonă ea pe cînd deschidea dulapurile din perete ca să vadă dacă costumele pe care le-a lăsat el, și pe care ar dori poate să le îmbrace mîine, au fost bine periate. Mantaua veche de piele, prea uzată pentru Berlin, spînzura pe cuierul ei. Ea pipăi mîneca și-și apăsă nasul de casca de automobilist, care mirosea a briantina pe care și-o dădea el pe păr. Fotografia ei era prinsă cu ace de gămălie pe zid, puțin strîmbă și coșcovită. Se prefăcu că n-o vede, mîhnită că el n-a înrămat-o niciodată și n-a luat-o cu el la Berlin. „Bărbații n-au aceleași gînduri ca noi", își spuse ea și brusc închise ochii, rămase nemișcată, parcă ar fi fost de lemn, năpădind-o din cap pînă în picioare, ca un val ciudat și încîntător, ideea că peste vreo zece ore el va fi lîngă ea, vor fi împreună și se vor iubi, și că toate astea erau adevărate.

Umpluse cele două odăi cu flori și trăsese draperia ca să mărească spațiul. Canarul continua să cînte în colivia lui. „Mai tare, drăguțule, mai tare", îi strigă ea, și casa păru că se umple de cîntecul lui vesel, ce parcă țîșnea din inimioara lui și se îmbina într-un mod ce nu se poate exprima cu raza de praf auriu ce cădea pe covor, cu ultimul motiv desenat de soarele ce apunea.

Ațîță focul, curăță cenușa, gîndindu-se că diseară va face aceleași gesturi și-și va aminti această clipă. Atunci, perdelele vor fi trase, lămpile aprinse, pasărea va tăcea în colivia ei, iar el se va așeza în fotoliul acela mare, adînc, din colțul căminului, își va întinde picioarele, privind-o leneș: „Nu te mai agita așa, vino aici" și ea se va întoarce zîmbitoare, și-și va pune mîna pe genunchiul lui. Și atunci se va gîndi: „Azi după-amiază eram singură, iar acum mă gîndesc la asta" și va fi încîntător, întocmai ca și un viciu secret. Cu brațele înnodate în jurul genunchilor, privi îndelung focul, copilărește excitată la gîndul că, în dimineața aceea, cumpărase o sticlă mare și costisitoare de săruri de baie, pe care o așezase pe toaleta lui, lîngă un vas cu flori.

Soneria telefonului o făcu să suspine. Îi displăcea profund să părăsească focul, să-și schimbe poziția, să fie smulsă din bizara plăcere a visurilor ei solitare, ca să converseze cu cineva care n-avea importanță, care va vorbi forțat și ireal. Alo, spuse ea, și la capătul firului se auzi un zgomot ușor de sufocație, sughițul jalnic al cuiva care plînge, care nu-și poate reține lacrimile.

— Tu ești? Aici Mary... auzi ea. Trebuia să te chem. Sînt atît... atît de nenorocită... și glasul era slab, strangulat, gîfîit.

— Dar ce s-a întîmplat? Spune-mi, ce-i. Pot să-ți fiu de folos cu ceva, ești bolnavă?

Așteapă o clipă, apoi glasul continuă ciudat, înăbușit:

— E vorba de Fred. S-a terminat, ne despărțim. Vrea să divorțeze, nu mă mai iubește.

Apoi auzi un glas tremurat, un hohot de plîns, abominabil, degradant, nestăvilit.

— Biata de tine! spuse ea uluită și îngrozită. Dar e pur și simplu oribil. Nu pot să cred... Fred? Dar e absurd!

— Te rog, vino să mă vezi, te rog, imploră glasul. Am impresia că înnebunesc, nu mai

știu ce să fac.

— Dar vin, desigur.

Îmbrăcîndu-se, ea înlătură din gîndul ei egoist regretul că trebuie să părăsească focul și cartea pe care se pregătea s-o citească și că n-a prăjit feliile de pîine pentru ceai, toate acele lucruri mărunte care făceau parte din încîntătoarea ei așteptare și nu se mai gîndi decît la Mary, prăbușită, îndurerată, care nu putea decît să plîngă fericirea ce i se răpise.

Luă un taxi, pentru că, la urma urmelor, Mary era cea mai bună prietenă a ei și cursa nu costa chiar atît de mult; și asta îi aminti că a uitat de Ronuk. Ei, cu atît mai rău!... Doamna Cuff părea bucuroasă să prepare ciozvîrta de miel.. „În clipa asta el era pe vapor?" se întrebă ea. Bietul de el, ce nenorocire daca ar avea rau de mare...Haide, să lăsăm asta, acum trebuia să se gîndească la Mary. Viața e uneori groaznică... Dar iată că a ajuns și cursa costă mai puțin decît prevăzuse ea; oricum, se va întoarce cu autobuzul...

Mary zăcea întinsă pe canapea, cu capul înfundat într-o pernă. Îngenunchie lîngă ea, bătînd-o pe umăr, murmurînd cuvinte stupide de consolare.

— Mary, draga mea Mary... nu trebuie să plîngi, e epuizant pentru tine... O să te distrugi. Haide, încearcă să te reții. Fă un efort, scumpo, revino-ți.

Și Mary ridică ușor capul, descoperind o față umflată, marmoreană, desfigurată, atît de răvășită de lacrimi încît era șocantă, ceva ce nu trebuia văzut.

— Nu mă pot opri, murmura Mary. Tu nu poți să înțelegi ce-i... E ca un pumnal care mă sfîșie și nu pot să uit aerul lui cînd mi-a spus, atît de glacial, schimbat... nu mai era deloc el, ci altul.

— Dar nici nu-i de crezut, Mary! Ce-o fi fost în capul lui Fred ca să-ți spună atît de brutal că nu te mai iubește? O fi băut poate; asta nu poate fi adevărat.

— Ba da, e adevărat, spuse Mary sfîșiindu-și batista pe care o mușca. Tocmai că nu-i brutal, cocea asta mai de mult. Nu ți-am vorbit niciodată de asta, n-am spus-o nimănui. Speram totuși, mă rugam ca totul să nu fie decît în imaginația mea, dar în sinea mea am știut tot timpul că totul mergea prost.

— Biata mea Mary. Cînd mă gîndesc că eu habar n-aveam...

— Tu nu înțelegi că există lucruri pe care nu le poți povesti, care sînt prea intime, că ideea de a sufla vreun cuvînt mă îngrozea, că speram că dacă n-am să pomenesc nimic, lucrurile se vor aranja?

— Da, da, înțeleg acum...

— Și apoi azi, cînd nu mai există nici cea mai mică îndoială, cred că angoasa și spaima care mă stăpîneau de multă vreme n-au mai putut rămîne mute, a trebuit să cedez.

— Oh, Mary! Scumpa mea Mary! Animalul, monstrul!

— Dar nu, nu! declară Mary, cu privirea fixă, glasul dogit de lacrimi. Fred e doar bărbat, e ca toți bărbații. Toți sînt la fel, nu se pot abține. Nu-l acuz. Dar mi-e ciudă pe mine că am putut fi atît de idioată să țin la el.

— De cînd ai aflat?

— De cînd s-a întors din America.

— Păi bine, dragă Mary, asta înseamnă opt luni. Totuși, n-ai putut suferi atîta vreme fără să spui nimic? E imposibil!

— Oh, draga mea, pentru mine n-au fost opt luni, ci o eternitate! Nu știu dacă-ți poți da seama o singură clipă de iadul pe care l-am trăit. Să nu fii niciodată absolut sigură, să fii chinuită de oribila îndoială și să te prefaci că ți se pare totul normal! Și apoi înjosirea de a încerca să-i placi, de a simula că n-ai observat nimic, de a mă transforma într-o roabă cu speranța că o să revină la mine! Opt luni de rușine și de suferință...

— Oh, dacă cel puțin te-aș fi putut ajuta! începu ea, dar se gîndea: „Lucrurile astea nu se întîmplă în viață, nu pot să se întîmple, ci doar la teatru".

— Orice ajutor e inutil. Trebuie să treci singură prin clipele astea. Cred că fiecare mi-a lăsat pecetea ei, rănindu-mă, arzîndu-mi inima. Fiecare clipă, de la prima pînă la ultima.

— Dar, dragă Mary, cum l-a putut schimba America într-atît?

— Pentru că așa sînt bărbații, se schimbă cînd sînt departe. Trebuie să înțelegi că atunci cînd Fred nu era cu mine uita că dorește să fie cu mine și, odată ce a uitat, e gata să uite orice. Și apoi, un alt mod de viață, lucruri noi pe care le vezi, oameni noi pe care-i întîlnești.

— Dar oricum...

— De cum s-a întors, am știut ce s-a întîmplat. Nu-ți pot descrie ce deosebit era. Nimic precis, nici frapant. Dar o subtilă și bizară schimbare. Lucruri neînsemnate pe care le spunea, manierele lui și chiar glasul — vorbea mai tare, cum vorbește cineva care încearcă să blufeze, înțelegi? Mi-am dat seama din prima zi cînd s-a întors și am înlăturat gîndul ăsta, dar îmi făcea rău și a continuat să-mi facă rău pînă azi. Și acum, cel puțin, știu ce voia să-mi ascundă.

— Iubește pe cineva? întrebă ea în șoaptă.

— Da... și iarăși glasul lui Mary se frînse, ochii i se umplură de lacrimi — firește, o femeie. Dar nu-i numai asta, nu-i mai place viața noastră, casa, eu, totul. Vrea să rupă cu totul. Nu mai vrea legături, nici cămin... spune că vrea să plece iar în America...

— Oricum, Fred să se poarte așa! Și în tot timpul ăsta vă vedeam împreună și nici unul, nici altul nu arătați nimic. Biata mea Mary!

Și cu toate că vorbele ei erau pline de milă, cu toate că o strîngea pe Mary în brațe, încercînd s-o consoleze, își dădea seama că în inima ei nu exista nici o reală compasiune, că lacrimile lui Mary îi trezeau un sentiment de iritare, de dispreț, pe care nu-l putea alunga, și se gîndea, urmărind pe furiș pendula, la marea bucurie ce-o aștepta.

— Pînă acum nu m-am gîndit cum voi trăi mai departe, spunea Mary, tot ce știu e că-i imposibil să suferi mai mult decît am suferit

eu. Lunile astea groaznice și pe urmă ziua de azi...

— Nu mai plînge, dragă, spunea ea, gîndindu-se: „Ei, acum o să depene iar totul? E prea mult, prea mult! Și apoi e tîrziu."

— Nu crezi, spuse ea cu glas dulce, că un brandy-soda ți-ar face bine? Și probabil că te doare groaznic capul. Dacă te-ai culca? O buiotă, două aspirine... și ai să cauți să uiți...

Mary îi zîmbi printre lacrimi.

— Dacă crezi că asta-i un remediu. Nu, o să-mi treacă... nu te îngrijora. Trebuie să te duci acasă... se întoarce soțul tău astă-seară, nu-i așa? Tocmai mă gîndeam la asta.

— Da, spuse ea cu un ton neutru, străduindu-se să nu-și afișeze fericirea (ca să compenseze luă mîinile lui Mary). Scumpo, nu știi ce consternată sînt, cît de mult aș vrea să-ți împărtășesc suferința! Ce oribilă e viața! Dumnezeu n-ar trebui să îngăduie să se întîmple astfel de lucruri... O, ce lume oribilă, lamentabilă! De ce ne-am mai născut?

Îi veniră în ochi lacrimi: legănîndu-se una pe alta pe canapea, în timp ce se gîndea, cu inima palpitîndu-i de o absurdă bucurie și avînd imaginea chipului lui în fața ochilor: „Doamne, sînt atît de fericită!" Se desprinse din brațele lui Mary. Pendula arăta ora șase și jumătate. — Firește, am să vin mîine, spunea ea și se gîndea: „Dacă trenul lui sosește mai devreme?" și se gîndea cum să se rețină de a zîmbi în fața lui Mary. — Scumpo, ești sigură că poți rămîne singură? întreba ea și fără să aștepte răspunsul își îmbrăcă mantoul, își puse pălăria pe cap, își căută geanta, tremurînd de excitația pe care nu mai reușea s-o stăpînească.

— Noapte bună, dragă, spune ea îmbrățișînd-o drăgăstos, mîngîindu-i fața marmoreană, desfigurată, care îi năștea o poftă nebună de rîs. („Sînt abjectă", se gîndea ea). Căuta cu febrilitate o frază consolatoare de adio și cum, peste o jumătate de ceas, ea va fi împreună cu el, singură lîngă el, tulburată, nemaigîndindu-se la nimeni, beată de fericire, spuse cu glas vesel, fața radioasă, în clipa cînd pășea pragul:

— Nu te îngrijora, durerea ține foarte puțin.

Era a patra oară că ațîța focul, făcînd să se împrăștie scîntei pe covor, fără să observe. Sări de pe scaun, atinse florile, se așeză la pian, cîntă măsura unei arii, apoi alergă la fereastră și trase perdeaua, crezînd că aude un taxi.

Nu știa exact cum voia s-o găsească. Îngenunchiată în fața căminului, poate, sau înfundată într-un fotoliu, sau pregătindu-se să pună un disc? Pendula din sufragerie bătea de opt. „Oh, merge probabil înainte", se gîndi ea în mod nesăbuit și strigă spre bucătărie:

— Doamnă Cuff, cît e ora exactă?

— A trecut de opt, doamnă, mîncarea n-o să mai fie bună.

— Nu poți s-o ții la cald?

— Ba da, pot, dar carnea e prea friptă și legumele se usucă. Ce nenorocire! Domnului nu-i place așa mielul.

— Nu înțeleg de ce întîrzie atîta, doamnă Cuff. Am telefonat la gară: trenul a sosit așa cum era prevăzut, la șapte fără un sfert. Ce s-o fi întîmplat?

Trecu din sufragerie în bucătărie, mîncîndu-și unghiile și întrebîndu-se dacă nu o să i se facă rău. Ar fi prevenit-o, desigur, dacă ar fi trebuit să sosească cu un tren mai tîrziu.

— O să fie atît de înfometat cînd o să vină că o să mănînce orice, chiar dacă-i cărbune, spuse ea.

Ei nu-i era foame; mîncarea i-ar rămîne în gît.

„E totdeauna cu capul în nori, se gîndea, nu-și dă probabil seama cît e ceasul. Ăsta-i cel mai rău lucru cu visătorii ăștia. Totuși..."

Puse un disc pe patefon, dar cîntecul îi zgîria urechile; vocea lui Maurice Chevalier i se părea ridicol de ascuțită. Se duse și se plantă în fața oglinzii. El o să intre poate fără zgomot și o să apară în spatele ei, o să-și pună mîinile pe umeri, să-și rezeme capul de al ei.

Ea închise ochii. Dragul meu! Nu se aude un taxi? Nu, nimic. „Nu-i deloc așa cum îmi închipuiam", se gîndi ea. Se trînti într-un fotoliu și încercă să citească. Imposibil, oricum, oamenii scriau stupidități azi. De ce te-ai interesa de viața cuiva care nu există? Se întoarse la pian, zdrăngăni o arie.

„Cînd te văd, inima-mi bate", cîntă ea, dar degetele îi erau greoaie, iar glasul abia i se auzea, devenea surd, nu izbutea să se înalțe. Canarul, în colivie, asculta. Început să cînte și, în curînd, cîntecul lui umplu odaia, asurzitor, ridicol de ascuțit, atît de sonor încît ea acoperi colivia ca să-l facă să înceteze.

— O să taci odată, lighioană oribilă! exclamă ea.

Totul era atît de deosebit față de dimineață; ațîțînd focul din nou, ea își aminti de clipa

aceea de după-amiază, cînd zîmbise gîndindu-se: „Am să-mi amintesc de clipa asta".

Dar fotoliul era tot gol şi camera părea ternă şi mohorîtă, iar ea era o fetişcană bosumflată, care-şi muşca vîrful şuviţelor de păr şi, cu spatele plecat, umerii agitaţi de tremurături, smorcăia într-o batistă: „Nu-i drept".

Trebuie să urce spre a se machia din nou, căci se aranjase pentru el dis-de-dimineaţă. Trebuie să-şi pudreze nasul, să-şi dea cu ruj buzele şi să-şi îndrepte părul, ridicîndu-l în sus, nu ca de obicei, cînd lăsa să-i atîrne pe umeri...

Apoi încremeni locului, fiindcă de astă dată se auzea într-adevăr un taxi care se oprişe în faţa casei, un zgomot de chei în broască, zgomotul vocilor în hol, de bagaje depuse şi doamna Cuff ieşind din bucătărie şi glasul lui. Rămase nemişcată; era ca şi cum ceva îi umfla pieptul, o înăbuşea, ca şi cum ceva îi paraliza picioarele şi ar fi vrut să alerge să se ascundă, să se închidă. Şi apoi, fericirea o cuprinse din nou şi alergă din cameră, rămase în capătul scărilor, îl văzu jos, în hol.

Era aplecat deasupra valizei, pregătindu-se s-o deschidă. „Poţi să duci rufele astea", spunea el doamnei Cuff. Apoi se ridică, aşteptînd ca ea să coboare scara şi, ridicînd capul, îi spuse:

— Bună seara, draga mea.

Era caraghios: se îngrăşase cu siguranţă, afară doar de cazul că impresia asta era provocată de pardesiul lui. Şi se tăiase răzîndu-se, avea o bucată ridicolă de leucoplast pe bărbie.

Ea coborî scara încet, silindu-se să zîmbească, dar zîmbetul era ciudat, timid.

— Eram atît de îngrijorată, spuse ea. Ce s-a întîmplat? Mori desigur de foame.

— Am pierdut legătura cu trenul pe care trebuia să-l iau. Credeam că tu ai să bănui asta. Nu fă nimic, doamnă Cuff, am mîncat în tren.

A mîncat? Dar nu era deloc ceea ce prevăzuse ea...

O sărută grăbit, bătînd-o pe umăr, ca şi cum ar fi fost o fetiţă, apoi izbucni în rîs şi zise:

— Dar ce-i cu părul tău?

Izbucni şi ea în rîs, prefăcîndu-se detaşată.

— Nimic, l-am spălat doar şi e puţin zbîrlit.

Trecură în salon.

— Vino să te încălzeşti, spuse ea.

Dar el nu se aşeză în fotoliu, rămase în picioare, zornăindu-şi monedele din buzunar.

— Dacă m-am întors, trebuia bineînţeles să dau peste o ceaţă oribilă, spuse el. Doamne! Ce ţară!

— Ceaţă? N-am observat.

Apoi urmă o clipă de tăcere şi ea îl privi. Da, se îngrăşase şi, într-un anumit fel, părea schimbat. Ea întrebă prosteşte:

— Ţi-a plăcut la Berlin?

— O! E un oraş formidabil! Londra nu poate rivaliza cu atmosfera, viaţa de acolo, oamenii, totul. Ăia ştiu să trăiască.

Şi zîmbi, legănîndu-se pe tocuri, reamintindu-şi Berlinul, iar ea se gîndea că-i groaznic că el vede acum în mintea lui lucrurile pe care ea nu le va vedea niciodată, că se gîndeşte la lucrurile pe care le-a făcut şi pe care ea le va ignora întotdeauna.

— Adevărat? spuse ea.

Şi ştiu că detesta Berlinul şi oamenii, şi viaţa de acolo. Nu voia să-l audă vorbind despre asta — numai că dacă nu spunea nimic, dacă păstra totul pentru el, nu va fi mai rău?

— Oh! făcu el brusc, lovindu-şi fruntea cu gestul stupid al unui comedian, nu spontan, ci pregătit. Drace! Trebuie să telefonez. Am uitat complet. Nişte oameni din Berlin care sînt la Londra.

— Să telefonezi? întrebă ea, cu inima strînsă. Dar, dragă, de-abia ai intrat.

— Da, dar am promis, e destul de important.

Şi o sărută, ca şi cum ar fi spus: „Haide, fii drăguţă!" şi ridicase deja receptorul şi forma numărul. „Îl ştie pe dinafară, observă ea, n-a trebuit să-l caute în anuar."

Şi se duse să se cuibărească în faţa focului, îi era frig fără motiv şi se simţea obosită, avea o senzaţie de gol, poate pentru că nu mîncase.

Îşi obţinu prietenii la telefon. Vorbea în nemţeşte, ea nu înţelegea ce spunea. Un val de cuvinte hidoase, iar el nu contenea să rîdă — cum puteau fi prietenii lui atît de amuzanţi? De ce rîdea el? N-o să înceteze odată?

Şi cînd se înapoie faţa lui zîmbitoare era roşie.

— Aşadar, spuse el cu un glas prea sonor, ce veşti?

La urma urmei, el socotea poate că acum ea trebuie să vorbească. Ea rămase mută, închisă, izolată. Mary şi soţul ei. Nu, ea nu-i putea povesti acum, nu era... nu era momentul potrivit. Era prea devreme şi apoi...

— O, nu ştiu, răspunse ea. Cred că n-am mare lucru de povestit.

El izbucni într-un rîs care se termină într-un căscat.

— Şi cum îi merge canarului? întrebă el, aruncînd o privire spre colivie, dar după cît se pare puţin interesat.

— Foarte bine, spuse ea.

El se afundă în fotoliu, continuînd să caşte, cu gura larg deschisă, şi, privindu-l, ea ştiu că nu era doar o idee, doar imaginaţia ei, ci că într-adevăr se îngrăşase şi că, în afară de asta, era deosebit, schimbat, transformat, ciudat.

El fluiera, privind fix înaintea lui. Apoi spuse încet:

— Drace! Ciudat lucru mai e şi timpul ăsta. Cînd mă gîndesc că ieri, la aceeaşi oră, eram la Berlin!

Ea zîmbi nervos, un zîmbet pe care-l voia plăcut, dar ceva îi străpungea inima ca un stilet ascuţit ce se învîrtea şi se răsucea, iar în minte îşi repeta iarăşi şi iarăşi fraza: „Nu te îngrijora, durerea ţine foarte puţin."

Prezentare şi traducere de
PAUL B. MARIAN

Orfică

Am visat că sînt angajată slujbașă
la groapa cu lei
adică le fac curățenie, le dau să
mănînce
chiar de la mine din palmă
de la mine din mîna cu care-mi
mîngîi copilul
de la mine din mîna cu care scriu
poezia asta luminoasă și calmă.
Am visat același lucru de mai multe
ori
m-am obișnuit cu visul ăsta
de neînțeles
așa cum m-am obișnuit și cu mine
așa cum te obișnuiești cu zgomotul,
cu lipsa de dragoste
cu întrebările repetate absurd al
căror răspuns nu mai vine.
Curios e că visul se repetă identic.
Știu din secundă-n secundă
că teroarea e falsă
că-n scenariu e prevăzut
să nu mi se-ntîmple nimic
că praf și pulbere s-ar alege de
slujba mea la groapa cu lei
dacă pleoapa aș putea s-o ridic.
Dimineața lucrurile par toate ca
mai înainte
eu însămi sînt probabil aceeași
numai că de la un timp nu mai știu
dacă mîna în care țin noaptea hrana
însîngerată
este chiar mîna cu care scriu.

DANIELA CRĂSNARU

DIMITRIE GHIAȚĂ: „Florile de munte"

A fost o vară mătăsoasă...

A fost o vară mătăsoasă,
Nici mult prea blîndă, nici ploioasă.
Atîta doar — avea un semn,
Un fel de scrijelit pe lemn.

Venea și semnul de-undeva
Și semnul semnul său și-avea.
A fost o vară mătăsoasă,
Nici mult prea caldă, nici ploioasă.

Era plăcut? Un clipocit
Prin vară blînd a strălucit.
Și a rămas ca-n orice vară
Parfumul blînd de-o blîndă-aseară.

O strălucire mătăsoasă
Pe lîngă-un pom cu-o scoarță roasă,
Iar pomul clipocea și el,
Ca un oftat de carusel.

Dar a-nceput încet să plouă,
Mai pe la opt, mai pe la nouă,
O ploaie lungă și-aburoasă,
Nici mult prea rea, nici furioasă.

Și-un semn plutea pe undeva
Și semnul semnul său și-avea.
A fost o vară mătăsoasă,
Nici mult prea blîndă, nici ploioasă.

LEONIDA TEODORESCU

SAKI

Scriitorul englez Saki, pe adevăratul său nume Hector Hugh Munro (1870-1916), este autorul a cinci volume de schițe: „Reginald în Rusia", „Cronicile lui Clovis", „Lighioane și supralighioane", „Jucăriile păcii" și „Oul pătrat" și a două scurte romane: „Insuportabilul Bassington" și „Cînd a sosit Wilhem". A lucrat ca gazetar la „Westminster Gazette" și „Morning Post". La vîrsta de 46 de ani s-a înrolat ca voluntar în război, de unde nu s-a mai întors.

Scrierile sale, adesea zglobii, strălucitoare și exuberante, sînt alteori mostre sigure de umor negru, apreciat ca o delicatesă rară de către cunoscători. Vă propunem aceste două bijuterii de gen, din bogata colecție a autorului.

GLASSWANDUL DESCHIS

„Mătușa mea va coborî imediat, domnule Nuttel", anunță o tînără țanțoșă, de vreo cinsprezece ani. „Între timp, vă puteți întreține cu mine."

Framtom Nuttel își chinuia mintea să găsească cuvîntul care s-o flateze pe nepoată, fără a arăta prea puțin respect pentru mătușa, care trebuia să vină dintr-o clipă într-alta.

Personal se îndoia că aceste vizite scrobite, făcute unor oameni total străini, puteau să-i fie de vreun ajutor, lui, care tocmai avusese o serioasă astenie nervoasă.

„Știu eu ce-ai să faci", spusese sora lui, pe cînd își făcea bagajul să meargă undeva,la țară, să se refacă. „Te vei îngropa în casă și nu vei schimba o vorbă cu nimeni și-ți vei paradi nervii mai rău ca înainte. Îți voi da niște scrisori de recomandare către toți cunoscuții mei de acolo. Unii dintre ei, din cîte îmi amintesc, sînt oameni drăguți."

„Cunoașteți mulți oameni aici?" a întrebat tînăra care-l primise.

„Nici un suflet măcar!" răspunse Framtom. „Sora mea a locuit aici acum cîțiva ani și ea mi-a dat scrisori de recomandare pentru unii dintre concetățenii dv."

„Deci, practic, nu știți nimic despre mătușa mea?" continuă tînăra.

„Numai numele și adresa", zise Framtom blajin.

„Tragedia ei s-a petrecut exact acum trei ani" adăugă fata. „Cam pe la vremea asta, dar sora dumitale nu mai era aici."

„Tragedia ei?" întrebă Framtom. „Nu pare locul cel mai potrivit pentru tragedii."

„Vă mirați poate de ce ținem deschis larg acest panou de fereastră, acum,în octombrie", zise nepoata, arătînd spre glasswandul care dădea înspre o pajiște.

„Este destul de cald pentru această perioadă a anului", remarcă Framtom. „Dar are ceva de-a face cu tragedia această ușă?"

„Exact cu trei ani în urmă, prin această ușă soțul ei și cei doi frați ai ei mai tineri au plecat la vînătoare. Ei nu s-au mai întors niciodată. Traversînd mlaștina către terenul de vînătoare, ei au fost înghițiți de ape și noroaie. Sărmana mătușă încă mai crede că se vor întoarce într-o zi; ea mai speră să-i vadă, pe ei și pe micuțul spaniel, care s-a pierdut cu ei, intrînd înapoi pe această ușă, cum făceau de obicei. Iată de ce glasswandul este ținut deschis în fiecare seară pînă tîrziu. Adesea îmi povestește cum au plecat, cum soțul ei ținea pe braț o haină de ploaie și cum Ronnie, fratele ei mai mic, cînta „Bertie, de ce salți?", așa cum făcea întotdeauna ca s-o tachineze, pentru că știa că acest cîntec o enervează. Iată de ce, într-o seară liniștită ca aceasta, aproape că am sentimentul că ei se vor înapoia și vor intra în casă pe aici."

Fu deodată scuturată de un fior. A fost o ușurare pentru Framtom cînd mătușa intră în cameră, cerîndu-și scuze pentru întîrziere.

„Cred că Vera te-a amuzat?" zise ea.

„Mi-a spus lucruri foarte interesante," admise Framtom.

„Bănuiesc că nu te deranjează ușa deschisă dinspre pajiște", remarcă doamna Sappleton. „Soțul meu și frații mei se vor întoarce de la vînătoare dintr-un moment într-altul și ei întotdeauna intră în casă pe aici. Sînt sigură că iar or să murdărească covoarele după ce au străbătut mlaștina. Eh, ce să-i faci, așa sînt bărbații..."

Framtom se simțea groaznic de stingherit. Făcea un efort disperat de a schimba subiectul discuției. Era conștient că gazda îi acordă puțină atenție, ochii ei rătăcind continuu pe pajiștea din fața casei. Ce belea să vină în vizită tocmai în ziua unei comemorări atît de tragice.

„Doctorii mi-au recomandat odihnă totală, dar în problema dietei nu au prea căzut de acord", înfiripă el timid.

„Nu?" răspunse agale doamna Sappleton, înăbușindu-și un căscat. Deodată, ochii ei scăpărară de atenție

concentrată.

„Iată-i, în fine, că vin!" țipă ea. „Tocmai la timp pentru ceai. Ah, și sînt plini de noroi din cap pînă în picioare!"

Framtom fu scuturat de un fior și se întoarse spre nepoată, cu o nuanță de înțelegere în ochi. Fata privea cu groază în ochii lui. Framtom se întoarse și privi spre glasswand.

În amurgul care pierea, se profilau trei siluete care înaintau pe pajiște către ușa de geam; toți purtau puști sub braț și unul din ei avea o haină albă pe umeri. Pe cînd se apropiau se auzi o voce tînără a unuia din ei, cîntînd. Un spaniel maro îi urma îndeaproape.

Framtom își înhăță dintr-o mișcare paltonul și pălăria și-și făcu o retragere năvalnică, cu totul neprotocolară, pe ușa din față. Un biciclist care venea de-a lungul drumului a trebuit să intre într-un gard pentru a evita ciocnirea.

„Iată-ne, dragă, înapoi acasă!" exclamă omul cu haina albă pe umeri, pășind în cameră. „Cam mult noroi pe unde am hălăduit noi azi. Cine era bărbatul care a fugit cînd ne-a văzut?"

„Un tip cam ciudat" răspunse doamna Sappleton. „A plecat val-vîrtej, fără un cuvînt de la revedere sau scuză la venirea voastră. Arăta de parcă ar fi văzut o stafie."

„Cred că de vină este spanielul" a spus nepoata calm. „Mi-a mărturisit că-i este groază de cîini. A fost odată fugărit într-un cimitir de o haită de cîini și a petrecut o noapte întreagă într-o groapă de curînd săpată, cu sălbaticele creaturi spumegînd pe marginea mormîntului, deasupra sa."

„Mda! Îndeajuns să scoată din minți pe oricine."

Specialitatea fetei era fantezia crudă, aplicată la cei din jur.

Prezentare și traducere
ELISA MADOLCIU

ÎNSERARE

Norman Gorstby se odihnea pe o bancă într-un parc. Colțul străzii, cu zgomotul traficului, se afla în imediată vecinătate, în dreapta. Era aproximativ șase și jumătate după-amiaza, într-o zi de martie, și înserarea începea să șteargă contururile, luna apăruse timidă și luminile se aprindeau pe străzi. Nu era lume multă pe stradă, totuși se puteau vedea siluete plutind încet, în lumina scăzută, sau stînd jos pe bănci în parc.

Atmosfera îi plăcea lui Gorstby și se potrivea cu sentimentele sale. Înserarea — după părerea sa — era ora învinșilor. Bărbați și femei, care dăduseră lupta vieții și care o pierduseră, care-și ascundeau speranțele moarte de ochii curioșilor, ieșeau la iveală la această oră, cînd hainele lor vechi, umerii lor încovoiați, ca și privirile nefericite puteau trece neobservate.

Pe bancă, lîngă Gorstby, ședea un om destul de în etate, cu o sclipire de mîndrie, care era ultimul semn de respect de sine la un bărbat care încetase să mai braveze. Pe cînd se scula să plece, Gorstby și-l imagină întorcîndu-se spre o locuință insalubră, unde abilitatea de a plăti nota săptămînală de cheltuieli era singurul lucru care mai stîrnea interes în legătură cu persoana sa.

Locul său pe bancă a fost luat imediat de un tînăr, destul de bine îmbrăcat, dar nu mai vesel decît precedentul ocupant. Ca și cînd ar fi vrut să arate de la bun început că treburile nu se învîrtesc prea rotund pentru el, noul venit se așeză scoțînd un oftat de neplăcere.

„Nu păreți prea bine dispus", remarcă Gorstby.

Tînărul se-ntoarse spre el cu o privire francă, așa că Gorstby simți nevoia să se pună în gardă.

„N-ați fi mai bine dispus dacă ați fi în locul meu" răspunse el; „mi s-a întîmplat cel mai tîmpit lucru din viața mea."

„Da?" se interesă Gorstby calm.

„Am sosit în oraș azi după-amiază, intenționînd să stau la hotelul „Patagonia", continuă tînărul. „Cînd m-am dus acolo, am descoperit că fusese dărîmat de cîteva săptămîni și că, în locul lui, fusese încropit un cinema. Taximetristul mi-a recomandat alt hotel, ceva mai departe. Am trimis o scrisoare soției dîndu-i noua adresă și apoi m-am dus să-mi cumpăr un săpun — trebuie să vă spun că-mi displace profund să folosesc săpunul de hotel. Apoi m-am plimbat puțin, am băut ceva într-un local, m-am mai uitat la vitrine și cînd a fost să-mi îndrept pașii spre hotel mi-am dat seama că nu-mi aminteam numele hotelului și nici măcar al străzii pe care se afla. Este o situație cam albastră pentru cineva care nu are prieteni sau rude în Londra. Familia mea nu va primi scrisoarea pînă mîine așa că numai atunci pot telefona ca să întreb adresa; dar între timp nu am bani, căci am ieșit numai cu cei necesari pentru săpun și pentru șnaps și iată-mă pe această bancă în parc, cu doi penny în buzunar și fără acoperiș deasupra capului la noapte." Făcu o pauză. „Bănuiesc că gîndiți că v-am turnat gogoși", adăugă tînărul cu o undă de mînie în glas.

„Nu e chiar imposibil ceea ce mi-ați povestit", răspunse Gorstby. „Îmi amintesc că mi s-a întîmplat exact același lucru într-o capitală străină; cu acea ocazie am fost doi care ne-am rătăcit — ceea ce a făcut treaba încă și mai răsună-

toare. Din fericire ne-am amintit că hotelul era de-a lungul unui soi de canal și cînd am găsit canalul ne-am găsit și drumul înapoi."

Tînărul suspină mai ușurat: „Într-o țară străină nu mi-aș bate capul atît de tare. Acolo te poți duce la un consulat și poți fi ajutat. Dar în propria ta țară dificultățile sînt altele. Dacă nu găsesc un om bun care să-mi creadă povestea, va trebui să-mi petrec noaptea pe malul rîului. Mă bucur că dumneavoastră nu considerați povestea imposibilă."

„Desigur", răspunse Gorstby încet, „cu condiția să-mi puteți arăta săpunul pe care ziceați că l-ați cumpărat."

Tînărul se ridică în picioare, se căută grăbit în toate buzunarele trenciului. „L-am pierdut", remarcă el abătut.

„Să pierzi adresa unui hotel și un săpun într-o singură după-amiază sugerează o prea mare neglijență", remarcă Gorstby, dar tînărul deja nu mai asculta sfîrșitul propoziției. Se-ndepărtase pe aleea parcului, ținînd capul țanțoș în sus.

„Păcat", se gîndi Gorstby. „Bucata de săpun ar fi fost singurul lucru care m-ar fi făcut să cred povestea; lipsa ei a fost amănuntul care a dus-o de rîpă. Dacă ar fi avut la el o bucată de săpun, ar fi fost un băiat deștept."

Cu gîndul acesta Gorstby se sculă să plece. Pe cînd se ridica de pe bancă, o exclamație îi scăpă fără voie. Pe pămînt, sub bancă, se afla un pachețel care nu putea fi altceva decît o bucată de săpun și ea căzuse în mod evident din buzunarul tînărului cînd stătuse jos. Într-o clipă Gorstby fugi după el pe aleea întunecată. Aproape că renunțase la gîndul de a-l mai găsi, cînd îl zări la distanță. Se întoarse cu o față neprietenoasă cînd se auzi [...]gat de Gorstby.

Obiectul care proba adevărul poveștii dumitale s-a găsit," exclamă Gorstby fluturînd bucata de săpun. „Trebuie să-ți fi căzut din buzunar cînd te ridicai de pe bancă. L-am găsit acolo, sub bancă, după ce-ai plecat. Te rog să-mi scuzi lipsa de încredere; dar acum, dacă am găsit săpunul... În fine, aș putea să-ți împrumut o liră..."

Tînărul risipi urgent orice neînțelegere, băgînd în buzunar lira, grăbit.

„Iată și cartea mea de vizită", continuă Gorstby. „Îmi poți returna banii în orice zi a săptămînii. Iată și săpunul — vezi de nu-l mai pierde. Ți s-a dovedit un bun prieten."

„Ce noroc că l-ai găsit", spuse tînărul și apoi, cu un cuvînt de mulțumire, se îndepărtă în direcția Knigtsbridge.

„Bietul băiat. Aproape că plîngea" își spuse Gorstby. „Nici nu mă mir. Trebuie să se simtă mult mai ușurat. Iată o bună lecție pentru mine de a nu mai fi atît de deștept în judecarea situațiilor."

Pe cînd Gorstby se întorcea la banca unde îl cunoscuse pe tînăr, el îl văzu pe bătrînul care șezuse înainte căutînd ceva de jur împrejur.

„Ați pierdut ceva, domnule?" întrebă el.

„Da, o bucată de săpun."

Traducere de
MANOLE ELISEI

• INSTANTANEE

— Bine ai venit. Ce faci? Rămîi mult timp la noi?

— Cît îți va face plăcere.

— Așa de puțin? Păcat...

•

La lecția de fizică profesorul se adresează elevilor în cursul unei experiențe:

— Precum vedeți, nu vedeți nimic. De ce nu vedeți nimic veți vedea îndată...

•

— Spune-mi și mie ce fel de om e Popescu?

— Vezi, dragul meu, nu prea știu să fac caracterizări. Dar în general, să știi, e unul dintre acela care, atunci cînd este de cărat un pian, el apucă scăunelul...

— De un an n-am mai vorbit cu soția mea...

— De ce oare?

— Nu vreau s-o întrerup!

•

— De ce ești iarăși nemulțumită? o întreabă Ionel pe soția sa. Ai doar două pălării la taiorul acesta?

— Da, de unde! Am numai un taior la aceste două pălării!...

•

— Pe cine aștepți, domnișoară?

— Pe altcineva, domnule!

•

• La proces.

— Ați furat de la reclamant îmbrăcămintea, cînd acesta se scălda. Ce puteți spune în apărarea dumneavoastră?

— În locul acela scăldatul era interzis!...

MARGARET ST. CLAIR

PERFECȚIUNE

După întîmplarea aceasta, am avut ani de zile coșmaruri — din acelea în care ești urmărit și faci eforturi disperate, dar inutile, să scapi — și mă trezeam cu o senzație neplăcută. Nici pînă azi nu sînt sigur dacă aveam sau nu motiv să visez urît.

Totul a început în 1933, odată cu mutarea mea la mătușa Muriel. Invitația ei a sosit într-un moment cînd de șase luni eram șomer, iar de două săptămîni nu mîncasem mai nimic.

Mătușa Muriel era o rudă îndepărtată, din partea mamei, și n-o mai văzusem de pe vremea cînd purtam pantaloni scurți. Poate că invitația m-ar fi surprins — deși îmi explica în scrisoare că acum, la bătrînețe, se simte singură și are nevoie de cineva apropiat — dar mi-era prea foame ca să-mi pun întrebări.

Scrisoarea mai cuprindea un cec și un bilet pînă la Downie, orașul unde locuia. După ce-am plătit chiria restantă și am mîncat pe săturate, îmi rămăseseră doi dolari și treisprezece cenți. Am prins trenul de după-amiază spre Downie și, a doua zi, puțin înainte de ora prînzului, urcam treptele casei în care locuia mătușa.

În ușă m-a întîmpinat chiar ea. Părea bucuroasă că mă vede și-și încreți gura într-un zîmbet de bun-venit.

„Ce bine că ai venit, Charles!" spuse ea. „Nu știu cum să-ți mulțumesc! E foarte frumos din partea ta!". Era foarte emoționată.

Începu să-mi placă bătrînica. Nu mi se părea mai în vîrstă decît acum cincisprezece ani; ca și atunci, purta corset și guler croșetat. I-am spus doar ce era măgulitor din această constatare.

„Vai, Charles, mă flatezi", ciripi ea. Zîmbind, mă conduse în hol. Am urmat-o pe scări pînă la camera mea de la etajul doi. Avea tavanul înalt și un pat cu baldachin. Mi-am pus valiza în dulap și am intrat în baia alăturată ca să mă spăl după drum.

Cînd am coborît, masa era pusă în sufragerie și o servitoare, care părea mult mai bătrînă decît mătușa Muriel, intra și ieșea mereu cu alte feluri de mîncare. Încurajat de mătușa, am mîncat pînă la leșin, apoi mi-am aprins o țigară, ascultînd ce-mi povestea. La început mi s-a plîns de bătrînețe și de singurătate, felicitîndu-se că de-acum va avea în preajmă un tînăr din familie. Am înțeles că trebuia să mă fac util prin mici servicii, cum ar fi plimbatul cîinelui — un spiț antipatic pe nume Teddy — sau expediatul scrisorilor. Eram perfect de acord.

Interveni o mică pauză în conversație. Atunci, ridicîndu-l în poală pe Teddy, mătușa Muriel începu să-mi vorbească despre **hobby**-ul ei. În ultimul an se apucase de desen și asta devenise, din cîte spunea, aproape o obsesie. Ținîndu-l pe Teddy sub braț, se ridică și se apropie de bufetul din lemn de nuc, de unde reveni cu o mapă cu desene.

„Desenez numai aici, în sufragerie", spuse ea, „pentru că am lumină foarte bună. Spune-mi, ce părere ai despre **astea?"** Și mi-a înmînat vreo cincizeci sau șaizeci de coli de desen, format mic.

Am întins desenele pe masă, printre farfuriile murdare, și le-am examinat cu atenție. Erau toate în creion, doar cîteva fuseseră ușor colorate cu acuarelă, și aveau toate același subiect, patru mere într-un castron de porțelan. Erau extrem de elaborate, mătușa Muriel făcuse atîtea ștersături că hîrtia se subțiase și devenise grunjoasă. Mi-am scormonit mintea să-i spun ceva drăguț.

„Știi... hm... zău că ai prins ceva din esența acestor mere..."

Mătușa zîmbi. „Mă bucur foarte mult că-ți plac. Amy, servitoarea, spunea că-i o prostie să lucrez atît de mult la ele, dar nu mă puteam opri, nu **rezistam** să mă opresc pînă nu mi-au ieșit **perfect"**. După o pauză adăugă: „Știi, Charles, am avut foarte mari dificultăți."

„Zău?"

„Merele se ofileau! Era îngrozitor. Zilnic, cum terminam cu lucrul, le puneam în frigider, dar după două-trei săptămîni tot s-au stricat. Numai după ce lui Amy i-a venit ideea să le înmuiem în ceară topită au devenit destul de rezistente."

„Bună idee."

„Nu-i așa? Dar știi, Charles, m-am cam săturat de mere în ultima vreme. Aș vrea să încerc altceva... Mă gîndeam că pomișorul acela de pe pajiște ar fi un subiect potrivit". Se îndreptă spre fereastră ca să-mi arate pomul. Am urmat-o. Era un puiet de piersic, abia înfrunzit.

„Nu crezi că ar fi un subiect bun, Charles? Cred că am să încerc să-l desenez azi după-amiază, în timp ce-l plimbi pe Teddy."

Amy o ajută pe mătușa să se înfășoare în cîteva pardesiuri și șaluri, iar eu i-am cărat în grădină scăunelul, șevaletul, cutia cu creioane și hîrtia. S-a foit un timp, nemulțumită de așezarea diferitelor obiecte, dar pînă la urmă i le-am pus cum dorea. Apoi, deși aș fi preferat să trag un pui de somn, am agățat o lesă de zgarda lui Teddy și am pornit să descopăr

orașul Downie. Nu era mare lucru, dar am reușit să petrec două ore lăsîndu-l pe Teddy să inspecteze toți stîlpii de felinare care i se păreau interesanți.

La întoarcere, mă așteptam s-o găsesc pe mătușa Muriel pe pajiște, muncind din greu la desenul ei, dar nu era acolo, iar șevaletul și scăunelul dispăruseră și ele. Negăsind-o pe mătușa, l-am lăsat pe Teddy să se cațăre în lădița lui din sufragerie și am urcat în camera mea să trag un pui de somn. N-am reușit să adorm. Nu știu de ce, mă tot gîndeam la zecile de desene migălite, reprezentînd vasul cu mere; am zăcut pe pat, numărînd petele din tavan, pînă la ora cinei. Mîncarea era gustoasă și abundentă, însă mătușa părea cam supărată. După ce Amy a strîns farfuriile și mătușa l-a luat din nou pe Teddy în poală, am aflat motivul proastei ei dispoziții.

„N-a mers deloc lucrul" se plînse ea. „Vîntul mișca frunzele și n-am reușit să fac nimic."

„N-am observat să fi bătut vîntul", am spus eu, ca prostul.

„Nu observi nimic!" izbucni ea. „Cum, dar frunzele n-au stat nici măcar o clipă nemișcate."

M-am grăbit să-mi repar greșeala.

„Înțeleg că pentru o artistă meticuloasă ca dumneata poate fi supărător lucrul acesta. Îmi pare rău, n-am prea avut de-a face cu artiști".

Faptul că o consideram artistă îi făcu plăcere mătușii.

„O, sînt sigură că n-ai vrut să mă jignești", spuse ea. „Numai că nu pot desena nimic dacă nu e absolut nemișcat. De aceea am stăruit atîta la merele acelea. Dar tare-aș dori să desenez pomul. Mă întreb..." Rămase pe gînduri, golind între timp două cești de cafea. „Charles," spuse în cele din urmă, „m-am gîndit să te rog să tai mîine dimineață pomul și să mi-l aduci în casă. Îl pun într-o sticlă mare și am să-l pot desena fără să mă deranjeze vîntul."

„Dar e un pomișor atît de frumos", am protestat eu. „Pe lîngă asta, după ce-l tai n-o să țină mult."

„A, dar nu e decît un pom", replică ea. „Voi lua altul de la pepinieră. Cît despre vestejit, Amy se pricepe grozav să îngrijească florile, le pune aspirină și zahăr în apă și țin o veșnicie. Desigur, va trebui să lucrez repede. Dar dacă desenez zilnic două-trei ore dimineața și patru sau cinci după masă, trebuie să fac față."

A doua zi, imediat după micul dejun, mătușa Muriel m-a dus în magazie și mi-a dat o secure ruginită. Mă urmărea cu un interes sinistru în timp ce ascuțeam securea, apoi m-a escortat la locul execuției. Simțindu-mă ca un asasin, din două lovituri am tăiat puietul și l-am dus în casă.

Mi-am petrecut restul zilei, precum și următoarele trei-patru zile, lucrînd în grădină. Întotdeauna mi-a plăcut grădinăritul și aici existau cîteva plante frumoase, deși cam neglijate. M-am ocupat de cîteva plante perene și am îngrășat pămîntul din jurul lor cu făină de oase. Magazia era plină de insecticide, așa că am petrecut o bună bucată de timp stropind grădina contra dăunătorilor.

Vineri dimineața, la micul dejun, am găsit în șervetul meu o bancnotă de cinci dolari. Am ridicat ochii spre mătușa Muriel. Dădu din cap, da, era pentru mine. Am împăturit frumos bancnota și-am pus-o în buzunar, simțind un val de recunoștință pentru bătrînă. Zău că era frumos din partea ei să-mi dea și bani de țigări. M-am gîndit să mă duc după-amiază să-i cumpăr un mic cadou.

Resursele orășelului erau limitate. După ce-am ezitat un timp între un cerb de porțelan și un bol cu peștișori aurii, am decis că peștișorii au mai multă vervă. Am intrat să-i cumpăr și am descoperit că Drake, vînzătorul, fusese și el în California și eram oarecum amici. Am stabilit să ne întîlnim la o șuetă în seara următoare.

Mătușa Muriel păru foarte încîntată de pești. Admiră îndelung sinuozitățile și transparența cozilor în formă de evantai și, în cele din urmă, instală vasul pe un suport, alături de șevalet.

Intrasem în obișnuință. Diminețile și după prînz mătușa Muriel desena în sufragerie, în timp ce eu lucram în grădină. Apoi făceam diferite comisioane, îl plimbam pe Teddy și m-am apucat de tot felul de reparații mărunte în casă. Pe la jumătatea celei de-a doua săptămîni, piersicul s-a vestejit fără speranță. La cină, mătușa Muriel îmi spuse, pe un ton de parcă ar fi anunțat un dezastru de mari proporții, că a trebuit să-l arunce. Am ținut o ședință post-mortem asupra celor treizeci și două de desene pe care reușise să le termine

înaintea catastrofei. Am ales unul care mi se părea mai reuşit decît celelalte, ea recunoscu că e şi desenul ei preferat şi totul era în ordine. Dar vedeam că se tot întreabă ce să mai deseneze.

A doua zi s-a învîrtit fără astîmpăr prin casă, căutînd un subiect. Venea mereu în grădină, unde transplantam răsaduri de gura-leului, să-mi ceară sfatul. În timpul prînzului am observat să se uita gînditoare la vasul cu peşti aurii, dar, pe moment, nu mi-a picat fisa.

În seara aceea, cînd m-am întors de la Drake, mătuşa mă aştepta la uşă şi mă conduse, cu un aer misterios şi triumfător, în bucătărie.

„Mi-am cam făcut griji", zise ea cu mîna pe uşa frigiderului. „Dar a ieşit perfect!" Deschise congelatorul şi scoase din el bolul cu peşti. Picături de apă se condensau pe suprafaţa lui. Mă holbam prosteşte. „Ştiam că peştii nu vor sta niciodată nemişcaţi", continuă mătuşa. „M-am tot gîndit, şi cred că e o idee grozavă! Am pus vasul cu peşti în congelator, l-am dat la maximum, şi după două ore era bocnă! Mi-era teamă să nu crape vasul, dar n-a crăpat. Vezi, gheaţa e perfect transparentă. „Luînd o cîrpă, şterse umezeala de pe vas şi am putut vedea cei doi peşti aurii, frumos încastraţi în gheaţa străvezie. „Iar acum voi putea să-i desenez fără grijă. Nu e minunat?"

Am spus că da, e minunat, şi am urcat în camera mea. Incidentul îmi lăsase o senzaţie neplăcută. Nu că aş fi ţinut cine ştie ce la viaţa peştişorilor, dar oricum... Părea că se bucură atît de mult cînd îi vedea zbenguindu-se în apă, şi eu i-i dăruisem... La naiba!

A doua zi m-am trezit cu un uşor sentiment de nefericire, pînă mi-am dat seama ce mă deranja. Cînd mi-am amintit, am decis că sînt un idiot la pătrat. Era culmea tîmpeniei să mă întristeze moartea a doi peşti cu ochi bulbucaţi. Fluierînd, am coborît în sufragerie.

După micul dejun, mătuşa Muriel scoase vasul din frigider şi se apucă de lucru. Eu m-am dus în magazie şi mi-am făcut de lucru cu un pulverizator. Uitîndu-mă la peretele coşcovit al casei, mi-a venit o idee. Ce-ar fi s-o zugrăvesc? Am întrebat-o pe mătuşa şi s-a declarat de acord. Am adus de la magazin o găleată cu vopsea şi m-am pus pe treabă.

Munca mergea greu. Zilele treceau şi eu devenisem un client obişnuit al magazinului de vopsele. Mătuşa Muriel terminase al optzecişiunulea studiu cu peşti înainte ca eu să dau primul strat de vopsea pe toţi pereţii casei, şi era nevoie de încă două straturi pe puţin.

Se apropia vara şi eu tot mai vopseam casa, iar mătuşa Muriel tot mai desena peştii, amîndoi din ce în ce mai absorbiţi de lucru.

Nu-mi mergea rău. Drake mă prezentase surorii lui, o brunetă vioaie, dulce şi în acelaşi timp afurisită, exact genul meu. Avea şi Drake o prietenă şi ieşeam împreună de cîteva ori pe săptămînă. Camera mea din oraş, cu chiria neplătită, goana după o slujbă, foamea — toate astea erau undeva, departe.

Am terminat zugrăveala casei şi am sărbătorit evenimentul pulverizînd în voie cu insecticid plantele neglijate. A doua zi, mătuşa Muriel mi-a înmînat ultimul ei studiu cu peşti şi am revăzut împreună toată colecţia. Începusem să urăsc aceste disecţii a tot ce desena ea, dar am suportat cum am putut. Cînd am terminat, spuse:

„Charles, mă tot gîndesc... Crezi că Teddy ar fi un subiect bun pentru mine?"

M-am uitat la micul animal din poala ei şi am spus că da, cred că ar fi bun, dar oare poate să stea nemişcat? Mătuşa rămase pe gînduri.

„Nu ştiu. Trebuie să născocesc ceva. Poate ar fi bine să-i dau prînzul imediat după masa de dimineaţă. Sau...". Se scufundă în meditaţie, iar eu, după un timp, am plecat pe neobservate la întîlnirea cu Virginia, sora lui Drake.

A doua zi era sîmbătă. După micul dejun, mătuşa mi-a spus să-l iau pe Teddy la plimbare şi să-l obosesc bine. Voia să-l hrănească la întoarcere şi spera că alergarea şi mîncarea îl vor blegi destul ca să poată poza. Am plecat supuşi, investigînd cel puţin de două ori fiecare felinar din Downie şi zău că la întoarcere Teddy avea de ce să fie obosit. Mătuşa îi scoase zgarda şi-l duse în oficiu, unde-l aştepta strachina lui, plină cu chiftele. Teddy înghiţi totul ca un purcel. Cînd termină, se întinse pe duşumea. Mătuşa îl tîrî în sufragerie şi-l aşeză într-un loc însorit de lîngă şevalet. Căţelul sforăia încă înainte să ies din încăpere.

În ziua aceea am prînzit tîrziu, pe la două şi jumătate, pentru ca mătuşa să poată profita pe deplin de somnul lui Teddy. Mi-era foame şi mîncarea era grozavă, aşa că abia după desert i-am acordat atenţie mătuşii Muriel. Era posacă şi cu gîndul aiurea.

„N-a mers bine desenatul astăzi, mătuşă Muriel?" am întrebat-o. Dădu din cap, scuturîndu-şi cu violenţă cerceii lungi.

„Nu, Charles, deloc. Teddy..." Se opri, tristă.

„Ce s-a întîmplat? N-a vrut să doarmă?"

„O, de dormit a dormit. Dar tot timpul somnului tresărea, palpita, se mişca. Zău, Charles, e imposibil! Parcă aş fi încercat să desenez un plop în bătaia vîntului!"

„Mare păcat. Presupun că va trebui să cauţi alt subiect".

N-a răspuns pe loc. Am avut impresia că zăresc lacrimi în ochii ei.

„Da, cred că da... Charles, după-amiază mă duc în oraş să cumpăr cîte ceva pentru Teddy".

Pentru o clipă m-a trecut un fior prin şira spinării. Apoi a dispărut şi m-am gîndit că e frumos din partea bătrînei că nu se supără pe căţel, deşi i-a stricat desenul... Înainte de cină, a urcat în camera mea ca să-mi arate ce cumpărase pentru Teddy. O zgardă de un roşu aprins, cu clopoţel, un os de cauciuc cu

aromă de ciocolată și o cutie cu dulciuri speciale pentru cîini.

Îi puse lui Teddy zgarda și-i dădu două bomboane, pe care acesta le hăpăi mîrîind de plăcere...

Duminică dimineața am lenevit puțin, apoi am plecat într-o excursie cu Drake și cu fetele. Am petrecut o zi minunată. Cînd m-am întors, se întunecase. Am observat că ardeau toate luminile din casă și era mare tevatură. Am găsit-o pe mătușa Muriel în hol, în plină criză. Amy îi flutura pe la nas o sticluță cu săruri.

„Vai, Charles, Teddy..." suspină mătușa, văzîndu-mă. Am cuprins-o încurajator pe după umeri. Plîngea, și lacrimile brăzdau stratul de pudră de pe obraji, curgînd pe gulerul înalt, croșetat. „Teddy", scînci ea. „Ah, Charles, a murit!"

Deși, în subconștient, mă așteptam la asta, am tresărit.

„Ce s-a întîmplat?"

„Acum trei ore l-am lăsat în curte. A stat cam mult și m-am dus să-l caut. L-am tot strigat și, în cele din urmă, l-am găsit sub rododendron. Îi era foarte rău. Am chemat doctorul, dar pînă să vină, bietul Teddy... nu mai era. Probabil că l-a otrăvit cineva." Izbucni din nou în plîns. Am încercat s-o consolez, în timp ce mă gîndeam cine l-o fi otrăvit. Unul din vecini? Teddy era o bestiuță liniștită, dar mai lătra din cînd în cînd, și unora nu le plac cîinii.

„Doctorul Jones a fost foarte drăguț și înțelegător. L-a luat pe bietul Teddy într-o sacoșă și-l duce la un specialist ca să-l împăieze."

Să-l împăieze? M-au trecut sudorile. Cu gesturi mecanice, mi-am scos batista din buzunar și i-am dat-o mătușii. O luă și începu să-și tamponeze ochii. „Totuși", zise ea suflîndu-și nasul, „mă consolează gîndul că Teddy... s-a bucurat... de ultima lui zi... pe pămînt."

Am condus-o în camera ei și i-am dat un calmant. Am așteptat pînă l-a băut, încercînd s-o liniștesc. Pînă la urmă și-a revenit și m-am dus în camera mea.

Un timp am zăcut pe pat, privind petele din tavan. Inima îmi palpita puternic. Am întins mîna după țigări și am început să fumez. Am golit pachetul, stînd așa, cu ochii în tavan, fără să mă gîndesc la nimic. Abia conștient, făceam eforturi să-mi rețin mintea de la anumite întrebări pe care nu voiam să mi le pun. Pe la douăsprezece m-am culcat.

A doua zi eram cam deprimat. Nu dormisem prea bine. Mătușa Muriel apăru în sufragerie după ce-mi terminasem micul dejun. Avea ochii roșii. I-am spus bună dimineața și am ieșit în grădină.

Era o zi mohorîtă și nu prea aveam chef de lucru. Mi-am făcut de lucru cu bujorii, apoi m-am gîndit să tund puțin cireșii orientali. Trebuia s-o fi făcut de mult. Cînd am terminat,

m-am dus în magazie după uleı de in și piatră vînătă, ca să le oblojesc rănile. Căutînd cutia cu piatră vînătă, am zărit într-un colț ceva neobișnuit. O cutie cu arseniat de plumb. Eticheta purta obișnuitul craniu cu oase încrucișate. Am deschis cutia. Cam un deget din otravă lipsea. Putea să fie de mai de mult în magazie; nu eram sigur. M-am agățat de această idee, nu eram sigur.

Nu mai știu ce-am făcut în restul zilei; probabil că am stat în grădină, evitînd orice gînd, pînă la ora cinei. Mătușa Muriel apăru o dată la fereastră, întrebîndu-mă dacă nu vin la masă, dar i-am spus că nu mi-e foame. Cred că și-a petrecut ziua uitîndu-se la lădița lui Teddy din sufragerie.

Ei, a trecut și asta. Două-trei zile mai tîrziu, cînd Teddy a revenit, împăiat, împinsesem orice gînd atît de departe în minte, că prima mea reacție mi se părea comică și inexplicabilă.

Chiar și cînd mătușa Muriel își luă creioanele și începu un nesfîrșit șir de schițe ale micului animal împăiat totul mi se păru în regulă. Dacă m-ar fi întrebat cineva, i-aș fi spus că nu e nimic mai normal decît mătușa să deseneze cățelul la care ținuse atîta.

În timp ce ea îl desena și-l redesena pe Teddy, eu începusem să înlocuiesc acoperișul. Era treabă grea, pentru că avea tot felul de turnulețe și cupole de modă veche; pînă să termin, vara era pe sfîrșite. Mătușa Muriel mă îndemna să mă odihnesc, dar nu puteam sta locului. După ce-am terminat cu acoperișul, m-am apucat să înjgheb o răsadniță în spatele casei. Mă întîlneam cu Virginia în fiecare seară și-mi spuneam că totul merge bine. Am observat că slăbesc, ușor dar continuu, însă am pus-o pe seama fumatului.

Într-o seară, pe la sfîrșitul lui august, mătușa aduse teancul de desene făcute după Teddy și le-am parcurs împreună.

„Cred că am să mai încerc cîteva", spuse ea, după ce-am pus deoparte ultima schiță. „Iar apoi... da, va trebui să găsesc altceva." Părea tristă. „Da", răspunsei eu, neutru. Subiectul mă stînjenea într-un fel. Dar vigilența mea era atît de amorțită, că nu știam de ce.

„Charles", spuse ea după un minut. Arăta mai deprimată ca oricînd „M-ai făcut foarte fericită. Spune-mi, fata asta, Virginia, cu care te întîlnești... o iubești?"

„Păi... îîî... da. Sigur că da."

„Știi, mă gîndeam... Ce-ai zice dacă ți-aș avansa banii necesari ca să deschizi o pepinieră aici, în Downie? Se pare că ai un adevărat talent pentru asta. Ți-aș simți lipsa, firește, dar dacă vrei... sînt convinsă că vei fi fericit cu Virginia și..." Nu mai continuă. Draga de ea! M-am apropiat, am îmbrățișat-o și am sărutat-o. Am încercat să-i spun cît de fericit mă face și cît de mult doresc ceea ce mi-a propus. O afacere proprie și Virginia ca soție! Era mai bună ca o zînă din povești.

Pînă tîrziu am tot discutat despre viitoarea pepinieră — locul, aprovizionarea, publicitate, polițe — lucruri care mi se păreau fascinante. Mătușa Muriel mă asculta cu plăcere.

M-am dus la culcare într-o stare de spirit atît de exaltată, că nu credeam să pot dormi. M-am dezbrăcat fluierînd și, în pofida așteptărilor, am adormit cum am pus capul pe pernă.

M-am trezit pe la trei dimineața, cu o convingere de nestrămutat. Ca și cum ceea ce doar suspectasem și încercasem să uit se adunase și, în timpul somnului, devenise certitudine. Ședeam tremurînd pe marginea patului.

Mătușa Muriel se pregătește să mă omoare. Cu dragoste, cu părere de rău, îmi va pune otravă în mîncare sau băutură. Cu dragoste, cu părere de rău, îmi va urmări agonia, netezindu-mi perna. Cu lacrimi în ochi, va amîna să cheme medicul și acesta va sosi prea tîrziu. Va fi extrem de nenorocită. Și, după ce mor, mă va da la îmbălsămat celui mai bun specialist din Downie.

După o săptămînă, timp în care mă va desena zilnic optsprezece ore, mă va înmormînta, cu aceeași părere de rău, dar cu consolarea că ultimele mele zile pe pămînt au fost fericite. Afacerea cu pepiniera și căsătoria cu Virginia Drake urmau să fie, pentru mine, echivalentul zgardei roșii a lui Teddy și al osului cu aromă de ciocolată. Am parcurs rapid raționamentul. Era impecabil. Dar mai era ceva — trebuia să-mi scap pielea.

Mi-am pus halatul de baie și, în vîrful picioarelor, am coborît pe scara din dos. Ajuns în magazie, am aprins un chibrit și am căutat arseniatul de plumb. Nu mai era acolo. Întors în camera mea, m-am îmbrăcat, mi-am aruncat lucrurile în valiză și am ieșit în stil clasic. Adică, am înnodat cearșafurile, le-am legat de pat și am coborît pe ele pînă la pămînt. Am prins la gară trenul de cinci treizeci spre oraș.

N-am mai primit vești de la mătușa Muriel. Din Los Angeles i-am scris Virginiei cîteva cărți poștale, fără adresă, doar ca să știe că n-am uitat-o. Curînd mi-am găsit o slujbă și am cunoscut o fată drăguță. Nu peste mult timp ne-am căsătorit.

Dar, tare-aș vrea să știu un lucru. Oare ce-a mai desenat mătușa Muriel?

Traducere de LUCIA VERONA

INSTANTANEE

— Știi că Popeasca are de gînd să facă un schimb de locuință?
— De ce, are doar un apartament așa de frumos?
— Zice că nu poate să bîrfească, zece ani, aceiași vecini!...

•

— Numele dumneavoastră?
— Popescu Marioara.
— Vîrsta?
— 28 de ani...
— Același lucru ați spus și acum trei ani...
— Eu sînt foarte consecventă, nu zic azi una și mîine alta?

•

O linguriță s-a amorezat de... o bucată de zahăr... și au stabilit să se întîlnească... la o cafea...

•

La muzeu, ghidul prezintă exponatele unui grup de vizitatori:
— Aceasta este o pușcă rară. Datează de pe vremea lui Carol cel Mare.
— Glumiți, pe vremea aceea nici nu existau puști...
— Tocmai în aceasta constă și raritatea ei...

•

— Tăticule, cînd se consideră că un meci de fotbal este amical?
— Atunci cînd la sfîrșitul jocului nu sînt mai mult de trei jucători internați în spital...

•

— Un psihiatru se plînge colegului său:
— Nu știu ce să fac, un pacient îmi propune tot timpul să cumpăr cascada Niagara...
— Ia și cumpăr-o!
— Nu pot, îmi cere prea mult...

ROBERT LOPRESTI

SĂ UCIZI E UȘOR

Otis Penfield era îngrozit, și pe bună dreptate.

— Am venit la dv. să mă ajutați, domnule Aken. Am nevoie de protecție.

Îl studiam privindu-l peste birou. Stătea, abia sprijinindu-și trupul deșirat de marginea fotoliului rezervat clienților, asemeni unei păsări speriate, gata să-și ia zborul. Pe chip i se citea că nu stă prea bine cu nervii: avea ticuri faciale, iar părul îi încărunțise prea timpuriu.

— Cine v-a îndreptat spre mine, domnule Penfield?

Ridică din umeri:

— Cartea de telefon! Max Aken este primul nume înscris pe lista detectivilor particulari.

— Cîteodată nu-i rău să te naști într-o familie cu nume de la începutul alfabetului. Și în ce problemă aveți nevoie de ajutorul meu?

Penfield aruncă o privire de jur împrejurul biroului, care, între noi fie vorba, nu inspira nici un pic de încredere.

— Cineva încearcă să mă ucidă, domnule Aken.

Mi-m aprins o țigară și mă uitam după o scrumieră.

— Vreun motiv special pentru a fi ucis? am întrebat, trăgînd spre mine un coș de hîrtii.

— Sînt contabil la firma „Fairday Industries".

Am șuierat admirativ:

— Păi, cine vrea să numere o viață întreagă bani trebuie să își caute un loc de muncă unde să fie bani mulți!

Penfield nu părea a fi impresionat de spiritul meu glumeț, și, dealtfel, nici nu era primul!

— Firma aceasta încasează milioane de dolari anual, domnule Aken. În mod normal, orice contabil nu are acces decît la documentele privind divizia unde lucrează.

— Fiecare șoarece cu gaura lui! — n-am putut scăpa eu ocazia.

— Luna trecută, domnul Fairday, președintele firmei, mi-a dat dispoziții să fac bilanțul general al firmei pentru raportul anual. De obicei, acest bilanț este făcut de contabilul șef, dar el era bolnav în perioada respectivă.

Penfield se opri o clipă pentru a-și șterge fruntea de transpirație.

— Deci dumneata ai dobîndit o imagine globală asupra afacerilor firmei.

— Da, am dobîndit. Și am descoperit inadvertențe foarte mari. Transferuri de fonduri între diviziile firmei, fonduri care n-au ajuns niciodată la destinație. Imprumuturi neînregistrate de...

— Vă cred pe cuvînt! Cineva a înscris în registre cifre fictive. Ați informat pe președinte despre această situație?

— Domnul Fairday este în concediu. Cred că nu pot informa pe altcineva despre această situație, ci numai pe dînsul personal.

— Dar contabilul șef? Sau el mai este încă acasă, bolnav?

Privirea lui Penfield deveni dintr-o dată tăioasă.

— Nu, el a revenit la serviciu. Dar el este vinovatul principal pentru inadvertențele înregistrate.

— Vai, nu se poate! — am exclamat, aruncînd mucul de țigară în coșul cu hîrtii. Sînteți sigur?

— Suficient de sigur pentru a depune mărturie sub jurămînt în fața unui tribunal.

— Și i-ați vorbit despre toate astea contabilului șef?

— Nu direct, dar el și-a dat totuși seama că știu.

Privi din nou împrejurul său.

— Ușa aceea duce la baie?

— Da, dar toaleta e defectă, regret — am zîmbit, cerîndu-mi scuze. Știți cum e, rămîi restanțier la plata chiriei și proprietarul refuză să-ți mai trimită un instalator.

Penfield tresări. Ideea de a nu plăti chiria avusese efectul unei lovituri de cuțit pentru sufletul lui de contabil.

— Și cum se numește? — l-am întrebat, revenind la subiect.

— Fred Larrabee.

— Erați pe cale de a-mi relata cum și-a dat el seama despre descoperirea neregulilor săvîrșite.

— Da. Se pare că a găsit notițele mele. Ziua următoare m-a invitat în biroul său pentru o discuție. (Aici clientul meu făcu o grimasă.) Mi-a explicat că a avut probleme la jocurile de noroc, ceea ce l-a adus în stare de a fi debitor unor, el i-a numit „tipi din lumea interlopă".

Am dat din cap:

— Termenul îmi este familiar.

— Astfel, a început să „împrumute" de la „Fairday Industries" pentru a-și plăti datoriile.

— Și atunci, tipii din lumea interlopă au început să-l șantajeze. El s-a văzut nevoit să „împrumute" din ce în ce mai mult, pentru a nu fi demascat.

— Absolut exact! Se pare că acesta este un procedeu consacrat.

Mă scărpinam ușor în bărbie, recunosc chiar că ar fi trebuit să mă fi ras în ziua aceea.

— Și-l credeți?

— Da. Modul de realizare a falsurilor indică plata către un terț.

— Dar, de ce oare a trebuit să vă spună el toate astea?

— Pentru a mă înfricoșa. M-a avertizat că asociații săi nu vor ca operațiunea să fie perturbată. Mi-a mai spus că, dacă ei vor ajunge la concluzia că eu aș putea vorbi, vor angaja un ucigaș de meserie pentru a mă înlătura.

Am clătinat din cap afirmativ:

— Într-adevăr, pentru prietenii domnului Larrabee angajarea unui ucigaș ar fi o chestiune de rutină.

Contabilul din fața mea își șterse din nou fața de sudoare.

— După cum vă spuneam, eu l-am crezut. Dar el nu m-a crezut pe mine cînd i-am spus că voi uita întreaga afacere.

Se ridică din fotoliu și începu să se plimbe prin cameră. Continuă:

— Înainte de a pleca acasă am făcut copii după toate dovezile fraudei. Ieri am telefonat la slujbă că sînt bolnav. Astăzi, cînd am plecat de acasă, cineva m-a urmărit.

Am deschis caietul de notițe de pe birou.

— L-ați văzut pe tipul care vă urmărea?

— Nu. L-am simțit numai că este pe urmele mele. Am luat un tren pînă în centru și v-am sunat din stație. Cred că acolo urmăritorul mi-a pierdut urma.

M-am ridicat și m-am îndreptat spre fereastră. Strada era murdară și pustie, nimeni prin preajmă.

— Și ce doriți exact de la mine, domnule Penfield?

Înghiți cu greu.

— Să-mi apărați viața.

Am ridicat din umeri.

— Să ucizi e ușor, să previi uciderea s-ar putea să fie mai dificil. Dacă a fost deja plătit un ucigaș pentru a vă lichida, atunci mai este doar o chestiune de timp.

Contabilul se așeză și se aplecă înainte.

— Dar timpul este de partea mea. Domnul Fairday se va întoarce din concediu în 48 de ore. De îndată ce-i voi spune ce s-a întîmplat, cei din lumea interlopă nu vor mai avea nici un cîștig de pe urma suprimării mele.

— Și de ce nu vă duceți la poliție?

— Să le spun lor că în cadrul firmei se află un delapidator? N-aș putea face așa ceva fără știrea domnului Fairday. N-ar fi corect!

Nobilul contabil, loial chiar și în fața amenințării cu moartea!

— O.K., domnule Penfield. Mă angajați, deci, pentru a vă apăra viața și a vă transporta, pe dumneavoastră și dovezile fraudei, la domnul Fairday de azi în două zile. Cît despre onorariu...

Clientul scoase un portofel verde, bine garnisit, din buzunarul hainei. Bani lichizi — ceva ce se mai poate vedea atît de rar în zilele noastre.

— Poftim două mii de dolari, spuse întinzîndu-mi-i.

— Pare un onorariu rezonabil, am spus. Următoarea problemă cred că ar fi cea a copiilor după dovezile fraudei. Unde le-ați ascuns?

Se căută în alt buzunar și scoase un sul strîns înfășurat.

— Le-ați avut tot timpul asupra dumneavoastră?

— Mi s-a părut că așa ar fi cel mai în siguranță.

Am clătinat din cap, zicînd:

— D-le Penfield, sînteți uluitor! Tipii din lumea interlopă n-ar fi trebuit să angajeze un ucigaș, ar fi fost suficient și numai un hoț de buzunar. (El mă privea încurcat.) Dați-mi hîrtiile să le pun la păstrare în siguranță.

Mi le-a încredințat.

— Ați spus cuiva ceva despre cele descoperite de dumneavoastră?

— Nu, nimănui.

— Gîndiți-vă bine! Viețile lor s-ar putea să depindă de asta. Poate soției sau secretarei?

Zîmbi o fracțiune de secundă.

— Nu sînt însurat și nu am nici secretară.

— O.K. Acum, că...

Blestematul de telefon începu să sune. M-am scuzat și am ridicat receptorul.

La telefon era o femeie, Cindy, care vroia să știe unde este Max. I-am spus să revină cu un telefon peste o oră. Cînd mi-am ridicat privirea, l-am văzut pe Penfield în ușa deschisă a băii, respirînd foarte agitat. Am sărit în picioare:

— Doar v-am spus că e defectă!

Era încremenit.

— E un mort înăuntru!

— Știu.

M-am dus, am închis ușa și l-am tras înapoi spre birou.

— Stai jos și am să-ți explic totul.

— Să-mi explici?! Cine e?

— Max Aken, detectivul.

— Dar Max Aken ești dumneata...

La vederea revolverului meu glasul i se stinse.

M-am așezat pe marginea biroului, cu revolverul îndreptat spre el, și i-am explicat:

— Ați avut dreptate, domnule Penfield. Eram în stația de tren azi dimineață, suficient de aproape ca să aud că v-ați programat această întîlnire. După ce ați părăsit cabina telefonică am aruncat o privire cărții de telefoane. O lăsaseți deschisă la pagina cu detectivi particulari și numărul lui Max Aken era încercuit, ca și adresa lui. (Clătinam mustrător din cap.) E un obicei urît să scrii pe cărțile de telefoane, mai ales la telefoanele publice.

Ochii lui Otis Penfield ieșiseră din orbite. Fața-i era ca o foaie de hîrtie. Am continuat:

— După aceea, nu mi-a mai rămas de făcut decît să vin aici și să mă dau drept dumneata. Aken mi-a deschis, iar eu l-am ucis. Odată scos din circuit, tot ce mai aveam de făcut a fost să vă aștept și să mă dau drept detectivul pe care-l căutați.

— Bine, dar..., dar de ce...

— De ce am avut toată discuția asta atît de lungă? Misiunea mea nu era numai să vă împușc. Domnul Larrabee și patronii mei au insistat să încerc să aflu și ce dovezi ale fraudei dețineți. Și trebuie să recunosc că nici nu mă așteptam să mi le furnizați atît de ușor!

Degetul meu începu să apese ușor pe trăgaci.

Penfield încercă să strige, dar nu mai apucă. După cum ziceam, să ucizi e ușor...

În românește de
LIGIA IVAN

ROMAIN GARY

TOTUL E ÎN ORDINE PE KILIMANDJARO

Sătulețul Touchagues se află la zece kilometri de Marsilia, pe șoseaua care duce spre Aix. În mijlocul pieței principale se înalță o statuie de bronz. Ea înfățișează un om cu capul dat trufaș pe spate, cu o mînă în șold și cealaltă rezemată de un baston. Un picior e fandat înainte, dîndu-i o poză de cuceritor.

După privirea lui, ghicești că omul acela a străbătut un deșert de netrecut și se pregătește să-și măsoare puterile cu un pisc încă necucerit. Pe placa soclului se poate citi: „Lui Albert Mézique, ilustrul pionier al geografiei, cuceritor al pămînturilor virgine (1860—189...) — concetățenii săi din Touchagues."

Sătulețul nu are muzeu, dar o sală specială a primăriei este rezervată relicvelor lăsate de explorator. Se află acolo mai ales vreo mie de ilustrate, expediate din toate colțurile lumii de către Albert Mézique pe adresele concetățenilor săi. Sînt ilustrate foarte banale ca aspect, tipărite la sfîrșitul secolului trecut la Marsilia și consacrate „minunilor globului." Fosta calfă de bărbier, ajunsă celebră, ținea mult la aceste ilustrate. Le lua totdeauna cu el, în orice călătorie. Dar, dacă ilustratele sînt banale și timbrele de pe ele au fost smulse de colecționari, mesajele pline de nume străine și mîzgălite în grabă, în cele mai extraordinare împrejurări, păstrează un interes patetic: „Lui César Birraulte — vinuri și brînzeturi — Piața Micului Surugiu. Salutări. Totul e în ordine pe Kilimandjaro. Pe aici e plin de zăpezi eterne. Cu cele mai distinse sentimente." Sau: „Lui Joseph Tantigoni, proprietar, fundătura Tantigoul. 80 de grade latitudine nordică. Sîntem prinși într-un vifor năprasnic. Vom fi oare cruțați, sau vom împărtăși soarta tragică a lui Larousse și a eroicilor lui însoțitori? Primiți asigurarea deplinului meu devotament."

Una dintre ilustrate este adresată chiar dușmanului de moarte al exploratorului, perfidul rival cu care luptase pentru cucerirea inimii unei domnișoare din Touchagues — Marius Pichardon, coafor, strada Măslinilor. Glăsuiește: „Sentimente politicoase din Congo. Pe aici mișună șerpii boa și mă gîndesc la tine."

Trebuie să recunoaștem, totuși, că însuși bărbierul Pichardon i-a convins, într-o zi, pe consilierii municipali din Touchagues să înalțe o statuie ilustrului lor concetățean. Aceasta dovedește încă o dată că adevărata grandoare se impune, pînă la urmă, chiar și sufletelor mediocre.

Dar, majoritatea ilustratelor din sala primăriei sînt expediate pe adresa „Domnișoara Adeline Pissoǹ, băcănia Pisson, pasajul Mimozelor".

Pentru turiștii dornici de senzațional, lectura lor constituie o veritabilă desfătare: „Adeline, tocmai am gravat numele tău pe tronul lui Dalai-Lama. Sentimente respectuoase scumpei tale mame. Sper că au mai cruțat-o reumatismele. Al tău veșnic, Albert."

Reumatismele mamei nu sînt uitate niciodată, chiar în cele mai dramatice momente. „Sîntem pierduți în pustiul Arabiei. Îți scriu numele pe nisip. Iubesc pustiurile: oferă atîta loc pentru a-ți scrie numele. Setea ne chinuie cumplit, dar moralul e ridicat: toți marii călători sîntem de acord că salvarea vine în ultima clipă. Sper că scumpa ta mamă nu suferă prea mult din pricina umidității."

Altă ilustrată conține următoarele informații: „În jungla Amazonului. Am dat numele tău unui rîu și unei specii de fluturi. Cu siguranță că Pichardon rîvnește să-mi fure clientela."

Dar toate aceste ilustrate au fost de multă vreme adunate în volum și publicate sub titlul: „Călătoriile și aventurile lui Albert Mézique". Pe drept cuvînt, ele figurează acum printre comorile literaturii provensale.

Totuși, mai puțin cunoscute sînt viața veritabilă și sfîrșitul straniu ale ilustrului cetățean din Touchagues. Firește, se știe că plecase la vîrsta de douăzeci de ani din sătucul natal, împins de dragostea pentru o fată din ținut care visa să se mărite cu un explorator. Dar se pare că nimeni nu l-a întîlnit cu vreo expediție și numele lui nu apare pe lista membrilor vreunei societăți geografice. Jurnalele epocii nu-l menționează.

Nu s-a întors în satul natal, unde statuia îl așteaptă în van. E drept, mateloții din Marsilia pretind că un domn care corespunde descrierii „pionierului geografiei" îi interoga adesea asupra călătoriilor făcute de ei. Le oferea un pahar de **pastis** și îi ruga, încredințîndu-le o ilustrată: „Ați putea expedia această ilustrată din Mexic, dacă sînteți amabil?"

Dar istoria unui om însemnat nu se scrie pe baza palavrelor unor mateloți. Dușmanii lui Albert — toți leii au și purici — se prevalează, într-adevăr, de termenii destul de misterioși ai unei ilustrate, adresată de Mézique domnișoarei Pisson la șapte ani după plecarea lui spre marea aventură: „Vasăzică, mi s-a înălțat un monument. M-am ars, nu mai pot niciciînd să mă întorc. Adeline, am realizat visul tău de glorie, dar cu ce preț?..."

Fapt este că, pînă în 1913, nimeni nu a putut lămuri ce se întîmplase cu cel căruia, mai

tîrziu, calitățile prozei sale descriptive îi aduseseră invidiata faimă de „bardul provensal."

Oamenii din Touchagues pretind că exploratorul și-ar fi găsit moartea din cauza lipsei de oxigen, în cursul unei escaladări a muntelui Everest — opinie împărtășită și de profesorul Cornu, în prefața ultimei ediții a volumului „Călătoriile și aventurile lui Albert Mézique."

Totuși, în 1913, apariția cărții: „Amintiri din vechea Marsilie", scrisă de comisarul Pujol, a aruncat o nouă lumină asupra bardului provensal și a destinului său. Reproducem însemnarea edificatoare a polițistului: „Joi, 20 iunie 1910. Azi a decedat, în urma unei crize cardiace, Albert, coaforul din Fortul Vechi, care timp de aproape douăzeci de ani m-a tuns și m-a ras.

L-am găsit pe bietul pîrlit în mansarda lui, ale cărei ferestre dau spre debarcader. În mîini strîngea o misivă, al cărei sens mărturisesc că îmi scapă cu desăvîrșire: „Dragă domnule Mézique Albert. Confirm primirea ultimei c.p. expediate din Rio de Janeiro (Brazilia), drept care mersi. Continuați, vă rog, dar numele meu, de douăzeci de ani, este Adeline Pichardon, căci am fost unită pe căi legale cu domnul Pichardon Marius, binecunoscutul bărbier, ba chiar de șapte ori am și rodit împreună. În consecință, am onoarea de a considera cererea dv. în căsătorie, înaintată la 2.6.1885 și făcută de față cu martori, ca fiind nulă și neavenită. Despre aceasta am vrut să vă informez mai curînd, post-restant, ca de obicei, dar domnul Pichardon (Marius) a zis de fiecare dată că nu, pentru că dînsul ține mult la ilustratele dv. și citirea lor îl distrează teribil și, în al doilea rînd, datorită grijii dv., are acum o foarte drăguță colecție de timbre. Am regretul să vă informez, totuși, că îi lipsește timbrul de cincizeci de centime din Madagascar, lucru de care se plînge amarnic tot timpul, ceea ce îmi întunecă viața. Sînt sigură că nu faceți asta înadins, ca să-l scoateți din sărite, cum crede el, ci e o simplă scăpare din vedere. În consecință, vă rog să luați cît mai curînd măsurile necesare."

Semnătura: „A dv. pentru eternitate, Pichardon Adeline" — reducea, astfel, eternitatea la justele ei proporții.

În românește de
EUGEN B. MARIAN

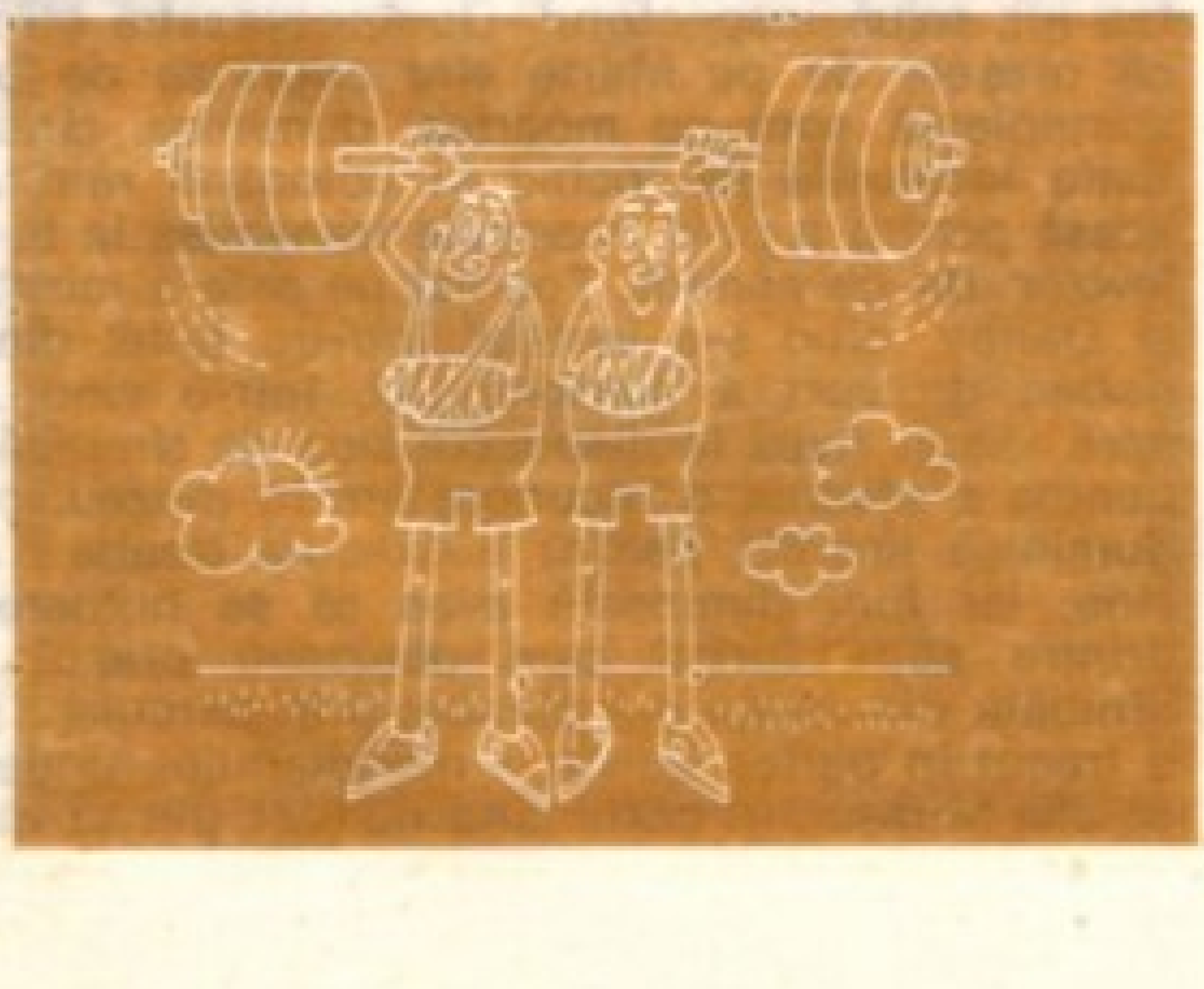

ROLLIE MÜLLER

AVALANȘELE DRAGOSTEI

Otto era o fire timidă, ceea ce-i pricinuia multe necazuri. Asta se întîmpla și acum: la schi o cunoscuse pe Hella. Intențiile sale erau foarte serioase. Totuși nu găsea ocazia să-i spună totul. La hotel nu era cazul să-i facă propunerea de căsătorie, iar cînd erau la plimbare, ea vroia mereu să meargă mai departe. Hella intenționa să se întoarcă acasă peste cîteva zile. Otto era aproape disperat.

Fiind la ananghie, îi ceru sfatul prietenului său Alex, om cu multă experiență. Acesta se gîndi foarte puțin, apoi îi spuse:

— Ia ascultă, bătrîne! Mai demult am citit într-un ziar o schiță, cazul prezentat era exact ca al tău. Dar tînărului acela i-a venit o idee strălucită. Cînd, după un scurt răgaz, aleasa inimii sale a vrut să plece din cabană, el îi spuse că aceasta este imposibil. Pericol de avalanșă! Cuprinsă de frică, tînăra rămase pe loc și se lipi de el. În sfîrșit, împrejurările erau create pentru ca el să-i facă o declarație de dragoste.

Alex îl privi necruțător pe Otto.

— Ei, acum știi ce ai de făcut?

— Bineînțeles, cînd Hella va voi să plece din cabană, am să-i spun că se apropie avalanșa.

— Bine, aprobă prietenul, iar după ce ea va spune „da", ai să te mai uiți o dată și vei spune că pericolul de avalanșă a trecut. Ai priceput totul?

— Totul!

După trei zile, prietenii s-au întîlnit din nou. Alex întrebă imediat:

— Ți-a spus „da"?

Otto era cam nesigur.

— Ba da. La început i-am spus că este pericol de avalanșă, i se făcu frică, iar mai tîrziu fu și ea de acord să devină soția mea.

— Prin urmare...

— Da... și apoi i-am mărturisit că avalanșa n-a fost decît o păcăleală. Ea rîse din toată inima și-mi dădu o sărutare.

Alex era surprins.

— Nu cumva cunoștea dinainte povestea cu avalanșa?

Otto se forță să zîmbească.

— Asta n-ar fi nimic, chiar ea scrisese schița aceea din ziar.

Alex se prăbuși într-un fotoliu.

— Așa că pe urmă v-ați întors împreună acasă...

Otto inspiră adînc.

— Voiam să ne întoarcem acasă.. dar ne-am trezit la punctul de prim ajutor. Căci, din momentul cînd am ieșit fericiți din cabană, ne-a prins într-adevăr o avalanșă!...

În românește de PAUL BERSTEIN

ARTHUR C. CLARKE

(n. 1917 in Anglia, supranumit „Gigantul literaturii științifico-fantastice")

TIMPUL BUCLUCAȘ

— Aici, pe Marte, nu prea avem delincvență, zise cu oarecare tristețe detectivul șef Rawlings. De fapt, ăsta e și motivul principal pentru care mă întorc la Scotland Yard. Dacă aș mai zăbovi mult pe aici, mi-aș ieși de tot din mînă.

Ne aflam așezați în fotoliile din holul principal al cosmoportului Phobos și priveam peste piscurile colțuroase și scăldate în soare ale micuței lune. Racheta de transbordare, care ne adusese de pe Marte, plecase de vreo zece minute și, acum, începea lunga cădere înapoi către globul de culoare cărămizie, ce atîrna acolo avînd drept fundal stelele. Peste vreo jumătate de oră aveam să luăm transstelarul către Terra — o lume pe care majoritatea pasagerilor o numeau „țara de baștină", deși nu pășiseră niciodată pe ea.

— Pe de altă parte, reluă detectivul, din cînd în cînd se mai ivește cîte un caz care dă un pic de sare și piper. Dumneavoastră sînteți negustor de obiecte de artă, domnule Maccar; cu siguranță că trebuie să fi auzit de necazul întîmplat acum vreo două luni în Meridian City.

— Mă tem că nu, răspunse omulețul rotofei și măsliniu, pe care-l luasem drept un banal turist revenind spre Pămînt.

Probabil însă că detectivul cercetase deja lista pasagerilor; am și început să mă întreb cît de multe va fi știind despre mine și încercam să-mi dau singur curaj, spunîndu-mi că am conștiința... mă rog,... relativ curată. La urma urmelor cam toată lumea încerca să strecoare **ceva** pe sub nasul vameșilor de pe Marte.

— Da, chestia a fost trecută sub tăcere, aproape să se mușamalizeze, numai că lucruri din astea nu se pot ascunde multă vreme, adăugă detectivul. Oricum, e vorba de un hoț de bijuterii de pe pămînt, care a încercat să fure cea mai valoroasă comoară din Muzeul Orașului Meridian — **Zeița Sirenă.**

— Bine, dar asta e absurd! I-am contrazis eu. Firește că e un obiect neprețuit, dar oricum, e vorba doar de o bucată de gresie. N-o poți vinde nimănui, e ca și cum ai fura-o pe **Mona Lisa.**

Polițistul rînji, dar se vedea că rîde fără veselie.

— Chiar și asta s-a întîmplat odată. Poate că motivul a fost același. Există colecționari care ar fi în stare să dea o avere pentru un asemenea obiect, chiar dacă nu-l pot arăta nimănui. Nu sînteți de aceeași părere, domnule Maccar?

— Ba da, e perfect adevărat. În meseria mea, întîlnești tot felul de trăsniți.

— Ei bine, individul ăsta — Danny Weaver — fusese plătit gras de un asemenea om. Și dacă n-ar fi avut un ghinion fantastic, ar fi furat obiectul.

Între timp, difuzoarele cosmoportului prezentară scuzele conducerii pentru o mică întîrziere suplimentară, necesară unei ultime verificări a combustibilului și solicitară cîțiva pasageri să se prezinte la ghișeul de informații. Așteptînd să se încheie anunțul repetat, am încercat să-mi amintesc ce știu despre **Zeița Sirenă.** Cu toate că nu văzusem niciodată originalul, ca și cei mai mulți dintre turiștii care plecau, duceam în bagaj o copie a exponatului. Avea un certificat al Biroului Patrimoniului de pe Marte, prin care se garanta că „această reproducere în mărime naturală este o copie exactă a exponatului denumit **Zeița-Sirenă,** descoperit în Mare Sirenium, în cea de a treia expediție, în anul 2012 (anul 23 al Planetei Marte)."

E ciudat că un obiect atît de mic a stîrnit o controversă atît de mare. N-are mai mult de 20 de cm înălțime — dacă l-ai vedea într-un muzeu de pe Pămînt, nici nu te-ai uita de două ori la el. Capul unei tinere cu trăsături oarecum orientale, cu loburile urechilor prelungi, cu părul buclat strîns în cîrlionți lipiți de cap, buzele ușor întredeschise, într-o expresie de încîntare sau surprindere — atîta tot. Și totuși, e o enigmă atît de complicată, încît a inspirat nu știu cîte secte religioase și i-a pus în încurcătură pe mulți arheologi cu renume. Fiind un cap atît de perfect uman, n-avea nici un drept să se găsească pe Marte, unde singurii locuitori înzestrați cu inteligență erau crustaceele — „homarii învățați", cum le place ziarelor să le numească. Aborigenii de pe Marte nu ajunseră niciodată să realizeze zborurile spațiale și, oricum, civilizația lor a dispărut mult înainte de a fi existat oameni pe Terra. Așadar, nu e cîtuși de puțin de mirare că Zeița Sirenă constituie misterul nr. 1 al sistemului solar; mi-e greu să sper că i se va găsi cheia în cursul vieții mele — dacă o fi să se găsească vreodată.

— Planul lui Danny era splendid în simplitatea lui, reluă inspectorul. Dumneavoastră știți că orașele de pe Marte sînt cuprinse de o somnolență soră cu moartea duminica, cînd toate localurile se închid și coloniștii rămîn acasă pentru a privi imaginile transmise la televizor de pe pămînt. Tocmai pe asta a mizat și Danny cînd s-a instalat într-un hotel din partea de vest a meridianului, într-o vineri, spre seară. Avea la dispoziție ziua de sîmbătă pentru a efectua o recunoaștere în muzeu, o duminică liniștită pentru a executa treaba în sine, iar luni dimineață avea să se numere printre atîția turiști care părăseau orașul... Sîmbătă dimineața s-a plimbat prin părculeț și a trecut în partea de est a meridianului, unde se află Muzeul. În cazul cînd nu știți, pot să vă

spun că orașul se numește Meridian City tocmai pentru că este exact pe meridianul 180; în parc e un monument — o lespede pe care e gravat primul meridian — așa că vizitatorii se fotografiază cu un picior într-o parte și cu un picior în alta, adicătelea călare pe două emisfere deodată. E uimitor cu ce prostii mărunte se amuză unii oamenii... Ei bine, Danny și-a petrecut ziua vizitînd muzeul, la fel ca orice alt turist hotărît să-și scoată banii dați pe biletul de intrare. La ora închiderii n-a ieșit; s-a ascuns în una din galeriile încă nedeschise pentru public, unde secția de științe naturale începuse să aranjeze niște diorame, reconstituind Ultima Epocă a Canalelor, dar nu terminase, fiindcă epuizase fondurile. Danny a rămas acolo pînă pe la miezul nopții, ca să se asigure că pînă și ultimul cercetător entuziast a părăsit clădirea. Pe urmă a ieșit și s-a apucat de treabă.

— Stați numai o clipă, l-am întrerupt pe polițist. Dar paznicul de noapte?

Domnul Rawlings rîse:

— Dragul meu domn! Pe Marte nu-și pot permite un asemenea lux. Pe atunci nu aveau nici măcar sistem de alarmă, căci cine și-ar fi dat osteneala să fure niște bucăți de piatră? E drept însă că **Zeița** era destul de bine protejată, într-o vitrină solidă din sticlă și metal, ca nu cumva să se îndrăgostească pînă peste cap de ea vreun amator de suveniruri. Dar, chiar dacă ar fi fost furată, hoțul n-avea unde să se ascundă și, bineînțeles, puteau fi percheziționați toți pasagerii cosmoporturilor, de îndată ce se anunța lipsa statuetei.

Asta era adevărat. Eu unul gîndisem prin prisma felului cum se petrec lucrurile pe pămînt, uitînd că, pe Marte, fiecare oraș este o micuță lume, închisă în sine, sub cîmpul de forță care o protejează de cvasi-vidul înghețat din spațiul interstelar. Dincolo de aceste scuturi electronice se află pustiul total și ostil din Hinterlandul Marțian, în care o ființă omenească neprotejată ar muri în două-trei secunde. Așadar, legile sînt foarte puternice pe Marte și foarte ușor de apărat; ce să ne mai mirăm deci că delincvența cunoaște un nivel atît de scăzut?

— Danny avea o trusă de unelte foarte frumoase, la fel de perfecționate ca și ale unui ceasornicar. Cea mai importantă era un micro ferăstrău cu o lamă foarte subțire, acționată de o baterie ultrasonică, cu o viteză de un milion de turații pe secundă. Un asemenea ustensil pătrunde ca în brînză prin sticlă sau metal și, pe de altă parte, face o tăietură subțire doar cît un fir de păr. Lucrul ăsta era foarte important pentru Danny, întrucît nu trebuia să lase nici un fel de urmă. Bănuiesc că vă închipuiți cum avea de gînd să opereze. Avea să taie suportul vitrinei și să înlocuiască Zeița Adevărată cu una din copiile vîndute amatorilor de suveniruri. Puteau să treacă ani buni pînă ce vreun specialist prea curios ar fi descoperit adevărul îngrozitor; dar între timp originalul putea să fi plecat de mult pe Pămînt, deghizat perfect în copie, cu certificatul respectiv perfect valabil. Destul de isteț plan, nu?... Însă trebuie să fi fost o treabă destul de sinistră să lucreze în galeria aceea întunecată, înconjurat de toate sculpturile vechi de milioane de ani și alte obiecte despre care nici nu știa ce sînt. Nici muzeele de pe Pămînt nu sînt ele prea agreabile noaptea, dar cel puțin sînt... **umane.** Iar Galeria nr. 3, în care se află Zeița, te tulbură în mod deosebit. E plină de tot felul de basoreliefuri care arată animale de-a dreptul incredibile luptîndu-se între ele; cele mai multe seamănă cu niște gîndaci uriași și majoritatea paleontologilor neagă categoric posibilitatea ca ele să fi existat vreodată. Oricum, imaginare sau reale, ele au aparținut acestei lumi și nu-l tulburau pe Danny atît de mult ca Zeița care-l privea de-a curmezișul mileniilor și nu-l ajuta, în nici un fel, să-și explice prezența ei acolo. Pur și simplu îi dădea fiori... Cum de unde știu? Mi-a spus chiar el... Danny s-a apucat să opereze la vitrina aia, cu tot atîta grijă ca și șlefuitorii de diamante care se pregătesc să taie piatra în bucăți. I-a trebuit mai toată noaptea pînă să deschidă o trapă și se apropiau zorile cînd a lăsat jos ferăstrăul să se odihnească. Mai avea încă o mulțime de treabă, dar oricum, terminase partea cea mai grea. Introducerea copiei în vitrină, verificarea așezării ei cu ajutorul fotografiilor pe care, în mod foarte chibzuit, le adusese cu el și acoperirea urmelor pe care le-ar fi lăsat aveau să-i ia cea mai mare parte a zilei de duminică, dar asta nu-l speria deloc. Mai avea la dispoziție 24 de ore și cel mai probabil avea să-i întîmpine pe primii vizitatori de luni dimineață, ca să se amestece printre ei și să iasă fără să fie observat... Drept care, vă închipuiți ce șoc cumplit a suferit cînd, la opt și jumătate, s-au tras cu mult zgomot zăvoarele ușilor principale și personalul Muzeului — șase oameni în total — a început să deschidă sălile pentru vizitatori. Danny s-a repezit la

scara de incendiu, lăsînd totul în urmă — uneltele, **Zeița** și copia ei, trusa desfăcută. Cea de a doua surpriză a avut-o cînd s-a trezit în stradă: în mod normal ar fi trebuit să fie pustiu la ora aceea, toată lumea fiind acasă și citind revistele duminicale. Dar iată-i pe cetățenii din estul meridianului, în carne și oase, îndreptîndu-se spre fabrici și birouri, ceea ce era, în modul cel mai evident, o zi normală de lucru... Pînă să ajungă bietul Danny înapoi la hotel, noi eram acolo și-l așteptam. Nici n-am avea prea multe motive să ne lăudăm pentru felul cum am dedus că numai unui vizitator de pe Pămînt — și încă unuia proaspăt sosit — putea să-i scape principalul titlu de glorie al Orașului Meridian. Și presupun că dumneavoastră îl cunoașteți.

— Sincer vorbind, habar n-am, i-am răspuns eu. În șase săptămîni n-ai timp să vezi mare lucru de pe planeta Marte, și nici n-am mers la răsărit de Syrtis Major.

— Păi e un lucru de o simplitate de-a dreptul absurdă, dar n-ar trebui să fim prea severi cu Danny; pînă și localnicii mai cad uneori în aceeași capcană. E un lucru care nu ne dă nici un fel de bătaie de cap nouă, pămîntenilor, pentru că am putut să aruncăm problema în mijlocul Oceanului Pacific. În schimb, Marte are numai uscat, n-are nici mări, nici oceane. Și asta înseamnă că **cineva** trebuie să trăiască și pe Granița Datei... Vedeți dumneavoastră, Danny lucrase pornind de la vestul Meridianului. Acolo era într-adevăr duminică... și mai era încă tot duminică și cînd l-am pescuit noi la hotel. În schimb, la mai puțin de un kilometru de acolo, la estul Meridianului, era abia sîmbătă. Această mică excursie prin parc contase enorm; v-am spus că a avut un ghinion nemaipomenit.

După un răstimp de tăcere compătimitoare, am întrebat:

— Și ce pedeapsă a primit?

— Trei ani, a răspuns detectivul Rawlings.

— Nu mi se pare chiar așa de mult.

— Da, însă ani marțieni, adică aproape șase ani de-ai noștri. În plus, a trebuit să mai plătească și o amendă foarte mare care, printr-o coincidență ciudată, a fost egală cu costul biletului său de întoarcere pe Pămînt, a cărui valoare a putut-o răscumpăra. Bineînțeles că nu stă la închisoare; planeta Marte nu-și poate permite un asemenea lux neproductiv. Danny trebuie să-și cîștige existența, fiind supravegheat în mod discret. V-am spus că Muzeului Meridian nu-i dădea mîna să plătească un paznic de noapte. Ei bine, acum are și așa ceva. Cred că ghiciți cine e.

— Atențiune: pasagerii sînt rugați să se pregătească să se întoarcă pe astronavă în zece minute! Nu uitați să vă luați bagajele de mînă! ne porunciră difuzoarele.

În timp ce ne îndreptam spre ecluza de decompresie, nu m-am putut opri să mai pun o întrebare:

— Și cum a rămas cu cei care-l puseseră la cale pe Danny? Probabil că-l plătiseră enorm. Ați pus mîna pe ei?

— Încă nu. Și-au acoperit destul de bine urmele și îl cred pe Danny că nu mințea cînd spunea că nu ne poate oferi nici un fel de fir călăuzitor. Dar, oricum, nu mă ocup eu de cazul ăsta; după cum vă spuneam, mă întorc la vechea mea slujbă de la Scotland Yard. Numai că un polițist trebuie să stea mereu cu ochii deschiși — ca și negustorii de obiecte de artă, nu-i așa domnule Maccar? Vai de mine, dar parcă arătați foarte prost, deodată. Luați o tabletă dintr-astea împotriva răului de cosmos.

— Nu, nu, mulțumesc. N-am nimic, răspunse domnul Maccar.

Tonul lui era în mod evident neprietenos: temperatura sociabilității părea să fi scăzut sub zero în ultimele minute. Uitîndu-mă mai întîi la domnul Maccar și pe urmă la detectiv, mi-am dat brusc seama că o să fie foarte palpitantă călătoria noastră.

Traducere de
ANDREI BANTAȘ

SECVENȚE

H. DONA

DIALOGUL DIFICIL AL LITERATURII CU FILMUL

S-ar părea, la o primă vedere, că raporturile dintre film şi literatură sînt, dacă nu totdeauna bune, cel puţin fireşti. Principala formă sub care se manifestă aceste raporturi (mai sînt şi altele), acea a transpunerii operelor literare în film (ecranizări), este una dintre permanenţele cinematografiei. Ecranizări se realizează de la începutul acestei istorii şi nimic nu ne face să presupunem că, într-un viitor previzibil, lucrurile se vor schimba. Chiar şi prorocirea avansată de unii într-o vreme şi care părea să arunce o umbră asupra bunelor relaţii film-literatură, prorocire după care abundenţa ecranizărilor avea să ducă la secarea interesului pentru carte, publicul de rînd preferind contemplarea pasivă a derulării imaginilor exerciţiului mai dificil al lecturii, chiar şi această prorocire s-a dovedit neîntemeiată. Toate cercetările şi sondajele au demonstrat că, dimpotrivă, ecranizarea unei cărţi constituie, de obicei, un stimulent excepţional pentru căutarea acelei cărţi de către mase mari de lectori potenţiali. Statisticile arată, de pildă, că 87% din vînzarea ciclului „Forsythe Saga" de J.Galsworthy s-a realizat după (şi provocată de) difuzarea cunoscutului serial de televiziune.

Importanţa **culturală** a ecranizărilor, în sensul creşterii gustului pentru lectură şi, reciproc, al îmbogăţirii tematicii cinematografice, apare, deci, indiscutabilă. Nu tot atît de indiscutabilă se dovedeşte, însă, importanţa **artistică** a ecranizărilor, contribuţia lor de fond, majoră, la împlinirea artei literare şi a artei cinematografice.

Cu ce au îmbogăţit de fapt ecranizările literatura? În afară de aportul cultural de care vorbeam înainte, de o anumită popularizare a operelor literare şi de o oarecare familiarizare a virtualului public cititor cu ele (dar, adesea, doar la un nivel superficial, anecdotic), practic, aproape cu nimic. Influenţa, indiscutabilă deşi limitată, a modalităţilor scriiturii cinematografice asupra tehnicii nuvelistice sau romaneşti, influenţă detectabilă la unii scriitori contemporani, mai ales americani, pe de o parte, nu este cu nimic mai profundă şi mai amplă decît, să zicem, influenţa scrisului gazetăresc asupra unei fracţiuni din literatura de azi, iar pe de altă parte, nu datorează, de fapt, nimic ecranizărilor ci, mai degrabă, filmelor-filme, filmelor „cinematografice", în care un anumit ritm al expresiei contemporane s-a concretizat mai repede decît în literatură. Cît despre aşa-zisele „contra-ecranizări", transformarea, mai ales în America, a scenariilor unor filme de succes în nuvele şi romane, aceasta este, cel puţin deocamdată, o operaţiune strict comercială, cantonată în aria „literaturii de consum" şi fără nici o incidenţă asupra artei literare.

În schimb, vor replica mulţi, influenţa literaturii asupra cinematografiei este o realitate pe care nu o putem ocoli. Că este o realitate nu încape discuţie. Că este o realitate majoră mai rămîne de văzut.

Examinînd listele rezultate din anchetele atît de numeroase în ultimele două decenii şi care-şi propun să enumere „capodoperele absolute" ale artei cinematografice, filmele cele mai bune ale tuturor timpurilor sau, măcar, filmele cele mai reprezentative, pietrele de hotar în dezvoltarea creaţiei cinematografice, vom constata imediat că printre ele nu figurează, aproape deloc, ecranizări.

Nu sînt ecranizări nici „Cuirasatul Potemkin", nici „Cetăţeanul Kane", după cum nu sînt ecranizări nici „Luminile oraşului" sau „Goana după aur", nici „Intoleranţa" sau „8 1/2", nici „Iluzia cea mare" şi nici una dintre capodoperele burlescului american (filmele lui Buster Keaton, Langdon sau Stan şi Bran), nici cele mai multe dintre filmele reprezentative ale western-ului, ale neorealismului italian, ale expresionismului german, ale marilor maeştri sovietici din anii '20 sau ale realismului „magic" francez. Chiar dacă prin cercetări minuţioase descoperim pe genericele unora dintre aceste filme referirea la o operă literară inspiratoare, e vorba, în cele mai multe cazuri — există şi excepţii, desigur, unele chiar remarcabile — de opere minore, insignifiante, simple pretexte pentru desfăşurarea ulterioară a creaţiei cinematografice. Ce importanţă are că una din capodoperele lui Griffith: „Naşterea unei naţiuni" — totdeauna clasată printre

primele zece filme ale lumii — pornește, formal, de la un roman al unui oarecare Thomas Dixon, uitat demult și de Dumnezeu și de cititori? Aceeași este și situația unei alte capodopere cinematografice, „Rapacitate" (Greed), de Erich von Stroheim, aflată la mii de ani-lumină distanță ca valoare artistică și profunzime psihologică de romanul „inspirator" — modestă compunere naturalistă — al lui Frank Norris. În asemenea cazuri, se mai poate vorbi de găsirea „unei echivalențe artistice" (ca să folosim o sintagmă la modă) între romanul ecranizat și film? Din fericire, nu.

Fără îndoială, în lungul proces de afirmare a cinematografiei ca artă, de dobîndire a unui statut egal sau echivalent cu celelalte arte, corespondențele cu literatura, legarea — prin intermediul ecranizărilor — de opere cunoscute, intrate în patrimoniul spiritual al omenirii, opere al căror statut artistic e mai presus de orice îndoială, a jucat un rol important și chiar fertil. E semnificativ că într-o cinematografie mai tînără, care abia se afirmă, care-și caută încă drumul, ponderea ecranizărilor este mai mare. E cazul cinematografiei românești, ale cărei opere memorabile sînt mai toate, pînă acum, ecranizări.

Alături de aceste considerente justificate, în predilecția unora pentru ecranizări intră, fără îndoială, și alte motivații. În speță, nu e vorba

numai de nevoia, pînă la urmă firească, de respectabilitate, ci și de o nevoie de securitate, de căutare, fără prea mare efort, a unui adăpost în spatele unor opere confirmate deja de conștiința publică. E vorba, de asemenea, uneori, și de o soluție de facilitate, de renunțare leneșă la explorarea posibilităților proprii ale universului cinematografic, de considerarea literaturii ca o simplă bancă de subiecte, o soluție în care rolul regizorului de film s-ar reduce la transcrierea în imagini, în fotograme, a textului scris.

Conștient sau inconștient, o asemenea poziție își are suportul teoretic în concepțiile îngust conținutistice despre artă, în ignorarea sau cel puțin în subaprecierea nu numai a importanței modurilor de expresie, ci și a unității specifice a ceea ce, cu un limbaj din alt veac, am putea numi conținut și formă. Asemenea concepții au, în fond, aceeași sorginte ca și teoriile — mult vehiculate într-o vreme și care-și mai găsesc ecou destul de puternic și astăzi — despre predominanța absolută și determinantă în creația cinematografică a scenariului „literar". Și în acest caz intervine — în ce-i

După trei ani de la apariția pe ecrane a filmului, realizat după capodopera lui Stendhal „Roșu și Negru", numai în Franța au apărut șase noi ediții ale celebrului roman. Sute de mii de oameni au găsit astfel, în acest mod, drumul spre arta stendhaleană.

privește pe regizori, interpreți, producători — o aspirație spre securitate, nevoia de a se asigura în prealabil împotriva surprizelor unei arte încă nu îndeajuns de respectate, încă bănuită de toate relele.

În formele extreme, ecranizarea, raportarea la literatură, devine nu numai o posibilitate printre altele pentru creația cinematografică, ci, pur și simplu, o obligație. Se fac liste cu toate operele literare remarcabile (sau presupuse ca atare) și cineaștii sînt trași la răspundere pentru că au neglijat pînă acum ecranizarea cutărui sau cutărui titlul de pe listă, sau pentru că un autor (literar) nu a inspirat atîtea filme cît ar fi fost normal, ținînd seama de locul său în ierarhia valorilor literare (poeții beneficiază de o — relativă — dispensă). Aceleași admonestări sînt adresate și scriitorilor care nu s-au grăbit încă să-și pună talentul în serviciul filmului. Asemenea puncte de vedere nu sînt nici noi, nici specifice unei anumite zone geografice sau de cultură, ci apar ca expresii ale unei evidente maladii infantile (sau, mai exact, juvenile) a cinematografiei de pretutindeni. În anii '30—'40, de pildă, marii producători americani au ajuns la concluzia că lucrurile nu mai pot fi lăsate la întîmplare și că sînt necesare investiții serioase pentru a pune ordine într-un domeniu care le apărea deodată nu numai important, ci și rentabil. Cu spirit practic și cu eficiență tipic americănească, s-a trecut la treabă. Pe lîngă toate marile companii cinematografice au fost înființate birouri de achiziții ale drepturilor de ecranizare, care s-au și repezit asupra a tot ce părea demn de interes (adică, pînă la urmă, aducător de profituri) în creația literară și teatrală (unele opere au fost achiziționate, pentru mai multă operativitate și pentru a nu risca sporuri nedorite de prețuri, încă înainte de a vedea lumina tiparului sau a rampei). De asemenea, companiile au angajat, cu salarii bune, pe mai toți scriitorii cît de cît remarcabili, pentru a-i transforma în scenariști; Faulkner, Hemmingway, Scott Fitzgerald, Steinbeck, Caldwell, Hammett și mulți alții s-au mutat (sau au fost mutați) la Hollywood. Care a fost rezultatul, cel puțin în ce privește scriitorii? Atît de slab încît, după un timp, studiourile au fost nevoite să renunțe la serviciile geniilor sau marilor talente literare. Din toată activitatea de scenarist a lui Faulkner n-a rămas decît un singur film remarcabil, „The big sleep" (Somnul de veci), după omonimul roman polițist al lui Raymond Chandler, dar orice observator obiectiv recunoaște că meritul principal revine regizorului H.Hawks și interpretului

„Luminile orașului" nu este, bineînțeles, o ecranizare

principal, Humphrey Bogart. Faulkner mărturisea atunci că nici după ce a scris scenariul n-a reușit să înțeleagă exact toate resorturile intrigii polițiste; se pare că tocmai această neînțelegere a contribuit pozitiv la crearea atmosferei de ambiguitate și mister, care caracterizează filmul. Dos Passos, cel mai „cinematografic" dintre romancierii americani interbelici, n-a reușit nici el decît un singur film: „Capriciu spaniol" (și aici meritul revine regizorului J. von Sternberg și interpretei, Marlene Dietrich), scriind un scenariu totalmente anti-dospassos-ian după romanul lui Pierre Louys. Cît despre Scott Fitzgerald, cu greu ar regăsi cineva în scenariul după „Trei camarazi" a lui Erich Maria Remarque ceva din grația gravă și tulburătoare a autorului lui „Tender is the night". Făcînd bilanțul, boss-ii Hollywood-ului au trecut „experiența scriitoricească" la rubrica de pierderi neplanificate, dar nu foarte grave, și s-au întors definitiv la scenariștii de meserie care, de 75 de ani, asigură succesele (și vînzările) cinematografiei americane. E interesant de semnalat că, în timp ce corifeii romanului american eșuau unul după altul, în Europa, în Franța mai precis, se afirma ca un scenarist de excepție, omologat nu numai de critică, ci și de succesul public, Jacques Prévert, pe care criticii cuminți îl califică drept „poet fantezist" și care nu s-a încercat niciodată, în afara filmului, în arta narațiunii. De unde se vede cît de impenetrabile sînt misterele vocației de cineast! Cîteva decenii mai tîrziu, tot în Franța, dintr-o falangă de scriitori, cei mai mulți ași ai epicității, singurul care s-a dovedit un scenarist de mare anvergură, profund original și profund cinematografic, a fost A.Robbe-Grillet, liderul anti-romanului (dar, ca formație, ce-i drept, inginer agronom).

Dar, revenind la ecranizări, trebuie să amintim că, nu fără maliție, mulți comentatori observă că, de obicei, reușesc mai bine ecranizările după opere modeste decît după monumente ale artei literare. Această observație nu este lipsită de un anume subiectivism. În cazul operelor modeste și pretențiile noastre în ce privește fidelitatea față de creația literară, față de respectarea spiritului, dar și a amănuntelor semnificative, sînt mai reduse. E evident că, în acest caz, regizorul (autorul operei cinematografice) se simte mai puțin încătușat, nu se consideră obligat să aibă în vedere întreaga încrengătură a lucrării literare de la care pornește. O situație interesantă, un fir dramatic mai deosebit, un personaj insolit, sau măcar semnificativ, sînt uneori de ajuns pentru a de-

„Război și pace" în versiunea lui King Vidor, o ecranizare reușită, o operă cinematografică mai puțin handicapată de referirea obsesivă la vestitul roman al lui Tolstoi

clanșa mecanismul creației cinematografice, pentru a-i oferi acesteia un prim suport de la care să se ramifice structuri mai complexe. În schimb, operele valoroase oferă cineastului ecranizator o dublă rezistență. Pe de o parte, prin respectul pe care îl generează, împuținează sau paralizează inventivitatea cinematografică. Un exemplu elocvent în această privință este ecranizarea de către S.Bondarciuk a romanului lui L.Tolstoi „Război și pace". Paralizat de venerația pentru un monument al conștiinței rusești, familiar pînă la detalii potențialilor săi spectatori, pentru una dintre creațiile esențiale ale literaturii mondiale, un regizor de autentică valoare ca Bondarciuk n-a îndrăznit să se abată de la litera textului, să omită vreun detaliu și s-a ales nu cu un film, ci cu o stenogramă fotografică. Mai lipsit de inhibiții, marele regizor american King Widor a realizat, pe aceeași canava, un film incomparabil mai izbutit. Schimbînd ceea ce trebuie schimbat, putem spune că un excelent regizor român, Manole Marcus, a eșuat din prea mare respect pentru litera textului în încercarea de a ecraniza romanul „Orgolii" al lui A.Buzura.

Pe de altă parte — și aceasta este, de fapt, problema esențială — o operă literară de mare valoare opune o rezistență deseori insurmontabilă tocmai prin soliditatea structurilor sale. O operă mare nu apare niciodată drept o simplă variantă posibilă dintre multele imaginabile, ci frapează prin impresia de necesitate organică, atît a configurației de ansamblu, cît și a fiecărui element al structurii generale.

Dar, cum am mai subliniat, cu toate aceste dificultăți, ecranizări există și — ceea ce e cel mai important — unele dintre ele de o valoare absolut remarcabilă, și aceasta pentru că nimic nu ne îndrituiește să postulăm à priori imposibilitatea translației dintr-un cod artistic în altul. Dincolo de toate exagerările, naivitățile, intervențiile extraestetice, aprehensiunile de care ne-am ocupat înainte (foarte parțial și foarte pe scurt), ecranizarea — vorbim de cea de calitate — este posibilă — și aici intenționat îngroșăm puțin liniile — cu condiția ca ea să se constituie într-o operă pur cinematografică, gîndită și receptată după codurile proprii artei filmului și care să nu aibă nimic „literar". Teoriile, începînd cu cea literalmente aberantă, după care cinematografia ar fi o specie a literaturii (s-a susținut și așa ceva!) și continuînd cu conceptul de „artă de sinteză" — de mai largă răspîndire — după care filmul ar fi un fel de ghiveci în care se amestecă în proporții variabile ceva literatură, ceva muzică, ceva plastică, teatru, coregrafie ș.a.m.d., au toate un singur substrat: contestarea mai fățișă sau mai mascată a caracterului de artă (în deplinul în-

Nici un scriitor, parcă, nu s-a dovedit mai permeabil la ecranizări decît Cehov. O scenă din „Doamna cu cățelul"...

ţeles al cuvîntului) al cinematografiei. Desigur, în absolut, toate opiniile sînt conceptibile, dacă nu respectabile, dar situîndu-ne pe platforma unor asemenea opinii, orice discuţie pe problema care ne interesează devine fără sens.

Admiţînd posibilitatea unei translaţii dintr-un cod artistic (cel literar) în altul (cel cinematografic), nu putem ignora că realizarea practică a unei asemenea translaţii implică imense dificultăţi şi prezintă destule puncte încă insuficient lămurite.

Dacă e evident, de exemplu, că nici fidelitatea, nici infidelitatea faţă de textul literar nu asigură de la sine succesul unei ecranizări, faptul hotărîtor fiind talentul, intensitatea viziunii cinematografice a regizorului creator de film, nu e tot atît de clar de ce unele opere, unii autori par că se pretează mai bine la ecranizări reuşite, în timp ce, în legătură cu alţii, asistăm numai la eşecuri.

De ce, de pildă, în tot cursul istoriei cinematografului nu s-a izbutit nici o ecranizare absolut valoroasă după romanele lui Balzac, Stendhal, Flaubert, deşi tentative s-au făcut numeroase, inclusiv de către regizori de anvergură excepţională (cum e cazul lui J.Renoir, în ce-l priveşte pe Flaubert, sau al lui Rossellini, în ce-l priveşte pe Stendhal), deşi operele acestor titani ai literaturii nu sînt — doamne fereşte! — lipsite de epicitate, iar cinematografia, după părerea unor teoreticieni, tocmai prin densitate epică, prin acţiune se caracterizează? De ce pe baza literaturii lui Dostoievski nu s-a realizat nici un film cu adevărat mare (ci doar cîteva producţii onorabile), în timp ce Tolstoi a avut mult mai mult noroc? De ce, din literatura noastră, cel mai „recalcitrant" la ecranizări s-a dovedit Sadoveanu (inclusiv, sau mai ales, prin romanele sale istorice) toate tentativele în acest sens ducînd la rezultate lamentabile (cu excepţia — mai mult în intenţii — a ultimei, cea privind „Ochi de urs")?

În schimb, de ce aproape toate ecranizările după Cehov au dus la filme admirabile (în frunte cu excepţionalul „Doamna cu căţelul", de I. Haifeţ, şi cu „Piesă neterminată pentru pianină mecanică" de N. Mihalkov)? Ce are atît de cinematografic Cehov? În piesele şi în prozele lui Cehov nu se întîmplă aparent nimic; oameni care se plictisesc şi care văd cum viaţa li se scurge printre degete discută îndelung despre necesitatea de a muncii, fără însă, bineînţeles, să se apuce de muncă. De ce destinul nespectaculos al acestor oameni, departe la ani lumină de preocupările şi felul nostru de viaţă, capătă un asemenea relief şi o asemenea tensiune pe ecrane, emoţionînd mi-

...şi una din „Piesă neterminată pentru pianină mecanică" („Platonov")

lioane de spectatori ai zilelor noastre? Sau, de ce dintre scriitorii români cei care, parcă, sînt cei mai disponibili transpunerii cinematografice sînt prozatorii ardeleni? Din Rebreanu a fost extras unul dintre cele mai frumoase filme ale cinematografiei românești, „Pădurea spînzuraților", de Liviu Ciulei, din Slavici a venit capul de serie al noului film românesc „Moara cu noroc", în regia lui V. Iliu, operă tot atît de proaspătă astăzi ca și acum treizeci de ani, iar Agîrbiceanu (cine i-ar fi atribuit tocmai lui Agîrbiceanu virtualități cinematografice?) a devenit autorul preferat al unora dintre cei mai talentați cineaști tineri români.

Desigur, s-ar putea căuta și chiar găsi unele explicații. Despre faptul că specifică cinematografiei este nu acțiunea mai mult sau mai puțin palpitantă — așa cum cred unii — ci crearea de atmosferă, s-a mai vorbit, ca și despre rezistența (sau incapacitatea?) filmului față de translația unor texte în care forța magică a cuvîntului constituie însuși miezul substanței artistice. În ultima vreme se vorbește tot mai mult despre caracterul oniric al artei cinematografice. Dacă abstracțiunile sînt rodul treziei, visul e totdeauna de o concretețe deruntantă și tulburătoare; ceea ce se modifică în raport cu realul e logica corelațiilor, modalitățile prin care intră în contact un element concret cu altul. Filmul, tocmai, împletește deseori concretețea uneori dusă pînă la halucinant a imaginilor cu o anumită iraționalitate a scurgerii acestor imagini. Sînt, probabil, texte literare care ajută, favorizează declanșarea acestui joc al imaginilor și altele care o frînează. Problema ar mai trebui aprofundată. Una dintre cele mai minunate ecranizări din istoria filmului, „Moarte la Veneția", a lui Visconti, după nuvela lui Th. Mann, trăiește în primul rînd prin recrearea, într-o lume de vis derutant și absurd, a substanței literare. Pe un cu totul alt plan valoric, multe din ecranizările după Simenon se constituie în opere autentic cinematografice, nu prin transcrierea unei intrigi polițiste sărace și adesea previzibile, ci prin raportarea la același sistem de translație de care vorbeam înainte.

Să nu uităm, de asemenea, că trecerea de la text la imagine filmică se face adesea — chiar dacă procesul nu e imediat vizibil — nu în mod direct, ci mijlocit. Literatura poate fi, pentru cineastul de calitate, nu în primul rînd o sursă de subiecte, ci, mai ales, o parte componentă, esențială a universului spiritual al unei societăți, al unui popor sau al întregii umanități. Structurile literare, poveștile, personajele sînt citite adesea de cineast ca arhetipuri ale universului său de conștiință sau chiar ca mituri, ca elemente emblematice. În aceste cazuri, ecranizarea, chiar dacă e „fidelă", e totdeauna ceva mai mult decît o translație. E ceea ce se întîmplă, bunăoară, cu cele mai reușite ecranizări după Shakespeare; pentru Orson Welles, pentru japonezul Akiro

Un superb echivalent cinematografic, al unei mari opere literare: „Moarte la Veneția"

Pentru Orson Welles (aici o scenă din „Falstaff") opera shakespeariană este o coordonată majoră a universului spiritual al cineastului

Kurosawa (autorul unei excepționale reluări în cheie niponă a lui Macbeth, filmul „Tronul însîngerat"), piesele lui Shakespeare nu sînt numai texte, fie ele geniale, ci semnale inconfundabile ale universului spiritual din care decurge întreaga creație (ecranizări sau nu) a cineastului. Observații analoage am putea face și cu privire la unele transpuneri filmice ale mitului faustic, cu privire la pseudo-ecranizările lui Pasolini după „Oedip rege", „Medeea" sau „Evanghelia după Matei", cu privire la alte reinterpretări cinematografice ale unor mituri din tragediile elene sau din epopeile homerice. Într-un fel, aceasta este și situația filmului „Oblomov", în care N.Mihalkov nu ecranizează pur si simplu romanul lui Goncearov, ci regîndește „oblomovismul" așa cum el există în conștiința rusă. E ceea ce, din păcate, nu se întîmplă cu un recent așa-zis poem cinematografic inspirat după „Luceafărul" (și din care am văzut cîteva fragmente la televiziune), construit pe năstrușnica idee a ilustrării anecdoticii poemului eminescian (pudoarea și caritatea ne împiedică să insistăm).

O direcție posibilă a translației literaturii în cod cinematografic este și cea care folosește procedeul modern al artei care se naște din artă. În „Dragoste și moarte" a lui Woody Allen (ca și în alte opere ale aceluiași cineast), cadrul filmic concret e format din reminiscențe transfigurate din Tolstoi, Dostoievski, Turgheniev, Brecht, dar și din cineaști ca Bergman. Nu altceva făcea Picasso cînd picta din nou. „picasso-ian", „Meninele" lui Velasquez," sau „Dejunul pe iarbă" al lui Manet.

N-am putea încheia această rapidă trecere în revistă, fără a sublinia că problema ecranizărilor a fost influențată de cezura dramatică, apărută în arta filmului odată cu inventarea sonorului. În filmul mut (sau, mai bine spus, „tăcut", cum atît de frumos și de exact îi zicea Sadoveanu, și cum îi spun, dealtfel, și anglo-americanii: „Silent movie") structurile cinematografice erau mai rezistente la pastișări ieftine. Filmul vorbitor a deschis, fără control, porțile ilustrativismului prin vorbă și sunet, facilitînd, astfel, ecranizările de duzină.

Dialogul dintre literatură și film nu este, după cum se vede, simplu și nu se pretează la soluții simpliste. Ecranizările constituie o parte, care nu poate fi ignorată, din patrimoniul cinematografic. Dar, continuăm să credem că pentru fiecare artă în parte și, deci și pentru cinematografie, viitorul nu aparține împrumuturilor, ci aprofundării propriei lor esențe. Încă o dată, problema ecranizărilor este o problemă importantă, dar nu este problema majoră a cinematografiei de azi și de mîine. Crearea unor opere perene, care să aducă ceva într-adevăr nou conștiinței umane, nu pe acest drum trece.

GABY MICHAILESCU

O BĂBUȚĂ ÎNTR-UN CINEMATOGRAF

Nepoatei compozitorului, FELIA PUCCINI, ultima din familie, acest final de reverie

În epoca de glorie a dramaturgiei franceze de la sfîrșitul secolului trecut, Victorien Sardou stăpînește entuziasta adeziune a tuturor cercurilor teatrale. Unul dintre maeștri: Rar autor ale cărui producții să fi tentat mai mult actrițele mari. Beneficiind de geniul interpretativ al Sarahei Bernhardt, scrisul anilor de maturitate și-l dăruiește ei, îmbogățindu-i repertoriul cu piese de sublim fior dramatic. Între aceste lucrări ale abilului dramaturg, concepute cu precisă adresă, pe dimensiunile artei extravagantei dive, o dramă în patru acte, „Tosca". Făcînd din rolul central, Floria Tosca, o desăvîrșită creație, celebra tragediană poartă tumultul eroinei pe toate drumurile pămîntului, în răsunătoare turnee. Așa ajunge cu piesa la Milano.

Orbitoare sală de vis, disputată de citadela artistică a Italiei într-o neliniște fremătătoare... Printre spectatori, Giacomo Puccini, compozitorul.

Asistența, trecută în pas și cînt tocmai din antichitate, se vede că uită spusele lui Hamlet: „Cînd Roscius era actor la Roma, actorii umblau pe măgar". Piesa merge sus, acolo unde, uneori, vîlvătăile scenei aprind sufletele, avide de azurul dumnezeirii. Cortina se tot înalță pe un delirant triumf...

Vrăjit de arta inegalabilei franțuzoaice, descoperind puternică sursă de inspirație în acțiunea dramei lui Sardou, Puccini, reîntors după spectacol noaptea acasă, îmbrățișează pianul. O perioadă vijelioasă degetele-i strivesc clapele clavirului, armoniile izvorînd din bogatul rezervoriu puccinian. Străfulgeră bemoli și diezi și, după nopți trecute la nemurire, se naște, în 3 acte, opera „Tosca".

În acea epocă strălucea pe firmamentul teatrului liric universal o brăileancă, Hariclea Darclée. Prin glasul ei, numele de român dobîndise prestigiu, prețuirea umanității, își făurise faimă, cîntăreața strunind clocotul mulțimilor adulatoare... Scenele mari ale lumii și-o disputau, plătind-o imperial. Acoperită cu flori, ovaționată, purtată în triumf, la fel italiancei, născută la Madrid, Adelina Patti. Carieră miraculoasă. Se raliau, pe undeva, și capetele încoronate. Aleanul românesc fermecase mapamondul...

Puccini se înfiorase, nu o dată, la acutele săgetate infinitului de către „Privighetoarea Carpaților". Simțea profund ce sloboziseră cerurile în arta Haricleii. Îi cunoștea rezonanțele. Năzuind o tălmăcire magnifică melodioaselor sale strădanii, propune cîntăreței rolul principal.

În prezența corifeei și a renumitului tenor De Marchi — destinat rolului Cavaradossi — are loc lectura muzicală la Torre del Lago, cu compozitorul la pian. Degetele-i înlănțuie pe clape încîntătoare tonalități smulse nopților de nesomn... Însă Darclée nu se arată în totul mulțumită. Găsește că partitura Floriei Tosca este neglijată, incompletă. I-o spune delicat maestrului. Face aluzie la cele două splendide arii ale tenorului — bun prieten cu Puccini — „Recondita armonia", la biserică, „E lucevan le stelle", pe esplanadă.

— Într-adevăr, are ce să cînte!

Creatorul „Boemei" nu trece ușor peste argumentele româncei. Le ia în seamă. Reîmbrățișează pianul, făurind, pentru Darclée, romanța „Vissi d-arte", introdusă în actul al doilea.

Darclée in Tosca

Şi are loc premiera. 14 ianuarie 1900, la teatrul Constanzi din Roma.

Floria Tosca — Darclée
Mario Cavaradossi — De Marchi
Scarpia — Giraldoni
Dirijor — Mugnone

În seara respectivă teatrul e luat cu asalt. Partizanii lui Mascagni — compozitorul care tronează la Roma după „Cavaleria" şi „Iris" — se arată ostili începutului de spectacol. De Marchi nu „rupe" la „Recondita armonia". Şi cortina se lasă după actul prim pe păreri diferite, ce nu învederează triumful.

Nici actul doi nu debutează într-altfel. Peste frumuseţea muzicii curge nepăsarea ca un făcut. Puccini nu mai e sigur de ceea ce compusese...

Dar vine duioasa intercalată romanţă, „Vissi d-arte"...

Transfigurată, dezlănţuită, de la primele accente Darclée şterge cu inflexiunile-i catifelate şi trăirea fierbinte orice urmă de ostilitate. Plînge patima iubirii în sufletele supuse, tot ce înseamnă supremă dăruire. Vibraţiile melodioase uniformizează extazul, sfîrşitul ariei ridicînd sala în picioare. Ca, la bis, romănca, ovaţionată îndelung, să aprindă însuşi destinul operei „Tosca", venit evident în final. Peste ale celorlalţi stăruie aplauzele lui Mascagni, într-un fel detronat...

Avînd muzica de partea tuturora, „Tosca" lui Puccini — libretul, credinciosul Illica — întunecă modelul, piesa lui Sardou, deosebit de bună. Treptat este uitată, creaţia pucciniană perpetuîndu-şi suveranitatea în spaţiul mirific al scenelor. Rolul Floria Tosca devine cal de bătaie pentru Darclée. Intrat în repertoriul grandios al divei, ea îi poartă în magistral cînt patima şi suferinţa, unde o cheamă visele de artă ale miraculoasei cariere... La Scala, la Liceum de Barcelona, în Portugalia, Uruguay, Chile, la Colon, teatrul cel mai încăpător de operă din lume — Buenos-Aires, neuitîndu-şi lumina ochilor, naţia din care se născuse. În dese rînduri cîntă „Tosca" la Bucureşti. Dealtfel, compozitorul pusese sigiliul recunoştinţei de la prima apariţie a cîntăreţei între ai săi, 1903, expediindu-i următoarea telegramă din Milano:

Darclée teatro
Bucarest
Caldo evviva mia brava bella Floria —
affettuosi salutti — Puccini

Şi implacabil, trece timpul, apă vijelioasă, peste toţi şi toate şi nu mai rămîne, în special după slujitorii scenelor, decît cenuşa suvenirelor... De asta, barem, s-ar cuveni să-i readucem între noi cît de des. Am sorbit din idealul lor rouă de dumnezeire, făcîndu-ne agreabilă trecere spre lumea cealaltă...

1924. Moare Puccini. Sicriul cu mîinile care mîngîiaseră pe clape „Vissi d-arte, vissi d-amore", pentru romănca noastră, este zidit în peretele camerei de muzică de la Torre del Lago, deasupra pianului.

Mai trece un deceniu, ca o fulguire...

Vară. Calea Griviţei în păr şi năclăială. Trec trăsuri de la gară, telegarii tocînd caldarîmul încins. La un colţ: „Încercarea Puterii". Nişte cătane beau bragă şi înfulecă halviţă. Un cîine îşi bagă botul într-un burlan, de sete. În galantarul lăptăriei lui Iani, un ditai castronu cu iaurt de oi se recomandă, scris batard: „Trăieşti 100 de ani numai dacă guşti!" Se duc în goană — clinc-clinc — şi iau în răspăr praful dogorit al căii, tulumbele pompierilor. Pe un asemenea soare, undeva arde... O boaită de ţară mătură zăduful cu antereul şi se „salvează" la „Borţoasa", local cu fleici şi vin „la

O BĂBUȚĂ ÎNTR-UN CINEMATOGRAF

discreție". Femei sulemenite așteaptă înserarea. După-amiaza e propice nimicului. Și soneria de la cinema „Marconi" țiriie exasperant, să descifreze circumvoluțiunile unui du-te-vino flecar...

Pe astă filă de Orient, întoarsă anilor mei de studenție — oltean imberb, cu veleități de artisticăraie — mă întind mai de foame, mai de tutun, cît e ziua de mare. Și scotocindu-mă în buzunar, cu cît nu am, intru la cinematograf. Rulează un film muzical italienesc, „Tosca", făcut după operă. Actorii principali au dubluri muzicale. Partitura Floriei — cum îmi recomandă afișul — o cîntă o celebritate a Scalei, Maria Cagnilia.

Sala tixită, filmul început, familiarizîndu-mă cu întunericul, reușesc pînă la urmă să găsesc un loc. Deși străin de subiect, mă fură repede acțiunea și muzica. Totul se derulează emoționant, captivant. Sînt numai ochi și urechi. Mulțumit că renunțasem la porția de iaurt a lui Iani, care mi-ar fi anulat ultimul sărman ban, costul biletului de film...

La un moment dat, eroina, rămasă singură, se ridică de pe canapea. Avansează spre noi... Gros plan — scrutează tulburător negura viselor noastre și, împietrită în suferință, atacă o romanță. Răspunde vocea Cagniliei, învăluitoare, dulce, rotundă, pe cît citisem prețăluită la onorar ridicat pe toate scenele mari. O încîntare! Sînt transportat pe aripi de fluturi, multicolori...

Cînd, deodată, cineva de lîngă mine tulbură religiozitatea, se face auzită:

— Nu așa...

Întorc capul. În dreapta mea, o băbuță agitată dă semne de vădită surescitare.

Nestingherite, difuzoarele își continuă melopeea. Vocea dublurii face un tot amarnic cu lacrimile ecranului... Însă, iritarea de lîngă mine crește tonul, distrăgînd atenția generală:

— Nu așa! Altfel se cîntă „Vissi d-arte"...

La vociferarea picată din senin răspund proteste din diverse puncte ale sălii:

— Ssss!...
— Liniște!
— Sîntem la film!
— O nebună...
— Mucles!

Încolțită, băbuța se potolește. Stă în banca ei...

Ca, la refren, să nu mai reziste; îl murmură în întregime — se vede ascultînd de dorul sufletului — șușotindu-mi italienești parole la ureche.

Sfîrșind ruga nepermisă odată cu difuzoarele, înalță semeț capul spre ele, făcîndu-se distinct auzită:

— Cam așa...

Vorbe în vînt... Nimeni nu mai reacționează. Drama de pe ecran crește în intensitate, subjugă sala. Filmul nu bucură, frînge în două o vajnică poveste de iubire, cu sînge, cu stele... Ispășirea eroilor ajunsă la funestul deznodămînt, se face lumină. Și draperia de la intrare slobozește lumea, care, grăbită, pierde în necunoscut opozanta bătrînică.

Cu viața în față și neștiind mare lucru (pe-atunci!) socotesc că nu e o nefericire să mă țin pe urmele ei, contrazicătoare a strălucitei Cagnilia... O aștept. Afară s-a lăsat înserarea. Poate așa trebuie cîntat Puccini... În contradicție cu publicul din Calea Griviței, de lîngă gară. Pe buza nopții, sulemenitele încep să-și piardă sulimanul. Un vardist fluieră prelung către „oțiile" care, sigur, or să se plinească...

Bătrînica iese ultima. Traversează strada clămpănită de tramvaiul 6. Pe furiș, mă țin după ea. Forfota cartierului e de răsmeriță. Ea, pîș-pîș, ignorată de „păsările nopții", la tot pasul... Alunecă pe lîngă galantarul luminat „a giorno" al lăptăriei lui Iani, fără să ia în seamă prorocirea castronului cu iaurt. Și dispare prin următoarea intrare.

Am citit bine: Hotel Bratu.

Rămas în stradă, mă decid repede și intru. Portarul, bînd „tiutiun", e învăluit în rotocoale de mahorcă...

Cu naivitate în glas, îl rog:

— Fii bun, domnule... Cine e bătrîna care a urcat adineauri?

Mă măsoară cu compasiune... Și, dînd de-o parte cu o mînă lungă fumul dintre mine și el, se lasă gîjîit în beregată:

— Pe timpuri a mai renumită! Una Darclee.

L-oi fi speriat, că am rupt-o de fuga.

La aer, luna lua la bani mărunți Calea Griviței. Și m-am pierdut în noapte, cu italieneștile-i parole susurate în ureche... **Vissi d-arte, vissi d-amore...**

D.I. Suchianu văzut de CLENCIU

ART BUCHWALD

CUVÎNTUL DAT

ETC., ETC., ETC.

Munții Elveției începeau să mă calce pe nervi, așa că am cerut o detașare la Monte Carlo.

— De ce nu te duci singur? m-a întrebat nevastă-mea.

— N-ar avea nici un haz, i-am zis, plin de bucurie și speranță. Dar de fapt ai dreptate. De ce să vă smulg, pe tine și copiii, din paradisul ăsta terestru?!

— Ai nevoie de odihnă, insistă ea. În plus, tu nici măcar n-ai pelerină de ploaie și noi avem.

— Ei, dacă-i așa, atunci trag numai o fugă pînă acolo, mă arunc o dată în mare și mă-ntorc încă înainte de se topește zăpada pe Matterhorn.

— Bine, mi-a zis, luînd cerceii cu perle pe care i-i cumpărasem. Dar dă-mi cuvîntul că n-o să intri în vorbă cu nici o femeie, nici una singură!

— Nici cu una măritată măcar! Nu-ți face griji!

Înainte de a apuca să se răzgîndească, eram deja la Paris și luam Expresul Albastru pentru Monaco. Trenul ajungea la Cannes la 8, la Nisa la 8 și jumătate și la Monte Carlo la 9 și jumătate. La Paris se umpluse, dar de la Nisa mai rămăsesem doar doi în tot vagonul. În afară de mine, mai era o femeie atrăgătoare, care părea să călătorească neînsoțită. Stăteam amîndoi pe culoar și ne uitam pe fereastră.

Mi-a zîmbit, dar nu i-am întors zîmbetul.

— Toată lumea a coborît, spuse.

Nu i-am răspuns.

— E așa de pustiu...

Am întors capul în partea cealaltă.

— Mergeți la Monte-Carlo?

Am dat din cap că da.

— Și eu.

Am zîmbit.

— Te simți așa singur cînd călătorești... N-ați avut niciodată sentimentul că trebuie neapărat, dar neapărat, să vorbiți cu cineva?

— Uneori... Nu prea des.

Am reușit să ridic geamul.

— Nu știu dacă mă credeți, dar sînteți primul străin în treizeci de ani cu care simt nevoia să vorbesc.

Am coborît geamul.

— Cred că întotdeauna mi-a fost cam frică de oameni.

Trenul intră într-un tunel. Cînd am ieșit, îmi zice:

— Aveți o figură pe care se citește simpatia. Nu vreți să ascultați o poveste... E plină de tristețe și singurătate.

Am dat din cap.

— Nici măcar o parte?

Am dat din nou din cap.

— Măcar o întîmplare...

Am dat iarăși din cap.

— Asta e! Ce să mă fac? Cînd întîlnesc în fine pe cineva cu care aș vrea să stau de vorbă, nu vrea să ma asculte...

Am vrut să-i explic ce e cu promisiunea pe care i-o făcusem nevestei mele, dar n-ar fi înțeles, așa că i-am spus în schimb că vreau să fiu singur și am intrat în compartiment ca să citesc ziarul.

În gara de la Monte-Carlo era doar un singur hamal, pe care a trebuit să-l împart cu frumoasa doamnă. La poartă am dat peste un amic de-al meu, George Schlee, care o aștepta pe doamna; i-a ieșit înainte și-a sărutat-o. Pe urmă mi-a întins și mie mîna și mi-a zis:

—Văd că ai făcut cunoștință cu Greta!

— Greta și mai cum? am zis, întorcîndu-mă spre doamna.

— Greta Garbo.

Am hotărît să mă arunc sub primul tren care se-ntoarce la Paris.

În românește de
VLAD ARGHIR

BERNARDO BERTOLUCCI

ULTIMUL TANGO LA PARIS

La începutul deceniului al șaptelea, cartea și filmul lui Bernardo Bertolucci au cunoscut un succes care cu greu poate fi uitat. Maria Schneider și Marlon Brando au adus pe ecran o poveste de dragoste greu de raportat la clișeele tradiționale; este o iubire în care cinismul alternează cu duioșia și al cărei trist final sugerează distrugerea unora dintre valorile definitorii ale omeniei.

Eroii se intîlnesc întîmplător într-un vechi apartament parizian, unde se înfiripă și se derulează dragostea lor. Terorizați de trecutul lor, refuză orice contact cu lumea exterioară. Dar crîmpeie ale existenței anterioare se strecoară în insula lor de uitare: în mintea lui Paul dăinuie sinuciderea soției, iar pentru Jeanne apropiata reîntoarcere a logodnicului anunță o căsătorie inevitabilă. Finalul subliniază imposibilitatea unei astfel de iubiri, într-o lume în care vechile valori umane au fost alterate. Succesul lui Bertolucci s-a datorat, în primul rînd, adevărurilor crude pe care, atît de convingător, le-a știut rosti.

(Scenariul filmului omonim realizat de Bernardo Bertolucci și Franco Arcalli)

Traducere din limba italiană de Sorina-Maria Ștef, după ediția: Bernardo Bertolucci, Ultimo tango a Parigi, 1973, Giulio Einaudi editore, Torino

• Scena I

Strada Jules Verne. Exterior. Ziua.

Filmul începe cu scene în mișcare; din spate, un cărucior depășește un bărbat, care merge cu pasul măsurat, privind în jur.

Este o dimineață de ianuarie, la ora cînd birourile se aglomerează și traficul este intens și totuși strada Jules Verne are un aspect descongestionat și amorțit.

Trece o mașină, dar este o raritate.

Bărbatul înaintează, aruncînd priviri fugare care decupează fragmente de clădiri, balcoane de piatră, perdeaua unei ferestre, o arhitectură cu un aspect învechit.

Aude zgomotul unor pași. Dar trotuarul care se întinde în fața lui este complet pustiu. Privește în urmă, însă nu este nimeni. Sunetul pașilor continuă. Aruncă o privire în jos. Era sunetul pașilor lui.

O apariție. O figură de femeie, nimic mai mult, o simplă apariție.

A răsărit de la colțul unei străzi și se îndreaptă înspre el, pe același trotuar. Privește în jur, ușor curioasă și plictisită. Îi mai separă douăzeci de metri și sînt singurele ființe vii la orizont. Se privesc. Ea are părul învolburat, iar picioarele lungi se conturează prin pantalonii peticiți multicolor. El nu poartă cravată, haina îi atîrnă și are barba mare.

Distanța dintre cei doi se micșorează cu repeziciune. Fata grăbește pasul. Nu îl mai privește, ci se uită în jos, înspre peretele din stînga, oarecum încurcată. Enervată. De ce oare?

Pentru că și-a dat seama că bărbatul și-a ațintit ochii asupra ei și nu o mai slăbește. Pentru că și-a dat seama că el a încetinit mersul numai pentru ca să o poată observa mai bine și să prelungească privirea care îi străpunge, fără reținere, corpul și chipul.

Dar iată, ca o scăpare, ceva îi atrage atenția; este un anunț agățat de ușa unei clădiri. Fata citește: ÎNCHIRIEZ APARTAMENT — ETAJUL CINCI.

Este pe punctul de a intra, dar se răzgîndește. Privește ceasul și apoi înspre stradă. Bărbatul a dispărut. La cîțiva metri apare un bar. Fata intră în bar.

Maria Schneider, protagonista ultimului tango la Paris

• Scena 2

Barul Jules Verne. Interior. Ziua.

Fata coboară pe scara îngustă care duce la subsol.

Cabina telefonică este ocupată. Ia o fisă de la femeia de serviciu și așteaptă nerăbdătoare. Ușa cabinei se deschide. Iese bărbatul de pe stradă.

Fata face cîțiva pași înapoi ca să-l lase să treacă. Dar și pentru a-i evita privirea.

Locul este îngust și inevitabil ochii lor se întîlnesc.

Bărbatul are o privire pierdută. S-ar zice că alunecă asupra ei aproape fără să o vadă și fără să o recunoască. Însă numai un moment. Apoi dispare pe scări.

Prin ușa întredeschisă a cabinei se aude vocea ei.

EA: Alo... mamă, eu sînt, am găsit un apartament în Passy. Vreau să merg să-l văd. După aceea mă duc la gară să mă întîlnesc cu Tom. I-am promis și... Bine, trec pe acasă. Pa!

• Scena 3

Scări. Interior. Ziua.

Fata traversează holul întunecat și rece. În fața vechiului lift se află o ușă de lemn cu un lacăt mic. Este cușca portăresei. De la spate vede o femeie în vîrstă, grasă și cu părul cărunt, slinos și zburlit. Se pare că citește. Dar nu se știe.

EA: Am venit pentru apartament. Am văzut anunțul.

PORTĂREASA: Anunțul? Ia te uită! Mie nu-mi spune nimeni nimic.

EA: Aș vrea să-l văd.

PORTĂREASA: Vreți să-l închiriați?

EA: Nu știu încă.

Pe bătrînă se pare că fata nu o interesează.

PORTĂREASA: Închiriază, dau afară chiriași, fac tot ce le trece prin cap, iar eu sînt ultima care aflu. Nu întotdeauna a fost așa. Dacă vreți, puteți să urcați, da' singură. Mie mi-e frică de șoareci.

Se întoarce spre o stinghie de lemn cu o mulțime de cuie, de care sînt atîrnate niște chei. Le caută.

PORTĂREASA: Cheia a dispărut. Nu mai este. Aici se întîmplă lucruri ciudate.

Inspiră cu putere fumul prin nări. În ea există ceva pietrificat. De secole stă fixată în vizuina aceasta.

Pe neașteptate, se deschide o ușă; este prima ușă de lîngă scări. O sticlă goală și o mînă. Bătrîna aude zgomotul sticlei spijinite pe podea. Fără să privească, a înțeles.

PORTĂREASA: Bea cîte șase sticle pe zi.

Fata a așteptat destul. Se întoarce și pleacă, cînd vocea femeii o oprește în loc.

PORTĂREASA: Stați puțin, nu plecați, trebuie să avem o cheie de rezervă.

Scotocește într-o cutie sub tejghea, bîjbîind ca o oarbă.

PORTĂREASA: Am găsit-o. Privește cheia pe care o ține în mînă, fără a i-o dea fetei.

În sfîrșit i-o întinde. Dîndu-i cheia, bătrîna o apucă de mînă. O clipă doar. Îi dă drumul repede.

PORTĂREASA: Trebuie că sînteți foarte tînără, nu...?

• Scena 4

Apartament. Interior. Ziua.

Ca să se poată descurca mai bine în holul

întunecos, fata lasa uşa de la intrare larg deschisă.

Din prag, priveşte ceea ce ar trebui să fie sufrageria.

Prin fereastra înaltă, cu jaluzelele semitrase, pătrunde lumina dimineţii. Face cîţiva paşi pînă cînd ajunge în centrul camerei.

Este frumos şi plăcut spaţiul gol, iar fata se roteşte pe vîrfuri, lăsîndu-şi privirea să se plimbe de la fereastră înspre pereţii de culoare deschisă, în sus, pe tavan, pe parchet şi din nou pe pereţi...

EA: Cine e...?

Aproape că a urlat: pe peretele cel mai îndepărtat de fereastră şi cel mai întunecos, se conturează o figură imprecisă.

Este bărbatul de pe stradă, bărbatul din cabina telefonică, acelaşi pe care ea l-a întîlnit de două ori deja. Stă spijinit cu spatele de perete: o are în faţa lui pe fată iar în spate, fereastra cea mare. Tace.

EA (zîmbind): M-am speriat. Cum aţi intrat aici?

EL: Pe uşă.

EA: Ce proastă sînt, sigur, dacă am lăsat-o deschisă. Nici nu v-am simţit cînd aţi venit.

EL: Eram aici.

EA: Poftim?

EL: Înainte ca Dumneavoastră să fi intrat... eram aici.

Îi flutură în faţă o cheie.

În sfîrşit, a înţeles.

EA: Deci Dumneavoastră aţi luat cheia?

Ţine în mînă cheia ei. Punînd-o în geantă, zice:

EA: Eu a trebuit să o corup pe portăreasă.

Casele acestea vechi sînt pline de farmec.

Priveşte împrejur cu atenţie. Observă spaţiul practic, din punctul de vedere al capacităţilor.

EA: Lîngă şemineu ar merge un fotoliu.

EL: Nu, fotoliul ar sta mai bine lîngă fereastră.

EA (cu voce tare): Îl închiriaţi?

EL: Dar Dumneavoastră?

EA: Nu ştiu.

Şi fata încearcă să reconstituie viaţa anterioară prin intermediul unei rame goale.

EL: Camera aceasta este în plus.

Se apleacă pe fereastră, încercînd să o vadă pe fată în reflexele geamului din camera alăturată. Îi vede linia corpului în timp ce, imobilă, îşi plimbă mîna de-a lungul gîtului. Şi ea îl zăreşte reflectat în geam.

EA: Cine ştie cine locuia aici. Cred că este gol de mult timp.

El continuă să o fixeze cu privirea. Ea se deplasează ca să se sustragă ochilor lui.

În casă se găsesc toate obiectele care nu se pot înlocui: două aparate de telefon aşezate pe parchet. O cameră de baie cu un lavabou vechi.

El şi ea se plimbă prin apartament, urmărindu-se într-o căutare fără rezultat, se întîlnesc, trecînd dintr-o cameră în alta, se ating uşor, fără să se privească. Sună telefonul. Răspund amîndoi. Ea ridică receptorul din „camera în plus", el răspunde din sufragerie.

EL: Alo! Nu, prea tîrziu... a fost deja închiriat.

O scuză îngăimată. Poc. Au închis.

Fata continuă să ţină receptorul în mînă. Ar vrea să vorbească cu el, acum ar putea-o face de la distanţă, însă nu zice nimic. El aude în telefon susurul unei respiraţii uşor accelerate. Şi ea îi simte răsuflarea, prezenţa lui.

El pune receptorul jos, fara sa închidă. Se îndreaptă spre dormitor şi o surprinde ghemuită, cu telefonul la ureche.

De îndată ce fata îl vede, se simte surprinsă asupra faptului şi închide. Are o figură îmbufnată, pe care o maschează printr-o întrebare.

EA: Aţi hotărît? Îl închiriaţi?

EL: Da. Mă hotărîsem deja... Acum însă nu ştiu... Dumneavoastră vă place?

Ea încearcă să se ridice în picioare. El o ia de mînă şi o ajută. Cele două mîini rămîn una într-alta. Este atingerea pe care o amînaseră pînă în clipa aceea. Degetele încep să se cunoască. Apoi se desfac.

EA: Trebuie să mă gîndesc.

EL: Gîndiţi-vă mai repede.

Îl vede dispărînd în spatele uşii. Îi aude paşii care traversează holul de la intrare. Apoi, zgomotul uşii pe care o trînteşte cu putere. Trebuie că a ieşit.

EA: Credeam că aţi plecat.

EL: Am închis uşa.

Fata nu-i susţine privirea. Îi întoarce spatele, rămînînd nemişcată. Este un mod de a se oferi şi a se refuza în acelaşi timp.

Dintr-o dată, bărbatul o îmbrăţişează pe la spate. Acum trupurile se cauta, alunecînd pe podea, corpul ei se confunda cu al lui.

• Scena 5

Scări şi strada. Interior — exterior. Ziua.

Fata aşteaptă liftul. Uşa apartamentului se deschide şi iese el. Închide cu cheia în timp ce liftul soseşte. Între ei nu mai există decît o nesfîrşită pudoare.

El coboară scările pe jos, iar ea cu liftul. Nu se pot evita. Merg încurcaţi, fără să se privească. De îndată ce ajung afară, ea o ia spre dreapta, iar el spre stînga.

Două drumuri de viaţă, două drumuri diferite pentru Jeanne şi Paul. Acestea sînt numele celor doi.

• Scena 7

Hotel. O cameră anonimă. Interior. Ziua.

O menajeră tînără, cu ochii ca de pisică, stă

în genunchi și freacă faianța cu o cîrpă.

Apa țîșnește din robinet și apoi se scurge pe canal.

Fata caută pete pe care să le șteargă. Cîte una, minusculă și roșie îi scapă.

Pare că vorbește singură.

CATHERINE: Aș fi terminat pînă acum, dar a venit poliția. Nu puteai să te atingi de nimic. Uf, nu vroiau să creadă că este vorba de o sinucidere. Prea mult sînge. Se distrau punîndu-mă să-i imit toate gesturile și mișcările. Întîi a trecut pe aici... apoi pe dincolo.... a dat într-o parte perdeaua. A trebuit să fac întocmai ca ea.

Aruncă cîrpa într-un colț, lîngă un prosop de baie îngrozitor de murdar și plin de sînge.

CATHERINE: Toți sînt niște spioni. Te tot întreabă de zor. Dacă era tristă... Dacă era veselă... Dacă v-ați certat... De cît timp sînteți căsătoriți... De ce nu aveți copii... Porcii!

Catherine freacă un obiect cu o bucată de hîrtie igienică. I-l întinde lui Paul. Este un brici de mînă.

CATHERINE: Mi-au zis să vi-l înapoiez.

PAUL: Nu-i al meu.

CATHERINE: Nu mai au nevoie de el. Ziceau că au terminat cercetările.

• Scena 8

Scara. Palierul. Interior. Ziua.

Jeanne s-a oprit în fața ușii. Ține în mînă cheia. Sună. N-ar trebui decît să o predea și să plece. Continuă să sune. Nu-i nimeni. Este aproape ora prînzului. Mai sus, pe scări, se deschide o ușă. O voce.

Jeanne nu vrea să fie văzută. Introduce cheia în broască și deschide în grabă.

De îndată ce intră, pune lanțul, lăsînd ușa întredeschisă.

Jeanne se simte privită. Se întoarce brusc, ținînd cheia la vedere. Ca pe o apărare.

Alibiul ei: am venit să înapoiez cheia.

....

Jeanne îl zărește pe Paul cînd intră. Se întoarce cu spatele, în timp ce el închide. Abia dacă reușește să se furișeze în sufragerie fără să fie văzută.

Jeanne stă într-un fotoliu, dreaptă și gravă. Paul o privește fără uimire, ca și cum prezența ei acolo ar fi fost cel mai firesc lucru.

JEANNE: Am venit să vă aduc cheia. Să-ți aduc cheia.

PAUL: Puțin îmi pasă de cheie. Hai, dă-mi o mînă de ajutor... apucă masa aceasta!

Ea face întocmai. Nici n-ar putea altfel. Iau împreună masa și o mută. În mijlocul încăperii, perfect vizibilă, se află cheia pe care a adus-o Jeanne. Ea o indică cu degetul.

JEANNE: Uite-o acolo!

....

Aranjează și ultimul scaun. Se răsucește, dar bărbatul nu mai este în cameră. Se îndreaptă înspre ușă. Ar vrea să-l strige, însă nu știe cum.

JEANNE: Hei! Mă auzi...? domnule.... unde ești? Trebuie să plec.

Se îndreaptă cu băgare de seamă spre „camera în plus", pe al cărei prag patul se prelungește cu mai bine de patruzeci de centimetri. Ea apare în ușă.

Paul este acolo, hazliu de indiferent în fața evidentei realități: patul depășește lungimea camerei.

JEANNE: Nu știam cum să te strig.

PAUL: Eu nu am nume.

JEANNE: Pe mine mă cheamă....

Nu-și termină vorba. Palma pe care o primește de la Paul nu este foarte violentă.

PAUL: Nu.

Dar este cu totul neașteptată. Jeanne n-a avut timp să se ferească. Își duce mîna la obraz.

JEANNE: Sînteți nebun!

Lacrimi mari de ciudă îi umezesc privirea. El o bruschează.

PAUL: Pe tine nu te cheamă în nici un fel și nici pe mine. Fără nume.

Ea se dă cîțiva pași înapoi.

JEANNE: Bine, bine, fără nume... dar, de ce?

PAUL: Nu vreau să știu cine ești, unde locuiești. Nu vreau să știu nimic. Absolut nimic, ai înțeles?

JEANNE: Mă doare.

PAUL: Noi doi ne întîlnim aici, fără să știm nimic din ceea ce sîntem dincolo de această cameră. Să facem un pact. Vrei?

Fata s-a ghemuit într-un colț. El îi ridică obrazul, apoi mîna îi alunecă pe ceafa ei.

JEANNE: Dar, de ce?

PAUL: Pentru că aici nu avem nevoie de nume. Îi vom uita pe toți ceilalți; ceea ce facem nu ne privește decît pe noi.

JEANNE: Oare vom reuși?

PAUL: Nu știu. Îți mai este frică?

Jeanne îi apucă mîna și și-o duce la ochi. Îi dezvelește încheietura, îl mîngîie și-l privește cu atenție.

....

• Scena 9

Camera lui Paul. Interior. Ziua.

Mîini care scotocesc prin sertare și printre rufe, mîini care caută peste tot, mîini care chinuie buzunarele hainelor din șifonier.

Femeia are în jur de cinzeci și cinci — șaizeci de ani. Este soacra lui Paul.

Paul stă în prag. O privește fără să trădeze nici un sentiment. Cînd îl vede, femeia își întrerupe căutarea.

PAUL: Ce căutați?

MAMAN: Ceva care să ne dea o explicaţie... O scrisoare, un semn. E posibil să nu...

Cedează în faţa realităţii. În geantă nu găseşte nimic. O batistă murdară şi veche şi un ruj de buze. Femeia se lasă pe pat.

MAMAN: Roza... pentru mama ei. Nimic. Nici cel puţin un cuvînt.

....

PAUL: V-am spus şi la telefon. Nu a lăsat nimic. Degeaba căutaţi.

MAMAN: Nici ţie, soţului ei?

Paul nu răspunde.

MAMAN: Cu un brici?

PAUL: Da

MAMAN: Şi la ce oră s-a întîmplat?

PAUL: Nu ştiu. Seara.

Paul nu mai are chef să povestească.

MAMAN: Ştii ce a zis papa? Fetiţa mea a fost întotdeauna fericită! Ce i s-a întîmplat fetiţei mele, de ce s-a sinucis?

PAUL: De ce se sinucide cineva? Nu ştiţi? Nu ştiţi motivul?

• Scena 13

Apartament. Interior. Ziua.

JEANNE: Colonelul avea ochii verzi şi o pereche de cizme de piele lucioase. Îl iubeam pe tata ca pe un zeu; uniforma lui era atît de frumoasă...

PAUL: Tîmpenii!

JEANNE: Nu-ţi permit.

PAUL: Uniforma... Ţine minte: tot ce se întîmplă în afara acestei camere este o tîmpenie. Nu mă interesează trecutul tău.

Se apleacă asupra lui Jeanne şi o sărută. Fata rămîne scufundată în amintiri.

....

JEANNE: De ce nu te întorci în America?

PAUL: Nu ştiu. Poate amintirile urîte...

JEANNE: Amintirile urîte...?

PAUL: Oh, da; taică-meu era un nenorocit de beţiv, certăreţ, mincinos şi stricat. Un tip dur... mama era foarte poetică. Beţivă şi ea. Îmi amintesc cînd... cînd eram copil... a fost arestată, complet goală. Trăiam într-un sătuc, o comunitate agricolă, un fel de fermă. Mă întorceam de la şcoală şi ea nu mai era acasă, era într-o temniţă sau cine ştie unde, iar eu... da! eu trebuia... trebuia să mulg vaca în fiecare dimineaţă şi seară şi-mi plăcea, dar... îmi amintesc... Într-o zi mă gătisem fiindcă invitasem o fată la un meci de basket. Eram pe punctul de a pleca cînd taică-meu îmi zice: „trebuie să mulgi vaca" iar eu „N-ai vrea s-o faci tu în locul meu?" El zbiară „Nu. mulge vaca şi nu mă mai plictisi". Se făcuse tîrziu pînă să plec şi n-am mai avut timp... sa mă schimb; pantofii erau plini de bălegar, iar cînd m-am întîlnit cu fata, maşina puţea şi ea a vacă. Uf. Nu ştiu... nu reuşesc să-mi amintesc nimic frumos.

JEANNE: Nimic?

PAUL: ......Ştii, mama m-a învăţat să iubesc natura. Şi asta-i tot ce a ştiut să mă înveţe. În faţa casei exista o întindere enormă, un cîmp cultivat cu muştar, iar noi aveam un cîine negru, foarte isteţ. Îl chema Dutch. Alerga pe tot cîmpul, la vînătoare de iepuri. Dar nu reuşea niciodată să-i zărească... aşa încît trebuia să sară pe deasupra muştarului şi să arunce o privire rapidă ca să-i vadă. Asta-mi plăcea foarte mult, chiar dacă n-a prins niciodată iepuri.

JEANNE: Ai văzut că te-am păcălit?

PAUL: Da, într-adevăr.

JEANNE (ironică): Eu nu vreau să ştiu absolut nimic despre trecutul tău, baby!

PAUL: Crezi că sînt lucruri adevărate? Cine ştie...!

• Scena 16

Hotel. Interior. Noaptea.

....

PAUL: Cu mult timp în urmă, am intrat în hotelul acesta ca să-mi petrec noaptea. Şi am rămas cinci ani.

MAMAN: Cînd eu şi cu papà ne ocupam de hotel, lumea venea aici ca să doarmă...

PAUL: Acum găseşti de toate în locul acesta: poţi să te ascunzi, să te droghezi sau să faci muzică.

Femeia îi pune cu delicateţe mîna pe umăr.

MAMAN: De ce ţi-e teamă, Paul?

PAUL: Mi-e teamă de...

Nu-şi termină fraza.

MAMAN: Eu sînt aici.

Paul priveşte mîna care-i apasă umărul.

PAUL: Vi s-a spus întotdeauna că Dumneavoastră şi Roza semănaţi, nu-i aşa?

O umbră de zîmbet îi traversează chipul.

MAMAN: Pînă acum zece ani... toţi ziceau... două surori.

PAUL: Ei bine, maman, nu este adevărat. Roza era foarte diferită de Dumneavoastră.

Femeia îşi retrage brusc mîna, ca şi cum ar fi fost muşcată.

....

La intrare stă un necunoscut. O priveşte fix, fără să deschidă gura. Are paltonul închis la nasturi şi fular. Trebuie că a intrat pe întuneric. Par două statui. Pînă ce el îşi ridică pălăria şi salută cu eleganţă.

MARCEL: Bună seara, doamnă!

Paul apare din sala cea mică cu o ceaşcă de cafea în mînă şi îl priveşte pe bărbatul care ia o cheie de la recepţie. Sub braţ ţine un pachet

mare de ziare.

MARCEL: Noapte bună, Paul!

PAUL: Noapte bună, Marcel!

Începe să urce scările. Maman îl urmărește cu privirea, întrebînd în șoaptă:

MAMAN: Cine este?

PAUL: Vă place? Era amantul Rozei.

• Scena 17

Apartament. Interior. Ziua.

Jeanne a zărit haina lui Paul în cuier. Mai întîi cu jenă, începe să scotocească. Se uită la eticheta magazinului; un nume necunoscut și o adresă de pe Grands Boulevards. Apoi, capătă curaj și caută prin buzunarele laterale. Ceva mărunțiș, un bilet de metro folosit și o țigară molfăită. Jeanne continuă să răscolească buzunarele interioare. Dă peste un teanc mototolit de bilete de 100 franci.

Nici un act, nici un semn, nici un indiciu. Jeanne pune hainele la loc chiar la momentul potrivit: ușa se deschide și apare Paul. În baia în stil vechi sînt două chiuvete și două oglinzi, unite între ele. Una este ocupată de Jeanne, care și-a întins trusa pe faianța albă și se machiază. Paul ține în mînă o geantă jerpelită din piele maro. O deschide și scoate o fișie de piele. Apoi, un brici de mînă; agață fișia de unul dintre robinete și începe să-l ascută.

PAUL: De ce mi-ai cotrobăit în haină?

JEANNE: Ca să aflu ceva despre tine.

• Scena 19

Hotel. Camera lui Marcel. Interior. Noaptea.

Pata roșcată a halatului lui Paul.

Pagina unui ziar. Niște foarfece decupează o fotografie avînd un text explicativ. Se aude o bătaie în ușă.

MARCEL: Intră!

Intră Paul. Halatul roșcat. Bărbatul cu foarfecele, care stă așezat într-un fotoliu, abia dacă aruncă o privire

MARCEL: Vă deranjează dacă îmi continui treaba? Mă ajută foarte mult.

Acum își dă seama Paul că Marcel are un halat identic cu al său. Este gata s-o spună cu voce tare, dar se abține. Între timp, celălalt, care poartă ochelarii pe vîrful nasului, continuă:

MARCEL: Mă ajută foarte mult... după cele întîmplate.

Pe deasupra ochelarilor, însă, urmărește pieziș surprinderea lui Paul pentru halat.

MARCEL: Nu numai culoarea, dar și desenul este același. Dacă ați ști cîte lucruri avem în comun...

Mai mult plictisit decît încurcat, Paul se îndreaptă spre masa lui Marcel și ia în mînă una dintre imaginile decupate. Într-o doară.

PAUL: Știam tot... totul, Marcel. M-am întrebat întotdeauna dacă adunați aceste decupaje ca pe un hobby sau este munca Dumneavoastră?

MARCEL: Hobby? Este un cuvînt care nu-mi place. Să zicem că-mi rotunjesc leafa. Muncesc pentru o agenție. Este o treabă care te face să citești. Instructivă. Și mă distrează. Mai înainte vroiam să vă spun că poate nu erați la curent cu halatul. Și poate că nu cunoașteți și alte amănunte.

PAUL: Știam totul. Roza îmi povestea totul. Dacă ați ști de cîte ori vorbeam despre Dumneavoastră. Cred că puține căsnicii sînt ca a noastră. Mi-e sete.

Se îndreaptă spre ușă.

PAUL: Beți un pahar de bourbon?

MARCEL: Stați puțin!

Se apleacă și scoate din noptieră o sticlă de bourbon și două pahare.

MARCEL: Poftiți bourbonul!

De data aceasta, Paul este sincer uimit și n-o mai ascunde.

PAUL: Tot un cadou de la Roza?

Se așază pe pat.

MARCEL: Ca să spun drept, mie nu-mi place vinul acesta, dar Roza dorea să țin întotdeauna o sticlă în noptieră. Mă întrebam și eu dacă din amănunte... din lucruri lipsite de importanță, am putea să reconstituim, să înțelegem... împreună... De aproape un an, eu și Roza... fără pasiune, dar cu regularitate.

PAUL: Aveți dreptate, toate aceste amănunte nu le cunoșteam.

MARCEL: De exemplu, acum cîtva timp s-a întîmplat ceva ce încă nu am putut să-mi explic. Vedeți, acolo, pe perete?

Arată în sus, într-un colț unde tapetul de hîrtie era smuls.

MARCEL: S-a urcat pe scaunul acela și încerca să smulgă cu mîinile tapetul. Am oprit-o fiindcă își distrugea unghiile.

Paul privește, așteptînd o explicație care nu mai sosește.

MARCEL: Era de o violență ciudată, cum n-o mai văzusem.

Paul se ridică și privește în jur, ca și cum ar fi căutat și alte dovezi. Deschide ușa de la baie.

PAUL: Baia noastră este zugrăvită în alb. Roza o dorea diferită de celelalte băi din hotel. Cu timpul, am înlocuit și mobilierul. Pentru a avea impresia unei case normale. S-a gîndit poate că și aici... trebuie să schimbe... și a început cu tapetul.

Marcel are acum un accent de amărăciune în voce.

MARCEL: Poate că n-am fost altceva decît un surogat.

....

PAUL: Întotdeauna ne-am spus adevărul. Chiar de la început... fără secrete, fără min-

ciuni... și adulterul... adulterul făcea parte din căsătorie.

Dar nu m-am înțeles în felul acesta cu Roza... aici se repetă mariajul nostru... Roza clădește un al doilea soț, îl îmbracă întocmai ca pe primul...

MARCEL: Îi da sa bea aceleași porcarii.

PAUL: Căutam o scrisoare din partea ei și am dat peste Dumneavoastră.

....

Într-un pahar, pe o etajeră, se află briciul lui Marcel. Și acesta este tot un brici de mînă.

Paul se îndreaptă grăbit spre ușă.

PAUL: Sincer, mă întreb ce-o fi găsit la Dumneavoastră.

Iese.

• Scena 26

Apartament. Interior. Ziua.

JEANNE: Și totuși eu și bărbatul acela ne iubim.

PAUL: Mult?

JEANNE: Foarte mult.

Își lasă piciorul să-i alunece în apă.

PAUL: Cît de cretină poți să fii...

Ia un halat de baie și-l ține desfăcut. Jeanne iese din cadă. Paul o înfășoară și o șterge.

JEANNE: De ce?

PAUL: Pentru că dragostea nu există decît aici.

JEANNE: Este un bărbat foarte tandru, amețitor de misterios.

PAUL: Numai aici găsești misterul. Să zicem că este un tip oarecare, comun.

JEANNE: Comun nu; un tip oarecare?... Dar deloc. Ah!... Mă sperie puțin.

PAUL: Este un „voyou"?

JEANNE: Ar putea să fie. Dar nu este. Se mulțumește doar cu aparența. În fond, este ca toți ceilalți și totuși diferit.

PAUL: Du-te dracului!

JEANNE: Știi ce-mi place cel mai mult la el?

PAUL: Nu vreau să aflu.

JEANNE: Cel mai frumos lucru este că a știut să mă facă să mă îndrăgostesc de el.

PAUL: Vrei ca acest războinic puternic și luminos să ridice o fortăreață în care să te poți refugia, ca să nu-ți mai fie niciodată teamă, să nu te mai simți singură și refuzată. Asta cauți, nu?

JEANNE: Da.

PAUL: Nu-l vei găsi niciodată.

JEANNE: L-am găsit deja.

PAUL: Ba nu. Ești singură. Complet singură. Și nu te vei putea elibera de acest sentiment de solitudine totală pînă cînd nu vei vedea moartea cu ochii tăi. Și nici după aceea; asta-i doar o prostie romantică. Pîna cînd nu vei fi în stare să privești în moarte, în adîncimea ei scufundîndu-te într-un abis de temeri.

JEANNE: Dar eu l-am găsit. Tu ești acela.

• Scena 27

Coridorul și scara hotelului. Interior. Noaptea

Frămîntat, Paul introduce cheia în broasca și intra într-o cameră obscură. Cu un suspin de ușurare, închide ușa. Se duce să se așeze pe un scaun. Aprinde ultima țigară și aruncă pachetul gol. Este obosit.

....

Ochii i s-au obișnuit cu întunericul. Camera nu este a lui. Este una din multele camere anonime ale hotelului. Două paturi identice. Unul — gata pregatit, cu cuvertura așezata în ordine. Celalalt — transformat în catafalc. În sicriul descoperit zace corpul Rozei într-o poziție de beatitudine. Roza pare că surîde, scufundată într-un cerc de flori, îngust precum sicriul.

Flori de-a lungul corpului și în păr, strînse în buchete minuscule.

PAUL: Nu te-am mai văzut niciodată atît de machiată. Pari caricatura unei tîrfe, scumpa mea. Maică-ta? Ea te-a machiat. Iar rochia aceasta?... este ridicolă ca un travesti de copil, biată Ofelie desființată într-o cadă de baie... apă caldă la orice oră... iubirea mea, ar trebui să te vezi, ești capodopera maică-ti. Iartă-mă, dar sînt prea multe flori aici, nu se poate respira.

....

PAUL: În camera noastră, pe șifonier, am găsit o cutie de carton. Înăuntru se aflau stilouri, legături de chei, monede străine, lucruri intime, de toate, chiar și un guler tare al ordinului Salle.

Nu știam că faci colecție de lucruri uitate în hotel. Și briciul... Briciul de acolo provenea.

Chiar dacă ar trăi două sute de ani, un soț n-ar reuși să înțeleagă ceva din adevărata existență a soției sale. Voi cunoaște întreaga lume și universul, dar nu voi descoperi adevărul despre tine. Cine era oare soția mea? La început îți ziceam: mîine plec, faceți-mi plata. Și totuși rămîneam în continuare. Timp de cinci ani. Am văzut toate acele corpuri consumate de somn, gîtlejurile transpirate și pîntecele umflate. Clienți. Musafiri, cum îi numeai tu. Și eu, timp de cinci ani, mai mult decît un soț, am fost un client al hotelului, un musafir și nimic în plus. Un musafir privilegiat. Asta-i căsnicia? Iar adulterul? O altă instituție, Marcel. Ca să mă faci să înțeleg, mi l-ai lăsat moștenire pe Marcel. Un amant care este copia soțului tău, într-o cameră identică cu a noastră, aceleași obiceiuri ca ale noastre. N-am avut curajul să-l întreb dacă naravurile

voastre le copiau pe ale noastre... Căsătoria...?! Un bîrlog. Au fost suficiente un brici și o cadă plină cu apă. Își împreunează mîinile. Pare că se roagă.

PAUL: Tu, sărmană tîrfă nenorocită, ești mai rea decît cea mai mare stricată care a existat vreodată. Și știi de ce? Pentru că ai mințit. M-ai mințit... demult! spune-mi că nu m-ai mințit, vorbește, zîmbește, sărmană neghioabă. Hai, curaj, spune-mi ceva frumos, zîmbește-mi și spune-mi că nu am dreptate, blestemată mincinoasă și nenorocită.

Se ridică brusc și se duce să ia un prosop din baie. Umezește un colț în salivă. Cu duioșie, i-l trece peste buzele moarte.

PAUL: Nu te pot vedea atît de machiată, nu ai suportat niciodată rujul.

Încet, încet, rujul se șterge și buzele se albesc. Paul mîngîie unul dintre obrajii Rozei. Apoi, parcă i-au pierit puterile. Alunecă în genunchi, se sprijină de catafalc și-și ascunde fața în palme. Plînge cu obrazul ferit.

PAUL: Roza, iubirea mea, iartă-mă... nu știu de ce ai făcut-o... aș face-o și eu dacă aș înțelege... aș vrea să aflu ca s-o pot face.

• Scena 34

Străzi din Paris. Exterior. Ziua.

Jeanne merge pe strada Jules Verne, cu pas obosit. Strada este pustie. Aude pași care o urmăresc, dar nu se întoarce. Apoi o mînă îi apucă brațul și-i caută degetele. Este Paul. Pentru prima dată sînt împreună în afara insulei lor. Este primul contact pe care îl au cu realitatea lumii. Merg cîtva timp ținîndu-se de mînă. Din cînd în cînd, un trecător le aruncă o privire, apoi își continuă drumul. Fără a spune ceva, încet, încet, Paul o îmbrățișează. Se agață aproape unul de celălalt.

Merg lipiți și ușor aplecați, ca și cînd s-ar lupta cu un vînt care, în realitate, nu există. Par puțin înfricoșați. Mîinile lui Paul încep să urce pe corpul ei, pînă în dreptul gîtului, al cefei și înspre urechi. Îi strînge obrajii în palme și o sărută ușor, ca și cînd i-ar fi frică să nu o frîngă.

Zgomotul unei mașini care se apropie. Jeanne se dezlipește de Paul, împinsă ca de o teamă neașteptată, și-l apucă de braț trăgîndu-l în jos, pe scările metroului. Sînt la adăpost. Se sărută fără teamă.

Acum se află în picioare, într-un vagon. Contopiți, cu obrajii lipiți, privesc întunericul tunelului cum se pierde și lumina zilei care pătrunde cu repeziciune. Metroul aleargă pe un pod de oțel, la înălțimea celui de-al doilea etaj al caselor. Încep să se sărute din nou.

JEANNE: S-a terminat.

PAUL: Da. Totul s-a terminat. Și totul reîncepe.

Jeanne nu vrea să înțeleagă.

JEANNE: Reîncepe?

PAUL: Mi-ai spus că te-ai îndrăgostit de

mine.

JEANNE: Da.

PAUL: Mi-ai spus că omul pe care-l iubești sînt eu. Trebuie să plecăm din casa aceea pentru a începe din nou dragostea... și restul.

Paul are o duioșie în ton pe care nu i-o cunoaștem.

PAUL: Restul. Am 45 de ani. Sînt văduv. Sînt proprietarul unui mic hotel în rue du Depart, un hotel de categoria a treia, un pic învechit, dar nu rău famat. Pînă acum cinci ani, am trăit cum am putut. Apoi, m-am căsătorit. Soția mea s-a sinucis. De aceea sînt văduv și...

• Scena 35

Bar — dancing. Interior. Ziua.

JEANNE: Spune-mi ceva despre soția ta.

PAUL: Roza... Nu, nu vreau să povestesc lucruri triste. Să vorbim despre viitorul nostru.

Jeanne vorbește cu o imensă oboseală.

JEANNE: Să vorbim, dar aici este atît de deprimant...!

PAUL: Bine, dar sînt eu, nu?

JEANNE: Domnul „maître d'hotel".

PAUL: Ești rea. Da, domnul „maître d'hotel", care te iubește, pe care tu îl iubești și care va trăi fericit alături de tine.

JEANNE: La hotelul rue du Depart.

PAUL: Am să-l vînd. Hai să dansăm!

Merg să danseze. Sînt singura pereche pe ringul pustiu.

JEANNE: Nu, nu, de ce vrei să-l vinzi, în fond ai trăit pînă acum de pe urma lui.

PAUL: Din contră, hotelul a trăit de pe urma mea.

JEANNE: Dar trebuie să muncești. Sau nu vrei?

PAUL: Nu, nu vreau.

JEANNE: Dar ce vrei?

PAUL: Pe tine.

Încearcă să o sărute. Jeanne se ferește și se întinde spre masă, încercînd să apuce paharul.

Îl ridică pentru un toast.

JEANNE: Să bem pentru sănătatea și viața noastră la hotel du Depart.

PAUL: Fără hotel. Pentru viața noastră într-o casă frumoasă, la țară.

JEANNE: Nu-mi place la țară, prefer hotelul din rue du Depart. (Se ridica) Hai sa mergem la hotel.

PAUL: Ai înnebunit?

O obligă să se așeze din nou.

JEANNE: Nu, m-am îmbatat Și vreu sa ma îmbat si mai tare Și știi de ce? Ca sa capat curaj să-ți pot spune ceva ce nu îndraznesc

PAUL: De ce?

JEANNE: Pentru că-mi vine să plîng.
PAUL: De ce?
Ea îl mîngîie pe obraz.
JEANNE: Trebuie să te părăsesc.
El îi apucă mîna și i-o strînge.
PAUL: Ce glumă bună; chiar reușită.
JEANNE: Nu este o glumă. Mă căsătoresc peste trei zile.
PAUL: Nu-i adevărat.
Jeanne se ridică. El nu o mai privește. Atunci fata se așază din nou. Îi pune mîna pe genunchi.
JEANNE: Mă iubești într-adevăr?
PAUL: Spune-mi că totul nu-i decît o glumă.

....

JEANNE: Stai pe loc. Să nu mă urmărești.

• Scena 36

Strada. Casa fetei. Exterior. Ziua.

Paul merge la o distanță de zece metri în spatele lui Jeanne.

Din cînd în cînd, fata se întoarce și îi aruncă o privire.

Paul o urmărește, menținînd constant distanța.

A ajuns în fața ușii de la intrare.
Paul grăbește pasul și o ajunge.
PAUL: Stai!
Jeanne îl imploră.
JEANNE: S-a terminat. Lasă-mă. Este mai bine pentru amîndoi.

El încearcă să o tragă după el.
PAUL: Vino cu mine!
JEANNE: Lasă-mă sau țip!
Se smucește și intră fugind în casă. Se închide în lift. Paul aleargă pe scări, supraveghind la fiecare etaj ascensorul care urcă. Zărește de patru ori chipul ei, dincolo de geam, schimonosit de frică. Liftul sosește chiar în momentul cînd Paul ajunge gîfîind; îi ține calea lui Jeanne, care are cheile gata pregătite.
PAUL (zîmbind, cu răsuflarea întretăiată): Aici stai?
Jeanne începe să țipe, să țipe cu disperare. Paul face un pas înspre ea, dar fata se dă înapoi, urlînd. Parcă nu-l mai recunoaște.
JEANNE: Ajutor!
PAUL: Vreau să-ți vorbesc, stai puțin!
JEANNE: Ajutor!
Paul se retrage. Cîte o ușă se întredeschide, cîte o figură curioasă se ivește.
PAUL: Nu țipa așa, dragostea mea.
Jeanne reușește să ajungă la ușă. Intră urlînd. Paul o urmează. Mama nu este acasă. În schimb, sînt vizibile semnele apropiatei căsătorii. Flori, peste tot numai flori.
Jeanne s-a dat înapoi pînă cînd a ajuns în dormitorul mamei. Nu mai țipă, plînge. Plîngînd, deschide scrinul de lemn, plîngînd scoate pistolul, plîngînd îl îndreaptă spre Paul și trage de două, trei ori.
Cineva apare la intrare. Nu se vede, se aud numai glasuri înspăimîntate.
După cîteva secunde Jeanne iese din dormitor cu pistolul în mînă.
JEANNE: L-am împușcat.
Are părul răvășit. Rochia îi este sfîșiată în mai multe locuri, ca și cum ar fi fost atacată, iar machiajul îi curge pe obraz.
JEANNE: Un necunoscut. M-a urmărit și m-a atacat. Vroia să mă violeze. A trebuit să mă apăr. Nu l-am mai văzut pînă acum... era un necunoscut, nu-i știu numele.
Jeanne nu mai plînge.

• INSTANTANEE

• În taxi

— Am ajuns. Datorați pentru cursă 50 lei.

— Îmi pare rău, dar va trebui să ne întorcem 50 de metri, am la mine doar 40 lei...

*

— De ce n-o fi avînd succes fotbalul feminin?

— Crezi că e așa de ușor să găsești 11 femei dispuse să poarte același costum?...

CONSTANTIN POPESCU

PE URMELE COPILĂRIEI CINEMATOGRAFULUI SAU DIALOG IMAGINAR CU CRONICARUL CLAYMOOR

Mă cufundasem tocmai în lectura unui amplu material despre începuturile cinematografului la noi, în România, pe care-l adunasem și urma să-l coordonez. Încă nu hotărîsem asupra căror capitole să mă opresc cu precădere. Totul mi se părea o poveste fantastică, din care cu greu mă puteam desprinde, căci fiecare detaliu mi se părea pasionant. Prins în plasa magică a amintirilor, ale mele și ale altora, a unor prețioase documente, palpabile mărturii despre evenimente de mult intrate în istorie, care mă proiectaseră cu aproape nouă decenii în urmă, străbătusem pe rînd anii sfîrșitului de veac și ai primelor decenii din secolul nostru, navigînd într-o lume ireală, populată de respectabili domni cu barbișoane, de dame în rochii cu „turnel", de baloane zburînd în lună și locomotive intrînd în gări, de parăzi militare și oameni-orchestră, într-un cuvînt, în universul lui Lumière și Méliès.

• Claymoor. Seara cea mare.

Obosit peste măsură, în acea stare de somnolență lucidă, de alunecare în visare trează, cu capul tobă de toate aceste vetuste și amabile fantome, mă pomenii obsedat de un gînd: cum aș putea invoca (probabil printr-o formulă magică!), un martor ocular al acelor vremi revolute, să zicem pe Claymoor, primul cronicar al primelor spectacole cinematografice din București? De l-aș putea avea drept interlocutor, ce agreabil ar fi un dialog, aci, la colț de masă, cu un coleg de-acum un veac care să fi trăit toate acele evenimente, care să fi observat pe viu reacțiile primilor spectatori și modul în care noua invenție a captivat treptat marile mase.

Nici nu terminasem de formulat dorința mea și, iată, dinspre ușă îmi parveni un glas ușor teatral, cu sonorități ciudate de pîlnie de gramofon, care mi se adresă în patru limbi:

— Me voilà! Here I am! Jetzt bin ich! Ecco-mi quà!

Întorsei brusc capul și, în locul unui Mefisto, zării aievea un tip bonom, un „dandy" în cel mai clasic „complet 1900" (accesorii: ghetre, barbișon și monoclu). Căutai să par indiferent, deși rămăsesem fără grai, și-l invitai cu un gest vag să ia loc pe fotoliu.

— Claymoor mi se spune, mi se adresă el fără alte ocoluri. Mă numesc de fapt Mișu Văcărescu — și, cu o notă de orgoliu: sînt descendent al Văcăreștilor, „cher monsieur", dar Claymoor e pseudonimul sub care redactam la „L'Indépendance Roumaine", „carnetul High-Life-ului". Să spunem că am ghicit de ce m-ați chemat. Vă interesează, bănuiesc, să

știți cum s-a desfășurat anume prima ședință cu cinematograful „Lumière"... „Eh, bien! ma foi", a fost destul de amuzant! La numai cinci luni de cînd franțujii au dat primul spectacol în „Salonul indian" de la „Grand Café", de pe Boulevard des Capucines, la 28 decembrie 1895, am fost și noi gata să-l prezentăm. Numai că parizienii l-au înfățișat totuși publicului într-un subsol, parcă le-ar fi fost rușine, pe cînd noi l-am onorat așa cum se cuvenea, punînd la dispoziție elegantul hol de la etajul întîi al lui „Indépendance" din Calea Victoriei, un adevărat salon cu fotolii de lux, covoare scumpe, plante exotice... Dac-ai fi putut vedea ce lume a fost...

— Ce a însemnat acest spectacol pentru publicul bucureștean?

— Știu și eu? Curiozitatea era mare... și snobismul, mon cher! Pentru protipendada care s-a înghesuit atunci să vadă noua invențiune (ce de mai scaune a trebuit să aducem de prin redacții pentru a nu lăsa doamnele să stea în picioare!), pentru elită deci, „cinematograful" era doar un eveniment monden, un nou subiect de discuții în saloane, ceva „de la care nu puteai lipsi", dacă țineai să fii în ton cu moda. Căci era doar „ultima noutate pariziană"!

— Cum s-a prezentat noul program și care a fost reacția publicului în fața „locomotivei intrînd în gară"?

Afișul care vestea nașterea cinematografului

Max Linder, primul mare comic al ecranului

— In fața „locomotivei intrînd în sală" ar trebui să spuneți, zise Claymoor, rîzînd cu poftă. Mi-aduc aminte și acum. Cucoanele au scos țipete de spaimă adevărată. Trebuie să recunosc că iluzia era perfectă. Prevenisem publicul și totuși surpriza a fost totală. Era ceva absolut inedit. Strigătele și rîsetele au continuat timp de aproape jumătate de oră, cît a durat reprezentația. Restul programului era alcătuit din piese vesele și idilice, din vederi etc. Și Claymoor, scoțînd din manșetă un anunț, îmi citi titlurile lor: **O plimbare prin Paris pe strada Madeleine; Băi de mare pe plăjile de la Dieppe și Trouville; Un spectacol de noapte la Moulin-Rouge,** cu celebrele stele: La Goulue, Rayon de Miel, Grille d'Égout, La Pieuvre (fantezie, nu glumă, domnule!). Apoi **Idilă pe cîmp** („delicios peisaj cîmpenesc, în cadrul căruia se desfășoară o eglogă amoroasă. Peisajul, unul dintre cele mai încîntătoare, și scena în care se desfășoară acest poem al naturii pot fi semnate de Watteau!"); **Un dineu** („unde toți convivii sînt niște vajnici mîncăcioși"); **Lecția de bicicletă** („filmată de d-l Méliès, la care vă veți strîmba de rîs"); **Ieșirea de la slujba de la Nôtre-Dame des Victoires** („unde se pot vedea toate tipurile umane"); **Grădina zoologică** („cu un elefant în mărime naturală"); **Pe lac și Chioșcul cu răcoritoare.** Cam asta era tot... Voilà!

— Și acest program a continuat ulterior să atragă publicul curios?

— Evident. De la o săptămînă, cît fusese anunțat, el a trebuit să fie repetat „la cerere" cu prețuri din ce în ce mai accesibile, pentru a

Specialitatea studiourilor italiene: reconstituirile istorice

putea fi văzut de toată lumea. L-am plimbat pe la sala de pe Bulevard, a „Eforiei spitalelor civile", la sala „Hugo", de vizavi de Teatrul Național și înapoi la „Indépendance", cu programe noi, în care se puteau vedea: **Încoronarea Țarului Nicolae al II-lea al Rusiei, Voiajul Țarului la Paris, Expoziția de la Geneva, Inaugurarea unui monument al Kaiserului Wilhelm al II-lea al Germaniei la Breslau, Inundațiile de la Lyon,** apoi vederi din toată lumea, comedii ca: **Stropitorul stropit** (reclama suna așa: „O scenă comică la care sala izbucnește în rîsete nebune și strigă întotdeauna: bis!"), **Cursa în sac, Jucătorii de cărți udați cu apă, Ceartă între copii** etc. Marea senzație au constituit-o însă superbele „vederi românești", luate la noi în țară de eminentul operator francez Paul Menu, unul dintre ciracii lui Lumière, trimiși pretutindeni în lume să filmeze (și apoi să proiecteze) imagini din actualitate. Bucureștenii au putut vedea astfel (cu un explicabil orgoliu național!), începînd din 8 iunie 1897, tot în sala de la „Indépendance Roumaine", o serie de reportaje ca: **Defilarea de 10 mai, Cursele de cai de la hipodromul Băneasa, Tîrgul Moșilor, O plimbare la Șosea, Terasa cafenelei Capșa, Nave românești pe Dunăre, Inundațiile de la Galați, Exercițiile marinarilor flotilei pe uscat** etc.

— După care, au urmat cîțiva ani de tăcere, nu-i așa?

— Da, întrerupți de sporadice apariții ale cinematografului ca o simplă atracție, ca o curiozitate strecurată printre baluri mascate și concerte la sala Edison, printre numerele acrobatice, luptele greco-romane, jiu-jitsu și skating la Circul Sidoli și printre cele de varieteu la Moulin-Rouge sau Casino de Paris (după cum vedeți, Bucureștiul devenise „Micul Paris"!). Nu arareori, el apărea chiar la berării și cafenele, printre cuplete și reviste, oferit consumatorilor de bere și crenvurști.

• Umbrele prind grai. Palatele iluziilor

— Ce-a fost apoi cu noua senzație stîrnită de așa-zisul „film vorbitor"? În ce consta el, de fapt?

Claymoor rîse malițios și mă lămuri:

— A fost doar un bluf. Desigur, publicul dădu iar năvală la teatrul Edison (care-și mai spunea și „Palatul iluziilor"!), unde fusese anunțat cu surle și trompete: „pentru prima oară în România, ultima invenție senzațională: **cinematograful vorbitor**". Era de fapt o încercare de a cupla cinematograful cu fonograful de a da o iluzie de viață chipurilor de pe ecran, redîndu-le și vocea. O experimentase Méliès înaintea Expoziției de la Paris din 1900, dar abia atunci fusese pusă la punct așa cum trebuia. Toate celebritățile zilei, care acceptaseră să apară pe pînză, erau dispuse acum să-și împrumute și glasul propriei lor imagini.

Prima dramă istorică, cu „așii Comediei Franceze"

Așa am putut și noi, ca și parizienii, să vedem și să auzim pe: Sarah Bernhardt, pe Cléo de Mérode, pe Coquelin și Féraudy, pe Yvette Guilbert și pe alți cupletiști celebri, ca și pe marii tenori italieni ai timpului. Ei își înregistraseră mai întîi pe fonograf tiradele și ariile, apoi jucaseră scena în fața aparatului. Un mecanism destul de rudimentar permitea apoi sincronizarea buzelor și a cuvintelor, operație aptă de a da iluzia vorbirii directe. Tot ce vă pot spune este că, în ciuda reclamei, a numeroaselor fonografe speciale de diverse modele, importate, aceste „phono-scene", cum le numea „Gaumont", n-au făcut prea mare impresie asupra publicului bucureștean. N-aș putea să vă citez nici titlurile acelor „numere" (căci încă nu le putem numi „filme"), care constau de fapt în recitări și arii celebre, durînd în medie cam un minut sau două. Senzația era mai degrabă penibilă. Toți aveau voci cavernoase și desele nepotriviri între gură și grai stîrneau ilaritate.

— Prin 1908, pare-se, cinematograful devine în sfîrșit un spectacol demn de atenție. Apăruseră săli cu repertoriu permanent? Și care au fost, pe atunci, filmele care au făcut o mare impresie asupra publicului?

— Cam multe întrebări deodată, dar voi încerca să răspund la toate, pe cît mă ajută memoria. Sîntem, așadar, în 1908, nu? Ei bine, după farsa cu filmul vorbitor, au început să apară tot felul de săli, bine amenajate, cu repertoriu permanent, cu programe interesante. Să încerc o enumerare sumară: după sălile despre care am mai vorbit, Edison și Eforia, după Teatrul Liric și Circul Sidoli, iată sala Pathé, de la „Hôtel de France", de pe Calea Victoriei[1], cu filme de la „Pathé-Frères", apoi cinematografele Volta de pe strada Doamnei și Volta-Bristol, de pe Bulevardul Academiei[2], alimentate cu „ultimele noutăți" de la toate marile case franceze, italiene, germane, daneze etc., cu reprezentații de la orele 17 la 22 și bilete de intrare de un leu, 60 și 40 de bani. Vin pe urmă săli ca: Apollo (companie franco-română) din strada Doamnei, tot cu filme de la „Pathé-Frères" (dar prețuri ceva mai accesibile: 80, 50 și 25 de bani) și ca micul cinema Blériot, de pe strada Sărindar[3], sfidînd orice concurență cu cei 15 bani intrarea generală. Sala a ars în 1919, în marele incendiu de la magazinul „Luvru", cu care se învecina. Sălile variau ca mărime și capacitate. Cele mai mari nu depășeau, cred, 200 de locuri, excepție făcînd grădinile de vară (Blanduziei, Rașca, Oteteleșeanu, Bazilescu), unde numărul de locuri se amplifica în funcție de clientelă, prin bănci suplimentare și scaune de prin vecini (fără a mai adăuga clienții clandestini, cățărați prin pomi sau pe garduri, mereu fugăriți de personalul grădinii, spectacol în plus oferit publicului plătitor, care protesta în gura mare!). De-ajuns, nu? oftă excedat Claymoor.

Fațada unei săli de premieră de odinioară (actualul „Timpuri noi")

• „Numerele" devin „filme". Muzica spune tot. Cărțile se traduc pe ecran

— Aștept încă răspunsul la ultima întrebare: cum se prezentau filmele? Care erau programele de maximă atracție?

— Vine și asta! Să vedem ce înțelegi dumneata prin „filme". Titlurile pe care le vezi în ziarele vremii alcătuind programele sălilor erau cele ale unor scurte subiecte, de o bobină, două, de cîteva minute fiecare, însumînd, cu vederi cu tot, cam vreo oră de proiecție. Abia cu timpul — și aci e locul să semnalez apariția primelor bucăți cu subiect, jucate de artiști adevărați, nu de interpreți improvizați — vom putea să acordăm acestor din ce în ce mai lungi metraje titlul de „filme". Așa au fost în 1907 și 1908 **Viața lui Christos** (cu scene în culori!), **Omul cu mănuși albe, Arleziana,** după Daudet sau **Afacerea Steinheil,** ori filme cu pretenții de „artă", ca faimosul **Asasinat al ducelui de Guise,** înscenat și jucat de corifeul „Comediei Franceze", Le Bargy, cu toate figurile ilustre ale companiei. După un asemenea film cu un subiect istoric

[1] Fostul hotel de lîngă magazinul „Victoria", azi demolat. (n.a.)
[2] Azi Restaurantul Universității. (n.a.)
[3] În localul actualului restaurant Berlin. (n.a.)

binecunoscut, lumea capata încredere și interes pentru cinematograf. Noua formă de spectacol era o povestire dramatică ce nu era nici teatru, nici pantomimă. Era ceva cu totul nou, care avea o irezistibilă forță de atracție. Ceva care putea rîvni de acum la rangul de artă.

— Fără îndoială că, înainte de toate, pentru publicul de atunci, posibilitatea de a vedea pe marii actori ai scenei franceze — să zicem mișcîndu-se, nu jucînd — era totuși un mare cîștig cultural. Jena oare lipsa graiului, pentru captarea căruia se încercaseră cele cîteva experiențe ratate?

— Cîtuși de puțin. S-a recurs și mai departe la aceeași formulă inițială, cea a muzicii de acompaniament, bineînțeles din ce în ce mai evoluată. Pianului fără pretenții, ce însoțise primele imagini mișcătoare, îi luară locul, treptat, formații din ce în ce mai ample, pînă la o adevărată orchestră (sau fanfară, după cazuri). Muzica singură avea să traducă de acum încolo toate dialogurile dramatice, toate efuziunile lirice, toate exploziile de veselie și momentele de visare.

— Ce filme se jucau pe atunci și de unde proveneau ele? Exista deja o preferință a publicului pentru filmele unor anumite țări?

— N-aș putea spune. Erau preferate deopotrivă filmele daneze și cele italiene, cele americane și cele germane, cele rusești și — cu un plus de atractivitate — cele franceze, care știuseră să-și cîștige un loc privilegiat în rîndurile spectatorilor bucureșteni. Lumea se înnebunea după melodrame. Cu același zel cu care devora romanele foileton, publicul se înghesuia la **Curierul din Lyon,** la **Victimele alcoolismului,** la **Dama cu camelii** și la **Romanul unui tînăr sărac.** În 1913 lumea se cutremura de oroare în fața teribilelor întîmplări din **Trompe-la-Mort (Regele ocnașilor),** după Balzac (în 5 episoade și două ore de proiecție) și a sîngeroaselor peripeții din **L'Auberge sanglante (Hanul blestemat),** în care cadavrele se adunau mormane. Publicul admira fascinat pe prima mare divă a ecranului, pe daneza Asta Nielsen, jucînd în transă în **Dansul morții** sau **Groaznica răzbunare,** și pe irezistibilul Waldemar Psilander în **Cei patru draci.** Săli pline făceau pe atunci un film ca **Atlantis** sau **Ultima noapte a transatlanticului Volturno,** reeditînd (în două serii) recenta catastrofă a Titanicului. Bucureștenii nu disprețuiau de fel comediile, mai ales cînd ele erau jucate de Max Linder, de André Deed (Cretinetti), supranumit la noi Dobitocescu, de Polidor sau Prince-Rigadin.

— Dar adaptările din literatură?

— Erau în floare! Nimic nu scăpa scormonitorilor de biblioteci. Cinematograful opera adevărate razii de-a lungul literaturii universale, vînînd tot ce-i ieșea în cale, de la Homer, Shakespeare și Goethe (sărmanii!), la Hugo, Dickens, Pușkin, Tolstoi, Zola, Dumas (mai ales Dumas!), fără a mai vorbi de autorii „mo-

Nick Carter sau strămoșul detectivilor serialelor de azi

În fiorosul labirint al melodramei cinematografice...

derni', de tip Bataille, Bourget, D'Annunzio, Sudermann sau Sienkiewicz. Povestea era rezumată telegrafic, se desfăşura vertiginos, ca de pildă primul **Hamlet** parvenit la Bucureşti (interpret, un bătrîn cabotin englez, pe nume J. Forbes-Robertson), în care acţiunea era comprimată în trei bobine, totul evoluînd rapid către masacrul final, spre delectarea galeriei. Îmi amintesc de serile de la sala Clasic[1], cînd publicul urmărea cu sufletul la gură palpitantele episoade din **Quo vadis?** sau din **Mizerabilii,** în care bucureştenii o puteau revedea pe Marioara Ventura în rolul Fantinei. Această sală îşi făcuse o specialitate din transpunerile din literatură. (Claymoor nu cunoştea încă termenul de „ecranizare"!). Ca să vă delectez puţin, vă voi citi dintr-un program datînd din 1913, un prompt şi inspirat omagiu pe care un poet de ocazie îl dedica sălii respective:

Dau foc bibliotecii mele
Voi arde-al cărţilor lung vraf!
Nici-un folos n-am de la ele
Deşi le rumeg cam de mult!
La „Clasic cinematograf"
Mergînd în fiecare zi,
Simţ că-n curînd voi deveni
Cu mult mai instruit, MAI CULT!

• Producţia naţională. Serialele şi războiul. Divele

— Dar primele noastre filme, cum au fost ele întîmpinate?

— În 1911, am apărut şi noi la start cu primul film artistic, drama sentimentală **Amor fatal,** interpretată de cuplul Lucia Sturdza-Tony Bulandra, precum şi cu suita de scene (filmate la Băneasa şi pădurea Otopeni) pentru „întregirea acţiunii" piesei **Înşir-te mărgărite,** de Victor Eftimiu, ambele girate de maestrul Grigore Brezeanu, căruia îi datorăm şi reconstituirea istorică **Independenţa României** sau **Războiul româno-ruso-turc din 1877—1878.** Pentru 1912, el însemna un efort considerabil din partea bieţilor noştri cineaşti improvizaţi. Actorii, întreaga noastră pleiadă de la „Naţional", s-au achitat aşa cum au ştiut ei s-o facă, de personajele lor: Aristide Demetriade era Carol I, C. Nottara: Osman Paşa, Petre Sturdza: Ţarul Alexandru al II-lea, Aurel Athanasescu: Peneş Curcanul. Desigur, în aer liber, pe locurile unde s-a desfăşurat în realitate războiul pentru independenţă, actorii îşi mai potoliră zelul şi gesturile au fost ceva mai reţinute. A existat apoi o mare grijă pentru detaliul istoric, pentru costume şi recuzită. Şi un nestăvilit entuziasm din partea tinerilor soldaţi din figuraţie, care au mărşăluit şi luptat cu multă convingere (mai puţin docili în momentele cînd trebuiau să moară, cînd ei încercau, vizibil, diferite poziţii pentru a împăca pe cea „reglementară"—şi mai teatrală!—cu cea mai comodă).

Mosjoukine, starul cu priviri magnetice

— Cum a început moda serialelor? Au făcut bucureştenii cu adevărat o pasiune pentru ele, aşa cum s-a spus?

— Într-adevăr. Ea a început încă din 1913, deci odată cu Parisul, cu **Fantomas,** serialul lui Feuillade, care a reuşit să mobilizeze întreg Bucureştiul, cu mic, cu mare, la sala Terra de pe strada Doamnei, unde publicul trepida urmărind indescriptibilele aventuri ale tenebrosului personaj. Moda serialelor a continuat chiar în anii războiului şi cîţiva ani încă după încetarea lui.

— Am ajuns deci la război. A schimbat el oare cu ceva atmosfera sălilor, profilul programelor?

— Aproape deloc. În primii ani cel puţin, bucureştenii puteau admira pe compatrioata noastră Maria Ventura în **Mizerie şi crimă** sau **Păcatul unui tron,** pe Mistinguett, regina music-hall-ului parizian, în **La Glu** de Richepin, şi pe frumoasa Francesca Bertini în **Idilă tragică, Mascheretta** şi **Demimondena.** Marile înscenări istorice făceau de asemenea furori. Italienii ne ofereau: **Salammbô,** după Flaubert, **Julius Caesar,** după Shakespeare, cu Amleto Novelli, **Nerone şi Agrippina,** cu Mario Bonnard şi Maria Gasperini şi, mai ales, **Cabiria,** cu colosalul Maciste. Impresionau în ele numarul figuranţilor şi al fiarelor salbatice — lei, elefanţi, cămile — incontestabil element de atracţie pentru publicul amator de senzaţii tari.

[1] Actuala sală „Capitol". (n.a.)

O apariție insolită: Maiakovski în filmul „Martin Eden"

Ceea ce zdrobea orice concurență în 1914, continuă Claymoor, erau serialele de aventuri de toate naționalitățile. Se întîlneau astfel pe piața noastră un **Sherlock Holmes,** de proveniență engleză, cu **Nick Winter** și **Fantomas,** din Franța, cu **Nat Pinkerton** și **Stuart Webbs,** din Germania (curios fenomen de anglomanie în plin război!). Odată cu războiul apare și un gen: filmul de spionaj. Înaintea străinilor, iată-ne pe noi primii la start cu un foarte oportun film patriotic, cu un subiect „tare", precis intitulat **Spionul,** realizat și interpretat de neobosita noastră Marioara Voiculescu împreună cu C. Radovici.

— Cum era alcătuit un program în acel prim an de război?

— Iată un exemplu oferit de sala Terra: „De la orele 2—8 seara-cinema cu **Bolta cuirasată** (serial german cu Stuart Webbs), urmat de jurnal Eclair (Franța) cu scene de război, apoi **Războiul în casă** (comedie bufă). Seara, de la orele 8—12 noaptea: cinema-variété cu Sara Max, artistă franceză („ștrengărița răsfățată, simpatia publicului") și Al. Ronny, cupletist român, cu repertoriu dramatic-comic." În 1915 sălile joacă aproape numai seriale. Triumfă celebrul film american, în episoade, **Aventurile fantastice ale unei americane: Paulina,** cu noul idol al Bucureștiului, Pearl White, operă în 34 de acte, prezentată de sala Zaharia. Invincibila Paulina are însă de luptat pe piață cu **Banda Tigris,** cu **Banda Corbilor Negri** și cu **Banda Meduza,** cu colosalul Maciste, și cu **Rocambole** al lui Ponson du Terrail, cu detectivii Harrison și Clark (cu aceste nume anglo-saxone era greu să mai deosebești naționalitatea filmelor!). Alte concurente de temut ale blondei Pearl erau mai ales divele italiene, creaturi languroase, fatale, contorsionate, în permanentă stare de angoasă sentimentală. Pina Menichelli, Lyda Borelli, Maria Carmi, Linda Pini, Soava Gallone, Leda Gys, Hesperia și altele încă erau favoritele publicului feminin, ca suprem model de eleganță și ținută. În 1916, în plin război, Bucureștiul își permite încă luxul de a avea programe din ambele tabere. Pe piață se dau filme americane și franceze, germane și rusești, italiene și daneze, fără a mai socoti producția națională, care se prezenta (foarte oportun!) cu **Amorurile unei prințese** (datînd din 1913, dar oprit atunci de însăși interpreta și regizoarea lui, Marioara Voiculescu, pentru unele modificări pe care și le permisese producătorul Leon Popescu). Apar **Vampirii** lui Feuillade și **Ultus,** de proveniență engleză. Filmul eroic era reprezentat prin **Patria** lui Sardou și cel de aventuri prin **Omul cu nervi de oțel,** producție Nordisk.

— În anii ocupației, mai funcționau oare sălile de cinema?

— Da, într-un număr restrins, cu filme germane și austriece. Programele bilingve (în germană și română) relatau cît mai detaliat subiectul, fiindcă majoritatea filmelor aveau doar inserturi germane. Așa că spectatorul român trebuia să se mulțumească doar cu ceea ce afla din program.

• Zorile cenușii. Evadare în „mistere"

— Cum s-a făcut trecerea la regimul de pace?

— Destul de greu. Reintrarea în normal punea probleme. Rănile nevindecate, criza, grijile existenței, mizeria cotidiană a anilor de „readaptare" făceau ca oamenii să caute cu disperare un derivativ, o evadare, pe care cinematograful le-o oferea din plin. Sînt iar la preț eroii serialelor: Judex și Za la Mort, Houdini și Harry Piel. Este epoca „misterelor" (în episoade): **Misterele New-York-ului** (în 44 de acte), **Misterele Parisului, Misterele Londrei, Misterele tîrgului din Novgorod, Misterele de la Moulin-Rouge, Casa misterelor, Misterele unei case de nebune** etc.

• „Ora spectacolelor". Atracții de tot felul

— Cum a reușit totuși cinematograful să se afirme față de celelalte forme de spectacol cu care avea de luptat?

— Ei bine, să știți că nu i-a fost deloc ușor.

La rubrica „Ora spectacolelor", bucureşteanul avea de ales între cinematograf (cu preţuri derizorii) şi teatru, operă, concerte, operetă, varieteu şi circ, care-i făceau o concurenţă acerbă, oferind spectacole excepţionale. Pentru a atrage clientela, o serie de săli de cinema se specializaseră în formula mixtă de film şi revistă (în pauze) cu adevăraţi „idoli" ai cartierelor: Iulian, Bolyn, D'Ayol, Iorgu Tomescu, Titi Mihăilescu etc. Teatrul rămînea principalul inamic, atît în forma lui tradiţională, conformistă (a „Naţionalului"), cît mai ales prin montările îndrăzneţe ale companiilor particulare, pentru care nimic nu era destul de insolit. Marioara Voiculescu pune în scenă (şi joacă), în arena circului Sidoli, **Salomeea** de Oscar Wilde, fără decoruri, aşa cum făcuse Max Reinhardt la Berlin. Ea va monta, tot într-o ambianţă de circ (dar pe scenă), drama **Lulu** de Wedekind. În aceeaşi „manieră Reinhardt", gruparea artistică „Poesis" pune în scenă, la Ateneu, tot fără decoruri, doar cu jocuri de lumini şi umbre, **Sora Beatrix** de Maeterlinck. Tony Bulandra triumfă la Teatrul Regina Maria în **Liliom** de Molnar şi **Pygmalion** de Shaw, iar alături de Lucia Sturdza, Aura Buzescu şi Maximilian oferă un **Hamlet** de referinţă. Un cuplu celebru: Elvira Popescu-Ion Iancovescu cucereşte Bucureştiul în tulburătoarea **Patimă roşie** de Mihail Sorbul (jucată tot de ei, la Paris, în româneşte) şi într-o lungă serie de piese de succes din repertoriul francez, de la De Flers şi Caillavet, la Sacha Guitry, de la Bernstein, la Savoir. Din cauza crizei de curent, aproape permanentă în 1922, premiera **Triunghiului** de Verneuil, cu Elvira şi Iancovescu, se dă la Teatrul Mic la lumina reflectoarelor a două automobile conexate şi cu 12 lumînări la rampă. Elvira, care în 1923 avea să cucerească Parisul jucînd (în franţuzeşte) **Verişoara din Varşovia,** ne lăsase o frumoasă amintire: debutul ei cinematografic în filmul **Ţigăncuşa de la iatac** (tot alături de Iancovescu). În aceşti ani, Bucureştiul a găzduit companii teatrale de talia „Comediei Franceze" şi a „Burgtheater"-ului, a fost vizitat de iluştri comedieni ca: Paul Wegener, Alexander Moissi, Raoul Aslan, Raimu, de regizori precum Karlheinz Martin, care a montat la noi Strindberg, Aristofan şi Osip Dîmov. La Alhambra, evoluează timp de două stagiuni viitoarea mare stea de film Lya de Putti şi şansonetista franceză Nitta-Jo, urmată de comicul Prince-Rigadin. Ne-au onorat cu prezenţa lor celebrităţi muzicale ca: Richard Strauss şi Vincent d'Indy, dirijorii Felix Weingartner şi Bruno Walter, cvartetul Rosé, soliştii: Emil Sauer, Pablo Casals, Clara Haskill, Enrico Mainardi, Erica Morini, cîntăreţii Leo Slezak şi compatrioata noastră Viorica Ursuleac. La operetă, Leonard culegea aplauze furtunoase în: **Farmecul unui vals, Contele de Luxemburg, Baladera** şi **Apaşii,** la Teatrul Liric şi grădina Oteteleşeanu, unde puteam întîlni şi autentice companii vieneze, cu stele ca: Hubert Marischka sau Louise Kartousch.

Asta Nielsen, supranumită „Duse a nordului"

• Revanşa

— Faţă de această zdrobitoare concurenţă, cum a reuşit cinematograful să se autodepăşească şi să devină un rival de temut?

— Într-un chip admirabil, opunînd valorilor teatrale frumuseţile sale specifice. Extravaganţelor teatrului expresionist le răspunde printr-o încă mai îndrăzneaţă viziune asupra unei lumi suprareale. Aşa au putut vedea bucureştenii tenebrosul **Cabinet al doctorului Caligari,** de Robert Wiene, viziune de coşmar a unei lumi inventate piesă cu piesă de delirul unui dement, în care se integrau perfect actorii Conrad Veidt şi Werner Krauss, apoi **Genuine** (de acelaşi Wiene), **Umbrele,** de Robinson şi **Golem,** de Wegener, cu apăsătoarele sale decoruri. Aşa aveau să ne fie revelate personalităţile unor cineaşti ca Murnau, cu acea „simfonie a ororii" numită **Nosferatu** şi poeticul **Fantoma,** ca Fritz Lang, cu viziunea solemnă, supraumană şi înfricoşătoare a unor lumi legendare, ca acelea din **Nibelungii** şi **Moartea obosită,** ca Ernst Lubitsch, cu modul său ireverenţios de a trata istoria în **Madame Dubarry** sau **Anna Boleyn.** Tot astfel a putut fi apreciat realismul fantastic al unui film ca

Pe ecranele noastre, în 1923: marele Moskvin în Policușca

Doctor Mabuse, de Lang, autentic document al epocii, sau exotismul stilizat din **Monumentul indian,** de Joe May; vigoarea unor interpretări ca aceea a unui Emil Jannings în **Danton,** a unui Werner Krauss în **Shylock,** a Astei Nielsen în **Vanina** sau a Polei Negri în **Carmen.**

— Văd că pînă acum mi-ai pomenit doar de filmele germane.

— Era și firesc, căci am început cu cele mai îndrăznețe, cu cele ce și-au depășit epoca. Dar nu sînt singurele spectacole ieșite din comun în aria sălilor Capitalei. Am avut, în acei ani, din Franța: **Eldorado** și **L'Inhumaine** de L'Herbier, **La Roue** și **J'accuse,** de Abel Gance, **Coeur fidèle** de Epstein și **Koenigsmark** de Perret, filme aparținînd unor curente diverse; apoi filmele cineaștilor ruși de la Paris, centrate în jurul celebrului Ivan Mosjoukine. Din America ne-au parvenit operele lui Griffith, acest Hugo al „celei de-a șaptea arte" (cum a botezat Canudo cinematograful): **Crinul zdrobit, Cele două orfeline, Intoleranță, Nașterea unei națiuni,** sau atrocele satire ale lui Erich von Stroheim: **Legea munților** și **Femeile nebune,** fără a mai socoti filmele lui Cecil B. de Mille, comediile lui Charlie Chaplin, Max Linder și Mack Sennett, westernurile lui William Hart (Rio Jim), filmele unor stele legendare ca: Lillian Gish, Mary Pickford, Douglas Fairbanks, Rudolph Valentino, Sessue Hayakawa. În timp ce Danemarca și Italia dau semnul declinului, Suedia ne oferă cîteva mari realizări, semnate de Sjöström și Stiller, iar tînăra Uniune Sovietică ne trimite prima sa operă de valoare: **Policușca,** după Tolstoi, cu marele Ivan Moskvin. În anii războiului și în primii ani de pace, producția națională s-a remarcat printr-o absență totală (cu excepția unui singur film despre **Ecaterina Teodoroiu,** realizat în 1921, despre care nu se știe mare lucru). Abia din 1923, cu **Țigăncușa de la iatac,** începe o etapă favorabilă cinematografiei autohtone, cînd vor apărea, pe rînd, comedii ca: **Milionar pentru o zi** și **Năbădăile Cleopatrei,** sau drame ca: **Păcat, Legenda celor două cruci, Manasse** și **Datorie și sacrificiu.** Nu era mare lucru, desigur, dar ne dădea și nouă iluzia că ne integrăm în rîndul celorlalte cinematografii mai prolifice.

— Au existat, în acei ani, filme care să fi atins cifre record în ce privește numărul de zile jucate în premieră și cel al spectatorilor?

— Și încă cum! S-au înregistrat succese care depășeau limitele obișnuite. Mă voi referi nu la seriale, ci la filmele de lung metraj, ca de exemplu **Koenigsmark,** de Leonce Perret, după Pierre Benoit, care a stat pe afișul sălii de premieră timp de 69 de zile, sau **Casa misterului** de Volkoff, cu Mosjoukine, care a rulat neîntrerupt timp de 43 de zile. **Doctor Mabuse,** de Lang, a ținut afișul timp de 35 de zile iar **Nibelungii,** de același regizor, 31 de zile. Vechea preferință pentru melodramă a publicului s-a manifestat cu ocazia filmelor lui Feuillade, cînd **Les deux gamines (Copiii prigoniți)** și **Orfana** au totalizat 47 și respectiv 34 de zile în premieră. În filonul filmului de aventuri, **Cei trei muschetari,** cu De Max, **Călărețul fără cap,** cu Harry Piel și **Robin Hood,** cu Douglas Fairbanks, au întrunit și ele 31, 28 și 24 de zile. Și nu pot uita nici succesul primului film românesc de după război, **Țigăncușa de la iatac,** care avea să atingă 24 de zile în premieră.

— Din titlurile pe care mi le-ai citat pînă acum deduc un lucru: publicul românesc se dovedește a fi știut să aprecieze operele de valoare. Aceste preferințe îi fac onoare.

— Ei da, am avut întotdeauna un public care a dovedit un instinct sigur în selectarea filmelor cu adevărat meritorii. Păcat că n-am avut și o producție de filme la nivelul exigențelor acestui public...

Meditai asupra crudului destin al celor mai multe dintre aceste vechi filme românești, bune sau rele, pierdute pentru totdeauna. Cît aș fi dat să știu unde vor fi ajuns bietele pelicule, rod al atîtor sincere eforturi conjugate, în fond unicul nostru patrimoniu cinematografic, redus doar la niște simple titluri în ziare.

Dus cu gîndul la filmele dispărute, uitasem de interlocutorul meu. Un curent rece mă făcu să tresar ușor, trezindu-mă din somnolența care mă cuprindea. Ridicai ochii spre fotoliu și constatai că amabilul meu companion dispăruse fără urmă. Așa cum apăruse.

Pe jos zării un cartonaș alb.

Îl ridicai și văzui că era o carte de vizită, pe care erau tipărite doar două cuvinte: Claymoor, ziarist.

ALFREDO BRYCE ECHENIQUE

ACUZATUL ACUZĂ, SE APĂRĂ ȘI RÎDE

Alfredo Bryce Echenique s-a născut la Lima în 1939. Este licențiat în litere și în drept al Universității din San Marcos. Și-a susținut doctoratul în literatură la Sorbona. A călătorit în Italia, Germania, Grecia. Din 1968 e profesor de literatură la diferite universități franceze, la Paris (Nanterre, Sorbona și Vincennes) și Montpellier. Prima sa carte, volumul de nuvele Huerto cerrado (Grădină închisă), **a primit, în Cuba, premiul** Casei Americilor **și a fost publicată în 1968. În 1970 apare la Barcelona romanul** Un mundo para Julius (O lume pentru Julius) **— tradus și în română în 1977 — care a obținut un succes răsunător, înscriind numele autorului printre cei mai marcanți scriitori ai „noului roman latino-american". În 1974 publică un volum de nuvele,** La felicidad ja, ja (Fericirea, ha, ha), **în care experimentează noi forme de ironie subtilă, făcînd dovada unei mari măiestrii narative.** Acuzatul acuză, se apără și rîde **este o cronică trimisă din Europa pentru un ziar peruan, din care transpare admirația pentru Orson Welles. Asemenea lui García Márquez, Bryce Echenique îmbină proza de ficțiune cu gazetăria, — cu rezultate excelente în ambele domenii. Cronicile lui degajă aceeași senzație de prospețime, sănătate și cordialitate ca și romanele. „Observație emotivă a realității" — aceasta e caracterizarea pe care Bryce Echenique o aplică acestui sector al creației sale.**

„Un geniu e un acuzat"
Victor Hugo

Filmul **F for Fake,** care în traducere ar suna **Cu F de la Fraudă,** a fost prezentat în premieră publicului francez cu titlul **Verités et Mensonges** și a marcat întoarcerea la cinematograf a lui Orson Welles, pe care anii și experiența îl fac vrednic de calificativul bătrîn lup de mare, și e de ajuns să ne gîndim la faptul că, fiind încă foarte tînăr, a debutat cu experiența pe care alți regizori se pare că n-o dobîndesc niciodată, și că astăzi, la șaizeci de ani, ne prezintă un film care, deși este o meditație asupra vieții și operei lui anterioare, nu ne încîntă mai puțin printr-o originalitate proaspătă și o tinerețe veșnică. Poate că geniul bătrînului lup de mare constă tocmai în această capacitate de a reapărea mereu ca un debutant genial.

Să vorbești de întoarcere nu e foarte exact în cazul lui Welles. Știm că într-o zi va avea loc premiera filmului **Poveste nemuritoare,** realizat în 1968, și care n-a fost proiectat decît o singură dată la televiziune, sau că într-o bună zi va termina atît de comentatul său film **Don Quijote,** care a ajuns în cel de al douăzecilea an de filmări neîntrerupte, sau mai bine zis, filmări permanent întrerupte, pînă s-a transformat într-o legendă. Ba că-i lipsesc doar zece minute de filmare, ba că-i lipsesc, ca întotdeauna, fondurile; ba că n-are curajul să-l încheie... Fapt sigur e că, de la **Se bate miezul nopții,** din 1965, pînă la **F for Fake,** producție franco-iraniană din 1974, nimic nou n-am putut vedea de la acest om căruia RKO i-a dat, în 1940, libertate totală pentru a realiza **Cetățeanul Kane** și căruia puțin cîte puțin i-a fost suprimată această libertate, fiindcă, în cadrul sistemului creat de Hollywood în anii aceia, noțiunea de rentabilitate a triumfat asupra talentului unui creator liber. Acel film extraordinar a avut nevoie de zece ani pentru a fi pe gustul publicului. Mai tîrziu, în 1962, o anchetă realizată în rîndurile a o sută de critici din toată lumea l-a considerat drept cel mai bun film din toate timpurile și l-a situat pe Welles printre cei mai mari regizori din istoria cinematografului, alături de Eisenstein, Renoir și Chaplin. Dar încă de pe atunci acest uriaș dușman al sistemului a fost acuzat grav și ratacea în căutare de capitaluri pentru a filma expulzat ca un bandit din orașul cinematografului.

Și n-ar fi de mirare ca decăzutul Hollywood din deceniul nostru, în căutarea unei vitalități tinerești și înnoitoare, să-și oprească privirea la un regizor ca Welles. Sistemul s-a schimbat. Stelele pălesc și, în locul lor, regizorii in-

cep sa aiba un rol preponderent. Welles cunoaşte şi semnalează acest fenomen, ajuns în momentul cel mai semnificativ, după părerea lui, cînd Marcello Mastroiani a fost ales „pentru a-l interpreta pe Fellini în **81/2**, un film de Fellini despre Fellini". Şi, tot după Welles, Hollywood n-are decît o singură ieşire: tineri regizori în posesia unui control absolut asupra muncii lor.

F for Fake e un exemplu excelent de libertate creatoare. Filmul ne e prezentat sub forma unei anchete despre trei impostori geniali (dar este vorba într-adevăr de impostori?), anchetă de care Welles se slujeşte din prima clipă pentru a divaga liber despre realitate şi iluzie, despre limitele care le despart în domeniul artei şi, în treacăt, şi pentru a retrasa drumul vieţii sale artistice, la începutul căruia n-au lipsit multe iluzii, dar şi multă impostură. Documente ale trecutului, inserate abil în desfăşurarea filmului, ni-l arată, de exemplu, apropiindu-se călare pe un catîr de porţile oraşului Dublin, la vîrsta de paisprezece ani. În acest oraş a obţinut primul său rol de actor, la **Gatte Theatre**, după ce a convins, fără scrupule, pe două personalităţi ale lumii teatrale că era un actor de primă mărime pe Broadway. Întors în Statele Unite, unde a fost, rînd pe rînd, crainic de radio şi actor de teatru, a dobîndit faimă într-o singură noapte, îngrozind toată ţara cu o versiune radiofonică a **Războiului lumilor** de H.G. Wells, pe care publicul a luat-o drept o invazie reală a marţienilor.

Şarlatan şi mare admirator al şarlatanilor, impostor şi mare admirator al impostorilor, Welles ni-l prezintă pe Elmyr de Hory, care, cu falsurile lui din Picasso, Modigliani şi atîţia alţi mari pictori, şi-a bătut joc de experţii în pictură timp de douăzeci şi cinci de ani. Şaizeci de nume a adoptat Elmyr de-a lungul vieţii lui, şi Welles se întreabă dacă aceste şaizeci de minciuni sînt într-adevăr minciuni. N-au fost pentru experţii pe care-i atacă Welles, permiţîndu-i în acelaşi timp lui Elmyr să-şi afirme o surprinzătoare inocenţă în cazul unui pictor ca Modigliani care, pentru că a murit tînăr, n-a putut lăsa o operă foarte prolifică. „Adăugîndu-i lui Modigliani multe opere, nu i-am făcu nici un rău lui şi în schimb mi-am făcut mult bine mie", afirmă liniştit Elmyr, şi Welles îl contemplă cu satisfacţia celui care se uită în oglindă.

Asistăm apoi la întîlnirea lui Elmyr cu Clifford Irving, un alt mare impostor, falsificator de memorii şi biografii, printre care şi aceea a lui Elmyr. Acesta se justifică şi, în timp ce Welles încearcă să ne liniştească afirmînd că tot ce vom vedea în ora următoare e adevărul adevărat, Elmyr continuă să ne expună metodele lui de lucru (desenează un Modigliani şi îl arde, un Picasso şi îl arde; şi lesne ar putea face alte schiţe...), ambiţiile lui, relaţiile lui cu lumea, în faţa privirilor satisfăcute ale lui Irving, biograful său, care îl întrerupe deseori pentru a-l rectifica şi a-l corecta. În felul acesta, filmul se umple de nuanţe, de personaje profund polivalente, pe măsura ce Welles ne poartă prin interminabilele teritorii ale aparenţelor, amalgamînd detalii care, la fel ca

în viaţa, ne arată nu numai profundele incoerenţe ale omului, ci şi bogăţia şi sărăcia lui, iluziile pe care le nutreşte şi vicleşugurile la care recurge, chiar faţă de sine însuşi, pentru a le vedea înfăptuite. Şi, la fel ca în viaţă, filmul avansează cu o asemenea iuţeală, cu o bogăţie atît de mare de detalii, încît e imposibil pentru spectator să se oprească pentru a medita profund la ceea ce vede şi aude. Welles, magicianul, artistul, şarlatanul, îmblînzitorul de şerpi, a pus complet stăpînire pe lume. Şi n-au lipsit referirile la cetăţeanul Kane, căci şi acest personaj (şi pentru Welles personajele de ficţiune trebuie să fie mai reale decît însăşi viaţa) a reuşit să se încurce în mitul pe care l-a ţesut în jurul propriei sale persoane, mergînd pînă acolo încît el crede mai mult decît toţi ceilalţi în acest mit de-a lungul întregii lui existenţe. Dincolo de realitate şi de irealitate se află profunzimea.

Fraudă, capcană, minciună, realitate, irealitate, profunzime. Nu ştim unde ne aflăm, şi soarele care pătrunde pe ferestrele casei lui Elmyr, în Ibiza, iradiază o puritate matinală în viaţa acestor mari falsificatori, pierduţi poate în propriile lor mituri, în mijlocul cărora numai Welles pare că poate privi cu atenţie şi luciditate viaţa aşa cum e. Oglinzi şi miraje ne permit să vedem şi ne împiedică să ajungem, totodată, la miile de oaze pe care viaţa pare că ni le oferă în surîzătoarea şi umoristica privire cu care Welles îşi contemplă trecutul şi trecutul altor oameni. Clifford Irving, astăzi scriitor foarte cunoscut, eşuase de mai multe ori ca romancier şi, împins de amărăciune, s-a hotărît să scrie falsele (?) memorii ale unui alt mare impostor şi creator de mituri, care a fost Howard Hughes, magnatul nord-american proprietar al companiei RKO, din pricina căruia Welles şi-a pierdut libertatea creatoare şi despre care se spune că a cumpărat în întregime Las Vegas pentru ca să existe întotdeauna un loc liber unde să poţi mînca un sandviş. Welles îşi fixează privirea asupra lui Irving şi ne spune că şi el, ca orice magician, e un actor. Bătîndu-şi joc de lume prin falsificarea unor memorii (dacă nu cumva Elmyr, obiectul altei biografii scrise de Irving, a falsificat manuscrisele pe care se bazau aceste memorii), Irving a ajuns un scriitor celebru şi totodată un mare impostor. Dar un impostor ale cărui însemnări sună foarte bine. Despre el ne spune Welles: „E un Paganini care cîntă la o altă vioară." Batjocura lui la adresa lumii, impostura lui nu sînt altceva decît un denunţ al pretinsei infailibilităţi a experţilor. Şi cînd Howard Hughes, omul ambiţiilor faustice, monstrul capitalismului, seducătorul celor mai frumoase artiste, autopublicistul prin excelenţă, a hotărît să dispară şi să treacă în anonimat, Irving a scris acele memorii pe care, mai tîrziu, acelaşi public ce le-a considerat dubioase le-a făcut să crească pînă la dimensiuni care, prin imensitatea fiecărui

detaliu, reușesc să depășească limitele dintre viață și moarte.

În **Grand Vefour,** unul dintre cele mai celebre restaurante din Paris, Welles, Reichenbach și alți cîțiva prieteni stau de vorbă la o masă încărcată de mîncăruri și vinuri alese. Reichenbach, autorul unui scurt metraj despre Welles, e cel care, la începutul filmului, conducea ancheta împotriva falsificatorilor, pe care apoi Welles, magicianul și șarlatanul, o preia și n-o mai lasă din mînă pînă la sfîrșit. Vorbesc, desigur, despre alte povești cu impostori și falsificatori. Fără nici o îndoială, dacă n-ar fi experți, n-ar mai fi nici falsificatori.

Dar, deodată, scena se schimbă complet și ne trezim cu Welles, singur, înfășurat în uriașa lui pelerină neagră de magician, în fața catedralei din Chartres. Nemișcată în timp, fără semnătura vreunui autor, catedrala continuă să sfideze secolele cu o seninătate atît de grandioasă, încît în fața ei se micșorează, pînă la dispariție, toate numele, cele ale **falșilor** și cele ale **adevăraților** artiști.

Și totuși, marele șarlatan pare că-și refuză lui însuși acest moment de profunzime pietrificată. Mișcarea vitală revine cînd ni se aduce la cunoștință că acea oră a adevărurilor și divagațiilor despre care ne-a vorbit la începutul filmului a trecut. Picasso îl obsedează acum, căci în el recunoaște pe cel mai mare geniu al secolului nostru. Numele lui, fără îndoială, va dăinui. Și totuși, însuși Picasso a afirmat odată: „Arta e o minciună care ne face să înțelegem adevărul." Și știm că într-o altă împrejurare a afirmat că și el era în stare să facă falși Picasso. Welles își acordă atunci șaptesprezece minute care sînt, fără nici o îndoială, cele mai bune din întreg filmul. Marele șarlatan, devenit acum scamator și iluzionist al ideilor, al însăși creației literare, umfla ca un balon de săpun înnoita sa parabolă **Frumoasa și geniul,** într-o lume în care „sînt multe stridii și puține perle". Există oare pe lumea aceasta falsificatorul care să poată urma fiecare din perioadele lui Picasso? N-au fost aceste perioade tot o comedie inventată de acest geniu al secolului nostru, falsificat de Elmyr, dar care, la rîndul lui, a făcut pastișa **Meninelor** lui Velásquez, ale acelui Velásquez care, cu cîteva secole în urmă, a copiat ceea ce poate a fost creat de Dumnezeu? Clifford Irving, falsificatorul, a scris biografia falsificatorului Elmyr de Hory (unul din cele șaizeci de nume ale sale), și amîndoi, cu complicitatea falsificatoare a soției scriitorului, au falsificat memoriile lui Howard Hughes, cel mai mare fabricant de mituri. Pirandello ar fi putut spune: „Așa e, dacă ți se pare dumitale." Șaptesprezece minute de șarlatanie genială, de magistrale divagații ale unui formidabil regizor și inventator de parabole, pe care eu nu le mai rezum pentru cititor, fiindcă, atunci cînd va vedea acest mare film, m-ar urî din pricină că i-am stricat un fabulos deznodămînt, care-l trimite pe spectator acasă cu chef să vorbească, să vorbească și iar să vorbească... Căci cu acest deznodămînt nimic nu s-a terminat, ba mai degrabă totul se încurcă din nou. Pentru că între atîtea **minciuni** ale artei, mai există una, după care aceasta reușește să dea aparența eternității unor lucruri care au ținut doar o oră sau cîteva clipe.

Orson Welles, acuzatul, acuză. Apărarea lui surîzătoare se numește **F for Fake,** a cărei traducere ar fi **F de la Fraudă.** Și dacă îmbătrînitul judecător hollywoodian ar voi astăzi să-i absolve, s-ar putea să o facă finanțînd acel torent de imagini filmice care bîntuie imaginația acestui vagabond al cinematografului: **Iliada, Odiseea, Noe, Documentele clubului Pickwick...**

Nota autorului: La alt nivel, a fost pentru mine extrem de interesant să văd acest film. La Ibiza, cu mulți ani în urmă, mi-a fost prezentat Elmyr, dar n-am știut cine era pînă cînd un cunoscut poet spaniol, genial conservator de muzeu și prieten, mi-a vorbit despre el și despre detenția lui în insulă. După acest poet, Elmyr organiza mari petreceri la închisoare și, așa cum se povestește în film, o mulțime de nobili și milionari din întreaga lume se dădeau în vînt ca să fie invitați. Aici Elmyr își întrerupe amuzanta lui relatare. Dar, după părerea prietenului meu, a existat o persoană într-adevăr nefericită în această poveste. Și anume temnicerul din Ibiza. Elmyr umplea frigiderul cu șampanie și alte băuturi, împiedicîndu-l să păstreze proaspătă mîncarea pentru familia lui. Prietenul meu, poetul — relatarea lui continuă astfel —, avea un unchi foarte influent în țara lui, și temnicerul l-a rugat să intervină ca să-l pună în libertate pe un deținut atît de supărător. Unchiul a intervenit și Elmyr a fost pus în libertate (în film, Elmyr povestește că nu a fost închis, ci **internat).** Drept mulțumire, pictorul i-a oferit poetului un tablou și i-a spus să aleagă una dintre numeroasele picturi faimoase pe care le avea. — Prefer un Elmyr, i-a spus poetul. — Ești un om cu adevărat inteligent, a comentat Elmyr și a adăugat: Picasso, Utrillo și alții asemenea sînt cu miile pe lume. În schimb, Elmyr nu sînt decît două în toată lumea... Niciodată n-am văzut tabloul pictat de Elmyr. — Dar de ce omul ăsta, care se desfată cu anecdote, a uitat-o pe cea mai bună din povestea aceasta? A uitat-o oare? Sau a tăiat-o Orson Welles, fiindcă era inutilă pentru filmul lui? A lungit-o oare poetul? O singură certitudine am, și anume că Elmyr a fost arestat pentru escrocherie în Ibiza și totuși temnicerul insulei trebuie să fi fost primul care a vrut să uite — și poate că a și reușit — această poveste cu desăvîrșire. Un ultim detaliu despre Elmyr. Odată, i-am vorbit despre el altui prieten și acesta m-a asigurat că-l cunoaște foarte bine pe numitul personaj, dar descrierea fizică pe care i-o făcuse lui Elmyr nu corespunde deloc persoanei pe care o vedem în film. Welles, Elmyr, Irving, soția lui și Reichenbach figurează în distribuție, și oricine îi poate recunoaște. Dar eu nu-mi amintesc pe bărbatul care mi-a fost prezentat în Ibizam, fi-

indcă, așa cum am spus mai înainte, pe atunci nu știam cine era Elmyr. Și probabil că nu i-am dat prea multă importanță.

Cît despre Orson Welles, l-am cunoscut și pe el. Eu tocmai venisem din Peru, unde susținusem o teză despre Hemingway și eram puternic influențat de pasiunea **lui** pentru tauri (care este și a mea), de serbările taurine de la Pamplona etc. Am ajuns în oraș singur și am găsit găzduire la o familie unde o bătrînă mi-a închiriat un pat imaculat, în care n-am ajuns niciodată să dorm, fiindcă ori de cîte ori mă întorceam istovit și sătul de băutură și de fumat, bătrînica îmi spunea că un eveniment taurin foarte important era gata să înceapă. Închiderea în țarcuri, bunăoară. Așa se face că într-o dimineață, pe la ora șase, am văzut trecînd **sute de tauri** pe lîngă mine și într-o după-amiază, cînd ieșeam de la o corrida, m-am trezit alături de Orson Welles. Mărturisesc că nu știu cum l-am recunoscut. Imensitatea lui poate, ori vreo fotografie veche, fiindcă adevărul e că nu văzusem niciodată filmele lui și, pe lîngă aceasta, deși murise, oboseala și teza mă făceau să mă simt predispus

pentru o întîlnire cu Hemingway, căruia îi confeream anumite drepturi asupra Pamplonei și serbărilor ei. S-a trezit atunci în mine un gazetar improvizat (niciodată nu scrisesem vreun rînd) și i-am cerut un interviu. M-a măsurat de jos în sus, ca să vadă dacă sînt sau nu gazetar, și mi-a suflat în ochi tot fumul trabucului său. După cîteva clipe, cînd ochii mei au reușit să vadă din nou, era tot lîngă mine și dirija cu mîinile lui uriașe un grup de băiețandri care cîntau și dansau ca la carnaval. Era o adevărată mulțime umană, înnebunită de soare, de vin și de cîntecele vizcaine. Înspăimîntat, mi-am dat seama că o fată încerca să treacă strada, în mijlocul acelui cortegiu nebunesc, și împingea un cărucior de sugar. Am dat fuga să chem un polițist, ca să-i salvez viața, dar m-am izbit de Orson Welles. Pînă la urmă fata a ieșit din îmbulzeală mai teafără decît mine. Dar asta nu-i nimic. De-abia a scăpat, că iar a încercat să treacă strada. Am crezut că vrea să se sinucidă, cu prunc cu tot, și din nou am avut de gînd să fac ceva pentru ea, dar am înțeles că în îmbulzeala aceea orice efort era inutil. Mă pregăteam s-o văd murind cu ochii scăldați în lacrimi din pricina fumului de la trabucul lui Orson Welles. El a continuat să-i dirijeze pe băiețandrii aceia, pînă cînd s-a terminat nebunescul tumult de paradă. Atunci fata, sănătoasă și teafără, s-a apropiat de el cu căruciorul, în care, spre surprinderea mea, între dantele și pături, în loc de prunc era un aparat voluminos care înregistra vacarmul grupurilor de carnaval ce trecuseră prin fața ochilor mei, la început orbiți, apoi îngroziți. „Ăsta-i Orson Welles", mi-a spus Orson Welles, arătîndu-mi căruciorul. Eu m-am dat la o parte din pricina fumului și l-am văzut dispărînd împreună cu fata, căruciorul și aparatul de înregistrat. De atunci nu l-am mai văzut pe străzile Pamplonei. Am văzut, în schimb, pe cîțiva Hemingway scriind pe mesele cafenelelor, cu părul alb și stufoase bărbi albe. — Rămîi cu bine, i-am spus într-o seară unui tînăr peruan, negru, pe care ultima dată l-am văzut cîntînd la trompetă într-o sală de dans din Cartierul Latin. Cineva, al cărui nume nu mi-l mai amintesc (ba chiar cred că în realitate am citit asta într-un ziar), mi-a povestit că Pancho, așa îl chema pe tînărul trompetist, plecase în Statele Unite. Nu-mi mai amintesc nici numele și nici măcar fața acelei fete, cred că suedeză, care era cu el atunci la Pamplona și cu atît mai puțin îmi amintesc dacă le-am arătat pe acei Hemingway, ori dacă le-am povestit întîmplarea cu Orson Welles. Nu cred că ceva din toate astea i-ar fi putut interesa. După cîteva zile, într-un sat aragonez care se cheamă Eutebo, am alergat pe dinaintea unor tăurași prăpădiți, din cei cărora li se dă drumul pe uliță în zeci de sate spaniole, și atunci am aflat că orașul Cuenca revendică o mai mare vechime decît Pamplona în organizarea unor asemenea serbări taurine. Știu că am alergat mai iute ca o pisică, dar nu-mi aduc aminte dacă atunci mă gîndeam la Pamplona, la teza mea, sau la Orson Welles.

În românește de ANDREI IONESCU

TEATRU

TEATRUL ȘI POEZIA

Crez

Cred... încă în existența talentului. Dar sînt convinsă că înainte de toate el înseamnă muncă și dragoste.

Cred... credeam că este o impietate să spui despre un actor care „creează" că este un bun „meseriaș". Astăzi cred numai în actul lucid, încărcat de întrebări, răspunsuri.

La început m-aș fi bizuit exclusiv pe intuiție, intuiție care a devenit din ce în ce mai suspectă cu cît am frunzărit mai mult paginile exegeților. Ale exegeților critici.

Cred... trebuie să cred că fără ordine și fără echilibru — condiții esențiale în munca actorului — nu se poate realiza actul creator. Fiecare moment în munca actorului, moment care aparține acestui proces intim, trebuie ferit de indiscreții, de observații superficiale, de glume.

Cred... că în meseria mea și în viață important este să te prefaci cît mai puțin, față de alții, față de tine, să poți fi om... nu numai pentru alții!

Cred... că tot ce am mărturisit mai sus e adevărat și pentru interpretarea poeziei.

ADELA MĂRCULESCU

Cum? Nu știu! Caut.

Cum se spune o poezie?

Nu știu!

Pentru mine poezia a fost și rămîne o bătălie pe care trebuie s-o cîștig, o redută pe care trebuie s-o urc... fără să știu vreodată **cum** am să procedez, sau, dacă am făcut-o, cum am procedat. Este un examen foarte greu, o încercare la care mă oblig și căreia mă supun. Un chin!?! Și asta pentru că, probabil, nu știu cum să spun poezii.

De fiecare dată mă găsesc singură în fața unor înțelesuri, unei lumi, unor oameni pe care vreau să-i înțeleg, să-i exprim, să-i simt.

La film sau la teatru e altfel.

Abordarea unui rol se face în funcție de concepția regizorului, a partenerei și în ultimă instanța de spectatori.

În interpretarea unei poezii nu ai nici un sprijin din afară. Tu ești propriul regizor, interpret, purtător de cuvînt al poetului. În plus de asta, poezia este un act la purtător — care-ți aparține și nu-ți aparține — fiind un bun al tuturor.

În primul rînd, ceea ce-mi propun este să spun POEZIA.

Cum o spun? Nu știu!

Ea mă duce singură, mă trage spre ea, se dezvăluie încetul cu încetul și mă trezesc pur și simplu că o spun.

Pe Arghezi îl spun ochi în ochi; pe Bacovia îl spun cu optimism, iar pe Rilke nu pot să-l spun!... pentru că ar însemna să mă spun pe mine, mă tulbură atît de mult încît mă inhib, nu mă mai pot exprima.

Mi-aduc aminte de primul meu examen cînd, în fața comisiei de admitere la facultate, timp de treizeci de minute n-am fost în stare să-mi spun nici numele, nici titlul poeziei.

Era Rilke... și era... primul meu examen.

Acest examen continuă și astăzi de fiecare dată cînd spun o poezie.

Mă stăpînesc aceeași emoție, același trac datorate sarcinii asumate — de a nu-l trăda pe poet, de a nu mă lăsa furată de „trăiri"...

Nu-mi plac poeziile cu cîntec sau cîntate, cu rime împerecheate.

Ați ascultat vreodată poeți recitînd propriile poezii? Este un cîntec unde rima, ritmul devin primordiale, iar sensurile s-au risipit, s-au pierdut în legănarea incantației.

Odată ieșită din mîna poetului, poezia își găsește desăvîrșirea prin interpretare.

Aceasta este menirea actorului, de a sluji poetului și poeziei — prin mijloacele artei interpretative, prin acele mijloace reclamate de arta de a spune POEZIA.

Cum? Nu știu! Caut.

CATRINEL PARASCHIVESCU

Rostirea poeziei

Spun „rostire" și nu „declamație", pentru că am socotit întotdeauna că poezia pretinde actorului nu numai sensibilitate și înțelegere, atribute esențiale pentru interpretarea oricărei opere literare, ci mai ales, și în primul rînd, **supunere.** Din păcate, majoritatea actorilor confundă poezia cu un rol. De aceea, tendința lor de a teatraliza, de a încărca versul cu false trăiri, care sînt rechizitele uzate ale personajelor aduse pe scenă. A considera însă că recitarea unei poezii înseamnă a o rosti ca și cum ai citi un articol de ziar, așa cum iarăși ne-a fost dat să auzim, mi se pare întru totul greșit. Observăm aceasta tendință mai ales la cei care își închipuie ca firescul poate fi luat de pe stradă nefiltrat, neprelucrat și suit în stare brută pe scenă. Între cele două poziții antagonice sînt, desigur, multe trepte. Nu îmi permit să dau sfaturi și note, nici nu voi încerca să teoretizez. Voi sublinia, doar, că a rosti poezia este un exercițiu greu, care pretinde virtuozitate. Și așa cum liedul nu este la îndemîna tuturor cîntăreților de operă, fie ei oricît de mari, și precum muzica de cameră cere o altă pregătire și o altă vibrație decît aceea a muzicii simfonice, poezia, spre deosebire de spectacol, trebuie să creeze atmosferă înscriindu-se cu un timbru specific în zona actului de interpretare. Iată de ce clipa în care ridici versul din filele cărții spre tine, pentru a-l dărui apoi publicului, este o clipă de mister și de trudă. Care să fie oare cîntarul pe ale cărui talgere să poți măsura adevărata simțire a autorului? Răspunsul stă în măsura și gustul celui care se urcă pe scenă. Iată pricina emoțiilor care mă cuprind de cîte ori mă aflu în fața publicului, tălmăcind gîndul poeților: „Voi reuși oare sau nu?" De zeci, de sute și mii de ori m-am confruntat în lupta cu mine însumi, întrebîndu-mă întotdeauna și neînțelegîndu-mi nici cea mai mică libertate de a mă substitui celui ce a zămislit opera poetică: „Sînt oare demn de a-l reprezenta?"

DINU IANCULESCU

„Spuitor de poezie"

Sînteți, Ovidiu Iuliu Moldovan, un actor „familiarizat" cu recitalurile de poezie. Cum s-a produs această „familiarizare"?

R: Afinitățile mele pentru poezie s-au structurat concomitent cu interesul pentru așa-numitul teatru de factură poetică. Încă înainte de a-mi face o profesiune din teatru m-a interesat — pînă la fascinație — dramaturgia lui Claudel, Blaga, Radu Stanca. Pe parcurs, cele două elemente, a căror atracție fusese — poate — la început difuză, au fuzionat. Poezia și teatrul nu se exclud și eu am avut șansa să înțeleg acest lucru cu mulți ani în urmă.

Cînd vă manifestați public ca recitator creați, simultan, un „personaj" care recită?

R: Nu-mi place termenul „recitator". El are, pentru mine, o nuanță peiorativă. Prefer să-l înlocuiesc cu cel de „spuitor de poezie".

Spunerea poeziei reclamă un respect sacru pentru gîndirea și universul poetului și această sacralitate este indispensabilă încercării de a intra în raport cu poezia. Psihologizarea poeziei în interpretare — crearea unui personaj care recită — este aproape o blasfemie, un mare păcat ce bîntuie spectacolele noastre de poezie. Poezia trebuie **redată** iar nu **interpretată.** Actorul are datoria să găsească o linie de mijloc: respectînd universul poetului, să nu impregneze mesajul cu forța și

personalitatea sa de actor, dar, în același timp, să facă perfect comunicabil universul poetic respectiv. E necesar ca actorul să fie foarte fidel cu poetul și să limpezească — pentru ascultători — specificul poetic al acestuia. În acest sens, actorul nu este decît un liant, un vrăjitor care aduce publicul spre personalitatea poetului, mijlocind cît mai eficient audiența textului. Un actor care știe să spună poezie are posibilitatea de a incita publicul și chiar de a-l direcționa în interesul poeziei. Un astfel de actor nu e neapărat un actor mare. Am văzut actori excepționali în teatru care spun poezia la nivelul comun și actori mai modești pe scenă dar maeștri în redarea publică a versurilor (cum era Ludovic Antal). Această formă de manifestare actoricească am comparat-o întotdeauna cu interpretarea lied-ului în muzică: sînt cîntăreți mari ce nu pot cu nici un chip impresiona în acest gen, după cum alții — cu mai puține disponibilități — intră, prin lied, într-o zonă inefabilă, dincolo de gama lor interpretativă.

Actorul care spune poezie are nevoie de o anumită știință a distanțării (în sens brechtian) de textul respectiv și de un plus de instrucție, o apetență mai mare pentru cultură și formele de sensibilizare a universului uman.

Există voci care susțin că poezia nu poate fi redată actoricește. Simțiți nevoia să combateți acest punct de vedere?

R: Nu. Sînt poezii care nu pot fi spuse și care nici nu trebuie spuse. Dar este și poezie care poate fi spusă. Cei la care vă referiți nu mai văd, probabil, a doua categorie.

Intre cititorul de poezie Ovidiu Iuliu Moldovan și actorul care spune poezie în public există deosebiri mari? Citiți — pentru dumneavoastră înșivă — în același mod și aceiași autori pe care îi prezentați ascultătorilor?

R: În esență nu există o deosebire între cele două moduri de lectură. Numai că, atunci cînd lectura e publică, publicul devine elementul determinant. De fapt — pentru actor ca si pentru poet — poezia nu există în afara publicului. Fiindcă pentru mine poezia e o necesitate existențială, cînd o spun încerc s-o redau la fel cum o citesc cînd sînt singur, dar caut instinctiv modalități de sensibilizare a publicului. Aceste modalități rezidă în chiar natura și specificul teatrului, într-o tehnică și o „recuzită" profesională specifică.

Îmi place să spun poeziile lui Eminescu și pentru că îl cred un foarte mare poet european, dar și pentru că el îmi dă posibilitatea să-mi perfecționez permanent tehnica strict actoricească, de care am nevoie în teatru. Pe de o parte, cred că nu te poți apropia de teatrul clasic fără o știință a spunerii versului, iar pe de altă parte, sînt sigur că avem o poezie extraordinară și că e o datorie a actorilor să faciliteze contactul publicului cu această mare poezie. Ar fi necesar (de cîte ori s-o spun?) un Teatru de Poezie, patronat de Uniunea Scriitorilor sau de Secția de poezie a acesteia. Înființarea unui astfel de teatru ar fi o binecuvîntare și pentru Poezie și pentru public și pentru o anumită categorie de actori.

A propos de public: în timpul spectacolului simțiți dacă se stabilește un contact afectiv între dumneavoastră și sală? Vă stimulează acest contact?

R: Desigur, simt calitatea publicului și această calitate este un factor stimulativ sau inhibant. Publicul trebuie pregătit pentru aspectul de ritual al spectacolului de poezie. El îți modifică starea ta ca actor, nuanțele de redare devin brusc nebănuite. Inspirația — pe care actorul o suplinește în fiecare seară prin tehnică — este determinată și întreținută de calitatea publicului. Catharsis-ul se produce doar într-un dialog echilibrat, de stimulare reciprocă. Nimic mai neplăcut decît un recital de poezie la care publicul abia așteaptă să plece acasă.

Cu toții, am putea forma un public pe măsura marii noastre poezii. Pentru că exista foarte mulți iubitori de poezie.

REPORTER

Ca un ceremonial de sărbătoare

Este, cred, aproape imposibil de tradus în cuvinte starea pe care o încerci în clipele in care — ca actor — cutezi să te cuprinzi în cu**vintele-miracole ale marii Poezii și să te**

înalţi, odată cu ele, pînă la cerurile de înţelegere ale celor ce, dorind să vină în întîmpinarea temerarului gest actoricesc, vin să te asculte; ei înşişi căutînd în lumea poeziei ceruri incomparabile de trăire unică. Sînt, desigur, mai multe modalităţi de a te apropia, ca actor, de Poezie şi de a afla căile ascunse prin care să se aşeze în conştiinţe şi în suflete, cu măcar o parte din încărcătura ei de frumuseţi, de bucurii, nostalgii, drame sau înalte aspiraţii ideale, sudate în metafore şi cuvinte inefabile. Uneori, din dorinţa de a impresiona, în unele interpretări poezia devine un simplu pretext pentru actor. Poetul pare a se fi retras demult departe de propriile metafore, de propriile cuvinte, care sună straniu în vocile convulsionate, înlocuind fără nici o justificare şoapta cu strigătul, ori gîndul adînc cu tonul şăgalnic. Starea din care s-a născut Poezia poate fi imaginată, aproximată de înţelegerea actorului, dar este o eroare să se creadă că ea poate fi retrăită întocmai. Caut de aceea, cînd îmi asum răspunderea „tălmăcirii scenice" a unei poeme, să cunosc cît mai în adînc întreaga operă a unui poet, să mă documentez cît mai mult asupra propriilor mărturisiri despre raţiunile ce l-au îndemnat să scrie, asupra interpretărilor critice fundamentale. Fiindcă nu poţi să comunici spectatorului, ascultătorului adevărurile unei poezii improvizînd în urma unei călătorii superficiale prin universul de imagini al unui autor. Desigur, fiecare actor autentic are personalitatea, temperamentul său. Cred însă că ar fi o mare greşeală şi, în acelaşi timp, o pierdere pentru Poezie dacă personalitatea actorului ar copleşi-o, prin supralicitări, pe cea a Poetului ale cărui versuri le rosteşte. Nu cred a fi expresia unei interpretări memorabile aducerea la acelaşi numitor interpretativ a unor poeţi structural diferiţi. Versul lui Eminescu nu poate şi nu trebuie să fie rostit în aceleaşi tonalităţi cu versul lui Blaga, Bacovia sau Arghezi. A însoţi cuvîntul poetului cu o gestică exagerată, artificializîndu-i trăirile, îmi pare a fi egal cu a-l alunga pe ascultătorul de poezie din lăuntrul de foc al acesteia către straturile de deasupra, a-i închide drumurile către înţelegere prin simplificările categorice ce ascund nu o dată tentaţii cabotine, succesul prin afectare excesivă, prin teatralizare cu efecte emoţionale, imediate dar nu şi durabile. Simplitatea, claritatea rostirii, netrădarea ideilor poeziei, conştiinţa că eşti chemat să mijloceşti drumul poeziei către oameni, interpretînd-o fără a te insinua în locul autorului ei, că eşti chemat să oficiezi **ceremonialul unor clipe de sărbătoare,** de apropiere colectivă, de mesajul peste timp al poetului — iată cîteva din criteriile de la care pornesc în rostirea poeziei, convinsă fiind că Actorul nu trebuie să se îndepărteze şi să se detaşeze atît de mult de poezia rostită, încît să pară a fi un străin Poetului, dar nici să se apropie cu atîta intimitate de poezie, încît să lase impresia că îi este Poetului vecinul de apartament care îi face o favoare recitindu-i poezia, mai punînd şi de la el cîte ceva...

Interpretarea poeziei autentice este, pentru mine, ca un ceremonial de sărbătoare la care nu poţi să te înfăţişezi decît cu simplitate, cu puritate şi cu spaima că ochiul mereu treaz al autorului — fie Shakespeare, fie Göethe, fie Eminescu ori Blaga — te urmăreşte cu uimire şi bucurie, ori cu îndurerarea de a nu fi fost înţeles, de a fi nu tălmăcit ci răstălmăcit, prin interpretarea propusă. O poezie se recită în cîteva clipe. Dar nu se poate uita că poezia a fost scrisă pentru veşnicie.

MARIANA CERCEL

Lectorul dorit de poet

Îmi vine să cred că Omul, ca specie, se poate defini, printre altele, şi prin accesul său la poezie, la faptul poetic, prin înţelegerea şi sensibilitatea cu care îl recepţionează, prin aspiraţia sa către actul poetic.

Îmi place să cred că, încă înainte de a fi învăţat cu oarecare precizie să deosebesc Binele de Rău, am simţit ce e Frumos şi ce e Urît.

Atunci, sînt convinsă, m-am întîlnit — fără să-mi dau seama — şi cu poezia.

Am întîlnit-o mai întîi în şcoală, vivisecţionată sub lupele analizei literare. Mărturisesc că am resimţit un oarecare regret. O preferam

intuită, decît elucidată. Și apoi, o analiză este totuși o analiză, presupune oricum o indiscreție, chiar dacă e analiză literară.

A venit apoi momentul în care am simțit că trebuie să mă apropii de ea cu responsabilitate. Începusem să mă pregătesc pentru un meșteșug al cuvîntului, al încercării redării tuturor trăirilor, tuturor sentimentelor prin cuvînt.

Cred că actorul-interpret ar trebui să fie, în cazul poeziei, cel mai bun lector pe care și l-ar fi dorit poetul.

N-aș putea preciza care a fost momentul, stabilit în timp și spațiu, care a marcat declarația mea de dragoste pentru poezie, cu atît mai puțin, cînd această dragoste s-a transformat în pasiune.

Nevoia de a citi poezii, de a culege poezii este aproape obsesie. Mă gîndesc, de pildă, mereu, că nu dispun de suficient timp pentru a putea acumula multe, cît mai multe, din miile de versuri scrise și a le fixa, într-o ordine subiectivă, în recitaluri alcătuite pe o anumită temă. Cîteva, să le zicem scenarii, am reușit să fac, singură sau în colaborare, parte din ele împlinindu-și menirea de a fi văzute și auzite — prin înregistrări radio și TV. Televiziunea — în mod excepțional — mi-a oferit prilejul de a recita cîteva dintre poeziile la care țin foarte mult; autori: Doinaș, Prévert, Geo Dumitrescu și alții, mulți alții.

Cu prilejul recitării versurilor de la televiziune, în plus, am cîștigat o nemaipomenită învățătură. Poezia, care cere simplitate și gînd în exprimare, m-a învățat să-mi concentrez expresia, esențializînd sentimentele și trăirile specifice artei teatrale, mai ales în teatrul filmat și chiar în filmul propriu-zis.

Opțiunea mea se îndreaptă către poezia cea mai apropiată sufletului și sensibilității mele. Mă pot înrudi cu sensibilitatea acelor poeți a căror proprie sensibilitate o atinge pe a mea, și de la care transfuzia de poezie se face în chip firesc și folositor. Nu înseamnă că eu, adică sensibilitatea mea, decid valoarea sau non-valoarea versurilor, departe de mine gîndul, dar înseamnă că, în conformitate cu ceea ce am spus mai sus, mă veți găsi în preajma, numai, anumitor genuri de poezie. Vreau însă să amintesc, în mod deosebit, un lucru și anume că poezia care mi-a slujit drept „abecedar" și „dicționar" în același timp, deschizîndu-mi căile de cunoaștere și înțelegere — mai ales în interpretare — de descifrare simplă și totodată esențială a sensurilor și a sentimentelor, a fost poezia populară. Mai mult decît atît, ea, poezia populară, mi-a stat alături, a fost un refugiu într-un moment, dacă nu critic, atunci mai dificil, al existenței mele profesionale, m-a ajutat prin puterea ei de acaparare.

Căutările mele în a dibui limbajul special al poeziei se îndreaptă cu precădere asupra structurii propriei sale materialități, care este **cuvîntul.** Mi se pare esențial, pentru că nu totdeauna cuvîntul în poezie are scopul de a exprima un anume lucru precis. El trăiește într-un context general, creat, scris de poet, și atunci, cel care-l rostește, și, mai ales, cel care-l aude, trebuie să-l înțeleagă ca atare. Sînt sigură că numai înțelegerea mișcării interioare, a pulsației proprii fiecărei poezii, deci și a „felului" de a fi al fiecărui poet, poate indica o interpretare actoricească, cea mai aproape de adevăr, deci de calitate.

În încheiere, o ultimă mărturisire. Eu sînt un actor care mă apropii de meseria mea nu numai ca de o profesiune, ci ca de o bucurie dătătoare de bucurii. Și cînd, la sfîrșitul unei emisiuni de televiziune, un poet ca Geo Dumitrescu, care nu mă cunoștea și pe care nu-l cunoșteam decît prin scrisul său, se interesează, te caută și te găsește și îți trimite, pe o filă de carte, la sfîrșitul cîtorva rînduri „întreaga și definitiva admirație și prietenie a lui Geo Dumitrescu", faptul dobîndește pentru mine valoarea unui Oskar!

CRISTINA DELEANU

Versurile trebuie și gîndite

M-am știut dintotdeauna o credincioasă iubitoare de poezie.

Primul profesor întru înțelegerea poeziei mi-a fost tata, care, deși un modest meseriaș, iubea cu patimă arta versului și știa pe de rost creațiile multor poeți.

Ucenicia de „recitatoare" mi-am făcut-o ca amatoare pe scenele unor atenee populare, cum li se spunea odinioară unor lăcașuri de răspîndire a culturii și științei.

Ca studentă, apoi, la Institutul de artă teatrală, am avut imensa șansă de a fi ucenica unor maeștri ai scenei românești: Ion Manolescu și Marieta Sadova. Pe atunci, în anul I se lucrau numai versuri. Și am înțeles, chiar de la începutul studiilor mele, că versurile trebuie și gîndite, nu numai rostite. Am mai înțeles că fiecare poet trebuie interpretat prin stilul și personalitatea lui. Și că pentru aceasta sînt necesare o cunoaștere temeinică a operei poetului respectiv, un efort de pătrundere în universul său spiritual, în **unicitatea** acestui univers. Nu poți recita pe Eminescu la fel ca pe Blaga, Arghezi ca pe Minulescu...

Sigur că fiecare actor va interpreta poezia și prin prisma temperamentului și sensibilității lui. Dar asta în funcție de particularitatea poeziei ce o are de interpretat.

Am asistat nu o dată, cu tristețe, cum, datorită unor neelaborate interpretări, toți poeții se uniformizau, indiferent de factura versurilor lor.

Întotdeauna, oriunde m-am aflat, pe o scena în București sau la capătul țării, am slujit poezia cu aceeași emoție și același respect pentru poetul care a trudit poate **zile și nopți** întru îmbogățirea literaturii naționale și a ne face nouă, tuturor, viața mai frumoasă, mai curată.

Și pentru că vorbesc despre poeți și poezie, îndrăznesc o sugestie.

România are la ora aceasta mari poeți, și, ca să parafrazez un dramaturg, poate nici nu sîntem prea conștienți cît de mari sînt pentru că sînt contemporani cu noi. De aceea, sugerez Televiziunii ca **săptămînal** să acorde **fiecărui**

poet un spațiu în cadrul emisiunilor sale. Treptat, aceasta ar deveni o tradiție și am obișnui telespectatorii să le urmărească.

De ce să se spună versuri numai cu prilejul unor evenimente festive sau al unor comemorări, aniversări?... Nu este păcat ca atîtea frumuseți să rămînă numai în scoarțele cărților?

ELENA SEREDA

Gînduri despre poezie

Încercarea de a încredința hîrtiei unele gînduri despre poezie se dovedește mai grea decît mă așteptam. Poate că, prezentînd cîteva dintre obstacole, voi reuși totuși să ating și scopul propus.

Și încep atunci prin a spune că, după părerea mea, fiecare își dă întîlnire cu poezia la granițele propriei înțelegeri și sensibilități. De aceea, impactul care se produce poate atinge incandescența arcului voltaic, poate fi asemeni restabilirii echilibrului la apariția curcubeului ori, — de ce nu? — neliniștii produse de glaciala măreție a aurorei boreale.

Nu de puține ori, teatrul este ca o insulă pierdută într-un ocean de poezie, ale cărui valuri și maree îi modelează necontenit țărmurile. Laconismul și poezia au nutrit dintotdeauna teatrul, indiferent dacă era în versuri ori în proză. Dar nu despre poezia teatrului vreau să însăilez cîteva gînduri, ci despre poet și public.

Statutul lui îi impune, cred, unele obligații nescrise, care decurg firesc din specificitatea abordării și apoi a transmiterii universului cuprins în poezie.

In spatele denumirii generice de Poezie, se află un amalgam de genuri şi stiluri poetice, de posibile categorisiri ontologice, axiologice ori praxiologice. Iată de ce sînt convins că actorul este constrîns să se apropie de poezie cu un instrumentar adecvat, pentru a realiza o analiză eficientă şi la obiect, pentru a prelucra însumarea datelor descoperite; pentru a le retopi în creuzetul propriei conştiinţe şi sensibilităţi şi a le turna într-o formă proprie, inconfundabilă, menită să transfigureze universul poetului, decodificîndu-l publicului spectator ori auditoriului. Să mă explic în cuvinte.

Ca oricărei nestemate, Poeziei îi sporeşte valoarea pe măsura şlefuirii cît mai dibace a cît mai multor faţete. Şi cred că această muncă de bijutier îi revine tocmai actorului, chemat să-şi pună în slujba poeziei întreaga-i personalitate; să-i ofere glasul, dar şi inteligenţa; simţirea, dar şi conştiinţa.

Şi cum actorul este doar un om, el nu se poate dezice de experienţa lui de viaţă, de experienţa culturală, civică.

După cum nu poate face abstracţie de el ca individualitate unică şi irepetabilă.

Fără a-mi permite o filipică la adresa unor colegi, nu pot trece cu vederea faptul că, de prea multe ori, în lectura ori recitarea unei poezii, nu fac altceva decît să rămînă sclavii sonorităţilor, uitînd că pentru obţinerea metalului preţios trebuie prelucrat minereul şi înlăturat sterilul.

Fiindcă, dincolo de cunoştinţele de poetică şi prozodie, dincolo de stiluri, mai mult sau mai puţin încifrate sau ermetice, ştim că există o poezie de calitate, care vizează esenţele, şi există o falsă ori pretinsă poezie. A te limita doar la o transpunere în plan sonor a unor valori sau platitudini mi se pare incompatibil cu o calitate, de puţine ori mărturisită, dar foarte intens rîvnită.

Beneficiem de un public a cărui receptivitate pentru poezie îl determină să umple pînă la refuz sălile de spectacol, ori de cîte ori i se oferă ocazia, un public care nu se mulţumeşte să devoreze toate volumele de versuri ci, de multe ori, în taină, pune chiar mîna pe condei. Un astfel de public ne pretinde ceva mai mult decît unor megafoane, el ne obligă să devenim seismografe sensibile ale vremii pe care o trăim în mijlocul semenilor noştri.

Căci:

— a te spăla „pe faţă cu rouă şi cu soare" şi a afla că „suferinţa doare";
— a-ţi privi „în ochiul fîntînilor, rotund/ făptura care în apă se desena bizară";
— a refuza să pictezi „pe ochi plini de foame" să hrăneşti „cu bujori caracatiţa/ ori cu ziare să acoperi vulcanii";
— a mărturisi „sînt suflet în sufletul neamului meu/ şi-i cînt bucuria şi amarul";
— a vedea „vise-ntrupate gonind după vise/ pîn' dau în morminte ce-aşteaptă deschise";
— a aduna în „suflet ca pe-o floare/ minunea dulce a clipei pieritoare";
— a-ţi tăia „în suflet temple/ chip cioplit/ s-aşezi în ele;"
— a vedea cum „se strîng războinicii drapaţi în arme, setoşi să convorbească despre pace"; a şti că „e timpul slugă veche/ şi robul celui rau/ tu omule, şi frate/ să-ţi fii stăpînul tău"; a afirma: „apă şi om — voi sînteţi eterna mişcare/ voi sînteţi spiritul/ o stîncă nu rămîne neclintită/ un zeu nu rămîne deasupra"

înseamnă, în cele din urmă, a afirma „mîndria de a fi om", indiferent că sîntem poeţi, actori ori numai iubitori ai poeziei, care nu poate fi concepută în absenţa omului.

ŞTEFAN VELNICIUC

Linia dreaptă

Poezia fiind cea mai concentrată formă a adevărului interior, ea, Poezia, înseamnă drumul cel mai scurt de la inima mea, la inima spectatorilor. Şi cum drumul cel mai scurt între două puncte este întotdeauna o linie dreaptă, poezia trebuie să fie întotdeauna dreaptă, cinstită şi adevărată. Atunci pot eu s-o rostesc cu cea mai profundă simţire şi spectatorul să creadă în cuvîntul meu ca într-un Dumnezeu devenit cuvînt.

SILVIU STĂNCULESCU

PREMII LITERARE PE MERIDIANELE LUMII

Destinate încununării unor opere și autori de deosebită valoare, premiile literare contemporane reiau, într-o gamă extrem de diversificată, tradiții care debutează încă din antichitate. Răspundeau, încă din vremea Jocurilor olimpice grecești, acelorași nevoi sociale, iar cununile de laur, acordate cu aceste prilejuri, aparțineau întregului patrimoniu cultural elen, peste disensiunile politice sau militare ce fracționau Grecia antică sau elenistică. Tradiție perpetuată, cu mari cezuri, și de unii împărați romani, dar subsumată de obicei altor mobiluri, mai puțin dezinteresate.

• Sub raport istoric, nevoia de confirmare, de răsplătire a unor merite culturale reapare după Revoluția franceză, odată cu impunerea ideii naționale. Conștiința națională generează și stimulii necesari pentru dezvoltarea activităților artistice în multiplele lor aspecte cunoscute astăzi. Stimuli acordați, desigur, în funcție nu numai de criterii valorice, dar și de interese mai mult sau mai puțin pasagere. Lucrurile au evoluat, în timp, datorită interacțiunii diferitelor culturi naționale, datorită comunicării neîntrerupte între diferitele sfere în care tendințele, formele și ideile acestor culturi au tins spre selectarea unor principii și moduri de comunicare cu o cît mai largă funcționalitate, formule care să permită transmiterea artistică a unor adevăruri valabile pentru întreaga umanitate. Complexitatea acestei evoluții este oglindită și în diversitatea de forme și destinații pe care le au premiile literare contemporane.

• Una dintre cele mai vechi și prestigioase distincții, în plan mondial, a fost, încă de la prima sa ediție din anul 1901, și rămîne și astăzi, Premiul Nobel pentru literatură. Procesul care duce la desemnarea anuală a laureatului merită descris pentru a evidenția minuțiozitatea tradițională a selecției. Într-o primă etapă, Academia suedeză primește aproximativ 400 de propuneri de candidați din partea laureaților anteriori, a specialiștilor și a unor instituții cultural-artistice din numeroase țări. Datorită faptului că mulți candidați întrunesc propuneri multiple, lista se reduce la 100–150 nume. Urmează traducerea rapidă în suedeză și lectura volumelor. O primă selecție, făcută de un comitet compus din șase persoane, obligate să păstreze secretul asupra deliberărilor cel puțin 50 de ani, reduce numărul candidaților la 15–20. Noi dezbateri selectează cinci nume, dintre care, plenul Academiei suedeze (18 membri) alege, prin vot secret, cu majoritate simplă, laureatul (rareori laureații) anului în curs.

Un membru al comitetului de șase, Osten Sjostrand, expune, într-un interviu publicat în „The New York Times Book Review" din 1981, principiile care orientează selecția comitetului: „Încercăm să acordăm atenție culturilor minorității – grupuri etnice și limbi de mică răspîndire. Aceasta rezultă din conștiința necesității de a nu ne lăsa prinși în marea mașinărie a superputerilor. Nu este un proces de selecționare a celor mai buni scriitori din lume. Alegem scriitorii care ni se par importanți pentru literatura altor limbi decît cele în care scriu ei. Acesta este fondul politicii editoriale a comitetului Nobel".

Evident, acest prestigios premiu nu încununează întotdeauna nume de deosebită notorietate. Lista laureaților cuprinde mulți scriitori astăzi aproape uitați. În schimb, lipsesc mulți creatori intrați în fondul de aur al culturii universale. Același Osten Sjostrand, în interviul sus citat, constată că fiecare membru al comitetului are „o listă personală de regrete".

• Pentru edificare, nu este lipsită de interes lista cu laureații premiului Nobel pentru literatură între 1901–1982:

Sully Prudhomme (1901); Theodor Mommsen (1902); Bjornstjerne Martins Bjornson (1903); Frédéric Mistral (1904); José Echegaray (1904); Henryk Sienkiewicz(1905); Giosuè Carducci (1906); Rudyard Kipling (1907); Rudolf Eucken (1908); Selma Lagerlöf (1909); Paul von Heyse (1910); Maurice Maeterlinck (1911); Gerhart Hauptmann (1912); Rabindranath Tagore (1913); Romain Rolland (1915); Verner von Heidenstam (1916); Karl Gjellerup (1917); Henrick Pontoppidan (1917); Carl Spitteler (1919); Knut Hamsun (1920); Anatole France (1921); Jacinto Benavente (1922); W.B. Yeats (1923); Wladyslaw Reymont (1924); G.B. Shaw (1925); Grazia Deledda (1926); Henri Bergson (1927); Sigrid Undset (1928); Thomas Mann (1929); Sinclair Lewis (1930); Erik Axel Karl-

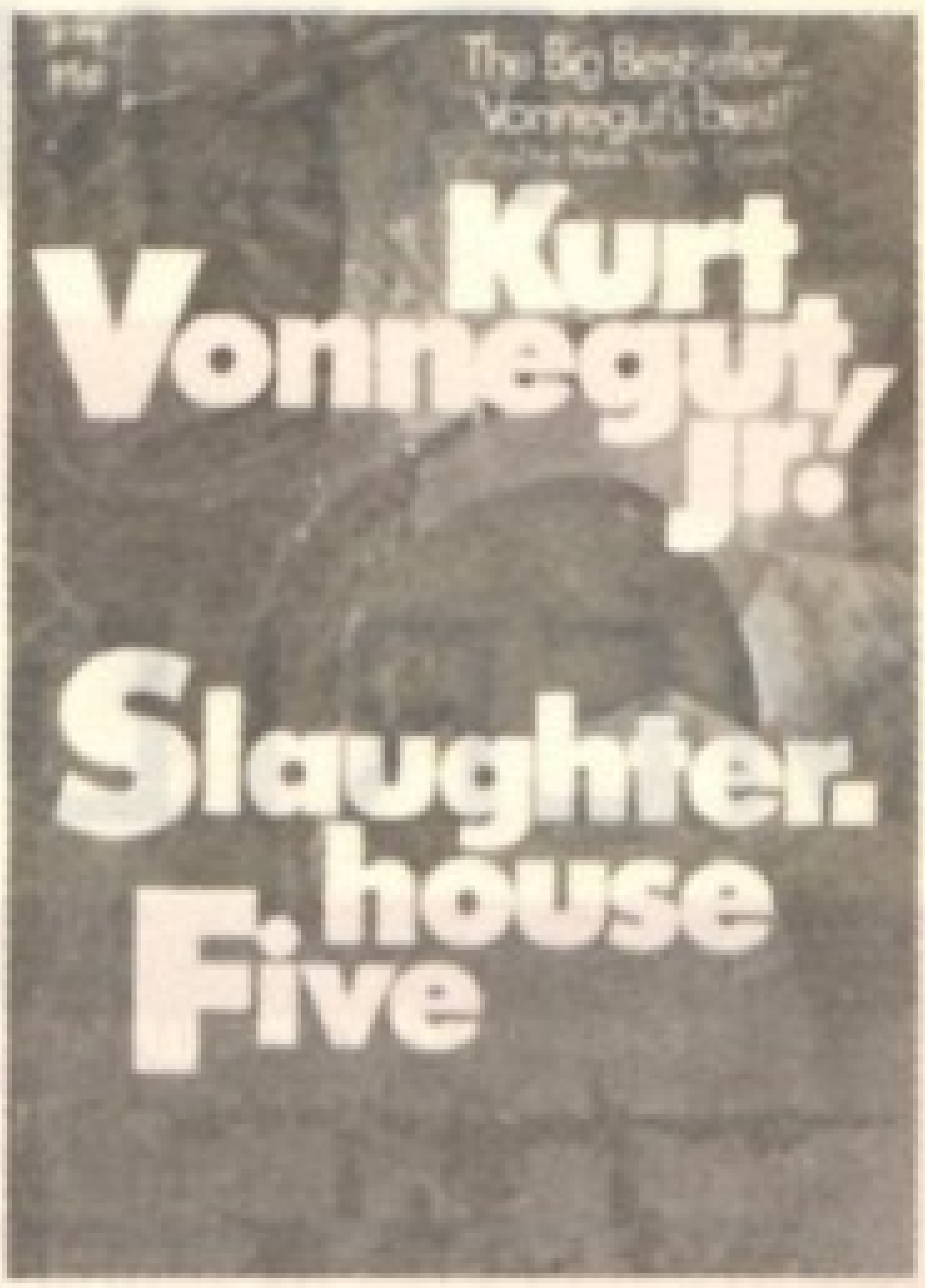

feldt (1931); John Galsworthy (1932); Ivan Bunin (1933); Luigi Pirandello (1934); Eugen O'Neill (1936); Roger Martin du Gard (1937); Pearl Buck (1938); F.E. Sillanpää (1939); Johannes V. Jensen (1944); Gabriela Mistral (1945); Herman Hesse (1946); André Gide (1947); T.S. Eliot (1948); William Faulkner (1949); Bertrand Russel (1950); Pär Lagerkvist (1951); François Mauriac (1952); Winston Churchill (1953); Ernest Hemingway (1954); Halldór Laxness (1955); Juan Ramón Jiménez (1956); Albert Camus (1957); Boris Pasternak (1958, declină premiul); Salvatore Quasimodo (1959); Saint-John Perse (1960); Ivo Andrić (1961); John Steinbeck (1962); Georgios Seferis (1963); Jean-Paul Sartre (1964, declină premiul); Mihail Şolohov (1965); Samuel J. Agnon (1966); Nelly Sachs (1966); Miguel A. Asturias (1967); Yasunari Kawabata (1968); Samuel Beckett (1969); Alexandr Soljeniţin (1970); Pablo Neruda (1971); Heinrich Böll (1972); Patrick White (1973); Eyvind Johnson (1974); Harry Martinson (1974); Eugenio Montale (1975); Saul Bellow (1976); Vincente Aleixandre (1977); Isaac B. Singer (1978); Odysseas Elytis (1979); Czeslaw Milosz (1980); Elias Canetti (1981); Gabriel Garcia Márquez (1982).

• Tot cu vocaţie universală, premiile „Lenin" sînt destinate însă oamenilor de cultură care promovează, prin activitatea lor, ideile înaintate, temele luptei pentru pace, pentru socialism.

• De mare răsunet se bucură numeroasele premii decernate în cadrul unor arii în care interdependenţele culturale au vechi tradiţii, arii circumscrise numai de aceste conexiuni, unitatea de limbă nefiind obligatorie. Sînt dovedite astfel, practic, şi în sfera particulară a premiilor literare, numeroasele contingenţe, împrumuturi, schimburile de idei, manifestate uneori direct, alteori adaptate tradiţiilor locale şi provocînd, prin neaşteptate sinteze, apariţia unor noi nuclee de iradiere. În acest sens, în special în majoritatea ţărilor cu tradiţii de origină latină, influenţele culturilor franceză, italiană, spaniolă şi portugheză au dus la formarea unui armonios mozaic în continuă prefacere.

• Din acest punct de vedere, cultura franceză joacă, faţă de noi, în virtutea unor relaţii tradiţionale, un rol important. Premiile literare acordate în Franţa încununează adeseori cărţi care stîrnesc interesul cititorilor români, familiarizaţi în mare măsură cu lumea complexă evocată şi procedeele folosite. Nu rareori, totuşi, aceste premii sînt contestate de cei care pun la îndoială obiectivitatea unor jurii aflate sub influenţa marilor edituri. După cum afirmă autorii volumului **Interlocaţii**, apărut în 1981, editurile „Gallimard", „Grasset" şi „Le Seuil" şi-au împărţit, în ultimul deceniu, 82 la sută din principalele premii anuale, cu toate că nu au editat decît 25 la sută din titlurile apărute în Franţa. Favoritismele, după autorii volumului sus citat, au creat situaţia ca ani după ani, volumele distinse cu Premiul Goncourt, de exemplu, să nu fie traduse şi, astfel, să nu treacă proba receptării în alte ţări. Totuşi, aceste afirmaţii nu pot fi separate de existenţa unor frustrări personale, experienţa dovedind că premiile, deşi puse la îndoială, continuă să fie un bun stimulent pentru autori şi cititori.

• De mult prestigiu se bucură premiile decernate de Academia franceză. Create de stat sau de fundaţii particulare, **Marile premii** şi **Premiile de ansamblu**, în număr de 17, sînt acordate pentru roman, poezie, teatru, nuvelă, eseu, critică, filozofie, istorie (premiul Gobert). În 1980, Academia atribuie, în primă ediţie, Marele premiu **Paul Morand**, premiu acordat la doi ani, potrivit dorinţelor testamentare ale lui Morand, „autorului uneia sau mai multor cărţi de limbă franceză, remarcabile prin calităţile de gîndire, stil, spirit de indepedenţă şi libertate".

• De o deosebită popularitate se bucură Premiul Goncourt, decernat anual de Academia Goncourt (societate literară înfiinţată de Edmond de Goncourt în 1896). Compusă din zece membri, Academia atribuie anual, din 1903, după un tradiţional dejun la restaurantul parizian Drouant, deosebit de apreciata recompensă. Ales preşedinte în 1972, Hervé Bazin contribuie la alegerea unor noi membri de peste hotare şi la acordarea de burse (de

exemplu bursa Goncourt pentru biografie, acordată în 1981 lui Hubert Juin pentru **Victor Hugo,** ed. Flammarion).

• Decernat în același timp cu Goncourt, **Premiul Renaudot,** fondat în 1925 de un grup specializat în difuzarea informațiilor literare, poate fi socotit drept unul dintre principalele premii literare franceze.

• Fondat în 1904, **Premiul Femina** este decernat, la sfîrșitul fiecărui an, de un juriu format din scriitoare, „pentru o operă literară de imaginație". Există un **„Femina"** francez (acordat, în ultima sa ediție, lui Michel del Castillo pentru **Noaptea decretului** - ed. Le Seuil) și un **„Femina"** străin (pe 1982 atribuit lui Anne Herbert, Canada, pentru **Les fous de Bassan).**

• Pentru recompensarea scrierilor cu deosebită valoare documentară a fost creat **Premiul Femina-Vacaresco** (atribuit în 1982 lui Pierre Andreu pentru **Viața și moartea lui Max Jacob** — ed. Table ronde; în 1981 lui Yves Florenne pentru eseul **Ouvertures, errance et les clés de la liberté** — P.U.F.; în 1980 lui Gérard Mace pentru volumul **Ex libris** — ed. Gallimard).

• În aceeași perioadă a anului are loc și decernarea **Premiului Medicis,** acordat atît unui scriitor francez (în 1982, Jean-François Josselin pentru **L'enfer et cie)** cît și unui literat străin (tot în 1982 lui Umberto Eco pentru **Le nom de la rose).**

• Dintre premiile franceze care prezintă interes mai enumerăm: **Premiul „Interallié",** unul din premiile importante, este decernat anual unui ziarist-scriitor sau scriitor-ziarist; **Marele premiu al romanului,** acordat anual de Sociéte des Gens de Lettres; **Marele premiu al Societății poeților francezi; Premiul Max Jacob,** fondat în 1950, destinat încurajării poeziei unui debutant; **Premiul Cazès,** atribuit anual la braseria pariziană Lipp; **Marile premii ale orașului Paris,** create imediat după încheierea celui de-al doilea război mondial; **Premiul criticilor,** creat în 1946; **Premiul librarilor,** acordat de un juriu compus din 400 de lectori și 700 de librari; **Premiul bibliotecarilor,** aflat în acest an la a patra ediție; **Premiul Sainte-Beuve,** atribuit pentru roman și pentru eseu; **Premiul Roland Dargelès; Premiul literar al Rezistenței; Premiul Academiei Mallarmé; Premiul Mac Orlan; Premiul Valery Larbaud; Premiul Saint-Simon,** creat cu prilejul tricentenarului nașterii lui Louis de Saint-Simon; **Premiul „Deux Magots";** premiile **Antonin Artaud, René Laporte, Marcel Proust, Alexandre Dumas, Apollinaire, Ramuz, Premiul „Primului roman",** decernat de un juriu compus din zece critici literari ai presei scrise și audio-vizuale; **Premiul pentru cea mai bună carte străină apărută în Franța** (acordat în ultima ediție argentinianului Hector Bianciott pentru volumul **L'amour n'est pas aimé** - ed. Gallimard); **Premiul Max-Pol Fouchet,** aflat în 1982 la prima sa ediție, menit să „promoveze un poet francofon necunoscut sau puțin cunoscut", manuscrisul ales urmînd a fi publicat de editura „L'Age d'Homme"; **Premiul „Prométhée",** destinat unui romancier sau nuvelist inedit, laureatul publicînd la aceeași editură; **Premiul literar internațional Claude Sernet,** acordat la ultima sa ediție senegalezului Amadou Lamine Sal; **Premiul Tocqueville,** decernat, pentru prima oară, în anul 1979, lui Raymond Aron; **Premiul „Umorului negru"; Premiul Asociației scriitorilor de limbă franceză; Premiul de literatură regională; Premiul Kafka; Premiul „Fiction",** creat datorită concursului Fundației „Philip Morris"; **Premiul François Sommer,** destinat celui mai reușit volum cu subiect cinegetic al anului (în 1981 acordat lui Claude Rivière pentru **Hommes et bêtes dans les Carpates et le Delta du Danube); Premiul Ulisse,** pentru cel mai izbutit roman popular; **Premiul Bretagnei; Premiul J.P. Calloc'h; Premiul Tony-Burnand,** acordat de Asociația ziariștilor cinegetici; **Premiul franco-belgian** al Asociației scriitorilor de limbă franceză; **Premiul literar Franța—Haiti; Premiul Albert Londres,** destinat recompensării celui mai bun reporter al anului; **Premiul de poezie Jean Cocteau; Premiul Everève-Louise de Vilmorin,** creat în 1973; **Premiul pentru cei sub 25 de ani,** fondat de editura „Alsatia" pentru a promova tinerii amatori care scriu pentru adolescenți; **Premiul Claude Farrère,** decernat de Asociația scriitorilor combatanți; **Premiul literar Franța—Quebec,** atribuit de Asociația scriitorilor de limbă franceză în colaborare cu Ministerul Culturii din Quebec; **Premiul François Poncetton; Premiul Lecomte de Nouy,** acordat unui scriitor de limbă franceză și unui literat anglofon, recompensă pentru „o lucrare care prezintă un interes deosebit pentru viața spirituală a epocii noastre și pentru apărarea demnității umane"; **Premiul Clubului poeților; Premiul vikingilor,** acordat „unei lucrări care promovează spiritul de aventură, curajul și îmbogățirea eului prin propriile eforturi"; **Premiul Paul Desfeuilles,** destinat traducătorilor din franceză; **Marele premiu al presei.** Această listă, deși departe de a fi exhaustivă, evocă totuși evantaiul diversificat al preocupărilor. Premiile enumerate nu sînt, în mare parte, însoțite de recompense materiale notabile, dar sporul de prestigiu adus laureaților este, în multe cazuri, deosebit.

• Vecinătățile geografice, în decursul istoriei, au determinat, de asemenea, importante transferuri culturale. Imperiul habsburgic, prin situația sa de mare putere în răsăritul Europei a strîns, în capitala sa, inestimabile valori culturale și artistice. Viena devenise, în acea perioadă, orașul către care se îndreptau, pentru studii, mulți dintre tinerii din întreaga peninsulă Balcanică, un centru al ideilor noi, revoluționare, în ciuda politicii retrograde practicată de guvernanți. Caracterul plurinațional al imperiului se reflectă în structura etnică a orașului, în viața sa culturală. Mulți dintre conducătorii mișcărilor naționale din Balcani și-au completat studiile, au învățat să se cunoască și prețuiască reciproc în acest oraș. După apariția republicii de astăzi, această tradiție comună și dorința amplificării cooperării culturale între țările estului și sud-estului european determină Fundația F.V.S. din Hamburg să constituie, în 1963, fondul premiilor Gottfried-von-Herder. Atribuite anual de Universitatea din Viena, în urma recomandării unui comitet format din personalități culturale europene, premiile Herder sînt destinate, conform statutului, încununării activității „a șapte personalități din țări diferite ale căror creații, în domeniul literaturii, muzicii, picturii, sculpturii, arhitecturii, folclorului și muzeisticii, aduc importante contribuții la dezvoltarea culturii europene". În plus, sînt puse la dispoziție și șapte burse de studii, acordate conform propunerilor laureaților. Cele șapte țări sînt: Bulgaria, Cehoslovacia, Grecia, Iugoslavia, Polonia, România și Ungaria. Din partea României, au fost distinși cu premiul Herder următorii oameni de cultură: Tudor Arghezi (1965), Alexandru Philippide și Mihai Pop (1967), Constantin Daicoviciu (1968), Mihail Jora (1969), Zoltan Franyó (1970), Zaharia Stancu (1971), Virgil Vătășianu (1972), Eugen Jebeleanu (1973), Zeno Vancea (1974), Maria Musicescu (1975), Nichita Stănescu (1976), Ion Vlăduțiu (1977), Eugen Barbu (1978), Sütő András (1979), Alexandru Rosetti (1980), Emil Condurachi (1981), Ana Blandiana (1982).

• De binemeritat prestigiu se bucură și **Premiul național austriac de literatură europeană,** decernat de Societatea austriacă pentru literatură, asociație care intenționează să creeze premii pentru traducerea autorilor austrieci în alte limbi și pentru creatorii străini care dedică opere culturii austriece.

• De mai mică importanță în planul european, premiile **Georg Trakl,** al Fundației **Theodor Körner, Premiul de cultură al landului Austriei de jos, Premiul orașului Viena, Diploma de onoare „Robert Stolz"** (acordată, pe 1982, poetului Franz Johannes Bulhardt), ofera

elementele necesare completării imaginii de ansamblu. O mențiune aparte merită **Premiul „Ingeborg Bachmann"**, decernat în cadrul **Concursurilor literare „Ingeborg Bachmann"** de la Klagenfurt. Concurenții, din țări europene, citesc în fața unui juriu format din 11 membri, timp de 20 de minute, un text încă nepublicat. După deliberările de rigoare, juriul desemnează laureatul. Într-o direcție apropiată se înscriu și: **Premiul „Trente jours d'Europe"**, creat în 1977; **Premiile „Europa"** pentru roman și eseu; **Premiul european de literatură pentru copii și tineret; Bienalele internaționale de poezie de la Knokke-le-Zoute (Belgia).**

● De interes deosebit se bucură și premiile literare decernate în Italia. Prestigioasele premii „Viareggio", aflate în 1982 la cea de a 53-a manifestare, consacră, de obicei, autori de prim ordin. În ediția amintită, premiul pentru roman a fost acordat lui Primo Levi pentru **Se non ora... Quàndo?** iar cel de poezie lui Vittorio Sereni. În ediția anterioară, premiul pentru proză a fost acordat lui Enzo Siciliano, cel pentru poezie Mariei Luisa Spaziani. Se acordă și premii pentru eseu, pentru debut în proză, versuri, eseistică, un premiu special și **Premiul internațional Viareggio-Versilia.**

● Deosebit de important este și **Premiul Strega,** dintre laureații căruia pomenim aici pe Giorgio Bassani, Dino Buzzati, Elsa Morante, Lala Romano, Corado Alvaro, nume intrate în circuitul culturii universale.

● Dintre premiile italiene cu vocație internațională citam aici **Premiul „Feltrinelli"** (acordat în ultima sa ediție lui Gunther Grass); **Premiul Etna—Taormina** (printre laureații căruia se numără Eugen Jebeleanu și Alexandru Balaci); **Premiul „Cino del Duca",** destinat recompensării unui autor „a cărui operă constituie, sub formă științifică sau literară, un mesaj de umanism modern" (atribuit, în 1982, scriitorului turc Yachar Kemal, în 1981 vest-germanului Ernst Junger, în 1980 lui Jorge Luis Borges, în 1979 lui Léopold Sédar Senghor); **Premiul Dante,** acordat anual de **Asociația Dante Alighieri** (decernat, pe 1982, lui Ba Jin, președintele Asociației scriitorilor chinezi, traducător în chineză al **Divinei Comedii); Premiul Dante** al orașului Florența, acordat o dată la doi ani unui cercetător italian ori străin „pentru merite deosebite în studierea operei celui mai mare fiu al Florenței"; **Premiul Mondello** (atribuit în 1983 lui Alain Robbe-Grillet pentru romanul **Djin,** tradus în italiană și lui Alberto Moravia pentru culegerea de reportaje **Scrisori din Sahara** și romanele **„Retro"; 1943), Premiul „Libro d'oro",** acordat scriitorilor a căror operă, în totalitate, a fost vîndută în peste 1 000 000 exemplare; premiile **Pasolini, Campiello, Flaiano, Scanno, Premiul criticii in Erba,** decernat cu prilejul tîrgurilor de carte pentru tineret din Bologna.

● O mențiune aparte merită și **Premiul Institutului Italo-Latino-American** (I.L.A.), creat în 1971 cu scopul popularizării celor mai de seamă creații literare latino-americane. Acordat o dată la doi ani, laureații de pînă astăzi sînt Jose Lezama (Cuba), Juan Carlos Onetti (Uruguay), Jorge Amado (Brazilia), Antonio Di Benedetto (Argentina), Mario Vargas Llosa (Peru).

● Destinate tot țărilor din America Latină sînt și premiile prestigioasei instituții culturale din Havana „Casa de las Americas". Înființate în 1959, aceste distincții încununează cîștigătorii unor concursuri anuale. Se atribuie la începutul lunii februarie premii pentru roman, poezie, eseu, teatru, reportaj, literatură pentru copii și tineret, literatură engleză din Caraibi și literatură braziliană. Laureați pentru anul 1982 (premii decernate în februarie 1983) au fost doi argentinieni, un portorican, un cubanez, un ecuadorian și un nicaraguez; pe 1981 tot

doi argentinieni, un guianez, un nicaraguez, un ecuadorian, un cubanez, doi portoricani, un brazilian.

• Mare influență, datorată tradiției culturale și lingvistice, au în zona hispano-americană și premiile literare spaniole. Printre cele mai importante se numără **Premiile naționale spaniole** distribuite de Academie. Există un premiu național de poezie, un altul destinat romanului, alte premii pentru creații în diverse domenii literare. Dar cel mai rivnit premiu al literelor spaniole, nu numai pentru suma care il însoțește (zece milioane pesetas), dar mai ales pentru deosebitul său prestigiu literar, este **Premiul „Miguel de Cervantes"**, instituit în 1975. Premiul este decernat anual, în ziua de 23 aprilie, în cadrul unor manifestări multiple: Comemorarea Cervantes, Ziua Cărții, primirea scriitorilor în audiență de către monarhii spanioli. Supranumit, pentru importanța sa, „Nobelul spaniol", premiul Cervantes pe 1982 revine lui Luis Rosales. Ceilalți șapte laureați de pînă astăzi sînt: Jorge Guillén, Alejo Carpentier, Dámaso Alonso, Jorge Luis Borges, Gerardo Diego, Juan Carlos Onetti, Octavio Paz.

• Instituit în urmă cu patru ani, **Premiul național al Spaniei pentru traducerea scriitorilor spanioli în alte limbi** a fost acordat, în 1982, lui Darie Novăceanu, traducător și comentator al lui Luis de Góngora y Argote. Premiul a mai încununat pînă astăzi tălmăciri din Quevedo, Santa Teresa, Juan Ramón Jimenez.

• Un alt premiu prestigios, destinat însă încununării lucrărilor referitoare la istoria culturii hispanice, este **Premiul de cultură hispanică**. Dintre premiați, amintim pe Guillermo Diaz-Plaja (pentru **La comunicación de las culturas hispanicas en la obra de Eugenio D'Ors)** și Carlos M. Rama (pentru **Historia de las relaciones culturales hispanoamericanas).**

Tot în sfera culturilor hispanice se mai înscriu și: **Premiul latino-american de poezie „Ruben Dario"** (acordat în 1982 cubanezului Victor Casaus, în 1981 salvadorianului José Roberto Sea); **Premiul „Alfonso Reyes"**, cea mai importantă distincție culturală conferită de guvernul mexican (ultimii laureați au fost Jacques Soustelle și André Malraux).

• Un rol important în orientarea cititorilor și editurilor joacă și **Premiul „Planeta"**.

În același context, **Premiul „Camões", Premiile Academiei portugheze** sau **Premiul Academiei de litere din Brazilia** au multă pondere.

• O altă arie culturală a cărei importanță nu mai trebuie subliniată rămîne cea a culturilor germane. Circulația cărților și ideilor în diversele zone geografice de limbă germană se evidențiază și prin distribuția distincțiilor literare. Deseori, scriitorii est-germani, cei din Austria sau din Germania federală dețin importante premii în țările vecine.

Enumerăm aici, pentru a evidenția diversitatea preocupărilor, unele din aceste distincții fundate și sprijinite material, în R.D. Germană, de stat iar în R.F. Germania de organisme comunale, instituții de cultură sau asociații literare. Asemănătoare, ca structură, premiilor anuale distribuite de organismele culturale din multe țări socialiste, premiile literare ale R.D. Germane au o pondere deosebită în evidențierea lucrărilor ce promovează, în domeniile literaturii, ideile socialismului, combaterea atitudinilor retrograde. Înregistrăm aici, ilustrînd aceeași orientare, **Premiul „Feuchtwanger"**, atribuit anual de Academia de arte a R.D. Germane și **Premiul „Heinrich Heine"**, acordat de Ministerul Culturii din R.D.G.

Înființat în 1979, **Premiul internațional „Jacob și Wilhelm Grimm"** a fost destinat germaniștilor, pentru lucrări științifice, pedagogice, culturale și traduceri.

• Din categoria distincțiilor conferite de asociații culturale comunale, ale unor fundații particulare sau de breasla, în marea lor majoritate din R.F. Germania, notăm: **Premiul „Lessing"; Premiul „Georg Buchner"** (printre laureați se numără Martin Walser, Thomas Bernhard, Christa Wolf); **Premiul „Schiller"** (acordat de municipalitatea Mannheim); **Premiul literar „Roswitha"**, instituit în memoria primei poete germane Roswitha von Gandersheim; **Premiul „Heinrich Mann"; Premiul „Hölderlin"**, fondat de orașul Bad Homburg; **Premiul literar al orașului Bremen; Premiul „Copernic"** al orașului Gelsenkirchen; **Medalia „Carl von Ossietzky"** (acordată în 1981 pentru „activitatea sa combatantă, angajată, pentru pace și dezarmare" scriitoarei Inge-

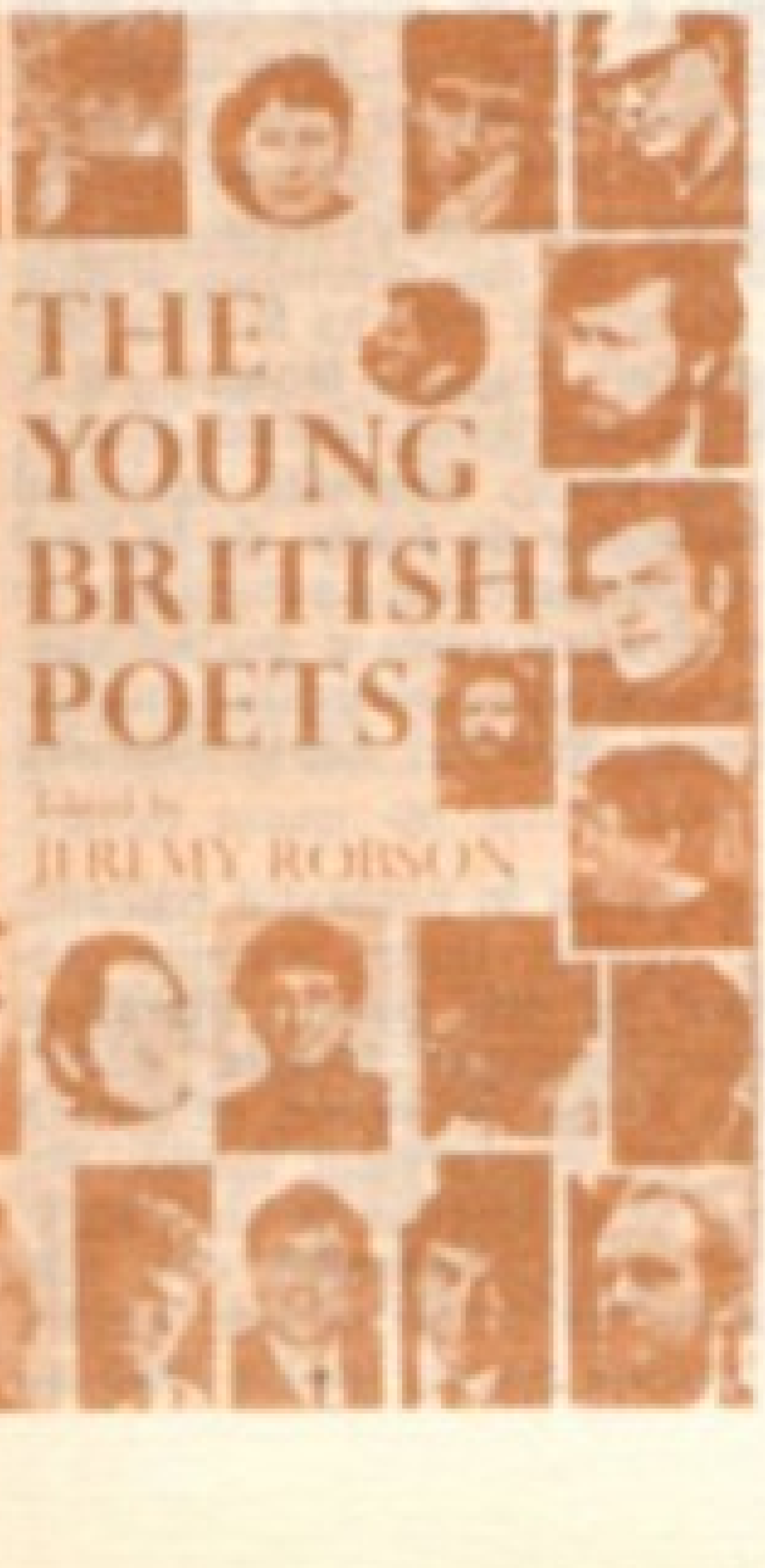

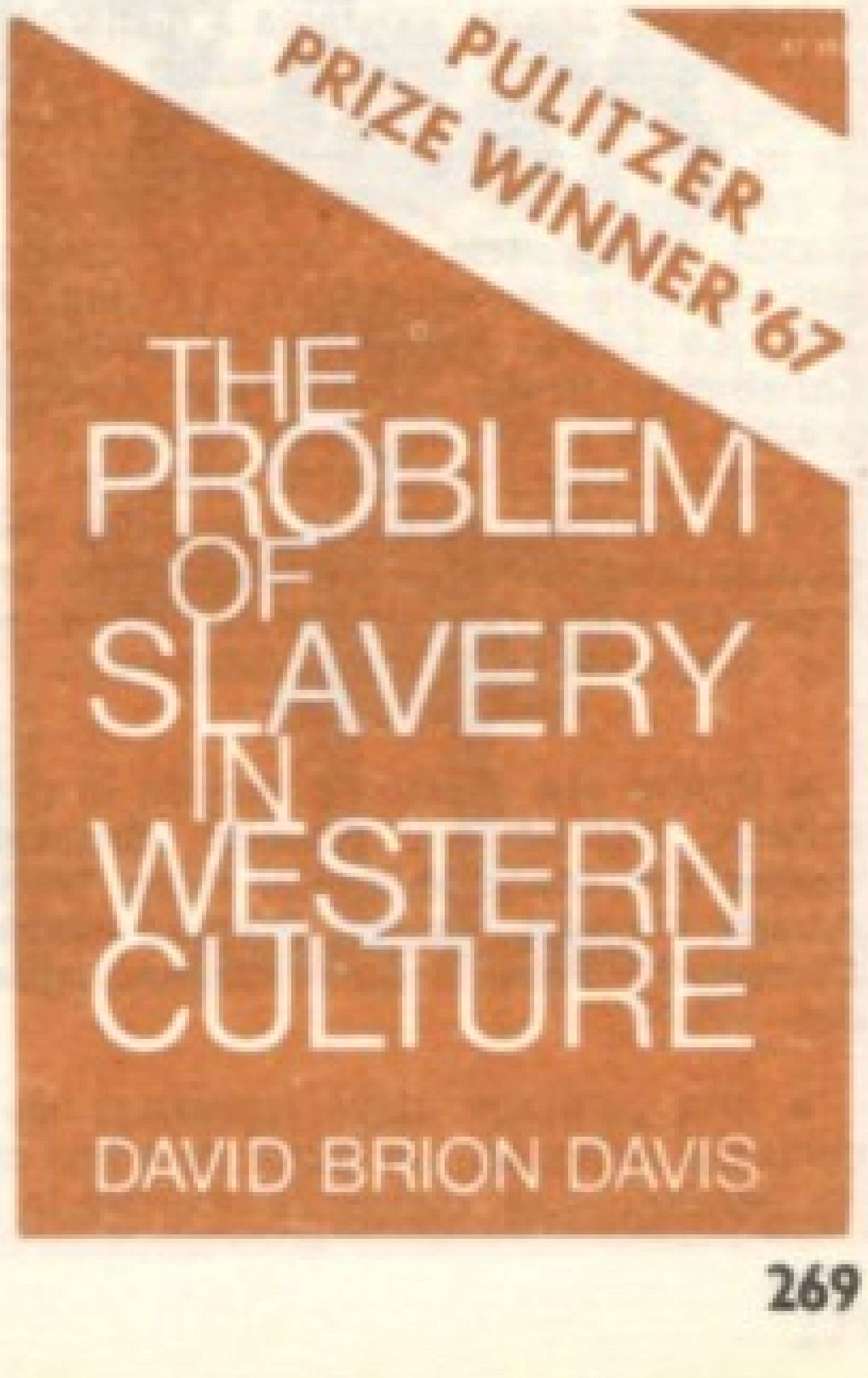

borg Drewitz, vicepreşedinta PEN-Clubului din R.F. Germania); **Placheta „Heine"**, atribuită de Societatea „Heinrich Heine".

De un interes deosebit se bucură şi tradiţionalele Tîrguri de carte, în cadrul cărora sînt decernate numeroase premii şi medalii. Menţionăm aici **Marele premiu** şi **medaliile** Tîrgului sau expoziţiilor internaţionale de artă a cărţii de la Leipzig, **Premiul „Gutenberg"**, acordat tot la Leipzig pentru prezentare tipografică, premiile literare acordate în cadrul Tîrgului de carte de la Mainz, premii dintre care menţionăm aici pe cele acordate de revista literară „Freies Forum" (decernate, în 1981, astfel: pentru poezie – Mircea Dinescu, pentru traducere – Werner Solner, pentru eseu – S. Damian).

● Şi în aria culturală anglo-americană premiile literare sînt fondate de instituţii de învăţămînt, asociaţii sau fundaţii preponderent particulare, în marea lor majoritate cu rol deosebit doar în orientarea cititorilor sau a criticii, reflectînd deseori interese de moment. Dar există şi excepţii, distincţii ce consacră nume pentru întreaga arie anglofonă, dintre care cităm ca reprezentative **Premiile „Pulitzer"** şi **„Booker Prize"**.

● **Premiile „Pulitzer"**, în număr de 12, sînt decernate anual, din 1918, de Consiliul de administraţie al Universităţii Columbia, S.U.A., şi consacră de obicei realizări de primă mărime din sfera culturală americană. Sînt decernate pentru roman, poezie, critică, dramaturgie, eseu, publicistică şi, dintre laureaţi, cităm pe Ernest Hemingway, Robert Frost, Louis Bromfield, Archibald Mac Leish, W.H. Auden, Anne Sexton, John Berryman, Beth Henley, Howard Sackler, pentru a ne rezuma doar la cîteva nume de romancieri, poeţi şi dramaturgi.

Un rol deosebit în crearea opiniei este jucat de sondajele printre cititori şi critici, efectuate periodic de suplimentul literar al ziarului „New York Times". De mult prestigiu se bucură şi: **Marele premiu naţional al criticii americane, Premiul „Bollingen", Medalia „Howell"** – decernată de Academia de arte şi litere, **Medalia „Freedom"**.

● Cel mai important premiu literar britanic, **„Booker Prize"**, are un rol similar cu al **Premiului „Pulitzer"** pentru consacrarea unor nume în literatura britanică. În peisajul literar britanic semnalăm, însă, ca element cu valenţe mai aparte, existenţa a numeroase premii destinate promovării tinerilor autori. Enumerăm, pentru exemplificare: **Premiile „Somerset Maugham"**, instituite în 1947 şi destinate unor „scriitori sub 35 de ani, cu o carte publicată, pentru a le îngădui să-şi îmbogăţească cunoştinţele şi însuşirile călătorind prin alte ţări" (printre laureaţi: Doris Lessing, Kingsley Amis, John Le Carré, Humphrey Carpenter, Max Hastings, Christopher Reid); **„Triple First Award"** („De trei ori premiul întîi"), denumit astfel întrucît include şi publicarea manuscrisului premiat în trei ediţii – cartonată, broşată şi specială, destinată circuitului de club; **Premiile Concursului naţional de poezie de la Cheltenham**, organizat sub auspiciile săptămînalului „Telegraph Sunday Magazine", destinate debutanţilor.

● Printre alte premii de renume în contextul cultural britanic, înşiruim aici **Premiul „Brooker McConnell", James Tait Black Memorial Prize, Whitbread Literary Award, Premiul „Hugo", Premiul memorial „John W. Campbell", Premiul guvernatorului general al Canadei.**

● Aria culturilor slave reprezintă, de asemenea, în contextul universal, un factor de primă mărime. Tradiţiile literaturii ruse, puncte de referinţă în zestrea culturii universale, preluate şi amplificate astăzi nu numai de scriitorii sovietici, stîrnesc deosebit interes.

● Premiile literare sovietice pot fi clasificate în funcţie de organismele care le atribuie, de sectoarele literare vizate, de limbile şi tradiţiile culturale existente în diversele republici surori. Subliniind încă o dată interesul manifestat de instituţiile statale de resort pentru impulsionarea creaţiei literare, enumerăm aici, succint, cîteva dintre cele mai prestigioase distincţii sovietice: **Premiile Lenin pentru literatură şi artă; Premiile de stat ale U.R.S.S. pentru literatură,** tradiţional decernate cu prilejul aniversării Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie (dintre laureaţii ediţiei 1982 amintim aici pe Grigori Baklanov, pentru roman; Ojar Ottovici Vatietis, pentru poezie; Oles Goncear şi Vitali. Zakrutkin pentru proză; Vladimir Civilihin pentru eseu; în ediţia din 1981 au fost atribuite scriitorilor V. Belov, M. Dudin, V. Ozerov, P. Pancenko, C. Amiregibi, R. Ibraghimbekov iar în ediţia 1980 au fost acordate lui Aleksei Arbuzov, G. Hamid, P. Zagrebelnii, A. Kolomieţ, acad. Mihail Hrapcenko). De mult prestigiu se bucură şi premiile acordate de Uniunea Scriitorilor din U.R.S.S., premii încununînd, de asemenea, activitatea din diferite sectoare ale literaturii. Menţionăm aici, dintre aceste distincţii, **Premiile A.N. Tolstoi,** atribuite pentru lucrări literar-publicistice pe teme internaţionale.

● De prestigiu se bucură şi premiile de stat acordate de republicile unionale. Cităm, spre exemplificare, dintre **Premiile de stat din R.S.F.S. Rusă,** acordate pentru creaţii literare, artistice sau de arhitectură; **Premiul „Gorki"** (atribuit pentru roman, versuri, nuvelă, scenarii, dramaturgie); dintre premiile acordate în R.S.S. Ucraina amintim **Premiul „Ivan Franko"** şi **Premiul „Lesa Ukrainka"**; dintre premiile gruzine amintim **Premiul „Şota Rustaveli"** şi **Premiile Uniunii Scriitorilor din Gruzia** (pentru poezie, proză, dramaturgie şi publicistică).

● În Republica Populară Bulgaria, premiile Uniunii Scriitorilor Bulgari, atribuite anual pentru poezie, proză, publicistică, literatură pentru copii, dramaturgie, se bucură de multă popularitate. Dintre laureaţii ediţiei din 1982 amintim pe M. Sopkin, B. Gherontiev, Andrei Ghermanov (post mortem), Ekaterina Tomova, Dimitri Iarimov, Milko Milkov. Foarte important în consacrarea unor scriitori este **Marele premiu „Gheorghi Dimitrov"**.

● Înscrise atît în zona culturală balcanică, cît şi în aria culturilor slave, premiile literare din Iugoslavia încurajează deseori creatori a căror operă depăşeşte, prin interesul stîrnit, hotarele naţionale. Menţionăm, în acest sens, importantul **Premiu literar „Ivo Andrić"**, **Premiul „Jovan Jovanović Zmaj"** (atribuit scriitorilor de limbă croată), **Cununa de aur** a Festivalului internaţional de poezie de la Struga, cel mai prestigios premiu european pentru poezie, atribuit în 1982 lui Nichita Stănescu (dintre laureaţii anteriori: Eugenio Montale, W.A. Auden, Pablo Neruda, Artur Lundkvist, Rafael Alberti, Miroslav Krleza, Blaje Koneski), **Premiile trienalei mondiale a cărţii şi periodicelor de teatru de la Novi Sad,** adresate editurilor şi periodicelor specializate în publicarea lucrărilor de dramaturgie şi teatrologie.

Din categoria premiilor destinate reflectării curentelor de opinie face parte **Premiul săptămînalului „NIN"** din Belgrad.

● Factori importanţi nu numai în contextul balcanic sînt şi culturile Greciei şi Turciei. Dintre premiile greceşti amintim aici **Premiul de stat pentru literatură** (poezie şi proză) şi **Premiul fundaţiei „Uranis"**, decernat anual de Academia din Atena. De interes se bucură şi Premiile internaţionale ale concursului iniţiat, din 1980, de Uniunea ziariştilor şi scriitorilor de cărţi turistice din Grecia, destinate să recompenseze cele mai bune cărţi ale anului, scrise de autori străini, despre Grecia. Primii laureaţi ai acestui premiu (ediţia 1980) au

fost Lawrence Durell (Anglia) și Jacques Lacardière (Franța).

• **Premiile literare ale Turciei** sînt acordate anual, pentru roman, nuvelă, versuri, dramaturgie, literatură pentru copii, critică și traducere, de un juriu alcătuit din cunoscuți scriitori și critici literari turci. Menționăm, pentru prestigiul de care se bucură, și **Premiul „Orhan Kemal"**.

• Problemele culturilor africane, aflate pe drumul afirmărilor după dobîndirea independenței naționale, sînt reflectate pregnant și în instituția premiilor literare. Existența a două limbi de largă circulație printre oamenii de cultură africani, franceza și engleza, marchează actuala etapă.

Indiscutabil, **Marele premiu literar al Africii negre**, destinat să încununeze un autor de limbă franceză, originar din Africa neagră, ocupă un loc de prim ordin. Decernat, începînd din 1961, de Asociația scriitorilor de limbă franceză, palmaresul acestui premiu oferă o imagine a importanței și valorii laureaților. Din cei 29 de laureați, în fruntea listei se află cei din Camerun (6), urmați de scriitori din Senegal, Benin, Congo, Niger (2) și Volta Superioară (1). Deși premiul se atribuie pentru toate genurile, în prim plan se afirmă romanul. Eseurile (doar trei premiate în 22 de ani), poezia (un singur laureat, Parcéré Titinga din Volta Superioară) și teatrul (o singură piesă premiată, scrisă de Jean Pliya din Benin) au polarizat, se pare, eforturile unui număr mai mic de creatori africani.

Printre cele mai cunoscute distincții literare africane se numără și **Premiile concursurilor de teatru interafrican**, manifestare organizată anual de 21 posturi de radio din Africa și Zona Oceanului Indian. Dintre laureații celei de a XI-a ediții (1981), amintim pe Dev Virashawmy (Insulele Mauritius), Baba Moustapha (Ciad), Gilbert Kiyindou (Congo), Marouba Fall (Senegal), Michèle Rokotoson (Republica Malgașă).

• Din aria aglofonă notăm importantul premiu literar **„Africa Award"** (decernat, în 1982, romancierei nigeriene Buchi Emecheta), și **Premiul „Noma"**, decernat anual de un juriu întrunit la Freetown (Siera Leone).

• De ecouri deosebite, depășind sfera de interes a literaturii în idiș sau ebraică, se bucură **Premiul Ierusalim**, decernat cu prilejul Tîrgului internațional de carte de la Ierusalim aflat, în 1983, la a 11-a ediție. Ultimul laureat a fost scriitorul de origine indiană V.S. Naipaul. Dintre premiile destinate lucrărilor scrise în limba idiș amintim: **Premiile Fundației „Iacob Groper"**, **Premiul „Atran"**, atribuit anual de Congresul mondial pentru cultură idiș cu sediul la New York, **Premiul literar al organizației „Yidischer Kultur Farband"** (IKUF) din New York.

• Nu pot fi trecute cu vederea nici premiile literare de importanță națională. Dintre acestea enumerăm, spre exemplificare, doar cîteva: **Marele premiu al Consiliului Nordic**, decernat anual la Oslo; premiile Asociației scriitorilor chinezi; Premiile Uniunii Scriitorilor din Vietnam; **Premiul Akutagawa**, cea mai înaltă distincție literară japoneză; **Marele premiu Ghianpith**, supranumit și „Nobelul indian"; **Premiul „Ramon Magsaysay"**, decernat anual de autoritățile filipineze.

Evident, toată expunerea de pînă acum nu are un caracter exhaustiv, ci doar încearcă să surprindă manifestări mai proeminente în peisajul literaturii universale, prin eventuala influență pe care o pot avea asupra interferențelor între culturile popoarelor lumii. Și care, privite din acest unghi, pot interesa într-un mod mai aparte cititorul român.

MIHAI PASCU

OLAC

CARMEN GALIN ȘI DAN PIȚA

— Ai văzut fotografiile?
— Nu. N-am fost la premieră.
Le caută într-un birou. Aduce un plic, îl deschide cu grijă. Fotografii în sepia. Îmi dă explicații, încearcă să reproducă textul care însoțea fiecare imagine. Așez deoparte cîteva care îmi plac deosebit. Le privesc îndelung fără să comentez, apoi mă sprijin de speteaza fotoliului și arunc o privire într-o parte. Văd pe o măsuță, sub televizor, un album.
— Și acolo aveți fotografii?
— Vreți să le vedeți?
— Da. Sigur că da!
Întinde mîna, ia albumul și-l așază pe masă.
— Astea sînt din „Ursul polar", îmi explică Carmen Galin. Cele două de sus le-am făcut la revelionul de anul trecut. Uite ce caraghioase sînt! Aici m-a fotografiat Dan. Nu! Astea nu vreau să le vedeți...
— Echipa de aur! îmi spune Dan, apropiindu-se de noi cu un teanc de fotografii din care desprinde una: Demian, Veroiu, Dorin Liviu Zaharia și regretatul Dan Naum, după ce am terminat facultatea. Apoi am făcut împreună „Nunta de piatră".
— Un tînăr furios, încerc eu să caracterizez chipul adolescentului din fotografie.
— Nu știu cît de furios... dar nu m-am lăsat niciodată învins. De atunci toate filmele mele au avut „probleme": „Filip cel bun", „Bietul Ioanid", „Concurs"... **A trebuit să mă zbat pentru fiecare...**
— N-ai obosit?
— Nu. Dar am multe proiecte neîndeplinite. Nu pot să-mi pierd vremea cu memorii și audiențe! Dacă nu stă în puterea mea să determin spațiul, cel puțin să stăpînesc timpul în lupta cu anii care trec, și îmi arată părul cărunt de la tîmple.
— Tase! intervine Carmen încercînd să oprească boxerul care mă asaltează cu iubirea lui agresivă. Lasă-l pe domnul în pace! Adu-mi papucul! Unde-i mingea? Astea sînt din copilărie, continuă Carmen, răsfoind mai departe albumul de fotografii.
— Recitați poezii cînd erați elevă?
— Nu. Adică da... Vreți să beți ceva? încearcă ea să ocolească răspunsul.
— Nu mulțumesc. Cînd veneau musafirii... părinții nu vă rugau să recitați o poezie?
— Cînd aveam șase sau șapte ani, apoi se oprește, rămîne pe gînduri. Tatăl meu lucra în teatru — continuă ea captată de „întoarcerea în trecut" — era pictor scenograf, avea mulți prieteni... Veneau deseori și rămîneau pe terasă pînă seara tîrziu... Aveam o terasă mare, cu multe plante și flori. Sora mea se culca devreme, eu rămîneam „cu bărbații", îmi plăcea să-i ascult cum vorbeau, cum povesteau, apoi... mă rugau să le spun poezia mea preferată: **Supa de legume.** Rîdeau și mă aplaudau. În liceu n-am recitat poezii. Aveam o memorie

foarte bună, dar nu-mi plăcea să mă urc pe scenă. La lecţiile de română spuneam versurile plat: ta-ta-ta... Aveam cîteva colege care recitau foarte bine. Termină, Tase! Adu-mi papucul! Hai, du-te!...

— Rămăsesem la liceu...

— Da, făceam balet, gimnastică, îmi plăcea sportul... şi seara mă duceam la tata, asistam la repetiţii.

— Vă plăcea teatrul?

— Nu în mod special. Îmi plăcea „mirosul de scenă", cortina... În sfîrşit, nu ştiu, nu mă vedeam actriţă... Mai degrabă regizor.

— N-aţi vrut să urmaţi Institutul de teatru?

— A! Nu! M-am pregătit pentru arhitectură. Eram bună la matematică. Fratele tatălui meu este un mare matematician, mi-a spus că am „cap bun pentru ştiinţă". Dar ce m-a apucat să vorbesc despre mine?! Hm! Chiar nu vreţi să beţi ceva? Sînteţi cu maşina?

— Nu. Cum aţi ajuns totuşi la teatru?

— Am venit de la Cluj cu gîndul să mă prezint la Arhitectură. Locuiam la sora mamei, i-am spus că „n-am tot sufletul pentru arhitectură". Ea este chimistă...

— Cine?

— Sora mamei. Şi atunci... i-am spus că aş vrea să fiu regizor de teatru. „Cîte femei regizor ai văzut tu?" m-a întrebat ea. „Cum o să faci tu, o biată fată, carieră de regizor? Dacă vrei, du-te la teatru..." Şi aşa am făcut, dar tot regizor doream să fiu!

— V-aţi prezentat la examenul de admitere?

— Da. Examenele la Teatru se dădeau înaintea celorlalte facultăţi, cei care nu intrau aveau posibilitatea să nu piardă anul şi să se prezinte la alte facultăţi. M-am dus la cursurile de pregătire, dacă nu reuşeam, mă întorceam la Arhitectură. Încercam să-mi provoc şansa şi să-mi aflu destinul. Era primul an cînd se înfiinţase o clasă de regie de teatru. În prima zi am recitat două poezii. Şahighian, cînd a auzit că vreau să fac regie, a strigat: „Fugi d-aci, domnişoară. Vei fi o bună actriţă." Şi Şahul, cum îi spuneam noi acestui om minunat, mi-a schimbat destinul. La sfîrşitul cursurilor de pregătire, m-am prezentat la examen. Am fost admisă şi aşa... am devenit actriţă. Cred că aveam o fotografie de atunci...

Dan aduce un aparat de radio, îl aşază lîngă noi, caută muzică. Tase stă în braţele mele, îl mîngîi pe cap şi el mişcă din coadă mulţumit.

— Aţi rămas în Bucureşti?

— Nu. Dar ce faci dumneata? Anchetă? Interviu?

— Nu. „Răsfoim împreună un album de fotografii."

— Da. Adevărat. Iată una de la Piatra Neamţ. Am cerut să fiu trimisă la teatrul de acolo, era un teatru foarte bun. Sora mea terminase chimia, fusese repartizată la Piatra Neamţ. În familia mea sînt mulţi chimişti: mama, sora mamei...

— Cea din Bucureşti?

— Da, exact. Sora mea s-a măritat la Piatra Neamţ cu un actor, coleg cu mine. A! Să nu uit, trebuie să primesc un telefon de la nepoata mea, este în vacanţă şi vrea să vină la Bucureşti. E un copil minunat.

— Şi doreşte să fie actriţă?

— Nu. Adică nu ştiu! şi se opreşte; aceeaşi febrilitate în priviri, căutare, nevoie de precizie şi nuanţă. Auzi, telefonul! Dane! Vrei să răspunzi tu?

Era telefonul aşteptat. Continui să privesc fotografiile din album. Dan vine lîngă mine.

— Cînd intri în producţie cu „Pantelimon"? îl întreb eu.

— Nu ştiu. Trebuia să încep acum cinci luni. Mă tot amînă, ba una, ba alta, scenariul, mereu scenariul...

— Ai fost la San Remo cu „Concurs"?

— Nu.

— Cum?! Am vorbit la telefon cu o zi înainte de plecare, era într-o vineri. Duminică se prezenta filmul tău.

— Da. Trebuia să merg împreună cu Florian Potra. El n-a putut să plece, a aflat mult prea tîrziu... Aşa că am fost nevoit să renunţ şi eu.

— De ce?

— Dintr-un sentiment de solidaritate dar... dacă aş fi plecat cu avionul, ajungeam duminică seara, după prezentarea filmului meu. Ratăm mereu prilejuri în detrimentul nostru şi al filmului românesc, cu toate că vrem să ne impunem pe plan internaţional.

— Va veni mîine după-amiază! spune Carmen fericită. Va trebui s-o aşteptăm la gară. Acum vreau să pregătesc ceva pentru cina... de la miezul nopţii. Sper că beţi împreună cu noi un pahar de vin? De ce vă uitaţi aşa la mine?

— Încerc să-mi imaginez cum arată nepoata şi dacă nu cumva recită: **Supa de legume?** Nu cumva vine la Bucureşti cu gîndul să devină actriţă? Poate un alt ciclu se deschide fără să ştim cum şi cît determinăm un destin...

— Vreţi să spuneţi că...

— Aşa mi-ar place să termin interviul nostru, dacă „răsfoirea unui album de fotografii" s-ar putea numi „interviu".

— Dane! Auzi ce spune! Ar fi în stare sa scrie tot ce-am vorbit în seara asta! Cred ca glumiţi! Mă duc să aduc ceva de mîncare...

SERGIU GRIGORE

M. DIACONU

ZÎMBIND

Pentru mine primăvara vine într-o singură zi, de dimineaţa pînă seara. În ziua aceea, lipsesc întotdeauna de la serviciu, ca să pot fi cu ea. În ziua aceea, zîmbesc mai mult. Mă plimbam deci, cu haina pe umăr, în ziua de care vorbesc, pe străzi liniştite, printre castani, zîmbind. Mijeau frunzele în jurul meu, le simţeam seva aromată, aceea pe care am băut-o de atîtea ori cînd eram copil. În ziua aceea, eram sigur că ştiu şi simt cum intră primăvara în toate şi e minunat că sînt de faţă, căci fără mine nu se poate. Se deschideau geamurile balcoanelor, covoarele ieşeau afară, revărsîndu-se pînă în stradă, iar eu, zîmbitorul, eram dispus, în acea zi, să uit de praful atîtor paşi ce le-au călcat, mîndri şi stupizi. Gospodinele aruncau la tot pasul cu priviri în stradă, trecătorii mă ocoleau, fără să mă vadă, căci eu aveam alt ritm decît ei şi cîteva legitimaţii în care scrie că am dreptul să mă uit la oameni.

Eram împăcat cu toate, undeva în adîncul meu întunecat, chiar mîndru de putinţa mea deosebită de a percepe tainele naturii. De aceea, m-am oprit zîmbind în faţa unei porţi mari de fier, de unde se auzeau rîsete de copii şi o magnolie sălta peste gard. Poarta era deschisă şi în curtea mare, cu garaje în fund, se jucau doi copii blonzi şi un cîine. Se hîrjoneau, ţipau, aveau arcuri şi săgeţi colorate, erau probabil apaşi, drept care am zîmbit şi mai tare, uitîndu-mă la ei. Am stat un timp şi prin cap îmi treceau numai lucruri calde şi generoase, mi-aduceam aminte de mine, care n-am fost niciodată blond şi frumos. Strada era pustie, drept care m-am lăsat în joaca lor şi chiar am rîs de-a binelea cînd unul dintre apaşi a început să scîncească, după o căzătură. Atunci m-au văzut, s-au oprit, blonzi şi cu ochii albaştri, de îngeraşi, s-au uitat unul la altul, apoi amîndoi la cîine şi l-au asmuţit pe mine şi, ceea ce m-a intrigat cel mai tare, într-o limbă absolut necunoscută mie. Cîinele a sărit imediat în stradă, eu m-am lipit de poarta de fier şi, din clipa aceea, nu m-am mai putut mişca, de atîţia colţi cîţi rînjea şi lătra acel cîine de rasă. Unul din păcatele oraşului este lipsa bolovanilor pe jos, iar eu, fiind un intelectual de la ţară, nu aveam în cultura mea alte metode de a scăpa de un cîine. Am încercat deci să le zîmbesc copiilor, pentru ca aceştia, sensibilizaţi, să gonească fiara, însă îngeraşii tocmai îşi încordau arcurile spre mine, m-au trecut fiorii, nefiind obişnuit cu aşa ceva. Săgeţile şi-au făcut datoria, au vîjîit pe lîngă urechi, în burtă, în poartă, în picioare, în umeri, în strigăte de triumf din partea îngeraşilor şi cîte nu s-ar mai fi întîmplat dacă o bătrînică, ce tîra nişte plase cu ceapă, n-ar fi apărut ca din senin pe stradă şi nu ar fi lăsat plasele jos şi nu i-ar fi gonit pe toţi trei cu lovituri la fund şi după ceafă, în aceeaşi limbă necunoscută mie. A închis poarta, a luat plasele cu ceapă, s-a uitat la mine cum îmi aranjam la loc pălăria căzută în praf şi mă ştergeam de sudoare, apoi şi-a tîrît paşii în curte, lăsîndu-mă mirat, cu cămaşa ruptă şi cu un singur gînd în cap: de ce oare nu i-am zîmbit la început cîinelui?

Florina Luican şi Mircea Diaconu în „Filip cel bun"

ROZA VÎNTURILOR

DE CE SCRIE CARLOS FUENTES?

„Cînd eram tînăr, scriam pentru a trăi — a declarat, într-un interviu acordat ziarului „International Herald Tribune", scriitorul mexican Carlos Fuentes. Acum, la 54 de ani, scriu ca să nu mor. Ca și Șeherazada cea din 1001 de nopți, voi trăi atîta timp cît voi mai avea o poveste de spus."

CINE A FOST „JULIA"?

Julia, prietena implicată în activitatea ilegală a mișcării antifasciste germane, evocată de Lillian Hellman în cartea „Pentimento", publicată în 1973 (și ecranizată în 1977, în filmul de succes „Julia", cu Jane Fonda și Vanessa Redgrave), pare să fi fost modelată după o persoană reală. În America a apărut volumul de memorii „Numele conspirativ: Mary", de dr. Muriel Gardiner. Autoarea povestește că, pe cînd era foarte tînără și foarte bogată, după studii făcute la Oxford, a plecat la Viena, în speranța că va fi psihanalizată de Sigmund Freud, și-a luat titlul de doctor în medicină, s-a căsătorit cu Joseph Buttinger, lider al Partidului socialist revoluționar austriac, și, în 1934, a început să activeze în mișcarea antifascistă și antinazistă. Folosind numele conspirativ „Mary", ea a transportat clandestin pașapoarte și bani în Germania și și-a pus la dispoziție casa pentru antifasciștii care aveau nevoie de adăpost. În 1939, înainte de izbucnirea războiului, s-a repatriat în America, împreună cu soțul ei și cu fetița lor. „Julia" are, pînă la un punct, un destin similar: tînăra americană bogată face studii la Oxford, apoi la Facultatea de medicină din Viena, devine pacienta și eleva lui Freud, este socialistă, transportă pașapoarte și bani peste graniță, dar moare în 1938, după ce a fost torturată de naziști.

În introducerea la cartea ei, Muriel Gardiner afirmă că n-a întîlnit-o niciodată pe Lillian Hellman, dar că auzise despre ea de la un prieten cu a cărui familie a locuit multă vreme împreună și care a vizitat-o o dată la Viena. În 1976, ea i-a trimis scriitoarei o scrisoare în care sublinia similitudinile dintre propria ei viață și destinul eroinei din „Pentimento", dar n-a primit nici un răspuns. „Cîte studente la medicină, americane, milionare, erau, credeți, la Viena, în anii '30, s-au căsătorit cu un lider al rezistenței și au fost active în rezistență?" întreabă Gladys Topkis, editoarea cărții publicate de Muriel Gardiner la Yale University Press.

Muriel Gardiner

Lillian Hellman

Lillian Hellman declară, însă, că a auzit pentru prima oară de existența doctoriței Muriel Gardiner în aprilie 1983, cu puțin înainte de apariția cărții acesteia. „Se poate ca ea să fi constituit modelul pentru Julia altcuiva, dar n-a fost, în mod cert, modelul Juliei mele". În prefața la ediția din 1979 a cărții „Pentimento", Lillian Hellman afirma că refuză să dezvăluie numele adevărat al Juliei din motive personale și juridice.

„Nu pretind că aș fi Julia, pentru că n-aș avea cum s-o dovedesc", a declarat unui ziarist de la „The New York Times" dr. Muriel Gardiner, care are 81 de ani și locuiește la Pennington, în statul New Jersey.

UN PREMIU PENTRU SIMONE DE BEAUVOIR

Premiul Sonning pe anul 1983 a fost atribuit scriitoarei Simone de Beauvoir. Instituit în 1950, printr-o dispoziție testamentară a ziaristului danez C.J. Sonning, premiul este acordat o dată la doi ani persoanei despre care un comitet format din profesori de la Universitatea din Copenhaga consideră că a adus „cea mai mare contribuție la cultura și civilizația Europei". Comitetul a explicat alegerea scriitoarei franceze prin „însemnătatea ei pentru viața culturală europeană, atît ca scriitoare, cît și ca filozoafă și umanistă, și, nu în ultimul rînd, ca inspiratoare a mișcării feministe moderne."

LITERATURĂ PE BANDA RULANTĂ

De la atelierul de manufactură literară al lui Alexandre Dumas-tatăl, în care s-au produs, se spune, toate romanele lui, începînd cu „Cei trei mușchetari",folosindu-se mîna de lucru a unor colaboratori anonimi,s-a ajuns la o adevărată industrie modernă, care produce marfă pe banda rulantă. Marfă, evident, vandabilă, și care aduce cîștig bun, dar de mult mai proastă calitate decît cea a amintitului atelier. Publicația americană „Literary Market Place" dă adresele a 300 de companii care oferă „servicii consultative și redacționale", adică furnizează cărți la comandă. Ele sînt folosite și de edituri dintre cele mai respectabile, care le solicită cărți confecționate pe baza unor rețete verificate sau promițătoare din punct de vedere comercial. Alteori, respectivele companii lucrează pe cont propriu, adică pornind de la ideile redactorilor lor. Cînd a murit, nu demult, la vîrsta de 89 de ani, Harriet Stratemeyer Adams, presupusa autoare a unui imens număr de cărți pentru copii și tineret foarte populare în Statele Unite (seriile Băieții Hardy, Tom Swift, Gemenii Bobsey, Băieții Rover etc.), Herbert Mitgang a amintit în „The New York Times" că ea a fost moștenitoarea fabricii de literatură înființată de tatăl ei, Edward Stratemeyer, în anul 1905. Sindicatul Stratemeyer folosea munca anonimă a multor scriitori,pentru a pune la punct sau pentru a scrie integral cărțile semnate de Harriet (care folosea și cîteva pseudonime), vînzîndu-le în zeci de milioane de exemplare. Astăzi, cea mai cunoscută întreprindere de acest gen este „Book Creation Inc.", condusă de Lyle Kenyon Engel, care a elaborat în 1982, cu ajutorul celor 23 de redactori permanenți și al colaboratorilor cu bucata, circa 125 de romane,înscrise în 31 de serii. Altă uzină de cărți, „Richard Gallen § Co", cu 30 de salariați, și-a dublat, într-un singur an, producția de la o sută la două sute de cărți. Se dă prioritate literaturii de mare consum: cărți de aventuri, polițiste, romane de dragoste, istorice. Se lucrează pe formule date. Unele fabrici de literatură au editat chiar îndreptare pentru angajații lor, astfel încît producția să se încadreze în normele stabilite.

CINE CITEȘTE ȘI CINE NU

Daryl McCarty, inspector școlar general la Salt Lake City, din statul american Utah, s-a lăudat, într-o declarație dată publicității, că n-a citit toată viața lui mai mult de două-trei cărți. Foarte mirat, Daniel Stephenson, în vîrstă de șase ani, elev în clasa întîi, a trimis ziarului „The Salt Lake Tribune" o scrisoare care începe cu cuvintele: „Credeam că tuturor oamenilor din univers le place să citească!" El îl sfătuia pe inspectorul școlar să meargă săptămînal la bibliotecă, să înceapă cu cărți mai subțiri și să-și facă un lanț de hîrtie, adăugînd o nouă verigă pentru fiecare carte terminată. „Ori de cîte ori veți privi lanțul, veți dori să-l lungiți și mai mult. Lanțul meu înconjoară camera în care dorm și are peste 200 de cărți lungime."

Întrebat de un ziarist ce părere are despre scrisoarea lui Daniel, Daryl McCarty a răspuns că nu i-a acordat prea mare atenție: „Nu prea citesc, i-a răspuns el. Lectura nu e partea mea cea mai tare. Faptul că cineva nu se așază sa citească „Scufița Roșie", sau să înghită roman după roman nu înseamnă că nu e bine pregătit, sau că nu-și poate face meseria."

IEȘIREA DIN ORALITATE

Philomena Franz s-a născut și trăiește în Germania și își scrie cărțile în limba germană, dar tradiția pe care o evocă în ele este prea puțin prezentă în literatura mondială: Philomena Franz este țigancă și scrie basme țigănești. De ce în limba germană? „Nu vrem să punem pe hîrtie limba noastră, răs-

punde ea la această întrebare. Nu vrem s-o împărtășim. Este limbajul nostru secret. Și, cîteodată, singura noastră apărare." Și-a pierdut părinții la Mauthausen, trei dintre frații ei au fost asasinați în alte lagăre de concentrare, ea însăși a trecut prin șase lagăre (avea 21 de ani cînd a fost deportată, în martie 1943), iar soțul ei, care a murit acum șapte ani, ca urmare a unei maladii contractate în lagăr, purta doliul primei lui soții și al celor cinci copii ai lor, sufocați în camere de gazare. În anii tinereții, Philomena a făcut parte, împreună cu părinții ei și cu numeroasa lor familie, dintr-o trupă de artiști ambulanți, care cîntau și jucau tragedii și operete cu marionete de dimensiuni umane. Acum, ea locuiește la Köln, are un fiu muzician care ar dori să emigreze în Australia și este foarte solicitată de radio, de televiziune, de școli și cluburi, unde conferențiază și citește basme. În curînd, urmează să-i apară un volum autobiografic, după care se pregătește să scrie o carte de... rețete culinare țigănești.

PREMIILE ERASMUS

Fundația Premiilor Erasmus din Rotterdam a anunțat că, la a 25-a sa aniversare, în toamna anului 1983, va conferi Premiul Erasmus pentru cultură la patru personalități europene: Raymond Aron, profesor la Collège de France, în vîrstă de 77 de ani, Sir Issaiah Berlin, membru al Colegiului All Souls, al Universității Oxford, în vîrstă de 73 de ani, profesorul Leszek Kolakowski de la Oxford, în vîrsta de 53 de ani, și scriitoarei Marguerite Yourcenar, în vîrstă de 79 de ani, născută la Bruxelles și stabilită în Statele Unite. Premiul a fost instituit în 1958, în memoria filozofului olandez Erasmus, care a trăit în secolul al 16-lea. Printre cei distinși pînă acum cu acest important premiu se numără sculptorul Henry Moore și pictorul Marc Chagall.

ERSKINE CALDWELL: PESTE 50 DE CĂRȚI ÎN 50 DE ANI

Erskine Caldwell, care va împlini, în decembrie 1983, 80 de ani, a scris peste 50 de cărți. „Drumul tutunului", care i-a adus celebritatea în anii 30, a fost al treilea roman al lui. Împreună cu „Pogonul lui Dumnezeu" și cu celelalte romane și povestiri despre mizeria (materială și morală) din Sudul Statelor Unite în anii depresiunii, a contribuit — s-a apreciat — mai mult chiar decît opera lui William Faulkner, a lui Thomas Wolfe, a lui Robert Penn Warren sau a prozatoarelor Carson McCullers, Flannery O'Connor sau Endora Welty, la configurarea profilului literar al Sudului american. Publicate în întreaga lume, în peste o sută de milioane de exemplare, cărțile lui Erskine Caldwell au fost, inițial, denunțate de biserică și scoase din librăriile multor orașe americane pentru limbajul șocant în care descriau, fără a le deghiza, realități sumbre. Filmul „Drumul tutunului" (pe care el îl consideră „unul din cele mai frapante eșecuri din istoria cinematografiei", pentru ca regizorul l-a încheiat printr-un happy-end) mai este reluat și acum, periodic, de posturile de televiziune, piesa cu același titlu s-a jucat neîntrerupt vreme de șapte ani și jumătate pe Broadway. După autobiografia intitulată „Numiți-o experiență", Erskine Caldwell a început să scrie un jurnal de călătorie. Drumurile l-au dus și prin Georgia lui natală, unde, evident, n-a mai regăsit cumplita sărăcie despre care scrisese în tinerețe: „Urmele Drumului Tutunului sînt încă prezente în rîpele și ascunzătorile munților, dar muncitorul migrant a dispărut."

A FOST OARE UCIS TENNESSEE WILLIAMS?

Fratele lui Tennessee Williams, Dakin Williams, a declarat că dramaturgul, care a încetat din viață la 25 februarie 1983, la vîrsta de 71 de ani, ar fi fost ucis. Medicul legist din New York constatase că Tennessee Williams, care a fost găsit mort într-o cameră de hotel, s-a înecat cu dopul de plastic al unui flacon de medicamente. Fratele scriitorului susține însă că nu este vorba de o moarte accidentală: „Cineva foarte apropiat de el l-a sufocat cu o pernă și, cînd a văzut că nu mai respiră, i-a înfundat dopul în gîtlej, ca să dea impresia unui accident. Altminteri, am avea de a face cu cea mai bizară moarte din lume. Nimeni n-a mai murit vreodată în felul acesta." Dakin Williams a adăugat că în camera de hotel nu s-a găsit nici un flacon la care să se potrivească dopul.

De notat că cei doi frați nu-și mai vorbeau din 1969, cînd Dakin obținuse internarea forțată a lui Tennessee într-un spital de boli mintale, pentru o cură de dezalcoolizare și dezintoxicare. Dakin Williams se plînge că nu i-a rămas „nici un sfanț" din moștenirea fratelui său, estimată la zece milioane de do-

lari. Tennessee Williams şi-a lăsat întreaga avere, plus cei circa jumătate de milion de dolari care urmează sa fie plătiţi de acum înainte ca drepturi de autor pentru opera lui, unui fond destinat scriitorilor săraci. Dakin Williams a publicat, la scurtă vreme după încetarea din viaţă a scriitorului, o biografie a acestuia, în care îl prezintă într-o lumină neobişnuit de urîtă.

LEGIUNEA DE ONOARE PENTRU JORGE LUIS BORGES

Preşedintele Franţei, François Mitterrand, a înmînat ordinul de Comandor al Legiunii de onoare scriitorului argentinian Jorge Luis Borges, în vîrstă de 83 de ani. „Franţa — a declarat preşedintele Mitterrand — are datoria de a mărturisi omului, scriitorului, directorului de conştiinţă al multor generaţii, că, incluzîndu-l pe această listă de onoare, îşi face un serviciu sie însăşi."

CĂRŢI PENTRU ETERNITATE

S-au păstrat cărţi vechi de sute de ani. Chiar din epoca inventării tiparului. Chiar şi de mai înainte. De pe la jumătatea secolului al XIX-lea încoace se produce însă, pe cale industrială, o hîrtie prea puţin durabilă. Din cauza acizilor conţinuţi în substanţa ei, după 25 pînă la 100 de ani devine friabilă, se rupe, se fărîmiţează dacă este mînuită fără precauţii speciale. Soluţia a fost sugerată de tehnica pregătirii echipamentului pentru zborurile în cosmos. Biblioteca Congresului din Washington a experimentat această soluţie în felul următor: circa cinci mii de volume au fost introduse într-o cameră de vid, folosită anterior pentru testarea echipamentului spaţial. Cînd s-a pompat afară aerul s-a constatat ca, odată cu el, s-au extras şi aproape patru sute de kilograme de apă. S-a pompat apoi în camera de vid un gaz numit dietilat de zinc, care a neutralizat acizii din hîrtie. S-a scos gazul, s-a reintrodus aer şi se aşteaptă ca volumele astfel recondiţionate să rămînă în bună stare cel puţin 500 de ani. Om trăi şi om vedea. De ce a fost nevoie de un proces atît de complicat? Pentru că, în contact cu aerul sau cu apa, gazul respectiv se aprinde. Aplicat direct, ar fi redus, deci, la zero durata existenţei viitoare a cărţilor.

GEORGES SIMENON ÎŞI SCRIE OPERA POSTUMĂ

La împlinirea vîrstei de 80 de ani, Georges Simenon, ale cărui cărţi s-au vîndut pînă acum în peste cinci sute de milioane de exemplare (a scris 80 de romane despre Maigret, 132 de „romane dure" şi, în 1981, o carte autobiografică de scandal, a fost tradus în 55 de limbi şi cărţile lui au furnizat subiecte pentru 55 de filme cinematografice şi 300 de filme de televiziune), a declarat că scrie în continuare, „pentru că simt nevoia s-o fac, dar ceea ce scriu acum nu va mai fi publicat în timpul vieţii mele". „Ador viaţa — a mai spus el — dar nu mă tem de moarte. Prefer să mor cît mai tîrziu cu putinţă."

YASAR KEMAL: „SCRIU ÎN TIMP CE UMBLU"

Dintre cele peste 30 de meserii pe care a fost nevoit să le practice în viaţă, marele romancier turc a îndrăgit-o în mod deosebit pe cea de pîndar la orezăriile din Cukurova natală. Orezăriile erau irigate de rîul Savrun şi, a declarat el într-un interviu, „străbăteam de două ori pe săptămînă cei 50 sau 60 de kilometri dintre Anavarza şi izvorul rîului Savrun, din Munţii Taurus". A învăţat să scrie în timpul acestor lungi preumblări, concepîndu-şi romanele pe cînd urca în susul apei. „Scriu în timp ce umblu" — afirmă scriitorul care, şi acum, la 61 de ani, petrece zilnic ore întregi pe drum, indiferent de starea vremii.

De la 17 ani, Yasar Kemal a început să studieze cîntecele şi poezia populară şi a lucrat cu mai mulţi „asig", un fel de trubaduri populari. Admiră bogăţia şi originalitatea poeziei lor, dar este de părere că „nu poţi face literatură modernă bazîndu-te doar pe tradiţia orală". „Dacă un scriitor nu cunoaşte literatura mondială cel puţin atît de bine cît îşi cunoaşte cultura proprie, dacă a sărit peste Tolstoi, Dostoievski, Gogol, Balzac, Stendhal sau Faulkner, nu poate fi un adevărat scriitor."

Scriitorul străin pe care îl admiră cel mai mult e William Faulkner. (A fost comparat, dealtfel, de multe ori, cu el). „Dacă Homer s-ar fi născut în secolul nostru, este de părere Kemal, ar fi scris ca Faulkner — doar ceva mai puţin complicat. Faulkner a căutat, în fiecare roman al său, o nouă formă. De aceea îl respect atît de mult. Dacă o operă nu aduce o formă sau o imagistică nouă, nu văd nici un motiv ca să fie scrisă."

După ce „Memet, şoimul meu" i-a adus faimă şi edito-

rii au început să-i solicite noi opere, Yasar Kemal a formulat următoarea condiție: „Veți avea un roman de Yasar Kemal dacă publicați și un roman de Faulkner."

„RĂZBOI RĂZBOIULUI"

Cînd a aflat, din întîmplare, că, pentru a deveni inert din punct de vedere fizic, adică inofensiv, plutoniul radioactiv are nevoie de 240 000 de ani, Allen Ginsberg a stat toată noaptea și a scris poemul „Odă plutoniană". „A doua zi dimineața — povestește el — au venit la mine niște puști și m-au întrebat: «Vrei să fii arestat pentru blocarea unui tren încărcat cu material fisionabil?» «Sigur, le-am răspuns, sînt gata»." Și Ginsberg a reușit să se lase arestat. Fotografia lui pe șinele de cale ferată a apărut atunci în ziare din multe țări ale lumii. Asta se întîmpla în 1978.

La sfîrșitul anului 1982 a citit „Odă plutoniană", la festivalul „Război războiului" organizat de UNESCO la Paris, cu participarea a 19 poeți, între care Breyten Breytenbach, din Republica Sud-Africană, Kazuko Shiraishi, din Japonia și Andrei Voznesenski, din Uniunea Sovietică.

Poetul american a fost ultimul vorbitor al serii. În timp ce el recita, sau mai curînd striga:

„Tip să se audă la Washington, în Carolina de Sud, în Colorado,
În Texas, în Iowa, în New Mexico,
Unde reactoarele nucleare creează un Lucru nou sub
Soare, unde uzinele de război Rockwell fabrică această substanță
aducătoare de moarte, în băi de nitrogen..."

pe ecran, în spatele lui, erau proiectate oribile scene de război.

Întrebat de un reporter dacă el crede că poeții pot schimba lucrurile în bine în lume, Ginsberg a răspuns: „Cred în poezie și în puterea cuvîntului de a muta munții din loc. Cu condiția să facem să pătrundă în conștiința oamenilor măcar o singură afirmație de bun simț, care să reducă la neant toată poezia de mîna a doua a conducătorilor acestei lumi".

NU ERA AVIONUL „MICULUI PRINȚ"!

Epava recuperată în Golful Fos, în apropiere de Marsilia, a fost identificată ca fiind a unui avion de vînătoare american P-38, doborît în cel de-al doilea război mondial, și nu, așa cum se crezuse inițial, a avionului de recunoaștere cu care zbura Antoine de Saint-Exupéry la 31 iulie 1944, cînd a dispărut, după ce decolase din Corsica pentru o acțiune de recunoaștere fotografică în regiunea Grenoble. Revista aviatică franceză „Icare" emisese ipoteza că avionul scriitorului francez, înrolat în Forțele libere, ar fi fost interceptat de aviația germană și s-ar fi prăbușit în Mediterana, la o sută și ceva de kilometri distanță de locul în care un pescar francez a descoperit epava, scoasă ulterior la suprafață.

AH, CE TRISTĂ PIESĂ, VAI, BIATA CONTESĂ...

Literatura romanțioasă (iubire idilică, amor pasionat, melodramă) se vinde atît de bine, încît multe edituri americane îi consacră colecții speciale: „Extaz la lumina luminării" la Dell, „A doua șansă în dragoste" la Jove Books, „Dragoste și viață" la Ballantine, „Frenezie" la Signet, „Silueta", la altă editură etc. Industria cărții romanțioase beneficiază și de serviciile unei reviste cu apariție bisăptămînală, „The Romantic Times". Revista a organizat o Conferință a „iubitorilor cărții romantice". Sînt mulți și, mai ales, multe: aproximativ 20 de milioane de cititori fideli acestui gen în Statele Unite. Iată și explicația fenomenului, dată de decana genului, octogenara Barbara Cartland din Statele Unite, care se îmbracă numai în roz și figurează în „Cartea recordurilor Guiness" ca cea mai prolifica autoare: „Femeile au o viața grea: muncesc, fac cumpărături, țin socotelile casei și au grijă de familie. Pentru ele e mare lucru să-și lase pentru cîtva timp toate problemele la o parte și să se relaxeze cu un roman romanțios". Cifra de afaceri anuală a cărților „roz" în America: 200 de milioane de dolari.

CE PĂRERE AVEA GOETHE DESPRE VACCINUL ANTIVARIOLIC?

1982 a fost, în cele două state germane, anul în care s-au comemorat 150 de ani de la moartea lui Johann Wolfgang von Goethe. S-au deschis muzee și expoziții, au aparut ediții noi ale operelor lui complete, au avut loc festivale teatrale, s-au publicat nenumărate articole și așa mai departe. Normal, în firea lucrurilor. Mai puțin obișnuit este însă faptul că emulația pro-Goethe continuă și în 1983. La Frankfurt, de pildă, funcționează un serviciu telefonic special, căruia membrii Muzeului Goethe din acest oraș îi pot pune întrebări de genul: „Ce culoare aveau ochii lui Goethe"?, „Ce înălțime avea?", „Purta ochelari?", „Ce părere avea despre vaccinul antivariolic?" și primesc răspunsul pe loc. Alte avantaje de care se bucură membrii acestui muzeu: pot împrumuta cărți de la bogata lui bibliotecă și beneficiază de bilete de avion cu preț redus pentru Roma, unde s-a deschis, în 1973, o Casă Goethe, în clădirea în care a locuit scriitorul între 1786 și 1788. La Muzeul din Frankfurt, amenajat în parte în casa în care s-a născut „Olimpianul", funcționează în prezent expoziția „Goethe și cercul lui", conținînd picturi și scrieri ale contemporanilor săi.

UN OMAGIU MISTERIOS

În fiecare an, cu începere din 1949, la 19 ianuarie — aniversarea nașterii lui Edgar Allan Poë —, pe mormîntul lui apar o sticlă de coniac Martell, golită pe jumătate, și trei trandafiri aranjați totdeauna în același fel. În 1949 se împliniseră 100 de ani de la moartea scriitorului. Omagiul li s-a părut ciudat celor care și-au asumat răspunderea de a-i perpetua memoria. „Are în el ceva straniu, obsesiv, à la Poë" — este de părere Alexander Rose, specialistul în istorie al Societații Edgar Allan Poë din Baltimore. De ce coniac și de ce trandafiri cînd, după cum reiese din Indexul de cuvinte al literaturii lui Poë, întocmit de Burton Pollin, coniacul nu este pomenit niciodată în cele 18 cărți ale scriitorului, iar trandafirii sînt menționați, fără a li se atribui vreo semnificație deosebită, doar de 20 și ceva de ori?"

Jeff Jerome, curatorul Casei Poë din Baltimore, s-a decis să-l surprindă pe misteriosul vizitator anual asupra faptului. Anul acesta, la data aniversării, 70 de persoane s-au reunit după miezul nopții pentru a asculta împreună o lectură din Poë și pentru a ciocni o cupă de șampanie și un pahar de Amontillado, vinul spaniol care figurează în celebra povestire „Balerca de Amontillado". Cînd ceremonia a luat sfîrșit, Jeff Jerome

• ȘTIAȚI CĂ?...

Shakespeare și Cervantes au murit în aceeași zi: 23 aprilie 1616

Seneca scria discursurile lui Nero, Mark Twain – ale președintelui Ulysses S. Grant

Provocat la duel cu dreptul de a-și alege arma, Sainte-Beuve a replicat: „Aleg ortografia. Ești mort."

Scriitori care n-au absolvit școala primară: Charles Dickens, Mark Twain, Maxim Gorki, Alberto Moravia, Sean O'Casey

Scriitori care au făcut spionaj: Dante, Marlowe, Milton, Defoe, Byron, Kipling, Maugham, Graham Greene.

Revista „The New Yorker" publică anual 150 de poezii din cele 3000 pe care le primește.

Sophocle, care a trăit 90 de ani, a fost somat să compară în fața tribunalului pentru a dovedi că nu e senil. S-a conformat, citind ultima sa operă: „Oedip la Colona".

Lope de Vega a scris 2200 de piese de teatru, din care 1700 s-au pierdut, sau i-au fost furate.

Decis să urmeze pilda lui Socrate, Platon și-a ars toate poeziile.

şi patru studenţi s-au ascuns în cimitir. La ora unu şi jumătate noaptea au zărit lumina unei lanterne şi s-au apropiat tiptil. Un bărbat în redingotă, avînd în mînă un baston cu măciulie de aur, a fugit la vederea lor. Obişnuitul tribut fusese depus. Necunoscutul era îmbrăcat aşa cum fusese îmbrăcat Poe cînd a fost găsit, pe moarte, în uşa unei case din apropiere şi avea un baston ca al lui.

„Nici nu ne-a trecut prin gînd să-l fotografiem sau să-l oprim — a declarat Jerome. Mai multe persoane mi-au telefonat ca să-mi spună că nu vor să ştie cine este. E un mister incitant şi nu mai avem parte de prea multe mistere."

PĂRINTELE WESTERNULUI

Zane Grey, părintele romanului „western", a murit acum 44 de ani, dar cărţile lui continuă să se vîndă într-un tiraj de două milioane de exemplare anual. Fiu de dentist, el însuşi dentist, Zane Grey a părăsit, după opt ani de practică stomatologică, New York-ul, pentru a pescui şi vîna în Delaware. S-a îndrăgostit de acest mod de trai, a început să scrie despre viaţa romantică a oamenilor „frontierei" şi a perseverat chiar şi după ce primele lui patru cărţi au fost respinse de edituri. „Moştenirea deşertului" a fost primul lui succes real. A publicat, în total, 111 cărţi, după care s-au turnat 130 de filme, interpretate de actori ca Tom Mix, Gary Cooper, Clark Gable şi John Wayne, a devenit fabulos de bogat, dar critica nu l-a acceptat niciodată ca pe un autor respectabil, iar generaţiile de copii, care s-au delectat cu aventurile cowboy-lor creaţi de Zane Grey, nu au învăţat despre el la şcoală.

OM SĂRAC? OM BOGAT!

„Cînd criticii mă numesc «maestru al romanului popular», mă plec în faţa verdictului lor — spune scriitorul american Irwing Shaw. Ce este de fapt un roman nepopular? Nu cunosc nici o carte mai atrăgătoare decît „Odiseea". Se spune cîteodată că nu sînt decît un scriitor popular, dar, tot aşa au fost consideraţi şi Tolstoi, Dickens, Balzac şi chiar şi stafia care priveşte peste umerii noştri, ai tuturor, Shakespeare". Irwing Shaw, care a devenit celebru în urma succesului piesei sale antirăzboinice „Îngropaţi-i pe cei morţi", în 1936, a scris de atunci 12 romane, opt volume de nuvele, cîteva cărţi de reportaj, mai multe piese şi nu se mai ştie cîte scenarii de film. Mulţi dintre cititorii lui de azi se recrutează dintre tinerii care au văzut la televiziune serialul „Om bogat, om sărac", ecranizarea unuia dintre romanele lui Irwing Shaw. Într-un interviu publicat în „The New York Times" în primăvară, cînd a împlinit 70 de ani, Irwing Shaw a declarat: „Cărţile mele sînt editate în 25 de limbi, inclusiv islandeza şi macedoniana. Acum sînt pe punctul de a începe un nou roman. Am ideea şi titlul, dar trebuie să mă fixez asupra formei pe care i-o voi da. Ultimul meu roman, „Pierderi acceptabile", mi-a secătuit rezervele interne. Am impresia că rezervoarele se umplu pînă dau pe dinafară şi atunci te reapuci de scris."

SCRIITORUL CA REGIZOR

Dramaturgul american Arthur Miller a fost invitat la Beijing pentru a pune în scenă piesa sa „Moartea unui comis voiajor", la Teatrul de artă al poporului. Piesa a fost tradusă în chineză de actorul Ying Ruocheng, care joacă în ea. Tot Ying este şi traducătorul comediei lui Shakespeare „Cum vă place", montată recent la acelaşi teatru. Arthur Miller a sosit la Beijing însoţit de soţia sa, fotografa Inge Morath, şi de fiica lor, Rebecca.

BÎRFĂ À LA TRUMAN CAPOTE

În aşteptarea romanului la care susţine că lucrează de mulţi ani, Truman Capote continuă să publice reportaje şi articole în care, profitînd de prietenia unor oameni celebri, le dă în vileag micile şi marile slăbiciuni. Iată în ce termeni descrie, de pildă, apartamentul din New York al Gretei Garbo: „Pe pereţi iau ochii tablouri valoroase, atîrnate însă la întîmplare, anapoda: tablouri de Picasso, care pot fi sau nu cu susul în jos, de Monet, de Manet, un Degas, un Braque. Pe o măsuţă sticlesc două carafe de vodcă. Una este albă, cealaltă roşie. Se înviorează trăgînd cîte o duşcă: primăvara — din cea roşie, iarna — din cea albă".

FELICIA ANTIP

CALENDAR

Alcătuită omagial, lucrarea informativă ce urmează s-a străduit să cuprindă o seamă de date calendaristice (rotunde) din cîmpul literelor românești. Alături de autori clasici și contemporani, s-a avut în vedere și apariția unor publicații care, în scurgerea vremii, au contribuit la dezvoltarea culturii noastre.

Desigur, calendarul de față poate fi susceptibil de completări, inerente unei astfel de întreprinderi.

IANUARIE

● 1904—a apărut, la Cernăuţi, apoi la Suceava, sub direcţia lui Iancu I. Nistor, pînă în mai 1914, revista „Junimea literară" (seria a II-a a apărut între anii 1923—1939)

● 1934 — a apărut, la Bucureşti, lunar, „Revista Fundaţiilor" (literatură, artă, cultură), pînă în 1947. La început, revista a fost condusă de un comitet (Paul Zarifopol, redactor şef, Camil Petrescu şi Radu Cioculescu, redactori). Între anii 1941—1944, revista l-a avut director pe D. Caracostea, iar secretar de redacţie pe Ovidiu Papadima. Din 1945 l-a avut director pe Al. Rosetti.

1 IANUARIE

● 1894 — a apărut, la Bucureşti, pînă în august 1896, revista „Vatra", sub direcţia lui Ioan Slavici, I.L.Caragiale şi G. Coşbuc.

● 1939 — a apărut, la Iaşi, seria I a „Jurnalului literar" (pînă la 31 XII 1939), sub direcţia lui G. Călinescu. Seria a II-a a apărut la Bucureşti în 1947 (2 numere).

● S-au născut: **Jiva Popovici** (1934), **Emil Brumaru** (1939), **Mircea Muthu,** (1944)

3 IANUARIE

● S-au născut: **Sarina Cassvan** (1894—8 I 1978), **Dan Smântinescu** (1909)

4 IANUARIE

● S-au născut: **Ion Dongorozi** (1894—1975), **Emil Petrovici** (1899—1968) ● A decedat: **Elena Farago** (Elena Paximade, 9 III 1878—1954)

5 IANUARIE

● 1924 — a apărut, pînă la 25 I 1924, „Săptămîna muncii intelectuale şi artistice", editată de Camil Petrescu.

● S-a născut: **Bazil Gruia** (1909)

6 IANUARIE

● S-au născut: **Alexandru Sihleanu** (1834 — 14 III 1857), **Nicolae Ţic** (1929)

9 IANUARIE

● 1844 — a apărut, la Iaşi, pînă la 29 X 1844, periodicul „Propăşirea", sub redacţia lui M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, I. Ghica şi P. Balş.

● S-a născut: **Mircea Tomuş** (1934)

12 IANUARIE

● S-au născut: **Artur Enăşescu** (1889 — 4 XII 1942), **Meliusz Jozsef** (1909), **Traian Şelmaru** (1914)

15 IANUARIE

● S-a născut: **MIHAI EMINESCU** (1850 — 15 VI 1889)

17 IANUARIE

● S-a născut **Radu Theodoru** (1924)

20 IANUARIE

● 1904 — a apărut, la Bîrlad, pînă la 28 XII 1904, sub direcţia lui D. Nanu, revista „Paloda literară"

23 IANUARIE

● A decedat: **Johannes Honterus** (1498—1549)

24 IANUARIE

● S-a născut: **Victor Eftimiu** (1889—1972)

27 IANUARIE

● S-a născut: **Petre Pascu** (1909)

28 IANUARIE

● S-a născut: **Martha Bibescu** (1889—1973)

● A decedat: **Pius Servien** (Şerban Coculescu, 5/18 III 1902—1959)

29 IANUARIE

● S-au născut: **Gheorghe Giuglea** (1884—1967), **Mircea Popa** (1939)

30 IANUARIE

● S-au născut: **Nagy Pál** (1924), **Hans Liebhardt** (1934)

FEBRUARIE

1 FEBRUARIE

● S-au născut: **Lazar Ilici** (Laza Illin, 1914), **Nicolae Breban** (1934) ● A decedat **N.D. Cocea** (29 XI 1880—1949)

2 FEBRUARIE

● 1919 — a apărut, pînă în decembrie 1919, la Iaşi, revista „Însemnări literare", editată de Mihail Sadoveanu şi G. Topîrceanu

● 1909 — a avut loc premiera dramei istorice a lui B. Delavrancea — **Apus de soare.** ● S-au născut: **I.C. Vissarion** (1879—1951), **Nicolae Ţaţomir** (1914), **Constantin Enache** (1934) ● A decedat: **Ion Marin Sadoveanu** (15 VI 1893—1964)

3 FEBRUARIE

● A decedat: **Ionel Teodoreanu** (6 I 1897—1954)

4 FEBRUARIE

● S-a născut: **Vasile Cîrlova** (1809— 18 IX 1831)

5 FEBRUARIE

● A decedat: **Alecu Russo** (17 III 1819 — 1859)

6 FEBRUARIE

● S-a născut: **Stelian Cucu** (1904)

7 FEBRUARIE

● S-a născut: **Florin Mugur** (1934)

8 FEBRUARIE

● A decedat: **Alexandru Al. Philippide** (1979)

9 FEBRUARIE

● S-au născut: **Mircea Vulcănescu** (1904—28 II 1952), **Teodor Balş** (1924), **Tompa Istvan** (1924) ● Au decedat: **Octavian Şuluţiu** (5 XI 1909— 1949), **Cicerone Theodorescu** (9 II 1908—1974)

11 FEBRUARIE

● S-au născut: **Paul Alexandru Georgescu** (1914), **Traian Filip** (1929) ● A decedat: **Cora Irineu** (22 I 1888—1924)

12 FEBRUARIE

● S-au născut: **Otilia Cazimir** (1894—8 VI 1967), **Isac Peltz** (1899—1980), **Banu Rădulescu** (1924)

15 FEBRUARIE

● S-a născut: **V.A. Urechia** (1834—1901)

18 FEBRUARIE

● S-a născut: **Nicolae Drăganu** (1884—1939)

19 FEBRUARIE

● S-a născut: **Ion Petrache** (1924)

20 FEBRUARIE

● S-au născut: **Radu Albala** (1924), **Eugen Barbu** (1924)

23 FEBRUARIE

● S-au născut: **Nagy Istvan** (1904—24 IV 1977), **Gavril Istrate** (1914)

25 FEBRUARIE

● S-au născut: **Al. Depărăţeanu** (1834—11 I 1865), **Erwin Wittstock** (1899—27 II 1962), **Virgil Duda** (1939)

26 FEBRUARIE

● S-au născut: **Anavi Adam** (1909), **Constant Tonegaru** (1919—10 II 1952)

28 FEBRUARIE

● S-au născut: **Gh. Şincai** (1754—2 XI 1816), **Ovidiu Constantinescu** (1914), **Elena Gronov-Marinescu** (1944)

MARTIE

● A decedat: **Petre Locusteanu** (1883—1919)

1 MARTIE

● 1894 — a apărut, pînă la 15 IX 1894, la Bucureşti, „Revista contimporană", editată de I. Demetrescu-Ghiocel, avîndu-i colaboratori pe I.A. Bassarabescu, A. Naum, Al. Obedenaru ş.a.

● 1919 — a reapărut, pînă în decembrie 1929, la Craiova, revista „Ramuri", care în perioda ianuarie 1922—decembrie 1929 avea subtitlul „Drum drept", sub directoratul lui N. Iorga.

● 1944 — s-a reprezentat, la Teatrul „Alhambra" din Bucureşti, piesa lui Mihail Sebastian (sub pseudonimul Victor Mincu) — **Steaua fără nume.**

● S-a născut: **Horia Robeanu** (1904)

3 MARTIE

● S-au născut: **Mihai Georgescu** (1924), **Simon Ajarescu** (1939)

4 MARTIE

● S-au născut: **Mihai Stănescu** (1919), **Lucian Valea** (1924), **Vasile Igna** (1944)

6 MARTIE

● S-a născut: **Dim. Rachici** (1934)

7 MARTIE
• S-a născut: **Székely János** (1929)
8 MARTIE
• S-au născut: **Elie Dălanu** (1869—1956), **Constantin Cuza** (1924), **Valeriu Varvari** (1934)
9 MARTIE
• Au decedat: **Theodor D. Speranția** (1856—1929), **Gh. Bărgăuanu** (1896—1964)
10 MARTIE
• S-a născut: **D. Caracostea** (1879—1964)
11 MARTIE
• S-au născut: **Petre Bucșa** (1919), **N. Tertulian** (1929) • A decedat: **M. Gaster** (1856—1939)
13 MARTIE
• A decedat: **Gh. Brăescu** (1871—1949)
14 MARTIE
• S-au născut: **Al. Macedonski** (1854—1920), **Alexe Procopovici** (1884—1946), **Mircea Damian** (1899—1948), **Alexandru Paleologu** (1919)
15 MARTIE
• 1904 — a apărut, la Bîrlad, primul număr al revistei „Fat-Frumos", editată de Emil Gîrleanu
• S-a născut: **Neboișa Popovici** (1929)
16 MARTIE
• S-a născut: **Dumitru Marian** (1924)
17 MARTIE
• S-au născut: **Alecu Russo** (1819—1859), **Alexandra Ivănescu** (1924), **Micaela Slăvescu**(1929), **Mihai Ungheanu** (1939), **Paul Cornel Chitic** (1944) • A decedat: **Emil Vora** (1906—1979)
18 MARTIE
• S-a născut: **Barbu Brezianu** (1909)
19 MARTIE
• A decedat: **Al. Dima** (1905—1979)
20 MARTIE
• S-a născut: **Ovid Caledoniu** (1914—1974)
22 MARTIE
• 1884 — a avut loc, la Teatrul Național din București, premiera piesei lui Vasile Alecsandri — **Fîntîna Blanduziei**
• S-a născut: **Traian Lăzărescu** (1904—1980)
23 MARTIE
• S-au născut: **Ovid Densusianu-fiul** (1904), **Nestor Camariano** (1909), **George Sbârcea** (1914)
25 MARTIE
• 1949 — s-a desfășurat la București prima **Conferință pe țară a scriitorilor.** Prin fuziunea S.S.R. și a Societății autorilor dramatici **s-a constituit Uniunea Scriitorilor.** M. Sadoveanu a fost ales președinte de onoare, iar Zaharia Stancu, președinte activ. S-au constituit filiale ale scriitorilor la Brașov, Cluj, Iași, Tg. Mureș și Timișoara.
• A decedat: **Emil Isac** (1886—1954)
28 MARTIE
• S-a născut: **Mihai Caranfil** (1934)
31 MARTIE
• S-au născut: **George Bulic** (1924), **Arnold Hauser** (1929)

APRILIE

1 APRILIE
• S-a născut: **Gheorghe Cardaș** (1899)
2 APRILIE
• 1939 — a apărut, la București, pînă la 12 V 1940, revista „România Literară", condusă de Cezar Petrescu
3 APRILIE
• S-au născut: **Florin Tornea** (1914), **Silviu Rusu** (1929—1982), **Tiberiu Iovan** (1934)
5 APRILIE
• S-a născut: **V. Fanache** (1934)
8 APRILIE
• S-au născut: **Virgiliu Ene** (1929), **Liviu Leonte** (1929)
9 APRILIE
• S-au născut: **Camil Petrescu** (1894—1957), **Francisc Munteanu** (1924)
10 APRILIE
• S-a născut: **Maria Banuș** (1914)
11 APRILIE
• S-au născut: **Ioan S. Nenițescu** (1854—1901), **Florian și Ion Grecea** (1924), **Aurel Gurghianu** (1924)
12 APRILIE
• 1924 — a apărut, pînă în aprilie 1945, cu întreruperi, revista „Societatea de mîine", la Cluj, apoi la București, editată de Ion Clopoțel
• S-au născut: **Tudor Teodorescu-Braniște** (1899—1969), **Mihail Steriade** (1904), **Gheorghe Anca** (1944)
13 APRILIE
• Au decedat: **Constanța Hodoș** (1860—1934), **Iosif Moruțan** (1917—1974)
14 APRILIE
• S-a născut: **George Munteanu** (1924)
15 APRILIE
• 1904 — a apărut primul număr al revistei „Linia dreaptă", la București, editată de Vasile Demetrius și Tudor Arghezi
• S-a născut: **Huszár Sándor** (1929)
16 APRILIE
• S-au născut: **Gala Galaction** (1879—1961), **Olah István** (1944)
18 APRILIE
• 1954 — a apărut, pînă la 3 X 1968, ca organ al Uniunii scriitorilor, „Gazeta literară", sub conducerea lui Zaharia Stancu, succedat de Tiberiu Utan
• S-a născut: **Voislava Stoianovici** (1934)
19 APRILIE
• 1919 — a apărut revista literar-artistică „Sburătorul", la București, editată de E. Lovinescu (pînă la 22 XII 1922). Seria a II-a a apărut de la 19 IV 1926 pînă în aprilie 1927.
• S-au născut: **Vladimir Drimba** (1924), **Ileana Vrancea** (1929)
22 APRILIE
• S-a născut: **C.Const. Ionescu-Gulian** (1914)
23 APRILIE
• S-a născut: **Gib Mihăescu** (1894—1935)
24 APRILIE
• S-au născut: **Mihu Dragomir** (1919—1964), **Alexei Rudeanu** (1939), **Nemes László** (1944)
25 APRILIE
• S-au născut: **Szilágyi András** (1904), **Aurel Marin** (1909—1944), **Sanda Râpeanu** (1929)
26 APRILIE
• 1884 — a apărut, la Sibiu, pînă la 29 IV 1903, cotidianul literar și politic „Tribuna", sub conducerea lui Ioan Slavici
27 APRILIE
• S-au născut: **C. Teodorescu** (1884—1927), **Nicolae Irimia** (1949)
28 APRILIE
• S-a născut: **Paul Iorgovici** (1764—1808)
30 APRILIE
• A decedat: **Pan** (telimon) **Halipa** (1883—1979)

MAI

• 1929 — a apărut, pînă în decembrie 1938, la Brașov, revista „Țara Bîrsei", la care au colaborat N. Iorga, Sextil Pușcariu, G. Bogdan-Duică, Ion Breazu, Vasile Netea ș.a.
• 1934 — a apărut, la Craiova, pînă în septembrie 1946, revista „Meridian", condusă de Tiberiu Iliescu. Au colaborat M.R. Paraschivescu, Ștefan Popescu, Geo Dumitrescu, Mihnea Gheorghiu, Alexandru Balaci, Virgil Teodorescu, Vlaicu Bârna, Ion Th. Ilea ș.a.
1 MAI
• S-a născut: **Paul Sterian** (1904) • A decedat: **Paul Zarifopol** (1874—1934)
2 MAI
• A decedat: **Letiția Papu** (1912—1979)
3 MAI
• S-a născut: **Jonathan Schneider** (1899—1981)
5 MAI
• S-au născut: **Mihnea Gheorghiu** (1919), **George Uscătescu** (1919) • A decedat: **Udriște Năsturel** (1596—1659)
10 MAI
• S-au născut: **Alecu Leonard** (1804—1886), **Ion Horea** (1929), **Kányadi Sándor** (1929)

11 MAI
• S-a născut: **Emilian Nestor** (1914)
12 MAI
• S-a născut: **Lucian Raicu** (1934)
13 MAI
• S-au născut: **Ion Trivale** (1889—1916), **Iv. Martinovici** (1924) • A decedat: **Tompa László** (1883—1964)
14 MAI
• A decedat: **Gh. Dinu** (1903—1974)
15 MAI
• 1934 — a apărut, la Turda, pînă în iulie 1943, revista „Pagini literare", editată de T. Murășanu. Au colaborat: I. Agârbiceanu, Pavel Dan, Mihai Beniuc, Emil Giurgiuca, Zevedeiu Barbu, Șt. Aug. Doinaș ș.a.
• S-au născut: **Octav Botez** (1884—1943), **Aurel Buteanu** (1904—1976) • A decedat: **Ioan (Iancu) Alecsandri** (1826—1884)
16 MAI
• S-a născut: **Const. Cubleșan** (1939)
17 MAI
• 1969 — a fost inaugurată Casa-muzeu „Liviu Rebreanu", la Valea Mare (Pitești)
20 MAI
• A decedat: **Ion Pas** (1895—1974)
21 MAI
• 1939 — a apărut, la Cluj, pînă la 1 IX 1940, revista „Țară nouă", editată de V. Iancu și M. Beniuc
• S-au născut: **Franz Johannes Bulhardt** (1914), **D. Rariște** (1914) • A decedat: **Tudor Vianu** (1897—1964)
22 MAI
• S-au născut: **D. Ignea** (1919), **Mihai Bărbulescu** (1949)
23 MAI
• S-a născut: **Dorina Rădulescu** (1909—1982)
24 MAI
• S-a născut: **Christian Maurer** (1939)
27 MAI
• S-a născut: **Petre Strihan** (1899)
28 MAI
• S-a născut: **Ilie I. Mirea** (1904) • A decedat: **Barbu Nemțeanu** (1887—1919)
29 MAI
• S-a născut: **Georgeta Mircea Cancicov** (1899)
30 MAI
• S-au născut: **Traian Anghelovici** (1884—1907), **Horia Tecuceanu** (1929)
31 MAI
• S-au născut: **Mihaela Monoranu** (1934), **Ludovic Roman** (1934)

IUNIE

• 1919 — a apărut, la Sibiu, pînă în anul 1921, revista „Ostland" (Țara de la răsărit), editată de Richard Csaki. Au colaborat: O.W. Cisek, A. Muller-Guttenbrunn, B. Capessius ș.a.
1 IUNIE
• 1829 — a apărut, la Iași, bisăptămînal, pînă la 29 XII 1849, prima gazetă în limba română din Moldova — „Albina Românească", editată de Gh. Asachi
• S-au născut: **Ionel Marinescu** (1909); **Veress Daniel** (1929)
2 IUNIE
• S-a născut: **Grigore Bugarin** (1909—1960)
3 IUNIE
• S-a născut: **Andi Andrieș** (1934)
4 IUNIE
• S-a născut: **Ioan Massoff** (1904)
5 IUNIE
• S-a născut: **Gheorghe Lazăr** (1779—1823)
6 IUNIE
• S-au născut: **Franz Liebhard** (1899), **Ion Șiugariu** (1914—1945)
9 IUNIE
• S-au născut: **Marius Mircu** (1909), **Mariana Filimon** (1939)
10 IUNIE
• S-a născut: **Ion Creangă** (1839—1889) • Au decedat: **Aurel Baranga** (1913—1979), **Vasile Băncilă** (1897—1979)
11 IUNIE
• S-a născut: **Const. C. Jitianu** (1889—1978)
12 IUNIE
• S-au născut: **Valeria Boiculesi** (1919), **Irina Mavrodin** (1929), **Doru Moțoc** (1939) • A decedat: **N. Davidescu** (1887—1954)
13 IUNIE
• S-a născut: **Al. Săndulescu** (1929)
14 IUNIE
• S-a născut: **Ioachim Botez** (1884—1956)
15 IUNIE
• A decedat: **MIHAI EMINESCU** (1850—1889) • S-a născut: **Virgil Teodorescu** (1909)
17 IUNIE
• S-a născut: **Valeriu Bucuroiu** (1934—1980) • A decedat: **Mihai Gh. Bujor** (1881—1964)
18 IUNIE
• S-a născut: **Al. Raicu** (1914)
19 IUNIE
• S-au născut: **G. Călinescu** (1899—1965), **Mihail Joldea** (1919)
20 IUNIE
• S-a născut: **Iulian Grozescu** (1839—1872)
22 IUNIE
• 1919 — a apărut, la București, pînă în iulie 1928, revista „Ideea europeană", sub conducerea lui C. Rădulescu-Motru. Au colaborat: Ion Barbu, L. Rebreanu, T. Vianu, Em. Bucuța, Felix Aderca, Ștefan Nenițescu ș.a.
• A decedat: **Ion Conea** (1902—1974)
23 IUNIE
• S-au născut: **Al. Odobescu** (1834—1895), **Ovidiu Papadima** (1909), **Elsa Grozea** (1924)
24 IUNIE
• S-a născut: **Sânziana Pop** (1939)
25 IUNIE
• S-a născut: **A. Munte** (1914)
26 IUNIE
• S-a născut: **Petre Pandrea** (1904—1968)
27 IUNIE
• A decedat: **Mihai Bantaș** (1890—1959)

IULIE

• 1939 — a apărut, la București, primul număr al revistei literare „Veritas", editată de Mihail Șerban și George Șoimu
1 IULIE
• 1889 — a apărut, la Roman, revista „Școala nouă", la care a debutat G. Ibrăileanu
• S-a născut: **Costache Olăreanu** (1929)
2 IULIE
• A decedat: **Emil Gîrleanu** (1878—1914)
3 IULIE
• S-a născut: **Zeno Ghițulescu** (1929)
4 IULIE
• S-a născut: **Victor Atanasiu** (1949)
6 IULIE
• S-au născut: **Ioan A. Lepădatu** (1844—1900), **Alexandru Sen** (1924), **Voicu Bugariu** (1939), **George Alboiu** (1944) • A decedat: **George Lesnea** (1902—1979)
7 IULIE
• A decedat: **Ion Vinea** (1895—1964)
9 IULIE
• S-a născut: **Teodor Bulza** (1949)
10 IULIE
• S-a născut: **Ioniță Marin** (1929)
16 IULIE
• S-a născut: **Victor Crăciun** (1939)
• A decedat: **D. Anghel** (1872—1914)
19 IULIE
• 1884 — a apărut publicația „Lupta" (pînă la 30 XI 1895), condusă de George Panu
• S-a născut: **Traian Liviu Birăescu** (1924)
20 IULIE
• S-a născut: **Valentin Șerbu** (1934) • A decedat: **Ștefan Zeletin** (1882—1934)
21 IULIE
• S-au născut: **Mircea Dem. Rădulescu** (1889—1946), **Ion Biberi** (1904)
22 IULIE

● A decedat: **I.I. Mironescu** (1883—1939)
23 IULIE
● S-au născut: **Gheorghe Adamescu** (1869—1943), **Eugen Teodoru** (1924)
24 IULIE
● S-a născut: **Constantin Noica** (1909)
25 IULIE
● S-au născut: **Ioan Bogdan** (1864—1919), **Constantin Doboș** (1884—1939)
● A decedat: **Tudor Balteș** (1933—1979)
26 IULIE
● S-au născut: **Cezar Baltag** (1939), **Gheorghe Azap** (1939)
28 IULIE
● S-a născut: **Scarlat Niculescu** (1929)
30 IULIE
● S-a născut: **Păstorel** (Al. O. Teodoreanu) (1894—1964)

AUGUST

● 1964 — au apărut revistele: „Ateneu", la Bacău și „Ramuri", la Craiova (serii noi)
1 AUGUST
● S-au născut: **Florian Cristescu** (1884—1949), **Gheorghe Suciu** (1939)
2 AUGUST
● S-a născut: **Nicuță Tănase** (1924)
3 AUGUST
● A decedat: **Veronica Micle** (1850—1889)
5 AUGUST
● S-au născut: **Nina Façon** (1909—1974), **Hajdu Győző** (1929)
9 AUGUST
● S-a născut: **Romulus Cojocaru** (1934)
10 AUGUST
● S-a născut: **Panait Istrati** (1884—1935)
11 AUGUST
● S-a născut: **Modest Morariu** (1929)
12 AUGUST
● S-a născut: **V. Spiridonică** (1909)
13 AUGUST
● S-a născut: **Spiridon Popescu** (1864—1933) ● A decedat: **Gáal Gabor** (1891—1954)
15 AUGUST
● S-a născut: **Ioan Chinezu** (1894—1966) ● A decedat: **A. Toma** (1875—1954)
17 AUGUST
● S-au născut: **Damaschin T. Bojincă** (1802—1869), **Mihai Ralea** (1896—1964)
19 AUGUST
● S-a născut: **I. Vitner** (1914)
20 AUGUST
● S-a născut: **Ion Tudor** (1934)
22 AUGUST
● S-a născut: **Ion Beldeanu** (1939)
23 AUGUST
● S-au născut: **Paul Everac** (1924), **Corneliu Ștefanache** (1934)
26 AUGUST
● S-a născut: **Leonida Neamțu** (1934)
27 AUGUST
● S-au născut: **Mihai Novicov** (1914), **Mariana Dumitrescu** (1924—1967)
28 AUGUST
● S-au născut: **Asztalos Istvan** (1909—1960), **Viorica Nicoară** (1924), **Rodica Ojog-Brașoveanu** (1939), **Marin Mincu** (1944)
29 AUGUST
● S-a născut: **Leon Negruzzi** (1899)

SEPTEMBRIE

● 1934 — a apărut, la Caransebeș, „Banatul literar", editat de Lucian Costin
1 SEPTEMBRIE
● A decedat: **Liviu Rebreanu** (1885—1944)

2 SEPTEMBRIE
● 1934 — a apărut, la București, pînă la 29 X 1934, revista „Umanitatea", avîndu-i colaboratori pe M.R. Paraschivescu, Gh. Dinu, Vlaicu Bârna, Bogdan Amaru ș.a.
3 SEPTEMBRIE
● S-au născut: **Ovidiu Drimba** (1919),
4 SEPTEMBRIE
● S-a născut: **Sevilla Răducanu** (1919)
6 SEPTEMBRIE
● S-a născut: **Nicolae Filimon** (1819—1865)
7 SEPTEMBRIE
● S-a născut: **Ștefan Luca** (1924)
8 SEPTEMBRIE
● S-au născut: **G. Ulieru** (1884—1943), **M. Blecher** (1909—1938)
9 SEPTEMBRIE
● S-a născut: **Lucia Negoiță** (1944)
11 SEPTEMBRIE
● S-a născut: **Ion Rotaru** (1924)
16 SEPTEMBRIE
● S-a născut: **Aurelia Batali** (1934)
17 SEPTEMBRIE
● S-a născut: **Nicolae Ioana** (1939)
18 SEPTEMBRIE
● S-a născut: **Stelian Filip** (1924)
20 SEPTEMBRIE
● S-au născut: **D.Th. Neculuță** (1859—1904), **Dumitru Mircea** (1924)
21 SEPTEMBRIE
● S-a născut: **Elena Văcărescu** (1864—1947) ● A decedat: **Gh. Bogdan-Duică** (1866—1934)
22 SEPTEMBRIE
● S-a născut: **Alice Botez** (1914)
24 SEPTEMBRIE
● A decedat: **Paul Mihu Sadoveanu** (1920—1944)
25 SEPTEMBRIE
● S-au născut: **Marcel Marcian** (1914), **Mihai Giugariu** (1929)
27 SEPTEMBRIE
● S-au născut: **Ilarie Hinoveanu** (1934), **Franz Hodjak**, (1944)
28 SEPTEMBRIE
● S-au născut: **Chiril Tricolici** (1924), **Sina Dănciulescu** (1934)
30 SEPTEMBRIE
● S-a născut: **Benedek Elek** (1859—1929)

OCTOMBRIE

● 1919 — a apărut, pînă în decembrie 1928, revista „Ramura", condusă succesiv de Al. Vlahuță, I.Al. Brătescu-Voinești și Ion Simionescu
1 OCTOMBRIE
● 1934 — a apărut, la Iași, pînă în februarie 1936, revista „Manifest". De la nr. 3—4, redactor responsabil a fost G. Ivașcu
● S-a născut: **George Niculescu-Mizil** (1929)
2 OCTOMBRIE
● S-a născut: **Alexandru Gavra** (1797—1884)
3 OCTOMBRIE
● S-a născut: **Constantin Ungureanu** (1934)
4 OCTOMBRIE
● A decedat: **Ioniță Scipione Bădescu** (1847—1904)
5 OCTOMBRIE
● S-au născut: **D.V. Barnoschi** (1884—1954), **Ion Dodu Bălan** (1929), **Csiki László** (1944)
8 OCTOMBRIE
● S-au născut: **Al. Andrițoiu** (1929), **Dumitran Frunză** (1929) ● A decedat: **G.M. Zamfirescu** (1898—1939)
9 OCTOMBRIE
● S-a născut: **Dumitru Isac** (1914)
10 OCTOMBRIE
● S-a născut: **Hervay Gizella** (1934)
11 OCTOMBRIE
● S-a născut: **Ecaterina Săndulescu** (1904)

13 OCTOMBRIE
• S-a născut: **Vasile Petre Fati** (1944)
14 OCTOMBRIE
• S-au născut: **Mircea Şerbănescu** (1919), **Nicolae Gheran** (1929)
16 OCTOMBRIE
• S-au născut: **Lidia Bote** (1924), **Nicolae Damian** (1939)
17 OCTOMBRIE
• S-a născut: **Const. Şaban-Făgeţel** (1884—1947) • A decedat: **Ştefan Petică** (1877—1904)
18 OCTOMBRIE
• S-a născut: **Arthur Maria Arsene** (1909—1975)
19 OCTOMBRIE
• S-a născut: **N.N. Condeescu** (1904—1966) • A decedat: **Al. Davila** (1862—1929)
20 OCTOMBRIE
• S-a născut: **Valentin Silvestru** (1924)
21 OCTOMBRIE
• A decedat: **Nicolae Gane** (1903—1979)
24 OCTOMBRIE
• S-a născut: **Ion Calboreanu** (1909—1964)
25 OCTOMBRIE
• S-au născut: **Alex. Bărcăcilă** (1914),**Sonia Filip** (1924), **Hans Schuller** (1934)
26 OCTOMBRIE
• S-au născut: **Dosoftei** (1624—1693), **Horia Petra Petrescu** (1884—1962), **Mircea Ichim** (1944), **Dumitru Radu Popa** (1949) • A decedat: **I. Codru-Drăguşanu** (1818—1884)
27 OCTOMBRIE
• S-au născut: **Vasile Nicorovici** (1924), **Elena Dragoş** (1934)
29 OCTOMBRIE
• S-a născut: **Ion N. Voiculescu** (1919—1983)

NOIEMBRIE

1 NOIEMBRIE
• 1944 — a apărut, pînă la 1 III 1947, la Bucureşti, revista „Orizont"
• S-au născut: **Vasile Nicolescu** (1929), **Mircea Muthu** (1944)
2 NOIEMBRIE
• 1924 — a apărut, la Iaşi, apoi la Bucureşti, pînă la 20 VI 1926, revista cultural-literară „Lumea"
• S-au născut: **Iulia Haşdeu** (1869—1888), **Ion Mioc** (1919)
• Au decedat: **Anton Pann** (1796—1854), **Carol Ardeleanu** (1883—1949)
3 NOIEMBRIE
• S-au născut: **Grigore Beuran** (1924), **Paul Cornea** (1924), **Dumitru Alexandru** (1929), **Mihai Minculescu** (1949)
4 NOIEMBRIE
• S-a născut: **I. Ludo** (1894—1973)
6 NOIEMBRIE
• S-a născut: **Al. Mitru** (1914)
7 NOIEMBRIE
• S-a născut: **Ion Bănuţă** (1914)
8 NOIEMBRIE
• S-a născut: **Mihaela Despina Bogza** (1924)
10 NOIEMBRIE
• S-a născut: **Ovidiu Genaru** (1934)
11 NOIEMBRIE
• S-a născut: **Vasile Rebreanu** (1934)
12 NOIEMBRIE
• A decedat: **Gh. Asachi** (1788—1869)
13 NOIEMBRIE
• 1884 — a avut loc, în ziua de 13/25 XI, premiera piesei lui I.L. Caragiale — **O scrisoare pierdută**, la Teatrul Naţional din Bucureşti
14 NOIEMBRIE
• S-a născut: **Octav Pancu-Iaşi** (1929—1975)
15 NOIEMBRIE
• 1909 — a început să apară, săptămînal, revista „Minerva literară ilustrată", avîndu-i colaboratori pe M. Sadoveanu, Ioan Slavici, St. O. Iosif, Emil Gîrleanu, D. Anghel ş.a.
• 1924 — a apărut, pînă la 17 X 1925, revista „Mişcarea literară", editată de L. Rebreanu şi Al. Dominic
16 NOIEMBRIE
• S-au născut: **Bernhard Capessius** (1889—1981), **Constant Petrescu** (1909), **Pavel Apostol** (1919) • Au decedat: **D. Anghel** (1872—1914), **Eugen Seceleanu** (1940—1979)
18 NOIEMBRIE
• S-au născut: **Iordan Chimet** (1924), **Sin Arion** (1924)
19 NOIEMBRIE
• A decedat: **Al. Vlahuţă** (1858—1919)
20 NOIEMBRIE
• S-a născut: **Nicolae Batzaria** (1874—1952)
21 NOIEMBRIE
• S-au născut: **Nadia Lovinescu** (1914), **Constantin Crişan** (1939)
22 NOIEMBRIE
• S-a născut: **Petru Sfetca** (1919)
23 NOIEMBRIE
• 1924 — a apărut, pînă la 7 III 1925, la Bucureşti, revista „Punct", editată de Scarlat Callimachi
24 NOIEMBRIE
• S-au născut: **Ionel Pop** (1889), **Tana Qvil** (1894—1976), **N. Crevedia** (1904—1978), **Ion Sofia Manolescu** (1909), **D. Costea** (1919), **Nicolae Tăutu** (1919—1972)
26 NOIEMBRIE
• S-a născut: **Ion Vlad** (1929)
27 NOIEMBRIE
• 1909 — a apărut, pînă la 15 IV 1910, la Bucureşti, revista „Cumpăna", editată de M.Sadoveanu, St. O. Iosif, şi J. Steriadi
• S-au născut: **Vasile Voiculescu** (1884—1963), **Nina Cassian** (1924)
28 NOIEMBRIE
• S-a născut: **Cornel Regman** (1919)
30 NOIEMBRIE
• Au decedat: **Cincinat Pavelescu** (1872—1934), **Paul Zarifopol** (1874—1934), **Matei Alexandrescu** (1906—1979)

DECEMBRIE

• 1949 — a apărut, la Cluj, revista „Almanahul literar", pînă în aprilie 1954, sub conducerea lui M.R. Paraschivescu, căruia i-a succedat Geo Dumitrescu
1 DECEMBRIE
• S-au născut: **Ştefan Crudu** (1914), **Florenţa Albu** (1934), **Platon Pardău** (1934)
4 DECEMBRIE
• A decedat: **N. Cartojan** (1883—1944)
5 DECEMBRIE
• S-a născut: **N. Petraşcu** (1859—1944) • A decedat: **Zaharia Stancu** (1902—1974)
7 DECEMBRIE
• S-a născut: **Ion Luca** (1894—1972)
10 DECEMBRIE
• S-a născut: **Ion Bujor Pădureanu** (1934)
14 DECEMBRIE
• S-au născut: **Lili Marton** (1914), **Pauline Schneider** (1914), **Marin Bucur** (1929), **Tudor Octavian** (1939)
15 DECEMBRIE
• S-au născut: **G.T. Niculescu-Varone** (1884), **Dumitru C. Mazilu** (1919), **Papp Ferenc** (1924), **Smaranda Jelescu** (1939)
16 DECEMBRIE
• S-a născut: **Hajdu Zoltan** (1924—1982)
20 DECEMBRIE
• S-a născut: **Al. Căprariu** (1929)
21 DECEMBRIE
• S-au născut: **Const. Argeşanu** (1894—1964), **Constantin Apostol** (1904)
23 DECEMBRIE
• S-a născut: **Ion Trandafir** (1924)
25 DECEMBRIE
• S-a născut: **Horia Deleanu** (1919)
29 DECEMBRIE
• S-a născut: **Emilian Constantinescu** (1894—1977)
30 DECEMBRIE
• A decedat: **Ion Păun-Pincio** (1868—1894)
31 DECEMBRIE
• A decedat: **Ion Creangă** (1838—1889) • S-a născut: **Jean Grosu** (1919)

Calendar întocmit de

GHEORGHE CATANĂ

MODESTIA SLUJIRII:

GHEORGHE CATANĂ

Pe pragul verii trecute am trăit o incredibilă și crudă despărțire: a plecat dintre noi, pornind prea de timpuriu în marele exod sortit tuturora, un slujitor devotat pînă la jertfă al publicisticii românești, **Gheorghe Catană.** Fascinat încă din adolescență de miracolul tiparului, el a devenit robul de bunăvoie al meșteșugului întocmirii de reviste și ziare, rămînîndu-i credincios pe toată viața și slujindu-l cu pasiune și exemplară responsabilitate. Dintre zecile de colegi cu care mi-am împletit munca prin numeroase redacții, de-a lungul a peste patru decenii, el mi-a fost cel mai drag și pe el l-am prețuit îndeosebi. La început, cînd doar ni se încrucișau pașii, întotdeauna grăbiți, pe coridoarele și prin sălile de paginație ale marelui combinat poligrafic din București, mă impresionaseră ochii lui mari și limpezi, care vădeau o puritate sufletească rar întîlnită și o sinceritate reconfortantă. Apoi l-am cunoscut îndeaproape și am legat cu el o prietenie trainică, neumbrită și nemicșorată de lungile noastre despărțiri. Dar abia după 1969, cînd mi-a devenit coleg în redacția „României literare", am înțeles că o singură patimă stăpînea cugetul lui echilibrat: rîvna de a sluji neobosit scrisul confraților știuți și neștiuți, îmbrăcîndu-l în hlamida somptuoasă a tiparului și oferindu-l cititorilor în pagini de ziar, de revistă sau de carte, armonios întocmite. Stăpînea toate tainele meseriei, și ritmul trepidant al muncii secretariatului de redacție își pierdea caracterul extenuant prin calmul și siguranța cu care el știa să înlăture cele mai imprevizibile obstacole. Izbutea, fără efort, să-și ascundă remarcabilele daruri înnăscute și marea pricepere agonisită, sub o modestie structurală, care constituia însemnul nobleței lui spirituale. Pentru colegii mai vîrstnici, el era dovada vie a perpetuării bunelor tradiții ale publicisticii românești, iar pentru cei tineri constituia un nesecat izvor de învățăminte și un exemplu care se cerea urmat. Pentru „România literară", al cărei număr dintîi mi-a fost dat mie să-i urzesc veșmîntul, ca secretar de redacție, în zilele și nopțile de neuitat ale lui octombrie 1968, el a fost timp de aproape un deceniu și jumătate slujitorul devotat care dăruia, deopotrivă, redactorilor și cititorilor certitudinea apariției la timp și surpriza mereu reînnoită a eleganței prezentării grafice.

Gheorghe Catană nu a fost, însă, numai un excepțional artist al transpunerii scrisului altora în coloane și pagini de plumb. El a fost, în același timp, un bibliograf și un documentarist în domeniul istoriei literare, competent și prețuit. Cu mulți ani în urmă, i-am publicat în revista „Argeș" o foarte utilă bibliografie a articolelor consacrate lui Eminescu în presa românească, întregită și retipărită apoi în volumul antologic „Lui Eminescu", apărut la editura „Junimea" din Iași, lîngă un buchet de versuri închinate marelui poet. Evocările biografice și notele bibliografice pe care le-a publicat în ziarul „Munca", în revistele „Convorbiri literare" și „Argeș", ca și în „Almanahul literar" din ultimii ani rămîn, alături de bogatul „Calendar", întocmit și tipărit de el cu regularitate în „România literară", prețioase surse documentare și dovezi de netăgăduit ale iubirii sale față de literatură și față de scriitori. Acestei iubiri, el i-a dăruit însăși viața lui.

Nedreapta despărțire, înainte de soroc, de Gheorghe Catană a îndurerat și continuă să îndurereze pe toți cei care au avut prilejul de a lucra alături de el și reprezintă o pierdere grea pentru publicațiile cărora li s-a devotat, pentru toți slujitorii literaturii și pentru întreaga literatură românească. Fiindcă el își cîștigase de mult, prin modestia dăruirii sale, dreptul la dragoste, recunoștința și neuitarea noastră, a tuturor.

AL. CERNA-RĂDULESCU

UN NOBIL DE VIȚĂ VECHE

Cauze mici... efecte mari. Gloria universală a Coniacului, pe care cunoscătorii nu ezită să-l așeze în fruntea băuturilor „digestive" (servite obligatoriu la sfîrșitul meselor, spre deosebire de „aperitive", care stimulează apetitul și deci se servesc la începutul mesei), se datorează unui... divorț. În cel de-al 12-lea secol, Aliénor, prințesa moștenitoare a Aquitaniei (subdiviziune a Galiei, întinzîndu-se în aproape tot sudul Franței de azi), a hotărît să se despartă de soțul ei, regele Ludovic al VII-lea, din familia Capețienilor. Din motive pe care istoria nu le-a consemnat, prințesa-regină a preferat farmecele conjugale ale lui Henric al II-lea Plantagentul, regele Angliei. Dar, căsătoria cu acesta a avut consecințe nu numai pentru nestatornica Aliénor, ci și pentru tot poporul. Căci Aquitania a devenit domeniu al coroanei engleze și a rămas astfel timp de sute de ani, mai precis pînă în 1453, cînd Carol al VII-lea a redat-o Franței.

Dar, să revenim la epoca de dominație engleză. Într-o bună zi, un lord a descălecat la poarta unui han și – obosit de drum – a cerut hrană și adăpost. Flatat de asemenea înaltă clientelă, hangiul s-a cheltuit în temeneli și în tot felul de atenții, oferind lordului tot ce avea mai bun. Dar, dacă rața friptă și clătitele, sau brînza, au făcut deliciul lordului, acesta n-a pierdut ocazia de a se plînge de calitatea mediocră a vinului. Hangiul nu s-a supărat. Înclinîndu-se respectuos, a replicat:

– Înălțimea voastră are dreptate. Vinul nostru, cînd e nou, nu e faimos. Dar, la sfîrșitul mesei, voi servi înălțimii voastre un rachiu excepțional, care vă va demonstra ce poate da același vin, cînd îmbătrînește.

Într-adevăr, după ce toate bucatele fuseseră servite, lordul a primit o căniță cu gîtul îngustat și în care zîmbea un lichid de culoarea chihlimbarului. Din el se înălțau efluviile unui buchet cu care lordul nu se mai întîlnise niciodată. Englezul a fost atît de încîntat încît, uitîndu-și sobrietatea națională, s-a apucat să țopăie de bucurie și să fluiere o veselă arie de dans. (Se spune că de atunci au început englezii să fluiere, dimineața, în baie.) Firește, lordul nostru nu s-a mulțumit cu atît. Părăsind hanul, el n-a uitat să se înarmeze cu cîteva butoiașe conținind aleasa băutură, care astfel a făcut prima ei călătorie peste Canalul Mînecii. Și, în castelul său cu turle încețoșate, lordul a devenit – fără să știe – primul agent al reclamei ei. Căci băutura a cucerit într-atîta inimile altor englezi, încît cîțiva dintre ei, dotați cu spirit comercial, au decis să aducă în Anglia mari cantități din acest „Brandy", care a început să fie comercializat cu mult succes. Englezii și-au instalat comptuarul de desfacere în orășelul **Cognac**, care a devenit „capitala" băuturii ce-i poartă numele.

Și azi coniacul se prepară după norme transmise din tată în fiu și a căror nesocotire ar atrage cea mai teribilă sancțiune: nu s-ar obține coniac autentic. Actul de naștere al nobilei băuturi e... plebeu. Un soi de strugure, pe care podgorenii localnici l-au denumit **„la folle blanche"** — „nebuna albă", dă un vin destul de oarecare, așa cum am văzut din povestea lordului. Dar aceasta e atunci cînd vinul se află „en primeur", cum spun viticultorii, adică atunci cînd e nou. Căci vinul acesta știe să îmbătrînească „nobil". (Expresia e tot a podgorenilor francezi.) El e supus unei savante și minuțioase distilări repetate și practicate în alambicuri cărora nu li s-a adus nici o „modernizare" de-a lungul veacurilor. Această distilare, bazată pe procedeul „repaselor", e primul „act" al preparării. Urmează un al doilea act, poate cel mai important: îmbătrînirea. Lichidul distilat e introdus în niște budane de stejar întotdeauna noi (**„virgine"**, cum le spun specialiștii). Ele sînt confecționate din lemnul stejarilor crescuți anume în regiunea din jurul orașului Limoges. E un lemn care a fost lăsat ani și ani la uscare și care va da lichidului atît culoarea de chihlimbar, cît și tărie și buchet. În aceste budane, din care va fi, apoi, îmbuteliata prețioasa licoare va odihni, trăgîndu-și seva și forța, între cinci ani și decenii.

Cînd englezii descopereau valoarea băuturii, în afară de țăranii din bătrîna Aquitanie, ceilalți locuitori ai viitoarei Franțe nu aveau habar că așa ceva se poate produce în țara lor. De-abia tîrziu, cînd nobilii francezi au vizitat Anglia, ei au descoperit, pe teritoriul Albionului, virtuțile acestui „brandy francez". Și – firește – au început să dea Cezarului ceea ce era al său. Dar – eleganți – au păstrat pe etichetele buteliilor inițialele care indică termeni englezești. În funcție de vechime, pe etichetă scrie **„V.S."** („Very special" – Foarte special); **„V.O." („Very old"** – Foarte vechi); **„V.S.O.P."** („Very superior old product"- Produs superior foarte vechi). Dacă lichidul a stat la îmbătrînire peste 30 de ani, el are dreptul la rarissima emblemă, echivalentă cu un blazon: **„Extra Old"** (în afară de vîrstă).

Turnat întotdeauna în pahare „balon", pentru a putea fi încălzit în palmă **(„șambrat")**, în scopul stimulării buchetului său rafinat, coniacul nu suportă închiderea lui în dispozitive refrigeratoare. Cunoscătorii îi aduc și omagiul de a nu-l include în nici o rețetă de cocteil. Ei știu că, dacă l-ar amesteca cu orice alt lichid, nu ar face decît să-i jignească ținuta de mare noblețe și să-i altereze gustul inegalabil, vulgarizîndu-i totodată buchetul. Coniacul, care, pentru a fi savurat, se cere consumat în cantitate mică, știe să ofere alese satisfacții, cu condiția să fie lăsat în fina lui puritate.

REBUS

REBUS

JUNIMEA

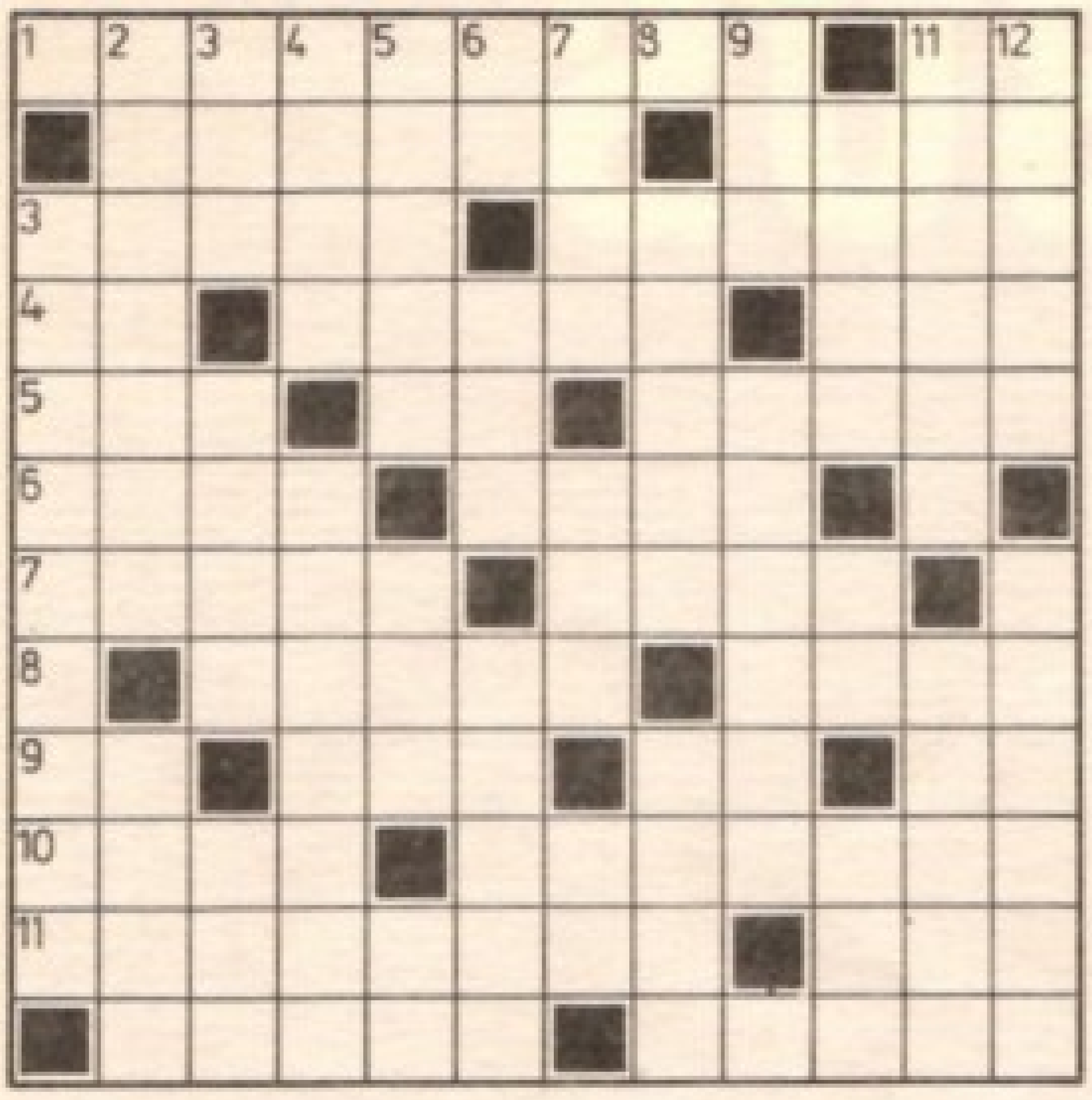

ORIZONTAL: 1) Cunoscut critic literar, om politic și profesor universitar (1840—1917), fondator și conducător al cenaclului „Junimea" și al revistei „Convorbiri literare", întemeietorul criticii românești moderne (Titu) — Radu Dragnea. 2) Narațiune epică în proză, gen literar asupra căruia criticul „Junimii" face aprecieri estetice în articolul său „Literatura română și străinătatea", publicat în numărul 10 al „Convorbirilor literare" din 1 ianuarie 1882 (pl.) — Poezie din lirica erotică a lui Nicolae Pruncu, reprodusă de „Convorbiri literare" din placheta acestuia „Suspinele primăverii". 3) Poezie descriptivă a marelui nostru poet Mihai Eminescu, publicată în revista ieșeană în anii 1876—1877, alături de alte creații eminesciene ca: „Melancolie", „Crăiasa din povești", „Dorința", „Călin (file din poveste)", „Strigoii" — Capodoperă a literaturii universale, cunoscută epopee a lui Homer, constituind subiectul uneia din „Prelecțiunile populare" susținută de I. Caragiani în cadrul programului junimist de informare culturală. 4) Avram Tudor — Pictor și literat (1810—1887), prezentat de Iacob Negruzzi într-una din primele cronici plastice apărute în „Convorbiri literare", „Expoziția artiștilor în viață din București", alături de Aman, Grigorescu, Stăncescu etc. (Constantin) — Pseudonim al poetei Maria Cunțan. 5) Capăt de țigară — Țelur — Diminutiv masculin. 6) Susținător viticol — Pseudonim al scriitorului și publicistului Raicu Ionescu, recunoscut ca una din marile speranțe ale criticii românești de la sfîrșitul secolului trecut, unul din primii care au relevat înrudirile și deosebirile dintre Eminescu și Lenau. 7) Volum de nuvele și schițe al scriitorului Mihail Chirițescu, colaborator la „Convorbiri literare" între anii 1908—1914 sub pseudonimul Priar (sing.) — Mioară. 8) Unul dintre membrii „Societății literare", unde activează alături de viitorii junimiști I. Ianov, N. Schelitti, C. Negri, V. Pogor (Gheorghe) — „...-vodă", cea mai bună piesă a dramaturgului de la „Junimea", Samson Bodnărescu, scrisă între 1888—1889 și publicată abia în 1968. 9) Ionel Teodoreanu — Pachet de hîrtie — Anton Pann — Radu Stanca. 10) Neastîmpăratul băiat al lui Ștefan a Petrii, eroul minunatelor „Amintiri din copilărie" ale lui Ion Creangă, personaj îndrăgit de junimiști de la prima lecturare a povestirilor în cenaclu — Pseudonimul sub care s-a remarcat la „Convorbiri literare" Dimitrie Ollănescu, poet de o factură aparte în peisajul poeziei minore convorbiriste, atras de peisajul exotic al Orientului. 11) Genialul nostru poet, „marele prestigiu" al „Junimii", a cărui primă poezie trimisă „Convorbirilor literare", „Venere și Madonă", îl face pe Iacob Negruzzi să exclame către Titu Maiorescu: „În sfîrșit, am dat de un poet" — „Mortua...", poezie eminesciană a cărei apariție insolită la „Convorbiri literare" îl determină pe Titu Maiorescu să-l situeze valoric pe autor imediat după Alecsandri, deși publicase aici numai trei poezii. 12) Pastel inspirat de frumusețile naturii, unul din motivele dominante în poezia lui Miron Pompiliu (1847—1897), neobosit folclorist și culegător de balade (neart.) — Unul dintre numeroasele pasteluri publicate de Vasile Alecsandri la „Convorbiri literare", reflectînd aspecte din cel mai aspru anotimp al anului, iarna.

VERTICAL: 1) Poet și prozator francez (1790—1869), unul dintre inițiatorii poeziei romantice franceze, a cărui operă a făcut obiectul unor frecvente traduceri în paginile „Convorbirilor literare", semnate de N. Schelitti, Șt. G. Vârgolici, A. Naum, Miron Pompiliu, Veronica Micle și Petru V. Grigoriu. 2) Pastel dintr-un grup de poezii publicate de Nicolae Beldiceanu în revista „Junimii", constituind o adevărată monografie a muncilor cîmpului și a peisajului campestru — „...fuge", poezie de Nicolae Volenti, poet junimist, aflat sub influența liricii lui Vasile Alecsandri și a romanticilor francezi V. Hugo și Alfred de Musset (neart.). 3) Nimic — „...din vale", poezie din lirica erotică a lui Miron Pompiliu — Prelungire citoplasmatică. 4) Una din cele trei poezii de debut ale lui Alexandru Vlahuță la „Convorbiri literare", în care se resimte influența versurilor eminesciene — Literat de factură minoră, care, alături de principalii reprezentanți ai „Junimii", pune în discuție în ședința din 31 martie 1872 a cenaclului, probleme ale reformelor în învățămînt și sistemul economic, dezvăluind astfel, pe lîngă caracterul cultural al acestei societăți literare, și intențiile sale politice. 5) Scriitor progresist, adept al ideilor pașoptiste și înflăcărat luptător pentru Unire, căruia „Convorbirile literare" îi publică un necrolog în numărul din 1 decembrie 1882 (Dimitrie) — Localitate în S.U.A. — Edgar Papu. 6) Elena Negri — „Pe...", altă poezie din seria tablourilor din natură ale lui Nicolae Volenti, publicată în anul 1878 — Tip de indieni din Texas. 7) Căpetenie arabă — Prenume masculin, folosit de I.L. Caragiale pentru semnarea materialelor la diverse publicații în perioada 1895 — 1901 — Șerban Cioculescu. 8) Poezie satirică a lui B.P. Hasdeu, constituind una din cele două farse care au făcut epocă în polemica sa cu junimiștii, semnată P.A. Călescu (2 cuv.) — Acum (reg.). 9) Uniunea Astronomică Internațională (abr.) — Cunoscut naturalist român, intrat în comitetul de conducere al „Convorbirilor literare", după retragerea lui Iacob Negruzzi din 1895 (Grigore). 10) „De la...", ciclu de poezii caracterizat prin versuri simple, ușoare, lipsite de tensiune poetică, făcînd parte din creația lui Samson Bodnărescu, „obscurul german", cum îl denumea Titu Maiorescu (pl.) — Alexandru Lambrior — Măsură de greutate vietnameză. 11) Pastel al lui Vasile Alecsandri, publicat într-un grupaj de mai multe poezii în numărul 16 al „Convorbirilor literare" din 15 mai 1868 — Stînjenei. 12) Macbeth, Othello, Regele Lear, Hamlet, celebrele creații ale lui W. Shakespeare, constituind subiectul uneia din „prelecțiunile" lui Vasile Pogor din ciclul „Cărțile lumii" (sing.) — Profesor brașovean, autorul manualului pentru clasele superioare gimnaziale și reale, scos prin grija editurii „Junimea" și apreciat de Maiorescu însuși într-o recenzie din „Convorbiri literare".

Dicționar: RIM, CIL, DLO, ACUȘ, NEN, MESOTA.

GHEORGHE ȚÎRDEA

POEZIE ȘI MISTER

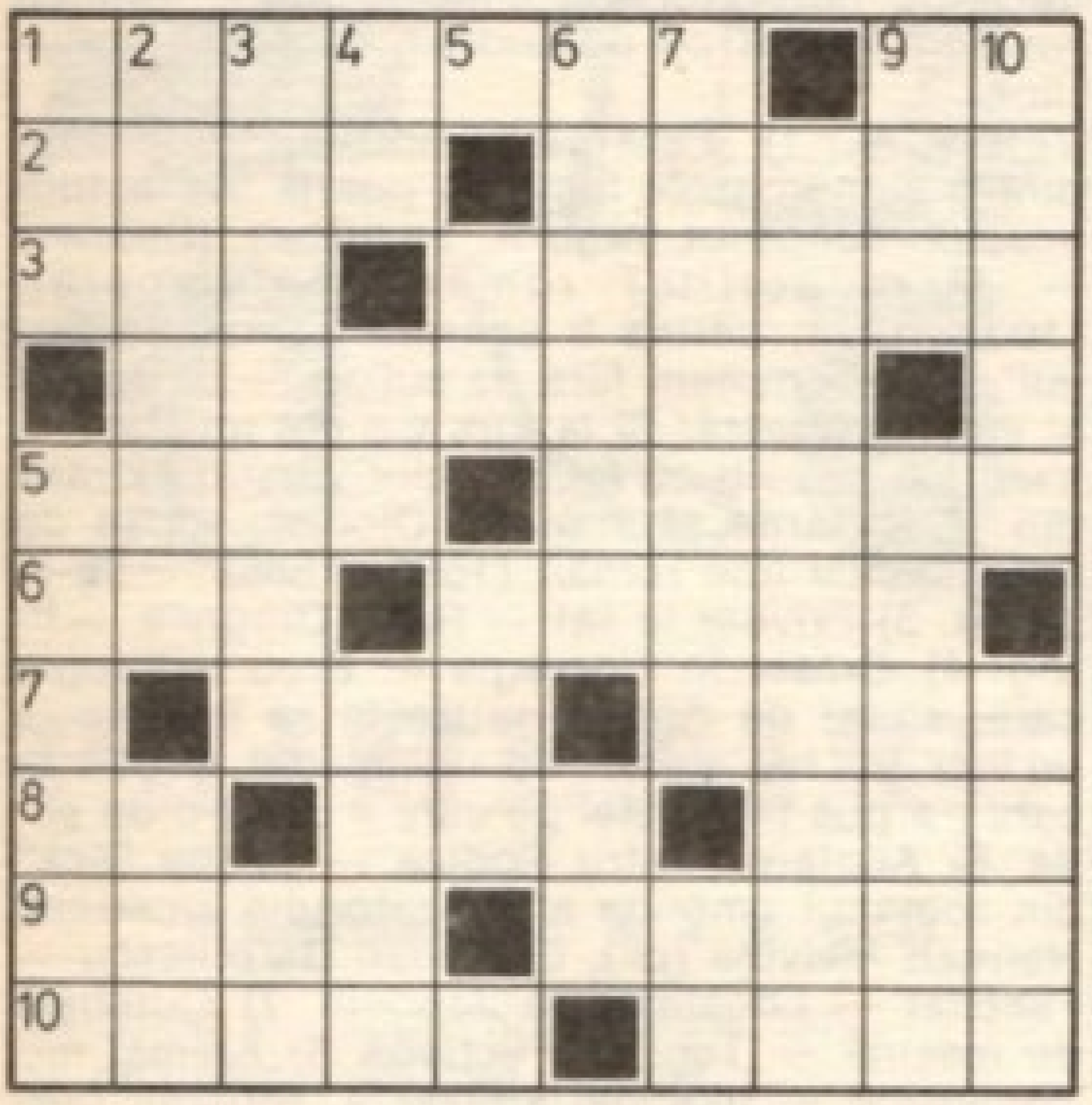

ORIZONTAL:

1) Lumina cea mai pură, produsă de cărbune.
— El știe, matematic, pe toate să le-adune.
2) Sistemul pneumatic utilizat la arii.
— Bățosul cel mai sprinten, cînd cîntă lăutarii.
3) Are-un palat mai negru ca un ceaun de tuci.
— Cu dinții — șipci bătrîne, căzute din uluci (pl.).
4) Ne trec prin fața curții, dar nu pătrund în casă.
5) Strîmbat și fără sprijin, pe-o latură se lasă.
— Ansamblu pus la cursuri, în uniforme-albastre.
6) Imagine dantescă, transmisă limbii noastre.
— Ne-adună-n toiul iernii la dulcea lui văpaie.
7) Bătută bine, iat-o sosită din războaie.
— Dacă-l provoci, răspunde vociferînd la fel.
8) E tot un fel de scaun, însă la ce nivel!
— Atunci cînd vin grămadă, dau buzna la confecții.
— Îl fac metalurgiștii, geometrii, arhitecții.
9) Obiectul inestetic, de care n-ai nevoie.
— A bate-n marș cadența, cînd ieși din pas de voie.
10) O formă care-așteaptă un fond, ca să producă.
— Cei patru frați identici, dintr-un cojoc de nucă.

VERTICAL:

1) Magnet irezistibil, cu-atracție fluidă.
— C-un snop în cap — și-n suflet cu zeamă de-aguridă.
2) A răspîndi demența nucleului atomic.
— Pătratele înscrise în cercul agronomic.
3) Ca strugurii cumetrei din vechile-anecdote (sing.)
— Cirip-cirip în ramuri, la ultimele note!
4) Apel direct la țară, prin grîu sau pe fineață.
— Deși ținut în urmă, e utilat în față!
— Un „instrument" al gafei, cu care dai în baltă.
5) Cu mese puse invers, servite laolaltă!
— Notați un rînd de case, clădite cu temei.
6) Cu numai patru rochii în garderoba ei.
— Începe și eroarea să facă primii pași!
7) Aveau cîndva pe ape trei rînduri de vîslași.
— Noroi la Vatra Dornei, cînd ploile-s cu spor.
8) Primiți tovărășește, cu primul ajutor.
9) Figuri ce etalează doar capete pătrate (sing.).
— Volume de prestigiu, cu multă greutate.
10) Obezul, nici poveste pe-aici să se strecoare.
— Un ordin de pe vremea bunicii centenare.

ANDREI CIURUNGA

● DIN SCULPTURĂ
(Metagramă anagramată: xxxxxxCx—xxxxxxxA)

● RELATIV LA EXPERIENȚĂ
(Metagramă anagramată: xxxxxxxxA—xxxxxxIxx)

DIN LUMEA ANIMALELOR

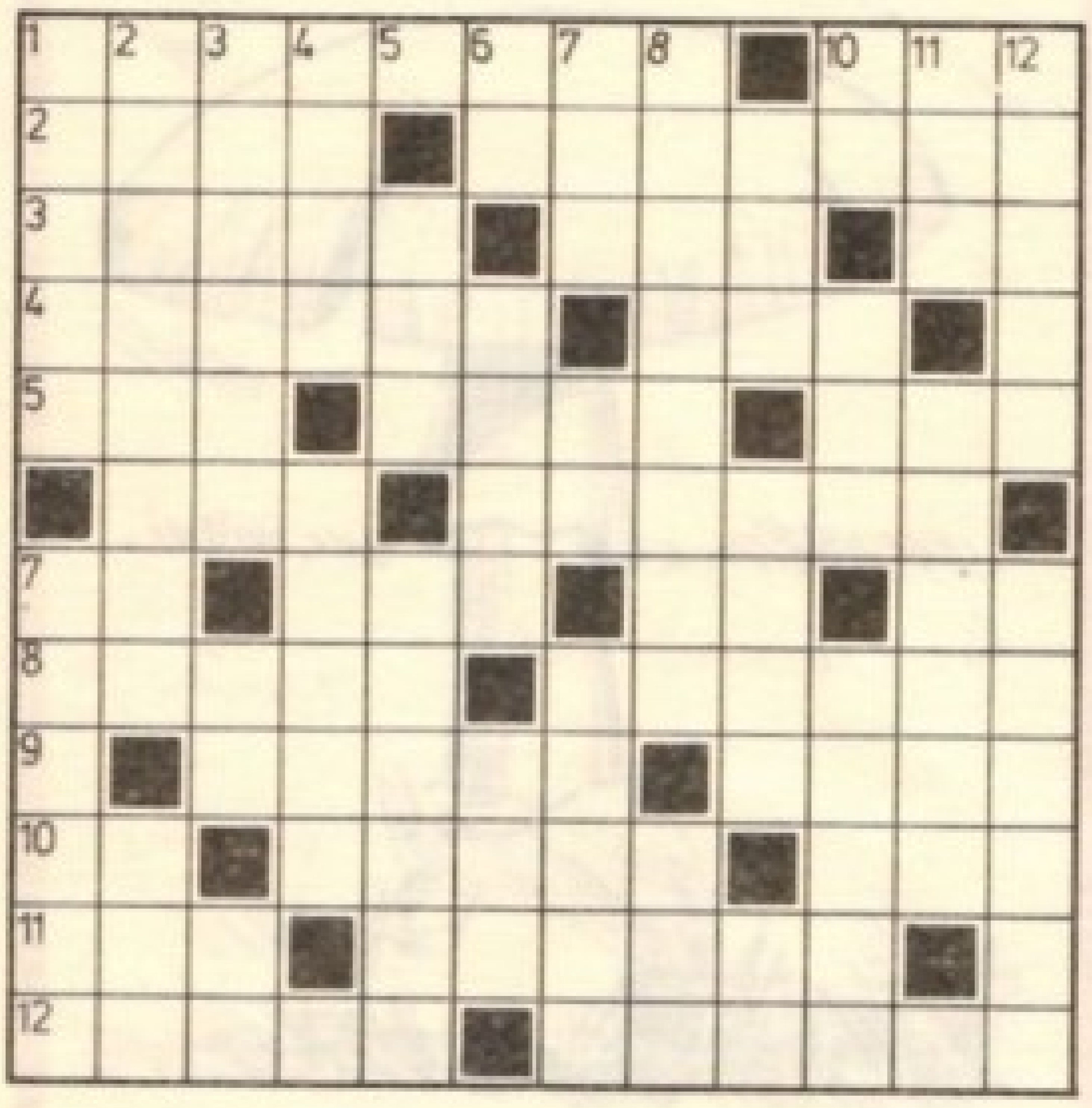

ORIZONTAL: 1) Mare regizor italian de film căruia îi aparține și pelicula „Oameni și lupi", avînd ca protagoniști pe actorii Silvana Mangano și Yves Montand (Giuseppe; 2 cuv.) — Rezervație de lei (abr.) 2) Din creația acestui renumit artist plastic român (1831—1891) amintim tablourile „Doamna cu cîinele" și „Car cu boi la marginea apei" — A vîna sau pescui în mod ilegal. 3) „... de aur", roman scris în colaborare de prozatorii sovietici Ilia Ilf și E.P. Petrov (pl.; neart.) — Balaurul din Oltenia — Ana Pascu. 4) „Bîr, oiță" este intitulat unul dintre cîntecele create de către acest genial compozitor și dirijor român (1881—1955) — Localitate în India. 5) Partea corpului patrupedelor cuprinsă între șolduri și coaste — Măiestrie — Localitate în Anglia. 6) Vîrf în Munții Cumbrian din Anglia — Biolog român renumit, discipol al lui Darwin (1867—1944), de numele căruia se leagă înființarea Muzeului de istorie naturală din București. 7) Sanda Coman — Debit (abr.) — Sînt — Florica Banu. 8) Grup de animale domestice sau sălbatice — Lipsit de cap (referitor la animalele inferioare). 9) Vedetă a cinematografiei franceze, unul dintre interpreții principali din filmul „Ghepardul", realizat în regia lui Luchino Visconti — Fără frecvență (fem.). 10) Nina Stătescu — Cea mai înaltă voce bărbătească — Băutură de import. 11) Vehicul cu tracțiune animală — Legendarul animal marin, monstrul din lacul scoțian Loch Ness care, deși nu a fost văzut încă de nimeni, stîrnește un viu interes în întreaga lume. 12) Întors în Itaca după o absență de 20 de ani, sub înfățișarea unui bătrîn cerșetor, nu este recunoscut decît de devotatul său cîine Argos — Animal rozător, înrudit cu popîndăul, dăunător culturilor.

VERTICAL: 1) „Pasărea paradisului" este unul dintre numeroasele filme ce poartă semnătura acestui cunoscut regizor american (Delmar) — Mare scriitor român contemporan (1902—1974) căruia îi aparține romanul „Dulăii". 2) „O, motani fără de suflet! — La zgîriet el v-a dat gheară/ Și la tors v-a dat musteţe — Vreți să-l pipăiți cu laba?", sînt versuri extrase din „Cugetările sărmanului Dionis", scrise de acest genial liric român (1850—1889) — Se ia pe gît. 3) Privitor la sat — Radu Dragnea — În frig! 4) Orășel în Norvegia — Erou mitologic care, ajutat de Apollo, reușește să înhame la un car un leu alături de un mistreț, probă la care l-a pus tatăl fetei pe care a cerut-o de soție. 5) Alintare pentru Rodica — „Moby Dick" din romanul omonim al prozatorului american Herman Melville (pl.). 6) Traian Bărbulescu — Felicitat — Localitate în Japonia. 7) Cureluşă de meșină — Ten! — Plicticos. 8) Animal nedomesticit — Înțelepți străvechi, venerați precum zeii, în literatura vedică. 9) Animale de tracțiune — Alt mare pictor român, artist al poporului (1881—1958), căruia îi aparține tabloul intitulat „Natură moartă cu iepure" — Ion Stoian. 10) Cap de coloană! — Animal de pradă care atacă în haită — Pădure de fagi. 11) Specie de moluște gasteropode terestre — Gen de rezervație pentru animalele sălbatice, unde vînarea lor este interzisă. 12) Cunoscut scriitor ceh (1890—1938) care semnează un „Război cu salamandrele" și „O poveste cu pisici" — Meseriaș care confecționează obiecte vestimentare din blănurile animalelor.

Dicționar: BIL, ȘES, USK, SCA, DBT, ANES, ONE, IRA, RSI, ENA.

MARIAN FIRIMIȚĂ

● COPERTĂ LITERARĂ

(6, 5; 5)

Prin anagramare aflați numele unui mare poet român (1895—1961), precum și titlul uneia din poeziile sale

CROAZIERĂ

(Rebus: 1, 5, 2, 5, 2, 2, 6)

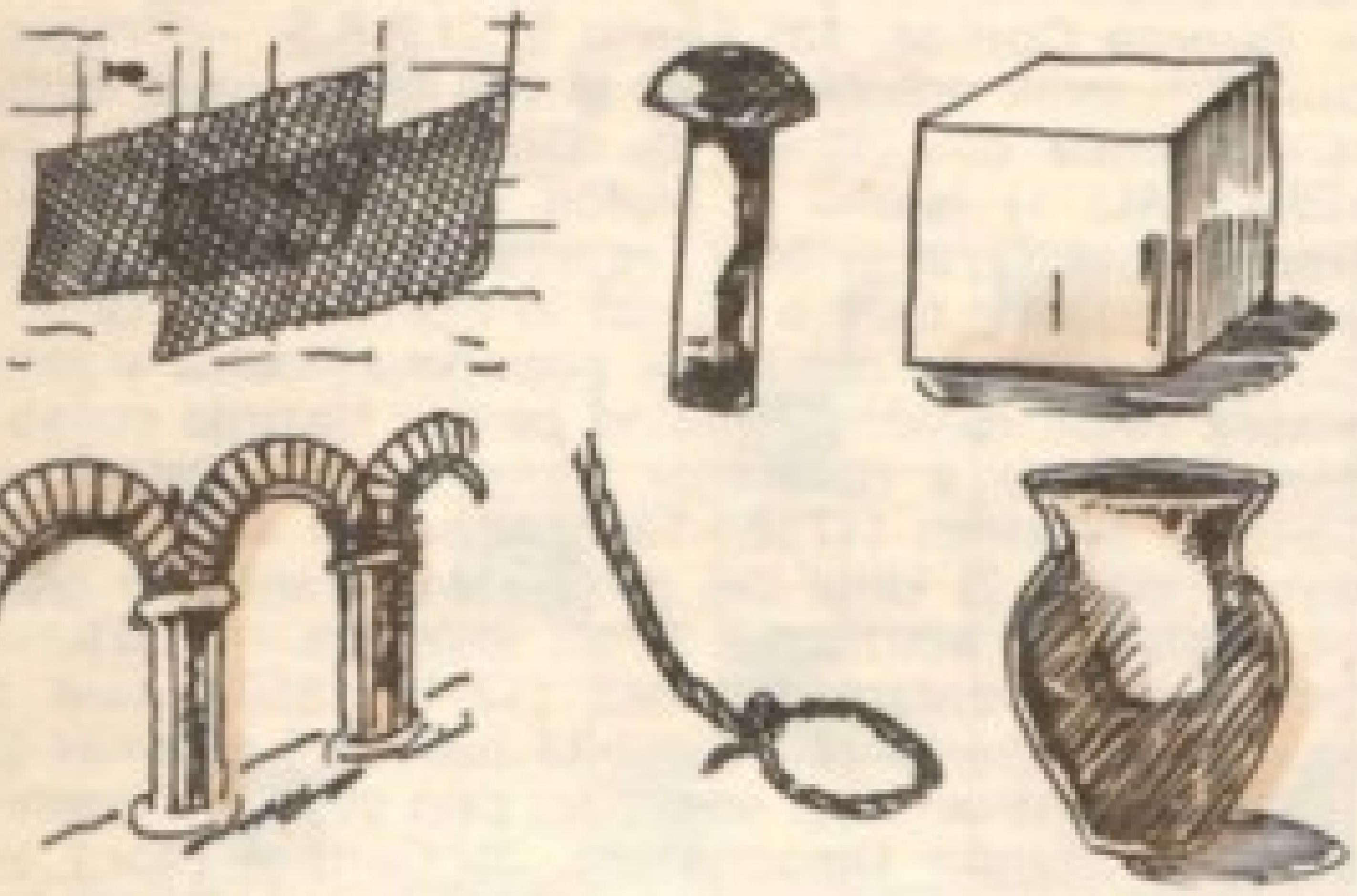

PRIMENIRE

(ligamente: 5; 5; 6; 4; 4; 4, 5)

Muncind cu spor, buldozerele taie
și netezesc pămîntul adunat.
Supun terenul, avansînd greoaie
și-l fac mai drept, mai neted, mai curat

Te văd, vecine, cum sădești puietul
și-l uzi apoi să prindă rădăcini.
Cartierul nostru, înnoit cu-ncetul,
va înflori sub roze și sub crini.

Un mic alun, arzînd de nerăbdare,
parcă ne-ndeamnă cu un strigăt: Hai!
Așa ni-s anii: un belșug de soare,
iar țara-i cîntec pe-un picior de plai.

Se vor afla titlurile a șase povestiri de Mihail Sadoveanu

GRUIA NUCĂ

• DE SÎNGE

(Monoverb cu incastru anagramat : xxxxxxNx)

ACVATICĂ

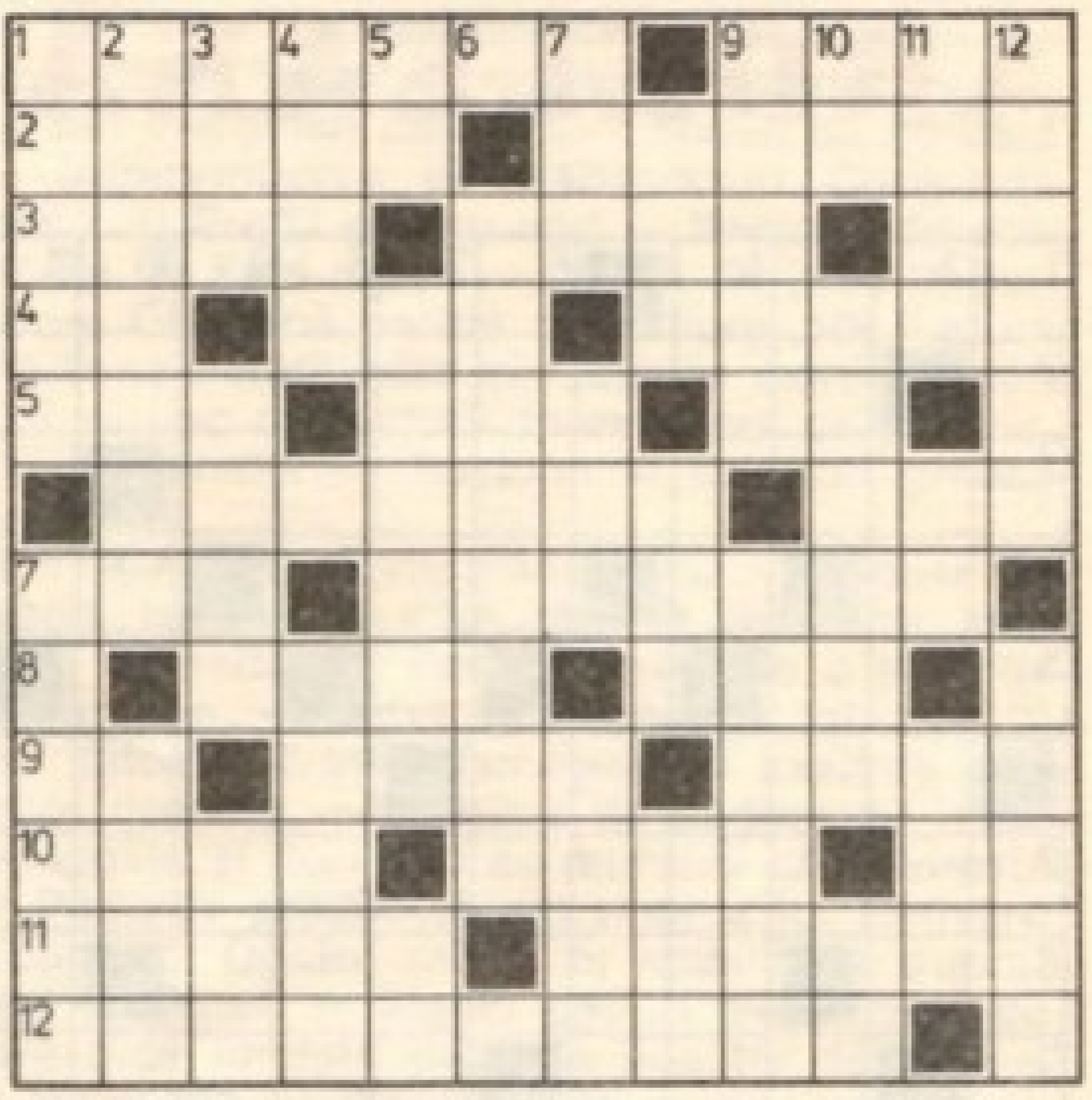

ORIZONTAL: 1) De profesie călător pe apă — Localitate. 2) Apă din belșug — Lacuri de munte. 3) Mai aproape de vărsare, în legătură cu situația unui punct de pe cursul unei ape — Apă, după ce a fost fiartă cu carne și legume — La sfîrșit! 4) Radiu — Ieșită din apă — Străjeri pe malul apei. 5) A lucra pămîntul — Rîu în R.P. Mongolă — Atît... cît se poate! 6) Udarea unui teren în mod artificial — Potabilă sau... de ploaie. 7) Apă acidulată și esență de fructe — Te apără de ploaie. 8) Ca oțetul — Campioni. 9) Radu Popescu — A coti — Servește la... servit. 10) Prenume feminin — Vestit boier muntean (sec. XV) — Iridiu. 11) A dispărea — Anotimpul ploilor. 12) Cînd e în apă știe să se descurce (fem.).
VERTICAL: 1) De apă, de vînt sau mecanică — Picături. 2) Muzeu acvatic — Umplut. 3) Apă ce nu poate fi băută — Corabie legendară — Prefix pentru Pămînt. 4) Rîu în Manciuria — Bioxid de siliciu natural. 5) Bine! — În calea apelor (pl.) — Servește. 6) Apă cu sare. 7) Apă curgătoare — Categorie de infirmi (sing.) — Voce feminină cu timbru grav. 8) Vine de la hepa — Perioadă geologică — Șarpe uriaș. 9) Locul unde se scălda Ion Creangă — Gură... plină de apă. 10) Notă muzicală — Țară europeană înconjurată în mare parte de ape — Vorba mielului. 11) Arbore care crește pe malul apelor — Apă fără izvor! — Cînd este amestecat cu apă își pierde orice valoare. 12) Mare amator de apă în „Povestea lui Harap Alb" de Ion Creangă — Stăvilește apele.

Dicționar: IRO, ALBU, IALU.

ADRIAN MITU

ȘCOALA ARDELEANĂ

1	2	3	4	■	6	7	8	9	10	11
2	■									
3									■	
4		■		■				■		
5			■		■		■			■
■						■				
7										
8		■							■	
9	■				■					
10				■		■				
11			■				■			
12								■		
13				■						

ORIZONTAL: 1) Iluminist român (1692—1768), luptător pentru drepturile politice ale românilor transilvăneni, al cărui program a avut un rol hotărîtor în cristalizarea ideologiei Școlii ardelene (Ioan Inocențiu); în același timp, numele unui corifeu al Școlii ardelene (1745—1806), autor a peste 60 de lucrări istorice, filozofice și literare, folosind în „Carte de rogacioni" (1779), pentru întîia oară în istoria tipăriturilor românești, alfabetul latin (Samuil) — Istoric și filolog român iluminist (1754—1816), unul dintre fruntașii Școlii ardelene, care a militat pentru înlocuirea în scrierile laice a literelor chirilice cu cele latine și pentru învățămîntul în limba română (Gheorghe). 2) Poem eroicomic de Ioan Budai-Deleanu, reprezentînd cea mai izbutită lucrare de acest gen din literatura noastră, rivalizînd, ca structură, artă și concepție generală, cu orice creație similară din literatura universală. 3) Pionier al culturii noastre moderne (1764—1808), primul dintre românii ardeleni care a luat drumul Parisului (1790), a cărui operă principală a rămas gramatica de orientare latinistă „Observații de limba românească" (Paul). 4) Corp la corp! — A iubi (înv.) — Petre Ispirescu. 5) Edenul pantagruelic al opulentelor desfătări gastronomice pentru Parpangel, erou central din „Țiganiada" lui Ioan Budai-Deleanu, jinduită întrupare a visului celui ce a îndurat lipsuri și nevoi și a răbdat de foame o viață întreagă — La-nceputul hrisovului! 6) „Istoria pentru începutul românilor în...", lucrare de Petru Maior constituind una din cărțile de căpătîi ale istoriografiei românești moderne — Sporadic. 7) Poeme de inspirație mitică din creația lui Ovidiu, traduse pentru prima dată în românește de Vasile Aaron (neart.). 8) În fruntea oastei! — Scriitor grec (120—180) a cărui „Istorie adevărată" a fost tradusă de Samuil Micu. 9) Lac în Suedia — Cămașă tip sport. 10) Țiglă — Macagiu. 11) Mic afluent al rîului Tîrnava Mică — Actor de pantomimă — "...cel mănos", lucrare didactică publicată de Vasile Aaron în 1820, cu influențe din „Georgicele" lui Vergiliu (pl; neart.). 12) Economisit — George Cornea. 13) Fluviu în U.R.S.S. — Important document autobiografic și cea mai reușită realizare poetică din creația lui Gheorghe Șincai.

VERTICAL: 1) Istoric și filolog român iluminist din Transilvania (1761—1821), reprezentant de frunte al Școlii ardelene, care a căutat în operele sale să dovedească originea romană a poporului nostru și latinitatea limbii române, militînd pentru trezirea conștiinței naționale a românilor transilvăneni (Petru) — Cărturar ardelean (1756—1836), discipol al lui Petru Maior (Ioan). 2) Unul din principalele centre în care s-a desfășurat activitatea Școlii ardelene — Cărturar român de orientare latinistă (1770—1850), care a acordat o importanță deosebită luminării maselor și în special instrucției și educației prin școală a tineretului (Constantin Diaconovici). 3) Control (abr.) — Literă slavonă — Istoric român (1805—1887), profesor la colegiul Sf. Sava și apoi la Universitatea din București, propagator al ideilor Școlii ardelene în Țara Românească (Florian). 4) Oraș în Angola — Scriitor român care în volumul de „Portrete și opinii literare" îi evocă pe „Gheorghe Șincai și Petru Maior" (Liviu) — Nicolae Andrei. 5) George Oprescu — Glandă cu secreție internă — A treia notă muzicală. 6) Rîu în R.S.F. Iugoslavia, afluent al Dunării — Abreviere latină („Anno orbis conditae") — Idealuri (fig.) 7) Cord — Botul porcului — Nămol. 8) Cărturar ardelean (1770—1835), unul dintre cei care au colaborat la redactarea finală a „Lexiconului de la Buda" (1825), inițiat de Samuil Micu (Ioan Theodorovici) — În exterior — Spate-n spate! 9) Animale de tracțiune — „... românilor și a mai multor neamuri", lucrare în care Gheorghe Șincai prezintă istoria românilor între anii 86 și 1739, insistînd asupra continuității românilor la nord de Dunăre, fiind cea mai erudită operă istorică a poporului nostru din cîte se scriseră pînă atunci. 10) Cade la mijloc! — Plantă înrudită cu ceapa — Ghearele păsărilor răpitoare. 11) Oraș în Moldova — Opera de căpătîi a lui Ioan Piuariu Molnar, reprezentînd cel dintîi tratat de teorie literară din cultura noastră.

Dicționar: AMA, AIS, ROR, IANA, IAT, UIGE, TIMUS, SAVA, AOC.

ADAM STOICA

• DIN LITERATURA FRANCEZĂ

(Rebo eliptic: 5+(5)=9)

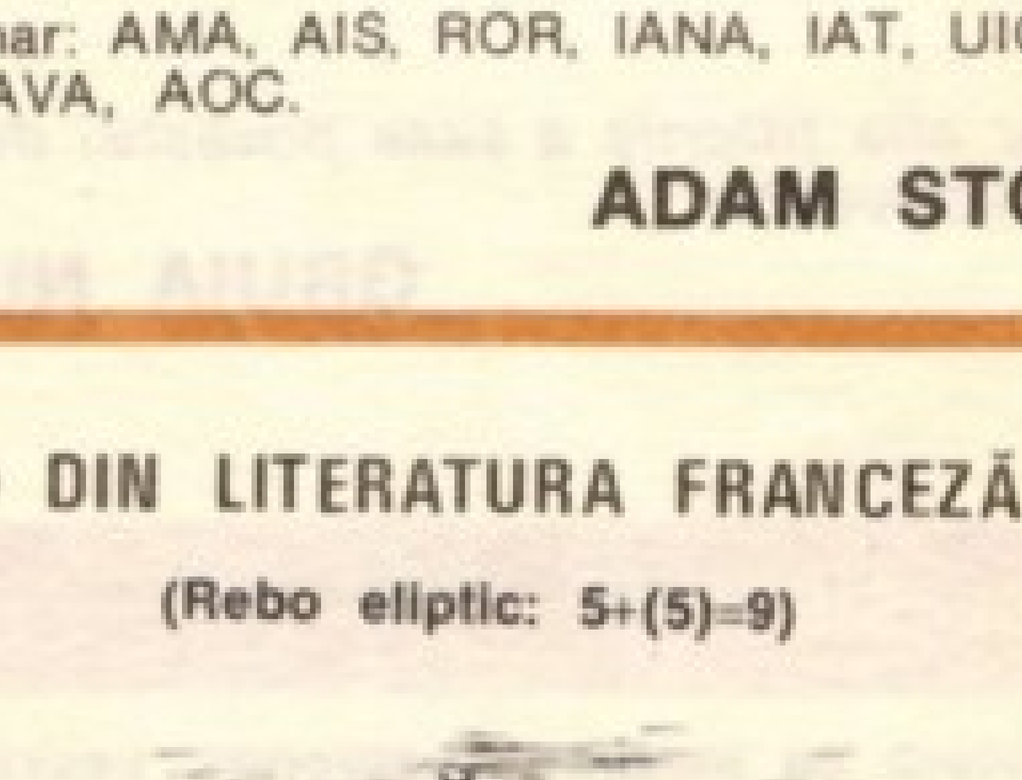

PĂDURE, DRAGĂ PĂDURE

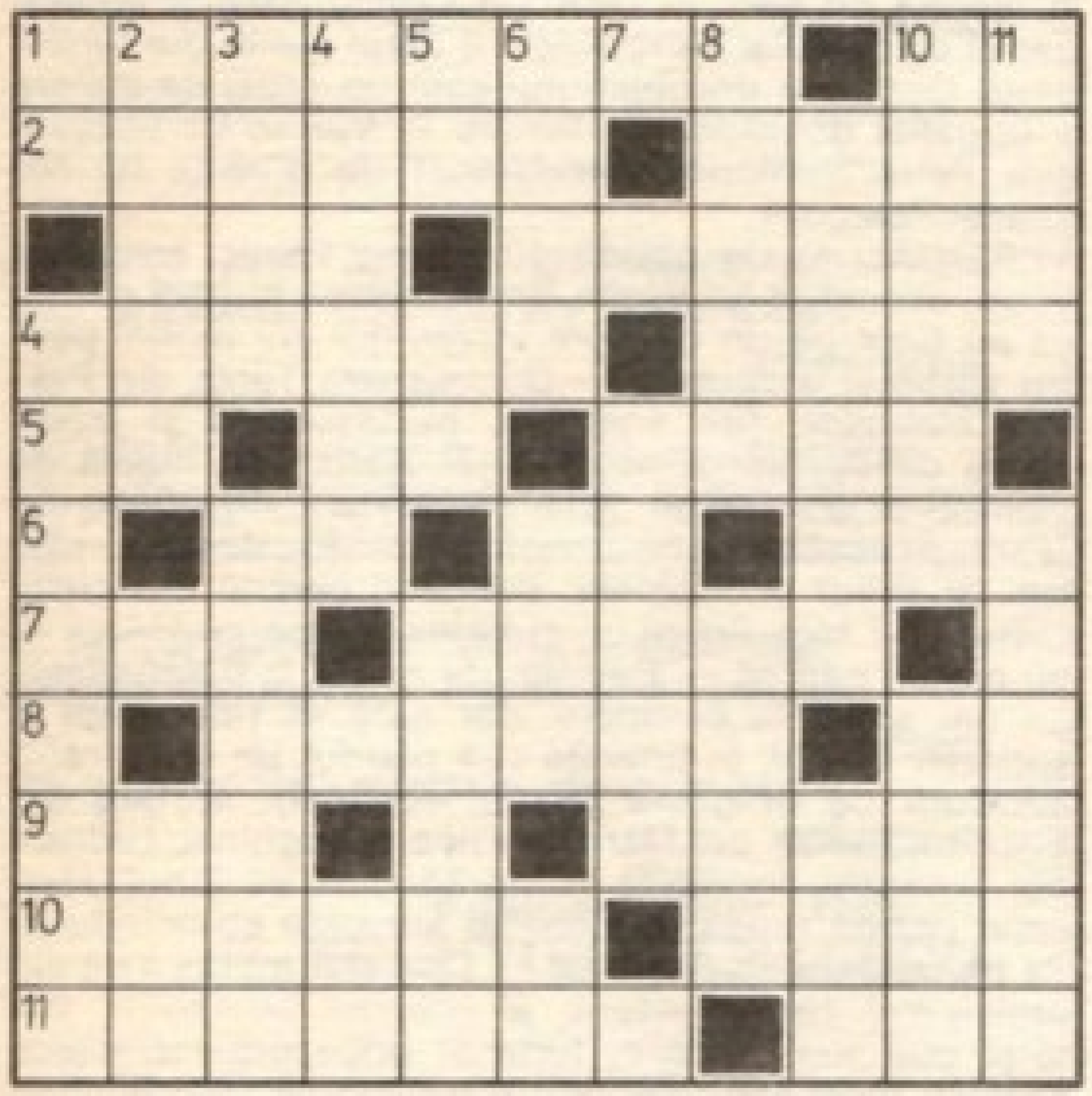

ORIZONTAL: 1) Pădurea de esență tare și durabilă în timp, termen de comparație pentru tăria și continuitatea din vremuri imemoriale a poporului român — La intrarea în Băneasa! 2) I-a dat din totdeauna poporului nostru adăpost și hrană în vremuri de bejenie — Pădure citadină, loc de odihnă, recreație și purificare a atmosferei. 3) Animal nordic — Este îndrumat să valorifice flora medicinală și fructele de pădure. 4) Pădurea de nepătruns din basmele lui Petre Ispirescu — Ramuri ale unui arbore genealogic. 5) Radu Silvestru — Margini de luncă! — Frumoasele și bunele apariții din pădurile de basm ale copilăriei noastre. 6) Salut din marginea pădurii! — Scaun de poveste — Întreprinderea de transporturi Constanța (abr.). 7) Prefix pentru nou — Polițaiul de odinioară. 8) Fără miros — Operă. 9) Oraș în Belgia — Ciupercă uscată de pădure. 10) Pădure din zona polară ades evocată de marii scriitori ruși — Loc despădurit folosit apoi ca pășune. 11) A transforma buștenii în scînduri groase — Bidivii.

VERTICAL: 1) Silviu Pădureanu — Pădure cu arbori bătrîni în care tăierea lemnelor este strict interzisă. 2) Par ce stabilește o linie de demarcație — Bătut la hochei pe gheață. 3) Încîntătoare livadă a imaginației exaltate și a firilor credule — Luminiș de pădure cu iarbă proaspătă și flori, loc de reuniuni sărbătorești. 4) Pădurea predilectă din creația lui Rudyard Kipling — Doctor (abr.). 5) Măsură de suprafață — Dînsa — Marile păduri ale Vlăsiei, cu care s-au împletit paginile noastre de istorie. 6) Rămășiță — Plantație de pomi fructiferi — Campion. 7) Lunca marelui bard de la Mircești. 8) Mijloc de înmulțire a ferigilor — Din loc în loc. 9) Pădurea... veverițelor — Zeama de fructe. 10) Mîndra pădure, veșnic verde, cu care se aseamănă adesea mîndrețea oamenilor de pe plaiurile mioritice — Mină de sare. 11) Precum fructele sălbatice de pădure — Din pricina lor unii oameni nu mai întrevăd măreția pădurii.

Dicționar: CAVAS, SPA, RUNC.

I. PĂTRAȘCU

RELICVE SFINTE

(anagrame)

Dintr-un **sertar** *cu-arome de lavandă*
răsar și-acum, în **ordine** *păstrate,*
niște **botine** *roșii, demodate,*
*și flori de-***arnice,** *prinse-ntr-o ghirlandă.*

Sosesc **fugare** *gînduri pe-nserate*
și **galeșe** *priviri ne recomandă*
*atîtea lucruri ce le-***adori** *— ofrandă,*
păstrînd **durata** *vremilor uitate.*

Ții minte, fată, **lupta** *cu sfiala*
cînd **sărutași,** *ca o sfidare cruntă,*
un tînăr chipeș ca **Romeo?** *Sala*

de **dans,** *părea un cer de lampioane*
iar tu, un **înger** *pregătit de nuntă*
în timp ce noaptea îmbrăca **sutane...**

Aflați, prin anagramarea cuvintelor subliniate, 14 scriitori cunoscuți din literatura universală.

C. ANDREI

LA HANUL ANCUȚEI

1	2	3	4	5	6	■	8	9	10	11	12
2							■				
3					■			■			
4						■					
5	■		■								■
■				■						■	
7							■		■		
8		■			■			■			
9	■					■					
10							■				
11			■						■		
12				■							

ORIZONTAL: 1) Om înalt și voinic, subțire în mijloc, lat în spate, frumos, viteaz de neînvins, curajos, isteț, iubeț, aventurier, un adevărat mușchetar valah, singular printre personajele sale din Hanul Ancuței — Haia..., frumusețe semitică din ghetou, roabă și victimă a unei pasiuni dezlănțuite, imposibil de stăvilit, considerată de G. Călinescu drept o Fedră mai felină. 2) Paznic vînătoresc cu existență reală, omul cel mai vechi al muntelui, care cunoaște mersul anotimpurilor, crugul lunii, mișcarea stelelor și semnificația vînturilor (Valea Frumoasei) — Domnitor și stăpîn peste toată Moldova, fin diplomat, viclean, machiavelic, caracter violent și de un sadism lombrozian (Zodia Cancerului). 3) Sultan din Viața lui Ștefan cel Mare, urmaș al lui Baiazid — Spus în ciudă — Forță de atracție... feminină. 4) Pădurar al satului cu trupu-nalt și spătos și pletele albe ca omătul, ocrotitor al ființelor pădurii și meșter vînător (Bordeenii) — O copiliță... cu fustiță scurtă albastră,... cu picioarele desculțe, care, la cei șase ani ai săi, dovedește o extraordinară maturitate în privința relațiilor dintre oameni (Cocostîrcul albastru). 5) Copilă ca de șaptesprezece ani, cea de-a treia nevastă a crudului boier Năstasă Balomir, bălaie de parcă era soarele (Hanul Ancuței — Balaurul). 6) Eroul nevăzut din Șoimii și Nicoară Potcoavă, fiu al Calomfirei și al lui Ștefăniță Vodă, voievodul care, în puțină vreme, zguduise răsăritul și clătinase tronul padișahului și al cărui glas aprinsese inimile noroadelor, făcînd să izbucnească vrednicia veche — Mioară. 7) Mătușa lui Ștefan cel Mare, soră a răposatului Bogdan Voievod, ai cărei ochi verzi, rotunjiți ca de o spaimă a unor vedenii lăuntrice, priveau puțintel rătăciți de pe obrazu-i uscativ și palid (Frații Jderi) — În numele voievodului. 8) În cap la oaste! — Sorin Dima — Nicoară Potcoavă — Intrări. 9) Localitate în Nigeria — Tatăl lui moș Leonte zodierul, solomonar și ocrotitor al îndrăgostiților (Hanul Ancuței — Balaurul). 10) Voievod al Munteniei, participant la nunta lui Ștefan-Vodă cu Maria de Mangop, legat cu jurămînt de supunere către Ștefan, spre a-și redobîndi domnia (Frații Jderi) — Țigancă, dădaca Adelaidei din Vechime. 11) Evreu, fiul cel mare al lui Calman Izrailiteanu și al Surei, care muncește de copil să aducă ceva în casă (Muncitori și păstori) — Femeie aprigă și voluntară în al patruzecilea an al vieții, luptătoare pentru ortodoxie, adorată și preamărită pentru că a dispus încetarea persecuțiilor și deschiderea bisericilor ortodoxe (Creanga de aur) — Ore! 12) Copilul slab și nemîncat al lui Neculai Dorobanțu, a cărui nuntă din finalul cărții Comoara dorobanțului este un prilej de etalare a bogăției dobîndite de familie — Vornic de Focșani sub Petre Șchiopul, condamnat de divanul lui Nicoară Potcoavă.

VERTICAL: 1) Un om de 40 de ani, voinic, rumân și vesel, avocat al lui Vasile Brebu, care-i mustră pe toți că au ținut pe un biet om închis doi ani numai pentru vorbe și prepusuri — Domnișoara Tanța din Paștele blajinilor, fire energică, perseverentă și inteligentă ce devine o moșiereasă destoinică, legată de pămînt și de țărani. 2) Mai-marele caligrafilor din „Fantazii răsăritene — Roxelana" — Exclamație — Pe loc. 3) Preot la Broșteni, personaj central din ciclul Crîșma lui Moș Precu ce-și botează iapa cu vin ca să nu moară păgînă — Căpitan de mazîli la Bălăbănești, un om ajuns la bătrînețe, dar care se ține drept și sprinten pe cal; în tinerețe și-a pierdut un ochi într-o aventură de dragoste (Hanul Ancuței). 4) Beg din Viața lui „Ștefan cel Mare — Fiica cneaghinei Tudosia din Ionășeni, îndrăgită și îndrăgostită de Ionuț Jder, care, căzînd roabă la turci, se sinucide aruncîndu-se de pe corabie. 5) Popoare — Oamenii măriei sale din principalul roman istoric al marelui povestitor, care-și pun toată vitejia, forța și priceperea în slujba apărării Moldovei, sub brațul nebiruit al marelui Ștefan. 6) Văleat — Cneaz subțiratic, cu obraz de ceară și bărbuța rară, judecat după legea talionului de Ștefan cel Mare, pentru că ucisese pe Bogdan-Vodă (Frații Jderi) — Campanie. 7) Glasul roților de fier — Bărbat mare și lung în spete, cu un cap de leu, cu ochii blînzi, albaștri, pîrcălab la cetatea Crăciuna, împreună cu Oancea Mihăiță (Frații Jderi) — Moș (reg.) 8) Guvernantă a Margaretei înaintea Amaliei Keminger (Duduia Margareta) — 3,14 — Neon. 9) Ana Duca — Nașă — Plantă de pădure. 10) Fetița cea mare, care povestește frumos celor mai mici decît ea (Povestitorii) — Strigăt de victorie. 11) Țigan lăutar de la Roșcani, nalt, lung și slab, dar cu mănuși din piele de căprioară (Crîșma lui Moș Precu) — Părintele îmblînzitor de sălbăticiuni din Vechime, a cărui prietenie cu fiarele se bazează pe pactul de pace și iubire pe care animalul îl înțelege. 12) Soția lui Cubi-Lubiș, meșteră în pregătit bucate alese (Nicoară Potcoavă) — Oștean dîrz, falnic și puternic; referindu-se la el și la ai săi, prozatorul încheie astfel romanul: „Bunicii mei sînt strănepoții acestor oameni. Și această istorisire de acum trei sute de ani, din vremea cînd strămoșii erau încă dîrji, am scris-o... avînd în inima mea răsunetul durerii lor".

Dicționar: NUR, ITEM, ACA, IHA, ASAN, BÎT.

MIRCEA GUJA

• ILUSTRATIVĂ

(Monoverb cu încastru: xxxIxxx)

EROUL

(enigmă: 8 litere)

Semeț, trecu eroul peste zăpezi eterne,
Spre înălțimi albastre se ridicase-n zbor,
S-ajungă mai aproape de-un soare
orbitor,
Să-i încălzească ochii lumina ce
se cerne.

El urcă și înghite torentul albei ierne,
Mereu mai sus în zborul lui mîndru,
suitor,
Se-nalță prin furtună deasupra unui nor,
Dar trăsnetul din ceruri pe-aripile-i
se-așterne.

Un țipăt de durere abisul îl străbate
Și prăbușit de fulger sub bolta cristalină
Mai soarbe înc-odată a flăcării lumină.

E fericit eroul ce pentru libertate,
Împins de-avîntul forței și-a visului
chemare
Se stinge cu mîndrie de-o moarte
orbitoare.

Adaptare după Hérédia
de FL. TITUS VASILESCU

FÎNTÎNA

(enigmă: 10 litere)

E nesecata timpului fîntînă
cu apă vie în adîncul ei,
ca un depozit foarte la-ndemînă
de sentimente, fapte și idei.

S-au strîns acolo, din adînc de vreme,
prieteni care-așteaptă-n lung convoi
un singur semn, un glas care să-i
cheme -
și rîd și plîng, contemporani cu noi.

Cu cît te-arăți mai harnic în
a scoate
din apa ei, înnobilat de-un scop,
cu-atît mai mult te-mbogățești,
nepoate,
iar ea nu seacă nici măcar
c-un strop.

NICU E. GRĂDINARU

NUANȚE

1	2	3	4	5	■	7	8	9	10
2									
3			■						
4								■	
5							■		
6			■			■			■
7	■			■					
■								■	
9						■			
10			■						

ORIZONTAL: Viață nouă — Roșu la culoare. 2) Sistem de irigații. 3) Material pentru confecții — Strîngerea unor lucruri fără rost. 4) Reprezentant al țării. 5) Formulă... de rigoare (masc.) — Mîna dreaptă! 6) Termen pentru altă înfățișare — Prese... la Găești! — Unu la zero! 7) Carte de căpătîi — Hal de casă veche. 8) Tăiatul unghiilor. 9) Colindător conform obiceiului — Sute de veacuri. 10) Tot... natul — Originalul bătut la mașină.

VERTICAL: 1) Citat din „Ars poetica" (în l. latină) — Half pe extreme! 2) Făcut cu ochiul — Ape folosite la spălat. 3) Preparator pentru cei mici. 4) Piesă de insectar — Nordic islandez! — Crescut la pieptul mamei 5) Gospodării-anexe, realizate prin autodotare — Caz grav de... iradiere (pop.). 6) Calmante pentru stări de agitație. 7) Formă de suprapunere — South Australia! 8) Apt pentru lucru — Bătător de frișcă. 9) Mic izvor de apă sărată — Agent de legătură — Bine pentru rebusiști! 10) Cîmpul de luptă — Cu chiu, cu vai... am terminat.

COLEA HERESCU

ARGHEZIANĂ

(Triverb: 6, 2, 7)

LLT(P)

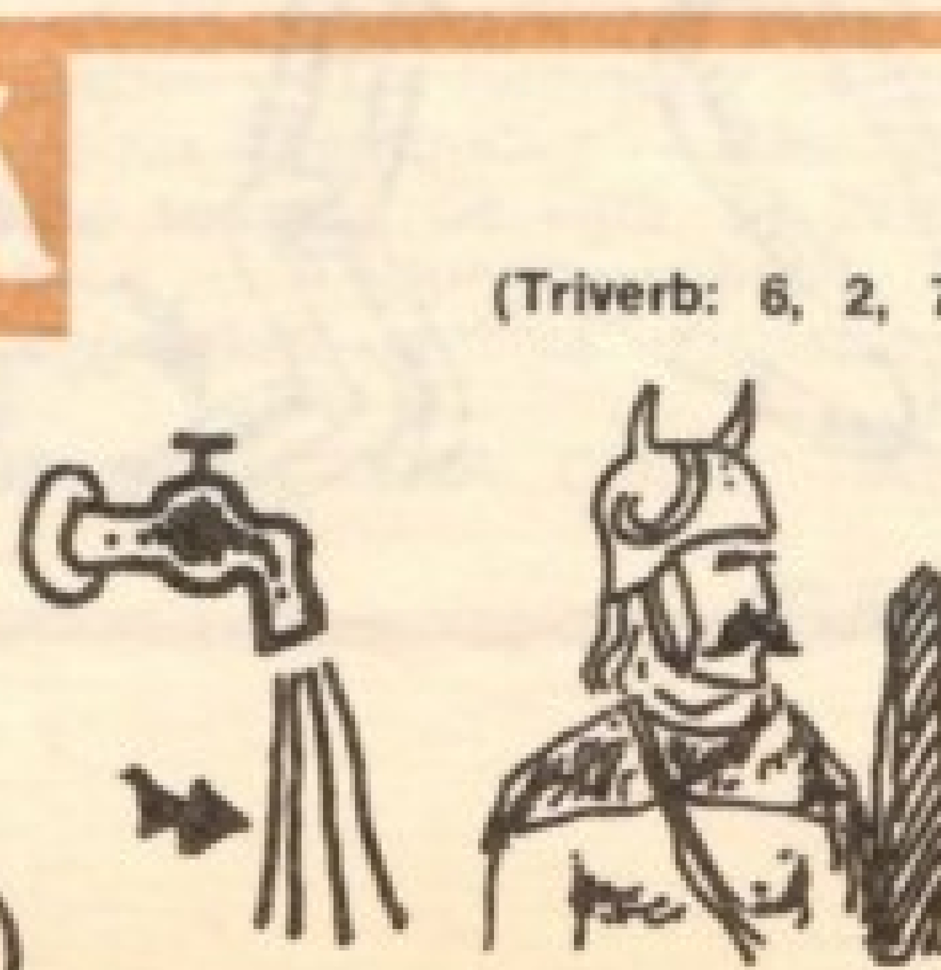

ÎN JOACĂ

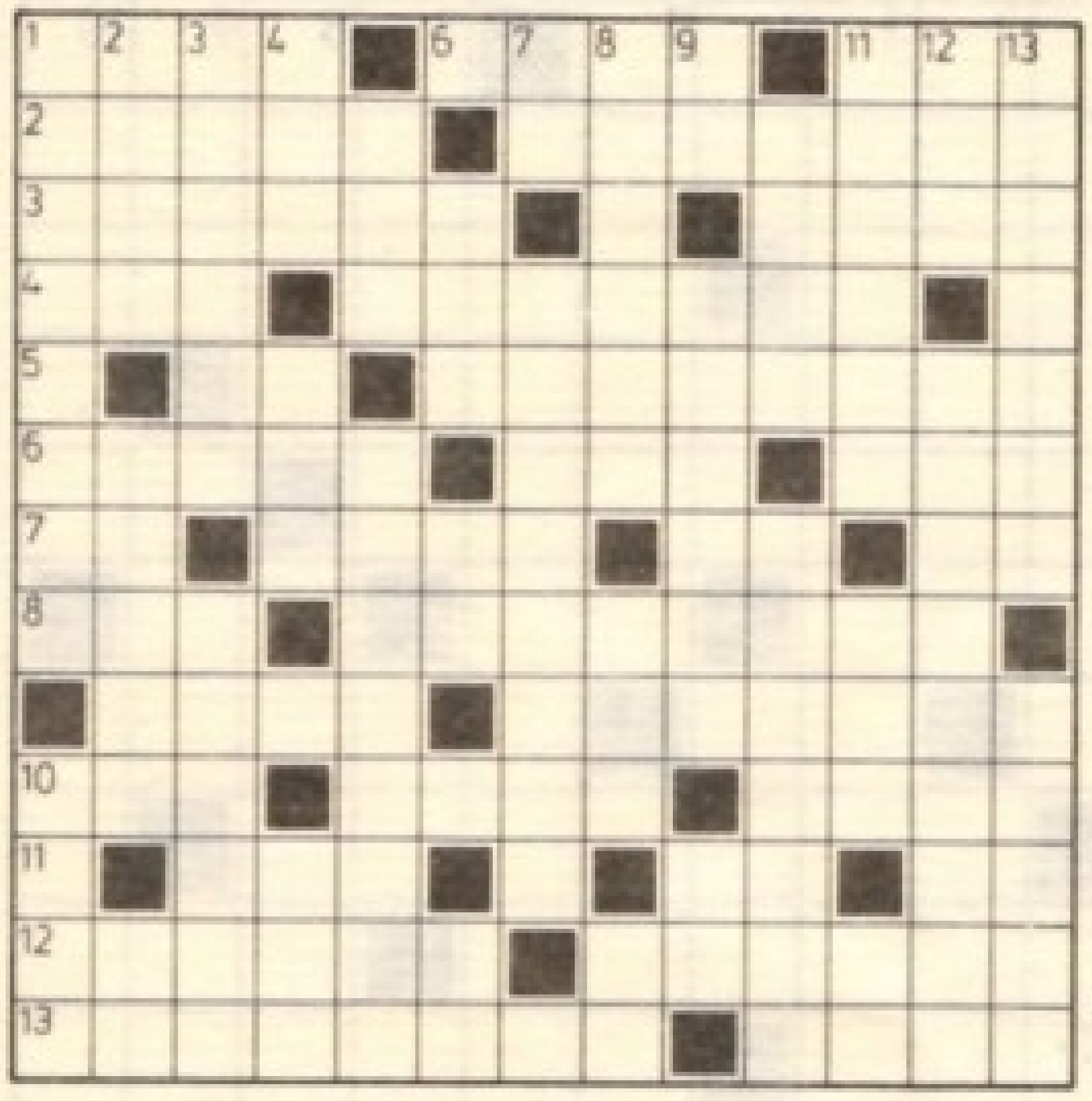

ORIZONTAL: 1) Joc popular românesc ce se execută în mers legănat — Prozator român (n. 1942; Ion), autorul unui volum de piese de teatru intitulat „Jucătorul de table", lucrările acestea fiind dezvoltate în general în maniera și viziunea absurdului — Alt prozator român (n. 1928; Nicolae) care în lucrările sale abordează în special viața tineretului, ca de exemplu în volumul „Un vals pentru Maricica". 2) Tablou de jocuri de lumini — Dans mereu tînăr, executat în trei timpi (pl.). 3) Joc popular dintr-o... localitate prahoveană — Merge pe șine. 4) Șină de cale ferată — Scriitor ieșean (n. 1940; Mircea Radu), creatorul piesei de teatru „Tango la Nisa". 5) Notă muzicală — Local de petrecere cu divertismente și dansuri (pl.). 6) Scriitor român contemporan (n. 1930; Horia), autor de proză științifico-fantastică precum și de povestiri, cum ar fi bunăoară volumul „Jocuri de apă" — Localitate în Franța — Judecător în Infern. 7) Nord-Est (presc.) — Personaj din drama „Năpasta" de I.L. Caragiale — Udrea Jelescu — Nota doi. 8) Rîu în U.R.S.S. — Întărește rezistența cimentului. 9) Nu poate juca (reg.) — Făcută fiartă. 10) Oraș în R.P. Chineză — Scriitor născut la Bistrița Bîrgăului (n. 1918; Valentin), autorul volumului de povestiri „Fata din pădure" — Mijloc modern de tracțiune. 11) Ued în Algeria — În larg! — Ultimele la alune!! 12) Pisa pe vremuri minereul în piuă — Vase cilindrice pentru păstrarea lichidelor. 13) Atributul unui dans cu ritm vioi — Nicovală (reg.).

VERTICAL: 1) Romancier român (1885—1944), autor și al unor cărți cu nume de jocuri: „Cadrilul" (1919) și „Ciuleandra" (1927) — Reformator religios din Boemia. 2) Fermentată — Revista tuturor jocurilor — S-a sfîrșit bătuta! 3) Culoare la jocul de cărți — Cunoscut joc popular românesc. 4) Tria! — A iubi (înv.) — Așezare rurală. 5) Rîu în Coasta de Fildeș — Jocul amestecării literelor. 6) Abreviere latină — Cere! — Pere! 7) Încep ovațiile! — Joc de cuvinte. 8) Scriitor român de expresie germană (1901—1972; Richard), autor de literatură pentru copii și tineret, în care farmecul naturii și fantezia umoristică dau notele dominante, ca în „Hora vrăjitoarelor" — Siglă pentru „Asociația oamenilor de știință" din R.S. România — Începe stepul! 9) Două inimi într-un vals! — Joc popular caracterizat prin bătăi ritmice din mîini și din picioare, ce degajă optimism și voie bună — Un pic de atenție! 10) Joacă mai ales în filme — Bune pentru jocul copiilor. 11) Deplasare în diferite localități a unui sportiv sau a unei echipe pentru a susține o serie de jocuri (pl.) — Poet român contemporan (n. 1930; Aurel) semnatarul volumului „Jocul de-a stelele" — Corina Lupu. 12) Localitate în Nigeria — Dans italian executat în ritm foarte vioi. 12) În ansamblu cu jocurile — Exclamație de durere.

Dicționar: RAF, LIT, EAC, UBA, ULOG, HSU, NSA, ILĂU, HUSS, NZI, AAC, IRE.

MIRCEA IORDACHE

SPORTIVĂ

(Rebus: 10, 2, 5)

ÎN LIVADĂ

(Triverb ilustrat: 4, 3, 4)

MEDICALĂ

(Monoverb: 4—11)

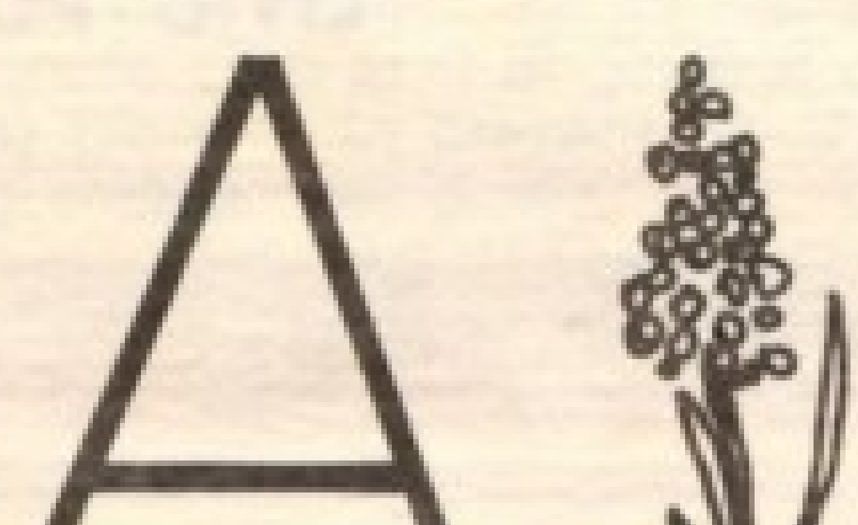

MUZICALĂ

(Rebo eliptic: (3)+5=7

LUMINI ȘI UMBRE

1	2	3	4	5	6	7	■	9	10
2				■					
3					■				
4		■						■	
5	■								
■									■
7					■				
8		■				■			
9							■		
10				■					

ORIZONTAL: 1) Băi... de raze — Cap și coadă de fazan! 2) Lăsarea umbrei — Lună cu soare... 3) ... la apogeu — Semicoacere sub Helios. 4) Bec! — Sursa aureolei. 5) Substanțele ce fac insensibilă la lumină pelicula developată. 6) A se lumina... în umbră. 7) Întunecat (fig.) — Luminați la față. 8) Simbolul unui gaz rar, din unele becuri — Sufix pentru „Lăcașul umbrelor" — Oglindă mare. 9) Se aprinde... în obraji — Soarele Nilului. 10) Liber-cugetător (fem.) — Picături pentru lumina ochilor.

VERTICAL: 1) Dans înflăcărat la Belo Horizonte — Văpaia din... pom. 2) Care oprește lumina — „Foc" mic. 3) Strălucire (fig.) — „Abajur" la purtător — Apare Selene în fapt de seară! 4) Sintetizare clorofiliană, cu ajutorul luminii. 5) Locuitor de pe tărîmul „Fiilor Soarelui", la umbra unui... sombrero. 6) Două lumînări! — Localitate și insulă lîngă coasta Dalmației — Dă lumină și căldură. 7) Rivalul lui Venus în strălucire — Răsare soarele! 8) Imperiul soarelui de vară. 9) Drumul luminii electrice — A alunga umbrele. 10) Întunecoși — Legendară victimă a soarelui.

Dicționar: TAF, COLIR, RAB.

IOAN CARAIMAN

PSEUDOKYNEGHETICOS

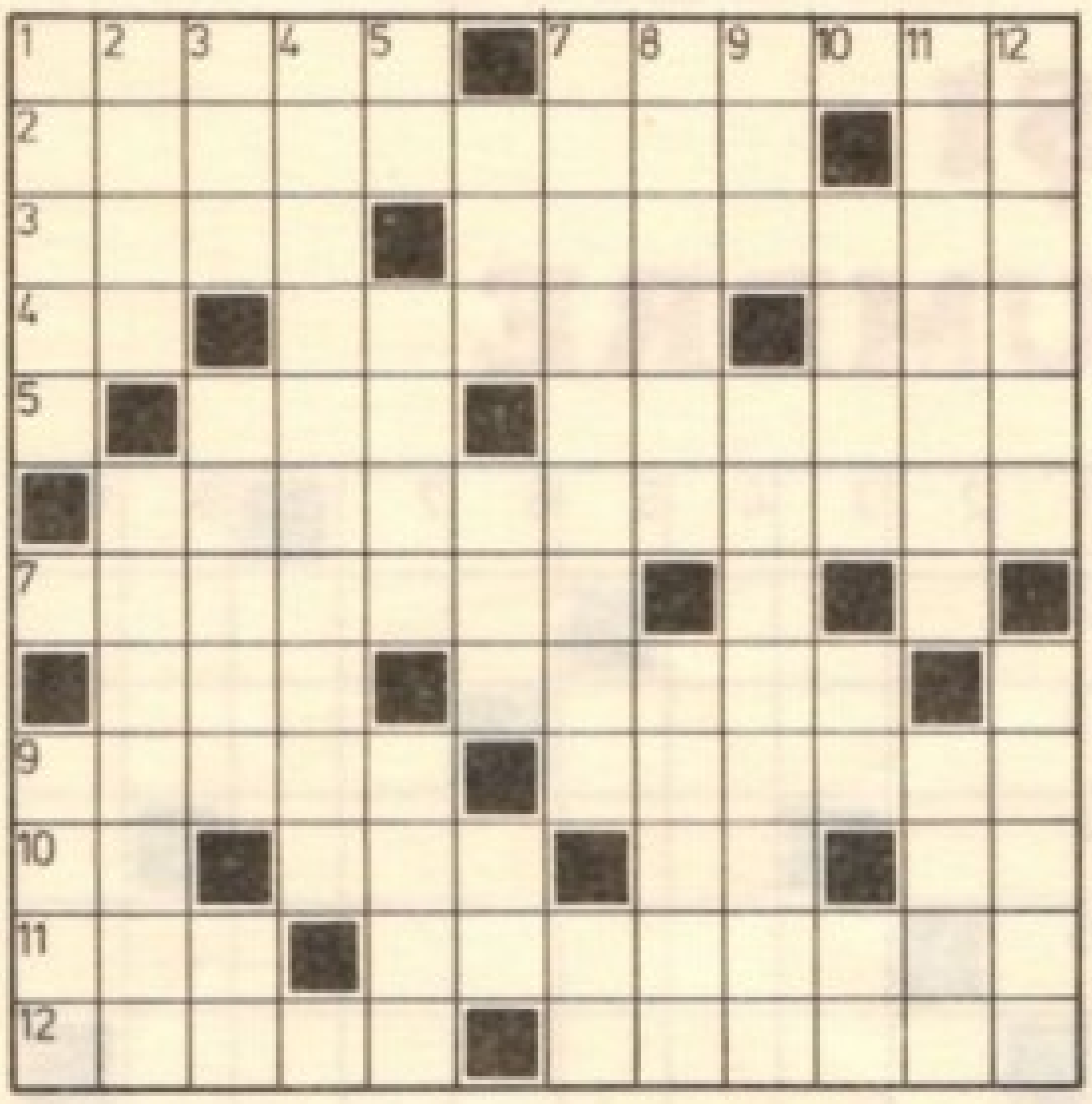

ORIZONTAL: 1) Sora mai mare a țapului — Mormăie tot timpul (fem.; pl.). 2) Un rîs dezlănțuit — Considerat drept monument al naturii. 3) Își face veacul în pădurile de munte — Vînează leii cu pușculița. 4) Părți componente dintr-un încărcător! — Piciorul cocoșului — Puști... de demult. 5) Mai tăiem ceva din coadă! — Loviți drept în inimă. 6) Ursă mare cît carul. 7) Elefant și girafă contra... doi lei (sing.). 8) Localitate în Norvegia — Prinde bine la bătaie. 9) Nu mai are colți să muște — Laturi pentru prins bobocii (od.). 10) Gazelă prinsă... din urmă! — Adăpătoare sui-generis — Lei care și-au pierdut capul! — Deschiderea obiectivului! 11) Sălbăticiune prinsă-n cursă! — Temuți vînători de lei. 12) Puști de calibru redus — Aduce cu un ogar.

VERTICAL: 1) Un vulpoi care stîrnește rîsul — Chip de fiară. 2) Boabă bună de dat la rațe — Cătări ceva mai lungi. 3) Iepure în două picioare — Rezervații naturale pentru vînatul mare — Pense! 4) Vînători lipsiți de glorie. 5) Adunătură de cățel (reg.) — Stimulente pentru asmuțit cîini — Îmbrăcat în piele de oaie. 6) Ac de cojocul ariciului — Coada cumetrei! — Ochi la fiare în lanț. 7) Cursă întinsă de o vulpe, în care mai pică și cîte un fazan — Mese strînse! 8) Puterea ursului — Povești vînătorești (masc.; sing.). 9) „Leul" indonezian — Vînează fluturi. 10) Laitmotiv pentru hibernare — Atac central! — Abia pe jumătate! 11) Lovituri la cap cu efecte fatale — Bubuie și trăsnesc. 12) Un fel de lansare — Scos din raza de acțiune.

Dicționar: URE, SEN.

LIVIU POPESCU

● UMORISTICO-SATIRICĂ

(Monoverb cu incastru anagramat: xAxxxxx)

● DIN BOXUL FRANCEZ

(Metagramă anagramată: Fxxxxx—xxxDxx)

GÎNDURI NEPIEPTĂNATE

1	2	3	4	5	■	7	8	9	10
2							■		
3	■					■			
4					■				
5				■				■	
6	■					■			
7			■				■		
■					■				■
9		■							
10									

ORIZONTAL: 1) „Sistem de care nu vom scăpa uşor" — „Trece prin sită, dar sacul lui e din ce în ce mai strîmt". 2) „Pur şi simplu nu se poate crede că n-ar fi în general cunoscut" — Uşile! 3) Sfere — În prezent. 4) „Zace zdrobită în grămada de pietre/ din vechile-mi odoare..." — „Personajul pozitiv din iad". 5) Greu de găsit — „Se naşte din zîmbet, abia pe urmă apare ridicolul". 6) Comună în judeţul Hunedoara — Metal preţios. 7) Rang (od.) — Duet — Cămăşi rustice. 8) „Speriate de... spiritul vremurilor" — „Zvon îmbătrînit". 9) Ironie fină — „Cel mai uşor se pierde în codrul doborît". 10) „Animal credincios, slujind orbeşte spiritul".

VERTICAL: 1) „Găsesc păr în supă/ dar o mănîncă" (sing.) — Unde se sfîrşeşte epitaful, începe aforismul! 2) „Lăcaşul ideilor fără căpătîi" — Nea! — Mamifere din Tibet. 3) „Aici rătăcitul este interzis". 4) „Dacă ar omorî cu premeditare, ar fi un reflex uman" — „Creează arheologia". 5) A rostogoli — „Sentiment mare, trăit ca atare". 6) Final de catrene! — „Nu vă împotriviţi celui care îşi doreşte pieirea" — Cutie! 7) Parte! — Dinţii din faţă! — Zăpadă. 8) „De obicei" ce s-a mistuit în noi, ne mai şi afumă" — Rodica alintată. 9) „Nemiloasă ca oricare stăpînă în zadar aşteaptă să-i sărute buzele/ grafomanul muribund" — Visător (fig.). 10) „Chiar gol, dacă-i sigilat conţine secrete" (pl.) — Nepieptănate în final!

N.A. **Definiţiile au fost selectate din volumul „Aforisme, versuri, epigrame" de Stanislaw Jerzy Lec, apărut la editura „Junimea" — Iaşi în traducerea lui Nicolae Mareş.**

Dicţionar: CIN, UITIT.

GEORGE MAGHERU

• IRITANTĂ

(Rebo eliptic anagramat (6)+5=10)

• MUZICALĂ

(Scart anagramat: xxxAxxxx)

Dezlegările jocurilor din acest almanah vor apărea în primul număr din anul 1984 al revistei „Pinguin"

POVESTE... SPUMOASĂ

„Într-o seară, sufletul vinului cînta în sticlă"... Unii susțin că celebrul vers al lui Baudelaire ar fi fost scris în timp ce autorul „Florilor răului" gusta cu deliciu dintr-o cupă cu șampanie. Dacă e într-adevăr așa, sau nu, e greu de spus. Cert e, că nu puțini sînt admiratorii ei care afirmă, plini de convingere, că șampania este un vin pe care trebuie să-l asculți cum cîntă, înainte de a-l bea.

De peste două sute de ani, șampania, cu renumele ei mondial, clasificată în fruntea marilor vinuri ale lumii, își păstrează aureola... înspumată. Căci gloria îi vine tocmai de la această inconsistentă și suavă spumă. Adică de la... nimic. Nimic? Nu, nu tocmai, căci, pentru a-l obține e nevoie de muncă îndelungată, insistentă și de înaltă competență, e nevoie deopotrivă de o grijă aproape maternă și de nesfîrșită dragoste.

Născută pe teritoriul vechii regiuni din nord-estul Franței, Champagne, care înglobează, azi, departamentele Aube, Haute Marne, Marne și Ardennes, șampania se cultivă pe numai aproximativ 11.000 de hectare. Cel mai „mare" vin al Franței și al lumii se cultivă pe cea mai restrînsă zonă. Și încă ceva: în calitatea lui de „spumos", vinul acesta este cel mai „tînăr" dintre toate vinurile franțuzești. Nu are – cum arătam mai sus – decît ceva mai mult de două secole. E adevărat că Belgii, voinicii locuitori de neam celtic din nordul Galiei, care ocupau și întinderile scăldate de apa Marnei, se pricepeau să cultive vița de vie și să obțină de la ea un vin deloc disprețuit de ei. Dar șampania nu o cunoșteau, sărmanii. Și asta nu numai pentru că însăși regiunea nu se numea, încă, așa. Abia mai tîrziu, cînd Caesar a cucerit Galia, soldații legiunilor lui, privind cîmpia din partea centrală a regiunii, i-au spus „Campania", ceea ce, în limba lor, însemna, pur și simplu, „cîmpie". Numele a făcut carieră, metamorfozîndu-se – atunci cînd s-a născut limba franceză – în „Champagne". Dar Belgii ignorau șampania și pentru că nu le venise în gînd să lase vinul să se învechească într-atîta încît să poată constata că el are curiosul obicei de a produce spumă. Iată de ce, preț de vreo două mii de ani, colinele acelea au dat un vin cam sec și cam aspru, fără ca cineva să-i bănuiască virtuțile.

Cînd s-au descoperit și de către cine aceste virtuți nu se știe. În schimb, a rămas în istorie numele lui Pierre Pérignon, un călugăr benedictin din congregația Saint-Vanne. Născut în 1638 și mort în 1715, Dom Pérignon a ocupat invidiata funcție de chelar și pivnicier mănăstiresc, ocupîndu-se cu o rîvnă cam... „lumească" dar benefică, de perfecționarea tehnicii de producere a ...„spumosului"

Două familii de struguri stau la baza șampaniei: **„Chardonnay-ul**, cu boabe albe, și care dă vinul **„Blanc de blancs"** („Alb de albe") și **„Pinot-ul"**, cu boabe negre, care dă tot un vin alb, denumit **„Blanc de noirs"** („Alb de negre"). Tehnica specială a șampaniei începe încă de la cules. Boabele lovite sau înțepate de insecte se elimină pe baza unui triaj minuțios, care ia foarte mult timp. Nu e însă timp pierdut căci astfel se asigură puritatea. Mustul, obținut apoi de la teasc, se lasă la limpezit în vase mari, după care e trecut în butoaie curate. De aici se procedează la trei **„sutiraje"**, obținîndu-se, după cîteva luni, șampania „natur". Aceste sutiraje sînt destinate eliminării impurităților. În faza „natur", șampania e un vin nespumos, sec și limpede. Unii producători pun chiar o anumită cantitate în vînzare, deși valoarea vinului, acum, nu e deosebită. Pentru a dobîndi „spumosul", șampania „natur" începe delicata și savanta operațiune denumită **„la cuvée"** și care constă în fermentarea de amestecuri destinate a da vinului delicatețe, prospețime și catifelare. Producătorii cei mai exigenți (dar și ale căror produse sînt cele mai scumpe) amestecă nu mai puțin de 25 de varietăți, afirmînd că eleganța și calitatea unei șampanii vine din „asamblaj". Cu acest prilej, vinul nou se amestecă și cu o cantitate de vin vechi. Cînd lungul proces ia sfîrșit, are loc tragerea la sticle. Pentru alt vin, îmbutelierea ar însemna încheierea preparării, sticlele, așezate în cavă cu gîtul în jos, fiind lăsate pur și simplu la învechit. Dar, pentru șampania spumoasă, drumul abia începe. Căci în butelii are loc **„fermentația secundară"** și aceasta, în ciuda numelui, e... principală.

Puse la niveluri diferite sub pămînt (firește cu gîtul în jos), buteliile sînt răsucite cu grijă, zilnic cu cîte o optime de tur. Această meticuloasă muncă are un scop precis: atragerea, treptată, a impurităților în gîtul sticlei. La momentul stabilit de specialistul cramei, butelia e deschisă, impuritățile vărsate, iar puținul lichid, astfel pierdut, înlocuit cu o cantitate similară de sirop preparat din veche șampanie de calitate, în care s-a dizolvat zahăr candel. Procedeul e numit **„dozaj"** și e ultimul din complicatul drum al șampaniei. Buteliile sînt înfundate definitiv cu bușoane speciale, fabricate astfel (ca și sticlele, dealtfel) încît să reziste presiunii de 20 de atmosfere.

Acum, șampania poate porni spre admiratorii ei. Aceștia o vor păstra la o temperatură de zece grade și o vor lăsa, înainte de a desfunda butelia, circa o jumătate de oră la gheață. Pentru a o servi, rafinații preferă „cupelor", paharele înalte de forma unei lalele, pe care le numesc „flûtes". Ei explică această preferință prin aceea că în cupă (mult prea deschisă) mărgelele de spumă dispar prea repede și buchetul fuge după ele. Tot ei știu că singurul vin care poate fi servit de la început pînă la sfîrșit în cursul unui pretențios banchet e tot șampania, această licoare strălucită, care face să strălucească și ochii și spiritul.

L. SĂRĂȚEANU

SPORT

Dintr-un almanah, fie el și literar, sau tocmai dintr-un almanah literar nu trebuie, spunem noi, să lipsească marile evenimente sportive ale anului care se încheie.

Iată de ce, în paginile care urmează, cititorii se vor reîntîlni cu cîteva dintre momentele de vîrf ale sportivilor noștri în competițiile internaționale.

FOTBAL

DRUMUL CĂTRE PARIS A TRECUT ŞI PRIN LIMASSOL

La 12 noiembrie, echipa de fotbal a României a susţinut în Cipru penultima sa partidă din cadrul grupei C a preliminariilor Campionatului european, o partidă apreciată atît înainte, cît şi după desfăşurarea ei drept cea mai dificilă, avînd în vedere că trebuia să ne aducă, neapărat, două puncte. Şi cum două puncte înseamnă în fotbal victorie, cum victoria în deplasare nu e la îndemîna oricui şi cum echipe ca Italia şi Cehoslovacia n-au reuşit în Cipru decît rezultate de egalitate, vă propunem o rememorare a acestei zile de 12 noiembrie, cu ochii reporterului care a reuşit performanţa de a parcurge în 14 ore 4 000 de kilometri, fiind prezent la Limassol.

CHARTER PENTRU LARNAKA

La ceasul primelor ore ale dimineţii, cînd plecăm spre Aeroportul Otopeni, ninge pentru prima dată! Gerul e tăios, vîntul suflă în rafale; cu toate astea — beneficiind de piloţi de excepţie — decolăm impecabil din plină iarnă. La bord, echipa de tineret a Ciprului, care se întoarce acasă învinsă cu 3—2 (după ce a condus cu 2—0) şi 15 ziarişti sportivi, avîndu-l în frunte pe scriitorul Eugen Barbu. Cu toţii ne pregătim pentru un zbor de aproape trei ore, aşa că, imediat ce ajungem deasupra norilor, bucurîndu-ne de un soare aproape nefiresc pentru noi, trecem la... pronosticuri. Nimeni nu pune la îndoială victoria băieţilor lui Lucescu, dar fiecare gazetar nu uită să-şi însoţească pronosticul cu precizarea: „Va fi foarte greu!". Apoi, vom despica din nou — a cîta oară?! — firul în patru, calculînd şi recalculînd posibilităţile şi şansele de calificare ale celor trei echipe care aspiră la unicul loc sub soarele turneului final de la Paris. În eventualitatea victoriei la Limassol, băieţii noştri rămîn în cursă şi mai au nevoie de un egal, la Bratislava. Cehoslovacia se poate califica dacă ar cîştiga ultimele două meciuri, înscriind 3 goluri, fără a primi nici unul, iar Suedia, care şi-a încheiat partidele, nu are altceva de făcut decît să... aştepte consumarea meciurilor respective!...

La ora 11,30 aterizăm pe micul aeroport de la Larnaka, unde soarele şi cele 18 grade Celsius n-au reuşit să zvînte încă pămîntul, după furtuna din ajun. Un autocar ne aşteaptă cu motorul pornit, aşa că urcăm şi ne îndreptăm spre Limassol. Avem de parcurs 70 de kilometri pe o şosea nu prea grozavă, care trece printre vile răzleţe, înconjurate de portocali şi mandarini. Doar cîteva minute ne mai bucurăm de soare, după care norii se adună grăbiţi, dinspre Mediterana, şi o ploaie lăptoasă prinde să se cearnă peste întreaga regiune, răpindu-ne plăcerea contemplării peisajului, fie şi din goana autocarului confortabil. La ora 13 poposim în faţa hotelului „Kanika Barsch", unde-i zărim pe Ştefănescu şi Ungureanu stînd îngînduraţi, cu ochii spre cerul înnorat. Căpitanul echipei naţionale ne mărturiseşte că terenul de joc e sub orice critică, Ungureanu adaugă că băieţii sînt decişi să cîştige, iar Gheorghiţă Geolgău ne şopteşte din mers, necăjit, că nu e nici măcar rezervă. Îi salutăm pe Mircea Lucescu şi pe alţi cîţiva componenţi ai lotului, urîndu-le succes şi plecăm spre stadion...

„TSIRION", O ARENĂ CA O CAPCANĂ

La ora 13,30 ne aflam deja în tribunele stadionului „Tsirion" din Limassol, numărîndu-ne printre primii sosiţi. Am avut, deci, destul răgaz să studiem terenul şi să constatăm că Ştefănescu nu era îngrijorat degeaba. Un pămînt gălbui, argilos, cu petice fără pic de iarbă, iar

La întoarcerea spre casă, pe coperta programului de meci, jucătorii noştri au scris: „Cititorilor Almanahului literar, cu dragoste, din partea echipei de fotbal a României"

Fotoreporterul Aurel D. Neagu a pronosticat victoria tricolorilor

ceea ce era, de regulă, un teren tare ca betonul devenise acum, după furtuna din ziua precedentă și ploaia de la prînz, un fel de lut tocmai bun de modelat, în care crampoanele, cu siguranță, se vor înfige ușor, rămînînd aproape țintuite, ca-n ipsos! Nu e a bine mi-am zis, cu atît mai mult cu cît echipa noastră se pregătise special la Tel Aviv, în apropiere, pe un teren asemănător ca acela de la Limassol din zilele obișnuite. Adică... tare. Ploaia ne stricase toate socotelile, pentru că era evident, încă înainte de primul fluier al arbitrului galez Bridges, că nu ne vom putea face jocul obișnuit, combinativ și tehnic, impus de tactica ofensivă aleasă de Mircea Lucescu.

Cît despre spectatori, n-aveau să umple tribunele decît pe jumătate, demonstrîndu-ne că nici suporterii echipei cipriote nu acordau formației lor șanse prea mari în confruntarea cu noi! Așadar, o arenă... capcană, spectatori puțini și multe îngrijorări înaintea partidei, la care mai trebuie să adăugăm cîteva amănunte privind

FOTBALUL CIPRIOT, UN FOTBAL FĂRĂ COTĂ?!

Cu ani în urmă, un meci susținut în compania echipei Ciprului era floare la ureche și presupunea goluri cu toptanul. De atunci însă lucrurile s-au mai schimbat și nu strică să ne reamintim că nu mai departe decît în meciul tur cu noi, la Hunedoara, elevii antrenorului bulgar Vasili Spasov au reușit să înscrie un gol în poarta lui Lung! Apoi, pe teren propriu:

Bölöni, omul de gol

1—1 cu Italia, 1—1 şi cu Cehoslovacia şi 0—1 cu Suedia, în minutul... 89! Iată, aşadar, cum deţinătoarea lanternei a devenit treptat judecătoarea grupei, reuşind să încurce multe socoteli şi să răstoarne mai toate calculele hîrtiei. Toate acestea se datorează nu numai antrenorului Spasov, care a activat în Cipru exact 7 ani (încheiaţi odată cu meciul nostru!), ci şi altor 26 de jucători şi antrenori bulgari, 10 cehoslovaci şi alţi cîţiva englezi sau irlandezi! Nivelul a crescut, calitatea jocului s-a îmbunătăţit, iar o serie de fotbalişti cu calităţi certe au devenit vedete autentice (cum sînt Savides, Iangudakis şi Mavris). Nu se mai poate spune, deci, că fotbalul cipriot e un fotbal fără cotă, de vreme ce rezultatele, specialiştii şi jucătorii săi au dobîndit de-acum renume internaţional!...

MECIUL

Prea mult nu vom zăbovi asupra celor 90 de minute de joc, pentru că fie le-aţi urmărit în direct, pe micul ecran, fie aţi aflat derularea lor din cronicile apărute în presă. Cert este că meciul n-a depăşit calificativul „mediocru" decît arareori şi atunci graţie echipei noastre, care a dominat copios, nereuşind însă să înscrie decît o singură dată. De fapt, în minutul 22, am mai punctat o dată, în urma unei lovituri libere (identică cu cea din meciul cu Italia), dar punctul a fost anulat, din cauza unui ofsaid pasiv la Cămătaru. Fireşte, faza ar putea fi discutată şi analizată, dar asta contează acum mai puţin. Dacă golul rămînea, totuşi, valabil, toţi specialiştii s-au declarat de acord că alura jocului s-ar fi schimbat şi golaverajul nostru s-ar fi putut îmbunătăţi substanţial. Aşa însă, punctul victoriei a rămas cel din minutul 78, cînd Bölöni l-a deschis inspirat pe Klein, aflat pe extrema stîngă, acesta a centrat excelent şi tot Bölöni a finalizat, printr-o lovitură de cap precisă şi puternică. Restul jocului a adus în mod constant încleştări dîrze şi ocazii de ambele părţi, dar tabela de marcaj a rămas nemodificată, pînă la final. Victorie, aşadar, victorie românească, singura noastră şansă în cursa pentru calificare.

Sigur că, după meci, speculaţiile n-au întîrziat să apară; formula de echipă folosită de Lucescu n-a fost considerată de toată lumea drept cea mai fericită, s-au făcut supoziţii şi s-au pus întrebări referitoare la cei care n-au jucat şi aşa mai departe. Important, însă, e faptul că meciul a fost cîştigat!...

DECLARAŢII, PRONOSTICURI, PROMISIUNI

În aceeaşi seară, la ora 22, Charterul decola de la Larnaka, pornind spre casă. Am avut, deci, timp suficient pentru a discuta cu toţi jucătorii pentru a putea consemna telegrafic părerile cîtorva dintre ei. Iată-le: **Ştefănescu:**

Ştefănescu, Lung şi Klein din nou foarte buni

„Mexicanii" din fotografie — Dinu, Dumitrache, Răducanu și Mircea Lucescu — cred în calificarea la turneul final al campionatelor europene de fotbal

„Meci greu, de o factură modestă, în care ne-am atins scopul propus, obținînd victoria! Ne vom bate pentru calificare pînă la capăt!". **Lung:** „Nu ne-a preocupat spectacolul, ci cîștigarea meciului. Mulți vor spune că am jucat prost, dar fotbalul se joacă pe goluri și cine cîștigă e întotdeauna cel mai bun. Va fi greu să ne calificăm, dar cred în reușită!". **Bölöni:** „Meciul s-a desfășurat exact așa cum îmi închipuiam, adică dîrz, confuz, pe muchie de cuțit, dar în favoarea noastră. Mă bucur că am cîștigat, regret că primul gol n-a fost validat și sînt convins că întreaga echipă își va apăra șansa pînă la capat, deși e foarte greu!". **Cămătaru:** „Rareori mi s-a întîmplat să joc pe un teren atît de greu, cu atîția apărători înverșunați în spate. M-am zbătut enorm, dar n-am reușit partida de excepție pe care mi-o dorisem. Oricum, rezultatul mi se pare excelent, în asemenea condiții și la o asemenea miză. Ne calificăm!" **Klein:** „Sînt fericit că pasa de gol a pornit de la mine și mă bucur că ne întoarcem acasă cu această victorie prețioasă. Chiar daca nu avem prima șansă, putem obține biletele de avion pentru turneul final de la Paris". **Geolgău:** „Băieții au jucat pînă la limita puterilor, dar terenul desfundat și ambiția ciprioților le-au îngreunat sarcina incredibil de mult. S-a obținut o victorie mare și dacă n-am avut șansa să particip la obținerea ei, sper din tot sufletul să o fac la Bratislava, unde putem cîștiga! **Iorgulescu :** „Ciprioții au crescut valoric foarte mult, față de meciul de la Hunedoara. Abia astăzi ne-am putut explica remizele lor cu Italia și Cehoslovacia. Tocmai de aceea cred că victoria este de două ori mai prețioasă și că, obținînd-o, am făcut un mare pas spre turneul final. Rămîne Bratislava, unde vom lupta ca nimeni alții și sper să mă număr printre jucătorii din teren!"

Cu **Mircea Lucescu,** directorul tehnic al echipei naționale, am discutat îndelung, aflînd că este mulțumit de rezultat și de depășirea acestui obstacol neașteptat de greu care a devenit echipa Ciprului. În același timp, tînărul dar experimentatul antrenor a ținut să ne precizeze că formația noastră și-a croit drum spre fruntea grupei fără a beneficia de jocul rezultatelor, dar avantajînd — prin bilanțul favorabil cu campionii mondiali — ascensiunea echipelor Suediei și Cehoslovaciei, care au beneficiat de schimbarea radicală a team-ului lui Enzo Bearzot! Și tot **Mircea Lucescu** ne-a mai spus: „Dacă am jucat pînă acum bazîndu-ne exclusiv pe valorile de care dispunem și nu pe șansa altor rezultate din grupă, nu ne rămîne decît să facem același lucru și la Bratislava, în ziua de 30 noiembrie. Sper ca atunci să se convingă toată lumea, lumea noastră și lumea fotbalului internațional, că echipa României merită din plin să fie prezentă la turneul final de la Paris. Unde, dacă vom ajunge, vom mai arăta cîteva lucruri, cred eu, interesante!".

Am aterizat la București tîrziu, după miezul nopții, regăsind frigul pătrunzător care ne însoțise dimineața, la plecare. Băieții erau cu toții obosiți, aveau cearcăne la ochi și se grăbeau spre autocarul care avea sa-i poarte către casă. Miercuri era etapă de campionat, iar pînă la meciul cu Bratislava mai rămăseseră doar 16 zile!...

HORIA ALEXANDRESCU

O CALIFICARE ISTORICĂ

Despre senzaţionala calificare a fotbaliştilor de la Dinamo Bucureşti în sferturile de finală ale „Cupei campionilor europeni" s-a scris pînă acum cam tot ceea ce se putea scrie. Zile la rînd, marile agenţii europene de presă, ziare şi reviste de specialitate de la noi şi de pretutindeni au acordat spaţii ample acestui eveniment care, fără nici o exagerare, a zguduit Europa fotbalistică. Şi facem această afirmaţie gîndindu-ne că SV Hamburg, campioana „en-titre" a bătrînului continent remontase în minutul 63 handicapul de trei goluri cu care începuse partida retur. A venit însă, cu cinci minute înainte de final, golul lui Ţălnar. A urmat, aproape imediat, cel al lui Mulţescu, o linişte deplină, de catedrală am spune, pogorînd asupra stadionului hamburghez. Cum spuneam, s-a spus şi s-a scris totul, sau aproape totul, despre admirabila calificare a dinamoviştilor. Iată de ce vă lăsăm, stimaţi cititori, în compania imaginilor care, ca întotdeauna, sînt mai mult decît sugestive. Şi cum prima zăpadă s-a aşternut, dinamoviştii şi suporterii lor au cu ce se delecta o iarnă întreagă.

O tabelă de marcaj de care hamburghezii îşi vor aduce aminte multă vreme

Ţălnar şi Orac, două extreme fără complexe

A doua tinereţe fotbalistică pentru Gigi Mulţescu

Fără traducere, fără comentarii

Augustin, căzut pe gazon, a deschis seria celor cinci goluri dinamoviste care au zguduit Europa fotbalistică

*Ne obișnuisem să o vedem evoluînd cu grație, vigoare și siguranță la sol, bîrnă sau paralele. Ne obișnuisem, ne obișnuise cu note maxime. Iat-o acum într-o postură inedită. **Nadia,** marea noastră campioană, **Nadia Comăneci** așterne pe hîrtie momentele de început ale strălucitoarei ei cariere sportive. Cu sinceritate, cu gingășie, Nadia ne istorisește.*

AMINTIRI DIN COPILĂRIA UNEI GIMNASTE

Grozav mi-ar fi plăcut să am harul de povestitor al lui Creangă! Nu de alta, dar sînt și eu moldoveancă, ca și el, iar amintirile mele din copilărie v-ar fi plăcut, poate, mai mult dacă erau depănate cu farmecul graiului **dulșe, di pi la noi,** pe care l-am deprins și l-am folosit pînă tîrziu, către adolescență.

M-am născut în satul Malu, la marginea Oneștilor, la 12 noiembrie 1961. Părinții mei, Ștefania și Gheorghe Comăneci, erau și ei tot de acolo, cum erau și bunicii, în casa cărora am văzut lumina zilei. O casă obișnuită, țărănească, cu prispă înaltă, pe care vița de vie țesea vara umbrar răcoros și înmiresmat. M-am născut ca tot omul, în cel mai normal mod posibil. N-au fost nici „stele căzătoare", nici soarele n-a strălucit mai tare ca de obicei și nici nu s-au îngrămădit ursitoarele, să-mi prevestească marea cu sarea. Știu doar atît, că bunică-mea, mamaia cum îi zic eu, a îmbrățișat-o pe mama, a sărutat-o și i-a spus că neamul lor s-a îmbogățit cu o gospodină, „o moldoveancă vrednică". Din păcate, n-am putut auzi aceste cuvinte, pentru că, în clipele respective, tocmai m-am decis să-i trag un pui de somn, ca nou-născută ce eram!...

Tata și bunicu-meu au ciocnit un pahar ca-ntre bărbați și toată lumea s-a bucurat că nu m-am născut a doua zi, cînd era în... 13! Poate că tocmai ăsta a fost marele meu noroc, la urma-urmei!

Prima întîmplare notabilă din copilărie m-a găsit tot dormind. Aveam doar cîteva luni, cînd o ploaie zdravănă de primăvară, cu grindină, tunete și fulgere, l-a făcut pe bunicu să se întrebe, dintr-o dată, ce-o fi cu mine. Mamaia i-a spus că dorm dusă, în patul din camera mea, dar el — dintr-o pornire inexplicabilă — a venit în cameră, m-a luat din pat, înfășată cum eram, și se pregătea să mă ducă alături, unde era mai cald. La cîteva secunde după ce mă luase în brațe, tavanul s-a prăbușit pur și simpu deasupra patului în care dormisem pînă atunci! Vă închipuiți ce spaimă au tras mama și bunica, dar mai ales ce fericit a fost bunicul! De atunci, îmi spune mereu că mi-a salvat viața și că lui îi datorez tot ce am realizat mai tîrziu. Așa e, bunicule! Îți mulțumesc și te sărut încă o dată, cu aceeași dragoste!

....

Copilăria mea a fost însă tare scurtă și s-a rezumat aproape la cei 5 ani petrecuți cu bunicii, la Malu, în aerul curat de ogradă țărănească, în livada plină de pruni, meri, peri și nuci, sub dudul negru sau pe „prund", unde stăteau la taifas bătrînele satului, în ceasul înserării. Apropo de pomi, aveam un adevărat cult pentru ei, dar nu să-i îngrijesc, ci să mă cațăr în ei! Întocmai ca în amintirile lui Creangă, mergem adesea la furat de cireșe, de prune și de mere. Cît despre nuc, devenise „sediul" meu preferat, în timpul verii stînd mai tot timpul cocoțată în vîrful lui, spre disperarea bunicii, care mă ademenea cu toate bunătățile, ca să cobor de acolo! Și, îmi aduc aminte, unul dintre prietenii mei de joacă, văzîndu-mă într-o zi, dis-de-dimineață, în vîrful nucului, a strigat la mine: „Hei, Nadio, nu vrei să-ți arunc vreo cîteva crenguțe, să-ți faci acolo un cuib?!" I-am aruncat în cap cu o nucă verde și, bineînțeles, l-am nimerit perfect, așa că n-a lipsit mult să urce după mine. Spre norocul meu însă, a apărut mamaia, care m-a scos de la strîmtoare, alungîndu-l cu mătura!...

Aveam 5 ani cînd ne-am mutat „la bloc", la Onești. Nu prea știam eu cum vine cu blocurile, ce e ăla oraș și cum de stau casele una peste alta, dar n-am regretat Malu decît preț de o zi-două, adică tot atît cît mi-a trebuit ca să mă împrietenesc cu copiii de pe acolo. Primisem apartament pe strada Oituz, nr. 13, iar mama și tata erau atît de bucuroși, încît m-am bucurat și eu! Intrasem într-o lume absolut nouă pentru mine, dar m-am adaptat uimitor de repede și asta pentru că... Dar, mai întîi, trebuie să deschid o paranteză. Tata și-a dorit, ca orice tată, un băiat zdravăn, care să poarte mai departe numele său. Mama însă, ca orice mamă, tînjea în taină după o fetiță, pe care

s-o poată ține lîngă ea, s-o învețe gospodăria și cochetăria feminină. Ei bine, a fost să fiu fată, dar am crescut ca un adevărat băiat!

De fapt, mă jucam numai și numai cu băieții. Ba chiar eram în fruntea lor și făceam tot ce-mi stătea în puteri ca să-i las cu gurile căscate. Așa am înghițit în fața unor chipuri uluite o monedă de 25 de bani și alta de 15, renunțînd la ronțăirea unui „Mentosan" de dragul creșterii „prestigiului" de care mă bucuram printre țîncii de pe Oituz. Mă întreb și azi cum se face că n-am pățit nimic, dar cert e că băieții începuseră să mă asculte și să mă respecte ca pe „unul de-al lor"!

Eram pusă pe fel de fel de șotii, una dintre ele stîrnind multă vreme hazul tuturor. „Rivalul" meu la poziția de lider era un băiețel blond, țîfnos, înfipt și curajos nevoie mare. Într-o seară, cînd ne îndeletniceam cu prinsul cărăbușilor, ce mi-a trecut prin cap? I-am zis că pun pariu pe un leu că n-are curaj să țină un cărăbuș viu pe buza de jos, cu gura deschisă. N-a stat pe gînduri nici o clipă și, în văzul tuturor, m-a invitat să-i pun cărăbușul pe buză. Ceea ce am și făcut, dar, cînd toată lumea credea că el e învingătorul, i-am repezit un pumn strașnic sub bărbie. Rezultatul? Cărăbușul a fost strivit, iar el s-a speriat atît de rău, încît a rupt-o la fugă! Băieții ceilalți jubilau: Nadia merita să devină liderul lor! Și am devenit, deși rămăsesem o fetiță timidă, iar pe ascuns continuam să mă joc și eu, ca toate fetițele de vîrsta mea, cu o păpușă.

Eram o fată „tare frumușică", cum spunea mama, care se străduia să mă păstreze cît mai curată și mai prezentabilă. Îmi punea funde mari în păr, după cum era moda pe atunci, și mă schimba zilnic de rochițe. Mie îmi plăcea cel mai mult o fustiță nu prea arătoasă, dar suficient de lejeră pentru a-mi permite să mă cațăr în toți copacii și pe toate gardurile. Cel mai adesea mă cățăram însă pe bătătorul de covoare din spatele blocului. A fost, dacă vreți, primul gen de „gimnastică" pe care l-am practicat. Stăteam atîrnată, cît puteam de mult, de bara orizontală a bătătorului, mă dădeam „huța" și cînd puterile mă lăsau săream înainte, din balans, măsurînd distanța la care aterizam. Mai tîrziu am descoperit un „exercițiu" și mai complicat: mă urcam pe... ghena de gunoi și de acolo săream pînă la bătător, atîrnîndu-mă din zbor de acesta. Pînă să reușesc, am încasat cîteva căzături, dintre care una zdravănă de tot, care tot n-a reușit să mă lecuiască. Eram de pe atunci o mare încăpățînată. Și am rămas neschimbată!...

„Săriturile" le exersam în casă, de pe lada studioului direct pe divan. Nu exista riscul unor căzături dureroase, așa că „antrenamentul" mi se părea extrem de amuzant. Numai că, în timp, arcurile studioului, oricît de oțelite erau ele, au început să cedeze, iar mama — dormind din ce în ce mai greu pe „salteaua" mea de gimnastică —, a intrat la bănuieli și, pîndindu-mă, m-a surprins exact în timpul unei asemenea sărituri, nici pe departe dificilă ca o Tsukahara, dar fiind, oricum, o săritură! Bineînțeles, nu s-a gîndit să aprecieze nici detenta, nici zborul, nici gradul de dificultate și nici impresia artistică, rămînînd la ideea — depășită! — că studioul nu e făcut pentru gimnastică. În consecință, m-a tratat mai ceva decît avea să mă trateze, peste ani, doamna Ellen Berger, trăgîndu-mi o bătaie demnă de un lider al băieților. cum mă credeam!...

. . . .

Cînd s-a născut fratele meu, Adrian, aveam 6 ani și, dintr-o dată, viața mi s-a schimbat. Simțeam nevoia să-l ocrotesc, să mă joc cu el, ba chiar să-i țin locul mamei cînd era plecată de acasă. Așa am ajuns la altă pozna, scăpîndu-l pe Adi din brațe și chinuindu-mă, mai bine de două ore, să-l fac să nu mai plîngă. Din fericire, nu s-a întîmplat nimic grav, iar mama a aflat acest incident mulți ani mai tîrziu. În schimb, după atîtea și atîtea năzbîtii, știute și neștiute de mama, am reușit s-o aduc într-un asemenea hal de exasperare, încît n-a găsit altă soluție decît să mă ia de mînă și să mă ducă la... sala de gimnastică a orașului!

„Selecționerul" meu a fost deci mama, lucru pe care nu l-am uitat și nu-l voi putea uita, cum nu trebuie să-l uite nimeni. Și spun asta pentru că s-a spus, s-a scris și s-a împămîntenit ideea că am fost selecționată la un șotron, de un ochi de specialist, că mi s-a întrezărit talentul și mi s-au intuit calitățile. În realitate, n-am impresionat nici un tehnician și, deci, nu mi-a prevăzut nimeni un viitor în gimnastică, totul datorîndu-i-se mamei mele, Ștefania Comăneci, căreia i-am mulțumit și îi mulțumesc încă o dată, acum, în mod public, pentru ideea ei.

E drept, tapițerii se puteau apuca de-acum de treabă, bătătorul de covoare rămînea liber și el, iar mama putea răsufla ușurată, în timp ce eu treceam podul și intram în sala de gimnastică, pentru a mă răfui cu paralelele, cu bîrna, solul și săriturile, făcînd-o cu plăcere și dorința aprigă de a deveni cît mai repede prima fetiță din sală, cea mai bună gimnastă de la „Flacăra" Onești, o asociație sportivă despre care, cu certitudine, nu auzise încă nimeni; nici chiar oneștenii, care se plimbau alene prin centrul urbei, vorbind despre singurul subiect posibil într-un mic orășel de provincie — echipa de fotbal. Săracii fotbaliști, dacă ar fi știut ce-i așteaptă!...

Așadar, copilăria mea se încheie aici, în toamna lui 1967 (deci nu în primăvara lui 1968 cum s-a scris), cînd, la grădiniță fiind, sînt înscrisă și la gimnastică. Adio, copii din Oituz 13, adio curse de trotinete, adio la tot ce ține de joacă! Nu mai am timp pentru voi. Eu trebuie să ajung campioană!...

NADIA COMĂNECI

* Fragment din volumul „Victorii pentru țara mea", în pregătire la Editura „Sport-Turism".

Nadia vă prezintă

NOUA GENERAŢIE DE AUR A GIMNASTICII ROMÂNEŞTI

O echipă, deocamdată, de argint: Mirela Barbălată, Mihaela Stănuleţ, Camelia Renciu, Lavinia Agache, Ecaterina Szabo şi Laura Cutina

La recent încheiatele Campionate mondiale de gimnastică de la Budapesta, echipa feminină a României, într-o formulă cu 4 debutante, a obţinut un bilanţ excepţional: **8 medalii, dintre care una de aur, 5 de argint** şi **2 de bronz**. La acest bilanţ, care ne-a situat pe locul 1 în clasamentul pe naţiuni, trebuie adăugate cele 9 medalii cucerite în primăvară, la Campionatele europene de la Goteborg, unde reprezentantele noastre **Lavinia Agache, Ecaterina Szabo** şi **Mihaela Stănuleţ** au cucerit 9 medalii (3 de aur, 3 de argint şi 3 de bronz). Rezultă, aşadar, un total de **17 medalii româneşti în anul preolimpic, ceea ce înseamnă consacrarea unei veritabile noi generaţii de aur a gimnasticii noastre,** generaţie datorată tinerilor antrenori **Adrian Goreac, Maria Cosma** şi **Octavian Belu,** din care mai fac parte sportivele **Laura Cutina, Mirela Barbălată, Camelia** şi **Simona Renciu** şi **Cristina Grigoraş.** Vi le vom prezenta astăzi, stimaţi cititori, pe: **Ecaterina Szabo, Lavinia Agache** şi **Laura Cutina,** clasate în această ordine la Campionatele mondiale de la Budapesta.

KATI, O STEA PENTRU LOS ANGELES!

■ **Ecaterina Szabo,** 16 ani, 1,44 m înălţime şi 35 kg, provine din renumitul centru de gimnastică de la Oneşti, unde a fost descoperită şi pregătită iniţial de antrenorii Maria Cosma şi Mihai Agoşton ■ În prezent activează la Deva, cu tehnicienii lotului reprezentativ ■ S-a afirmat pe plan internaţional la Campionatele europene de la Lyon, unde a cucerit titlul absolut de junioare, repetîndu-şi performanţa şi la ediţia următoare, desfăşurată la Ankara ■ Promovată anul trecut în prima

reprezentativă a României, a debutat la Campionatele europene de la Goteborg, cucerind acolo medalii de aur la paralele şi sol, argint la sărituri şi bronz în clasamentul individual compus ■ La C.M. de la Budapesta, cu 5 note de 10 în întregul concurs, a dobîndit titlul de campioană mondială la sol, 3 medalii de argint (sărituri, paralele şi echipe) şi bronz la individual compus ■ Gimnastă de excepţională valoare, cu mari disponibilităţi, este apreciată de specialiştii din întreaga lume ca principala favorită la titlul olimpic absolut de la Los Angeles '84 ■ Aparatele preferate — solul şi paralelele ■ Dificultăţi — bîrna, unde exerciţiul ei cuprinde cele mai multe elemente din categoria C, cu risc, a căror însumare ar conduce, conform tabelei internaţionale de punctaj, spre nota... 16 ■ Elevă eminentă la şcoală, este lidera echipei, valoric şi spiritual.

LAVINIA, UN COPIL DE AUR

■ **Lavinia Agache,** 17 ani, 1,48 m înălţime, 36,5 kg, provine, ca şi Kati, de la Oneşti, unde a lucrat, de la bun început, cu aceiaşi doi antrenori ■ Este şi ea transferată la Deva, activînd în cadrul lotului reprezentativ cu trio-ul de antrenori Goreac-Cosma-Belu ■ Campioană absolută a României, în ultimii 3 ani, întrecînd-o de fiecare dată pe Ecaterina Szabo! ■ Se afirmă la „europenele" de junioare, din 1980, unde se clasează a treia la individual compus, după care ocupă locul 7 la Campionatele mondiale de senioare de la Moscova, un an mai tîrziu ■ Îşi continuă ascensiunea, cu un excelent loc III la „Cupa Mondială" de la Zagreb (1982), unde cucereşte şi o medalie de argint în finala de la sol, iar la Campionatele europene de senioare de la Göteborg devine vicecampioană continentală absolută, cucerind locul I la bîrnă şi II la paralele şi sărituri ■ La C.M. de la Budapesta — 3 medalii, două de argint şi una de bronz, după un concurs în care avusese, practic, şansa de a deveni campioană mondială absolută. ■ Copil excepţional, înzestrat cu calităţi fizice extraordinare şi cu un remarcabil potenţial de concurs. Figurează printre marile favorite la podiumul olimpic, atît la individual compus, cît şi la sol, bîrnă şi paralele.

Ecaterina Szabo şi Adrian Goreac aşteaptă cu nerăbdare nota la sol. Va fi, cu siguranţă, 10

LAURA, O MOSTRĂ DE DÎRZENIE

■ **Laura Cutina,** 15 ani, 1,43 m şi 32 kg, este mezina lotului, atît ca vîrstă, cît şi ca... înălţime şi greutate! Fără a dispune de performanţe care să-i recomande promovarea în echipa reprezentativă de senioare, a obţinut creditul necesar, confirmîndu-şi apoi valoarea prin ocuparea locului III la finalele campionatelor naţionale de anul acesta, după Agache şi Szabo ■ Accidentată foarte serios la un picior, cu puţin timp înaintea Campionatelor mondiale de la Budapesta, s-a aflat pe punctul de a nu mai participa la marea competiţie, făcînd eforturi extraordinare pentru a „prinde" echipa! Dînd dovadă de o dîrzenie extraordinară, a reuşit să fie titularizată, clasîndu-se pe un foarte bun loc 9, între cele mai bune 36 gimnaste ale lumii şi aducîndu-şi o contribuţie substanţială la argintul cucerit de echipa României ■ Gimnastă de mare perspectivă, se remarcă mai ales prin constanţă, prin siguranţa execuţiilor şi prin calitatea liniilor acrobatice în exerciţiile la sol.

Lavinia Agache, pe podium, primeşte felicitări de la suporterul ei numărul unu: antrenorul Octavian Belu

Colecția trofeelor handbalului românesc s-a îmbogățit, iată, de curînd. Victoria echipei noastre masculine în „Supercupa campionilor mondiali și olimpici" vine să întregească, în chip fericit am spune, un palmares de excepție, un palmares cu care încă nu se poate lăuda nici una dintre „marile puteri" ale handbalului mondial. În anul premergător Olimpiadei de la Los Angeles, acest superb succes al sportivilor noștri ne face să credem că mult doritele medalii olimpice de aur (de fapt, singurele care ne lipsesc) vor lua, în fine, drumul Bucureștilor.

Despre „Supercupa campionilor mondiali și olimpici", despre școala românească de handbal, despre handbal în general ne vorbește acum **Cristian Gațu**, *unul dintre cei mai mari campioni români ai tuturor timpurilor, unul dintre, dacă vreți, „monștrii sacri" ai handbalului mondial.*

UN MARE CAMPION SE MĂRTURISEȘTE

— Au trecut, stimate Cristian Gațu, ani buni de cînd nu te-am mai admirat acolo, în teren, lîngă semicercul porții adverse. Întrebarea se impune deci de la sine: ce-ai mai făcut în tot acest răstimp?

— Are vreo importanță?

— Să nu inversăm rolurile. Are, sigur că are. Un mare campion, un foarte mare campion nu este uitat, sau ar trebui să nu fie uitat de cei pe care, de atîtea și atîtea ori, i-a făcut să trăiască clipe de supremă bucurie.

— Asta așa-i.

— Atunci, te rog...

— Am spus adio handbalului în 1977, an în care am acordat și ultimul interviu. A apărut în „Flacăra", revistă care niciodată nu mi-a întors, ca să zic așa, spatele.

— Știu, l-am citit la vremea respectivă. Alta era însă întrebarea: nu te-ai pripit cumva renunțînd atunci cînd încă mai era nevoie de tine?

— Poate da, poate nu. Oricum însă, în handbal am intrat, se știe, pe ușa din față. Iar de ieșit, oricît de dureroasă e pentru un sportiv renunțarea, am vrut să ies tot pe aceeași ușă. Pentru un sportiv de mare performanță, nu spun o noutate, de la sublim la ridicol nu e decît un singur pas. Am preferat deci să fiu întrebat de ce m-am lăsat și nu invers. Asta am învățat-o încă din copilărie, de la tatăl meu, Petre Gațu.

— Un mare ziarist sportiv, de la care, la rîndul meu, am învățat multe. Revenind la retragerea ta, cred, totuși, că te-ai grăbit. Steaua și, mai ales, naționala aveau nevoie încă de tine.

— Unii nu gîndeau așa. Dar nu asta e important. Am spus adio echipei naționale, în vestiar, după finala turneului olimpic din 1976. Meciul, se cunoaște, l-am pierdut în fața echipei U.R.S.S. Și cît de mult aș fi vrut să cîștigăm! Aș fi realizat, ca să zic așa, marele șlem: campion național, campion european cu echipa de club, campion mondial și... campion olimpic. Din păcate, n-a fost să fie așa. Apoi, am mai jucat aproape un an la Steaua, club care a devenit pentru mine o a doua familie. Aici, și spun asta cu mîna pe inimă, m-am realizat deplin, atît ca sportiv, cît și ca om. Dealtfel, anul acesta împlinesc 16 ani la Steaua. Au fost, și sper să mai fie, cei mai frumoși ani din viața mea.

— După retragere deci ai activat în continuare la clubul militar.

— Adevărat. Și, din '77 încoace, foarte interesantă mi se pare perioada mea italiană. O experiență unică în felul ei.

— Povestește-ne, Cristian Gațu.

— Aproape trei ani am funcționat, pe bază de contract, ca antrenor al echipei „Polisportiva" din Follonica. Un mic orășel, cu numai 14 000 de locuitori, în Toscana, între Livorno și Grosetto. Am preluat o echipă de divizia „C", cu jucători aproape în totalitate neinițiați. Indisciplinați, nu foarte dotați pentru handbal, într-un cuvînt, pleziriști. Am promovat cu ei în „B", apoi în prima divizie, reușind să-i mențin acolo.

— Cum?

— Mai întîi am încercat să le schimb concepția despre antrenamente și meciuri. Nu erau punctuali, le-am închis ușa sălii de antrenament. O dată, de două ori, apoi au început să vină la timp. M-am străduit să-i cunosc în viața de toate zilele. Am căutat și am reușit să înlătur monotonia din pregătiri, astfel încît, în scurt timp, s-a realizat acea necesară simbioză dintre antrenor și jucător. Au înțeles ceea ce orice sportiv trebuie să știe — că meciul, înfruntarea pe terenul de sport, este în primul rînd o sărbătoare, că el, sportivul, este eroul principal și trebuie să se comporte ca atare. Atît atunci cînd iese la rampă, cît și la

repetiţii. Dealtfel, pe tot parcursul şederii mele în Italia, m-am străduit, aşa după cum am promis într-o împrejurare dragă mie, să fiu un demn ambasador al sportului românesc. Altfel spus, încrederii cu care am fost primit i-am răspuns cu tot ceea ce se putea realiza în acel mic orăşel, de oamenii căruia mă leagă mai ales amintiri plăcute.

— Au fost şi din celelalte?

— Au fost, de ce n-aş spune-o. De felul meu sînt un tip prietenos. E totuşi cumplit să stai aproape trei ani departe de ai tăi. Dar numai cine a trăit o asemenea experienţă poate înţelege acest lucru. Oricît de drăguţi, oricît de amabili au fost noii mei prieteni italieni, nu au putut înlocui ceea ce lăsasem aici, acasă. Familia, prietenii din copilărie, colegii de echipă şi club. La început, o scurtă perioadă, totul a fost perfect. Construiam din mers o echipă, regăsisem gustul jocului de handbal, peisajul, oamenii, totul era nou. Nou şi interesant. Fascinant, aş zice. Mai apoi însă, au venit acele lungi seri de singurătate. Cumplite, pentru mine, unul. Nu neg, am fost adesea invitat la diverse familii. În ciuda strădaniilor, de ambele părţi, nu i-am simţit lîngă mine. Am trăit, de asemenea, situaţii pe care nici acum nu mi le pot explica.

— Anume...

— Şi acum mi se pare incredibil ca un părinte să împrumute propriului copil bani cu dobîndă. La fel, nu mi-am putut imagina ca un tînăr, Ricardo îl chema, să-şi întrerupă studiile cînd mai avea doar opt examene de dat. „De ce faci asta? l-am întrebat. Te ştiam, din teren, un luptător. Nu poţi să mai rezişti trei luni?" „Eu pot, Cristian, mi-a spus. Tatăl meu însă nu mai poate să mă întreţină. Şi-apoi, ce voi

face, unde voi lucra cînd voi termina facultatea? Ieri, m-am angajat la băcănia de vizavi, aşa că zece ani de aici încolo nu-mi pun problema zilei de mîine". Şi înainte de a pune punct perioadei italiene, aş vrea să mai adaug că, la plecare, am fost regretat atît de conducători, cît şi de jucătorii pe care i-am învăţat cîte ceva din tainele handbalului. M-am întors, o spun cu mîndrie, cu fruntea sus, cu sentimentul datoriei împlinite.

— Iar odată acasă, la puţin timp după întoarcere, noua echipă de handbal a României ne-a umplut inimile de bucurie. S-a întors neînvinsă de la Dortmund, cu „Supercupa campionilor mondiali şi olimpici". După ani de insuccese, această splendidă performanţă poate apărea ca surprinzătoare?

— Pentru neiniţiaţi, poate. Pentru mine însă este perfect normală, atît timp cît şcoala românească de handbal are în continuare oameni — conducători, antrenori şi jucători — capabili să readucă echipa României pe primul loc în ierarhia mondială a handbalului. A existat, ce-i drept, o perioadă de reflux, să-i zic aşa, perioadă în care s-a realizat schimbul de generaţii. Şi cum în handbal există, la ora actuală, şapte-opt echipe capabile să răstoarne ierarhia stabilită la un moment dat, i-a fost foarte greu naţionalei noastre să se impună. Îmi place să cred însă că în '84, la Los Angeles, Munteanu, Stîngă, Dumitru, Berbecea şi ceilalţi vor reuşi să cîştige medaliile olimpice de aur, singurele care ne lipsesc din

Cuvintele sînt de prisos! „Supercupa campionilor mondiali şi olimpici" a intrat pe mîini bune

Una dintre cele mai frumoase amintiri ale lui Cristian Gaţu (primul din dreapta, rîndul de jos): component al selecţionatei mondiale, alături de Ghiţă Licu şi Cornel Penu

palmares. Avem o echipă tînără, cu jucători de elan, capabili să învingă orice adversar.

— Chiar şi Iugoslavia?

— Înţeleg, te referi la aşa-zisul „complex iugoslav". Este, după părerea mea, o găselniţă gazetărească. Ce-i drept, „plavii" ne-au învins de mai multe ori decît noi pe ei, dar asta nu spune mare lucru. Nici ei nu sînt de neînvins. Ca şi în fotbal, balonul e rotund. Contează în principal plusul de pregătire, contează mai ales faptul că echipa trebuie să fie o adevărată familie. Noi, cînd jucam în naţională, împărţeam totul la 12. Şi bucurii şi necazuri. Ne ajutam unii pe alţii, sărbătoream împreună evenimentele importante din viaţa fiecăruia.

— Dacă nu mă înşel, asta face parte din stilul de lucru al dascălilor şcolii româneşti de handbal.

— Exact. Iar dintre dascălii de ieri, de azi şi de mîine ai handbaliştilor români, Oprea Vlase, Nicolae Nedef, Eugen Trofin şi Ioan Kunst-Ghermănescu sînt cei care au contribuit decisiv la deplina afirmare a reprezentativelor noastre pe plan internaţional. Primul, nea Vlase, a sacrificat totul pentru handbal, a fost, după unii, foarte sever, dur chiar. Dar a fost, în acelaşi timp, un om drept, foarte corect, intransigent. Din păcate, prea repede i-au uitat unii meritele incontestabile. Nicolae Nedef, la rîndul lui, este poate singurul antrenor care a înţeles că într-o mare echipă rolul antrenorului este nu să-i înveţe pe jucători, ci să-i unească. Eugen Trofin, chiar dacă voi supăra pe unii, este un foarte bun tactician, capabil să schimbe totul pe moment. Cît despre Ioan Kunst-Ghermănescu, în ciuda unor dispute de moment, nu pot să nu-i evidenţiez excelenta pregătire teoretică, ca şi calitatea de fin observator al handbalului mondial.

— Dar despre jucători ce-mi poţi spune Cristian Gaţu?

— Despre marii jucători, despre marii campioni ai sportului românesc, n-aş vrea să fiu greşit înţeles, nu eu trebuie să vorbesc. Presa, literatura sînt în acest sens datoare sportului. Să nu uităm că marea performanţă cere sacrificii enorme, iar gloria e trecătoare. Aşa cum se scrie despre marii artişti ai scenei româneşti, tot aşa ar trebui, cred, să se scrie şi despre sportivi. Pentru că, e bine să ne reamintim, atunci cînd tricolorul se înalţă pe cel mai înalt catarg, nu se înalţă pentru x sau y, fotbalist ori handbalist, ci pentru România.

CORNEL CATANĂ

AVENTURĂ ÎN „BÎRLOGUL LUPILOR"

Nu vreau să epatez pe nimeni afirmînd că desfăşurarea şi rezultatul meciului **România—Ţara Galilor** nu m-a surprins nici un moment, dar numai cine nu cunoştea raportul real de forţe existent la ora începerii jocului între experimentata noastră echipă şi tînăra formaţie galeză se mai putea îndoi de partea cui se va înclina balanţa victoriei.

Încă din toamna lui 1978, ne amintim, echipa României pierduse dramatic, în ultimul minut de joc, cu 13—12, pe gloriosul stadion Arms-Park, în faţa unei valoroase şi rutinate garnituri galeze. **Price, Williams, Alan Martin, Quinnell, Squire, Fenwick, Grawell** şi **Morgan** alcătuiau, la acea vreme, o adevărată galerie de „coloşi", în vreme ce noi jucam în deplasare şi încă pe un teren pe care gazdele nu pierduseră de peste 70 de ani.

Acum, la Bucureşti, întinerită rezonabil şi susţinută pe un schelet de valori consacrate ca **Munteanu, Dumitru, Fl. Murariu, M. Paraschiv, D. Alexandru** şi **M. Aldea** — ce jucaseră toţi la Cardiff — echipa noastră se prezenta la un standard tot atît de ridicat, dacă nu chiar superior celui de acum cinci ani.

Tot în aceşti din urmă cinci ani, rugbiştii noştri învinseseră de două ori reprezentativa Franţei, cedaseră greu — şi numai datorită unor grave greşeli de arbitraj recunoscute, vai, postum de autorul lor, un britanic — în faţa All Blacks-ilor neo-zeelandezi, veniţi să verifice la faţa locului şi pe pielea lor „fenomenul românesc". De asemenea, cincisprezecele tricolor terminase la egalitate, 13—13, cu Irlanda, la Dublin, administrase un sever 15—0 „cocoşului galic" şi cîştigase neînvinsă „Cupa F.I.R.A."

Apăruseră, tot în acest timp, în echipa noastră nume noi, tineri extrem de dotaţi. Puternicul linia a doua **Caragea,** excelentul linia a treia **Rădulescu,** un treisferturi centru de real talent, **Adrian Lungu,** un „închizător" de mare clasă ca **Ştefan Constantin,** un „pilier" de neclintit, **Bucan,** şi un fundaş polivalent, **Ion Vasile,** ce acoperiseră cu mult succes locurile devenite vacante.

Iar echipa reprezentativă a Ţării Galilor se aventura în „bîrlogul lupilor" de la Bucureşti cu o echipă pripit întinerită, pornită să-şi schimbe total şi brusc concepţia de joc, vrînd să treacă, prematur credem noi, la un joc deschis şi ca atare implicînd riscuri, incapabilă încă să stea în faţa unor adversari maturi, robuşti, intratabili în apărare şi aproape violenţi în atac, cum se prezenta formaţia României în ziua meciului. Cu jucători recunoscuţi unanim pentru extraordinara lor capacitate de luptă şi pentru proverbialul lor spirit de dăruire întru apărarea demnităţii rugbystice româneşti. Şi, pe deasupra, experienţa cu reprezentativa Japoniei care, tot la Cardiff — cu numai două săptămîni în urmă — înscrisese, aproximativ aceleaşi echipe galeze patru încercări şi un total de 24 de puncte, constituia un criteriu temeinic ca să aştept „testul" de pe „23 August" cu încredere şi, credeţi-mă, fără emoţii.

Ce s-a petrecut şi cum s-a petrecut a fost o adevărată petrecere dată în cinstea rugbyului românesc care, chiar dacă n-a împlinit încă 130 de ani precum cel galez, „face" şi el, la anul, 70 — ştie acum toată lumea.

De aceea spuneam că deşi nu vreau să epatez pe nimeni...

D. MANOILEANU

Pe deschiderile inspirate ale lui Paraschiv, linia noastră de treisferturi a făcut un joc cum am dori să vedem mereu

ALMANAHUL LITERAR

EDITAT DE ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN BUCUREȘTI

Secretar: CONSTANTIN ȚOIU

- BUJOR NEDELCOVICI — redactor responsabil
- NICOLAE MANOLESCU, MIRCEA IORGULESCU — lectori
- TRAIAN STOICA — coordonator
- ADRIAN CERNESCU, MIRCEA SCARLAT — secretari de redacție
- VASILE OLAC — coperta și prezentarea artistică
- CORNEL CATANĂ — prezentarea grafică
- OLIMPIA PERESCU — corectura
- LIVIU MÎNECAN — fotoreporter

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii" — București, sub comanda nr. 30378

PREȚ: 25 LEI

DIN SUMAR

GEO BOGZA
Continente pierdute

CONSTANTIN NOICA
O amintire despre Mircea Vulcănescu

MIRCEA ELIADE
Fragmente din jurnal

EDGAR PAPU
Scrisoare către cititori

AL. PALEOLOGU
Doctorul Voiculescu

ŞT. AUG. DOINAŞ
Traduceri din Nerval

JORGE LUIS BORGES
Poezie şi proză

D.R. POPESCU
Poezie

CONSTANTIN ŢOIU
Eroina

OCTAVIAN PALER
Un om norocos

BERNARDO BERTOLUCCI
Un tango la Paris (scenariu)

FĂNUŞ NEAGU
A doua carte cu prieteni

MIHAI STĂNESCU
Caricaturi

CULCAT, GENERALE!
Atentate împotriva generalului de Gaulle

GEORGE MACOVESCU
Aniversare, Urmuziana

CARMEN GALIN şi DAN PIŢA
Interviu

ION BĂ
Proză um

100025021206569

VEDETELE SCENEI **ŞI ALE** ECRANULUI, **INTERVIURI,** EPIGRAME, **UMOR,** REBUS, **SPORT**